

ספר המצות

לרבינו **משה ברבי מיימון ז"ל**

על פי תרגומו האמתי של רבי משה אבן תבון
שנמצא בכ"י במינכן סי' 213

יוצא לאור בפעם הראשונה

מתוקן ומנוקה מכל השבושים והשינויים וההוספות והחסרונות שבאו בו בדפוסים

בתוספות הגהות מאירות את הספר

על פי הגוסה הערבי ועל פי תרגומו של רבי שלמה אבן איוב

ועוד הערות ותקונים וקצת חדושים

המכונים בשם

תוצאות היים

הועתק והוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

מאתי

ע"י היים תשס"ט

חיים העליר

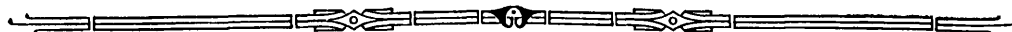
בהגאון הצדיק רבי ישראל פינסקר ז"ל.

פיעטרקוב

בדפוס מו"ה מרדכי צעדערבוים נ"י.

שנת תרע"ד לפ"ק

СЕФЕРЪ ГАМИЦВОТЪ

ПЕТРОКОВЪ

Въ Типографіи М. Цедербаума

1914 г.

הערה.

א"א פתרונו אבן איוב ר"ל תרגומו של רבי שלמה
ברבי יוסף אבן איוב.

א"ת פתרונו אבן תבון ר"ל תרגומו של רבי משה ברבי
שמואל אבן תבון.

בנ. פתרונו בנדפס.

כוכב כזה * פתרונו שהמלה שאצלה הכוכב היתה חסרה
בנדפס, ואם חסרו בנדפס מלים אחדות או משפט שלם, כי אז
נסמן העינין החסר בכוכב בתחלתו ובסופו כזה * *

פתח דבר.

א.

במקרה הספרים בימים מקדם, שהעתיקים עפ"י רוב סופרים, שהיו רק אמני הכתב והתורה לא היתה אומנתם כלל, ובשבי"ל זה, נרמז רעה לעולם (לשון הרדב"י ח"ב בלשונות הרמב"ם פ"י ר"ג), כי בבלי דעת נרעו והוסיפו, השמיטו והחליפו, גם הכניסו לפנים הספר הגהות שהיו כתובות מבחוץ (ע"י ב"י י"ד ס"י כ"ה ופ"י ר"ג), גם מתוך שהיו כתבי יד נמחו ונמשטשו מרוב משמוש, ויש שע"ז נקרעו גם שורות ודפים, — כן קרה גם אלספר המצות של הרמב"ם ז"ל. אבל תחת אשר רוב הספרים, נכנסו רישיבה לתקנם (לשון האויז בס"י תשנ"ד), וראשית עמל חכמי דור דור היה לסקלם משניאות ושבושים ולהעמיד כל דבר ודבר על משפטו, הנה ספר המצות נשאר עד הנה כשרה שעלו בו קמשונים.

ושתים הנה הסבות לזה: ראשונה, משום שהרמב"ם כהבו ערבית, שפה שהרבה מחכמי ישראל לא שמעוה, וכמו שכתב הרדב"ז (ח"ב בלשונות הרמב"ם פ"י רנ"ז הובא ביד מלאכי בכללי הרמב"ם אות נ"א) שממעם זה שמא לא ראהו הראב"ד וכן כתב בהמנדל עז בה' מאכלות אסורות (פ"ב וז"ל או שמא לא ראה הראב"ד ספר המצות שאם ראה לא היה משיג בזה, עוד כפי הנראה אף אחרי שכבר

א) תיכף כאשר יצא סה"מ לאור נפלו בו שבוסים, וכבר ראינו בספר מעשה נסים (פ"י כ"י), שהרב ר' דניאל הבבלי שא"ל למה מנה הרמב"ם לאו דלא תוכל לזכח את הפסח במצות לית והרב ר' אברהם בנו של הרמב"ם השיב, כי להדימ ושאניה כלל במנין המצות, כי אינו נוהג רק בוסן העבר כו', וע"ש שהוסף כי גם הנוסח בפי הי"ד היה לפניו משושב, וע"י משיב התשב"ץ בזהר הרקיע במל"ת (פ"י מ'), ובתשובותיו ח"ב (פ"י ק"ט). ואמנם החינוך שהלך בדרך הרמב"ם במנין המצות כמו שכתב בעצמו (ע"י פ"י ק"א, קי"ג וקס"ג), וכמעט עיקר לשונו בכל מצוה ומצוה העתיק ממש סה"מ, כמו שיכיר כרנע כל מעין, רק שתרגום אחר היה לפניו (ע"י לקמן אות נ"), הנה גם הוא הביא (בפ"י תפ"ז) לאו זה, והמל"ם בהנהותיו בפרשת דרכים תמה עליו וכתב, שלא ראה לשום אחד ממוני המצות שמנה לאו זה, ולא זכר לפי שעה, שהבהיג מנאו, וכ"ה באזהרות ר' אליהו הזקן, וע"י בס"י בני דוד ל"י דוד פאלקון בה' ק"ם (רפ"א), והמל"ם שם הוסיף לתמוה על החינוך למה החסיר לאו דור לא יאכל קדש שמנה הרמב"ם (כל"ת קמ"ח), וע"י בס"י מעין החכמה בפי תצוה (ד"י כ"ה) להגאון בעל עצי אלמונים ועצי ארזים טה שדחק להליץ בזה.

ב) חסרה בספר המצות שהיה ביד ר' דניאל לית דפרוע ראש בעבודה, ור' אברהם בתשובתו תמה עליו וכתב הרי כתובה היא במצוה קס"ו (למנינו קס"ג) מצות לית ע"ש בס"י א'.

ג) בספר המצות הנדפס חסרה לית קס"ט שלא יקה שבט לוי חלק בארץ, כמו שנראה בהוצאה הראשונה דפוס קושטא, ורק משום שמוכח מלשונו של הרמב"ם בל"ת ק"ע שהיתה כתובה, מלאו והוסיפו המצוה בדפוסים שאח"כ, מבלי העיר כלל ע"ז.

ד) היה לטראה עינינו כי משה"מ הנמצע בבית עקד הספרים שבהסבורג וחסרה שם מ"ע י"ב מצוה דהנהת תפלין שיר, וכן בפי"ה שם כתוב בזה"ל, שנצטוו הכהנים להדליק הנרות תמיד ללפני ה' והוא אמרו יתי יערוך אותו אהרן ובניו וזאת היא מצות הטבת הנרות אמת זה תמה כי ההטבה היא הכבוי והדישון שהיה בבקר וכבר התבאר דיני מצוה זו בשמיני סמנחות יבומטא כו"י עכ"ל. והנה הטלות מתיבת, "אמת" עד, "בבקר" בודאי היו כתובות מבחוץ בצד המצוה והוכנסו לתוך דברי הרמב"ם, ואולם בכאן דבר זה מביא לירי ניוחך, דדמי כמיתתי נורא לקיניה, והנהה זו באמת מכת החולקים בזה על הרמב"ם היא, דכבר נודע שדעת הרמב"ם שהטבת הנרות זו היא הדלקתן, והשינו ע"יו שההטבה היא הדישון והקנח ותקון הפתילות, ע"י בשו"ת הרשב"א ח"א (פ"י ע"ט) וחינוך (מ"ז) וראב"ד ה' עוה"כ (פ"ב) וע"י בכ"ם ולח"ם בה' תמידין ומוספין (פ"ג הי"ג) ובמעין החכמה בפי תצוה (ד"י כ"ד) שיש ליישב שיטת הרמב"ם וע"ע בשו"ת תשב"ץ ח"ג (פ"י רס"ה).

ה) ברדב"ז שם כתב גם על המנדל עז דשמא לא ראה את סה"מ, והעתיקו דעתו זו ביד מלאכי שם ואחריו בשדי חמד פערכת חתן וכלה (אות כ"י), ותיסא הא במנדל עז טובא סה"מ במקומות רבים טאר ומצאתי כעת בשם הגדולים (אות הרמב"ם) דתתסס בזה.

* ינה לומר מכ"י שנים תרכ"ז ונתחבר צנח חתק"ג והוא ספר כולל בלגות ר' דניאל הכנ"י על ס"מ ומצוות ר' לנדקס על"ס קנט סכ"ה מדק"י ר' דניאל גנול"ש גם ע"מ"ן נהפגותיו על ס"מ,

הורגם לעברית ע"י שלשה מתרגמים², ר' אברהם בן חסדאי הלוי, ר' משה אבן תבון ור' שלמה בן יוסף אבן איוב, גם אז לא היה נפוץ כ"כ והרבה מרבתינו הראשונים, ששמעתהא דהרמב"ם ז"ל בפומייהו, כמו הרוקח האו"י הריטב"א והמאירי, הנה את הספר המצות לא ראינו שיביאו ונס הספ"ג, אשר הוסיף כולו על פי הרמב"ם וברוב מקומות הוא כמעתיק ממש" (מהרש"ל בשו"ת הרמ"א סי' ס"ז) ואשר, אף במקום דל"ה לא ס"ד לא חש לשנות לשון הרמב"ם" (בעל כנה"ג בספרו דיני דחיי לאוין פ"א) הנה את סה"מ לא ראה כל עיקר כמ"ש הרא"ם מביאו ביד מלאכי (בכללי הרמב"ם אות נ"א) ואמנם בעבור זה נשתרשו בו רובי שבושיו כיום הוזה וכמליצת הב"י (בהקדמתו לספרו על הטור הובא בשו"ת טהרי"ט ח"א אה"ע סי' א') "מלא מ"ם משום שלא דשו ביה רבים".

וכמדומה לנו שגם אחר צאת סה"מ מבית הדפוס, גם אז לא היה חזונו נפרץ, ומשום הכי לא קבעו בו משנתם חכמי ישראל כ"כ, וגם הכסף משנה ושאר מפרשי ס' ה"ד, אף כי יביאיו. במקומות רבים בכל זאת אפשר שראוהו רק לפרקים. ואם נכונה השערתנו זאת תוסר פליאה גדולה מעליהם, כי הנה הרמב"ם ז"ל ערך בסה"מ את כל מצות התורה ויבאר ענין כל אחת ואחת בכלל ויראה בעצמו מקור כל דין ודין בספרי התלמוד, והספר הזה כולו חברו, כמו שאומר ז"ל בעצמו בהקדמתו, כעין מבוא לחבורו ס' ה"ד, שהוא כולל כל פרטי דיני התורה ופרטי פרטיהם רק מבלי ציון מקורי ההלכות, וא"כ מפרשי ס' ה"ד, שהאירו את הדרך והראו מקוריו, מדוע לא העתיקו את כל המקורים הכתובים בסה"מ השייכים לס' ה"ד ותחת זה העירו המקורים מדעת עצמם, במקומות רבים הניחו הל"ק, ורפעמים הביאום מספרים אחרים, והלא היה להם לבקש מבעליהם ובמקום בסה"מ ששם מביארים הם באר היטב כאשר יראה כל מעין באיזהו מקומן בהגותינו שנעיר ע"ז כי לא נבוא לפרטם ולחשוב כרוכא.

בשימנו אל לבנו לתקן את המעות ולאיקמא גירסא בסיעתא דשמיא, אמרנו לחזור אחרי כתבי יד ישנים ולמלאות או. לנרוע, ללגיה ולצרף על יריהם את סה"מ, כי רק זאת היא דרך האחת הנכחה המביאה אל המטרה להסיר כל מכשול מדרך הספרים הראשונים ולמצוא את האמת וכמו דכתב הרדב"ז (חי"ב ללשונות הרמב"ם סי' קס"ד), הלשון מוטעה בספרים שלנו ואין בידנו ספר כתיבת יד ללגיה ממנו והריני מניחו לפי הענין".

וב"ה מצאנו ראינו והעתקנו שני כהבי יד מכית עקר הספרים אשר במינכן, יהכ"י האחד הוא הרנים ר' משה אבן תבון, אשר הוא ספר המצות ההולך ונדפס עד עתה, והכ"י השני הוא תרגום ר' שלמה בן יוסף אבן איוב מעיר בדרש, ובהשוותנו את סה"מ הנדפס אל כ"י שכ אבן תבון עצמו, נוכחנו לדעת, כי ההוצאה הראשונה של סה"מ, נדפסה עפ"י כתב יד ממושמש ומנוקב, מקורע ומקומע, וגם היה לקוי בחסר ויותר ובמראי מקומות וציונים משובשים מאד, ויהי במקום אשר לא נראה כ"כ החסרון, ולא נרגש לעין בהשקפה הראשונה, השאירו המדפיסים או המעתיקים את החסרון ולא שמו לב למלאותו, אך במקום אשר היה החסרון מרגש ונכר, תקנו מדעתם וגם מתוך כ"י

(ג) שלשת התרגומים היו בידי ר"ע מן האדומים כמי שכתב בספרו סצרה ל"כסף (דפוס ווילנא ל' כ"ה) והנה ר"ם אבן תבון, כמבואר בהקדמתו ראה את תרגום בן חסדאי והפ"ן, "להעביר העתקתו מפני רעותה הטובה ממנה" אך "קים העתקתו" כשכיל שנוכח כי בן חסדאי תרגם את הטופס הראשון של הרמב"ם, שהיו בו סברות רבות חוד בו מוב ושנה בו דברים וההליף בו מאמרים לפי מה שנמצא בספר שהובא לו ששם שהוא סכים בכל דבריו והולך בדרך חבורו הגדול ובסדריו, ור"ש אבן איוב כפי הנראה מהקדמתו רק שמועה שמע ככלותו את תרגומו שכבר תורגם סה"מ, שלולא זאת לא נגש אל עבודת התרגום אחי אשר ימים רבים השתמט ממנה בכל עו.

(ד) ע"י לקמן שרש ה'.

(ה) מתי נכתב כ"י זה לא נרשם, אבל נזכר היום שבו כבר נמכר הכ"י לאהרית וכתוב שם שטר סכירה הלוטה בכ"י ימים ירדח תמוז שנת חמשת אלפים ושמונים וחמשה לבי"ע, והער עליו עדים.

(ו) שונים המה היתורים הנמצאים בנדפס: יש שנשתרבו מלים מן השורה האחת אל השניה, וגם נכפלו מבטאים ושורות שלמות ללא צורך כלל כמו מ"ע קי"א, היא מצוה המצוה לנ"ה כו' כמו שהתבאר בסוף ננעים (וככאן אבאר לך) והוא אמרו וביום השביעי יל"ח כו' וכבר התבאר דיני מצוה זו בסוף ננעים וככאן אבאר לך מה הסבה במנותנו תולדת המצוה מצוה בפ"ע והבאת קרבנותיו מצוה בפ"ע; מ"ע רכ"ז היא שצונו להטות העוברים על קצת מצות מיוחדת והוא אמרו ית' מות יומת והנה נרמוז במצות לית על המצות שחייבין עליהם הנק וכבר התבאר שפטי מצוה זו כו' קמ"ט מנהדרין רכ"ה. היא שצונו לשרוף העוברים על קצת מצות (מיוחדות והוא אמרו ית' מות יומת והנה נרמוז במצות לית על המצות שחייבין עליהם הנק. וכבר התבאר שפטי מצוה זו כו' ממ"ט מנהדרין רכ"ה היא שצונו לשרוף העוברים על קצת מצות) והוא אמרו ית' באש ישרפו אותו ואתה, והנה נרמוז במצות לית המצות שחייבין עליהן שריפה וכבר התבאר שפטי מצוה זו במסכת מנהדרין; ל"ת קניית שהזוהר. בהן שלא יקח זונה והוא אמרו וזנה וחללה לא יקחו וכל זמן שיבא עליה חייב מלקות (קניית הזוהרנו הבהן שלא יקח חללה והוא אמרו אשה וזנה וחללה לא יקחו וכל זמן שיבא עליה חייב) קניית שהזוהר. הבהן שלא יקח חללה והוא אמרו וחללה לא יקחו

פתח דבר

ג

שני, ואולם לא ידעו ולא הרגישו, כי הכ"י השני שהיה בירם ושמתוכו תקנו במקומות רבים, לא היה להמתרגם אבן תבון, כי אם של אבן איוב. ביחוד נראה בנדפס לזונו של אבן איוב משרש י"ג עד מ"ע י"ד. ששם כל לשון הנדפס כמעט אות באות מועתק מתרגום א"א.

ב.

והנה לא למותר נחשב להביא בזה איזו דוגמאות מטבע לשונית א"ת וא"א ומגוון מריצותיהם לפלגנותיהם, למען הוכיח בעל"ל כי נמצאים בתרגום א"ת דברים ומבטאים מתרגום א"א, אשר כמו זרים הם בתרגום א"ת, כי לא נמצא שישהמש בכמו א"ת כלל או עפ"י רוב ובכ"י אבן תבון כתובים הם באמת באופן אחר ע"פ דרכו הוא, שהסכין להשתמש בהם:

(א) דרכו של אבן תבון לתרגם המלים, כאן אלגואב* – היתה התשובה ואבן איוב – היה המענה (ע"י שרש ח', ט', ומ"ע י"ה) והנה במ"ע א' וד' נמצאים בנדפס והיה המענה ובכ"י כתוב באמת והיתה התשובה.

(ב) המכמט הערבי: „והדה אלמצוה לא תלום אלנמא“, „לא תלום אלליום“ מתרגם א"ת ומצויה זו אין הנשים חייבות בה, אין הלויים חייבים בה, וא"א מתרגם וזאת המצוה לא תתחייב לנשים, לא התחייב ללויים. והנה לפנינו בנדפס איתא פעמים רבות הלשון לא תתחייב לנשים, (ע"י סוף השרשים מ"ע י"ג, ובסוף המ"ע ועוד) ובכ"י בכל המקומות כתוב אין הנשים חייבות כסגנונו של א"ת.

(ג) תחת דרכו של א"א לתרגם „חצל מא" עלה ביד, ושהמש א"ת במלים שינית כפעם בפעם

ובל זמן שיבא עליה הייב מלקות; קסיה ולפי הענינים הא"ת (כמו שנתבאר) לאו זה אין ראוי למנותו בפני עצמו כמו שהתבאר למי שמבין השרשים הקדומים בזה המאמר; ר"תה כבר עבר בשני לאוין מחובר אל שאר לאוין שבאו גם כן במלוא לחזוק (גם כן) כי הנה נכפלה; רע"ב ולא תחשוב שאמרו לא יהיה לך איפה ואיפה ולא יהיה לך אבן ואבן שהן שני לאוין אמנם באו להשלים דיני המצוה עד שיפורשו מיני השעור והם המסקל והמדה כאלו יאמר לא יהיה אצלך שני שעורין לא במדידה ולא במשקל כמו שבארנו במצות עשה (ואמרו לא יהיה לך אבן ואבן שהן שני לאוין אמנם באו להשלים דיני המצוה עד שיפורשו מיני השעור והם המסקל המדה כאלו יאמר לא יהיה אצלך שני שעורין לא במדידה ולא במשקל כמו שבארנו במצות עשה) ואמרו לא יהיה לך אבן ואבן לא יהיה לך איפה ואיפה הוא כמו אמרו לא תשיך כו'; רע"ז וכבר נכפלה זאת האזהרה בזה הענין בלשון אחר והוא אמרו ית' לא תשא פני דל ולשון (אחר) ספרי לא תשא פני דל כו'; – ויש שנראה כי נוספו טלום בפנים, שתכליתם רק כדי לבאר יותר את דברי הרמב"ם, ואולי היו כתובות מתחלה כעין הנהגה מבחוח; בשרש ט' קרוב לסופו, הראיה ע"ז אמרו באמצע מעונן ומנחש וכבר נתבאר בכל אחד מהם לאו בפני עצמו והוא אמרו (אחר שנוכרו מעונן ומנחש במקרא אחר כל אחד בפני עצמו והוא אמרו) לא תנחשו ולא תעוננו וכמו כו'; מ"ע כ', אמנם פשטיה דקרא הנה הוא (מבואר כי הוא) מדבר בשעת התר הבמות; נ"ז, היא שצונו לשהוט הפסח השני מי שנמנע ממנו (מלשחוט) פסח א'; נ"ח, כי כמו ששחיתתו אינה חובה להן כמו שבארנו כן אכילתו (אינה חובה) בלי ספק; פ"ז, הנה התבאר מה שרצינו (לבארו); צ"ד, ואיך יפסור (נפשו ו)עצמו כשיפול ספק במה שאמר; ר"ב, ולשון מכילתא עזוב תעזוב (לשון) פריקה; ר"ז, אבל מפני שנכנס בתורתנו הוסיף הא"ל אהבה (על אהבתו); ל"ת כ"ט, והוא אמרו ית' לא תגור ממנו אל המנע עצמך מללמד עליו חובה (כך מבואר בספרי) וכבר התבאר; מ"ה, בעזויהו (הבלך) צ"ט, לדבר תפל (שארן טעם לו); קל"ג, התרומה והבכורים חייבים עליהם טיהה (בידי שמים) וחומש; קכ"ח, ואפשר שתחשוב שזה ענין הקודם עצמו ושאריו לאביו ולאמו תוספת (ביאור) אין הדבר כן; קע"ב, הוא מוזהר על אכילתו (והאוכל חייב); קע"ט, (והנמלה לוקה עליה) וזאת הנמלה הנזכרת; קצ"ז, מנו בכללם (עונש) האוכל ביוהביס; רס"ז, ולשון מכילתא (נאמר כאן) לא תחמד ולהלן הוא אומר לא תתאוה; רפ"ד, דיון (אדם) שאינו חכם; שם, במעשים (טובים) הנאותים; ר"צ, (והמשל בזה) כנון; רצ"ג, כדי שלא יעשה מעשה (הרע ההוא); שכ"ב, מענוש הנדרים על החוטא ולהעביר הדינין (עליהם) ביום השבת; שם, ר' אילא בשם ר' ינאי (אומר) מכאן כו'; שס"ה, רוב הטעמים ההם היה מן הצורך (להסתירם) שלא ישנים שכל ההמון כו' – והנה אף כי עין פלילי הוא לשנונו הוזהר ש"ר הרמב"ם ז"ל אפי' בקוצו של יו"ד, וכבר כתבו גדולי הפוסקים ד, בל דברי הרמב"ם הם בתכלית הדיוק ויש לדקדק בהם כמו במרא עצמה, מ"ט היתורים הנקובים כשהם לעצמם עכ"פ אינם נורמים שינוי לעצם הענין, ואולם יש אשר ביתוריהם והוספותיהם קלקלו את כוונת הספר וגלו פנים בו שלא כהלכה כמו בשרש ח', ואין שם דבר יתבאר לך בו השלילה מן האזהרה וזולת עניני המאמר אמנם מן המלה לא (יתבאר בשום פנים) כי מלת השלילה והאזהרה בעברי מלה אחת והיא מלת לא; מ"ע קנה, לקדש את השבת ולאמר דברים בכניסתו וביציאתו נזכר בס (יציאת מצרים)* וקדוש יום ומעלתו; ל"ת ז' ויקח אחד סבניו ויתנהו לנובר מתעסק לאותו הנעבד ויעבירהו (הגזבר)* על האש; ל"ת קניה וקניז עד שיעברו עליו ג' נגלים (בסדרן)*; רל"ה, הנה יהיה כל מי שילווה ברבית (או) כסף או פירות כבר עבר בשני לאוין; רס"ז אבל הכביד עליו והערים עד שלקחו ויהיה (שלו) כבר עבר כו', ועוד ועוד,

* ע"י נפנים ספסר נמקומו.

פתח דבר

ועפ"י רוב במרה הגיע, (ע"י בסוף שרש י"א ומ"ע ג' וק"ם ול"ת ק"ע וקפ"ו ורפ"ג ועוד) ואולם בנדפס בשרש י"ד נמצא שתעלה בידנו האזהרה ותחת זה כתוב בכ"י הגיעה האזהרה.

ד) „חד" יתרגם א"ת כמעט תמיד במלת גדר וא"א עונש (ע"י ריש שרש י"ד ול"ת רפ"ח ור"צ ועוד) ובשרש י"ד ול"ת כ"א ומ"ב ועוד בהרבה מקומות נמצא בנדפס הרבה פעמים עונש, עונשין, ובכ"י כתוב באמת תחת זה גדר, גדרים.

ה) א"ת יכתוב תמיד פלוני סובר כסגנון התלמוד, וא"א דרכו לכתוב פלוני מאמין (ע"י שרש ח' ול"ת ס"ד וצ"ד וקע"ט) ובשרש י"ד בנדפס איתא י'שוה לא נשאר אצלו שיאמין ובכ"י כתוב כי איננו סובר, וכן בנדפס מ"ע ז' להאמינו ובכ"י והוא סובר.

ו) א"א ישתמש בפעל הודמן במובן יקרה יהיה, וא"ת ישתמש רק בא"ל האחרונים (ע"י ס"ע קנ"ח ול"ת קס"א ור"ח ועוד) ואולם במ"ע י"ג ונ"ו כתוב בנדפס יודמן תחת אשר בכ"י יהיה.

ז) תחת המבטא של א"א ואני עתיד לבאר יכתוב א"ת אבאר (ע"י מ"ע ל"ג, ל"ז, ס"ד ועוד) ובנדפס מ"ע ג"ו נמצא ואני עתיד לבאר ובכ"י נבאר"ח וכמו כן עוד במקומות אחרים.

ז) כפ"ח תרגם א"ת בזה תרגום הפשי כי כך הוא בערבי, א"ן הדא מא בקי ענדה אן יעתקד"י והנה בל"ת קס"א מתרגם א"ת בקי במלת ואפשר, וא"א – ונשאר, כפשוטו; וכן בהקדמה ולא תבקי מצוה מנהא, א"א ולא תשאר מצוה מהם, א"ת ולא תמלט מצוה, ובאווה מקומות מצונו להיפך בשרש ט"ו, מא בקי (בכ"י אחד נקי אנה) ללתאכיד, א"ת לא נשאר היותו להווק, כפשוטו, וא"א לא בא לזרו; מ"ע קצ"ד באקיה, א"א קיים, א"ת נשאר; ר"יש ואן תבקי זונתה טעה, א"ת ותשאר אשתו עמו, א"א ולהעמיד אשתו עמו. ואולם ברוב המקומות מתרגמים שניהם כפשוטו (ע"י ל"ת קפ"ז, ר"י"ד ורמ"ז ועוד). – גם ענד במובן שלפנינו, לא יתרגם א"ת במלת אצל ולא"א מצונו כיו"ב בהרבה מקומות: ל"ת ש"ג ואנמא נא ענדה לא יהיה קדש ללתאכיד א"א ואמנם בא אצלו לא יהיה קדש לזרו, א"ת ואמנם בא ל"פי דעתו לא יהיה קדש להווק; בהקדמה ועטם ענדה, א"א וקשה אצלו, א"ת והרחיק; ל"ת קנ"ב ויקוי ענדי, א"א ויהוק אצלי, א"ת ונראה לי, ועוד. ואולם שם בהקדמה לעיל מזה והסן ענדי א"ת והיה הנאות אצלי, וא"א והישר בעיני. בכלל נראה כי אם אמנם שמר א"א מה שכתב בהקדמתו, כי בחר לו בתרגומו הדרך השני, „שיעתיק המעתיק מלשון אל לשון אות באות מלה במלה לא ישה ימין ושמאל מן המסלה... לכן אם תמצא בו לפעמים המליצה בלתי רחבה או בלתי צחה וערבה ידע המעיין כי זאת היא הסבה, בכ"י נמצא במקומות רבים ש,גטה מן המסלה", ותרגם תרגום הפשי, כמו בהקדמה חתי יאתי תקסים אלכתאב עלי נמלתהא, א"א עד שיהיה חלוק הכפר לפי מנינם, א"ת עד שתבוא חלוקת הכפר על כל"ם; מ"ע ע"ז ואן כאנת נמימא, א"א אע"פ שכול"ם, א"ת *) ואם היו כול"ם; צ"א אן ק"ד אכרנ אלפגור, א"א אחר שבא הפגור, א"ת אחר שהוציא הפגור; ל"ת י" ומא יגרי הדא אלפגור (**), א"א וכיוצא בהם, א"ת ומה שילך הדרך הזה; ר"יש וסוי, א"א ואין הפרש, א"ת ושוה; רמ"ה פ"זן מא כאן תסוי, א"א יפרע דמיס, א"ת יתן מה שהיתה שוה; ר"יס תעדי עלי נפסה, א"א פטע בנפשו, א"ת עבר על נפשו, וכאלה רבות, ואפשר מאד שהיה לפניהם עפ"י רוב הלשון שונה בנוף הערבי, ואמנם מוכרח להחליט כן מי שעובר ע"פ כל הערבי והתרגומים ורואה כל שינויי לשון הרבים שביניהם, ע"י לדוגמא ל"ת ע"ב בנדון איסור כהנים להתעסק בעבודת הלוים כתוב בערבי לכן אן העדו אינם במיתה כו" א"ת אבל אם עברו אינם במיתה, א"א אבל אם עכדו אינם במיתה; קס"ט חתי לא תכל"ט ע"ך אלטעאני, א"ת עד שלא תשתבש עליך הענין, א"א עד שלא יתערבו בכוא עליך הענינים; קס"א והי כלהא מנהי ענהא בלאו ואהין, א"ת והם כלם באה האזהרה מהם בלאו אחד, א"א והם כולם מוזהר מהם בלאו אחד; קס"ה אסתדלו עלי תבין טעני קולה ומפתח אהל מועד, א"ת הביאו ראיה לבאר ענין אמרו ומפתח, א"א מביאים ראיה על אמרו ומפתח, ובאמת בשני כ"י מהערבי כתוב להדיא אסתדלו עלי קולה ומפתח; ק"ע אן הדא כאן אלנהי נא עלי אלעמוס לכל שבט לוי פקד דכל אלכהנים, א"ת על כל שבט לוי, א"א בכלל שבט לוי; קע"ח ולו ונדנאהא בעד דלך דאבל אלטעאם לא יגו, א"ת ואפילו מצאנו אותם אחר כן תוך הודע או הפרי אינו מותר, א"א ואפילו מצאנום אחר זה בתוך הפרי לא יותר; קפ"ו והנא ינבני לי אן אנבה עלי אצל כביר, א"ת ובכאן ראוי לי שארמוז על שרש גדול, א"א וזה בנוי על עיקר גדול וכנהנה רבות למאד.

ח) במקומות רבים נמצא פעם לישן יחיד פעם לשון רבים בלשון הרמבים בעצמו ל"ת רליד אבאר רליה שבארנו רס"ב שבארתי רס"ט בארנו; גם יש שינוים פעם בלשון רבים ובתרגומים בשרש ט' באיוו מקומות, סוף שרש י"ב בערבי וא"א ליר ובא"ת ל"י; מ"ע צ"ד בערבי ליר ובא"ת ל"י; ר"י, בערבי וא"א ל"י ובא"ת ל"ר; ר"ד ורביד בערבי וא"ת ליר ובא"ת ל"י; ל"ת ה' בערבי אן קולנא עבודה זרה אריד בה א"ת שאמרנו ע"ז נרצה בו, א"א שאמרו ע"ז שארצה בו; וכמו כן מ"ע קל"ו בערבי שאבאר ובא"ת וא"א שיתבאר; ל"ת שיה בערבי וא"א ליהתבאר ובא"ת שבארנו; מ"ע נ"ח בערבי וא"א ומבאר וא"ת ובארנו; ל"ת קע"ט בערבי וא"ת וזה כן הביאור, ובא"ת וזה סבואר מאד וכיו"ב הרבה.

(*) כלשון ס' יותר מנזכר לפי תרגום ה"א ע"ש, וכמו"כ מצינו בכמה דוכתי בהך מלת אן, ע"י מ"ע ר"ח ואן אכתלסת אנואם אלתקדיר, ה"ח ולא נשתנו מני השעורים, ה"א א"ת נתחלפו צניתי השעורים, ל"ת ל"א ואן אכתלס פי אלתלס באלתלסתא, ה"ח ולא נשתנו צניתיים במשפט, ה"א והט"ס ששתו צניתיים במשפטיים. (***) מ"ע ל"ת ל"א וזיכאל ממה יגרי מנלחא, ה"א וזולתס ממה סיכנ מנכס, ה"ח וזולתס ממה שילך עזרכס, מ"ח ולנה לא יגרי מנדי, מלוח שאינן טובות לזרות, ה"ח ושהא לא ילך דרך מלוח שאינן טובות לזרות, ה"א ושהא לא יכנס מנכס שאין טובות לזרות, וע"י מ"ע ד"ה סבי ממה אלסירס הל"ת הסכר מע, ה"ח וילך עמסס הדך שילך עס, ה"א ונגק עמסס סמכג ענהוג עס, וכך מלוק במופס צנין ע"כ"י ול"ת ל"א ל"י פ"ס נמל"ס יו"ב ל"זכ מל"ד.

פתח דבר

ד

(ח) המלה "קיאם" מתרגם א"ת תמיד רק במלת היקש, וא"א – סברא (עפי' רוב), ובשרש י"ד בנדפס איתא בסברא מן הסכרות ובכ"י בהיקש מן ההיקשים.

(ט) הפעל צרף במוכן חבר, סמך לא נמצא בכל הרגום א"ת, וא"א ישמש בו כמעט תמיד הות חבר או סמך לא"ת (ע"י שרש ד, מ"ע ס"ו, פ"ד ולית כ"ה, ל"ב ול"ה) ובנדפס בשרש י"ד איתא שאצרף אל זאת הכוונה, ובכ"י שאחבר אל ה"כוונה הזאת, וכן במ"ע ו' בנדפס המצרף ובכ"י הנסמך. י' "עלם אללה" מתרגם א"ת יודע ה', וא"א לפי הענין, במ"ע ע"ו, פ"ב במלת בחיי, ובשרש י"ג – ואעפ"י, והנה בשרש י"ד בנדפס איתא בחיי ובכ"י ה' יודע, כן גם בשרש י"ג הנ"ל במקום ואעפ"י שבנדפס כתוב בכ"י וה' יודע.

(יא) דכל פי.. מתרגם א"ת נכנס ב.. וא"א גם לפי מוכנו ובכ"ל.. (ע"י מ"ע ר"ה בערבי ודאכל פי הדא אלאתר, א"ת ונכנס בצווי הוה, וא"א ובכ"ל זאת המצוה, וע"ע במ"ע רס"ו) ובשרש י"ד בערבי איתא ודכל עקיהם כלהם אלרכולה פי כונהם, ולפנינו בנדפס וכ"ה בא"א ואמנם טעו כלם זאת הטעות בהיותם, ובכ"י ונכנס על כל אחד מהם הטעות בהיותם.

(יב) במקום שא"ת יכתוב ראייה ברירה, נמצא בא"א ראייה נגלית (ע"י מ"ע נ"ו ע"ה וקס"א), ובנדפס מ"ע נ"ו איתא והראיה הנגלית תחת אשר בכ"י כתוב באמת והראיה הברורה.

(יג) בהרבה מקימות נמצא לא"ת שמתרגם "לום" ראווי לא כן א"א (ע"י בתחלת הספר בא"ת והראוי להם מצד מלאכתם השלימה מערבות המאטר ויופי הסדור, ובא"א ואשר יתחייבו בו לפי מלאכתם כבר תקנוהו בדברים שבים וסדור נאה, וכן מ"ע ע"ו ע"ש וקע"ט ולית כ"ה מיג וקס"ו) ובשרש י"ג ומ"ע קע"ז כתוב בנדפס יתחייב ובכ"י ראוי, וכמו"כ במ"ע ל"ב.

(יד) המלה הערבית "אצל" מתרגם א"א עיקר, וא"ת לא ישתמש במלה זו (מלבד פ"א) ותחתיה יתרגם תמיד שרש, ובנדפס נמצא הרבה פעמים מלת עיקר ע"י בשרש י"ג בזה העיקר וכן מ"ע י"ד ואעפ"י שהעיקר אצלנו ועוד, ובכ"י כתוב בכל המקומות מלת שרש.

(טו) במ"ע ל"ה בנדפס כמו שהתבאר בתלמוד בד"ן מצוה זו כו', מלת בתלמוד ליתא בכ"י

(טז) אורחא דא"ת לכתוב כה"ג: המצוה הזאת, אלה שתי המצות, וא"א זאת המצוה, שתי מצות אלו, וכיו"ב (ע"י מ"ע י"ג כ"ג כ"ד ל"ג נ"ד ל"ו ס"ו פ', קל"ב קמ"ט קנ"ג, קס"ג, ל"ת ג' ס"ט ע"ב רל"ד רע"ד ועוד), וכן יש להעיר בכאן על איזו חלופי לשונות של א"א וא"ת כמו שנמצא שדרך א"ת לכתוב וכתוב.. תחת ולשון.. שבא"א (ע"י מ"ע ו' י"א י"ט כ' כ"א כ"ב כ"ג כ"ז ל"א ל"ב ל"ז מ"ד נ"ב נ"ד ועוד ועוד), ושם אמרו תחת ושם נאמר שבא"א (ע"י ל"ת ו' כ"ז מ"ד קי"א קליה קל"ז ק"ת קס"א קס"ב קפ"ו קל"ט רליה רל"ז רס"ב ועוד), בפרק ראשון.. תחת בתחלת.. שבא"א (ע"י מ"ע קל"ג רכ"א, ל"ת ס"ט ע"ג ע"ח קל"ז רל"ג רס"א ועוד ועוד), וכן השתמש א"ת בבנין התפעל כמו התבאר וא"א תמיד בנתפעל נתבאר, וכיו"ב ע"י מ"ע י"א בנדפס וא"א נתפזר ובכ"י התפזר, ל"ת צ"ח בנדפס וא"א נתאמת ובכ"י התאמת, ואם אמנם בהרבה מקימות הנ"ל ועוד שאר מקימות נמצא בהני לשונות בנדפס כסגנון א"א ובכ"י אחרת כפי סגנון א"ת הנ"ל, בכ"י לא שטרנו לדקדק בכונן א"ת בפנים הספר בנוסח הכ"י משום שנמצא גם לא"ת בעצמי במקומות רבים בכ"י כסגנוני לשונות של א"א, וגם בא"א יש סכ"ז יוצאים.

(יז) רביע קע"ו מתרגם א"ת לום, ראוי ומחויב, ואפשר שדרכו של א"ת היה לתרגם מלה ערבית אחת בשתי מלות שונות כמו שנראה במ"ע ל"ד ואתכדהם, לקחם ובהרם; ק"ח מפרקה, מפוזרים ומפורדים; קע"ה נתבע, נמשך ונטה; קע"ז אלסחתסבין, שוטרים ונוגשים; שם, עלי אלסואק, בשוקים וברחובות; ל"ת כ"ה מדנב, פושע ואשם; ל"א משהור, ידוע ומפורסם; רע"ז אלחק, הד"ן והאמת, ובא"א בכל המקומות תרגם ככתוב רק במלה אחת. ואמנם אף במקומות שגם בערבי כפול הדבר במלות שונות לא יביא א"א בתרגומו רק אחד: בהקדמה בינוה ושרחיה, א"ת חדשוהו ותקנוהו, א"א הוציאו; מ"ע קצ"ו אכר וא"לום, א"ת היותר חוקה ויותר מחוייבת, א"א יותר מחוייבת; רל"ו לא יחכם פיהו ויפצל גיר, א"ת לא ידונו בהם ויקנפו וז"ל, א"א לא ידונו בהם כי אם; ל"ת ל"ב חתי יסעד או יופק, א"ת כדי שיצלח או יהיה לו תועלת, א"א כדי שיצלח; ל"ת קע"ט ואלקול אלצחיה אלדו לא תסתרבו פיה ולא תתרדד אן, א"ת והמאטר האמתי אשר לא תתסה ממנו ולא תרחיקהו כי, א"א והמאטר האמתי שאין ספק בו הוא כי; רכ"ב דון אסתעדאד דון תהיו, א"ת בלי הכנה ובלו תקון, א"א בלי הכנה; ש"ה באבתיאר ואבאחה, א"ת בכחירה והסכמה, א"א ברצון; ואולם נמצא גם ההיפך מזה שהנחנו: בהקדמה בערבי אשנע, א"א יותר רחוק ויותר זר, א"ת יותר סגונה; מ"ע ר"ה לא יפתר ולא יתפע ען אלסאכאר, א"א לא יתשרש ולא יסתלק מלהוכיחו, א"ת לא יסור מלהוכיחו; ל"ת רס"ו ולו ען אלתמני ואלאסתחסאן פקט, א"א אפילו מלהתאות ולחשוך בלבד, א"ת ואפילו להתאות בלבד; ל"ת רע"ג אן לא יתעדי אלקואנין, א"א שלא יעבור על הכללים ועל הסדרים, א"ת שלא יעבור על הדרכים. ואפשר שהיה להם טופסים שונים כמו שהעירוני לע"ז, וע"י בערבי לפנינו במ"ע קפ"ז אנה ינבני לך אן תפהם ותתאמל אלפרק בין אלמצוה ובין אלשאי אלדו נצטוה עליו וכ"ה בשני התרגומים, ואולם ב"י מעשה נסים (ס"י כ"ז) מועתק זה ב"י מלת ותתאמל, וע"ע בסוף ל"ת קע"ט פי אכל אלסואק ואלאקדאר ושרב אלשאי אלקרדה אלתי תעאפהא אנפס אכתר אלנאס פאן, א"ת באכילת הדברים הנמאסים ושתי הדברים המנוגים שירחיקום רוב בני האדם, וא"א באכילת הדברים הלכ"כוסים הנמאסים ושתי הדברים המלוכלכים המכוששים אשר ימאסום נפשות רוב בני אדם, ועוד.

פתח דבר

ואינה גם בערבי וכ"ה הנכון, כי המעין יראה שלמותה היא בכאן ובסוף המצוה מוכיח הרמב"ם מפורש שמשפטי מצוה זו נתבארו בפ"ק דכריתות, אבל פשיט הדבר דאשתרבוני הוא דאשתרבוני מתרגום א"א, כי המלה הערבית, פקה" יתרגמנה א"א במלת תלמוד, וא"ת-דין למשל, תחת ודין המצוה היא שבא"ת נמצא בא"א ותלמוד המצוה ההיא (ע"י בסוף המ"ע וסוף ל"ת קע"א וסוף ל"ת שט"ז ועוד ועוד), ואולם כאן טעה הסופר המעתיק שראה בא"א הלשון כמו שהתבאר בתלמוד המצוה הזאת וחשב שהכוונה להש"ס והיוסף מלת בתלמוד גם בא"ת.

טז) כמו כן נמצא בנדרפס במקום אחר, ל"ת רמ"ב כשעבר ומשכן ולקח ממנו יוציאהו מידו ויושב לבעליו, המלות ולקח ממנו מיותרות לגמרי וגם בערבי אינן, ואמנם גם כאן כשנעתיק לשון א"א ולשון הכ"י יראה ברור שנתקן מתוך א"א, כי ז"ל הכ"י וכשעבר ומשכן ילקח ממנו ויושב ל"לאימן וכך הוא בא"א ואם עבר ומשכן יוציאהו מידו ויושב לבעליו, ובחינוך (ס"י תקפ"ג) שכולו מועתק מסה"מ כתוב וכשעבר ומשכן נלקח ממנו ויושב לאומן.

יז) בשרש י"ד בנדרפס: ולא נשגיח בהתחלף העונות אשר יתחייב על כל אחד כ"ו כמו שנמנה המלקות מצוה ולא נביט לחלוף העונות אשר יתחייב על כל אחד כ"ו וכבר נתערבב זולתנו בזה העיקר ערוב שאין צריך להקשות עליו ואין ראוי להשיב עליו לרוב בלבול הענינים.

כ"י: ולא נביט לחלוף העונות אשר יתחייב על כל אחד כ"ו כמו שנמנה המלקות מצוה ולא נביט לחלוף העונות אשר יתחייב על כל אחד כ"ו וכבר נתבלבל זולתנו בשרש הזה בלבול שאין צריך להשיב עליו ולא ג"כ ל"יקלף להשיב עליו להזיק בלבול הענינים.

א"א: ולא נשגיח בהתחלף העונות אשר יתחייב על כל אחד כ"ו כמו שנמנה המלקות מצוה ולא נשגיח בהתחלף העונות אשר יתחייב על כל אחד כ"ו וכבר נתערבב זולתנו בזה העיקר ערוב שאין צריך להקשות עליו ואין ראוי ג"כ להקשות עליו לרוב טעות הענינים.
הנה גלוי ומבואר הוא שנוסח הנדרפס מורכב מלשונות א"ת וא"א יחד:

ג.

מלבד סגנונו של אבן איוב החזור ונראה בנדרפס, גברים בו גם עקבות של תרגום בן חסדאי, כי אמנם כבר כתב התשב"ץ בזה הרקיע במל"ת (ס"י ס"ג) ובסוף הספר דלהרמב"ן היה טופס בן חסדאי, גם הרבה חוקרים אחרונים תפסו כן, ובחפצם להראות על סגנון בן חסדאי העתיקו דברים ומבטאים מרמב"ן במקומות שמביא מס' המצות, ועוד הוסיפו להוכיח כי גם להחינוך היה טופס בן חסדאי ומצאו זה בהשומות במקומות את לשון ס' המצות שברמב"ן ללשון סה"מ המובא בחינוך.

ומתוך הסגנון שברמב"ן ובחינוך נראה כי בן חסדאי השתמש בלשון י"ג נמנע נמנענו על ל"ת, ואולם א"ת דרכו לכתוב הזוהר הזהירנו, א"א הזוהר הזהירנו, והנה נמצא בנדרפס ל"ת י"ג שנמנענו ול"ת י"ח שנמנע, ובכ"י כתוב כאמת בשני המקומות האלה שהזהירנו, שהזהיר כסגנונו של א"ת, וגם מנוף התיכין יש לנו ראייה ברורה שתרגום בן חסדאי נשתקע בנדרפס, דהנה עיקר הוכחת התשב"ץ שהבאנו שכתב דלפני הרמב"ן היה טופס בן חסדאי הוא ממה שהשיב הרמב"ן בשרש ט' על הרמב"ם שסותר משנתו, שבס' המצות חשב ה' איסורי נזיר אזהרה אחת ובס' הי"ד - ה' אזהרות, וע"ז כתב התשב"ץ דגם בניסח שבידנו מסה"מ שהוא תרגום א"ת מנאם הרמב"ם בה' אזהרות אך בודאי בתרגום בנדרפס שתרגם בן חסדאי לא חשבם אלא אחת ואח"כ חזר הרמב"ם ותקן, ובמגלת אסתר שרש ט' שם הביא דברי התשב"ץ אלה ע"ש, ולכאורה יש להתפלל ע"ז דאם אמנם במנין ל"ת נמנו איסורי נזיר חמשה לאוין, מ"מ השגת הרמב"ן עדין במקומה עומדת, דהא בא"ת הנדרפס בשרש ט' במקום ההשגה כתוב להדיא וכן כל לאוין שבאו באיסור כל יוצא מנפן על הנזיר מצוה אחת מפני שהם כלם פרט כמו שהתבאר בנמרא, ועוד יותר תגדל הפליאה דדברי הרמב"ם סותרים בסה"מ עצמו משרש ט' למנין הל"ת. וראיתי להקנינת סופרים שעמד בזה וכתב דאפשר שנשאר מהעתקה

(יא) כ"ה גם בערבי.

(יב) כן השתמש בן חסדאי במלת עיקר כמו בן איוב ע"י לעיל (אות ז', י"ד) ובהשבויות הרמב"ם (ס"י קמ"א) נקראים י"ד העקרים או השרשים (לפי תרגום א"ת) בשם י"ד פרקים ע"ש, והנה להריב"ש היה כפה"ג נוסח בן חסדאי ע"י בהשבויות (ס"י ט"ז) שכתב ואני אוסר בטהים כתב הרב רבנו משה ז"ל וז"ל והמצוה שניה היא שנמנענו מלבעול בלא כתובה וקדושין ע"ש וכן כתב שם (נכ"י קל"י) כמיש בס' המצות בעיקר ה"א, הרי העתיק כלשון בן חסדאי וטבע סגנונו, ואולם שם (נכ"י ל"ד) מביא הריב"ש מסה"מ (מ"ע ל"ב) כמו שבא בא"ת, ובבן חסדאי הלשון אחרת כמו שנראה בחינוך (ס"י רס"ט) שהוא מתרגום בן חסדאי; וגם לפני המנין משנה היה לכאורה טופס בן חסדאי ע"י בה' איסורי ביאה (ר"ס כ"א) דהעתיק לשון סה"מ כמעט כמו שמוא ברמב"ן.

פתח דבר

ה

הראשונה, ואמנם בכ"י ליתא כלל להך וכן כל לאוין שבאו באיסור כל היוצא מן הגפן מצוה אחת כו' וברור שמתרגום בן חסדאי באו הדברים לנדרפס.

ואולם עיקר ההנחה כי להרמב"ן והחינוך היה טופס בן חסדאי, לא נהיר לי כלל, דהא הני ה' איסורי נזיר שבטופס הרמב"ן באו בלאו אחד, נחשבו בחינוך לחמשה לאוין; גם מה שהביא בזהר הרקיע שם עוד ראייה ממה שתמה הרמב"ן במל"ת שהוסיף (מצוה י"ג) על הרמב"ם שלא הכניס במנין לאו דלא תחם עינך הכתוב גבי רוצח ולפנינו כתובה ל"ת זו להריא במצוה רע"ט, ומזה הכריח התשב"ץ דלהרמב"ן היה טופס בן חסדאי, הנה בחינוך נמצאה גם ל"ת זו. כן כתב הרמב"ן בסוף מנין הל"ת שהוסיף, כי בסה"מ שהיה לו חסרו י"ג ל"ת שלא השלים הרמב"ם ובחינוך המספר שלם י"דבר לא נעדר, הנה מבורר מכו' דלהרמב"ן והחינוך היו טופסים שונים; וכיד החינוך, נראה בעל"כ, שהיה תרגום, כי הלא כמה פעמים הוא כותב, וכתב המעתיק בשם הרמב"ם, ואם ידענו שרק שלשה תרגומים היו לסה"מ, ע"כ צריכים אנו להחזיק כי מתרגום בן חסדאי העתיק החינוך כי הלא תרגומי אבן תבון ואבן איוב לפנינו ולשונם לשון אחרת. גם ראית החוקרים מסגנון ס' המצות המובא ברמב"ן ובחינוך המתאים כמעט יחד, אינה מכרעת כלל, כי כן נמצא במקומות רבים ברמב"ן ובחינוך בהעתיקם מסה"מ ענין אחד והלשונות אינן שוין. ואפשר שהרמב"ן השתמש בגוף הטופס הערבי או היה עוד מתרגם, אשר אנחנו לא נדענו, כי כן לא נמצא לנו עדנה בעולם התרגומי של בן חסדאי, אשר ודאי הועיל הרבה מאד להפיץ אור יתר בהיר על מלאכתנו.

ולא ברירא לן עדין גם הא מילתא איזה כ"י היה בידי התשב"ץ, שלכאורה כאשר נעבור על פני ספר זהר הרקיע כולו ונעמד על אופיו, נראה ברור שלמחברו היה טופס בן תבון וממנו העתיק בספרו, יש שהוכיח מפורש וכתב הרו"ל, ויש שבאו הדברים סתמא, אבל בולט שמועתקים הם מאבן תבון, אמנם נמצאים שם ענינים אחדים העומדים לנגדנו:

בזהר הרקיע בשרש ט', אחרי שכתב שהרמב"ן הביא מס' המצות שהפוטתה היא עוף ושרץ העוף ושרץ הארץ ושרץ המים והנמלה היא בעלת כנפים המתי'דת מעיפוש הפירות שאינה פרה ורבה וחיוב משום שרץ שפירש מן האוכל כו', כתב וו"ל כן מצאתי שכתב הרמב"ן שבאה בידו העתקה הראשונה אבל אני מצאתי בהעתקה האחרונה שהוא מחוייב באוכל פומיתא משום תולעת הפירות ומשום שרץ הארץ ומשום שאינו פרה ורבה ומשום שרץ העוף כו' הוסיף עליהם נמלה שהיא שמה על פני המים וחיוב עליהם משום שרץ המים כו' עכ"ל, ולפנינו בא"ת הגי' כמו ברמב"ן ובס' מעשה נסים בס"י ד' הביאו ג"כ ר"ד הבבלי ור"א בנו של הרמב"ם הגי' כמ"ש התשב"ץ ע"ש.

שם, במ"ע (ס"י ל"ח) כתב וו"ל יש מצוה אחרת במנין קיום נדרי גבוה והוא להביאם בבית הבחירה ברגל שפנע בו ראשון ואע"פ שאינו עובר בב"ת עד עובר שלש רגלים הנה יש מצוה להקריבו ברגל ראשון ובספרי אמרו ובאת שמה והבאתם שמה למה נאמר לקבעו חובה ונאמר בנגמ' במס' ר"ה (ד' ו') אמר רבה כיון שעבר עליו רגל א' עובר בעשה עוד אמרו שם מאי טעמא דר' מאיר ובאת שמה אמר רחמנא כי אתית תיתי ורבנן ההוא לעשה הוא דאתא הנה התבאר שאמרו והבאתם שמה היא מצות עשה עכ"ד, וכל מעין יראה שהדברים מועתיקים ברובם מסה"מ, ואולם בא"ת שלפנינו ליתא הך דאמר רבה רק כך ולשון ספרי ובאת שמה והבאתם שמה למה נאמר לקבעם חובה כו' ובנגמ' ר"ה ר"מ אומר כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בכל תאחר ונאמר בתלמוד מ"ט ד"ט דכתיב כו' ואולם באבן איוב מובא הך דאמר רבה (שם כתוב רבא וכ"ה בש"ס לפנינו) כו' ואח"כ מ"ט דר"מ כמ"ש בזה"ק, וכן ראיתי בכ"י המבורג של אבן תבון, ובחינוך (ס"י תל"ח) שהוא מועתיק מסה"מ משמע ג"כ הכי, ואמנם בערבי הגי' כמ"ש בא"ת לפנינו.

שם, בל"ת (ס"י ט"ח) הובא ש"ס דסנהדרין (ד' ס"ג) בזה"ל ד"א לא תאכלו על הרם לא תאכלו

(יג) חמש ל"ת חסרות מצא התשב"ץ (ע"י סו"ס זהר הרקיע), היינו ד' לאוין דנזיר ואחת לא תחום עינך הגי'ל, ושתיים הנתורות כתב דלא יוכל לרעתן איוו-הן, ובס' דיני דהיי רבה לתמוה בזה על התשב"ץ והעלה שכל הכסא של הרמב"ן שם משובשת היא לכאד ע"ש אריכות בלאוין (ס"י קמ"ח ר"ט ור"ט), וגם דבריו אינם נכונים כלל, והעיקר שלא ידע כי הסדר בחשבון המצות וסימניהן שונה היה בטופס שבא ליד הרמב"ן כאשר לפנינו כמו ברמב"ן ב"רש שני בריה ואני הוור עוד כו' כתב ובמצוה שי"ג מנה הרמב"ם ל"ת שאין כיתת ב"יד דוחה שבת כו', ולפנינו כתוב זה במצוה שכ"ב ונהמלפיסו שקטנו וליינו ככ"מ נרמכין את סימן המצוה שנסהימ שלפנינו קלקלו הרבה מאלו) גם יש לעמוד עוד בדברי הרמב"ן אשר לא הרניש גם הדניח, ואולם לא נרחיב הדבור בכאן הפעם, עד השינוי רמב"ן כ"י כדי שיצא הענין מדויק בתכלית הדיוק ומבורר לאמנו, ואמנם מטעם זה לא הרסנו קצת את הרמב"ן בתוך סה"מ.

(יד) ע"י לעיל (הערה א).

בשר ועדיין הדם במזרק ר' דוסא אומר מנין שאין מברין על הרוגי ביד ת"ל לא תאכלו על הדם לא האכילו על הדם, אבל בא"ת בשרש מ' הובא המאמר הנ"ל כך, דבר אחר מנין לאוכל קדשים קודם זריקת הדם שהוא בל"ת ת"ל לא תאכלו על הדם לא תאכלו הבשר ועדיין דם במזרק ר"ד אומר מנין שאין מברין על הרוגי ביד ת"ל לא תאכלו על הדם, ואולם בא"א ובערבי הועתק כמ"ש בזהר הרקיע, וגם בעצם הכ"י שהיה לפני התשב"ץ, אף כי כפי הנראה היה מתוקן ושלים כרבעי, בכ"ז יש שנמצא איזו רברים מועתקים כמו שהם בנדרפס. בזהר הרקיע במ"ע (ס"י כ"ו) הביא שהרמב"ם בשרש מ' חשב החמשה עשה שבציצית אחת ונתנו על ציצית הכנף ב' ועשו להם ציצית ג' והיו לכם לציצית כו' וכ"ה בנדרפס שם, אבל בכ"י כתוב כהוגן אחת ועשו להם ציצית ב' ונתנו על ציצית כו'; כן שם בל"ת (ס"י ע"ו) באיסור לשכון בארץ מצרים כתב וכ"ה בנדרפס (ל"ת מ"ו) וכבר אמרו ז"ל בגמרא בנ' מקומות הזהיר הקב"ה את ישראל כו' ובכ"י ליתא תיבת בגמ', כי באמת לא נמצא זה בש"ס והוא בירושלמי סוכה ובמכילתא פ' בשלח כמ"ש שם במקומו.

כן גם נמצא במקומות מועטים שהערבי או א"א מתאימים להנדרפס, אך יען כי השינויים באותן המקומות קלים מאד, ורעצם הענין אינם לא מעלים ולא מורידים כלל, לכן לא מצאנו לנחוץ להאריך בכנן זה, ואפשר מאד שמאליהם יצאו בשנת המעתיקים או בודונם.

ד.

ובאמת כאשר נתנו את לבנו לעיין בדבר הזה, התבוננו כי גם גדולי גדולינו לא נזהרו בפרט נוכח המלות שבדברי הראשונים בהביאם אותם בספריהם, כגון הרא"ם בספרו מזרחי על התורה מעתיק דברי רבנו מספרנו זה בחמשה מקומות: ב' בפ' משפטים ופ' כי תשא ובפ' שמיני ובפ' אמור, ובכולם יש שינויי לשון קטנים מכפי הלשון שבסה"מ, וכן נראה מראה זה ב"במפרש לה' קדוש החדש (בסוף פ"ה) בהביאו דברי סה"מ במ"ע קנ"ג ע"ש; גם במקומות שהביאו לשון מאמר אחד בהקדמת מרית וז"ל ובסיום עכ"ל, לאו אורחיהו למירק בכנן זה כמו הרדב"ז בשו"ת ח"ג (ס"י תקפ"ה) מעתיק מסה"מ (ל"ת ל"ב) והתחיל וז"ל ומסיום ע"כ ורבריו אינם מכיונים בלשונם לסגנון א"ת, ולפני הרדב"ז היה תרגום ס"א"ת כמו שנראה מספרו ח"ב לרשונות הרמב"ם (ס"י קב"א) שמביא מסה"מ (ס"ע ל"ו), והדברים מתאימים ממש לרשון א"ת, ועוד יותר מזה נראה בשו"ת התשב"ץ ח"א שמביא מסה"מ מאמר אחד שתי פעמים בס"א' ובס"י קנ"א וכותב שם ז"ר עכ"ל, ובכ"ז יש שינויי לשון בשני המקומות מזה לזה, — והעולה על כל מה שהבאנו הוא מה שמצינו להמנדר עו שעוד קצר והוסיף בלשון סה"מ שמביא ממנו וכנראה כיון להביא רק את הענין, כמו בה' חמץ ומצה (פ"ו) כתב המנדר עו וכתב ר"מ ז"ל בס"ה שלו (ס"ע קנ"ו) שהוא צוה בזכירתו בזמנו כאמרו זכר את יום השבת עכ"ל, ולפנינו בשני התרגומים אין הלשון כך, גם מלת בזמנו ליתא וגם בערבי אינה, ובה' גזירה ואברה (פ"א) הביא המנ"ע מסה"מ (ל"ת רס"ו) שוב מצאתי ביאור דעתי בס' המצות שחיבר ר"מ ז"ל. . . מנין שאם חמד סופו לנוזל ת"ל ולא תתאוה סמכו לרשות ע"כ, ולפנינו בערבי ובהתרגומים אין הסיום כך רק מסיים ת"ל וחמדו שדות וגולו, ובה' מא"ם (פ"ב) ובה' נדרים (פ"א) ובסנהדרין (פ"ה) מעתיק המנ"ע לשון סה"מ ושונה הוא מכפי שלפנינו, ובה' רוצח (פ"א) מביא מסה"מ (ס"ע רס"ו) והלשון מכוון כמעט ממש רק כפי שהוא בערבי, ואולי היה לו נוף מופם ערבי אחד, וכן משמע בכמה מקומות שדקדק המנ"ע לכתוב וכן פי' ר"מ ז"ל בסה"מ שחיבר בלשון ערבי ע"י כן ב' פעמים בה' הפדה (רפ"א), ובה' איסורי ביאה (פ"ט) ובה' סנהדרין (פ"ה ופכ"ד), ואפשר שאין זה דיוק כ"כ כי כן מצינו במקומות רבים שמוכר וכ"ה בס"ה סתמא, ע"י בה' יסוה"ת (פ"א), פ"ב ופ"ה) ובה' עכ"ם (פ"ב) ודעות (פ"ו) ומא"ם (רפ"א) ושכירות (פ"ד) ומלוה ולוה (פ"ה) וסנהדרין (פ"ט) במנין הלוקין (ל"ת קנ"ו) וגם אפשר שהיה בידו תרגום בן חסדאי, ובסנהדרין (פ"ה) נמצא שישתמש על אזהרה בלשון מניעה ובמלת עיקר כמבע סגנון בן חסדאי.

(טו) ובשו"ת נפש חיה (ס"א א') דמה שנוסחא אחרת נודמנה להמפרש וטרח בזה להגם. כן האריך שם הרבה הנאון המחבר ולא הרגיש ז"ל ששונה הוא הנוסח שבסה"מ שם המובא ברמב"ן מכפי שלפנינו, שרמב"ן העתיק מפני שביד בא"י קבעו זה היום כיו' וכ"ה בערבי ובתרגום בן חסדאי כמו שהבאתי שם (אות ז') ולפנינו וכ"ה בא"א הגי' מפני שביד הגדול שבא"י כבר קבעו כיו', וכבר כתב הר"ב"ח בקונטרס הסמיכה (דפוס לכו"ל ס"ו) דלפי לשון זו ודאי שאין להקי על הרמב"ם אותה הקי שהקי הרמב"ן ע"ש כה"ע, וע"י ח"ס היו"ד (ס"ו ל"ל). והגה בר"ב"ח שם סבור שהיה בידו אבן תבון הנדרפס וכ"י של אבן איוב עש"ה.

(טז) מלבד תרגום א"ת היה לרדב"ז גם נוף הערבי ומביאו בשני מקומות בתשובותיו, אך משמע שהטופס הערבי שהיה בידו שונה הוא מכפי הטופס שתרגם א"ת, כמו שנעיר ע"ז בהגהותינו בפנים הספר במקום וע"י מ"ע ע"ש ול"ת שייא).

ונראה לנו דגם לאו בכל מקום שנמצא שינוי בלשון המובא בספרי הראשונים מכפי שהוא בתלמודו, שיש להוציא מזה ולומר דגירסא אחרת היתה להם ז"ל, דבאמת כווננו רק להביא את הענין ומשמעותו ולא להעתיק הלשון בדיוק, וכה"ג כבר כתבו הראשונים ז"ל שדרך הש"ס לקצר הפסוקים לערבם ולהוסיף בהם, וגם במשניות ובריייתות כך היא דרכם של האמוראים לקצר ולדלג ולהפוך ולשנות ולהוסיף, ע"י ביד מלאכי (ס"י רפ"ג וס"י צ"ח) ואנכ"ל בכלל זה, וע"י בח"י הרש"ש למד"ר במדבר (פ"ו) ובהוספות שם שהעיר דההלמוד בעצמו בכ"ק (ד' פ"א) אמר כן ע"ש; ואולם נביאה נא דוגמאות אחדות מן הספר הזה שאנו עסוקים בו: מ"ע נ"ו והוא אמרם (פסחים ד' ק"ב) מרור בזה"ז דרבנן ולפנינו בפסחים שם, מצה בזה"ז דאורייתא ומרור מדרבנן, וכך מעיין יבין דכוונת רבנו להביא את ענין הדבר; וכמו כן בשרש ג' כתב רבנו ואע"פ שאמרו (סנהדרין ד' פ"א) רמז לנגוב את הקסיה ולא יבאו לראות כבלע את הקדש, ובגמ' לפנינו הלשון כך והיכא רמזא ולא יבאו כו'; וע"י בל"ת קצ"ג ובשני מפסחים (ד' כ"ד). אמר אב"י הכל מודים בכראי הכרם שלוקין עליו אפי' שלא כדרך הנאתם מ"ט דלא כתיב בהו אכילה דכתיב פן תקדש פן תוקד אש, ולפנינו בש"ס שם ליתא להך דכתיב פן תקדש פן תוקד אש אך באמת פשט הש"ס הכי הוא דמירי מעמא הוא משום דכתיב פן תקדש כמ"ש רש"י שם וע"י קדושין (ד' נ"ז) וזו ג"כ כוונת רבנו; וע"י ל"ת קמ"ט ובבאור אמרו (בכורים דפ"ב) התרומה והבכורים חייבים עליהן חומש ומיתה ואסורים לזרים, ולפנינו במשנה דבכורים שם כתוב כך חייבים עליהם מיתה וחומש ואסורים לזרים, וראיה ברורה ע"ז דלפני הרמב"ם היה כתוב כמו שהוא במשנתנו נראה ממה שגם בל"ת קצ"ג הביא הרמב"ם משנה זו ושם העתיק ממש כמ"ש לפנינו; וע"ע במ"ע כ' ולשון ספרי (בפי' ראה) שרש מצות נצטוו ישראל בעת כניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות להם בית הבחירה ולהכרית זרעו שר עמק, ובמ"ע קע"ג וכבר קדם לנו לשונם בספרי שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ כו', ובמ"ע קפ"ח שרש מצות נצטוו בני ישראל בכניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות בית הבחירה ולמחות זרע עמק, הרי הביא לשון ספרי אחד בשינוי בשלשה מקומות, ודבר פלא מצאנו כעת לענייני בשו"ת הרשב"א ח"א (ס"י י"ב) שכתב ז"ל אבל שאר החלופים שתמצאו שם בכתיבים (כין דהיי' לראשונים) כדברים שאין הענינים מהחלפים אינה שארה לפי שאין הכתובים שומרים המלות רק הכוונות וזה יקרה אפי' בגופי התורה גם בעשרת הדברות קרה כן ולא הקפידה התורה רק בשמירת הענינים גם בשמות בני אדם יקרה כן כו' לא הקפידה התורה בשמירת המלה כיון שנשמרה הכוונה כו' עכ"ל, ואולם קרוב ודאי שתשובה זו לאו דהרשב"א היא ורק הוכנסה לתוך תשובותיו ז"ל.

ה.

בהוציאנו לאור את הכ"י נשיג חמש תועלויות המפורטות בכאן ולכל אחת מהן נביא דוגמאות.

א) לאוקמא הגירסא האמתית בלשון ספרי התלמוד שבא בנדפס משובש, מקוטע, מסורס או מחוסר: במ"ע קע"ו בנדפס: ולשון ספרי מנין שממנין ב"ד ת"ל שופטים ושומרים ומנין שממנין אחד על כלם ת"ל התן לך ומנין שממנין ב"ד לכל שבט ושבת להיות דן את שבטו ושפטו ת"ל לשבטיך ושפטו את העם על כרחם וכבר וכו'.

ובכ"י: ולשון ספרי מנין שממנין ב"ד לכל ישראל ת"ל שופטים ושומרים ומנין שממנין אחד על נבי כלם ת"ל תתן לך ומנין שממנין ב"ד לכל שבט ושבת ת"ל בכך שערך רבי שמעון בן גמליאל אוטר לשבטיך ושפטו כצוה ע"י כל שבט ושבת להיות דן את שבטו ושפטו את העם על כרחם וכבר וכו' ל"ת ע"ב בנדפס: ובמכתא אל כלי הקדש יכול אם ננעו יהיו חייבין ת"ל על עבודה משום עבודה הם חייבין ולא משום נגיעה אין לי אלא הלויים על ידי הכהנים כהנים על ידי הלויים מנין ת"ל גם אהם ושם אמרו הכהנים על ידי הלויים במלקות והלויים על ידי הכהנים במיתה.

ובכ"י: ובמכתא אל כלי הקדש יכול אם ננעו יהיו חייבין ת"ל אך משום עבודה חייבין אין לי אלא הלויים על ידי הכהנים כהנים על ידי הלויים מנין ת"ל גם אתם ושם אמרו הלויים על של הכהנים במיתה ואין הכהנים על של הלויים אלא בר"ת.

ל"ת של"ג בנדפס: אמרו בב' מיבמות תנו רבנן הבא על אחותו והיא בת אשת אביו חייב משום אחותו בלבד מאי טעמא דרבנן מכדי כתיב וכו'.

ובכ"י: אמרו בב' מיבמות ת"ר הבא על אחותו והיא בת אשת אביו חייב משום אחותו ומשום בת אשת אביו רבי יוסי בר יהודה אוטר אינו חייב אלא משום אחותו בלבד מאי טעמיהו דרבנן אמרי מכדי כתיב וכו'.

ל"ת רצ"ז בנדפס ולשון ספרי מנין שאם אתה יודע לו עדות שאין אתה רשאי לשתוק ת"ל לא תעמד על דם רעך ומנין שאם ראית אותו טובע בנהר או חיות או לסמים באין עליו שאתה חייב להצילו ת"ל לא תעמד על דם רעך ומשפטי מצוה זו כבר התבארו בסנהדרין.

ובכ"י ולשון "ספרא מנין אם אתה יודע לו עדות שאין אתה רשאי לשתוק עליה ת"ל לא תעמד על דם רעך ומנין אם ראית אותו טובע בנהר או לסמים באין עליו או חיה רעה באה עליו שאתה חייב להצילו ת"ל לא תעמד על דם רעך ומנין לרודף אחר חבירו להרגו שאתה חייב להצילו בנפשו ת"ל לא תעמד על דם רעך וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסנהדרין, - ועי' במעין החכמה בפ' קדושים אחר שהביא דברי רבנו בל"ת זו כתב והחינוך (ס"י רצ"ז) מביא ע"ז ג"כ הא דאמרינן בסנהדרין מנין לרודף אחר חבירו להורגו שאתה חייב להצילו בנפשו שנאמר לא תעמוד בו, והקשה הא לכאורה דבריו מתנגדים לסוגיא שם דבתחלה רצה ללמוד דין רודף ממקרא זה ופריך האי להכי הוא דאתא הא מיבעי ליה לכדתניא מנין לרואה חבירו טובע בנהר בו וקאמר אין הי"ג וילפינן רודף מהיקש נערה מאורסה ואיך כתב הרב שני הדרשות ממקרא זה ע"ש מה שתירץ, ובמנחת חינוך העיר שם כן מדגפשיה, ולא ידעו דדבר זה נובע מספרא כמ"ש רבנו הכהן והחינוך אך העתיק לשון סה"מ כדרכו, ובעיקר הערתם קדם הסמ"ג (ל"ת קס"ד) ע"ש שהביא ג"כ הך דספרא בשינוי וז"ל ותניא בת"כ ומנין שאף לרודף אחר חבירו להורגו או רודף אחר נערה המאורסה שאתה חייב להצילה בנפשו ת"ל לא תעמד על דם רעך ע"כ הברייתא ולמעלה הבאנו דבר זה מלא תחים עינך וצריך להתיישב בדבר כי לפי הנראה יש כאן שני לאוין בדבר זה וכ"כ רבנו משה (בספ"א מה' רוצח) ואמנם בפ' בן סורר ומורה דוחה שאין זו הברייתא אמת וניתן להצילו בנפשו דורש מדהוקש רוצח נערה המאורסה בו עכ"ל, ועי' ביראים (ס"י ס"ג) שהביא ג"כ זה מת"כ בזה"ל ומנין לרודף אחר חבירו להורגו ואחר הזכור ואחר נערה המאורסה שהוא חייב להצילו ת"ל לא תעמד על דם רעך.

(ב) שלא יהיו עוד דברי הרמב"ם כספר החתום ותקל ההבנה בו:

בנדפס מ"ע ל"א שצונו לשלח הטמאים מן המחנה והוא אמרו ית' וישלחו מן המחנה כל צרוע וכר זב וגו' וזה המחנה הוא מחנה שכניה שחוצה לו לשכות העזרה כמו שבארנו בתחלת סדר טהרות מפירוש המשנה בו, והנה הדברים שהוציאו לו לשכות העזרה מרפסים איגרא, אבל בכ"י כתוב כהוגן שדומה לו לרורות העזרה.

מ"ע ק"ח אמנם דיני המינין האלו כולם ודקדוק כל מין מהם סדר טהרות כולל כל זה מסכת טהרות וערכין ועוקצין כי אלו ג' מסכתות כוללות טומאת אוכלין בלבד ולהם הם מחיברים ומה שנמשך מהם מזכרון דין מדיני טומאות אחרות אמנם בא בהם במקרה וכן מסכת נדה כוללת טומאת נדה וטומאת יולדת ובמסכת כריתות יש קצת מדיני טומאת יולדת גם כן ומסכת נגעים כוללת דיני נגעי אדם ובגד ובית ומסכת זבים כוללת דיני זב וזבה ושכבת זרע ומסכת אהלות בו.

ובכ"י אמנם דיני המינין האלו כולם ודקדוק כל מין מהם סדר טהרות כולל כל זה ויש מהם מינים חיברו להם מסכתות ומכללם מסכת טהרות ומסכת מכשירין ומסכת עוקצין כי אלו שלש מסכתות כוללות טומאת אוכלין בלבד ולהם הם מחיברות ומה שנגדר מהם מזכרון דין מדיני טומאות אחרות אמנם בא בהם במקרה וכן מסכת נדה כוללת טומאת נדה וטומאת יולדת ובמסכת כריתות יש קצת מדיני טומאת יולדת גם כן ומסכת נגעים כוללת דיני נגעי אדם ובגד ובית ומסכת זבים כוללת דיני זב וזבה ושכבת זרע ומסכת אהלות בו.

ל"ת י' ופן תשא עיניך השמימה וראית בו כי הוא בא להזהיר האדם ראשונה שלא לראות אותם בעיניו ואמנם הזהיר מן הענין כמה שיתיחס אל עבירתם בעין הלב בו, והדברים משוללי הכנה, אבל בכ"י כתוב הכי, כי הוא לא יזהיר מהגביה האדם ראשו וקראית איתם בעיניו ואמנם הזהיר מהעיון במה בו.

ל"ת רפ"ט הזהיר הדיין שלא להרוג נקי וזכאי והוא אמרו לא תרצח, על מדוכה זו כבר ישב בעל כנה"ג בספרו דיני דחיי (לאוין ק"ט) והחליט שמעות נפלה בכאן דמצוה זו היא על כל ישראל, וכן הביא בשם אחיו בס' משמרת המצות ע"מ"ש היא ע"ש, ובאמת תגדל התמיה ביותר כי לפי הנוסח שלפנינו חסרה אוהרה על הורג נפש מישראל, אולם בכ"י באו הדברים בל"ת זו מתוקנים

(יו) ברוב המקומות בסה"מ כתוב בנדפס ספרי תחת שבכ"י הלשון ספרא ודראינו בכל פעם ע"ז, משום שבמקומות אחרים אף שגם הערכי וא"א סמייע להכ"י שהוא ספרא, בכ"ז נמצא גם הדבר בכפרי ע"י ל"ת ק"י וכ"כ ועי' מ"ע קפ"ו (ל"ת כ"ז).

פתח דבר

ז

וו"ל שהזהירנו שלא להרוג קצתנו את קצתנו והוא אמרו ית' לא תרצח והעובר ע"ז יהרג בזה שיוכה
על צוארו אמר ית' מעם מזבחי תקחנו למות וכבר התבארו משפטי מצוה זו בתשיעי ממס' סנהדרין י"ח.
ג) מסגנון לשון הרמב"ם יש אשר יאבו להוכיח גם דין להלכה וכמובן שזה אי אפשר אם הנוסח
אשר לפנינו אינו מכוון וברור:

בנדרפס ל"ת פ"ו הזהירנו מהרפא כדי הארון כו', וכתב ע"ז בשו"ת מוצל מאש להגאון מהר"י
ארפנדרו (פ"י נ"א) דמגשון זה מוכח דלא בעינן שישימנו לגמרי אלא אפילו כד דהוא אסור ע"ש מה
שהאריך, ובאמת בכ"י כתוב הזהירנו מהוציא כדי הארון.

ל"ת ר"ח הזהירנו שלא לרמות השכיר ולא לאחזר שכרו אצלנו והוא אמרו לא תלין, ותמהו
למה כלל הרמב"ם שלא לרמות השכיר בלא"ז זה, ואמנם בכ"י כתוב הזהירנו מדחות השכיר כו'.
ל"ת ש"ג להיות הבא על אחותו מאביו ומאמו חייב ב' משום אחותו ומשום אשת אביו כמו
שבארנו, וכד העובר ע"ז ישתומם, וראיתי בסו"ס וזאת ליהודה להגאון מהר"י עייאש דהגיה שצ"ל ומשום
בת אשת אביו, וכן הקנו בדפוסים רבים, אך לפי"ז המלות כמו שבארנו אין להם כל פירוש, דעד
השתא לא מצינו שבאר הרמב"ם זה, ואולם כל הקושי יחלוף למראה הכ"י ורק דילוג על שורה שלמה
יש בכאן משום השואת המלים, וז"ל הכ"י חייב ב' משום אחותו ומשום בת אשת אביו כמו הבא על
אמו שהוא חייב ב' משום אמו ומשום אשת אביו כמו שבארנו, והך כמו שבארנו הבוינה לל"ת ש"א,
אך גם שם לקיי הנדרפס בחסר, כי כך איתא התם שהבא על אמו חייב עליה משום אשת אב כו',
ובודאי זה המזה דהא חייב ב' משום אמו ומשום אשת אב כמ"ש בה' אסורי ביאה (פ"ב) וע"י ברדב"ז
ח"ה (ש"א קכ"ה), ואולם בכ"י כתוב כהוגן חייב משום אמו ומשום אשת אב.

ד) כי תוסרנה איוו קושיות וסתירות שבין סה"מ ובין ס' הי"ד:

בנדרפס מ"ע כ"ב שצונו לשמר המקדש וללכת סביבו תמיד לכברו כו', והעיר ע"ז כמ' מעשה
רוקח הספרדי הא כתב הרמב"ם בה' בית הבחירה (פ"ח ה"ב) דשמירת המקדש מצוה כל הליכה וכ"כ
הרמב"ם לקמן בל"ת ס"ז הזהירנו מתהעצל בשמירת המקדש ומרכת סביבו כל הלילה כו', ומלשונו
הכא דכתב סתמא תמיד משמע דגם י"ו"מם מצוה היא ע"ש, ובאמת אין כל סתירה דהשמטה יש בכאן
ובכ"י כתוב גם הכא וללכת סביבו תמיד בכל לילה כל הליכה, וכ"ה בחינוך (פ"י שפ"ח) המועתק כולו
מסה"מ ובא"א ובערבי.

ל"ת קכ"ח שהזהירנו מאכול הפסח ישראל שנשתמד והוא אמרו ית' כל בן נכר לא יאכל בו
אמר התרגום כל בר ישראל דישתמד כו', והנה בה' ק"פ (פ"ט ה"ז) פסק הרמב"ם המאכיל כזית מן
הפסח בין מפסח ראשון בין מפסח שני למומר לע"ז כו' ה"ז עובר בלא תעשה ואינו לוקה אכל מכן
אותו מכות מרדות ובן נכר האמור בתורה זה העובר אל נכר כו' ע"ש, וכתב הכ"מ וז"ל ומ"ש ובן
נכר האמור בתורה זה העובר אל נכר במכילתא בן נכר אחד ישראל מומר ואחד עכו"ם במשמע
ואע"ג דלא כתיב אלא כל בן נכר לא יאכל בו תושב ושכיר לא יאכל משמע לרבינו דלאו לדיריהו
מוהיר דעכו"ם לא חישי למאי דמוהיר קרא אלא לישראל מוהיר שלא יאכילם וקרי ביה לא יאכיל
ומ"מ כיון דלא כתוב בהדיא לא תאכילום אין לוקין עליו עכ"ל, ולכאורה לפי זה יסתרו דברי
דרמב"ם אהדי מס' הי"ד כסה"מ כאן שכתוב מפורש שהזהירנו מאכול פסח ישראל שנשתמד, וע"י
צ"ח לפסחים (ד' ע"ג) שכתב באמת דכפסח דכתיב כל בן נכר לא יאכל בו ולא נאמר לא יאכיל
לבן נכר מטנו שאז את הישראלי מוהיר שלא יאכיל לבן נכר אבל כתיב בן נכר לא יאכל א"כ את
הבן נכר הזהיר שלא יאכל בו, ובכוונת הרמב"ם שם הבין אחרת ע"ש, ואמנם בכ"י כתוב להדיא
שהזהירנו מהאכיל הפסח לישראל שנשתמד וכ"ה בערבי וא"א וחינוך (ס"י י"ג) שכולו מועתק מסה"מ.
ל"ת ר"ח בלאו דכלאי בהמה כתוב וכל זמן שתעשה בהם מלאכה כגון חרישה או דישה וימשך
שניהם יחד לוקה, ואולם בס' הי"ד בה' כלאים (פ"ט ה"ז) כ' הרמב"ם או הנהיגם כאחד ומבואר

(יה) בל"ת רפ"ח בנדרפס הסיום והתבארו משפטי מצוה זו בפ"ט מסנהדרין, וט"ס היא כי שם ליתא כלל מזה
ובכ"י כתוב תהת זה כך וכבר התבארו משפטי מצוה זו במקומות מפורזים מיבמות וכתובות וקדושין ובמקומות
רבים מנויקין וכ"ה בערבי וא"א, ומכ"ז קרוב לשער כי באותו מקום לקה הכ"י בחסר ול"ת רפ"ט חסרה כמעט
כולה ונשארו רק המלות והוא אמרו לא תרצח והמלות והתבארו משפטי מצוה זו בפ"ט מסנהדרין, שבאמת ציון זה
שייך לל"ת רפ"ט כמ"ש לפנינו, והדברים שבאו בדפוס אשתרבובי אשתרבובי מל"ת ר"צ כמו שיבין המעיין.
יט) גם הספרש בתמיד (רפ"ק) כתב דשומרין את המקדש ביום ובלילה ובכאר שבע שם תמה עליו וכתב
שזה לא היה ולא נברא לפי שאין מצות שמירה אלא בלילה דוקא, וע"י בדרך הקדש (ד' י"א): בסו"ס מניד
מראשית מ"ש בזה.

שבשביל הנהגה לחדד חייב אפוי אם אין להם שום מלאכה ביחד ע"ש, ועי' מ"ז יו"ד (סי' רצ"ז סעי' ה'), ובכ"י כתוב באמת בכאן או ימשוך שניהם יחד וגם כנדפס בכוף המצוה איתא או משכס יחד.

ה) לשונות שר סה"מ הטובאים בספרי הראשונים שעליהם העירו המחברים האחרונים שלא נמצאו בסה"מ שלפנינו, ישנם בכ"י:

החינוך (מצוה רפ"ב) מביא מטה"מ (ל"ת קל"ה) בזה"ל וכתב המעתיק בשם הרמב"ם ז"ל וביארו המקבלים עם זה שזה האיסור הוא מדאורייתא לא מדרבנן ולשון יבמות מנין לערר שאינו אוכל בתרומה נאמר כו' וזהו כמו כן לשון ספרא ושם נאמר ר"ע אומר איש איש לרבות את הערל ושם נתבאר כלומר בגמרת יבמות שד"ת משוך אוכל בתרומה ומדבריהם גזרו עליו מפני שנראה כערך ל'ומשוך הוא שנמשכה הערלה בענין שנראה כמי שאינו מהול אחר שנימולו, הנה כבר התבאר לך שערך איסור בתרומה מה"ת והמשוך איסור מדרבנן והבן זה ושם נאמר משוך צריך שימול מדרבנן ע"כ, והנה מן וזהו כמו כן לשון ספרא כו' עד מפני שנראה כערל ליתא כנדפס ועמד ע"ז במנחת חינוך שם, ואולם בכ"י איתא.

הרמב"ן במל"ת קס"ג מעתיק בשם הרמב"ם, כי אזהרת כהן שאמר בו את ראשו לא יפרע אמר שנכפל זה שלא נחשוב שאזהרת ראשיכם אל תפרעו יהיה מצד המת לכדו וכשיעשו זה שלא על צד האבלות יהיה מותר ונתבאר. בכהן גדול שזה בשביל העבודה שיהיה מסתפר, והעיר ע"ז בס' מעין החכמה בפ' שמיני (ד' ל"ז) וז"ל לא ידעתי אם היה נוסח זה לפני הרמב"ן בלשון הרמב"ם כי באמת נראה חסרון דברים בנוסח שלפנינו או אם פירש הוא דבריו כן מדעתו כו' עכ"ד, והנה בדבר עיקר הערתו גרס לו שהיה בידו סה"מ דפוס אמשטרדם, כי באמת במהדורת קושטא איתא לזה רק בלי שתי התיבות, שיהיה מסתפר, ואמנם בכ"י גם שתי התיבות אלו אינן חסרות, אך א"ת תרגם בלשון אחר כדי שיהיה נאה, ובערבי הלשון אנה יכון מתוינא ורא"א כתוב כמו ברמב"ן וז"ל על כן ביאר ככה"ג שבעבור העבודה יהיה מסתפר.

ואמנם בכל מקום שאנו מוצאים בספרי הגדולים שמעתיקים מסה"מ טרם בא בדפוס, הדברים מְקוּיָנִים ומתאימים להכ"י כמו התשב"ץ בזהר הרקיע במ"ע (סי' כ"ז) במצוה דהשבתת חמץ מביא בשם הרמב"ם דכתב במ"ע זו דבתלמוד א"י בסנהדרין אמר המץ חייבים עשה על גיעורו דכתיב תשבתו והוא מצא"א בירושלמי בפסחים ג"כ ע"ש, וכ"כ זה בשם הרמב"ם (בס"ט), ובנדפס במ"ע דביעור חמץ (מצוה קנ"ז) לא נמצא דהרמב"ם יזכיר ירושלמי בסנהדרין, ואמנם בכ"י מפורש להדיא. ובשו"ת תשב"ץ ח"א (סי' ב') כתב שכספר המצות הביא ראייה דלוקין על מחיקת השם מפרק אלו הלוקין ע"ש, ובנדפס במצוה דמחיקת השם (ל"ת ס"ה) ליתא כלל לראיה זו, אבל בכ"י איתא; והנה הדיני דחיי שהיה לפניו הנדפס הביא מדנפשיה מהך ש"ס דמכות סיוע להרמב"ם ע"ש (בלא"ן ג'). כן במ"ע קל"ז בנדפס, וידוע כי התקיעה היא ביובר אמנם לפרסם החרות ושהוא מין הכרזה והוא אמרו וקראתם דרור בארץ לכל יושביה בארץ הנמכרת כו', המלות בארץ הנמכרת משוללות הבנה, ובדפוסים שאח"כ דמו לרפאות על נקלה ותקנו בארץ הנזכרת, ואולם בכ"י ליתא כלל להני שתי התיבות וכן אינן בערבי וא"א, ובודאי הוספה היא מאיזה מעתיק, והנה בשו"ת מהר"ם אלשקר (סי' ה') מעתיק דברי הרמב"ם במצוה זו ג"כ בלי הני שתי תיבות ע"ש.

ועי' במזרחי בפ' כי השא שמעתיק מסה"מ (ל"ת קפ"ז) דבכל איסורים אם פתח פיו ובלע האיסור או אם אכרו חם עד שנשרף גרונו וכאב בעת אכילתו ומה שדומה לזה הוא פטור חוץ מבשר

ב) מה שרשטתי מוקף בלשון החינוך ליתא לא בכ"י וגם לא בערבי וא"א, ואולי הוא ביאור מהחינוך בעצמו אבל דוחק, ובודאי היה כתוב כן בטופס שהיה להחינוך. ועי' כה"ג ברמב"ן במ"ע שהוסף (מ"ע י"ד) שכתב ודבר משובט הוא שזו המצוה אינה נמנית עם משפט הצרעת מצוה אחת כו' אבל הוא דין מיוחד בפ"ע כאשר שבתו בדרך מחוץ לטהנה נמנה מצוה בפ"ע כו', והעיר ע"ז במגלת אסתר שם בזה"ל ומה שאמר הרמב"ן שישבת בדרך בפ"ע אנכי לא ידעתי מי טנאו לעצמו אם לא היה הוא ממש שהרי הרב במצות עשה ק"א במ"ק ט"ו כלל כל דיני טומאת מצורע ביחד כו' ע"ש, ובודאי היה כן בטופס שהיה להרמב"ן. והנה התשב"ץ בזהר הרקיע במ"ע (סי' פ') העיר על דברי הרמב"ם במ"ע ק"יב וכתב דלא היה צריך שם לכל זה שאין ספק שיש מ"ע נכנסת במנין בענין מצורע והוא בדרך ישב מחוץ למחנה מושבו כו' ואפשר שהיא מ"ע מיוחדת נכנסת במנין אבל לא ראיתי לאחד מהמנינים המצות שהכניסה במנין מיוחד כו' ע"ש, ולא ראה לפי שעה מ"ש ברמב"ן הג"ל, ועי' במעין החכמה בפ' מצורע (ד' מ"ב) מ"ש בזה ולא הביא את הוה"ק.

כא) עיי' כה"ג בל"ת שכ"ב שהביא הרמב"ם טמא דבני מערבא, וכפי הנראה מלשון הירוש' המועתק כוונתו לירוש' סנהדרין, ובאמת איתא זה ג"כ מקודם בירוש' בשבת (פ"ז), ואולי היה להרמב"ם הג"י כמו שהביא גם בירוש' בשבת הכי.

פתח דבר

ח

בהלכב כ"י ע"ש, והנה בנדפס הלשון אם פתח פיו ובלע והוא חם עד שישרוף נרונו פמור, וכמובן שיש מזה נ"מ רבתי לדינא אי בעינן שני התנאים בליעה ושלא כדה"נ ביחד ובבליעה לחוד לא סגי, וע"י נז"כ מה"ק חיו"ד (ס"י ל"ה), ואולם בכ"י באו הדברים כמ"ש הרא"ם וכ"ה להדיא בערבו וא"א וע"י בחינוך (ס"י ק"י).

1.

ובשנת תרמ"ח הוציא לאור מר משה בלאך את המקור הערבי שר סה"מ עפ"י שלשה כ"י, והכ"י אשר לפנינו מתאים ברובו בכל תכנו וסגנונו עם ב"הערבי, וגם תרגום א"א וכן תרגום בן חסדאי, מה שאנו מוצאים בס' החינוך שכולו מיעתק ממנו כמ"ש לעיל, מכוונים לארבעת כ"י אלה.

אמרנו ברובו מפני שעוד ישנם שינויי לשון שתרגומי א"ת וא"א משתנים זה מזה ושניהם מנוף הערבי (ע"י לעיל הערה ז') ויש אשר גם בדינים לא ישוו, פעם נמצא כי יתאים האחד אל ההלכה וא"ל ס' הי"ד ררבנו, ופעם הצדק עם השני, פעם ידמה תרגום א"ת אל מופס הערבי, ופעם א"א.

בשרש ראשון בא"ת והתמה מפני מה מנו מצות עשה שהם מדרבנן כמו שזכרנו ולא מנו גם כן מצות לא תעשה שהם מדרבנן וכמו שמנו בטצות עשה נר חנוכה ומקרא מגילה ומאה ברכות והל"ל היה להם למנות גם כן בכלל מצות לא תעשה אחת ועשרים שניות באחת ועשרים מצות לא תעשה, וכ"ה בא"א ואני תמה למה זו מנה מצות עשה שהיא מדרבנן (הממת המעתיק יש כאן עד מלת מדרבנן תנינא נודלי מפני השו"ת מליס) וכמו שמנו במצות עשה נר חנוכה ומקרא מגילה ומאה ברכות והל"ל היה להם למנות במצות ל"ת עשרים ואחת שניות בעשרים ואחת מצות ל"ת, ואמנם בערבי הלשון כך ויא ענבי לאי שי ערו מצות עשה אלהי הי מדרבנן כמה דכרנא ולם יעדו איצא מצות לא תעשה אלהי היא מדרבנן וכמא ערו פי מצות עשה נר חנוכה ומקרא מגילה ומאה ברכות והל"ל כאנו יעדון (נכ"י אהל ללא יעדו) איצא פי גמלה מצות לא תעשה עשרין שניה בעשרין מצות לא תעשה, וע"י בס' הי"ד בה' אישית (פ"א ה"י) דגם שם כתוב להדיא עשרים שניות.

מ"ע קכ"ה דהבאת בכודים כתוב בא"ת ולא יובאו אלא מפירות ארץ ישראל וסוריא וז"ב הירדן וזו' המינין וכ"ה בערבי, ולכאורה הא דמבואר בכאן סוריא ועבר הירדן קשה מאד דהרי להדיא פסק רבנו בה' בכורים (פ"ב) דרק בכורים שר דבריהם מביאים מסוריא ועה"ר, וע"י בכ"מ המקור לזה ובמעין גנים (ד' כ"א:) להרב ר' ראיבן מורחי מה שהניה בדברי הכ"מ וע"י בדרך הקדש (ד' ב':) למהרי"ט שבסו"ס מגיד מראשית, ואולם בא"א איתא כך ולא יביאו אלא מפירות א"י וזו' המינין ולא הוזכרו כלל סוריא ועה"ר, ובחינוך שמיעתק מסה"מ כתוב נ"כ (כמצוה צ"א) דנהגת בפירות סוריא ועה"ר ותמה עליו המל"מ דה"ל לפרש דזה דוקא מדרבנן ובמנחת חינוך העיר דבמצוה תר"ו הזכיר החינוך מפורש שהוא רק מדרבנן, ולא הביאו דגם הרמב"ם הכא כתב סתמא ודברי החינוך נובעים מסה"מ.

מ"ע ק"צ בגדון מלחמת הרשות כתוב בא"א ואם לא ישלימו צווינו להרוג כל זכר שיהיה בעיר קטן וגדול וכ"ה בערבי, וכל מעין יראה שהנכון כמ"ש בא"ת ואם לא ישלימו עמנו שנצטוונו להרוג כל זכר שבמדינה ההיא הגדולים, כי כן מביאר להדיא בקרא בפ' שופטים ובספרי שם וכ"פ הרמב"ם בעצמו בה' מלכים (פ"ו) ואין הורגין אשה ולא קטן שנאמר ל"הגשים והמף זה מף של זכרים ע"ש.

כג) כמובן שהשינויים שבין הנדפס והטופס הערבי שעליהם הראה המויל מר בלאך בהערותיו רובם ככולם בטלים ומסתלקים כעת, וגם שאר השינויים הרבים והעצומים שלא דרנישם מר בלאך יפ"ו. והנה גם בערבי הנדפס יש ט"ס הרבה, אין מסרתנו עתה לפרטן בזה ורק בפנים הספר בהנהותינו רמזנו עליהן במקומות אחדים.

כג) צ"ל רק הנשים והמף, וט"ס כאלה בהעתיקת לשון המקרא מצויות מאד בכל ספרי רבנו, ע"י לדונטא בה' נזירות (פ"א) שנאמר כי ידור נדר נזיר ונוי, וקרא כזה לא נמצא רק בס' נשא כתיב כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר ובפי' סבות כי ידור נדר לה; ובה' בכורים (פ"ט ה"י) בגדון בתנות כהונה כתוב שנאמר תתן לו שיהיה בה כדי שתנה ובאמת קרא זה כתוב נבי ראשית הנו, אבל במתנות כהונה כתיב ונתן לכהן, וע"י לשון רש"י בחולין (ד' קל"ב:) ורחסנא אמר ונתן לכהן נתינה יפה; ובתרוסות (פ"א ה"י) כי תבאו ביאת כלכם, וט"ס הוא דלא כתיב כי תבאו לא בתרוסה ולא בחלה ואך בחלה כתיב בכואכם ודרשו מזה ביאת כלכם, וע"י בכ"י ביו"ד (ס"י ט"א) דכתב וז"ל הרמב"ם יליף תרוסה מדרבנן כי תבאו ביאת כלכם משמע אפשר דבשום דוכתא מייתי להאי דרשא, וגם בשו"ע שם כתב בזמן הזה כו' אין חיוב תרו"ס מה"ת כו' שנאמר כי תבאו ומשמע ביאת כלכם ע"ש, ומלא שלא העיר דט"ס בלשון הרמב"ם, וע"י בשו"ת הרמב"ם (ס"י קס"ב) שגם שם כתוב כי תבאו ביאת כולכם, וכן בחינוך (ס"י רפ"ד) מובא בשם הרמב"ם הקרא בתרוסה כי תבאו, וכן העתיק בשו"ת בשמ"ס

קציה בערבי אלמאר אנדי אמרנא באלצדקה ותקויה אלצעפא וארתוסיע עליהם וקד נא אלמאר פי הדה אלמצוה באלפאט מכתלפה קאר פתח תפתח את ירך לו וקאר והחוקת בו גר ותושב וחי עמך ואלגרץ כו', הנה מביא בכאן רק שני פסוקים המצויים בזה, ואילם בא"א וא"ת מובאים ג' פסוקים וז"ל א"א היא שצונו על הצדקה וחוק העניים ולהרחיב עליהם וכבר בא הצווי בזאת המצוה בלשונות חלוקים אמרו ית' פתח תפתח את ירך וגו' אמר והחוקת בו גר ותושב וחי עמך ואמר וחי אחיך עמך והכוונה כו' וכ"ה בא"ת, ובס' הי"ד לרבנו בה' מתנות עניים (רפ"ו) כוותיהו איתמר, שכתב שם בזה"ל מ"ע ליתן צדקה לעניים כפי מה שראוי לעני אם היתה יד הנותן משגת שנאמר פתח תפתח את ירך לו ונאמר והחוקת בו גר ותושב וחי עמך ונאמר וחי אחיך עמך ובחינוך שהוא מסה"מ הובא ג"כ בזה ג' פסוקים ע"ש (במצוה תע"ט).

ל"ת רל"ט ב:ג"ת ודע שאם לא השיבו ולא קיים עשה שבו חייב מלקות ומשלם דמי משכון כמו שהתבאר בסוף מכות, וכ"פ להריא בה' מלוה ולוה (פ"ג הי"ד) ואם לא קיים עשה שבה כו' לוקה ומחשב דמי משכון כו' ע"ש, ובמ"מ שם המה הא אין לוקה ומשלם וע"ש שמים ואפשר דהיה לרבנו גירסא אחרת בש"ס, וכן הניח בתימא החינוך (ס"ו תקפ"ה) ועי' בשו"ת הריב"ש (ס"ו תפ"ח), ואולם בא"א כתוב כך ודע שהוא אפי' לא השיבו ולא קיים עשה שבו אינו חייב מלקות אבל יפרע דמי משכון וכ"ה בערבי.

ל"ת רס"ג באיסור מכירת יפ"ת כתוב בא"א ואם מכרה לוקה, וכבר הקשה המל"מ בה' בכורות (פ"ו יה"ה) הא דברי הרמב"ם סותרים אהרדי, דכתב שם דהמיכר מעשר בהמה לא עשה ולא כלום ולפיכך אינו לוקה כמוכר חרמי כהנים שלא קנה לוקח וכמיכר יפת תואר כו' ע"ש והניח בצ"ע, ובמים חיים להפ"ח עמד גם הוא על סתירה זו מרעתיה ודחק שם לומר כוונה אחרת בדברי הרמב"ם ואח"כ כתב שמא חזר בו, ובמעין החכמה כפ' כי תצא רמי גם הוא דברי הרמב"ם מדנפשיה ועוד הוסיף להקשות מדלא חשיב רבנו לאו זה במנין המצות בה' סנהדרין ולכן כתב להגיה בכאן דצ"ל אינו לוקה ע"ש, ותמנה עליו דהא אי אפשר להגיה כן דכבר כתב רבנו לעיל (סוף שרש י"ד) דזכרו המצוה אשר יתחייב עליה העונש יזכיר ענשה וכל מה שלא נזכר בה ענש מן העינישין נדע שאף היא ממצות ל"ת הוא כעובר על מצות המלך ואין לנו לענשו כו' ע"ש, ואולם בא"ת ובערבי ליתא כלל להני תיבות ואם מכרה לוקה ע"ש.

והנה דבר זה יכריחנו להחזיק כמו שהעירנו לעיל פעמים, שכל אחד מהם היה לו מופם אחר וכבר כתב א"ת בעצמו בהקדמתו, כי הרמב"ם ז"ל כתב מופמים שונים מספרו זה, ואשר ע"כ לא עשינו קבע את כיון חלוקי לשונית שר בן הבון וכן איוב לפלגות סגנונם בכל דקדוקיהם, כי אפשר מאד, שכל אחד תרגם באמונה את שרו וכל כללינו לא יהיו צודקים, ומטעם זה סרקנו לפי שעה את ידנו להדפיס גם את תרגומו של א"א, וגם משום שהכ"י אשר לפני לקה הרבה בחסר, עד אשר נשיג עוד כ"י ערביים ושך המתרגמים ואולי גם תרגומו של בן חסדאי להרבות את הברור, וצמצמנו את כל עבודתנו להוציא את תרגום א"ת, מפני שהוא מצוי ביד כל אדם זה כמה דורות ומלא שבוישים אשר אותם נקמה ב"ה, ועם זה נעזר רק על גוסהאות ושנויי גירסאות שבערבי וא"א היותר מבוררות וחשובות.

ראש (פ"ו קס"ב) שז"ל שם עוד שאל מר בדבריו בה' תרומות שכתב דאפי' בוסן עורא פטורין מן התרומה כו' מטעם כי תבואו ביאת כולכם והדבר הזה שנו חכמים ז"ל פי האשה שנתארמלה לענין חלה ע"ש, וראיתי במהרי"ט ח"א (פ"ו כ"ה) שהאריך בד' הרמב"ם וקצתו בכ"ז, ואולי אהו הרמב"ם דרך השי"ם דרגיל לשנות המקרא ולכתוב הכוונה, שוב ראיתי כן ביד מלאכי (כלל רפ"ג) שהבאנו לעיל שכתב ומי לנו גדול כמשה הלא הוא הרמב"ם ז"ל שבכלכל דבריו במשפט ומדקדק בלשונו ואפ"ה מצאתי אצלו בפ"ו סה' סתניע הי"ג שכי והקב"ה קרוב לשועת עניים שנאי שועת עניים אתה תשמע אע"פ שאין פסוק זה בכל המקרא אלא סאי אית לך למימר שנקט משמעות איוה פסוק אחר ע"ש. — ומחזה כזה נראה גם בספר הזה שאנו עוסקים בו, כמו ע"י שרש ד' וכאמרו (ויקרא י"ט, י"ט) את הקתי תשמרו ואת משפטי תעשון ושמרתם את משמרתו, ואין במקרא ואת משפטי תעשון ונמצא (ס"ו י"ח, ד') את משפטי תעשו ואת הקתי תשמרו או ואת משפטי תשמרו (ס"ו כ"ד, י"ח); ובמ"ע מ"ג במצות מוסף חג המצות הובא קרא שבעת ימים תקריבו אשה לה', וזה כתיב בפ' אמור בחג הסכות, ובהנ המצות כתוב בפ' פנחס כאלה תעשו ליום שבעת ימים לחם אשה ריה ניהח לה'; וכן יש שהובא בדברי הרמב"ם קרא מאוחר במקום שיש ע"ז קרא מוקדם, ע"י מ"ע רכ"ט שצונו לסקול העוברים על קצת מצות והוא אמרו ית' וסקלתם אותם באבנים ומתו כו', והנה קרא זה הוא בפ' כי תצא (כ"ז, כ"ד) ויש פסוקים רבים כמו זה הכתובים בתורה מקודם, ובר"מזי הפס"ג (מ"ע ק') הובא קרא וסקלתם באבנים דפי' שופטים (י"ז ה'), וכן ראיתי במנין המצות כ"י שכתוב הך קרא, וכיו"ב הראינו כמה פעמים בהערותינו בפנים הספר, ולא שטרנו להעיר על כגון זה בכל מקום ומקום, מפני הטעם הנ"ל, שאפשר שהרמב"ם בעצמו לא דקדק כ"כ בזה.

פתח דבר

מ

והנה מדפיסים אנחנו את הכתב יד בתורת פנים, ואם אמנם גם הוא לקה בחסר מעט, אבל ברוך שמכר עולמו לשומרים, אין הטעיות האלה מפסידות, משום שהשבושים שבו באו מתוקנים בנדפס ומראנים ממנו, ובמקומות שלא יכלנו להסתייע בנדפס תקנו ע"פ הערבי וא"א והראינו ע"ז בהנהותינו, ויש שהעמדנו הדבר סתמא או במקוץ כזה [1] במקום שבוטל שט"ם שם, גם חסרו בכ"י דף שרם מסוף מ"ע ז' עד סוף מ"ע ט', מ"ע ס"ה, ומאמצע מ"ע ר"י עד רי"ב, וכדי לעמיד יותר על ברוך של דברים השלמנו החסר מכ"י א"ת הנמצא בבית עקד הספרים כ"ד שבהמבורג.

על נוסח הנדפס הראינו בהערות מלמטה, אולם עפ"י רוב רק במקום שנשתבש או נשתנה מכפי הכתוב לפנינו וראו על שינויי לשון גרידא מפני טעמים שונים. גם נתנו את נוסח הנדפס ע"פ המהדורה הראשונה של דפוס קושטא, משום שהבאות אחריה נשתבשו הרבה ביד המדפיסים שרצו לתקן מדעתם וגם עפ"י ספרים וסופרים בתקנים שלפעמים גרועים הם מקלוקלים; וגם במקומות שהתקנים לעצמם טובים, יש לגנות עכ"פ את מעשיהם וזר מעשיהם, שעשו כאדם העושה בתוך שלו והכניסום אז תוך הפנים של הרמב"ם, מבלי הודיע כי דברי אחרים הם, גם החסירו, השמיטו והחליפו הרבה מאד מכפי הנדפס שם לראשונה כ"ה.

נד) כ"י המבורג אמנם בכלל לשונו נכונים הוא לכ"י סינן אבל נופל הוא הרבה בערכו מזה האחרון כי נמצאו בו טעויות ושבושים לסביר.

כה) נביאה נא בזה איזו דוגמאות ממעשי המדפיסים אשר נחלקם לשלשה מונים:

אין השמטות, דברים ומלים שהשמיטו בדפוסים האחרונים מכפי הנדפס במהדורות קושטא וכ"ה גם בכ"י כמו: בסוף ההקדמה שאין ראוי למנות העמדת הנדרים במ"ע [ואשוב ל"באר כל שרש ושרש מהם ולהביא ראייה ע"י בעיה], שרש ז' קצתן חולצין ולא טיבטין [וקצתן] טיבטין ולא חולצין; מ"ע ע"ג, הנה התבאר לך [וסכל] מה שוברנוהו; צ"ג, ודן אותו הכתוב בזה [ואמר] שאם נטמא; ק"י, ובוזה המעשה בעצמו יטהר האדם [והביה] כמו שבאר הכתוב; קפ"ז, כמו לוי [זקן] שהיה פסול במדבר; בסוף המ"ע, או יהיה הטימן [בחיוב] המ"י מצות; ל"ת י"ד, שהנהירונו מהשבע בע"ז ואפי' לעובדיה [וכן] לא ישביעו אותם בה; מ"ה, ואמנם יהיה [ענשן] כאשר דבר; קמ"ז, עד שיפסלו ב"נה [והוא] נותר; קמ"ט, והוא אמרו ית' לא תוכל וגוי ותרוסת ידך [ובאה הקבלה ותרוסת ידך] אלו הבכורים; ק"ע, הנה [יהיה] מתחייב; קע"ט, ואם אכל בעל חיים [ואחד] בעצמו והיה אותו בעל חיים [עף וילך על הארץ; רע"ט, ואעשה לו צדקה בעונש [לענשו הגדול]; ש"מ, כמו ואל אשת עמיתך וגוי [אזהרה] כי היא האזהרה שאינה כוללת; ש"ט, שאנו מוזהרין על כל איש [משראלו] שלא להכותו; ועוד. - כל הנרשם מוקף ליתא בדפוסים האחרונים.

ב) קלוקלים, דברים וכלים שבאו אל נכון לראשונה כמו שהם בכ"י ובדפוסים האחרונים קלקלום וישבשום: בשרש ראשון אמנם היות ל"משה נאמר לו בסני שיעזנו, ובדפ"א אמנם היות נאמר למשה בסני שיעזנו, שרש שני בעבור הדרש הנאמר בהיא חכמתכם ובינתכם, ובדפ"א בעבור הדרש הבא בהיא חכמתכם ובינתכם; שרש ז' היה עולה מנין דיני מסכת יבמות לבדה יותר מסאתים מצות, ובדפ"א יותר מסאה מצות; שם, ולא בהתנותו בסני המות, ובדפ"א ולא בהתנותו בדיני המות; שרש ח', עד שתשלם בו כוונת השער, ובדפ"א כוונת השאר; שם, ונאמר אני לא עשיתי כך, ובדפ"א וכאמרו אני; שרש ט', ולהתודות על העונות, ובדפ"א ולהודות על העונות; שם, א"ר יומי בר חנינא אזהרה ל"בן סורר ומורה, ובדפ"א א"ר יוחנן אזהרה; שרש י"א, העולה במחשבה כי אחר שאלו החלקים, ובדפ"א כי העולה במחשבה היה אחר שאלו החלקים; מ"ע ג' וכבר בארו, ובדפ"א בארנו; ה', שהוא צוה בתפלה, ובדפ"א שהוא צווי לתפלה; ט', לבקש ממנו לכפור בו, ובדפ"א לבקש ממנו לכפותו; קע"ז, ושיאמן לבנו, ובדפ"א ושיאויים לבנו; קע"ז, נדונות, ובדפ"א צריכות; ל"ת ט', וידבר בהוים, ובדפ"א בהויה; מ"ג שישמר, ובדפ"א שירמה; שם, והניח שאר השער, ובדפ"א והניח שאר שיערה [שערם]; ס"ג, ר' פלוני אמר, ובדפ"א ר' יוחנן אמר; ע"ד, ובפרק אחרון מובחים, ובדפ"א ובפרק שני מובחים; קט"ז, והיה לשאר אימורים של פסח, ובדפ"א והיה לשאר אימורים של קרבנות; קל"ב ואולם העונש למדנו אותו מאמרו בפסול בפי צו ואם האכל יאכל, ובדפ"א מאמרו בפסול בפ"ב (ד' כ"ט) ואם האכל יאכל; רי"ב ואין זה בשאר אילנות, ובדפ"א ודן זה בשאר אילנות; רמ"ז, שיהיה לזולתך דבר בעין, ובדפ"א שיהיה לזולת דבר בעין; ש"ג והוא שקראו האל ית', ובדפ"א והוא שרחקו האל ית'; ועוד -

ג) תקונים גרועים, שניאות שנפלו בדפוס קושטא ובשאר התוצאות תקנו ובאמת לא עשו (*ולא כלום ותקנתם קל"קלה: בהקדמה, נמשכו כלם אחר דברי בעל הלכות גדולות ולא נטו מכוונתו במספרם כ"א נטיה קטנה כאלו הסכלים עמדו אצל מאמר האיש, ובדפ"א כאלו הם כלם עמדו, ובכ"י כאלו השכלים עמדו; שרש ט', וע"ז ההיקש בעצמו או מאמרו ית' לא ימצא, ובדפ"א וע"ז ההיקש בעצמו אמרו ית' לא ימצא, ובכ"י וע"ז ההיקש בעצמו א"ר שטאמרו ית'; מ"ע נ"ד, מה שאמרו גם שמהם מיני שמחה, ובדפ"א מה שאמרו ניכ לשמחה במיני שמחה, ובכ"י מה שאמרו [חגיגה ל"ח] ניכ שמח בכל מיני שמחה; ק"ד, ותאר היותו מטמא, אחרות, ובדפ"א היותו מטמא לזכותו, ובכ"י היותו מטמא לזולתו; ק"ס, ונטנה השבועות עמהם ג"פ, ובדפ"א ונטנה השבועות עמהם שבע פעמים, ובכ"י ונטנה השבועות עמהם ניכ; ר"ה, לא יסור מלהוכיחו

פתח דבר

בהערותינו ועיר שם ועיר שם, ראינו מראש שיהיו הדברים שיוכים רק לגוף דברי רבנו בספר: זה וכללנו כמה פעמים בקצרה, אשר אמנם ב"ה כמה הלכתא גברותא איכא למשמע מיניהו, ואולם חזקו עלינו דברי רבים ובראשם כב"ד ירירי ואו"נ המנוח הנאין הצדיק המפורסם בישראל רבי אלי' חיים מייזל זצ"ל, להוסיף באיזהו מקומן גם פלפלת כ"ש, כדי לעורר לב המעין הרורש אחרי ציצים ופרחים לתורה, ויהא רעוא דליתבדרו בבי מדרשא.

חיים העליר.

עד שיכריו, ובדפו"א לא יסור מלהוכיחו עד שיפריו, ובכ"י לא יסור מלהוכיחו עד שיכהו; ר"ה נשתנו טיני השעורים את הדבר שישקול, ובדפו"א כפי הדבר שישקול, ובכ"י כי זה הדבר שישקול; לית טי ויתהלל תהלות, ובדפו"א ויתהולל הוללות, ובכ"י ויתפלל תפלות; קע"ט, ולא תרהיק התילד עוף מעפוש והפירות רואים תמיד עופות יתילדו מן העפושים, ובדפו"א ולא תרהיק התילד מעפוש והבריות רואים תמיד, ובכ"י מעפוש הפירות שאנחנו רואים תמיד; ש"ו, עד שתקח את נפש המזיק והתחלקו מן המציאות, ובדפו"א ואת חלקו מן המציאות, ובכ"י ותסתלקו מן המציאות; ש"נ, בשביעי מסנהדרין ומהבורנו הגדול, ובדפו"א ובחבורנו הגדול, ובכ"י מחבורנו הגדול; ועוד.

הקדמות המתרגמים.

אמר משה בר' שמואל בר' יהודה בר' שאול זצ"ל אבן תבון מרמון ספרד

המאמר הזה הנכבד חברו הרב המובהק המאור הגדול מאיר עיני הגולה מרנא ורבנא משה עבד האלהים בן הרב הנכבד ר' מיימון זצ"ל ויסדו ליסוד קיים והעמידו לעמוד חזק לבנות עליו הבנין הטוב הבנוי לתלפיות שהכל פנינן אליו הוא חברו השלם המכונה משנה תורה הכולל *כל משפטי הדת בלשון קצר ובשפה ברורה וחבר זה בלשון הגרי למען לא יחובר עם חברו הגדול ואע"פ שהוא כפתיחה אליו כי לא בחר להזכיר בו התלות פסקי מצותיו ודיניו בספרות חכמי התלמוד אבל ילקח כלו דרך קבלה ופירוט מקובל על כתובי תורה מפי משה רבינו מהר סיני לא שנבחרו מדעות אנשים וחברו דרך סברא והקש או שהיו דברים היה מחלוקת בהם בין החכמים ויצטרך לחזק דבריו בסברא והכרעה כדי שלא יספק אחד באמתתם עד שלא יצטרך עם ספרו לדבר מעניני התורה וזלת ספר תורת השם הווי ספר משה רבינו וכל זמן שיתעסקו. אנשי אמינתנו בתלמוד ובספרים המחוברים עליו יהיה המאמר הזה לעדות נאמנה על יושר דרכיו ואמתת דבריו ואני שמעתי שמע המאמר הזה ונכספה נפשי אליו וחליתי אחד ממשכילי ארצנו ההולך לאלכסנדריא שיבקשהו שם ואם לא ימצאהו שיחלה בשמי בכתב פני הנגיד הגדול בן הרב המחבר לצוות אחד מסופרי ארצו לכתבו ולשלחו אליו והנגיד הנכבד לנעם מוסרו ומשמרו האהבה הקדומה שלח לו ספרו שיעתיקו ממנו והתנצל אליו כי אילו היה אצלו וזלתו מדויק היה שולח אותו אליו ובהגיע המאמר אלי שמחתי שמחה גדולה ואקרא בו ויהי בפי כדבש למתוק וחלו פני קצת מנוהבי להעתיקו *ויפצרו בו עד לא יכלתי להשיב פניהם ואשלחה ידי להעתיקו* עם דעתי קוצר ידי בידיעת הלשונות ובשמושיהם ומעוט צחות לשוני ומליצתי עד אין ראוי לקראה מליצה כי אם דבור וחסרון שמושי בחכמת התלמוד

ואחרי אשר העתקתי קודם שהשלמתי לבדוק אותו ולחפש אחריו ואשמע *קול מדבר כי העתיקו הנשיא הנכבד החכם בשתי לשונות ובקי בהם וצח בדבור ובמליצה השר הגדול רבי אברהם הלוי בן הסדאי נר"ו אמרתי בלבי להעביר העתקתי מפני רעותה הטובה ממנה ואין טוב מהיות כל איש מכיר ערכו ומעלתו בחכמה ודעת וידבר כפיהם וישלח ידו במה שהיא מגעת והאדם מתקנא בחבירו לא בידוע ומפורסם במעלה גדולה בכל ענין וגדול ממנו בחכמה ובמנין ואחרי ימים הובאה אלי ההעתקה הצחה ההיא ושכחתי עצמי בראותי צחות לשונה ונועם מליצתה על טוב עצתי בהעלימי העתקתי ונחמתי כי נמלכתי לעשותה

עוד עיינתי בדברי המאמר ואבינה בו כי הועתק מטופס ראשון היו בו ספרות רכות חזר בו הרב ושנה בו דברים והחליף בו מאמרים לפי מה שנמצא בספר שהובא לי משם שהוא מסכים בכל דבריו והולך בדרך חברו הגדול ובסדרו על כן העמדתי העתקתי וקיימתיה ואשימה עיני עליה לדקדק אותה ולחזק בדקה כפי השגת יד שכלי והמתקן אחרי גבור בארץ יהיה זרעו ישא ברכה מאת ה' וצדקה מאלהי ישעו.

אמר שלמה בר' יוסף אבן איוב זצ"ל

הספר הזה הגיע לידי בשנת חמשת אלפים ליצירה בחדש תשרי ואני בעיר ההוללה עיר בדרש יכוננה אל לטובת עמו ישראל ומצאתיו מחובר בלשון ערבי חברו הרב הגדול המובהק רבינו משה בן הרב הגדול הדיין ר' מיימון זצ"ל לאמת בו מנין המצות אשר מנה בתחלת ספרו הגדול אשר קראו משנה תורה כי ידע בחכמתו כי אחרי מותו יקשו עליו המקשים ויחלקו לראשים לפי שלא נמשך במנינו למצות אחר מנין החכמים אשר קדמוהו כי לפעמים הוא מונה במצוה מה שלא

הקדמות המתרגמים .

שלא מנו הם ולפעמים הוא מחסר ממנינם כמו שיראה זה המעין בספר הגדול הוא וקרא שם הספר הזה ספר המצות ושם בתחלתו י"ד עקרים טובים ומבוארים הראה בהם בראיות ברורות שאין ראוי למנות המצות כי אם על צד שמנאם הוא בספרו הגדול הנזכר והוא זוכר אחר ההקדמות ההם כל המצות העשה מהם ולא תעשה כל מצוה מהם בפרטה והוא מודיע מהות המצוה ואיכות עשייתה או ההוזה מעשות ומניד באיוו מסכתא מן התלמוד ובאיזה פרק ממנה נתבארו משפטי כל מצוה ומצוה ומביא ראיות גם כן על רוב המצות מספרי וספרא ומכלתא ותוכפתא וכאשר עיינתי בו וטעמתי מתק ניבו והכרתי טוב טעמו ויושר נתיבו וראיתי גודל מעלתו ועוצם תועלתו הגדתי עניניו במספר דברים אל הרבנים הגדולים החכמים האצילים הם הנכבדים אשר מעולם אנשי השם חכמי העיר בדר"ש וישרו דבריו בעיניהם ושמחו בו שמחה גדולה ושאלו ממני ופצרו בי להעתיקו אליהם בלשון הקודש ויאמרו אם תעשה זה כמה יהיה שכרך הרבה ונרך לעד לא יכבה כי מחלוקות רבות תסיר מבינינו וקושיות גדולות תעבור מקרבנו והלא תראה כי מקצת גדולי חכמי הארץ הזאת הקשו על הרב הגדול במנין המצות אשר מנה ואלו ראו זה והבינו ראיותיו ומליו אולי לא היו מקשים עליו ועוד היום בינינו חולקים על דבריו ובהם מפקפקים ויהי הם מדברים אלי יום יום כדברים האלה ואני הייתי כמתמהמה והנה מצאתי תשובות שאלות לרבינו הרב המחבר ובתוכם תשובה שאלה אחת לו וזה שאחד מאנשי בכל שלח לו ספרו וחלה בו פניו להשיב לו ספר משנה תורה ללשון ערב מפני שהאיש ההוא לא היה מבין לשון הקדש והרב הגדול ז"ל ענה אותו שחלילה לו מעשות כן אבל אמר שאם היה לו פנאי הי' משיב ס' פירוש המשנה וס' המצות שחבר בלשון ערב אל לשון קדש ונראה כי לא היה לו פנאי כי לא השלים דברו וכראותי זה ועדיין החכמים הגדולים פוצרים בי להעתיק הספר הזה הכרחתי אהבתם הרבה וכבודם שהיה עלי חובה ולמען השלים גם כן כונת הרב המחבר ז"ל והתאפקתי למלאות תאותם ולעשות רצונם ובקשתם עם היותי יודע שכל מעתיק דוחק נפשו ולוחץ ומשים עצמו כמטרה לחץ ויודע הוא כי דרכי ההעתקה שני דרכים הדרך האחד הוא שיעתיק המעתיק מלשון אל לשון אחרת ענין הדברים ותוכן האמרים ויעשה לשון כרצונו ותאותו כפי אשר תשיג יד הבנתו וזו הדרך היא משוכחת ונכונה לכל יודעי בינה ובה בחרו הקדומים אם יהיו המעתיקים חכמים והדרך השני הוא שיעתיק מלשון אל לשון אות באות מלה במלה לא יטה ימין ושמאל מן המסילה וזאת הדרך אם יש בה שלווה ומנוחה איננה כראשונה משבחה מפני שיש בה ענינים קשים וכבדים ואף על החכמים השרידים וכל שכן המעתיק מלשון ערב אל לשון עברי שייצר לו לפעמים הלשון ותקצר יד המליצה ויחפש בלשון הקדש תבות ושמות לדברים אשר בידו ולא ימצא ויצטרך להחליף שם בשם ודבר בדבר למען ימצא תכונת הדבר ועוד יקרא למעתיק בזה הדרך משמרו לבלי יחטיא כוונת המחבר שלא ישנה הדבר ותהיה גם כן בעבור זה לפעמים מליצתו בלתי צחה ואם היא בלשון המעתיק ממנו ערבה ונכוחה... ויחשוב המעיין בדברים כי זה מפני מיעוט ידיעת המעתיק ובסכל ופתי אותו יחזיק, אבל עם כל זה בחרו בו החכמים האהרונים והניחוח נחלה לבנים להיותה אל הבטח יותר נוטה והתפיסים על המעתיקים בה בענין ההעתקה מעטה כי אם יעתיקו מלה במלה אות באות וימצא בההעתקות טעות ושגיאות השגיאה תהיה תלויה במחבר הדברים והמעתיקים יהיו נקיים ופטורים ואף גם זאת המעתיק באחד מאלה הדרכים ואם ישמור פיו מחטא ולשנו כל יכלתו משטה לא ימלט משייטבו דבריו בעיני אנשים וישרו ובעיני אחרים ירעו ולא יכשרו ולמה לו לשים עצמו למטרה כל הרוצה לידות אותו ירה זה ישביח דבריו וזה יגנה זה יקלל וזה יכנה אבל אמנם לכבוד האל ותורתו ולכבוד חכמים הגדולים הנזכרים ולמען הפיק רצון הרב הגדול המחבר ז"ל ולהראות לכל משכיל תועלת הספר דחקתי עצמי ונטיתי שכמי לסכול עול המקנאים וחרפת משנאים והעתקתי הספר כפי יכלתי כיד אלהי הטובה אתי אות באות חיבה בתובה לכן אם תמצא בו לפעמים המליצה בלתי ברורה או בלתי צחה וערבה ידע המעיין כי זאת היא הסבה והשלמתי אותו בחדש ניסן שנת חמשת אלפים ליצירה שבח לאשר לו עז וגבורה

ואל יחשדוני המעינים בספר הזה ויחשבו לי עון בדמותם כי אני העתקתי באחרונה ושאני באתי בגבול החכמים הנכבדים אשר העתיקוהו גם כן חלילה לי מלפרוע מוסרי ולחטיא פי ובשרי כי אם הייתי המעתיק האחרון היה זה ממעשה השנאה ומדת הקנאה ועדי בזה החכמים אנשי אמת חכמי העיר בדרש ואינני אומר זה להשתבח להתפאר כי אם להתנצל ולהגיד האמת ולבאר והצורך הביאני עד הלום והיה זה שלום:

השמטות ותקונים

	דף כ"ט אות ד',	אמנם כ"ה ג"כ בתשו' הגאונים (דטס ליק סי' ק כ) בשם רי"צ אבן גיזאת דנשים פטורות משקלים מדכתיב כל העובר כו'.
	. ליג . ב',	וכן כתב הרמב"ם במו"נ ח"ג (פמ"ט) שו"ל שם צוה ואמר פרו ורבו .
	עמוד 72 . ה',	ותמהני על זקני התוי"ט בכנהדרין שם שהבין מלשונו של הרמב"ם בפיה"ט אחרת ע"ש .
	דף ל"ו . ו',	וכ"ה מפורש להדיא בירושלמי ע"ז (פיג סי' 6) רי"א אל הפנה לראוהן ממש ע"ש .
	. ג"ד שורה 38,39 עי' ס' הישר לר"ת (סי' תע"ז) .	
עמוד 76 . 11	במקום—אלא החקוקים להם	צ"ל—אלא בחוקים החקוקים להם
דף מ"ב . 47	. (ג"ת סי' ו')	. (ג"ת סי' ה')
עמוד 86 . 1	. לוייה	. לוייה
דף מ"ה . 4,5	. שעל לאו שבכללות לוקין עליו אחת	. שלאו שבכללות לוקין עליו אחת
. . . 19	. כדין מקריב בעל מום	. כדין בעל מום
עמוד 92 . 35	. שנשתמר	. שנשתמד
. . . 94 . 7,8	. ושמרו את וגו' משמרתיו	. ושמרו את משמרתיו וגו'
דף נ"א . 2	. גם בכהן גדול	. גם כן בכהן גדול
עמוד 102 . 4	. שהזהיר לשבט לוי	. שהזהיר כל שבט לוי
. . . 32	. גם ראוי	. גם כן ראוי
דף נ"ב . 40	. כתולעים והחפושיות	. בנ. כתולעים והחפושיות
. . . נ"ג . 11	. כל מה	. מכל מה
. . . 37	. והוא מליקה	. והוא מליקה

השמטות ותקונים

עמוד 106 שורה 11	במקום—ובראשון מבכורות ובפרק האחרון ממכות	צ"ל—ובפרק האחרון ממכות וראשון מבכורות
108	• (אות ס', ו')	• (אות ס', ה')
112	• (אות ד', ד')	• (אות ס', ד')
דף נ"ז	• ספיח שנת	• ספיחי שנת
ס'	• שנצוה	• שנצוהו
ס"א	• בשני ממזיעא	• בשני ממזיעא גם כן
עמוד 124	• וסוטה וקדושין	• וסוטה וגיטין וקדושין
דף ס"ה	• שמצוה	• שמצוה

ספר המצות

הקדמה.

ספר אחר וזולתו לדעת ממנו דבר *ממה שיצטרך בכל התורה בין מדאורייתא בין מדרבנן .

ובאשר כוונתי בדעתי התכלית הזאת שנתתי מחשבתי באיזה פנים אחלק החבור ושערוי איך ראוי שיהיה אם אחלקוהו כמו חלוק המשנה ויספיק לו דרכו או אם אחלקוהו חלוק אחר ואקדים *ואאחר לפי* מה שיחייב העיון שהוא היותר ראוי והיותר נקל ללמוד ונראה לי שהשוב שתהיה חלוקתו שיושם הלכות הלכות מקום המסכתות מהמשנה עד שיאמר בו הלכות כוכה הלכות לזכ הלכות תפילין הלכות מוזה הלכות ציצית ושחלק *כל כלל לפרקים והלכות כמו שתעשה המשנה עד שיהיה דרך משל בהלכות תפילין פרק ראשון ושני ושלישי *ורבועי וכל פרק נחלק להלכות כדי שיהיה נקל לדעת אותו על פה למי שירצה *או לזכור דבר ממנו והוא מבואר כי כוונתי החלוקה בין שהמצוה אחת *אם עשה* אי לא תעשה אין ראוי לחלק דיניה בשני *כללים אבל כל מה שיצטרך בה מן החלוקה יהיה בפרקים שבאותו הכלל ופעמים יהיה בכלל האחד מספר מצות אם בעבור שיהיה להם ענין אחד שיכללם או שיהיו מצות *רבות בכוונה אחת ואומר דרך משל כי כשאדבר בעבודת אילילים ואזכיר בזה הכלל הלכות ע"א הנה אהבר בו דיני מצות רבות מסית ומדיח ומעביר למוחך ומתנבא בשמה ועובד אותה וזולת אלו ממה שהוא מן המצות בענין ע"א לבד וכן כשאומר הלכות אסורי מזבח אדבר בכלל ההוא על שאור ודבש ובעלי מומין ואתנן זונה ומחיר כלב והדומה להם כי אלו המצות כלם יש להם ענין אחד יכללם והוא שהם דברים שנאסרה הקרבתם .

ומפני זאת הכוונה *גם כן ראיתי שהוא ראוי שאשים תחלה בפתיחת הספר מספר המצות כלם עשה ולא תעשה עד שתבוא חלוקת הספר על כללם ולא תמלט מצוה שלא נשלים הרבור בדיניה אם בפרט כמו סוכה ולולב וציצית *ותפילין כי כל

מפני שקדם לנו החבור המפורסם אשר *כללנו בו פירוש* כל המשנה והיתה כוונתנו בחבור ההוא לקצר באור *ענין הלכה* הלכה מן המשנה ולא היתה כוונתנו להשלים דין כל מצוה ולהביא כל מה שיצטרך *אלוה מאסור ומותר וחייב ופטור כמו שיתבאר למי שישתדל באותו החבור ראיתי גם כן שאהבר חבור יכלול כל דיני התורה ומשפטיה עד שלא יהיה דבר הסר ממנו ושעשה בו מה שהוא מנהגי לעשותו לעזוב זכרון המחלוקת והמאמרים הנדחים ושלא אביא בו כי אם הלכה פסוקה ושיהיה החבור ההוא כולל כל דיני תורת משה *רבנו מה שצריך בזמן הגלות ומה שאיננו צריך והיה הנאות אצלי להפיל ממנו האריכות והמסיכות בזכרון בעל הקבלה עד שלא אומר דברי ר' פלוני ולא ר' פלוני אומר כך וכך בכל מאמר *ומאמר אבל אזכור חכמי המשנה וחכמי התלמוד ע"ה זכרון כולל בתחלת החבור ואומר כי דיני התורה כלם והיא תורה שבעל פה מקובלים מפלוני *ופלוני עד עזרא עד משה רבנו ואזכור עם כל אחד ואחד מן המקבלים ממנו כל זה לבקשת הקצור וכן ראיתי שלא אהברו בלשון ספרי הנבואה לפי שהלשון ההוא קצר *היום בדינו מהשלים עניני הדינים בו וכן לא אהברו בלשון התלמוד לפי שלא יבינהו מאנשי *אמונתנו* היום כי אם יחידים ומלות *רבות ממנו זרות וקשות ואפילו לבקיאים בתלמוד אבל אהברו בלשון המשנה כדי שיקל זה לרוב *האנשים ואשלים בו כל מה שהתאמת והתברר ממאמרי התורה עד שלא יחסר שום שאלה צריכה שלא אזכרה או אזכור שרש תצא ממנו השאלה ההיא מהר מכלתי עיון דק כי כוונתי בו גם כן הקצור עם הכללות עד שימצא בו כל מה שימצא במשנה ובתלמוד וספרא וספרי ותוספתא וכל מה שהוציאו הגאונים המתאחרים ובארו ופירשו מאסור ומותר טמא וטהור פסול וכשר חייב ופטור משלם ואינו משלם נשבע ופטור מלישבע ובכלל שלא יצטרך עמו אחר התורה

*גם קראנו אותו . יצא ומפלוני והנכון כמ"ס בתרגום אכן איזב ופלוני מפלוני עד עזרא עד משה רבנו ואזכור עם כל איש ממקבלי התורה האנשים המפורסמים שהיו בזמנו המקבלים כמוהו וכ"ה בערבי . יצא אומתנו . יכ"ה גם ככ"י ערבי אחד אבל בשני כ"י מהערבי כתוב למי שירצה לזכור דבר ממנו וכל"ס חסר הק' מכתב לגמרי ואיחא גם רק למי שירצה זה . יצא ענינים . יצא מספר כמה מן המלות . יצא באתי וראיתי .

כל אחת מהן סובלת הדבור בפרט או על כלל מצות מהם כמו שזכרנו אחר שנמנה אותם ונאמר שהלכות עבודת אלילים אלו יש להם כך וכך מצות עשה והם אלו ואלו * [וכך וכך מצות לא תעשה והם אלו ואלו] זה כלו להשמר שלא יעדר *וימלט ממנו דבר שלא אדבר בו ובזכרי כל המצות במספר הייתי בטוח מזה .

המנין האמתי שראוי שימנה זכרון מוחלט מבלתי ראייה הנה הקורא הראשון שיקראהו יחייב במחשבתו שזה טעות ותהיה אצלו ראית הטעות היותו בחלוק מה שזכר פלוני ופלוני כי זהו שכל רוב הסגולות בזמננו זה כי לא יבחנו המאמר בענינו אבל בהסכימו למאמר מי שקדם בלתי בחינת המאמר הקודם וכל שכן ההמון .

ואחר שנשלם לי זה הענין והשתדלתי לעשות הספר ולזכור המצות כלם זכרון מוחלט ומספרם בפתיחת הספר ה' התעוררתי אל השרש שכבר עלה בדעתי זה שנים רבות והוא כמה שמונין מן המצות הנה נשתבשו בו רבים בענינים לא אוכל ספר גדול גנותם כי כל ימי שהשתדל למנותם או לחבר ספר מדבר מהכוונה הזאת נמשכו כלם אחר דברי בעל הלכות גדולות ולא נטו מכוונתי במספרם כי אם נטיה קטנה כאילו 'השכלים עמדו אצל מאמר האיש *הזה עד שבעל ספר המצות המפורסם ראיתי שהרגיש על חלק קטן משבושי בעל הלכות גדולות והרחיק שימנה בקור חולים ונחום אבלים כמו שמנה בעל הלכות ומה שהרחיק הוא רחוק אבל הביא יותר רחוק ממנו ונמשך אחריו כמה שהוא יותר מגונה כמו 'השיתבאר למי שיעיין במאמרנו זה ויודע האל יתברך ודי בו עדות כי אני כל מה שהשתדלתי בשבוש' כמה שימנו והיותם מונים מה שנראה בתחלת המחשבה שאין ראוי למנותו נמשכו קצתם אחר קצתם בזה מבלתי השתדלות 'גדל אצלי קשי מולנו ונתאמת חיוב יעודו אשר יעדנו ותהי לכם חזות הכל כדברי הספר ה'תתום אשר יתנו אותו אל יודע ספר לאמר קרא נא זה ואמר לא אוכל כי חתום הוא .

ולכן ראיתי * שראוי שאקדים לפני החבור שזכרתי מאמר והוא הספר הזה שאבאר בו *מנין המצות ואיך ראוי שימנו ואביא ראייה על זה מכתובי התורה וממאמרי החכמים *' בפירושיהם ואקדים שרשים ראוי לסמוך עליהם *' במספר המצות וכשיתאמת מספרם במאמר הזה בראיה מבוארת אין ספק בה או יתבאר למי שיקראהו טעות כל מי *'שמנה חלוק מה שמנינו אנחנו ואין אנחנו צריכין להשיב על כל אחד בפרט ולא לבאר טעותו כי התועלת והתכלית המכוונת בזה המאמר תגיע למבקשיה בזולת זה וזה כי אני אבאר המצות כלם ומספרם מצוה וצוה ואביא ראייה על כל מה שיש בו ספק *או מה שיחשוב מי שאינו בקי בדיני התורה חלופו ואסיר מחשבתו ואבאר מה שיש בו ספק * ואין כוונתי בזה המאמר לבאר דין מצוה מן המצות אבל מספרם לבד ואם אבאר מהם בעת שאזכרם אבאר אותו על צד באור השם עד שיודע זה הציווי או האזהרה אי זה דבר הוא *וזה השם על איזה דבר * נופל וכשתגיע ידיעת מספרם בראיה מזה המאמר או אזכרם זכרון מוחלט בפתיחת החבור הכולל *' כמו שזכרתי .

וכן כל מה ששמעתי האזהרות רבות המספר המחוברת אצלנו בארץ ספרד נהפכו צירי עלי למה שאראה אוננו מפרסום הענין והגלותו ואם אין להאשימם כי מחבריהם 'היו משוררים לא רבנים והראוי להם מצד מלאכתם השלימוה מערבות המאמר ויופי הסיודור אבל במוכן מהדברים נמשכו בו אחר בעל הלכות גדולות וזולתו מהרבנים המתאחרים וכאשר התבוננתי בזה וידעתי פרסום *המנין הזה בידי ההמון ידעתי כי אם אזכור אני

ואני עתה מתחיל בזכרון השרשים שראוי לסמוך עליהם במספר המצות והם י'ד שרשים אחר שאקדים *' שכל המצות שיכללם ספר התורה אשר נתן לנו האל יתעלה הם תרי"ג מצות מהן מצות עשה רמ"ח מספר אברי *גוף האדם ומהן מצות לא תעשה שס"ה *והן מספר ימי השנה השמשית וזה המספר נזכר *' בתלמוד בסוף גמרא מכות אמרו תרי"ג מצות נאמרו לו למשה -בסיני שס"ה כנגד ימות החמה רמ"ח כנגד אבריו של אדם ואמרו גם כן (תנחומא פסח ת"א) על דרך הדרש כי היות מצות עשה מספר האברים כלומר כל אבר ואבר אומר לו עשה כי מצוה והיות מצות לא

*גם בא"ח ליהא זה אכל כדפסם ובערבי איתא . יבא"ח כתוב התעוררו לי כאכיס שכבר הרגשתי ועי' בערבי . יבנ . מה . יבנ . הסכלים וכדפוסים שאח"כ הם כלם . יבנ . שהתבאר . יע' אנרות הרמב"ם (דפוס ליפסיה ד' ל"א) והש"ת יודע כי רובם העעוני בהם המשכי אחרי דברי הגאונים כמו רבנו נסים ז"ל במגילת סתרים ורב חפץ ג"ע בספר המלכות וזולתם ממי שאחוסם על כבודם לזכרם כו' . יבנ . השתכלות גדול וזה אלפי . 'הרדב"ז בה"ג (סי' תרמ"ה) כתב דהכוונה על ר' שלמה בן גכירול ז"ל . יבנ . הענין . יבנ . ראותו . יבנ . בעירוש . יבנ . במלות ובמפרסם . יבנ . שאלא . יבנ . כמה שזכרנו . יבנ . כל . יבנ . נזכר [במצות] בתלמוד .

השרש השביעי שאין ראוי למנות דקדוקי המצוה.
השרש השמיני שאין ראוי למנות שלילת החיוב עם האזהרה.

השרש התשיעי שאין ראוי למנות הלאוין והעשה אבל הדברים המוזהר מהן והמצווה בהם.

השרש העשירי שאין ראוי למנות ההקדמות שהן לתכלית אחת מן התכליות.

השרש האחד עשר שאין ראוי למנות חלקי המצוה בפרט חלק ח"ק בפני עצמו כשהיה המקובץ מהם מצוה אחת.

השרש השנים עשר שאין ראוי למנות חלקי מלאכה מן המלאכות שבא הצווי בעשייתה כל חלק וחלק בפני עצמו.

השרש השלשה עשר שהמצות לא ירבה מספרם במספר הימים שתתחייב בהן המצוה היא.

השרש הארבעה עשר שאין ראוי למנות העמדת הגדרים כמצות עשה. ואשוב לבאר כל שרש ושרש מהם ולהביא ראיה עליו בעזרת האל יתעלה.

יום ונחום אבליים ובקור חולים וקבורת מתים והלבשת ערומים וחשוב תקופות ושמנה עשר ימים לגמור בהן את ההלל והשתכל ממי שישמע לשונם נאמרו לו למשה בסני וימנה לקריאת ההלל ששבח בו דוד עליו השלום את האל יתברך שצוה בה משה וימנה נר חנוכה שקבעוה חכמים בבית שני וכן מקרא מגילה אמנם היות משה נאמר לו בסני שיצונו כי כשיהיה באחרית ממלכתנו ויקרה לנו

לא תעשה מספר ימי השנה כלומר כל יום ויום אוכר לו לאדם אל *תעבור בני עבירה וזה מה שלא יוכל אותו אחד מכל מי שמנה המצות רוצה לומר שזהו מספרם ואמנם נשתכשו בו שבוש גדול בזכרון הדברים המנויין כמו שיתבאר במאמר הזה וזה מפני שנעלם מהם עניני אלו השרשים הי"ד *אשר אבארם עתה*.

השרש הראשון מהם שאין ראוי למנות בכלל הוה המצות שהם מדרבנן.

השרש השני שאין ראוי למנות כל מה שלמדן באחת משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן או ברבוי.

השרש השלישי שאין ראוי למנות מצות שאין נהגות לדורות.

השרש הרביעי שאין ראוי למנות הצוויין הכוללים התורה כלה.

השרש החמישי שאין ראוי למנות טעם המצוה מצוה בפני עצמה.

השרש השישי שהמצוה שיהיה בה עשה ולא תעשה ראוי שימנה עשה שבה עם מצות עשה ולא תעשה שבה עם מצות לא תעשה.

השרש הראשון שאין ראוי למנות בכלל הוה המצות שהן מדרבנן.

דע כי זה הענין לא היה ראוי לעורר עליו לבאורו כי אחר שהיה לשון התלמוד (מכות ד' כג:) תרי"ג מצות נאמרו למשה בסני איך נאמר בדבר שהוא מדרבנן שהוא מכלל המנין אבל העירונו עליו מפני שטעו בו רבים ומנו נר חנוכה ומקרא מגילה בכלל מצות עשה וכן מאה ברכות בכל

*כג. תעשה וכ"ה בערני אבל בא"א הגירסא תעבור ועי' רש"י מכות ט"ז ובקריית ספר להמבי"ט בהקדמה (ע"ז).
כג. התורה. יבג. לבאור. יהרמב"ן כאן הוסיף בדעת הבה"ג שהלל לאורייתא ומפרשי הרמב"ם השיבו עליו ע"ש וכן הרב ר' דניאל הכנלי בס' מעשה נכיס (סי' א') השיב על הרמב"ם בזה ואלוהי הרב ר' אברהם בנו של רבנו הכהני דהלל רק מדרבנן ועוד הוסיף דאפי' אם נאמר שהוא מה"ת אי אפשר בשום פנים למנותו בפ"ע כי הוא בכלל מצות חפלה שענין חיובה כולל שכן והגדלה וקשה וכיו"ב ע"ש והא דהשיב הרמב"ן על עיקר מה דמנה הרמב"ם (מ"ע ה') מצות חפלה מהא דמנינו בתלמוד תדיר חפלה דרבנן הנה הכ"מ כה' חפלה (רפ"א) והמגלת אסתר שניהם תירונו דדעת הרמב"ם דשיקך מצות חפלה מה"ת רק שהו"ל קבעו לה זמנים, ועי' במגלת אסתר שם דהביא בשם הרב ר' דוד ויטל בס' כתר תורה ראיה שמצות חפלה הוה לאורייתא ממה שאמרו בפ' מי שמתו (ד' כז:) דמה שהנשים הייכות בחפלה הוא לפי שהיא מ"ע שאין הו"ג ואמר שפירושו הוא שאין לה זמן קבוע לאורייתא דאי מדרבנן יש לה זמן קבוע וכדתנן חפלה שהר עד חנות וכו' ואמר שאם מצות החפלה היא מדרבנן, האין הייבו בה הנשים מטעם דהוה מ"ע שלא הו"ג, הרי היא מצוה שהו"ג מדרבנן שהם תקנו לה זמן אלף ודאי ממה שאמרו דנשים הייכות בה מפני שאין לה זמן קבוע אלו מנינים שהוא מן התורה ובשאלת אריה (סי' י"ד) כתב דדברי תימה הם, דהיבא מנינו שאמרו דנשים הייכות בחפלה, מפני שהוא מצות עשה שלא הו"ג, אדרבה איפכא אמרינן והייבוס בחפלה דרמתי ניניו מהו דתימא הואיל וכתוב ערב כו' כמ"ע שהו"ג דמי קמ"ל, הרי לכאורה משמע מכאן דהו"ג מ"ע שהו"ג, משום דאין עיקר לחפלה מה"ת אלף מדרבנן

ובארו במקומות אחרים שעירובין יקרא דרבנן וידיים מדברי סופרים הנה התבאר לך שכל מה שתקנו אחר משה נקרא דרבנן ואמנם בארתי לך זה כדי שלא תחשוב שמקרא מגילה בעבור שהוא תקון נביאים יקרא דאורייתא שעירובין דרבנן אע"פ שהוא תקון שלמה *בן דוד* ובית דינו וזהו שנעלם מזולתנו ומנה הלכות ערומים בעבור שמצא בישיעה כי תראה ערום וכסיתו ולא ידע שזה נכנס תחת אמרו יתברך די מחסורו אשר יחסר לו כי ענין זה הצווי הוא בלי ספק שנאכיל הרעב ונכסה הערום ונתן מצע למי שאין לו מצע וכסות למי שאין לו כסות ונשיא הפנוי שאין לו יכולת להנשא ונרכיב מי שדרכו לרכוב כמו שהוא מפורסם בלשון התלמוד (כתובות ד' טו): שזה כלו נכנס תחת אמרו די מחסורו והיה לשון התלמוד אצל אלו מחובר בלעגו שפה ובלשון אחרת ולולא זה לא מצא מקרא מגילה והדומה לו עם המצות שנאמרו למשה בסיני ולשון גמרא שבועות (ד' טו) אין לי אלא מצות שנצטוו על הר סיני מצות שעתידין להתחדש כגון מקרא מגילה מנין תלמוד לומר קימו וקבלו קיימו מה שקבלו והוא שיאמינו בכל מצוה שתקנו הנביאים והחכמים אחר כן.

והתמה מפני מה מצוה עשה שהם מדרבנן כמו שזכרנו ולא מצוה לא תעשה שהם מדרבנן וכמו שמנו במצות עשה נר חנוכה ומקרא מגילה ומאה ברכות והלל היה להם למנות גם כן בכלל מצות ליל *אחת ועשרים שניות

לנו עם היונים כך וכך יתחייב לנו להדליק נר חנוכה הנה איני רואה שאחד ידמה זה *או שיעלה במחשבתו ומה שיראה לי שהביאם אל זה היותנו מברכין *על אלה הדברים* אשר קדשנו במצותיו וצונו *על מקרא מגילה ולהדליק נר חנוכה ולגמור את ההלל* ושאלת התלמוד (גמ' ד' נג) היכן צונו ואמרו מלא תסור ואם מטעם זה מנו אותם הנה ראוי שימנו כל דבר שהוא מדרבנן כי כל מה שאמרו חכמים לעשותו וכל מה שהזהירו ממנו כבר צוה משה רבינו ע"ה בסיני שיצונו לקימו והוא אמרו על פי התורה אשר יורוך וגו' והזהירו יתברך מעבור בדבר מכל מה שתקנו אותו או גזרו ואמר לא תסור וגו' ואם ימנה כל מה שהוא מדרבנן בכלל תרי"ג מצות מפני שהוא נכנס תחת אמרו יתברך לא תסור מפני מה מנו בפרט אלו ולא מנו וזאתם וכמו שמנו נר חנוכה ומקרא מגילה היה להם למנות נטילת ידיים ומצות עירוב כי הנה אנחנו מברכים אשר קדשנו במצותיו וצונו *על נטילת ידיים ועל מצות עירוב* כמו שנברך על מקרא מגילה ונר חנוכה והכל מדרבנן ובבאור אמרו (מיוני ד' ק) מים ראשונים מצוה מאי מצוה אמר אבוי מצוה לשמוע דברי חכמים כמו שאמרו במקרא מגילה ונר חנוכה היכן צונו מלא תסור וכבר התבאר שכל מה שתקנו הנביאים ע"ה שעמדו אחר משה רבינו הוא גם כן מדרבנן ובבאור אמרו (פיוני ד' נא) בשעה שתקן שלמה *עירובין וידיים יצתה בת קול ואמרה חכם בני ושמח לבי

הס תקנו לה זמנים קבועים, אלא משום דרחמי נינהו תקנו ג"כ לנשים שהיבנות להתפלל, ואף אפשר להביא ראיה מזה לדעת הרמב"ם וע"ש מה שהאריך עוד בזה ובמהכ"ה הא הרי"ף כתב נשים היבנות תפילה דהוי מ"ע שלא הו"ג ולא כתב דרחמי נינהו וע"כ דכן היתה גירסתו בש"ס, וכ"מ ברבנו יונה בברכות דכ' אע"ג דתפלה יש לה זמן קבוע הלואי שיתפלל אדם כל היום א"כ תפלה רחמי נינהו ע"ש דלמה ליה לחדש תירומו הראשון הו"ל להביא עעמא דגמרא תפלה רחמי נינהו ואולם ר"י סבר כשעת הסודרים תפלה הוא דרבנן וכ"כ זקני במעדי יו"ט דהרי"ף לא היה גורם כלום בש"ס והרא"ש ס"ל דתפלה דרבנן ע"כ הוסיף על דברי הרי"ף טעם דרחמי נינהו ע"ש וכ"כ בה"כ באו"ה דלפני הרמב"ם לא היה הגוי בש"ס תפלה רחמי נינהו רק היה גורם מ"ד הואיל כו' קמ"ל דמדאורייתא ליכא קביעת זמן וע"ע בתוס' ר"י ההסיד בברכות שם שכ' וז"ל ואית ספרים דלא גרסי בש"ס כלום אלא מ"ש הני דפטורים ומ"ש הני דהייבוס ומשני ק"ש ותפלין מ"ע שהו"ג תפלה ומזוזה וכהמ"ז? שלא הו"ג ולא גרסי שום פשיטא ולא מידי ובזה ניהא הכל עכ"ל, והנה בעל מנל"א הכין כונת הס' כתר תורה מפני שהחכמים תקנו לתפלה זמן ואמרו ת"ה ע"ה וא"כ מאי מהני דרחמי נינהו וע"כ הטעם משום דמית' אין לה זמן קבוע וע"ז השיב המגלת אסתר וכתב שאין משם ראיה כלל כי גם שהתפלה היא מזוה דרבנן מ"מ נוכל לומר בה שאין הו"ג לפי שמה שתקנו אלו הומיניס אינם לעכובא רק למזוה דהא תפלה רחמי נינהו וכל עת הוא זמן רחמים וראיה ממה שאמרו שם והייבוס בתפלה דרחמי נינהו מהו דתימא הואיל וכתבי בה ערב ובקר ולהריס כמזוה עשה שהו"ג דמי קמ"ל הנה שאפילו שאמר בה הכתוב ערב ובקר ולהריס לא השכחה למזוה שהו"ג אחרי היותה רחמים וכ"ש שלא יהשכחה למזוה שהו"ג על תקנתם שתקנו תפלת השחר עד הזות כו' דאלת"ה היה להם להזכיר שם גם את תקנתם ששנינו במשנה ולומר מהו דתימא הואיל וכתבי ערב ובקר ולהריס וזמן נמי תפלת השחר עד הזות כו' אבל לפי האמור דלא היה הגירסא כלל בש"ס הך דרחמי נינהו דברי הכ"ת נכונים מאד ועי' כפפות תמרים לכוכה (ד' ל"ח):

וכתי' לברכות הארבעתי בצירור שיטת הרמב"ם והרמב"ן ואכ"מ לקבל אריך.

*בערבי אן אחדא יתכיל ולא יכטר בזהמה ובא"א שיש אדם שיהשוב זה ושיעלה ברעיונו: יבנ, ידיים ועירובין:

יבנ בתרנוס א"א הגירסא כמ"ש לקינוו אבל בערבי איתא עשרים שניה וכ"כ להדיא רבנו בס' הי"ד בה' אישות (פ"א הי')

ועי'

שניות באחת ועשרים מצות לא תעשה כי כמו שכל ערוה וערוה לא תעשה* דאורייתא כך כל שניה ושניה לא תעשה מדרבנן כמו שבארו ואמרו (יבמות ד' כ) שניות מדברי סופרים וכבר התבאר בתלמוד שמאמר המשנה איסור מצוה רוצה בו השניות ואמרו מאי מצוה מצוה לשמוע דברי חכמים וכן היה ראוי להם למנות בכלל אחות חלוצה שהיא מדברי סופרים ובכלל אם נמנה כל עשה דרבנן וכל לא תעשה דרבנן יהיה זה עולה לאלפים רבים וזה דבר מבואר והכלל כי כל מה שהוא מדרבנן לא ימנה בכלל תרי"ג מצות כי הכלל הזה הוא כלו כתוב בתורה אין בו דבר מדרבנן כמו שנבאר ואמנם היותם מונים קצת הדברים שהם מדרבנן ועוזבים קצתם בבחירה מהם הוא ענין אי אפשר לקבלו בשום פנים אמרו מי שאמרו הנה בארנו ענין זה השרש ומופתיו עד שלא נשאר בו ספק כלל על שום אדם.

השרש השני שאין ראוי למנות כל מה שלמדים באחת משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן או מרבוי.

כבר בארנו בפתיחת חבורנו בפירוש המשנה שרוב דיני התורה יצאו בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהם ושהדין היוצא במדה מאותן המדות הנה פעמים תפול בו המהלוקת ושיש עם דינין הן פירושים מקובלים ממשא אין מחלוקת בהם אבל הם מביאין ראיה עליהן באחת משלש עשרה מדות כי מחכמת הכתוב שהוא אפשר שימצא בו רמז מורה על הפירוש ההוא המקובל או היקש יורה עליו וכבר בארנו זה הענין שם וכשיהיה זה כן הנה לא כל מה שנמצא לחכמים שהוציאו בהיקש משלש עשרה מדות נאמר שהוא נאמר למשה בסניני ולא גם כן נאמר בכל מה שנמצא בתלמוד שיוסמכוהו אל אחת משלש עשרה מדות שהוא דרבנן כי פעמים יהיה פירוש מקובל לפיכך הראוי בזה שכל מה שלא תמצאוהו כתוב בתורה ותמצא בתלמוד שלמדוהו באחת

משלש עשרה מדות אם בארו הם בעצמם ואמרו שזה גוף תורה או שזה דאורייתא הנה ראוי למנותו אחר שהמקבלים אמרו שהוא דאורייתא ואם לא יבארו זה ולא דברו בו הנה הוא דרבנן שאין שם כתוב יורה עליו וזה גם כן שרש כבר נשתבש בו וזולתנו ולכן מנה יראת חכמים בכלל מצות עשה ואשר הביאו לזה לפי מה שיראה לי מאמר ר' עקיבא את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים וחשב שכל מה שיגיע לרבוי הוא מן הכלל הנוכר ואם היה הענין כמו שחשבו למה לא מנו כבוד בעל האם ואשת האב מצוה בפני עצמה מחוברת אל כבוד אב ואם וכן כבוד אחיו הגדול כי אלו האישים למדנו שאנו חייבין לכבדם ברבוי אמרו (כתובות ד' קג) כבוד את' איך לרבות אחיך הגדול ועוד אמרו את איך לרבות בעל אמך ואת אמך לרבות אשת איך כמו שאמרו את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים אם כן מפני מה מנו אלו ולא מנו אלו וכבר הניעו בהם הסכלות אל יותר קשה מזה וזה שהם כשמצאו דרש בפסוק יתחייב מן דרש ההוא לעשות* פעולה מן* פעולות או להרחיק ענין מן הענינים והם כלם בלי ספק דרבנן ימנו אותם בכלל המצות ואף על פי שפשטיה דקרא לא יורה על דבר מאותם הענינים עם השרש שהועילונו בו ע"ה והוא אמרם ז"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו והיות התלמוד שואל בכל מקום ויאמר גופיה דקרא במאי קא מדבר כשמצאו פסוק ילמדו ממנו דברים רבים על צד הבאור והראיה והנשמכים במחשבה זו מנו בכלל מצות* עשה בקור חולים ונחום אכלים וקבורת מתים בעבור הדרש הנוכר באמרו יתברך והודעת להם את הדרך ילכו בה והוא אמרם את הדרך זו גמילות חסדים אשר ילכו זה בקור חולים בה זו קבורת מתים ואת המעשה אלו הדינין אשר יעשון זו לפנים משורת הדין וחשבו כי כל פועל ופועל מאלו הפעולות מצוה בפני עצמה ולא ידעו כי אלו הפעולות כלם והדומים להם נכנסות תחת מצוה

ועי' בכסף - משנה ולהם משנה שם וכספר ידי אליהו להרב הגאון רבי אליהו גאליפאפה (תקון ס"ט) וכרמזין כאן העתיק הגירסא כ"א שניות.

*כ"א הגירסא כך וזה דבר מנואר אין העלם בו כלל שכל מה שהוא דרבנן וכ"ה בערבי. יבנ. כתוב בחורה כי אין בו, וכ"א הל' כי זה המנין כלו הוא כתובי התורה אין בו דבר מדרבנן. יבנ. מי"ג מדות. יבערבי ו"א כתוב כך את איך לרבות אחיך הגדול ולרבות בעל אמך ולפנינו בש"ס הגי' את איך זו אשת איך ואת אמך זו בעל אמך וי"ו יתירה לרבות אחיך הגדול וכ"ה כרמזין כאן ועי' בזה פרשת קדושים כתיב את איך ולוקמה רבנן את לרבות אחיך הגדול ע"ש ועי' ברבנו ירוחם יתיב ב' (ח"ה) שמנואר כנירסת רבנו שכ' וז"ל חייב הדם לכבד אחיו הגדול מדא"ק כבד את איך לרבות אחיך הגדול כך פשוט בכתובות עכ"ל ואמנם כתיב א' (ח"ד) שם כתוב כך אשת איך ש"ינה אמו וכן בעל אמו שחייב לכבד כתיב לת לרבות כבד את איך ואת אמך כו' עכ"ל. יבנ. בזה, יבנ. התלמוד בכל מקום ישאל פשטיה דקרא במאי כתיב, יב"א ופניי שחמקו על זה העקות מנו.

מהמדות אלפים רבים ואלו כלם היו נודעים בימי משה* רבנו כי בימי אכלו נשתכחו הנה נתבאר לך שאפילו בימי משה* נאמר דקדוקי סופרים כי כל מה שלא שמעו בסיני בבאור הנה הוא מדברי סופרים הנה כבר התבאר כי תרי"ג מצות שנאמרו לו למשה בסיני לא ימנה בהן כל מה שילמד בשלש עשרה מדות ואפילו בזמנו ע"ה כל שכן שלא ימנה בהן מה שהוציאו באחרית הזמן אבל אמנם ימנה מה שהיה פירוש מקובל ממנו והוא שיבארו המעתיקים ויאמרו שזה הדבר אסור לעשותו ואיסורו דאורייתא או יאמרו שהוא גוף תורה הנה נמנה אותו כי הוא נודע בקבלה ולא בהיקש ואמנם זכרון ההיקש בו והביא הראיה עליו באחת משלש עשרה מדות להראות חכמת הכתוב כמו שבארנו בפירוש המשנה.

השרש השלישי שאין ראוי למנות מצות שאין נוהגות לדורות.

דע כי אמרם (מסות ד' כג:) תרי"ג מצות נאמרו לו למשה בסיני מורה על היות זה המספר* הוא מספר* המצות הנוהגות לדורות כי מצות שאין נוהגות לדורות אין קשר להן בסיני הן שנאמרו בסיני או בזולתו ואמנם כווננו באמרם בסיני לפי שעיקר התורה* שנתנה היה בסיני והוא אמרו ית' עלה

מצוה אחת מכלל המצות הכתובות בתורה בבאור והוא אמרו יתברך ואהבת לרעך כמוך ובוזה הדרך בעצמו מנו חשוב תקופות מצוה בעבור הדרש הנאמר בהיא חכמתכם ובינתכם והוא אמרם (כנת ד' עה) איזו היא חכמה ובינה שהיא לעיני העמים היא אומר זה חשוב תקופות ומולות ואילו מנה מה שהוא יותר מבואר מזה ויחשוב מה שהוא יותר ראוי למנותו והוא כל דבר שנלמד* במדה משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן היה עולה מנין המצות לאלפים רבים ואולי תחשוב שאני בורה מלמנותן להיותן בלתי אמתיות והיות הדין היוצא במדה ההיא אמת או בלתי אמת אין זאת הסבה אבל הסבה כי כל מה שיוציא אדם ענפים מן השרשים שנאמרו לו למשה בסיני בבאור והם תרי"ג מצות ואפילו היה המוציא משה בעצמו אין ראוי למנותם והראיה על זה כלו אמרם בגמרא תמורה (ד' עו) אלף ושבע מאות קלין וחמורין וגזירות שוות ודקדוקי סופרים נשתכחו בימי אכלו של משה ואף על פי כן החזירן עתניאל בן קנו מפלפולו שנאמר כל איש אשר יכה את קרית ספר ולכדה וגו' וילכדה עתניאל בן קנו וכשהיו כך הנשכחות כמה היה הכלל שנשכח ממנו זה המספר כי גם מן השקר שנאמר שנשכח ממנו כל מה שנודע וב"א ספק שהיו אותם הדינים המוצאים בקל וחומר ובזולתו

כג. שלמד בתורה במדה. ירהמנ"ן אחרי שהביא כי גם בהשרש הראשון החזיק רבנו דעתו זו וכתב שם שכל מה שסדרו אותם הנביאים אחר משה כמו כן הוא מדרבנן השיג ע"ז וכתב וכבר ילא עוד מזה בדברי הרב ע"ה הפסד גדול שכתב בספר שופטים דין תורה שאין מקבלין עדות לא בד"מ ולא בד"נ אלא מפי העדים שנאמר ע"פ שנים עדים מפייהם ולא מפי כתבם אלא מדברי סופרים שהותכין ד"מ בעדות שכשער אע"פ שאין העדים קיימים כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין ואין דנין בעדות שכשער בדיני קנסות ואין לריך לומר בזכות ובלגות אלא מפייהם ולא מפי כתבם כו' ואע"פ שמלא הרב בגמרא קדושין (ד' כ"ז) שאמרו התימת העדים מן הכתוב שדות כספך יקנו וכתוב בספר ותחום והעד עדים, דן בזה שהוא מדרבנן כשאר כל דברי נבואה שהוא גזור בהן שהן דרבנן וכו' וכבר השיבו עליו חכמי הדורות בזה תשובות גמורות כו' ומפורש אמרו בפ' השולח (ד' ל"ו) והעדים הותמין על הגע מפני תיקון העולם דאורייתא הוא דכתיב וכתוב בספר ותחום והעד עדים אמר רבא לא נלכדה אלא לרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי תקינו רבנן עדי התימה דזימנין דמייתי סהדי אי נמי דאולי למדינת הים, עשו הלימוד הזה שלמדו מן המקרא וכתוב בספר ותחום והעד עדים דאורייתא ומה שאמרו קיום שטרות דרבנן כוונתם בו היפך מדברי הרב לומר דמה"ת בלא קיום דנין בהם כמו שהתחילו בתהלת גיטין בדין הוא דקיום שטרות לא ליבעי כדאמר ר"ל עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן כבי"ד כו' ומפני זה אמרו כתובות (ד' כ"ח) כיון דקיום שטרות דרבנן הימניניהו רבנן דרבנן כו' עכ"ל, וכמנלת אסתר יישב דעת הרמב"ם ע"ש ובש"ך חו"מ (סי' כ"ח) האריך הרבה להשיג עליו והסכים עם הרמב"ן ובחי' שם כתבתי בזה אריכות אכמ"ל ובקצרה נלעג"ד דמהא דקיום שטרות דרבנן לא מוכח מידי ד"ל דמה"ת בעינן שיעידו עדי הלואה או מכירה בפני ב"ד מיד בשעת מעשה או אח"כ בע"פ שלפני הלואה או מכר לזה ולו מהני השטר עם הת"י אף לאחר מותם דהוה מלוה בשטר לטרוף ממשעבדי אף דאין מכירין החתימות אלא דמדרבנן לריך קיום ואשער לזוה כיון בעל מנילת אסתר במ"ש אבל פשיטא שהעדים לריכס להעיד מפייהם כב"ד כו' ולק"מ קושית הש"ך אלא דמפני נעילת דלת שמא ימותו העדים קודם שיעידו כב"ד, וא"ל דהו"ל לתקן דקודם שיחתמו בשטר יעידו כב"ד ואח"כ יחתמו שטר וזו כשנראה שטר ביד המלוה נימא מסתמא עשו העדים כדון והיעידו מתחילה ע"פ כב"ד י"ל דגם בזה יש נעילת דלת דפעמים הלואה או המוכר כהול ודחוק לו מעות ואין לו פנאי להשיב כ"ד וכדאמרינן בקדושין (ד' ס"ב) מי יימר דמוזקקי לי (ועי' במל"א נה' כגהות פ"ד) וקדמו הכב"א ר"פ האשה רכה והנזוק" ר"פ האבא שהלך ע"ש ואמ"ל בזה) והיינו דאמרינן עדים החתומים בשטר כמי שנחקרה עדותם כב"ד דמי ר"ל קודם שחתמו, וגם במכר אף דקיי"ל המוכר בעדים גובה ממשעבדי מ"מ לריך להביא ראיה

עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך
ובבאור אמרו מאי קרא תורה צוה לנו משה
מורשה רוצה לומר מספר תורה והוא תרי"א ואנכי
ולא יהיה מפי הגבורה "שמעום ובהם נשלמו
תרי"ג מצות ירצו בזה הסימן שהדבר שצוה לנו
משה ולא שמענוהו כי אם ממנו הוא מספר תור"ה
וקראה מורשה קהלת יעקב ומצוה שאינה נוהגת
לדורות אינה לנו מורשה שאמנם יקרא ירושה
מה שיתמיד לדורות כמו שאמר כימי השמים על
הארץ ומאמרם גם כן כי כל אבר ואבר כאילו
הוא יצוה האדם בעשיית מצוה וכל יום
ויום כאילו יזהיר אותו מעבירה ראיה על היות
זה המספר לא יחסר לעולם ואילו היה מכלל
המנין מצות שאין נוהגות לדורות הנה יחסר זה
הכלל בזמן שיכלה בו חיוב המצוה ההיא ולא

היה המאמר הזה שלם כי אם בזמן מוגבל וכבר
טעה גם כן זולתנו בשרש הזה ומנה 'בעבור
שהצר לו היכלת ולא יבאו לראות כבלע את
הקדש ומנה 'ז'לא יעבוד עוד הכתוב בליום ואלו
גם כן אינן נוהגות כי אם במדבר ואף על פי
שאמרו (פ'הדין ד' פ"א) רמז לגונב את הקסוה' ולא
יבאו לראות כבלע את הקדש יש די ספוק באמרם
רמז ושפשטיה דקרא אינו כן ואינו גם כן מכלל
מחוייבי מיתה בידי שמים כמו שהתבאר בתוספתא
ובסנהדרין.

ואני נפלא מזה שמנה אלו הלאוין למה לא
מנה *אמרו במן איש אל יותר ממנו עד בקר
ואמרו יתברך אל תצר את מואב ואל תתגר במ
מלחמה וכן האזהרה שבאה בבני עמון אל תצורם
ואל תתגר במ וכן ימנה גם כן בכלל מצות עשה
אמרו

ראיה שלא התמו העדים על שום שטר מזה המכר ולא היו שם עדים אהרים עי' הו"מ (סי' קצ"ז) ולזה התומחן בשטר דהוה
מכירה בשטר וזוה מיושב דל"ק מהא דכתיב וכתוב בשטר והתום כו' י"ל דלריך להטיד ההילה ע"פ בכ"ד ואז מוהני
התומחן דאמרי' ודאי כדון עטו, וה"ש ג"כ הא דפריך בהשלה מפני תיקון עולם דאורייתא היא כנלענ"ד .

"בנ. שמענוס ובערני וה"א כמס"ל ועי' בהנהות דקדוקי סופרים במכות שם ובצו"ת רדב"ז ה"ב (סי' התי"ז) .
יבנ. ומנה בעבור שדק ה'נורך ובא"א ומה. זולתנו כשאר עליו המרהב. 'הרמב"ן כהב דמה שנתעורר הרב לעשות
מזות שעה, ממה שאמרו בתולין (ד' כ"ד) יכול אף בשילה ובית עולמים תלמוד לומר לעבוד עבודת
עבודה ועבודת משא לא אמרתי אלא בזמן שיש עבודה בכתף, מן המאמר הוה בעלמו תלמוד שהיא מזוה
לדורות כל זמן שישאו בכתף והרי נהנה כל הימים בארץ בנשאל הארון בשילה ובבית עולמים כו' ודוד המלך נכשל בנשאו
הארון על העגלה ובדוד במספר הראשון נמנו הלויים מנן ל' והעצם משום דכ"ן ל' לכה כו' ע"ש ואמרתי וכ"ה במרגניתא
טבא דאפ"ה אכתי איכא למימר דכל עזמו של צריכות שנות הכה לנושא בכתף היינו לנשיאת המזבח וכל כליו והשולחן
והמנורה ושאר כלי העבודה אבל לא לנשיאת הארון לכדו ע"ש ור"א מדאמרו בפסרי ושרת את אחיו ועבודה לא יעבוד
אבל הוור הוא לנעילת שערים ולעבודת בני גרשון אלמא דנפסל מעבודה קשה לא נפסל מעבודה קלה ויותר י"ל דהילא
דהרמב"ם ממה שהנורך קרא דבשילה ובית עולמים אין לוי נפסל בשנים עבודה עבודה ועבודת משא לא אמרתי אלא בזמן
שעבודה בכתף והא גם במשכן הנפסל מעבודה מהמת שנים כבר לעבודת בני גרשון ולשיר והיכא שאין משא פשיטא
דכשרין ועי' במגילת אהרן בשם המורחי דכתב דש"ס דילן הולק על הספרי ואולם לד' הרמב"ם א"ש דאזעריך להכשירם
למשא הארון דכיון דאין משא למקדש ולכל כליו ורק לארון כשר, והא דיש להבין למה נמנו בני גרשון מכן ל' ועד ג'
הא גם מכן כ' ומעלה כשר לעבודתם ומלאתי ברמב"ן בפ' בהעלותך שעמד בזה ע"ש, השער ד"ל כמו שמבאר ברמב"ם
בה' סנהדרין (פ"ד) לענין סמיכה דאין ב"ד סמוכין אפי' לדבר אחד אם לא שיהיה המוסמך ראוי לכל הדברים כגון
חכם מופלא שראוי להורות לכל ההורה כולה יש לב"ד לסמוך אוהו וליחן לו רשות לדון ולא להורות להורות ולא לדון או
לזה ולזה ולא לדון דיני הנסות או לדון דיני קנסות אבל לא להחיר בכורות או יתנו לו רשות להחיר נדרים בלבד או
לראות כתמים וכן כל כיו"ב ואולם מי שאינו ראוי לכל הדברים אפי' לדבר אחד אינו ראוי וע"ש בלח"מ דהראה המקור
בירושלמי דהגינה (פ"ק) ובפיה"מ בכורות (פ"ד) הביא הרמב"ם בעלמו הך הירושלמי ע"ש ויתכן דה"ג בתהילת המנוי
של לוי היה נריך להיות ראוי לכל עבודת המשכן אבל אה"כ כשנפסל לנשא משני זקנה מכיון שכבר נתמנה למאי דראוי
לא נפסל ואפשר דיש לכיון כזה גם בפ"י הרמב"ן ע"ש שדבריו אינם משולשים כ"כ, וגם מ"ש הרמב"ן הכא בכוננת הש"ס
לא אמרתי אלא בזמן שהעבודה בכתף היינו משום כי בהותם במדבר מפני תדירות משא לא היו מביאין הלוי הוקן
לשיר ולשאר עבודות כדי שלא יבוא לידי לישא בארון ולא היה נכנס אלא לנעילת שערים ולעבודת בני גרשון שאינם עבודת
פנים כו' מלבד מה שאינו משמע כן מלישגא דגמרא גם כמו שהעיר המרגניתא טבא שהעיר המרגניתא חסר מן הספר דהרי
העיקר תלוי בתדירות ולמה השמיט הש"ס תיבת תדירות, גם משמע לכאוי' בסוגיא דערכין (ד' י"א) דאין לתקן כ"כ בין
עבודת פנים לעבודת חוץ דקאמר שם משורר ששיער בשל הכירו במיתה שגאמר והחוינים לפני משכן קדמה לפני האל מועד
כו' והור הקרב יומת מאי זר אלימא זר ממש והכתיב הלא זימנא אלף לאי זר דאוחה עבודה ע"ש והא אכתי דילמא
רק למשער ששורר דהוא עבודת פנים אבל לא משורר ששיער דהיא עבודת חוץ, ועי' בס' מעשה נסים (סי' ב') מש"כ
בזה הרב ר' דניאל הכנלי ומה שהשיב לו הרב ר' אברהם בנו של רבנו ז"ל וקצתי, יבנ. רמז לגונב את הקסוה מנין שגאמר .

מצות עשה ולא יזהיר מעשות מעשה מיוחד שיהיה מצות לא תעשה וזה כאמרו ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו וכאמרו את הקותי תשמרו ואת משפטי תעשון ושמרתם את משמרתי ורבים כאלה וכבר טעו בשרש הזה גם כן עד שמנו קדושים תהיו מצוה מכלל מצות עשה ולא ידעו שאמרו קדושים תהיו והתקדשתם והייתם קדושים הם צוויין לקיים כל התורה כאילו יאמר היה קדוש בעשותך כל מה שצויתך *בו ונזהר מכל מה שהזהרתך ממנו ולשון ספרא קדושים תהיו פרושים תהיו רוצה לומר הבדלו מן הדברים המנוגים כלם שהזהרתי אתכם מהם וכמכילתא *אמרו ואנשי קדש תהיון לי איסי בן יהודה אומר כשהקדוש ברוך הוא מחדש מצוה לישראל הוא מוסיף להם קדושה רוצה לומר כי זה הצווי אינו צווי *עומד בעצמו אבל הוא נמשך אחר מצוה שנצטוו בה ומקיים הצווי ההוא יקרא קדוש ואין הפרש בין אמרו קדושים תהיו או אילו אמר עשו מצותי התראה שנאמר שזה מצות עשה מחוברת אל המצות הרמוז אליהם שנצטוו לעשותם כן לא נאמר בקדושים תהיו והדומים להם שהיא מצוה כי לא צוה לעשות דבר זולת מה שידענו ולשון כפרי והייתם קדושים זו קדושת מצות הנה כבר התבאר מה שיהלכנו סביבו ומה השרש גם כן אמרו ומלתם את ערלת לבבכם רוצה לומר שיקבל וישמע כל מה שקדם זכרו מן המצוה וכן וערפכם לא תקשו עוד רוצה לומר אף תקשה את לבך ותקבל כל מה שצויתך ולא תעבור עליו.

השרש החמישי שאין ראוי למנות

טעם הצוה מצוה בפני עצמה.

פעמים יבוא בטעם המצות דמיון לאיין ויחשב בהם שהם מכלל מה שימנה ביחוד וזה כאמרו לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה

אמרו עשה לך שרף ושים אותו על גס ואמרו קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העומר מן כמו שמנה תרומת המכס וחנוכת המזבח וכן ימנה היו נכונים לשלשת ימים וכן גם הצאן והבקר אל ירעו ופן יהרסו לעלות ורבים כמו אלה ולא יספק בעל שכל כי אלו כלם מצות נאמרו לו למשה צווי ואזהרה אך היו כלם לפי שעה ואינן נוהגות לדורות ולכן לא ימנו ובעבור השרש הזה אין ראוי למנות ברכות וקללות *בהר גריונים ועיבל ולא בנין המזבח שנצטוונו לבנותו בבואנו בארץ כנען כי אלו כלם מצות לפי שעה ולא הצווי שצונו שנקריב כל בהמה שנרצה לאכול ממנה שלמים כי זה צווי במדבר לבד והוא אמרו והביאום לה' אמרו בספרא והביאום זו מצות עשה אבל היא במדבר לבד כמו שבאר במשנה תורה היתר בשר תאוה לדורות והוא אמרו בכל אות נפשך תאכל בשר ואילו היה ראוי למנות כל מה שהוא מזה המין היה מה שצווה בו משה מיום שהתנבא עד יום מותו חוץ מהמצות הנוהגות לדורות יותר משלש מאות מצות כשנמנה כל צווי שבא במצרים וכל מה שבא במצואים וזולתם כלם כתובים בתורה מהם עשה ומהם לא תעשה ואחר שהוא נמנע למנותם כלם יתחייב בהכרח שלא תמנה גם אחת מהן ולא כמו שעשה זולתנו שלקח מהם דברים על צד העזר כאשר יגע למצוא המספר וזה מה שכוננו לבאר בשרש הזה.

השרש הרביעי שאין ראוי למנות

הצווים הבוללים התורה כלה.

הנה יבואו בתורה צוויין ואזהרות אינן בדבר רמוז אבל יכללו המצות כלם כאילו יאמר עשה כל מה שצויתך לעשות והזהר מכל מה שהזהרתך ממנו או לא תעבור דבר ממה שצויתך בו ואין פנים למנות הצווי הזה מצוה בפני עצמה שהוא לא יצוה לעשות מעשה מיוחד שיהיה

*כג. שנצטוו בגריונים וזכ"א המצוה בהם בגריונים וכ"ה בערבי. זכ"א"ה הנה נתבאר מה שכוננו אליו ובערבי ספק באן מה נהוג לה. ועי' בחי' הריעב"א ביום"א (ד' ע"ב) דכ' וז"ל והכין קיימא לן שכל אלו (לא יקע לא יוח ולא יסרו) לאוין נמורים הם והכין איתא בהדיא נמי בפרק אלו הלוקין ושלח כדברי הרמב"ם ז"ל עכ"ל וכוונתו על מה שהשיג הרמב"ם הכא שאין למנות טעם המצוה למצוה בפני עצמה וכמו שבאמת השינו כאן הרמב"ן מזה וכתב וכבר מנה הרב ז"ל עלמו לאוין שהן בנותני טעם יותר מאלו אבל רבותינו עושין אותם מניעות כמו שאמרו בגמרא יומא אמר רבנא א"ר יהודה המקדש בגדי כהונה לוקה שנאמר לא יקע מתקיף לה רב אחא בר יעקב דילמא הכי קאמר רחמנא עביד ליה שפה כי היכי דלא ליקרע מי כתיב שלא יקרע וכן אמרו שם המזיח חסן מעל האפוד לוקה והמסיר כדי ארון לוקה וכוונתו הקשו שהן טעמים למצוה שקדמה דה"ק רחמנא עבדיהו שפיר כדי שלא יוח ולא יסרו והשיבו מי כתיב שלא יוח ושלא יסרו ומאלו נלמד שכל מקום שנאמר בתורה לאו מוסיף על המצוה כו' נתפסו אוחו לאו בפני עצמו כו' עכ"ד וזולת נראה ברור דבאמת לא ראה הריעב"א את גוף סה"מ של הרמב"ם ולא מנינו במקום אחר בכל הריעב"א שיבואו, ורק בנידון זה ראה ברמב"ן ממה שמשיג על הרמב"ם, ועי' בריעב"א במכות (ד' כ"ב) דכתב שמענו משמועיהו דלא יוח החסן ולא יסרו לשון לאו ואזהרה הם ולא לשון נתינת טעם כלכד כמ"ש הרמב"ן ז"ל

על אחד משלשה פנים אם שיהיה מעשה מן המעשים מצות עשה והעובר עליו יעבור על מצות לא תעשה כמו שבת ויום טוב ושמיטה שעשיית מלאכה בהם מצות לא תעשה והמנוחה בהם מצות עשה כמו שיתבאר וכן תענית צום כפור מצות עשה והאכילה בו מצות לא תעשה ואם שיהיה לאו שקדמו עשה כמו אמרו באונס ומוציא שם רע ולו תהיה לאשה והיא מצות עשה ואמר אחר כן לא יוכל לשלחה כל ימיו זו מצות לא תעשה ואם שיהיה לאו קודם ואחר כן ינתק לעשה כמו אמרו לא תקח האם על הבנים ואחר כן שלח תשלח את האם וכל מין כאלו ראוי שימנה עשה שבו בכלל מצות עשה ולא שבו בכלל מצות לא תעשה כי בבאור אמרו חכמים בכל אחת מהן שהן מצות עשה ומצות לא תעשה והרבה פעמים יאמרו עשה שבה ולא שבה והוא דבר מבואר שענין הצווי בהם זולת ענין האזהרה ושניהם שני ענינים גבדלים צוה אחד מהם והזהיר מן האחר ללא יטעה בשורש הזה שום אדם.

השרש השביעי שאין ראוי למנות

דקדוקי המצוה.

דע כי המצוה האחת משפט אחד מקובל ויחתייבו מאותה ההקדמה צוויין ואזהרות רבות הם דיני המצוה המשל בזה החלוצה והיבום הם שתי מצות ממצות עשה וזה מה שאין חולק בו וכשהסתכלנו

לקחתה ולא תחטיא את הארץ אמרו ולא תחטיא את הארץ* הוא טעם לאסור מה שקדם כאילו יאמר כי אתה אם תעשה זה תרבה ההפסד בארץ וכאמרו אל תחלל את בתך להונתה ולא תונה הארץ שאמרו לא תונה הארץ הוא טעם כאילו הוא יאמר שטעם איסור זה כדי שלא תונה הארץ וכן אמרו לא תטמאו בהם תטמתם במ אחר יזכרו איסור המינים שנאסרה אכילתן ונתן טעם לזה ואמר ולא תטמאו באכילתן כאילו הוא יספר כי עשיית זה שהזהיר ממנו הוא טובמת הנפש ובבאור אמרו בספרי באמרו יתברך אחר שהקדים האזהרה מקחת כופר לרועה ולא תטמאו את הארץ מניד הכתוב ששפרכת דמים טטמא את הארץ הגה כבר התבאר כי זה הלאו הוא טעם הלאו הקודם לא שהוא דבר אחר וכן אמרו ומן המקדש לא יצא ולא יחלל הא אם יצא חלל וכבר טעה זולתנו בזה השרש גם כן ומנה אלו הלאוין כלם מבלתי השתכלות ואמנם יבוש מי שמנה אותם כשישאלוהו ויאמרו לו זה הלאו מאיזה דבר מזהיר ולא יהיה לו אז מענה כלל ובוה יתבאר ביטול מנינו וזה מה שכוננו לבאור בשרש זה.

השרש השישי שהמצוה שיהיה

בה עשה ולא תעשה ראוי למנות עשה שבה עם מצות עשה ולא שבה עם מצות לא תעשה.

דע שהדבר האחד יהיה בו עשה ולא תעשה

ז"ל בס' המלות שלו עכ"ל והנה המניה בריטב"א יומא שס תמה בלדק על מש"כ הריטב"א ושלך כדברי הרמב"ם הא הרמב"ם עצמו מנה (כאן בסה"מ ל"ח פ"ו פ"ו ופ"ח ונס' ה"ד כה' כה"ז ונשי"ע מנהדרין) ג' לאוין אלו דלא יקרע לא יוח ולא יסורו ללאוין גמורין, ולהאמר הגושא אשפר לומר דכוונת הריטב"א כהרמב"ן דהא פירוש השנת הרמב"ן הכי הוא מאהר שהרמב"ם עצמו חשב ג' לאוין לא יקרע לא יוח ולא יסורו והוכרה לזה משום שלהדיא מנאס הש"ם ללאוין גמורים וא"כ הלא מזה הוכחה גמורה לתסום טעם המצוה ללאו בכל מקום ועי' בזה הרקיע בזה השרש וזהו ג"כ מש"ה הריטב"א ושלך כדברי הרמב"ם דכוונתו למכאן יש סתירה ועיקרה לכל שרש הרמב"ם ז"ל, ובמנל"א השיב על השנת הרמב"ן הג"ל ז"ל ומה שאמר עוד שכבר מנה הרב לאוין שהם בנותי טעם אני לא ראיתים ואם מנאס תמה אני עליו שהוא ישרש שרשו אבל לפי דעתי כי כל הלאוין שמה לא יסבור בהם היוחס טעם ולכן ימנ, ומה שמביא עוד הריטב"א דיומא כו' שאני התם כו' ע"ש והדבר נשאל דהאיך כתב המנל"א דלא ראה הא להדיא מנאס הרמב"ם וכמש"ל, ומחזה כזה נמצא במנל"א גם במקום אחר עי' ברמב"ן בל"ת שהוסיף (מלוה י"ג) שמה שגמנענו מלחמול על נפש הרוצה במזיד כו' וכתב המנל"א שלא ידע טעמא דהרמב"ם שלא חשב זו והגכון למנוחה כדעת הרמב"ן ע"ש ותמוה דכאמת כתובה ל"ת זו לשנינו במצוה רע"ט וכבר הוכיח גם מזה התשב"ן בסו"ם וזה הרקיע דלפני הרמב"ן היה טופס הראשון של סה"מ (ע"ל בפתי דבר אוח ג') ואפשר דהמנל"א הבין הפי' ברמב"ן הכי דמש"כ וכבר מנה הרב ז"ל עצמו לאוין שהם בנותי טעם יותר מאלו לא קאי על בני ג' מניעות שהביא אה"ז מש"ם דיומא רק הוא דבר בפ"ע כלומר דהרמב"ן מלא שהרמב"ם מנה בעצמו לאוין נוחתי טעם ועי' שפיר כתב המנל"א דהוא לא ראה ואה"כ הביא הרמב"ן עוד כה"ג מש"ם דיומא דרבותינו עוטיין חותם מניעות כו' ועי' השיב המנל"א דהין מש"ם ראיה, אבל מלבד דהין זה במשמעות לשון הרמב"ן אכתי קשה טובא מדוע לא העיר המנל"א דהרמב"ם בעצמו הא השיב בני לאוין שהביא הרמב"ן מש"ם דיומא ולהביא מזה סיוע לתירוטו גם הרמב"ן מדוע לא הזכיר דהרמב"ם בעצמו מנאס אם נימא דזה לא קאי על הג"ל, אינן זכור. יכן הביא מכאן גם בזה הרקיע שרש זה אבל בא"א כתוב כן ואינני זוכר אדם שטעה בזה העיקר לפי מה שאני זוכר עכשיו וכ"ה בערבי.

ישי' מעשה נסים (סי' ג').

דקדק הכתוב בתאר זה הקרבן וכתב בו לתובים ואמר אם היה השונג מעם הארץ יקריב כשבה או שעירה ואם היה נשיא יקריב שעיר ואם היה כהן גדול יקריב פר ואם היה השנגה בעבודה זרה יקריב השונג שעירה בין שהיה נשיא או הדיוט או כהן גדול ולא בהתחסף מיני הבעלי חיים שיקריב מהם הקרבן יתרבה הקרבן האחד שהוא קרבן שונג וישוב מצות הרבה ואילו היה זה כן יהיה מתחייב גם כן שנמנה אמרו כשבה או שעירה בשתי מצות ואמרו שתי תורים או שני בני יונה בשתי מצות ואין הענין כן אבל הצווי בקרבן הוא מצות עשה והיות זה מביא אותו הקרבן *בעצמו שעירה וזה וביאנו שעיר הוא מתנאי אותו הקרבן* ואין כל תנאי מתנאי המצוה ימנה מצוה והבן זה מאד כי הטעות בו נעלם ולא ירגיש אותו כי אם נבון ומזה המין גם כן אמרו יתעלה שנערה מאורסה כשזנתה בסקילה ובת כהן בשרפה זה השלמת דקדוק משפט אשת איש וכבר טעה בזה כל מי ששמעתי בו ומנה אשת איש מצוה ונערה מאורסה מצוה ובת כהן מצוה ואין הדבר כן אבל הוא כמו שאבאר והוא כי מצוה אחת מכלל המצות הוא אמרו יתעלה לא תנאף ובאה הקבלה שזה הלאו אוהרה לאשת איש אחר כך ביאר הכתוב שיהרג העובר על לאו זה והוא אמרו מות יומת הנואף והנואפת אחר כך השלים הכתוב דקדוק משפט זה ותנאי זו השאלה והתנה בו תנאים ואמר שאמרו מות יומת הנואף והנואפת יש בו חלוק שאם היתה אשת איש בת כהן תשרף ואם היתה נערה מאורסה בתולה בסקילה ואם היתה בעולה ואינה בת כהן בחנק ולא בהתנתותו במיני המות יתרבו המצות שאנחנו בכל זה לא יצאנו מאיסור אשת איש ובבאור אמרו בסנהדרין (77 נ"ב:) הכל היו בכלל הנואף והנואפת הוציא הכתוב את בת ישראל לסקילה ובת כהן לשרפה ירצו בזה שאיסור אשת איש כולל כל מה שאמר הכתוב בהם מות יומת הנואף והנואפת אבל הבדיל הכתוב במיתה זו ושם קצת האישים בשרפה וקצתם בסקילה ואילו היה ראוי שימנה דקדוק המצוה בעבור שזכר בתורה היה מתחייב לנו שלא נמנה מכה נפש בשנגה גולה מצוה אחת כי הכתוב כבר דקדק בזאת המצוה והיינו מונים גם כן מאמר הכתוב ואם בכלי ברזל הכהו מצוה אחת והמצוה השנית אמרו ואם באבן יד הכהו והמצוה השלישית אמרו או בכלי עץ הכהו והמצוה הרביעית אמרו גואל הדם הוא ימית את הרוצח והחמישית אמרו ואם בשנאה יהדפנו והששית אמרו או השליך עליו בצדיה

יכשהסתכלנו דין שתי מצות אלו *ממצות עשה* ומה שיתחייב בהם לפי ההקדמות התוריות יתחייב שתהיינה קצת הנשים חולצות ולא מתיבמות וקצתן מתיבמות ולא חולצות וקצתן או חולצות או מתיבמות וכן האנשים גם כן כלומר היבמין קצתן חולצין ולא מיבמין *וקצתן מיבמין ולא חולצין וקצתן או חולצין או מיבמין וקצתן לא חולצין ולא מיבמין וכן נמצא היבמות קצתן חולצות לזה ומתיבמות לזה וקצתן חולצות לזה ולזה *ומתיבמות לזה ולזה* ומהן מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן ומותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן ואסורות לאלו ולאלו ומותרות לאלו ולאלו ואילו מנינו כל חלקי ממנו מאלו הדקדוקים מצוה בפני עצמה היה עולה מנין חלקי מסכת יבמות לבדה יותר ממאתים מצות ואין אחת מהן כי אם צווי *ביחוד או אוהרה כמו שיאמר שזאת חייבת שתחלוץ על תאר כך *והתיבם על תאר כך* או יאמר כי זאת אינה מותרת לזה או אי אפשר לה החליצה כלל או היבום וכן מתחייב בכל מצוה ומצוה ואחר שהיה *זה כן וזה ממה שאין חולק בו הנה דקדוק המצות גם כן כשהיה כתוב בתורה אין ראוי למנותו כי לא מפני שבאר הכתוב ודקדק אותה מצוה או תנאים שבה נמנה אנחנו כל תנאי או כל פרט שהוא דקדוק ונאמר שהוא מצוה וכבר טעו בזה רבים וכל מה שמצאו כתוב מנו מבלתי השתכלות כשורש המצוה ולא לדקדוקיה או תנאיה המשל בזה חייב הכתוב בספר ויקרא למטמא מקדש וקדשיו והנוכרים עמו קרבן חטאת והנה זה מצות עשה בלי ספק ואחר כך דקדק הכתוב בזה הקרבן מה יהיה ואמר *שהוא יהיה* כשבה או שעירה ואם לא תשיג ידו דמיהן יביא שתי תורים או שני בני יונה ואם לא תשיג ידו דמיהן יביא עשירית האיפה סלת וזהו קרבן עולה ויורד וזה באמת הוא ביאור הקרבן המתחייב לו מהו אם כן אין ראוי שנמנה הנה שלש מצות ונאמר הצווי שצוה להקריב *כשבה או שעירה והצווי שצוה להקריב* עשירית האיפה כי הנה אינן שלשה צווין אבל *הוא צווי* אחד והוא שיקריב קרבן על שנגתו ואותו הקרבן הוא כך או כך אם אי אפשר כך ומזה המין גם כן הוא שנגת מצוה וזה שהכתוב בא בספר ויקרא שמי ששנג ועבר על מצות ה' יקריב קרבן והוא מצות עשה *אחת והוא שיקריב השונג חטאת ובתנאי שתהיה השנגה כדבר שחייבין על זדונו כרת ויהיה בו מעשה ויהיה מצות לא תעשה כמו שפרשנו בפרוש הוריות וכריתות אחר כך

ועל הדרך הזה ראוי שימנה כל מין ומין *ממיני הטומאות מצוה אחת ולא ימנו דקדוקי המין הוא מן הטומאות ותנאיו כמו שיתבאר *ממיני והבן זה השרש שהוא עמוד התוך למה שאנחנו בו.

השרש השמיני שאין ראוי למנות שלילה החיוב עם האזהרה.

דע שהאזהרה היא אחת משני חלקי הצווי וזה כי אתה תצוה למצווה שיעשה דבר אחד או שלא יעשהו כמו שתצוהו לאכול ותאמר לו אכול או תצוהו להתרחק מן האכילה ותאמר לו לא תאכל ואין בלשון הערבי שם יכלול שני אלו הענינים יחד וכבר זכרו זה המדברים במלאכת ההגיון ואמרו זה לשונו ואולם הצווי והאזהרה אין להם בלשון הערבי שם יקבצם *הנצטרכנו לקרא שניהם בשם אחד מהם והוא הצווי והנה כבר התבאר לך כי האזהרה מענין הצווי והמלה המפורסמת בלשון הערבי המונחת לאזהרה היא מלת לא וזה הענין בעצמו נמצא בלא ספק בכל לשון כלומר שאתה תצוה למצווה שיעשה או לא יעשה אם כן הוא מבואר שמצות עשה ומצות לא תעשה שניהם צווי נמור דברים צונו לעשותם ודברים הוזהרנו מעשותם ושם המצוה לעשותם מצות עשה ושם המוזהר מהם מצות לא תעשה והשם שיכללם יחד בלשון העברי גזרה וכן החכמים קראו כל מצוה בין עשה בין לא תעשה גזרת מלך אמנם שלילת החיוב הוא ענין אחר והוא שתשלול נשוא מנושא ואין בו מענין הצווי שום דבר כלל באמרך לא אכל פלוני אמש ולא שתה פלוני *היין ואין ראובן אבי שמעון והדומים לזה הנה זה כלו שלילת חיוב אין ריח צווי בו והמלה שישללו בה בערבי על הרוב הוא מלת *מא וישללו גם כן במלת *לא אמנם העברים רוב שלילתם במלת לא בעצמה שבה יזהירו וישללו גם כן באין ומה שיתחבר בו מן הכנויים כמו אינו ואינם ואינכם וזולתם אמנם השלילה בעברי במלת לא כאמרו ולא קם נביא עוד בישראל כמשה לא איש אל ויכזב *לא תקום פעמים צרה ולא עמד איש ולא קם ולא זע ממנו *ורבים כאלה והשלילה באין כאמרו ואדם אין והמתים אינם יודעים מאומה וזולתם רבים הנה כבר התבאר לך ההפרש שבין האזהרה והשלילה וזה שהאזהרה מענין הצווי ולא תהיה אלא בפעולת הצווי בשוה רצוני לומר שהוא כמו שפעולת הצווי לעולם עתידה כן האזהרה ולא יתכן *בלשון שיהיה

בצדיה והשביעית אמרו או באיבה הכהו בידו והשמינית אמרו ואם בפתע בלא איבה והתשיעית אמרו או השליך עליו כל כלי בלא צדיה והעשירית או באבן אשר ימות בה בלא ראות הו"א ויפל עליו וימות והוא לא אויב לו הי"ב והצילו העדה את הרוצח הי"ג והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו הי"ד וישב בה עד מות הכהן הגדול הט"ו ואם יצא יצא הרוצח הט"ז ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח ואט עשינו כן בכל מצוה ומצוה היה עולה מספר המצות יותר מאלפים וזה מבואר ההפסד לפי שזה כלו דקדוק השאלה ואמנם המצוה המנויה הוא דין מכה נפש בשגנה והיא התורה שהורנו שנדון* בו באלו הדקדוקין הכתובין בה וכן קראם האל משפטים ולא קראם מצות ואמר ושפטו העדה בין המכה ובין גואל הדם על המשפטים האלה וכבר התעורר בעל הלכות גדולות על קצת אלו הענינים והלך סביבם ומנה פרשיות *פרשיות ואמר במנינו פרשת נחלות פרשת נדרים ושבועות ופרשת מוציא שם רע ומנה כמו כן פרשיות הרבה אבל לא נתבאר לו זה הענין על השלמות ולא הגיע אליו ולכן מנה באותן הפרשיות מה שכבר קדם לו מנינו והוא לא הרגיש ובעבור שנעלם מזולתנו השרש הזה מנה במצות צרעת י"א מצות ולא ידע כי הם מצוה אחת וכל מה שנזכר בכתוב אמנם הוא דקדוק ותנאי ובאור זה שהוא הורה לנו שצרעת אדם יטמאו וישוב טמא ויתחייב לו מה שיתחייב לטמאים מהרחק המקדש וקדשיו ולצאת חוץ למחנה שכינה ואנחנו לא נדע איזו צרעת טמא ואיזו לא טמא ובא הכתוב לבארו ולהבדיל המשפט שאם היה כך הוא טהור ואם היה כך הוא טמא ואם היה על ענין כך יעמוד זמן כך² ובבאור אמרו לטהרו או לטמאו כשם שבצויה לטהרו כך מצוה לטמאו והמצוה אמנם היא שיאמר טמא או טהור אמנם חלוק ענינים שבהם יהיה טמא או טהור אין ראוי למנותם בעבור שהם תנאים ודקדוקים וזה כמו אמרנו כי הקרבת בעל מום מוזהר ממנו ואם היא מצות לא תעשה נשאר עלינו לדעת מה הם המומים התראה שנמנה כל מום ומום מצוה אם היה זה כך היה עולה מנינם קרוב לשבעים מום וכמו שלא נמנה הזומים מה מהם מום ומה מהם אינו מום אבל האזהרה שהוזהרנו מבעל מום *לבד כמו כן אינו ראוי למנות סימני הצרעת מה מהם טמא ומה מהם טהור אלא היות המצורע טמא לבד והאחרים כלם הם באור מה היא הצרעת

*כג. טהור הדיני והדקדוקין. *כג. זמן כך [ואם היה על ענין כך יעמוד זמן כך] וכערכי וז"ל כמש"ל. *כג. ממנו. *כג. התורה. *כג. ונצטרכו. *כג. ערבי. *כג. היום. *כג. לא. *כג. בלי וכערכי וז"ל איתא עוד [ובמלת לים].

שיהיה הצווי בעבר וכן האזהרה ואין פנים להכניס הצווי בספור כי הספור צריך לנשוא ונושא והצווי מאמר שלם כמו שיתבאר בספרים המחוברים לזה והאזהרה גם כן לא תכנס בספור ואין כן השלילה כי השלילה תכנס בספור ותשלול בעבר ובעתיד ובעומד וזה כלו מבואר בעצמו עם ההשתדלות וכשהיה זה כן אין ראוי שימנו הלאוין שהם שלילה במצות לא תעשה בשום פנים וזה ענין מופת לא יצטרך עליו עד זולת מה שזכרנוהו מהבנת עניני המלות עד שיבדיל לבין האזהרה והשלילה וכבר נעלם מזולתנו זה עד שמנה לא תצא כצאת העבדים ולא ידע שהוא שלילה לא אזהרה ובאור זה כמו שאספר וזה כי האל כבר דן במי שיכה את עבדו או אמתו הכנענים ויחסרהו בעת ההכאה אחד מראשי האכרים שהוא יוצא לחרות והיה עולה במחשבתנו אם הדבר הוא כן כעבד כנעני כל שכן באמה עבריה ושהיא כשחסרה אחד מראשי אכריה תצא לחרות ושלל ממנה זה הדין באמרו לא תצא כצאת העבדים כאילו יאמר אינו מתחייב שתצא לחרות בחסרון אבר מאבריה וזה שלילת דין ממנה לא אזהרה וכן פירשו אותו בעלי הקבלה ואמרו במכילתא לא תצא כצאת העבדים אינה יוצאה בראשי אברים כדרך שכנענים יוצאים הנה כבר התבאר לך שהוא שלילת דין אחד ישלול אותו ממנה לא שהוא הזהירנו מדבר ואין הפרש בין אמרו לא תצא כצאת העבדים או אמרו לא יבקר הכהן לשער הצהוב טמא שהוא שלילה לבד לא אזהרה וזה שהוא מספר לנו שלא יצטרך עם הסימן הזה ההסגר ולא יספק בו כי הוא טמא וכן אמרו לא יומתו כי לא חופשה הוא גם כן שלילה לא אזהרה כי הוא אמר אינו מתחייב להם המות אחר שלא נשלם החרות ואין ראוי שיפורש זה בשנאמר לא יומתו ויצא מענין השלילה לענין האזהרה כי הנה אמרו לא יומתו כי לא חופשה כמו אמרו אין לנערה חטא מות ששלל ממנה חיוב ההריגה בעבור האונס וכן הנה שלל מהם חיוב ההריגה בעבור העבדות כאילו יאמרו אין להם חטא מות וכן אמרו ולא יהיה כקרח וכעדתי הוא שלילה ובארו חכמים שהוא שלילה ופירשו ענינו ואמרו (תנחומא) שהוא יתעלה ספר לנו שכל מי שיחלוק על הכהונה "ויעורר בה לא יחול בו כקרח וכעדתי מן הבליעה והשרפה אבל אמנם יהיה עונשו כאשר דבר ה' ביד משה רוצה לומר הצרעת והוא אמרו ית' אליו הבא נא ירך בחיקך והביאו ראיה ממה שקרה בעווייהו מלך יהודה ואף על פי שמצאנו

להם לשון אחר בגמרא סנהדרין (ד' ק) והוא אמרם כל המחזיק במחלוקת עובר בלא תעשה שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתי וזה על צד האסמכתא לא שיהיה פשטיה דקרא בכוונה הזאת ואולם האזהרה על זה הוא נכלל תחת לאו שני כמו שאבאר במקומו ואין שם דבר יתבאר לך בו השלילה מן האזהרה וזלתי עניני המאמר אמנם מן המלה לא² כי מלת השליפה והאזהרה בעברי מלה אחת והיא מלת לא ויצטרך אל משכיל שיהיה מבין עניני המאמר והוא ישיג מהרה איזה לאו הוא שלילה ואיזה לאו הוא אזהרה כמה שקדם לנו ביאורו וכבר רמזו ע"ה על זה הענין וזה כמה שמצאנו להם מחלוקת נפלה ביניהם בלאו מן הלאוין אם הוא שלילה או אזהרה והוא אמרו בחטאת העוף ומלך את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל כי הנה תנא דידן ליהוה המדבר בלשון המשנה סברתי שזה אזהרה ולכן אמר אם הבדיל פסול ויתחייב לפי זה שיהיה זה הלאו מצות לא תעשה כי הוא כשיבדיל *הראש פסל כאילו הוא הקריב שאור או דבש ורבי אלעזר *בר שמעון* סבר שזה הלאו שלילה לא אזהרה ושאמרו לא יבדיל ירצה בו אינו צריך שיבדיל את הראש אבל שיחתכהו על איזה שער שיהיה ולכן אם הבדיל לפי דעתו כשר וכן אמרו בגמרא ובחים (ד' סו:) אומר היה רבי אלעזר ברבי שמעון שמעתי שמבדילים בחטאת העוף מאי לא יבדיל אינו צריך להבדיל והקשו על זה ואמרו אלא מעתה גבי בור *נמי דכתיב ולא יכסנו הכי נמי דאין צריך לכסות והיתה התשובה התם דכתיב בעל הבור ישלם מכלל דבעי כסוי הנה כבר התבאר כי מענין המאמר יקחו ראיה אם הוא שלילה או אזהרה והתבאר גם כן שאמרו לא יבדיל מצות לא תעשה לפי מה שכתב המשנה ומהנה יתבאר שאמרו בעולת העוף ושסע אותו בכנפיו לא יבדיל אין ראוי למנותו כי הוא שלילה ולדברי הכל אם הבדיל כשר כי הוא בעבור שאמר בעולת בהמה ונתח אותה לנתחיה והיה עולה בדעת שעולת העוף כן ואמר אינו צריך להבדיל אבל ישמעהו לכד ואם הבדיל כשר כמו שהתבאר במקומו ומכלל אלו הלאוין לאוי השליפה גם כן אמרו כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה ואמנם יתבאר לך שזה שלילה לא אזהרה כשתדע עניני זה המאמר מהו וזה שהכתוב ההוא כבר דן בדמים קצובים בערכים בחשבון שנות הנערך והיותו זכר או נקבה ואין הפרש *בזה בין שאמר ערכי עלי או ערך פלוני עלי ואנחנו נראה הפלוני ההוא מי הוא וכמה שנותיו ויתן לפי זה ואם

*כך ויערער ולקמן ל"ת מ"ה כתוב גם כנדפס ועורר וכא"ל וימיק וכערכי הלשון וידעיהו; יכנ, אמנס מן המלה לא יתבאר כסוס פנים כי מלת, אק, ותנח המדבר, יכנ, ומי.

לא אכלתי באני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת הירה זה על היות כל פעל מאלו מיוחד ממנו והנה יבא באור זה במקומו בדברנו על אלו המצות.

השרש התשיעי שאין ראוי למנות הלאוים והעשה אבל הדברים המיוחדים מהם והמצווה בהם.

דע שכל צווי התורה ואזהרותיה הנה הם בארבעה דברים בדעות ובפעולות ובמדות ובדבור וזה שהוא צונו להאמין ^היהיוד ואהבת האל ויראתו או שהזהירנו מהאמין דעה אחת מהדעות כמו מה שהזהירנו ^המהאמין האדנות לזולתו וכן צונו בפעולה מן הפעולות כמו ^המה שצונו להקריב הקרבנות ובנות המקדש והזהירנו מפעולה מן הפעולות כמו מה שהזהירנו מהקריב לזולת האל ית' ומהשתחוות לנעבד וזולתו וכן צונו להתנהג במדה מהמדות כמו מה שצונו בחמלה והרחמנות והצדקה והחסד והוא אמרו ואהבת לרעך כמוך והזהירנו במדה מן המדות כמו מה שהזהירנו מהשנאה והנקימה והנטירה ודרישת הדם וזולת זה מהמדות הרעות כמו שאבאר וצונו לומר מאמר מן המאמרים כמו מה שצונו לשבח ולהתפלל ^האליו ולהתודות על העונות ועל הפשעים והרומה לזה ממה שיתבאר והזהירנו מדבור אחד מן הדבורים כמו ^המה שהזהירנו מהשבע לשקר והרכילות ולשון הרע והקללה וזולת זה וכשהגיענו אלו הענינים ^ההנה ראוי שימנו הענינים ^ההמצווה בהם או המיוחד מהם יהיו פעולה או דבור או אמונה או מדה ולא נביט לרבויו הצוויין שבאו בענין ההוא אם היה מן המצווה בו או לרבויו האזהרות שבאו ממנו אם היה מן המיוחד ממנו כי כלם הם לחזוק ^הלכד כי פעמים ישוב בענין אחד בעצמו אזהרה אחר אזהרה לחזוק וכן יבא צווי

ואם היה הנערך איש שנתחייב מיתת בית דין ונגמר דינו ואחר זה אמר מי שאמר ערך זה עלי לא יתחייב לתת דבר כי הוא חשוב כמת שאין ערך לו משננמר דינו וזה הענין ירצה באמרו לא יפדה רוצה לומר אין דמים לו שיצטרך אותו המעריך שיתנם וזה דין מדיני הערכים ומשפטיהם זכרם הכתוב ואינו אזהרה ולשון המשנה (עכין ד' י:) הגוסס והיוצא ליהרג לא נידר ולא נערך ובאר ^ההתלמוד שזה בתנאי שיהיה יוצא מבית דין ישראל ולשון מכילתא חייבו מיתות בית דין אין להם פדיון שנאמר כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה והתבונן לשון המאמר ודקדק העיון בו איך בארו שזה האל שיליה לא אזהרה באמרו אין להם פדיון ולא אמרו אין פודין אותם וזה הענין בעצמו בארו בספרא בפרשת ערכים ואמרו מנין למחוייבי מיתת בית דין ^הלאחר שאמר ערכי עלי שלא אמר כלום תלמוד לומר לא יפדה כלומר מנין שאינו חייב ערך וכבר בארנו זה הענין תכלית הבאור עד ^השאמר שלא נשאר ספק ^הולא אפילו על מי ששכלו יותר עב שבכל האנשים ואחר שדברנו בכונה הזאת דע כי המלות שתבוא בהן אזהרה בתורה ארבע מלות וכל מה שיוהיר ממנו באחת מאלו הארבע יקרא מצות לא תעשה והם השמר פן ואל ולא ובבאור אמרו (מכות ד' יג:) כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה ונשאר עלינו לבאר דבר אחד כדי שתשלם בו כוונת השער ^ההזה זה כי כשספר בתורה וגזר עלינו שננקה נפשותינו בשגשול ממנו הפועל הפלוני והפלוני הנה אותו הפועל ימנה מכלל מצות לא תעשה ואע"פ שהלאו שבא בו הוא שיליה לא אזהרה מאחר שצווינו שגשול אותו מנפשותינו ונאמר אני לא עשיתי כך ^הולא עשיתי ^הכך ידענו בהכרח שהפועל הכך והכך מיוחד ממנו וזה כמו צוות הכתוב לנו שנאמר

^הלפנינו בנמ' בערכין שם ליתא שזה דוקא שילא חייב מנ"ד ישראל ועי' בס' ה"ד בה' ערכין (פ"א ה"ג) שם רבנו נמי הכי והרמב"ם מקור מס"פ כל הנט ובמל"מ דחה זה ועי' בה' תרומות (פ"ט ה"ב), ובאמת אין דברי המל"מ מוכרחין עי' בפיה"מ בערכין, ועי' בש"ס ואיכא דמתני לה אהא היוצא ליהרג הוא שהכל בזהרריס הייב אהריס שחנלו בו פטורים דכתב רש"י וכל הגך דיוצא ליהרג בנידי ישראל קאמר, ובהנה הך ברייתא דיוצא ליהרג הוא בתוספתא ב"ק (פ"ט) וכחז שם זקני המנ"א ז"ל על הא דר"ש בן אלעזר אומר חסי' הכל בזהרריס פטור שאין מחזירין אותו למידת כ"ד, פירוש שיאמרו הב"ד הניזק דבעי' שיהא בפניו ע"ש והמוה לי על זקני ז"ל שלא העיר דבש"ס מכוור דהטעם הוא שלא יתן לחזרת עמידת כ"ד היינו לעמוד בדיון על מה שהכל מפני היורשין שיהי' מלוה הכחונה בשטר וחכמים סכרי דגס מלוה ע"ס גובה מן היורשין ע"ה ושו"ר כעת בשעת הדפסה בס' חסדי דוד על תוספתא דהגיה בתוספתא דב"ק שם דל"ל לעמידת כ"ד. יבג, מנין למחוייב מיתת בית דין שאמר ערכי עלי ובערבי כתוב לאחד שאמר ערכי עלי, ובספרא לפנינו איתא מנין למחוייבי מיתות שאמר ערכי עלי ועי' בק"א שם, ורש"י בחומש שם הביא הלשון היוצא ליהרג ואמר אחד ערכו עלי ועי' בש"ס כתובות (דף לו) וערכין (דף ו), והנה גם בא"ח הל' לאחר שאמר ערכי עלי כמש"ל ועי' ברמב"ן בש"ס ח' קרוב לראשיתו מנין ליוצא ליהרג ואמר אחר ערכו עלי כו'. יבערבי שהוא צונו להאמין [דעה אחת מהדעות כמו מה שצונו להאמין] היהוד וכו' בא"ח וכן מכוור מלשון של א"ת שאמר זה כי החסר הוא רק ע"ס מפני השואת מליס. יבג, כמו שצונו שהזהירו.

שלא יטעה בו אחד כלומר בשביתת שבת שהוא מצוה אחת ממצות עשה *ובאזהרה מאכילת דם שהיא מצוה אחת ממצות לא תעשה* ודע כי אתה ואפילו תמצא לשון החכמים כי מי שיעבור האזהרה הפלוגית עבר על כך וכך לאוין או מי שיבטל הדבר הפלוגי עבר על כך וכך עשה לא יתהייב מזה שתמנה הלאוין ההם כלם כל אחד ביחוד ולא כל עשה ביחוד כי הענין אחד ואין בו כפל ואמנם אמרו שהוא עובר כך וכך עשה או כך וכך לאוין בעבור הכפל הצווי או האזהרה במצוה ההיא כי הוא עבר על אזהרות רבות *או צווים רבים האלהים* אם לא תמצאם יאמרו לוקה שתים או לוקה שלש שאז ימנה כל אחד ביחוד כי לא ילקה אחד שתי מלקיות על שם אחד כמו שהתבאר ממה שהתפרסם בתלמוד במכות (ד' טו) וחולין (ד' פג) וזולתם ואולם ילקה שתי מלקיות על שני שמות רוצה לומר שני ענינים שבא אזהרה בכל ענין *מהם ביחוד וזהו ההפרש בין אמרם עובר משום כך ומשום כך ובין אמרם לוקה שתים או לוקה שלש והראיה על כל מה שאמרנו אמרם (מנחות ד' מד) כל שאין לו ציצית בבגדו עובר בחמשה עשה בעבור שנכפל בו לשון הצווי חמש פעמים אחד 'ועשו להם ציצית שני ונתנו על ציצית הכנף שלישי והיה לכם לציצית רביעי גדילים תעשה לך חמישי על ארבע כנפות כסותך ומצאנו להם לשון מבואר במצות ציצית שהיא מצוה אחת כמו שאבאר כשאוכור אותה ועל הדרך הזאת בעצמה אמרו (עז) כל שאינו מניח תפילין עובר בשמנה עשה להכפל הצווי בהם שמנה פעמים כלומר בשל ראש ושל יד וכן אמרם (עז) כל כהן שאינו עולה לרוכן עובר בשלשה עשה להכפל הצווי בו שלש פעמים ולא יתפשט אחד ממוני המצות שיאמר ברכת כהנים שלש מצות ציצית חמש מצות ותפילין שמנה מצות וכשהיה זה כן הגה 'אין ראוי גם כן שנמנה אונאת הגר שלש מצות להכפל האזהרה בה בעבור אמרם בגמרא כבא מציעא (ד' טו:) המאנה את הגר עובר בשלשה לאוין והלוחצו בשלשה לאוין אבל הם שתי מצות לבד לא תונה ולא תלחצנו ונכפלה האזהרה בהן וזה מבואר אין ספק בו ובבאור אמרו בגמרא מציעא (עז) מפני מה הזהירונו תורה בשלשים ושושה מקומות על הגר מפני שסורו רע האפשר לאחד

צווי אחר צווי לחזוק גם כן 'האלהים אם לא כשתמצא לשון לחכמים בהפריש הענינים ויבארו לך המפרשים שכל לאו מהם או כל עשה כולל ענין זולת הענין שיכלול הלאו האחר או העשה כי אז ראוי למנותו 'בלא ספק כי *או לא נשאר היותו לחזוק אבל לתוספת ענין ואע"פ שהנגלה מהכתוב מורה שהוא ענין אחד שאנחנו לא נצטרך לומר שזה הכתוב נכפל לחזוק ואינו לתוספת ענין עד 'שנבטל מאמר המפרשים המקבלים אותו אמנם כשנמצא הקבלה אומרת שהצווי הזה או האזהרה נושא ענין כך וזה הצווי הנכפל או האזהרה נושא ענין אחר הנה זהו הקודם והנאות שלא יכפל כתוב אלא לענין ואז ראוי למנות זה ביחוד ולמנות זה ביחוד אמנם כשלא יהיה שם ענין נוסף 'דע באמת שלא נכפל" אלא לחזוק וכדי שידוע גם כן שזה העון גדול מאד אחר שבאה בו אזהרה אחר אזהרה או נכפל להשלים דין המצוה או שילמד ממנו דין מהדינים במצוה אחרת כמו 'שיבאר התלמוד ויאמר מופנה להקיש לדון ממנו גורה שוה והנה מצאנום ע"ה רמזו על זה הענין בגמרא פסחים בפרק ב' (ד' נד) וזה שהם כווננו לאחד הלאוין שיראה שנכפלו כי האזהרה הגיע מוולתו ובקשו לקיימו בענין נוסף ונאמר בו על צד הקושיא אמר ליה רבינא לרב אשי ואימא לעבור עליו בשני לאוין כלומר זה שתרצה שתתקיים זה הלאו *שהוא בענין זולת הענין שהגיע מן הלאו האחד לאיזה דבר תטרח לזה שמא נכפל בענין ההוא עצמו כדי שיהיה עושה הענין ההוא חייב בשני לאוין והיתה התשובה אמר ליה כל היכא דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירא הנה התבאר לך כי כל לאו שלא בא לתוספת ענין יקרא יתר כלומר שהוא נכפל ואפילו יאמרו שהוא לעבור עליו בשני לאוין הנה הוא עם כל זה לאו יתר כמו שיתבאר מזה המאמר ואין ראוי למנותו כי הוא נכפל הנה כבר התבאר כי לא ברבוי הלאוין או העשה ירבו המצות כבר נודע שהצווי בשבת' נכפל בתורה שתים עשרה פעמים התראה שיחשב אחד מאשר ימנו המצות שיאמר כי מכלל מצות עשה המנוחה בשבת והוא שתים עשרה מצות וכן באה האזהרה מאכילת דם שבע פעמים היחשוב גם כן שום משכיל ויאמר כי איכור הדם שבע מצות *זה מה

*כג, נ"כ אם לא כנזרה שתמלא לשום נוסחא להכמיס בהפריש הענינים ויבארו לך המפרשים בו כל לאו. יכג, ככל. יכג, שכתב למאמר. יכערי וז"א כתוב תכלית הכפלו. יכג, שיתבאר. יכג, כשצטת להתבטל ממלאכה ונכפל, וכערי ה'ל' אן אלמחר באלעטלה פי אלסכת תכרר, וז"א שהצווי כשמירת שבת נכפל. יכג, אחד ונתנו על ציצית הכנף שנית ועשו להם ציצית וע"ל כפתח דבר (אות נ'). יכג, הנה ראוי שנמנה וז"א ככ"א אחד של ערבי. יכג, ס' איתא הכי בל"ו מקומות ואמרי לה במ"ו מקומות, ועי' בתוספות קדושין (דף ע) הגי' כ"ד מקומות וכ"ה בחינוך (סי' ס"ג) ובהנהגות ר"ם ויקרא ויבליקוט. רות על הפסוק

ס פ ר ש רש תשיעי המצות ה

לואר שיאמר גם כן שזה שלשים ושש מצות מכלל תרי"ג מצות זה מה שלא יהפשט מאמרו הנה כבר התבאר באור שלם שאין ראוי למנות כ"ג לאו שימצא בתורה ולא כל עשה בעבור שהוא נכפל ואמנם ראוי למנות הענינים המצווה בהם או המוזהר מהם ואי אפשר ידיעת הלאו והעשה הנכפל שהוא בא לתוספת ענין אלא במורה יורה עליו והם מקבלי הפירוש ע"ה ואל יטעך גם כן היות האזהרה נכפלת במלות מתחלפית כמו אמרו יתעלה "לא תעולל אחריוך אחר אמרו ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו ואמרו כי תחבוט זיתך לא תפאר אחריוך כי אין אלו שני לאוין אבל היא אזהרה אחת מענין אחד והוא שלא יקח מה ששכח מן התבואה או הפירות כשיאספם והביא בזה שני דמיונים בענבים וזיתים וקרא הנותר מהענבים עוללות והנותר מהזיתים פארות ופירוש לא תפאר לא תחתוך מה ששכחת בקצת הפארות והם הענפים ומה שראוי שיחובר אל זה השרש מה שאני מספרו והוא כי זה שאני אומר שראוי שימנו הענינים המצווה בהם והמוזהר מהם הוא בתנאי שיהיה בענין המוזהר ממנו לאו ביחוד בכל ענין וענין או ראייה יאמרו אותה המעתיקים שהוא הכריז הענין קצתו מקצתו וחייב האזהרה לכל ענין מהם אמנם כשיהיה לאו אחד כולל ענינים רבים הנה אז ימנה הלאו ההוא לבדו לא כ"ג ענין וענין מן הענינים שיכלול אותם הלאו ההוא והוא לאו שבכללות שאין לוקין עליו כמו שנבאר עתה וזה כי אמרו לא תאכלו על הדם אמרו בפירושו מנין לאוכל מבהמה קודם שתצא נפשה שהוא בלא תעשה ת"ל לא תאכלו על הדם דבר אחר מנין לאוכל קדשים קודם זריקת הדם שהוא בלא תעשה תלמוד לומר לא תאכלו על הדם לא תאכלו בשר ועדיין דם במזרק רבי דוסא אומר מנין שאין מברין על הרוגי בית דין תלמוד לומר לא תאכלו על הדם רבי עקיבא אומר מנין לסנהדרין שהרגו את הנפש שאין

טועמים כלום כל אותו היום תלמוד לומר לא תאכלו על הדם אמר רבי יוסי בר חנינא אזהרה לבן סורר ומורה מנין תלמוד לומר לא תאכלו על הדם הנה אלו חמשה ענינים כלם מוזהר מהם והם כלם נכללין תחת זה הלאו היעוד אמרו (גיטות ד' י'): מנין שלא יטעום אדם כלום עד שיתפלל תלמוד לומר לא תאכלו על הדם לא תאכלו עד שתתפללו על דמכם ובבאור אמרו בגמרא סנהדרין (ד' ט) "במנותם אלו הענינים" על כלם אין לוקה משום דהוי לאו שבכללות וכל לאו שבכללות אין לוקין עליו ובארו גם כן כי לאו שבכללות הוא דאתו תרי או תלתא איסורי מחד לאו ואין ראוי שימנו כל איסור ואיסור שכלל עליהם זה הלאו מצוה בפני עצמה אבל ימנה הלאו לבדו שכולל אלו הדברים כלם ודמיון זה הלאו גם כן כלומר לא תאכלו על הדם אמרו ולפני עור לא תתן מכשול כי הוא גם כן כולל ענינים רבים כמו שנבאר [וכן אמרו לא תשא שמע שוא הנה הוא גם כן כולל ענינים רבים כמו שנבאר] וזהו המין האחד ממני לאו שבכללות והמין השני שיבא לאו אחד יאסור דברים רבים עטופים קצתם על קצתם והוא שיאמר לא תעשה כך וכך וזה המין יחלק לשני חלקים כי ממנו מה שבארו בתלמוד שהוא חייב מלקות על כל דבר ודבר מאותן הדברים העטופים וממנו מה שאמרו שאינו חייב אלא אחת להיותו לאו שבכללות ואותן הלאוין שבארו שהוא חייב על כל אחת ואחת הם שנמנה כל דבר מהם מצוה בפני עצמה ומה שבארו שהוא חייב אחת על הכל נמנה אותו מצוה אחת כפי מה שהשרשנו בזה השרש שלא ילקה אחד שתי מלקיות משם אחד כשום פנים וכשחייבו בבאור בכל ענין וענין מאותן הענינים העטופים ש"קין על כ"ג אחד ואחד והוא כשעשאו כלם בבת אחת לוקה מלקיות הרבה ידענו בהכרח שהם שמות הרבה וימנה כל אחד ביחוד ואני אוכיר דמיונים רבים משני חלקי זה המין "השני והנה אפשר שאזכור הלאוין מהן כלם אשר מזה המין"

עד

הפסוק ותאמר נעמי כתוב מ"ח אזהרות וכ"ה צנעה"ט כריש דברים ועי' מכלתא משפטים (כ"ב, כ) לפיכך מזהיר ע"י הכתוב במקומות הרבה וכ"ה במס' גרים (פ"ד) וכ"ה הלשון בסמ"ג (מ"ע י') ועו"מ חו"מ (סי' רכ"ח) ועי' בחיה"מ קדושים (סי' פ"ג), ועי' בשו"ת הו"י (סי' קמ"א) שכתב ועוד אמרין גבי גרים מפני מה הוהירה התורה ככ"ד מקומות על אונאת הגר. "כערכי איתא כך כמו אמרו ית' וכרמך לא תעולל ואמר כי תהבט ויתך כו' כי אין אלו שני לאוין, וכא"ל כתוב ג"כ הכי רק בשני מעט וז"ל וז"ל יטעה אוחך ג"כ היות הלאו הנכפל במלות שונות באמרו ית' וכרמך לא תעולל ואמר כי תהבט ויתך וגו' שתחשוב שאלה שני לאוין. יבנה כשהיה לכל אחד. יבערבי וא"ל הגי' כך ד"ל לא תאכלו על הדם לא תאכלו בשר ועדיין דם במזרק ומתיבת מנין עד תיבת לומר ליתא וכ"ה להדיא בש"ס סנהדרין (ד' ס"ג) ובספרא בפ' קדושים. יבשני כ"י של ערבי וא"ל איתא כאן הוספה הדם [לא תאכלו על הדם] וכ"ה צוה"ק להתשבץ במל"ת (סי' מ"ח) ואולם בספרא ונמרא הגי' כמ"ש כאן. יבערבי וא"ל ליתא זה. יבנה איתא וכ"ה בערבי וא"ל ונדואי השמעת הסופר היא מעני השואת מליס ועי' בכתר תורה לר"ד יועל גליון י"ח, ב'. יבנה על לאו אחד. יבנה"ל ליתא ג"כ מתיבת והנה עד המין וכפ"י אחד של הערבי חסר עד התיבה כלס.

לוקין על לאו שבכפלות איבא דאמרי חדא מיהא לקי *כלומר כשאכל נא ומבושל לוקה האחד* ואיבא דאמרי רדא נמי לא לקי משום דלא מייחד ללאויה כלאו דחסימה כלומר אמרו יתעלה לא תחסום שור בדישו שהוא לאו אחד יזהיר מדבר אחד ואולם לאו זה המזהיר משני דברים נא ומבושל אין לוקין עליו וכבר ידעת שהתבאר בגמרא סנהדרין (ד' סג) אין לוקין על לאו שבכפלות ולכן מאמר אבוי הוא נרחה והאמת שהוא לוקה אהת בין שאכל נא או מבושל או נא ומבושל אחת בלבד לוקה ולכן נמנה אמרו יתעלה אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל מצוה אחת ושם נאמר ג"כ אמר אבוי אבל זג לוקה ב' חרצין לוקה ב' זג וחרצין לוקה שלש ורבא אמר אין לוקין על לאו שבכפלות רוצה האמרו מכל אשר יעשה מגפן היין שיחשוב אבוי שלוקין עליו וכן אמרו יברביעי ממנחות (דף נח) המעלה משאור ומדבש על גבי המזבח

עד שיתבאר הענין המכוון תכלית הבאור וזה אמרו ית' בשה הפסח אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים שאנחנו נמנה זה הלאו מצוה אחת ולא נמנה לא תאכלו נא מצוה אחת ולא תאכלו מבושל מצוה אחרת שלא יחד לכל ענין לאו בפני עצמו ולא אמר אל תאכלו ממנו נא ולא בשל מבושל אבל בא בלאו אחד כולל שני ענינים ועטף אחד מהם על האחר ובשני מפסחים (ד' מ"א:) אמרו אמר אבוי אכל נא לוקה שתיים *מבושל לוקה שתיים* נא ומבושל לוקה שלש וזה כי הוא סובר שלוקין על לאו שבכפלות וכשאכל נא עבר על שני לאוין אחד מהן אל תאכלו ממנו נא והשני *לאו נלקח מכללא כי הוא אמר לא תאכלו אלא צלי וכבר אכלו בלתי צלי וכשאכלו נא ומבושל לוקה לפי דעתו שלש אחת על שאכלו נא והשנית על שאכלו מבושל והשלישית על שאכלו בלתי צלי ואמרו שם על זה המאמר יורבא אמר אין

*כג. והשני נלקח מכללא. לפיכך הגירסא ככל שרש זה דרבא סבר אין לוקין על לאו שבכפלות ואבוי סבר לוקין, וכן הוא הגירסא לקמן ל"ח ז"ד בש"ס תמורה (דף ו') דרבא סבר אין לוקין ושהש"ס שם מסיק בתיוכחא אדרבא ואלו בתרגום אכן איוב הגירסא כאן ולקמן איפכא דאבוי סבר אין לוקין על לאו שבכפלות ורבא סבר לוקין. והנה אף שלפינו ככל הגי' מקימות בש"ס, שהובאו בדברי רבנו, מפורש כגירסת אכן איוב דאבוי סבר אין לוקין, בכל זאת גירסת אכן תכון היא העיקר, משום דהרמב"ם היה לו הגירסא דרבא סבר אין לוקין וכמו שכתב בשו"ת הרדב"ן ח"ב בלשונות הרמב"ם (סו"ס קי"ב) ועי' בשו"ת הרשב"א ח"א (סי' קמ"א) דכתב דהגירסא הנכונה בכולן בלתי לוקין ודברבא אין לוקין בדי הרמב"ם וכ"כ הכ"מ בה' איסורי מונח (פ"א) דג"י הרמב"ם דרבא סבר אין לוקין עיקר, ורק תמה וז"ל כיון דליתותב רבא מנרייתא היכי נקטינן בותיה כיון דלא אשכחן תנא דפליגי אהאי ברייתא. ואמנם כבר כתב הרשב"א בתשו' הנ"ל דלכן ההלכה דאין לוקין משום דריהעא דסוגיא דכריתות (דף ד') אולא כמ"ד אין לוקין, ובשו"ת שיבת ליון (סי' כ"א) העיר על העלם דברי הרשב"א מהכ"מ ועי' כן בנר תמיד בכריתות שם, ובאמת כבר חירץ כן הרמב"ם ז"ל בעלמו הבא, שכתב וכבר ידעת שהתבאר בגמרא סנהדרין (דף סג) אין לוקין על לאו שבכפלות ולכן מאמר אבוי הוא נדה, וכן רמו לזה בל"ח ז"ד, וכוזה הרקיע במל"ת (סי' לט) הביא האי תירוץ בשם הרמב"ם, ויותר פלא על הכ"מ הנ"ל דדבריו סותרים זה"ל דכתב בה' סנהדרין (פ"ה ה"ג) וכיון דקיי"ל בסנהדרין אין לוקין על לאו שבכפלות נדחו דברי אבוי (הכ"מ כ' סמא מדפסחי ואלו הענין יראה כי כל לוינו שם מכוון ומתאים ללשון הרמב"ם הבא ומוחזק בעל"ז שהעתיק מספ"מ ואלו ים בדבריו איזו השמעה ובסוף שם הביא את ספ"מ וזו"ר בשו"ת העמקם (כל י"ז) שכתב כי דברי הכ"מ מועתקים הם מהכ"מ ע"ש מה שהאריך ועוד כתב בה' ע"ז (פ"ה ה"א) דלאו שבכפלות לא אשכחן בעלמא מאן דפליגי ואמר דלוקין עליו ע"ש, ובערבי בכל שרש זה מובאר כני' א"ת ובל"ת ז"ד כתוב כני' א"א, ועיין כן בספר מעשה נסים (סי' ד) דהרב ר' דניאל הכבלי כתב שאף כי ראה בלוינו נוסחאות מספ"מ בשרש ט' הגי' ורבא אמר אין לוקין על לאו שבכפלות אבל מלבד שנוסח התלמוד אינו כן הנה גם בספ"מ שזכה, בהמעלה אבוי בעלי מומין (ל"ח ז"ד) הגי' ואבוי אמר אין לוקין על לאו שבכפלות כו' והרב ר' אברהם בנו של רבנו השיבו שהגירסא האמתית שפיר. אבוי עליה היא שרבא ס"ל אין לוקין ואם נמלא בנוסח המועתק מספ"מ בחלוף והיפך הוא טעון בהעתקה וזריך תיקון והראיה היותר חזקה היות סוגית התלמוד בכריתות ומכות וסנהדרין וזולתם הולכים על זה כי הוא שרש ר"ל אין לוקין על לאו שבכפלות כו' ע"ש באורך, והרמב"ן בשרש זה מעתיק ג"כ בכל המקומות דלפינו אבוי ורבא דרבא ס"ל אין לוקין ואבוי לוקין מלבד בש"ס דתמורה דקשה לו שיעלו בכאן דברי רבא בתיוכחא משא"כ בכל מקום שנחלקו בו אבוי ורבא ופי' הוא ז"ל שהגי' הנכונה היא רבה לא רבא (כן הביא מהר הרקיע הנ"ל ולפינו ברמב"ן אינו כן וכמו רבא) ומהלוקת חדשה זו בין אבוי ורבה שאין לאו שבכפלות זה דומה לשאר לאוין שבכפלות כו' ע"ש וכן הרשב"א בתשו' הנ"ל גרים בש"ס דתמורה רבה ע"ש, והראב"ד חפס כפי גירסתנו דאבוי סבר אין לוקין ולכן העיר על פסקי הרמב"ם בכמה דוכתי כס' הי"ד ובה' איש"מ (פ"א) ששם העתיק הרמב"ם ש"ס דתמורה לא השיג הראב"ד ואפשר דהיה לו שם כני' הרמב"ן וכן הראב"ן (סי' ל"ד) והסמ"ג בלאוין (סי' שי"ט) נקטו כגירסתנו ועי' במגדל עז בה' סנהדרין שם שכתב דמלא כגירסאות הגרפתיות כני' הראב"ד ואלו הנוסחא הספרדית היא עיקר. יבג. ליה. יבג. שאכלו נא ומבושל או נא לא מבושל אחת. יבג. לומר. יב"ה גכ בא"ל ובערבי הכל לפינו בש"ס הוא בפרק ה'.

מינה לחלק ושם התבאר גם כן שאמרו ית' ולהם וקלי וכרמל לא תאכלו שחייב על כל אחת ואחת אמרו אכל להם קלי וכרמל חייב על כל אחת וכי לוקין על לאו שבכללות קרא יתירא כתיב לכתוב רחמנא חד וליתי אידך מיניה והתבאר* אחר השקלא וטריא שאמרו וקלי לא היה צריך לאמרו שהוא אמנם נזכר לחלק שהוא חייב מלקות על קלי בפני עצמו ובעבור שאמרו בתלמוד על אופן הרזיה שמא יתחייב מלקות על קלי בפני עצמו כי אמנם נזכר לזה ויהיה חייב על לחם וקלי וכרמל מלקות אחת והשיבו למאי הלכתא כתביה רחמנא לקלי באמצע לומר לחם כי קלי וכרמל כי קלי ויהא חייב על כל אחת ואחת ועל זה ההיקש בעצמו אמר שמאמרו יתעלה לא ימנא כך מעביר בנו ובתו באש קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף: חובר חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים שכל אחד מאלו* התשעה דברים המנויין הוא לאו בפני עצמו ואינם כלם מן החלק הראשון משני חלקי המין השני והראיה על זה אמרו באמצע מעונן ומנחש וכבר נתבאר בכל אחד מהם לאו בפני עצמו והוא אמרו לא תנחשו ולא תעוננו וכמו שמנחש ומעונן יגאו לחלק^ב וזכר אותם באמצע כן כל מה שלפניהם ואחריהם כמו מעונן ומנחש כמו שבארו בלחם וקלי וכרמל וכבר טעה וזלנתו בזה הענין אם בעבור שלא השיגה דעתו לאלו הענינים כלם או שהוא שכח בהם ומנה אמרו בכהנים אשה וזנה וחללה לא יקחו ואשה נרושה מאישה מצוה אהת וכבר התבאר לנו בגמרא קדושין (ד' טו) שהוא חייב על כל אחת ואחת אפילו באשה אחת כמו שבבבבאר במקומו ואנחנו נוחיב לו התנצלות במנותו וזנה וחללה מצוה אחת כי הוא חשב אותו לאו שבכללות^ב והיה אצלו במחשבתו אמרו אשה וזנה וחללה לא יקחו כמו אמרו אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל ולא ידע כי זה לחלק וזה אינו לחלק וכמו שלא יבדיל כמו כן באמרו ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו ובין אמרו שארה כסותה ועונתה לא יגרע ולא אתפוש אותו בכמו זה אולם

המוכח אבר אבוי לוקה משום שאור ולוקה משום דבש ולוקה משום עירוב שאור ולוקה משום עירוב דבש רוצה לומר שאמרו כל כולל שני דברים שלא יקרב לבדו ושלא יקרב דבר נערב ממנו בו איזה שיעור שיהיה וזה כלו על שרש דרכו "שידעת אותו שלוקין על לאו שבכללות ונאמר שם רבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות איכא דאמרי חדא מיהא לקי ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי משום דלא מיחד לאויה כלאו דהסימה ואחר שהתבאר שאמרו אל תאכלו ממנו נא ובשל מצוה אחת^ב וכן אמרו כי כל שאור וכל דבש מצוה אחת כן נמנה גם כן לא יבא עמוני ומואבי מצוה אחת וכן אמרו כל אלמנה ויתום לא תענון וכן אמרו לא תטה משפט גר יתום וכן אמרו שארה כסותה ועונתה לא יגרע נמנה כל לאו מהן מצוה אחת רוצה לומר כי כל אחד מאלו הלאוין הוא כאמרו אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל וכמו כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו בשוה אין הברל בנייהם וכן אמרו לא תביא אתנן זונה וסחיר כלב הוא אחד וכן אמרו יין ושכר אל תשת וגו' ולהבדיל ולהורות כלומר הזהירו בלאו אחד מהכנס למקדש או להורות בתורה והוא שתוי וזהו החלק האחד מחלקי המין השני ממיני לאו שבכללות והחלק השני הוא כמו מלת זה החלק הקודם בשוה אבל הוא* בא בפירוש המקובל כי כל דבר ודבר מן הדברים העטופים לוקין עליו בפני עצמו והוא כשיעשה אותם כלם לוקה על כל אחד ואחד ומאותן העטופים ואע"פ שהוא עשאים בבת אחת הנה ראוי שימנה כל אחד ואחד באזהרה מיוחדת מזה אמרו לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך אמרו בכריתות (ד' ז) אכל מעשר דגן תירוש ויצהר חייב על כל אחת ואחת והקשו* על זה ואמרו יכי לוקין על לאו שבכללות והיתה התשובה קרא יתירא כתיב מכדי כתיב ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך וגו' למה ליה למכתב לא תוכל לאכול בשעריך וכי תימא ללאו אם כן נימא קרא לא התאכלם למה ליה למחדר למכתבינהו כלהו שמע

*כנ. דרכו שסוכר שלוקין, ועי' בשו"ת הרדב"ז ח"ב בלשונות הרמב"ם (סי' פ"ז) קרוב לסופו שהאריך בד' רבנו ולא הביא מ"ש בבאן. יבנ. איתא בבאן הוספה זו [וכן כל לאוין שנאו באיסור כל היוצא מנפן על הנזיר מזהו אחת מפני שהם כלם פרט כמו שיתבאר בגמרא] וע"ל בפתח דבר (אות ג'). יבנ. והוא כשיעשה אותם כלם אפי' בבת אחת לוקה על כל אחד ואחד באזהרה מיוחדת. יבנ. למדך. יבנ. תוכל. יבנ. לומר לך שאם אכל לחם וקלי וכרמל חייב ועי' ברמב"ן לקמן (ל"ת ז"ח) שהביא מכאן כמ"ש לשינוי אך העתיק לחם בקלי נחייב וכרמל נחייב בקלי וכ"ה הני' בש"ס שלנו, ובחינוך (סי' ש"ה) כתוב לחם כקלוי וכרמל כקלוי, ועי' בנר תמיד לכריתות שם דהעיר בזה. יבנ. בעצמו מאמרו. יבנ. והוא אמרו אחר שזכרו מעונן ומנחש במקרא אחר כל אחד בפני עצמו והוא אמרו לא תנחשו. יבנ. יצאו לחלק כן יתחלקו אותם שלפניהם. יבנ. שבארנו. יבנ. שנתבאר. יבנ. ועי' ויבני יש הוספה אחר תיבת שבכללות [אז עלו בידו פירוש לאו שבכללות] והיה אצלו לפי הנוכח על מחשבתו אמרו.

בבקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה ובהעלות אהרן את הנרות וזאת היא המצוה המנויה ואמרו קח לך סמים הקדמה בצווי לבאר איך תעשה המצוה הזאת והקטורת הזאת מאיזה דבר תהיה וכן קח לך בשמים ראש לא ימנה ואמנם ימנה הצווי שצונו שנמשח כהנים גדולים ומלכים יוכלי הקדש בשמן המשחה המתואר ועל הדרך הזה הקש כל מה שרומה לו עד שלא יתרבה אצלך מה שאין ראוי לרבותו וזאת כוונתנו בזה השרש והוא דבר מבואר ואמנם זכרנוהו ועוררנו עליו בעבור כי כבר טעו בו רבים גם כן ומנוקצת הקדמות המצות עם המצוה עצמה בשתי מצות כמו שיתבאר למי שיבין מנין הפרשיות שזכר רב שמעון קירא ז"ל הוא וכל מי שנמשך אחריו המוכרי הפרשיות במנינם.

השרש האחד עשר שאין ראוי למנות חלקי המצוה חלק חלק בפני עצמו כשהיה המקובץ מהם מצוה אחת.

פעמים יהיה הצווי האחד שהוא מצוה אחת ויש לה חלקים רבים כמו מצות לולב שהוא ארבעה מינים הנה לא נאמר כי פרי עץ הדר מצוה בפני עצמה * וכפת תמרים מצוה בפני עצמה * וענף עץ עבות מצוה בפני עצמה וערבי נחל מצוה בפני עצמה לפי שאלו כלם חלקי המצוה כי הוא צוה לקבצם ואחרי קבוצם תהיה המצוה לקיחת הכל ביד ביום הידוע ועל זה ההיקש בעצמו אין ראוי שימנה אמרו במצורע שהוא יטהר בשתי הצפרים חיות ועץ ארו ואזוב ושני תולעת ושם חיים וכלי חרש בשש מצות אבל מהרת המצורע

אולם מנותו גרושה בכלל וזנה וחללה ושם הכל מצוה אחת הנה אין טעיה לו בזה כלל שהיא כלומר גרושה * בלאו בפני עצמו מבואר והוא אמרו ואשה גרושה מאישה לא יקחו הנה כבר פירשנו זה השרש הגדול רוצה לומר לאו שבכללות ובארנו ספקותיו והודענו ניה ממנו לחלק ומה ממנו ללאו שבכללות לבד ואין חייבין עליו אלא אחת ושמה שהוא לחלק ימנה במצות הרבה ומה שאינו לחלק ימנה במצוה אחת ושם זה השרש כלו נגד ענין תמיד כי הוא מפתח גדול * מאד לאמת מנין המצות:

השרש העשירי שאין ראוי למנות ההקדמות אשר הם לתכלית אחת מן התכליות:

אפעמים יבאו צוויין בתורה אין אותן הצוויים הם המצוה אבל הם הקדמות לעשות המצוה כאילו הוא בספר איך ראוי שתעשה המצוה והיא דמיון זה אמרו ולקחת סלת ואפית אותה כי הוא אינו ראוי שימנה לקיחת הסלת מצוה ועשותו לחם מצוה אבל הנמנה הוא אמרו ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד הנה המצוה היא אמנם להיות הלחם תמיד לפני ה' ואחר כך ספר איך יהיה זה הלחם וממה * זה יהיה ואמר שהוא יהיה מסלת ויהיו שתיים עשרה חלות ועל זה הדרך בעצמו אין ראוי שימנה אמרו ויקחו אריך שמן זית זך אבל ימנה אמרו להעלות נר תמיד והוא הטבת נרות כמו שהתבאר בתמיד ועל זה הדרך בעצמו לא ימנה אמרו קח לך סכים אבל ימנה הקטרת הקטורת בכל יום כמו שבאר הכתוב בו בבקר

*כנ"ד ע כי פעמים יבאו צוויין בתורה אותם הצוויים מזה, ימה שהשג רבנו גם כלי הקדש * ע דהא להי"א פסק רבנו בה' כלי המקדש (ע"א הי"ב) דכל כלי המקדש שעשה משה במדבר לא נתקדשו הלא במשיחתו בשמן המשחה שנאמר וימשה ויקדש אותם ודבר זה אינו נוהג לדורות אלא הכלים כולן כיון שנשתמשו בהן במקדש במלכותו נתקדשו, כו' וכ"כ משורש לקמן (מ"ע ל"ה) והא דהקשה המל"מ שם ובה' מעי"ק (פ"ב ה"ט) עי' בשו"ת חיים שאל ח"א (סי' ע"ב) ובה"ס או"ח (סי' ל"ז) וביתר ביאור בשו"ת ובכ"ה הכהן בשאלת הכהנים תורה (ד' ל"ז). יג. למנותו, יב. מוכר. יבאוסן שלוח הנפור ראיתי להעיר דבר חדש שכמדומני שלא קדמוני בזה ומרוהנא על פי זה ליישב דברי רבנו בספר הי"ד בה' שומאח לרעת (פי"א) דכתב וכילד משלחה עומד בעיר וזרקה הון לחומה ואינו הופך פניו לא לים ולא לעיר ולא למדבר שנאמר מהון לעיר אל פני השדה ועמד ע"ז המל"מ שם וכתב בפ"ב דננעים תנן בא לו לשלח את הנפור הזה אינו הופך פניו לא לים ולא לעיר ולא למדבר ולכאורה היה נראה דכל הנך גלת מיעוטי הוא בעומד בשעת השילוח כהון העיר כו' והשתא איצטרכו תרי קראי מחוץ לעיר ועל פני השדה דע"פ השדה איצטרך שלא יהפוך פניו לים ולמדבר ועדיין הייתי אומר שאם הוא בתוך העיר והופך פניו לעיר ומשלחה דשפיר עניד קמ"ל קרא דמחוץ לעיר דבעינן שיהיו פניו חוץ לעיר כדי שיהיה השלוח חוץ לעיר ולפי"ז אם עומד חוץ לעיר והופך פניו לשדה שפיר דמי אך מדברי רבנו שכ' עומד בעיר משמע דליכא קפידא בדבר שיהי' בתוך העיר בשעת שילוח ובת"כ איתא ושלח את הנפור שלא יעמוד ביטו וישלחנה לים שלא יעמוד בג"ת וישלחנה למדבר שלא יעמוד חוץ לעיר וישלחנה כלפי העיר משמע דליכא קפידא אלא כשעומד חוץ לעיר ומשלחה כלפי העיר אך אם עומד חוץ לעיר ומשלחה כלפי השדה שפיר דמי אך בפ"ב דקדושים (ד' ג"ז) הובאה ברייתא זו בסגנון אחר ושלא יעמוד חוץ לעיר ויזרקנה בתוך העיר אלא כל שעומד בעיר ויזרקנה חוץ לחומה ופרש"י מדכתיב ושלח את הנפור אל מחוץ לעיר מכלל דעומד בעיר ומשלחה לחוץ דאי בעומד חוץ לעיר מאי ושלח אל

ולא עמה על שפם ולא קרא טמא וזהו לא עשה דבר ולא הגיע הכרתו עד שיעשה כלם וכן טהרתו לא תגיע אלא בכל מה שזכר מהצפרים ועץ ארו ושני תולעת והגלוח ואו הגיע לו טהרתו ואמנם מקום הקושי הוא בדברים שאמרו בהם אינם מעכבין זה את זה כי העולה במחשבה שאחר שאלו החלקים כל חלק מהם בלתי צריך לחברו שיהיה כל חלק מצוה בפני עצמה כמו אמרם (ש"ד' לח) התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת והנה היה אפשר לנו שנאמר שלכן ותכלת ימנו שתי מצות לולא מה שמצאנו להם לשון מבואר במכילתא דרבי ישמעאל והוא אמרו שם יכול שהם שתי מצות מצות תכלת ומצות לבן תלמוד לומר והיה לכם לציצית מצוה אחת היא ואינה שתי מצות הנה כבר התבאר לך שאפילו החלקים שאינן מעכבין זה את זה פעמים יהיו מצוה אחת כשיהיה הענין אחד כי הכוונה בציצית למען תזכרו אם כן כלל הדבר המחייב לזכרון ימנה מצוה אחת הנה לא נשאר לנו אם כן שנביט במנין המצות לאמרם מעכבין או אין מעכבין כי אם אל הענין לבד האם הוא ענין אחד או ענינים רבים כמו שהארנו בשרש התשיעי מאלו השרשים שאנחנו משתדלים לבארם: השרש

המצורע מצוה אחת בכל תאריה ומה שיצטרך בה מאלו וזולתם כלומר הגלוח כי כל אלו הם חלקי המצוה שנצטוינו בה והוא טהרת המצורע והוא שתהיה על התואר הזה וזה ההיקש בעצמו בהיכר שצונו שנעשה למצורע בעת טומאתו כדי שירחיקהו והוא אמרו בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה וטמא טמא יקרא ואין פעולה מכל אלו מצוה בפני עצמה אבל קבוצם הוא המצוה והוא שאנחנו נצטוינו שנעשה היכר למצורע עד שיכירהו *כל מי שיראהו וירחיקהו והכרתו תהיה בכך וכך כמו מה שצונו שנשמח לפני ה' ביום הראשון של סוכות ומבואר שהשמחה תהיה בלקיחת כך וכך וזה השרש דק להבין מאד ואופן דקותו מה שאספר לך *וזה שכך מה שאמרו חז"ל בו שהדבר הפלוני והפלוני מעכבין זה את זה הנה הוא מבואר שהוא מצוה אחת כמו ארבעה מינין שבלולב ולחם הפנים עם לבונה זכה שתעשה עמו שלשונם מזה (מנחות ד' טו) *הסדרים והבזיכין מעכבין זה את זה הנה זה מבואר שהוא מצוה אחת וכן כל מה שיתבאר לך שהתכלית המבוקש לא יגיע בחלק אחד מאותן החלקים הנה הוא מבואר כי קבוצם הוא הענין הנמנה כמו הכרת המצורע שיתבאר לך שאילו היו בגדיו פרומים *לבד ולא פרע ראשו

אל מחוץ לעיר מעיקרא קודם שלוח נמי התם קיימא נראה דליכא קפידא שיהיה בתוך העיר אלא שלפי זה לא ידעתי למאי חיצוניו לומר שלא יעמוד חוץ לעיר ויורקנה בתוך העיר הא כל שעומד חוץ לעיר שפיר עבד דכעין שיהיה בתוך העיר כו' ע"פ ואשר נ"ל דלכאורה יש לעמוד על שינוי המקראות דלמה גבי אדם המצורע כתיב ושלח את הנשור ההיה על פני השדה וגבי בית המנוגע כתיב ושלח את הנשור ההיה אל מחוץ לעיר אל מחוץ לעיר אל פני השדה, ועי' לשון הכרייתא דקדושין דתניא שדה שלא יעמוד ציפו ויורקנה לים בגבת ויורקנה למדבר ושלח יעמוד חוץ לעיר ויורקנה בתוך העיר אלא כל שעומד בעיר ויורקנה חוץ לחומה וכו' התוס' וז"ל פי' בקו' דכשדה ל"מ שילוח דכעין ושלח ע"פ השדה (כדכ"ג ב"ש:טו) הניא הקרא ושלח את הנשור חוץ לחומה וכו' שרי מזורע היה ונטהר חוץ לעיר שרי אבדו לכנוס לפנים מן החומה וי"ל דשמה אחר כפרה היה הכהן נושא או הוא או שלוה ומשלחה חוץ לעיר עכ"ל ועי' מ"ש המהרש"ל והמהרש"א דד' תוס' עמ"ס כמ"ש בפסקי תוס' דעומד חוץ לעירו משלחה שלא כנגד העיר ומסיים המהרש"א בשם ת"י ודקאמר אלא כל שעמד בעיר ויורקנה כו' היינו שעומד סמוך לעיר מחוץ לה ויורקנה כו' ע"כ והנה מלבד שני' התוס' נראים דחוקים בזה עי' יש לדקדק בלשון הכרייתא לפי הכתוב וז"ל מה זה הלשון אלא כל שעמד בעיר הכי הול"ל אלא צריך שיעמוד בעיר כו' גם לישראל ויורקנה בתוך העיר אינו משולש כל כך דהול"ל ויורקנה לתוך העיר וכמ"ש ברישא ויורקנה לים ויורקנה למדבר לכן נלענ"ד בפ"י המקרא והכרייתא הכי דאדם המצורע הנשלח חוץ לחומה העיר כגון אם היה בא"י בעיר המק"ח מימות יב"ג אזי עמד הכהן חוץ לעיר ומשלח הנשור ע"פ השדה שלא כנגד העיר ולא יכניס הנשור לעיר ויכלתנה מחוכה וככה"ג איירי קרא דע"פ השדה הכתוב גבי אדם מזורע אכל גבי בית מנוגע העומד בתוך העיר והיה מזורע שלא נשלח חוץ לחומה כגון אם לא היה בתוך עיר המק"ח מימות יב"ג וכמ"ש הרמב"ם כאן (פ"י ה"ו) ועי' מל"מ ובה' ביה"ח (פ"ו ה"ג) אזי עומד הכהן בתוך העיר ויורקנה חוץ לחומה וככה"ג איירי הקרא דכתיב גבי בית מנוגע ושלח את הנשור ההיה אל מחוץ לעיר כו' ולכן שפיר קאמר הכרייתא ושלח יעמוד חוץ לעיר ויורקנה בתוך העיר, פי' שמוהר בני שעומד חוץ לעיר כגון מזורע הנשלח חוץ לחומה העיר שלא יכניס את הנשור בתוך העיר ויורקנה לחוץ דככה"ג צריך להיות נשאר חוץ לעיר ולשלחו שם ע"פ השדה שלא כנגד העיר, ואח"כ מסיים בכרייתא אלא כל שעומד בעיר ויורקנה כו' פי' דאינו רשאי לזרוק בתוך העיר אלא כל שעומד בעיר, דהיינו גבי מזורע שלא נשלח חוץ לחומה או בית המנוגע שהוא בעיר דככה"ג הוא עומד בעיר ויורקנה חוץ לחומה וא"ש התוס' המשנה והכרייתא דל"פ כלל.

*בג' להם הפנים והבזיכין, יעי' שו"ת הריב"ש (סי' קל"ו) ולקמן מ"ע י"ד הביא רבנו זה בשם ספרי ובה' לזית (פ"א ה"ה) כתב ע"ז אמרו הקמים הראשונים ועי' שו"ת שבות יעקב ח"ג (סי' ד') מ"ש בזה ולא ראה כאלן. יבג' הניניתי

השרש השנים עשר שאין ראוי

למנות חלקי המלאכה מהמלאכות שבא הצווי בעשייתם כל חלק וחלק בפני עצמו.

ידוע שאנחנו^א פעמים נצטוונו על מעשה מן המעשים ואחרי כן יתחיל הכתוב לבאר איכות המעשה ההוא ויבאר השם שזכר ויאמר על מה יהוא כולל אם כן אין ראוי שימנה כל צווי שבא באותו הבאור מצוה בפני עצמה כמו *אמרו ועשו לי מקדש שזה מצות עשה אחת מכל המצות והוא שיהיה לנו בית מוכן יבאו אליו ויחוננו ובו תהיה ההקרבה ובו יהיה הקבוץ במועדים ואחר כך בא לתאר חלקיו ואיך יעשה ואין ראוי שימנה כל מה שאמר בו ועשית מצוה בפני עצמה ועל זה הדרך בעצמו ידך הענין בקרבנות הנזכרים בויקרא וזה כי המצוה האחת היא כלל המלאכה המתוארה בכל מין ומין ממיני הקרבנות והמשל בזה העולה הנה אנחנו נצטוונו שונהיה מלאכת העולות כך והיא שישחטה ויפשיטה וינתחה ויזרוק דמה על תואר כך ויקריב חלבה ואחר כך ישרוף כל בשרה עם שיעור כך מסולת בלולה בשמן ושיעור כך מיון והם הנסכים ושיהיה עורה לכהן שיקריבנה והמלאכה הזאת בכללה היא מצות עשה אחת והיא תורת העולה כי כמו זאת המלאכה חייבה התורה שתעשה כל עולה וכמו כן היא מלאכת החטאת כלה מזביחתה והפשטתה והקרבת מה שיקריב ממנה ורחיצת הכלים שיהיה מדמה עליהם ורחיצת הכלים שתבושל בהם או שבירתם

הכל היא תורת החטאת והיא מצוה אחת וכן תורת האשם מצוה אחת ותורת זבח השלמים גם כן והיותו על תורה בלחם או בלתי לחם ולקחת הכהן ממנו חוה ושוק והנפתו הכל מכלל *מלאכת זבח השלמים והיא מצוה אחת ואלו הן כל מיני הקרבנות שכולל חיובן ליחיד וצבור וזאת האשם שהוא קרבן יחיד לעולם כמו שבארנו בפתיחת סדר קדשים וזהו הסדר מן המלאכה היא מצוה ואין ראוי למנות כל חלק וחלק מחלקי המלאכה מצוה אלא אם *שם צוויין כוללים מיני הקרבנות כלם ולא יתיחדו במין וזאת *מין מהם שאו ראוי שימנה כל צווי מהם למצוה בפני עצמה לפי שאינו או חלק מחלקי מלאכת הקרבן מהקרבנות *וזה כמו הזהירו מהקריב בעל מום או צוותו שיהיה תמים וצוותו שיהיה בלתי מחוסר זמן והוא אמרו ומיום השמיני והלאה וצוותו שימלא *כל קרבן והוא אמרו על כל קרבנך תקריב מלח והזהירו מהשביתו ולא תשבית מלח וצוותו לאכול מה שיאכל ממנו שכל אחד מאלו הצוויין היא מצוה בפני עצמה *אין מהם גם אחד חלק ממלאכת קרבן מיוחד אבל צוויין כוללים כל קרבן כמו שנבאר במנותנו אותם והוא מבואר כי היות הכהן לוקח מה שיש לו לקחת הוא חלק מחלקי המצוה כמו שזכרנו בעור העולה *וכן גם כן ראשית הגז כלל המצוה היא *שנוציא ראשית הגז ונתנהו לכהן וכמו כן שנוציא מעשר ראשון ונתנהו ללוי וכבר טעו בזה עד שמנו מתנות

כדאנה

^אכך, שאנחנו נמלא פעמים שצטוונו, יבנ, שהוא נופל, יבנ, וזהו הסבה כי המלאכה היא המצוה ובערכי הסדר מן המלאכות היא מצות עשה, יבנ, מצוה אלא אם הם צוויין, ובערכי מצוה [אחת האלהים] אלא אם יהיו הם צוויין, ונבא *כמש"ל רק במלת יהיו, יבנ, וזאת זה המין או, יעי' בס' הי"ד בה' אב"מ (ספ"ה) שאין לך דבר שקרב למוצה בלא מלח הוץ מיון הנסכים והדם והעלים ובה' מעה"ק (פט"ו הי"ד) כתב הרמב"ם מי שנדר או שהתנדב שמן כיצד עושין בו קומץ ממנו קומץ ונותן עליו מלח וזרוקו ע"ג האשים והשאר נאכל לכהנים כשירי מנחת וכיצד עושין ביין הבא בפני עצמו נותן עליו מלח ומנסכו כו' והקשה שם הכ"מ הא דברי הרמב"ם הבא בתראי נינהו למ"ש בה' אב"מ דיון לא צעו מלה ותיירך דביין הנסכים דוקא קאמר והבא ביין הבא בנדבה והלח"מ מביא ד' הכ"מ ומסיים ואין תירונו מספיק דהא מהיבא דלימעט בפרק הקומץ יין הבא עם נסכים דהיינו ממה הפרע שעולות לאשים ילא יין דאזינה עולה לאשים הך טעמא חיתה אפי' ביין הבא בפ"ע וז"ע עכ"ל ואשר נ"ל דלכאורה יש לדקדק בלשגוני המזוקק של הרמב"ם דברישיא נבי שמן כתב מי שנדר או התנדב שמן כיצד עושין בו כו' וגבי יין שנה ודקדק לכתוב וכיצד עושין ביין הבא בפ"ע ואין לומר דבא לאשמעינן דמתנדבין יין בפ"ע דדיון זה אין כאן מקומו וגם כתבו להדיא שם (פי"ו ה"ב) ואולם חילוק גדול יש בין נסכים הנאשים עם הזבה לנסכים הנאשים בפ"ע כמבואר בתמורה (ד' י"ד) דנסכים הנאשים עם הזבה אינם באים אלא ביום ונסכים הנאשים בפ"ע כגון שהביא זבח בלא נסכים ואה"ו הביא הנסכים בפ"ע יכול להביאן בלילה ובתוס' מנחות (ד' מ"ד) בשם ר"ת דלריש מקרא דעזרת בפ' אמור דכתיב ואלים שנים יהיו עולה לה' ומנחתם ונסכיהם אשה ריח ניחוח לה' מדכתיב נסכים בין עולה לאשים ש"מ דנאשים בלילה כי אשה דהיינו הקטרה כו' ע"ש ומעשה יתכן דמ"ל להרמב"ם כשם דילפינן נסכים הנאשים בפ"ע לקולא דנאשים בלילה כאשה כך ילפינן נמי להומר"א כאשה דבעינן מלה דאין היקף למחלה והא דיון לא צעי מלה היינו יין דנסכים הנאשים עם הזבה ועי' ברמב"ם בה' נע"ז"ק (פ"ב ה"א) היין והסולת שמביאין עם הקרבן הם הנקראין נסכים והסולת לבדה נקראת מנחת נסכים ומנחת נסכים כו' טעונה מלה וכולה נפרשת על מוצה החצון ויתנסך היין על המוצה כו' הנה נבי מנחה כתב דטעונה מלה וגבי היין לא הזכיר מזה והוא כמש"ל, יבנ, בפ"ע כי הם אין מהם גם אחד חלק מחלקי המצוה מכל מלאכת הקרבן, ועי' ערכי וא"ל, יבנ, הוא נהנו לכהן כמו שנוציא.

שנקריב קרבן מוסף כשתתחדש הלבנה ואם יאמר אומר למה זה לא ימנה מוסף ראש חדש וחדש מצוה בפני עצמה נשיכהו אם היה זה כן מנה גם כן תמיד כל יום מצוה בפני עצמה והקטרת הקטרת בכל יום מימות השנה [מצוה] בפני עצמה ואחר שלא תמנה אלא הענין המצווה בו התחייב באיזה זמן שהתחייב כן לא תמנה מוסף ראש חדש זולת מצוה אחת ומוסף שבת מצוה אחת* וכן מוסף כל מועד ומועד מן חמשה מועדים ואף על פי שהוא מתחייב בימים רבים דבקים זה אחר זה כי הוא כמו שאמר ושמתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים כן אמר שבעת ימים תקריבו אשה וכמו שמצות לולב אחת כן מצות מוסף פסח אחת וכן כל מוסף כל פרק ופרק ומה יתבאר שהחגיגה גם כן מצוה אחת ואף על פי שהוא חייבת בשלשה פרקים וכן הראיה והשמחה וזה מה שלא יטעה בו אדם ולא יטה לדעת אחרת אבל טעו במה שנתלה בשרש הנה טעות גדול מאד מנוגה וזה שהם מנו המוספים כלם מצוה אחת מוסף שבת ומוסף ראש חדש ומוספי מועדות ועל הדרך הנה מהמנין היה ראוי להם שימנו שביתת כל יום טוב מצוה אחת ולא עשו כן והשב יודע שאין ראוי לתפש אותם בדבר מזה כי הם לא חייבו מנינם סדר אחר בשום פנים אבל יעלו שמים ירדו תהומות והאבת המבואר הוא מה שזכרנו לך כי כל מוסף ומוסף מצוה בפני עצמה כמו ששביתת כל יום ויום מצוה בפני עצמה והוה הסדר הישר.

השרש הי"ד שאין ראוי למנות העמדת הגדרים במצות עשה.

דע שכל מצוה עשה ולא תעשה יחלקו חלוקה ראשונה לפי כוונת זה השער לשני חלקים חלק לא ביאר הכתוב בו עונש כלל אבל צווי ואזהרה ולא חייב על העובר דין ולא יחד אורו ענש מיוחד בעברו על המצוה ההיא או האזהרה הרמוזה וחלק ביאר בו העונש והדין ואולם החלק שביאר בו הדין יש שהמצות ההם מה שצונו ית' שנסקול באבנים מי שיעבור עליהם ומהם מה שצונו שנשרוף העובר עליהם ומהם מה שצונו שנכה בסיף* צואר העובר עליהם כמו שהתבאר בפירוש המקובל ומהם מה שצונו שנעשה חנק העובר עליהם כמו שבא בפירוש ומהם מה שצונו שגלקה העובר עליהם מלקות ומהם מה שיעד עליו כרת והוא שלא יהיה לעובר עליהם ימת מחזיק בחטאו חלק לעולם הבא כמו שבארנו בפרק

כהונה* בעשרים וארבע* מצות אחר מנותם קצת המצות שאותן המתנות חלק מהם כמו שבארנו בעור העולה וחזה ושוק משלמים ובעבור שנעלם מזולתנו השרש הזה ולא הרגישו אליו כלל ולא השינו אותו עד הגיעו שימנו מצות בפני עצמן יציקות ובלילות פתיחות ומליחות הגשות והנפות* קמיצות והקטרות ולא ידעו כי אלו כלם הם חלקי מלאכת* המצוה וזה כי אנחנו נצטוינו שנקריב מנחה ואחר כך בא לבאר בזה השם על איזה דבר נופל והיא תורת המנחה ואמר שהיא תהיה מן הסלת* או מן הלחם העשוי על תואר כך או תואר כך כלומר מחבת או מרחשת או מאפה תנור ויובלל השמן על שיעור כך ויעשה אותו פתים ויושם עליו מלח ולבונה ויגיש ויניף ויקמוץ ממנו ויקטיר על הפנים שבארנו* ופרשנו במקומו* במסכת מנחות ואלו כלם הם חלקי המלאכה ועל הדבר העשוי על התואר הזה כלו יפול שם המנחה אם כן המצוה היא הצווי שתהיה מלאכת קרבן הלחם או הסלת שנקריבהו על סדר זה כלו ודמיון אלו הדברים במצות מנחה כלומר היציקה והבלילה והפתיחה והמליחה והתנופה וההגשה* והקמיצה וההקטרה הוא כמו אמרו יתעלה בחליצה וחליצה נעלו וירקה בפניו וענתה ואמרה וכמו שמצות חליצה אחת ולא נמנה חליצה ורקיקה* וקריאה אחר שהמקובץ מהם היא מלאכת החליצה והיא מצוה אחת כמו כן לא ימנה ויצקת עליה שמן ושמת עליה לבונה במלח תמלח והניף והגיש* וקמץ והקטיר וזה לא יעדם אלא למי שיקח הדברים בתחלת מחצבה ולא ישים עיון שכלו בהם כמו שאמרו ע"ה אנב שטפיה אמרה כלומר בלי השתכלות אלא בתחלת עיון שעלה במחשבה נאמר וזה השרש* באר לנו* צווי הקרבנות* כלם איך ראוי שימנה עד שלא יתחדש בו דבר מן הטעות ולא ערבוב כלל כמו שאבאר* במנין ביזרת האל*.

השרש השלישה עשר שהמצות לא ירבה מספרם כמספר הימים שהתחייב בהן המצוה ההיא.

המן המבואר כי יש שם מצות מתחייבות בשעור אחד מזמן ידוע ופעמים יהיה השיעור ההוא מדובק והוא שיתחייב מעשה המצוה ההיא יום אחר יום כגון הסוכה והלולב ופעמים יהיה החיוב בימים ידועים כמו הקרבנות דרך משל מוסף ראש חדש היא מצוה אחת* והוא הצווי שצונו

*כג, המנחה. *כג, ומן הלחם. יכג, סכלי, ובערכי כחוב כך ולא תתחדד אלמטאני פי פכרה כמא, ובא"ל ולא ישיב העניינים על מחשבתו כמו, יכג, שבארנו. ימכאן עד מ"ע י"ד בערך, כל לשון הנדפס רובו ככולו הוא מתרגום ח"ל. יכג, הסדר האמתי והישר. יכג, לעובר עליהם מיתה אבל אם מת בחטאו לא יהיה לו חלק.

מארבע מאות מצות בהכרח וכמו שלא נמנה כל מחוייב מלקות אבל נמנה מין העונש בלבד והוא המלקות כן לא נמנה במחוייבי ד' מיתות אבל נמנה מיני העונשין לבר והם סקילה שרפה הרג וחנק וכן *גם כן* לא נמנה כל מחוייב קרבן ביחוד עד שנאמר חטאת שנגת שבת מצוה וחטאת שנגת ע"ז מצוה אבל נמנה מין הקרבן *גם כן* לבר כמו שמנינו מין המיתה וכבר ידעת שמיני הקרבן יתחלפו בהתחלף העונות שיתחייב עליהם הקרבן ההוא לפי שיש מן העונות *מה שיתחייב עליו חטאת קבועה ומהם שיתחייב עליהם אשם ודאי ומהם מה שיתחייב עליהם אשם תלוי ומהם מה שיתחייב קרבן עולה ויורד ולכן לא נמנה החטאת עם האשם אבל נמנה חיוב חטאת קבועה מצוה וחיוב אשם ודאי מצוה וחיוב אשם תלוי מצוה וחיוב קרבן עולה ויורד מצוה התחייב הקרבן ההוא *לכל מי שיתחייב ולא נביט לחלוף העונות אשר יתחייב על כל אחד מהם *המין ההוא מן* הקרבן כמו שנמנה המלקות מצוה ולא נביט לחלוף העונות אשר יתחייב על כל אחד מהם מלקות וכן שם הכתוב לכל מין מהם פרשה בפני עצמה וכבר התבלבל וזלזלנו בשרש הזה בלבול שאין צריך להשיב עליו ולא גם כן יקל להשיב עליו לחוס בלבול הענינים .

השתדל ותמה מאדם ימנה מחוייבי מיתות בית דין כלם איש ואיש ומחוייבי כרת ומחוייבי מיתה מכלל מצות לא תעשה אחר כך ימנה הדברים המוזהר מהם שתתחייב עליהן המיתה גם כן בכלל מצות לא תעשה כמו שמנה בעל הלכות גדולות המחלל שבת בכלל מחוייבי סקילה אחרי כן מנה לא תעשה כל מלאכה הנה לא נשאר אלא שהם יחשבו בלא ספק שהעמדת הגדרים מצות לא תעשה יתחלה ואיך ימנה בהן העונש והדבר שיתחייב עליו העונש ההוא ויותר קשה מזה מה שמנה מחוייבי כרת ומחוייבי מיתה בידי שמים במצות לא תעשה והם יחשבו כי חיוב הכרת *והדבר שהתחייב הכרת* והעונש בו היא המצוה המנויה עד שבעל ספר המצות דבר בזה ואמר בשער הראשון בהודיעו מה שיכללו השער ההוא דבר זה לשונו אמר

בפרק חלק ומהם מה שיער עליהם מיתה בלבד והוא שימיתהו השם בחטאו ויכפר לו במותו וכבר בארו בהתחלת מכות כי כל אוהרה שיתחייב העובר עליה כרת לבר או מיתה בידי שמים כשהתאמת שעבר העובר על האוהרה ההיא ועשה העון ההוא בעדים והתראה לוקה ואף על פי שעיקר משפטו שיהיה דינו מסור לשמים ומהם מה שצונו ית' שנעניש העובר עליהם בממונו לבר לא בגופו כמו שקנס בגולן תוספת החומש ובגנב תשלומי כפל מה שגנב ומהם מה שצונו ית' שיקריב העובר קרבן על עונו ויכופר לו והנה קיום אלו הגדרים כלם מצות עשה כי אנחנו נצטווינו שנהרוג זה ושנלקה זה ושנסקול זה ושנקריב קרבן על מה שעברנו עליו ואופן מנינם שנמנה הארבע מיתות בארבע מצות *ממצות עשה ולשון המשנה (סנהדרין ד' ט"ז:) זו מצות הנסקלין וכן אמרו (כ"ג ד' י"ג) כיצד מצות הנשרפין כיצד מצות הנחנקין כיצד מצות הנהרגין ואמרו גם כן שאמרו ית' (כ"ג ד' ל"ה) לא תבערו אש אמנם בא להזהיר העמדת הגדרים ביום השבת וזה שהוא הזהיר משריפת מצוה ואמר בכל מושבותיכם רוצה לומר במושב בית דין לא יבערו אש ואף על פי שהוא מצות עשה אמרו הבערה בכלל היתה ולמה יצתה ללמד מה שריפה מיוחדת שהיא אחת ממיתות בית דין ואינה דוחה את השבת אף כל שאר מיתות בית דין לא ידחו שבת וזה מבואר לא יספק בו שום אדם וכן גם כן ראוי שנמנה המלקות מצוה ואין ראוי שנמנה כל פרט מהגדר מצוה בפני עצמה עד שנאמר דרך משל שהצווי שנצטווינו לסקול מחלל שבת מצות עשה אחת וסקילת בעל אוב מצוה שנית וסקילת ע"ז מצוה שלישית עד שיהיה מנין המצות לפי מנין האישים שהם מחוייבי מיתות בית דין כמו שעשה זולתנו מבלתי השתדלות שאילו היה הדבר כן ראוי גם כן שנמנה כל מלקות ומלקות בפני עצמו בהכרח עד שיהיה הלקאת אוכל נבלה מצוה בפני עצמה והלקאת אוכל חזיר מצוה שניה והלקאת אוכל בשר בחלב מצוה שלישית והלקאת לובש שעטנו מצוה רביעית ויהיו גם כן *אצלנו מצות עשה לפי מספר הלאוים שלוקים עליהם ויתרבו או מצות עשה יותר

*כ"ג א"ללו . יכ"ג נמנה במיתות זולתו מין העונש והוא סקילה וכ"ה בערבי וא"א . יכ"ג מה שיתחייב עליו אשם תלוי ומהם מה שיתחייב קרבן עולה ויורד , ומהם מה שהוכנה עליהם אשם ודאי ומהם העלאת קבועה ולזה לא מנה החטאת עם האשם , אבל נמנה חיוב העלאת קבוע , והיוב אשם ודאי מלוא , והיוב העלאת קבועה מלוא , והיוב קרבן עולה ויורד מלוא . יכ"א א"א שהעונשים מצות ל"ת ואם לא איך ימנה ובערבי מצוות ל"ת פכית יעד . יכ"ב ערבי וא"א ליתא ג"כ להך והדבר שהתחייב הכרת אך כ"ה הלשון בערבי ואשד מן הדא תעדיד מחוייבי כרת ומחוייבי מיתה ביד' אלת' לא מיתה פיהא לעני פי מצות ל"ת והם יהוהמון אן לזוס אלכרת ואלקלאן בה היא אלמנוה אלמעדודה , וכא"א כתוב כך ויותר קשה מזה מנותם בקלת מחוייבי כרת אשר אין מיתה בו והם חושבים כי חיוב הכרת והעונש בו היא המלוא המנויה .

האזהרה לכל מי שהתחייב עליו עונש ולכן יאמר בכל מקום עונש שמענו אזהרה מנין תלמוד לומר כך וכך וכשלא התבארה האזהרה מן כתוב ילמדו אותה בהיקש מן ההיקשים התוריים כמו שזכרו (פלהיין ד' סה) באזהרת מקלל אביו ואמו ומכה אביו ואמו אשר לא נתבארו בכתוב כלל שלא אמר *לא תקלל אביך* ולא תכה אביך אך חייב המיתה למי שהכה או קלל הנה ידענו שהם מצות לא תעשה והוציאנו להם ולהדומים להם האזהרה ממקום אחר בדרך היקש וזה אינו סותר אמרם אין מזהירים מן הדין ולא אמרם תמיד וכי מזהירים מן הדין *שאנחנו לא נאמר אין מזהירין מן הדין* אלא כדי שנאסור מה שלא התבאר לו איסור מיוחד באופן היקש אמנם כשנמצא העונש בבאור בתורה לעושה זה המעשה נדע בהכרח שהוא מעשה אסור מזהר ממנו ואמנם נוציא בהיקש *שהאזהרה בשביל שיתחזק לנו שרש אמרם לא ענש הכתוב אלא אם כן הוזהיר ואחר הגיעה האזהרה מהדבר ההוא או התחייב מי שעבר ועשה אותו כרת או מיתה ודע זאת ההקדמה וזכרה עם השרשים הראשונים בכל מה שיבא וזכרנו . ועתה אתחיל לזכור כל מצוה ומצוה ואבאר על צד פירוש השם כמו שיערנו בתחלת מאמרנו כי זאת היא כוונת המאמר והנה הוא נאות אצלי שאחבר אל הכוונה הזאת תוספת והוא שעם זכרי המצוה אשר יתחייב עליה הדין אם עשה או לא תעשה שאזכור ענשה ואומר והעובר על זה יתחייב מיתה זו כרת או קרבן כך או כך או מלקות או אחת ממייתות בית דין או תשלומין וכל מה שלא אזכור בו גדר מן הגדרים תדע שאם היא ממצות לא תעשה היא כמו שאמרנו כעובר על מצות מלך ואין לנו לענשו אמנם מצות עשה כלם כל מצוה מהם בעת חיוב עשייתה יש לנו להכות בשוטים הנמנע מעשותה עד שימות או יעשה אותה *או שיעבור זמן החיוב כמי שעבר ולא ישב בסוכה דרך משל אין לנו להכותו אחר סוכות בעבור עברו עליה ודע זה וגם כן בזכרי המצות שאין הנשים חייבות בהן יהיו עשה או לית אומר וזאת אין הנשים חייבות בהם וידוע שאין הנשים דנות ולא מעידות ולא מקריבות קרבן בידיהן ולא נלחמות במלחמת הרשות וכל מצוה שהיא תלויה בכית דין או בעדים או בעבודה או במלחמת רשות לא אצטרך שאומר בה וזאת אין הנשים חייבות בה כי זה תוספת דבור אין בו צורך ועוד כשאזכור המצות שאינן נוהגות אלא בארץ ישראל או בפני הבית יהיו עשה

אמר וממנו שנים ושלשים ענינים הודיענו ית' שהוא מתעסק בהם לא אנחנו כלם ערב עליהם אמנם אמרו וממנו ר"ל מהענין שיכלול עליו השער ההוא והשנים ושלשים ענינים הם שלשה ועשרים מחוייבי כריתות ותשעה מחוייבי מיתה בידי שמים כמו שמנה וענין אמרו כלם ערב עליהם ר"ל שהוא ית' ערב שהוא יכרית זה וימית זה והנה אין ספק כי איננו סובר כי תרי"ג מצות כלם חייבות עלינו אבל יש מהם שחייבות עלינו ומהם שעליו ית' לקיימם כמו *שבאר* שהוא מתעסק בהם לא אנחנו וזה אלהים יודע כלו אצלי בלבול שכל גמור אין ראוי לדבר בו בשום פנים כי הם מאמרים מבוארי ההפסד ונכנס על כל אחד מהם הטעות בהיותם מונים העונשים כמצות והיו נבוכים בהם פעם ימנו אותם לבדם ופעם ימנו העונשים והדבר שיענש עליו וישימו זה כלו במצות לא תעשה בלי השתדלות ואופן המנין האמתי הוא מה שזכרתיו שיהיה *כל מין עונש מצות עשה עד שיהיה דין תשלומי נגב מצות עשה שאנחנו נצטוינו שנחייב זה השיעור ודין תוספת חומש מצוה ודין חיוב חטאת קבועה מצוה ודין חיוב אשם ודאי מצוה *ודין חיוב אשם תלוי מצוה* ודין קרבן עולה ויורד מצוה ולשרוף ולמקול ולהרוג ולחנות ולתלות כל אהר מאלה העונשים מצוה בפני עצמה התחייב למי שיתחייב מן הפרטים כמו שהמלקות מצוה *אחת התחייב המלקות לכל מי שהתחייב זה *מה שרצינו להקדימו בזה השרש ובו נשלמו השרשים שתועיף הקדמתם במה שאנחנו בו . וראוי גם שיחזכר אל זה *זאת ההקדמה והיא שכל מה שחייבים עליו מיתה בית דין או כרת הוא מצות לא תעשה בהכרח וזאת פסח ומילה שהם בכרת ואף על פי שהן מצות עשה כמו שזכרו בתחלת מסכת כריתות ואין אצלנו בשום פנים מצות עשה וזאתם שיתחייב העובר עליה כרת כל שכן מיתה בית דין וכל מה שבא *כתוב בתורה שמי שעשה מעשה פלוני יהרג או יתחייב כרת ידענו באמת שהמעשה ההוא מזהר ממנה ושהוא בלא תעשה והנה פעמים התבאר בכתוב האזהרה ולא נתבאר העונש ופעמים העונש נזכר והאזהרה נזכרת כמו חלול שבת וע"ז *שאמר לא תעשה כל מלאכה ולא תעבדם ואחר כן חייב הקילה למי שעשה מלאכה או למי שעבד ולפעמים לא התבאר האזהרה בכתוב בלאו גרידה אבל יזכור העונש לכד ויניח האזהרה אבל השרש אצלנו לא ענש הכתוב אלא אם כן הוזהיר ואי אפשר מבלתי

*כנ. שאבאר. יכנ. מין כל עונש. יכנ. אשר אומר. יכנ. נוציא בהיקש האזהרה ובערני נוציא בהיקש הרמו על האזהרה וי"ה כ"א. יכנ. וכשיסתלק זמן ההיזב נמנע מזה כמי .

על כל בשר ונבאו בניכם וכוונתכם ואמר בחזרת המלך והממשלה ביום ההוא אקים את סוכת דויד הנופלת וגדרתי את פרציהן והריסתיו אקים ובניתיה כימי עולם וידוע שהמלחמה וכבוש הארצות לא יהיו אלא במלך ובעצת סנהדרי גדולה וכהן גדול כמה שאמר ולפני אלעזר הכהן יעמוד 'ולפרסום הענינים האלו כלם אצל רוב האנשים כל מצות עשה או לא תעשה שתהיה תלויה בקרבנות או בעבודות או במיתת בית דין או בסנהדרין או בנביא ומלך* או מלחמת מצוה* או מלחמת הרשות לא אצטרך שאומר בה וזאת אין אנו חייבים בה אלא בפני הבית אחר שזה מבוואר ממה שזכרנו ומה שאפשר שיסופק בו* אעורר עליו בעוה" ועתה אתחיל לזכר מצוה ומצוה בעזרת שדי .
מצוה

עשה או לא תעשה אומר וזה אינו חובה אלא בארץ ישראל או בפני הבית וידוע גם כן *שהקרבנות כלם אינן קרבין אלא במקדש ושהעבודה אינה מותרת חוץ מן העזרה וכן דיני נפשות אין דנין בהם אלא בזמן שבית המקדש קיים ולשון 'המכילתא מנין שאין ממיתין אלא בפני הבית תלמוד לומר מעם מזבחי תקחנו למות הא אם יש לך בית אתה ממית אם אין לך בית אי אתה ממית ושם נאמר גם כן מנין שתהא סנהדרין סמוכה למזבח שנאמר מעם מזבחי וידוע גם כן שהנבואה והמלכות כבר נסתלקו ממנו עד שנסור מן העונות שאנחנו מחזיקים בהם ויכפר לנו וירחמנו כמו שיעדנו ויחזירם לנו כמו שאמר בחזרת הנבואה והיה אחרי כן אשפוך את רוחי

*כן שנה רבנו כמה פעמים בספרו זה דקרבנות אינן אלא בפני הבית וכ"כ בעשייתו לסדר קדשים והא דכתב בה' ביהב"ח (פ"ו הע"ו) לפיכך מקריבין הקרבנות כולן אע"פ שאין שם בית בניו ואוכלין ק"ק בכל העזרה אע"פ שהיא הריבה ואינה מוקפת במחיצה ואוכלין קדשים קלים ומע"ש בכל ירושלים אע"פ שאין שם הומות שהקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לע"ל כו' כבר כתב הבה"ז בזבחים (דף ס') דמיירי כשהמונח בניו וס"ל להרמב"ם כגירסת התוס' וכפירושו בזבחים (סז) דילפינן מכבוד דבעי מונח עש"ה וזוה תירץ השגת הראב"ד שם מהא דקתני בזבחה מקומות במשנה אם אין מקדש ירקבו וכ"כ זקני המנ"א באו"ח (סי' תקס"ח) וגם במל"מ שם רמז לזה והביא מה' מע"ש (פ"ב) דפסח הרמב"ם בעלמו דמע"ש אינו נאכל בירושלים ואינו נעדה שם ואם נכנס לירושלים יונה שם עד שירקב (זוה כתתי בחי' על ס' הי"ד ליישב השגת הראב"ד בה' מארים (פ"ב) על הרמב"ם דפסח שם דאין כ"ד יכול לבעל גודת או תקנת כ"ד ראשון אלא אם כן גדול ממנו בתכמה וזמנין ואפי' היכא שנטל העעם שנגלו גזר או התקין כ"ד ראשון והשיגו הראב"ד וכתב דעישור שוקי ירושלים כפירות קביא עליהם שהראשונים תקטבו וריכ"ז כיעלה אחר התירכן משני שנתבעל העעם ולא היה גדול כראשונים ע"ש ואמתי דיתכן דהיכא דמלמד בעטל עעם כגורה או התקיס עוד ילמח מזה הפסד או איסור ככה"ג גם הרמב"ם מודה ול"ק מהך דריכ"ז כיון דהדין דהפירות הנכנסין כוה"ו לירושלים ירקבו ויופסדו לגמרי ואיבכ עפי"ז ג"כ מה דהעיקר על הרמב"ם מירושלמי מוע"ק (פ"ב הי"ג) ע"ש וכן מסולקת זוה הראיה הכורה שהביא לדעת הראב"ד הגאון בעל משכנות יעקב בספרו קבלת יעקב חתו"מ (סי' ב') ע"ש ואכמ"ל בפדע זה ול"ג להוסיף ולומר דמוכרה דהרמב"ם מיירי כשיש מונח משום דמוכח מלשונן המזוקק שם דקאי אביאת עורח וכדכתיב קודם זה בה' י"ד וזה שעשה צורח שהי תודות זכרון הוא בעשה כו' ובמה נתקדב בק"ר שקדשה שהוא קידש העזרה וירושלים לשעתן וקידשן לע"ל וזה"ל כתב הך לפיכך מקריבין אע"פ שאין שם בית ועי' כן בה' בהב"ח שם (פ"ב הי"ד) דדקדק הרמב"ם לכתוב ועוד העיד להם שמקריבין על המונח הזה כל הקרבנות אף על גב שאין שם בית והא דהביא הרמב"ם לקמן (ל"ת ל') ובה' מעה"ק (פי"ט) מימרא דר"י דמקריבין אע"פ שאין בית בזדאי מיירי באופן שיס מונח ובמ"ש התוס' בזבחים (דף נט.) ועי' בשו"ת הת"ם יו"ד (סי' רל"ו) ובהי' הארכתי הרבה ביסוד זה . ילפנינו במכילתא לימח ובהנהות רל"ח לננס' שבת (דף ע"ו) נתעורר לזה ע"ש מ"ש אבל איתא במכילתא דרשב"י שהול' ידידי הרב הג' ר' דוד זכי האשמאן הי"ו מברלין . יכב ולכן פרסום אלו . יכב שיסופק בו ויעשו בו וכ"ה בשני כ"י של הערבי ובא"ח כ"י שלישי מהערבי כמס"ל .

מצות עשה.

תתאמת לך ההשגה ויניע התענוג ותבא הארבה בהכרח וכבר אמרו שמצוה זו כוללת גם כן שנדרש ונקרא האנשים כלם לעבודתו ית' ולהאמין בו וזה כשתאהב אדם תשים לבך עליו ותשכחהו ותבקש האנשים לאהב אותו וזה על צד המשל כן כשתאהב האל באמת כמה שהגיעה לך מהשגת אמיתתו הנה אתה בלי ספק תדרש ותקרא הכופרים והסכלים לידיעת האמת אשר ידעת אותה ולשון ספרי ואהבת את ה' אהבהו על הבריות כאברהם אביך שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן ר'ל כמו שאברהם בעבור שהיה אוהב השם כמו שהעיד הכתוב אברהם אוהבי שהיה גם כן לגודל השגתו דרש האנשים אל האמונה מחווק אהבתו כן אתה אוהב אותו עד שתדרש האנשים אליו. מצוה ד היא שצונו להאמין יראתו יתעלה ולהפחד ממנו ולא נהיה ככופרים ההולכים בקרי אבל נירא 'ביאת ענשו בכל עת וזהו אמרו את ה' אלהיך תירא ובגמרא סנהדרין (ד' ט) אמרו על דרך הויכוח כאמרו ונוקב שם ה' מות יומת ואימא פירש דכתיב אשר נקבו בשמות ואזהרתיה מן את ה' אלהיך תירא רוצה לומר אילי אמרו ונוקב שם ה' היא שיוכיח השם לבר מבילתי שיברך ואם תאמר אי זה עון בזה נאמר שהוא עוב היראה כי מיראת השם שלא יזכיר שמו לבטלה והיתה תשובת השאלה הזאת ודחית המאמר הזה כשאמרו חז"ל דבעינא שם בשם וליכא כלומר שיברך השם בשם כמו שאמרו יכה יוסי את יוסי ועוד אזהרת עשה היא וכל אזהרת עשה לא שמה אזהרה רוצה לומר שזה שאמרת אזהרתיה מאת ה' אלהיך תירא אינו

מצוה א היא הצווי אשר צונו *להאמין האלהות והוא שנאמין שיש שם עלה וסבה הוא פועל לכל הנמצאות והוא אמרו אנכי ה' אלהיך ובסוף גמרא מכות (ד' נג:) אמרו תרי"ג מצות נאמרו למשה בסיני מאי קרא תורה צוה לנו משה כלומר מנין תורה והקשו על זה ואמרו תורה בנימטריא הכי הו" * תרי"א הוי והיתה התשובה אנכי ולא יהיה מפי הגבורה *שמעום הנה כבר התבאר לך שאנכי ה' מכלל תרי"ג מצות והוא צווי באמונה כמו שבארנו.

מצוה ב היא הצווי שצונו באשונת היחוד והוא שנאמין כי פועל המציאות וסבתו הראשונה אחד והוא אמרו יתעלה שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד וברוב המדרשות תמצאם יאמרו על מנת ליחד את שמי על מנת ליחדני ורבים כאלה רוצים בזה המאמר *שהוא אמנם הוציאנו מן העבדות ועשה עמנו מה שעשה מן החסד והטוב על מנת שנאמין היחוד כי אנחנו חייבים בזה והרבה מה שיאמרו מצות יחוד ויקראו גם כן זאת המצוה מלכות שמים כי הם יאמרו כדי לקבל עליו עול מלכות שמים ר'ל להודות ביחוד ולהאמינו. מצוה ג היא שצונו לאהבה יתעלה וזה שנתבונן ונשכיל מצותיו ופעולותיו עד שנשיגהו ונתענג בהשגתו תכלית התענוג וזאת היא האהבה המחוייבת ולשון ספרי לפי שנאמר ואהבת את ה' אלהיך איני יודע כיצד אוהב את המקום תלמוד לומר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם כבר *בארו לך כי בהשתכלות

*כראש ס' היד כתב רבנו יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון והוא ממליץ כל נמצא וכן כה"ל ד' שם דקדק לכתוב ידיעת דבר זה מ"ע וכס' מעשה רוקח הספרדי שם כתב דלכן כתב הרמב"ם לידע ולא להאמין לפי שיקר המצוה היא על ידי ידיעה האמתית כדרך שעשה אברהם אבינו ע"ה ועל דרך דע את אלהי אביך ועבדוהו כו' ע"ש וכן במנין המצוות שבראש ס' היד כתוב לידע ועי' בס' ראש אמנה להר"י אברבנאל (ערק ז') שהביא שהרב בן הסדאי בתחלת ספרו כתב ולזה טעה טעות מפורסם מי שמנה במ"ע להאמין מציאות האל ית' כו' ואין ספק שכיון על הרמב"ם ע"ש מה שהאריך ואמנם בנוף הערבי כתובה מלת אשתקאד שבאמת יש לה גם מובן דעת ושעיר נוכל לתרגם שצונו בידיעת האלהות והוא שגדע וידידי הרב החכם הגדול הפרופסור מ' ילחק מעו"אך הי"ו מברלין העירני מספרו של ר"ס גאון שנקרא בערבית כתאב אל-אמאנאת ואל-אשתקאדלת ותורגם לעברית בשם האמונות והדעות. יע"ל שרש ג' (אות א). יכ"ה נס בערבי, ונכדפס שכמעט כלו הוא ככאן מתרגום אכן איוב כמ"ג בראש שרש י"ג, כתוב אנהו. יכ"ג בלרנו. יכ"ג בשרירות לנס ובקרי. יכ"ג ביראת ענשו וכן הוא בחינוך (ס' תל"ב) שדרכו להעתיק כמעט בכל מצוה ומצוה לשון ספר המצוות (עי' בפתיח דבר אות א), ובכ"י המבורג כתוב ירא את ענשו אבל בל"א ובערבי כמ"ל.

מצוה ז היא שצונו להשבע בשמו כשנצטרך לקיים דבר מהדברים או להכחישו כי בזה הגדולה לשם ית' וכבוד ועלוי והוא אמרו ית' ובשמו תשבע ובכבוד אמרו אמרה תורה השבע בשמו ואמרה תורה אל תשבע רוצה לומר כי כמו השבועה שאינה צריכה אתה מוזהר ממנה והיא מצות לא תעשה כן השבועה בעת הצורך מצוה בה והיא מצות עשה ולכן אינו מותר להשבע בדבר מכל הנבראים כמו המלאכים והכוכבים כי אם על צד חסרון הנסמך כגון שיאמר באמונת השמש והוא ירצה באמונת ארון השמש ועל זה הצד תשבע אומתנו בשם משה רבנו וזה ידוע שהנשבע ירצה לומר באלהי משה או במי ששלח משה וכמו שלא יכוין הנשבע זה ונשבע באחד מן הנבראים והוא סובר כי לדבר ההוא אמיתות בעצמותו עד שישבע בו הנה עבר ושתף דבר אחר עם שם שמים שבאה הקבלה (כוכב ד' מה): כל המשתף שם שמים עם דבר אחר נעקר מן העולם ואל זה הענין כיון הכתוב באמרו ובשמו תשבע רוצה לומר כי לו לבד תאמין האמת שראוי שישבע בו והנה אמרו בפרק ראשון מהמורה (ד' י:): מנין שנשבעין לקיים המצות דכתיב ובשמו תשבע.

מצוה ח היא שצונו להרמות בו ית' לפי יכולתנו והוא אמרו והלכת בדרכיו וכבר כפל צווי זה ואמר ללכת בכל דרכיו ובא בפירוש זה 'מה הקדוש ברוך הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום מה הקב"ה נקרא חנון אף אתה היה חנון מה הקב"ה נקרא צדיק אף אתה היה צדיק מה הקב"ה נקרא חסיד אף אתה היה חסיד וזה לשון ספרי

איב' אמת כי זה צווי והוא מצות עשה ואין מוזהרין בעשה הנה נתבאר לך כי אמרו את ה' אלהיך תירא מצות עשה.

מצוה ה היא שצונו לעבדו וכבר נכפל זה הצווי פעמים באמרו ועבדתם את ה' אלהיכם ואמר ואתו תעבוד 'ואמר ולעבדו ואף על פי שזה הצווי הוא גם כן מהצוויים הכוללים כמו שביארנו בשורש ד' הנה יש בו יחוד אחר שהוא צוה בתפלה ולשון ספרי ולעבדו זו תפלה ואמרו גם כן ולעבדו זו תלמוד ובמשנתו של רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אמרו מנין לעיקר תפלה 'בתוך המצות מהכא את ה' אלהיך תירא ואתו תעבוד ואמרו עבדוהו בתורתו ועבדוהו במקדשו כלומר ללכת שם להתפלל בו ונגדו כמו שבאר שלמה ע"ה.

מצוה ו היא שצונו להדבק עם החכמים ולהתיחד עמם ולהתמיד בישיבתם * ולהשתתף עמם* בכל אופן מאופני החברה במאכל ובמשתה ובעסק כדי שיגיע לנו * בזה להרמות במעשיהם ולהאמין * הדעות האמתיות מדבריהם והוא אמרו ית' ובו תדבק וכבר נכפל זה הצווי גם כן *ואמר ולדבקה בו ובא 'הפירוש ולדבקה בו הדבק בחכמים ותלמידיהם * וזה לשון ספרי* וכן הביאו ראיה על חיוב האדם לישא בת תלמיד חכם * ולהשיא בתו לתלמיד חכם * ולהאכיל תלמיד חכם ולתת להם עסק מאמרו ובו תדבק אמרו וכי אפשר לו לאדם לידבק בשכינה והא כתיב כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא אלא כל 'הנושא בת תלמיד חכם והמשיא בתו לתלמיד חכם והמהנהו מנכסיו כאילו נדבק בשכינה.

יב' אזהרה. יב' ואמר ואתו תעבדו ואמר ואתו תעבדו ואתו תעבדו וכ"ה בחינוך (סי' תל"ג) שהוא כולו מסה"מ, ועי' בכ"מ בה' תפלה (רפ"א) שכ' בדעת הרמב"ם דקרא דלעבדו לאו מזה הוא אלא ספור דברים בו משום שנסה"מ שלפניו היה חסר זה ובא"א הלשון כך ואמר ואתו תעבדו ואמר ואתו תעבדו ואמר לעבדו. יב' מזה ועי' במגדל עו בה' תפלה (רפ"א). יב' בספרי. יב' אלא כל המשיא בתו לתלמיד חכם. והנושא בת תלמיד חכם והמהנהו ת"ח מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו נדבק בשכינה ועי' הגי' בש"ס סוף כתובות, ועברני וא"א איתא כך אלא כל הנושא בת ת"ח כו' בלי סיוס המאמר. יב' משה רבנו מה נכבד שמו וכ"ה בא"א וערבי, ועי' בינה (דף ל"ה) א"ל רב ספרא משה שפיר קאמר וברש"י שם ביקרא דמשה קא משתבע ועי' בנב"ל חיו"ל (סי' קנ"ג) ובס' שמות ב"רן קונטרס כפות תמרים סוכה (דף ל"ט) ועי' ירושלמי סנהדרין (פ"ב ה"א) א"ר חניי משה אין מחזרין ליה כו' והעיר בש"מ דדרכו של ר' חניי לשבע בשם משה והביא כן ממנילה (פ"ק ה"י ופ"ד ה"ה) והוריות (פ"ג), וזימא (פ"א ה"א) כתוב משם וכתב הפ"מ דט"ם הוא וז"ל משה והק"ע שנה בזה שם דפי' ר' חניי משם היינו מכלל וע"ש במראה הפנים שהוסיף שכל כך היה רגיל בשבועה זו עד שאמרו עליו כשנסתפק להם איזה דבר צביהמ"ד א"ס ה"י ר' חניי היה אומר משה כך וכך הוא כמ"ש בדמאי (פ"ד ה"א) כדקאמר כשנכנס לביהמ"ד על ר' חניי אמרין כדון הוא מימר משה דאנא אמר עמא אמר משה דאנא אמר עמא ע"ש ועי' בשאל ומשיב מה"כ ח"ג (סי' ל"א) דהעיר כן מדנפשיה והביא רק שני מקומות יומא ומנילה (פ"א) ועי' בנעניית (פ"ד ה"א) דכ' הק"ע על המכוואר שם א"ר חניי משה לשון שבועה מלאתי וז"ל כו' גדול הדור כמשה ובפ"מ פי' כדרכו וכנויר (פ"ה ה"א) איתא ג"כ אמר ר' חניי משה ושכח הפ"מ כ"ו ופירש משה תלמיד חכם ע"ש. יב' וא"א מה הקב"ה נקרא חנון אף אתה היה חנון מה הקב"ה נקרא רחום אף אתה היה רחום מה הקב"ה נקרא חסיד אף אתה היה חסיד וכבר נכפל זה הענין ועברני איתא במש"ל ועי' בס' הי"ד בה' דעות (פ"א ה"ו) דכתוב שם

לישראל ולקחו ראייה על מצוה זו מאמרו ונקדשתי בתוך בני ישראל והנה התבאר משפטי מצוה זו בפרק שביעי מסנהדרין .

מצוה י היא שצונו לקרוא קריאת שמע *בכל יום* ערבית ושחרית והוא אמרו ודברת בם בשבתך בביתך וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת ברכות (ד' נ"א) ושם התבאר דקריאת שמע דאורייתא ולשון התוספתא כשם שנתנה תורה קבע לקריאת שמע כך נתנו חכמים זמן לתפלה כלומר שזמני התפלה אינם מן התורה אמנם חובת התפלה עצמה מן התורה כמו שבארנו והחכמים ז"ל סדרו לה זמנים וזהו ענין אמרם (ס"ד ט':) תפלות כנגד תמידים תקנו כלומר סדרו זמניה בזמני ההקרבה ומצוה זו אין הנשים חייבות בה .

מצוה יא היא שצונו ללמוד *חכמת התורה וללמדה וזהו שנקרא תלמוד תורה והוא אמרו ושנתם לבניך ולשון ספרי לבניך אלו תלמידך *וכן אתה מוצא בכל מקום* שהתלמידים קרויים בנים שנאמר ויצאו בני הנביאים ושם נאמר ושנתם שיהיו מחודדים בתוך פיך כשאדם שואלך דבר לא תהא מנמנם לו אלא אמור לו מיד וכבר נכפל הצווי הזה פעמים *ולמדתם ועשיתם למען ילמדו וכבר התפור הורו על המצוה זו *ולשקוד בה תמיד* במקומות הרבה מן התלמוד ונשים אין חייבות בה מאמרו ולמדתם אותם את בניכם אמרו בניכם ולא בנותיכם כמו שהתבאר בגמרא קדושין (ד' ט').

מצוה יב היא שצונו להניח תפילין של ראש והוא אמרו והיו לטוטפות בין עיניך וכבר נכפל זה הצווי ארבע פעמים .

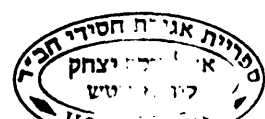
מצוה יג היא שצונו להניח תפילין של יד והוא אמרו וקשרתם לאות על ידיך וכבר נכפל הצווי בזה גם כן ארבע פעמים *ההראיה על היות תפילין של ראש ושל יד שתי מצות אמרם בגמרא מנחות (ד' מד) על צד התימה ממי שיחשוב שהתפילין

ספרי וכבר נכפל הצווי הזה בלשון אחרת ואמר אחרי ה' תלכו וכו' בפירוש גם כן שענינו להדמות בפעולות הטובות והמדות החשובות שיתואר בהם האל ית' על צד המשל ית' על הכל עילוי רב .

מצוה ט היא שצונו לקדש את שמו והוא אמרו ונקדשתי בתוך בני ישראל וענין זאת המצוה אשר אנחנו מצווים לפרסם האמונה הזאת האמתית בעולם ושלא נפחד בהיוק שום מוזיק ואע"פ שבא עלינו מכריח גובר יבקש ממנו לכפור בו ית' לא נשמע אליו אבל נמסור עצמנו למיתה ולא נתנהו לחשוב שכפרנו ואע"פ שלבנו מאמין בו יתעלה וזאת היא מצות קדוש השם המצווים בה בני ישראל בכללם רוצה לומר מסירת נפשנו למות ביד האונס על אהבתו ית' ואמונת יחודו כמו שעשו חנניה מישאל ועזריה בזמן נבוכדנצר הרשע כשגזר להשתחות לצלם והשתחויו כל העמים וישראל בכלל ולא היה שם מקדש שם שמים* והיתה בזה חרפה *גדולה על ישראל שנעדרה המצוה הזאת מכלם* ולא היה שם מקיים אותה* אבל פחדו הכל ולא נצטותה מצוה זו אלא למעמד הגדול ההוא שפחד ממנו העולם כלו והיה בו ראוי שיפורסם היחוד ויגלה ברבים בעת ההיא ויעדה השם על ידי ישעיה שלא תשלם חרפת ישראל בעדות ההיא ושיראי בהם ילדים בעת ההיא הקשה לא יפחידם המות וימסרו נפשם ויפרסמו *ויחזקו האמונה ויקדשו את השם ברבים כמי שצונו ית' על ידי משה רבנו והוא אמרו לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי וגו' ולשון ספרא על מנת כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים על מנת שתקדשו שמי ברבים ובגמרא סנהדרין (ד' טז:) אמרו בן נח מצווה על קדושת השם או אינו מצווה תא שמע שבע מצות נצטוו בני נח ואם אתה אומר כן תמניא הוי הנה כבר התבאר לך שהיא מכלל *מספר המצות שהם חובה

כהאי ליסנא והעירו המפרשים המקור מסועה (דף י"ד) ושבת (דף קל"ג) ואולם שם אין הלשון כך ועי' ברמב"ן בשורש א' ד"ה והתשובה ג' שכ' שהרמב"ם תפס הלשון השנוי כספרי .

*בב' שמים אבל פחדו הכל ולפנינו איתא זה לקמן קודם המלות ולא נלעוטה וכן הוא בערכי . יכ"ה גס בא"א ובשני כ"י של הערבי הלשון כמו שצונו ע"י משה רבנו והוא מאמר ישעיה לא עתה , אבל בני . ובכ"י אחד מהערבי כתוב כמו שהבטיחתי באמרו לא עתה , ועי' באגרות הרמב"ם (דפוס לפסיא) מאמר קדוש השם (ד' י"ג) . יב"ג מיני ועי' שו"ת חמדת שלמה (סי' ל"ח) . יבחינוך (סי' תי"ט) שדרכו להעתיק לשון סה"מ כתוב שנאמר ולמדתם ועשיתם למען ילמדו (דברים ל"א , י"ב) ולמדתם אותם את בניכם (שם י"א , י"ט) , ובערבי מובאים רק הכתובים ולמדתם אותם ואפשר שהכוונה על קרא (שם ה' , ח') ולמען ילמדו ובאמת ליתא כלל לקרא ולמדתם ועשיתם ויבימות (ד' ק"ט) כתוב ג"כ קרא דולמדתם ועשיתם והעיר שם ע"ז בהגהות ר"א לאנדא וע"ל בפתח דבר (הערה כ"ג) . יבזרה הרקיע להתשכ"ן במ"ע (סי' י"ח) כתב דראיתו של רבנו אינה קושיא על הגאון ז"ל משום שגם בלולב שאינו אלא מצוה אחת עם ד' מיניו אמרו בסוכה (ד' ל"ז) אחרונם בשמאל ולולב בימין מ"ט האי תלת מצוה והאי חד מצוה הרי קורין חו"ל כל חלק מהלקי המצוה מצוה אחת עכ"ל . וכן שנה זה בתשובותיו ח"ב (סי' קל"ו) ואמנם כבר שאל שאלה ז' ר' דניאל הכנעני ור' אברהם בנו של רבנו השיבו דלק"מ בפשיקות עי' בס' מעשה נסים (סי' ה') .

שתפילין של ראש ושל יד לא יניח אחד מהם בלתי האחר אלא בהיות שתיהן לפניו יחד מאמר זה לשונו מאן דלית ליה שתי מצות חדא מצוה לא לעבד כלומר מי שלא יוכל לעשות שתי מצות לא יעשה האחת אינו כן אלא יעשה המצוה שהיא בידו ולכן יניח איזה מהן שיהיה בידו הנה כבר התבאר לך קראם לתפילין של ראש ושל יד שתי מצות ושתי מצות אלו אין הנשים חייבות בהן *לאמרו ית' בטעם חובבם למען תהיה תורת ה' בפוך ונשים אינן חייבות בתלמוד תורה וכן בארו במכילתא וכבר התבאר כלל משפטי שתי מצות אלו בפרק רביעי ממנחות.

מצוה יד היא שצונו לעשות ציצית והוא אמרו ית' ועשו להם ציצית וגו' ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת ואינה נמנית בשתי מצות אף על פי שהשרש אצלנו התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת לאמרום בספרי יכול שהן שתי מצות *מצות תכלת ומצות

לבן תלמוד לומר והיה לכם לציצית מצוה אחת היא ואינה שתי מצות וזאת אין הנשים חייבות בה כמו שהתבאר בתחלת גמרא קדושין (ד' ל:): וכבר התבאר כלל משפטי מצוה זו בד' ממנחות. מצוה זו היא שצונו לעשות מזוזה והוא אמרו ית' וכתבתם על מזוזות ביתך והנה נכפל הצווי בזה וכבר התבאר דיני מצוה זו כלם בג' ממנחות.

מצוה זו היא שצונו להקהיל את העם כלו בשני מסכות ככלל מוצאי שמטה ולקרוא קצת פרשיות ממשנה תורה באזניהם והוא אמרו הקהל את העם האנשים והנשים והטף וזו היא מצות הקהל ובפ' מקדושין (ד' לז) *עם אמרם* כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות הקשו *בתלמוד ואמרו* והרי הקהל דמצות עשה שהזמן גרמא נשים חייבות ובארו בסוף המאמר אין למודין מן הכללות וכבר התבאר משפטי מצוה זו 'כלומר איך יקרא ומי יקרא ואיזה דבר יקרא בשביעי ממסכת סוטה. מצוה

*רצנו כתב כהן להעטע דנשים פטורות משום דליתקש לת"ת יבחנוהו ה' הי"ד אינו מפורש טעם פטורא דנשים והנה"ג בהל' ברכות (ע"ג) כתב הטעם משום דהיה מ"ע שה"ג וכ"כ החינוך (סי' תכ"ח) ועי' בראש"ם בה' תפילין (פי' כ"ט) סכ' ג"כ דהא דנשים פטורות משום דהיה מ"ע שה"ג והביא דבריו' משמע דאפי' למאן דלית ליה לילה ושבת ז"ת אפ"ה נשים פטורות דדריש ליה מקרא וכן הביא שם את המכילתא ועי' כן בק"ע בע רובין (פ"י ה"ח) ובגני' הש"ס תמה עליו ולא ראה את הראש"ם (ועי' בריטב"א נקדושין (דף ל"ה) שכתב דיש אומרים דר"מ סבר דנשים חייבות בתפילין ולא נזכר כו' ומסיק דלר"מ נמי נשים פטורות מתפילין מהקישא דר"מ טי' פ"ט, ובפי' מביא את הריטב"א וכתב ובמכתב"א דכתיב שגגה הן דליתחמיטתיה סוגיא דפ' המזילה תפילין דר"מ סבר דתפילין מ"ע שאין ה"ג מדאמר ר"מ המזילה תפילין מכניסן וזו אהד אהביס ואהד נשים אלאה דלר"מ נשים חייבות בתפילין ע"ש ואמנם תלילה לומר כן על הריטב"א וקושיא מהא דעירובין הנה שפרי תירוסי' לא ננעלו וי"ל דלכא' קשה על הא דאמרין נקדושין שם ומ"ע שה"ג נשים פטורות מנגן גמר מתפילין מה תפילין נשים פטורות אף כל מ"ע שה"ג נשים פטורות ותפילין גמר לה מת"ת כו' ונקיש תפילין למזוזה תפילין לת"ת איתקיש בין כפרשה ראשונה בין כפי' שניה תפילין למזוזה כפי' שניה לא איתקיש כו' ולפי' קשה מנ"ל להש"ס כעירובין דתפילין מ"ע שאין ה"ג לה"מ מדאמר המזילה תפילין מכניסן וזו אהד אהביס ואהד נשים פטורות מתפילין מהקישא דהקשו תפילין לת"ת והא דמכניסן אהד אהביס ואהד נשים י"ל כדלכתי' דאמרין כבבת (ד' ס"ג) איתביס אהבי המזילה תפילין מכניסן וזו אהד אהביס ואהד תפילין לת"ת והא דמכניסן אהד אהביס ואהד נשים פטורות ופרש"ם ואהד אהביס ואהד נשים פטורות דלא תכשיט דאשה נינהו מינו דהוה תכשיט דאיש כפי' אף לאשה ע"ש ומי"ל להש"ס לה"מ דתפילין מ"ע שאין ה"ג הוא ומלאתי כב"ת מכבנות יעקב אה"ת (סי' ל"ז) שהקשה כן והאר"ך כוה ומסיק דסוגיא דקדושין פליגא דעירובין דסוגיא דעירובין אולא אהביס דרכא דאמר מזוזה אה"ג כוונה ובפיר' למד מדר"מ דתפילין מ"ע שאין ה"ג הוא וסוגיא דקדושין אולא אהביס דמ"ד מזוזה ל"כ ובכמה הוה סוגיא אהביס דר"מ דנשים פטורות מתפילין והוה מ"ע שה"ג ע"ש ובפיר' כתב הריטב"א אהביס דקדושין דר"מ סבר דנשים פטורות מתפילין משום דהקשו ת"ה לתפילין ומיזבנת קו' הפ"י ויותר יש לתמוה על הפ"י דמכתב"ה מדול' ידיה משתלב דהוה עמא כתב ממש כד' הריטב"א בכרכות (ד' כ') כד"ה נשים וענדים ע"ש ולפי' האמור מרווחא ג"כ לישב קת' דכתי' רע"א בגליון המנהג בכרכות (רפ"ג) והמשכנות יעקב (שם) דהביאו ראייה דדעת רש"י דתוה"ט ז"ת מהא דכוכה (ד' מ"ח) כהו' לפניו מזוזה הכנה פרש"י ליעול לולב לישב כסוכה להניח תפילין ולהטעם בלילית ומשום דטלוה כחלח חשבינן וא"כ סוכה ותפילין זמן אחד והיינו ע"כ כחוס"מ ומהו ראייה דרש"י ס"ל דתוה"ט ז"ת והביאו ע"ז כב"ת בגליות שמואל (כו' ג') ובב"ת בנין זיון החדשות (סי' נ"ו) הוה תניא שם כפי' ר"י אומר וסתם כר פלוגתא דר"מ הוא ר"מ וכ"מ הוה סבר כעירובין דשבת וי"ט ז"ת ע"ש ואף אס נאמר דת"ק דר"י לאו ר"מ הוא נמי קשה דהא מה דתי' בכרייתא הוה לפניו מזוזה הכנה כו' קאי אפליגתייהו דת"ק ור"י דת"ק אהר מנכך על המזוזה על הכל ביחד ור"י אהר מנכך על כל אחת בפ"ע ואחרווייהו קאי וע"ז פרש"י ליעול לולב לישב כסוכה להניח תפילין להטעם בלילית ור"מ הוה אהר ליי כעירובין שבת וי"ט. ת' וא"כ אין זו הוכחה כלל מפרש"י ואולא לפי' הנתבאר דסוגיא דקדושין פליגא אהבי סוגיא דעירובין אה"כ למה ליה לרש"י לפרש בכרייתא אהביס סוגיא דעירובין דוקא ולא אהביס סוגיא דקדושין ולא הו"ל לרש"י לפרש ולחשוב מזוזה תפילין כהו' מית דהא אהביס סוגיא דקדושין הוה תפילין מ"ע שה"ג אה"ז דרש"י מפרש לה אהביס דט"ע ומשום דסבר תוה"ט ז"ת ואפי' לפוס כן סוגיא דקדושין דשבת וי"ט לא ז"ת הוא). יבג' להקהיל את העם ביום שקי' של' סכות ומוזאזי שמטה. יבג' מזוזה זו וכל מי יקרא ואיך יקרא.

בפני עצמה חוץ ממצות מקדש הענין בו כמו שאספר לך אולם פשטיה דקרא הנה הווי מדבר בשעת היתר הבמות שהיה מותר לנו בזמן ההוא שנעשה מזבח אדמה בכל מקום ונקריב בו וכבר אמרו ע"ה כי ענין זה הוא שצוה לבנות מזבח שיהא מחובר בארץ ושלא יהיה נעתק ומטלטל כמו שהיה במדבר והווי: אמרם במכילתא דרבי ישמעאל בפירוש זה הפסוק כשתכנס לארץ עשה לי מזבח המחובר באדמה וכאשר היה הדבר כן הנה זה הצווי נוהג לדורות ויהיה מחלקי המקדש רוצה לומר שיבנה מזבח אבנים בהכרח ובמכילתא אמרו בפירוש* אמרו ית' ואם מזבח אבנים תעשה לי* אמרו רבי ישמעאל אומר כל אם ואם שכתורה רשות חוץ משלשה אחד מהם ואם מזבח אבנים אמרו ואם מזבח אבנים חובה אתה זומר חובה או אינו אלא רשות תלמוד לומר אבנים שלמות תבנה וגו' וכבר התבאר משפטי מצוה זו בכללה כלומר בנין המקדש ותכניתו ובנין המזבח ודינו במסכתא מחוברת לזו והיא מסכת מדות וכן התבאר תכנית המנורה והשלחן ומזבח הזהב ומקומם בהיכל בגמרא מנחות ויומא .

מצוה כא היא שצונו לירא מן ה' הבית הזה הרמוז אליו מאד מאד עד ששנים כנפשנו משא הפחד והיראה וזה הוא מיראת מקדש והוא אמרו ית' את מקדשי תיראו וגדר זאת היראה כמו שזכרו בספרא אי זהו מורא לא יכנס להר הבית במקלו ובמנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל גבי רגליו ולא יעשה קפנדריא. ולמדוהו מקל וחומר וכבר התבאר במקומות מהתלמוד שאינו מותר כלל לשבת בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד וזהו כלו לאמרו ית' ומקדשי תיראו וזהו חובה תמיד ואפילו בזמננו זה שהוא חרב בעונותינו שרבו ולשון ספרא אין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מנין תלמוד לומר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו מה שמירת שבת לעולם אף מורא מקדש לעולם ושם נאמר גם כן לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי ששפקד על המקדש .

מצוה כב היא שצונו לשמור המקדש וללכת סביבו תמיד* בכל ליצה כל הלילה* לגדלו ולכבדו ולרוממו והוא אמרו לאהרן ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות כלומר" שהם יהיו לפניו תמיד וכבר נכפל צווי זה בלשון אחר

מצוה יז היא שצונו שיהיה כל מלך מאומתנו שישב בכסא המלוכה כותב ספר תורה לעצמו לא יפרד ממנו והוא אמרו והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת וכבר התבאר כלל משפטי מצוה זו בשני מסנהדרין .

מצוה יח היא שצונו שיהיה* לכל איש ממנו ספר תורה לעצמו ואם כתבו בידו* הוא משובח מאד והוא יותר טוב כמו שאמר כתבו בידו* מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני ואם אי אפשר לו לכותבו צריך שיקנהו או ישכור מי שיכתבהו לו והוא אמרו כתבו לכם את השירה הזאת כי אין מותר לכתוב אותה פרשיות פרשיות כי אמנם רצה כאמרו את השירה כל התורה הכוללת זאת השירה ולשון גמרא סנהדרין (ד' נל): אמר רבה אף על פי שהניחו לו* לאדל אבותיו ספר תורה מצוה לו לכתוב משלו שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה הזאת איתיביה אבוי כותב לו ספר תורה לעצמו כדי שלא יתנאה בשל אבותיו מלך אין הדיוט לא והיתה התשובה* התם לא נצרכה אלא לשתי תורות כדתניא וכותב לו שתי תורות כלומר שהפרש בין מלך והדיוט כי כל איש חייב לכתוב ספר תורה אחד והמלך שנים כמו שהתבאר בשני מסנהדרין (=) וכבר ה' התבאר כתיבת כפר תורה ותנאיו בשלישי ממנחות ובראשון מכתרא ושבת .

מצוה יט היא שצונו לכרכו ית' אחר* כל אכילה והוא אמרו ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך ולשון התוספתא ברכת המזון מן התורה שנאמר ואכלת ושבעת וברכת וכבר התבאר משפטי מצוה זו במקומות ממסכת ברכות .

מצוה כ היא שצונו לבנות בית עבודה בו יהיה ההקרבה והבערת האש תמיד ואליו תהיה ההליכה והעליה לרגל והקבוץ בכל שנה והוא אמרו ית' ועשו לי מקדש ולשון הספרי שלש מצות נצטוו ישראל בעת בניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות בית הבחירה ולהכרית זרעו של עמלק הנה התבאר שבנין בית הבחירה מצוה בפני עצמה וכבר בארנו שזה הכלל כולל ה' חלקים ושהמנורה והשלחן והמזבח וזולתם כלם הם מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש וכבר יחד הצווי בכל חלק וחלק אמנם אמרו במזבח מזבח אדמה תעשה לי שיחשב* בכתוב הזה שהיא מצוה

*כנ. שיהיה כל איש ממנו כותב ס"ת, יכנ. וכבר התבאר משפטי מצוה זו ר"ל כתיבת ס"ת ותנאיה כפ"ג ממנחות ובמס' שנת פ' ט"ז. יכנ. בית הבחירה לעבודה. יע"ו כנלי סנהדרין (ד' כ:), יכנ. כולל מינים רבים שהם המנורה. יכנ. והיא מסכת. יכנ. מן המקדש הזה מאל. יע"ס הוא זרין להיות ורקיקה מקל והומר כמ"ש בספרא וכן הוא בערבי ונ"א. יכנ. ששכן שכינתו במקום הזה. יע"ל כפתח דבר (אות ה'). יכנ. שאתם תהיו לי לפני תמיד וכן הוא בערבי ונ"א.

אי זהו שרות שהוא בשם ה' הוי אומר זו שירה.
מצוה כד' היא שצוה הכהנים לבד לרחוץ ידיהם ורגליהם בכל זמן שיהיו צריכים להכנס להיכל יא' להקרב לעבודה וזו היא מצות קדוש ידים ורגלים והוא אמרו ית' ירחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם בכבואם אל אהל מועד ומצות עשה זו העובר עליה חייב מיתה בידי שמים כלומר כהן ששמש במקדש י' שלא רחץ ידים ורגלים חייב מיתה בידי שמים והוא אמרו ית' ירחצו מים ולא ימותו וכבר נתבאר ששפטי מצוה זו על השלמות בשני מזבחים.

מצוה כה' היא שנצטוו הכהנים להדליק הנרות תמיד לפני ה' והוא אמרו ית' באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על הערת יערך אתו אהרן ובניו וזאת היא מצות הטבת הנרות וכבר התבאר דיני מצוה זו בשמיני ממנחות ובפרק ראשון ביומא ומקומות ממס' תמיד.

מצוה כו' היא שנצטוו הכהנים לברך את ישראל *בכל יום* והוא אמרו ית' כה תברכו את בני ישראל אמור להם וכבר התבאר דיני מצוה זו בפרק אחרון ממגילה ותענית ובשבועי ממסכת סוטה.

מצוה כז' היא שצונו להשים לחם הפנים לפני ה' תמיד והוא אמרו ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד וכבר ידעת לשון התורה להשים לחם ה' חם בכל

אחר והוא אמרו ושמרו את משמרת אהל מועד ולשון ספרי ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות הכהנים מבפנים והלויים מבחוץ כלומר לשמרו וללכת סביבו *ובמכילתא אמרו* זה הלשון* ושמרו את משמרת אהל מועד אין לי אלא בעשה בלא תעשה מנין תלמוד לומר ושמרתם את משמרת הקדש הנה התאמת לך כי שמירתו מצות עשה ושם נאמר גדולה למקדש שיש עשוי שומרים לא דומה פלטרין שיש עליה שומרים לפלטרין שאין עליה שומרים וידוע כי פלטרין שם ההיכל ואמרו כי מהגדלת ההיכל ורוממותו שיהיו שומרים מסודרים עליו וכבר התבאר ששפטי מצוה זו כלם בפרק ראשון ממסכת תמיד ומדות.

מצוה כג' היא שנצטוו הלויים לבד לעבוד במקדש בעבודות ידועות כמו נעילת השערים ולומר השיר עם הקרבן והוא אמרו ית' ועבד הלוי הוא את עבודת אהל מועד ולשון ספרי שומע אני אם רצה יעבוד ואם לא רצה לא יעבוד תלמוד לומר ועבד הלוי על כרחו כלומר שהוא חובה וצווי מוטל עליו בהכרח וזה כלומר עבודת הלויים כבר התבאר *מה היא* במקומות מתמיד ומדות והתבאר גם כן בפרק שני דערכין (ד' יא') שהשיר לא יאמרוהו וזלתי הלויים וכבר נכפל הצווי במצוה הזאת במלות אחרות והוא אמרו ושרת בשם ה' אלהיו ככל אחיו הלויים ואמר בשני מערכין (עז)

*במכילתא לפנינו ליתא ובילקוט בשם ספרי זוטא איתא כך וזו לא יקרב אינו לי אלא בלא תעשה בעשה מנין אמר ושמרתם את משמרת הקדש גדולה למקדש כו'. יבנ' להכנס בהיכל ולעבוד עבודה ועי' משנה למלך בה' ביה"מ (פ"ה) מה שבי' חס חייב הכנס להיכל בלא עבודה שלא רחץ ידים ורגלים וכמעשה רוקח הספרדי כהן שם דמלשון סה"מ יש להסתפק קצת שיהי כתב כל זמן שיצטרכו להכנס להיכל ולעבוד עבודה דנראה דתיתי קאמר ע"ש ולפינו מפורש דעת רבנו דאפי' בלא עבודה חייב וכה' בערכי ועי' כן בה' ביה"מ (פ"ז הכ"ח) וגם החינוך שידוע דרכו להעתיק לשון רבנו בספ"מ כתב ג"כ (בסי' ק"ז) דבהכנסה להיכל להודי חייב ע"ש ואולם בא"ל הלשון כמו בנדפס. ירבו מביא קרא דפ' כי תשא ובש"ס דזבחים (ד' יט): מובא קרא דפ' פקודי ורחצו ממנו מזה וזהו אמרו ובניו ועי' ברמב"ם בה' ביה"מ (פ"ב הי"ג) דכתוב שם שנאמר אהרן ובניו והבין הכ"מ דכוונת הר"מ על הקרא דפ' כי תשא ועי' בפיה"מ בזבחים שם דגם שם כתוב דהך קרא דפ' כי תשא והנה בשו"ת ושם הכהן בקונטרס שאלת הכהנים תורה האריך ז"ל הרבה בפלפולו להראות דכוונת הרמב"ם בחבורו הוא על קרא דפ' פקודי והא דבסי' המשנה כתוב מפורש דהך קרא דפ' כי תשא כתב ואולי משום שהמעתיק פיה"מ למד בדברי הרמב"ם שכוונתו להפסוק דפ' כי תשא וכמ"ס הכ"מ ולכן הוסיף על דברי הרמב"ם וכתב ורחצו כו' ע"ש ולא ראה שגם הכא מובא הקרא דפ' כי תשא ועי' בריטב"א יומא (ד' ל'): בד"ה ומי מחיל עבודה דהיה לו ג"כ הנירסא בנמרא דזבחים ורחצו אהרן ובניו כמו רבנו וכן בסמ"ג (מזוה קע"ה) ובקריית ספר (מזוה קי"ד) שזה דרכו להעתיק לשון הרמב"ם מס' הי"ד הביאו הקרא דכי תשא וכ"ה במנין המלות של רבנו בראש ס' הי"ד וזוה"ק להתשכ"ן במ"ע (סי' מ"ח). ועיקר מה שדחקו להגאון בעל ושם הכהן ז"ל הוא מה שהקשה וכתב בדברי הכ"מ אינם מובנים שאין שייך לומר שהרמב"ם שם (בה' י"ג) למד זה מקרא ורחצו אהרן ובניו הא הרמב"ם למד מהאי קרא שם (בה' ז') דכה"ג שלא עבד ולא קדש ידיו ורגליו בין בנדים לבנדים ובין עבודה לעבודה ביה"מ דעבודתו כשרה ובנמרא מבוחר להדיא דאין ללמוד תרומתו מהאי קרא וכן הניח ב"ע זה בס' חק נתן לדעתי נראה דהרמב"ם שם (בה' ז') פסק כחוקיה דליף מדכתיב והיתה להם חק עולם והא דכתב ונאמר ורחצו אהרן ובניו ממנו נשמט חובת ונו' דעיקר סמיכתו אהיפא דכתיב חק עולם כו' וע"כ ז"ל כן דהא מדכתיב ורחצו כו' מזה לחוד אינו מוכח אלא ממה דכתיב אחריו חק עולם ילפינן מנגדי כהונה חוקה חוקה כדאמרין בש"ס שם וכ"ה ברמב"ם כאן (בה' ז') וראיה דהרמב"ם פסק כחוקיה מדכתב שם הלשון דבר השוה בכל הכהנים מעבד ואם איתא דפסק כר"י הו"ל דבר המעבד בעניו מעבד כו'. יבג' וא"ל בלא קדוש ידים. יבג' ובא"ל לחס חדש.

ס פ ר מצות עשה המצות מו

בכל שבת ושויה עמו לבונה ושיאכלו הכהנים הלחם הנעשה בשבת הקודם וכבר נתבאר משפטי מצוה זו בפרק י"א ממנחות.

מצוה כח היא שצוה "הכהנים להשים קטרת בכל יום פעמים על מזבח הזהב והוא אמרו יתעלה והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה וכבר התבאר משפטי הקטרת הזאת ומתכונתה ותאר הקטרה בה בכל יום בתחלת כריתות ובמקומות ממסכת תמיד.

מצוה כט היא שצונו להבעיר אש על המזבח בכל יום תמיד והוא אמרו יתעלה אש תמיד תוקד על המזבח וזה לא יתכן אלא במה שצוה "להתמיד להשים עצים בבקר ובין הערבים כמו שנתבאר בב' מיומא ובמס' תמיד ובבאור אמרו אף על פי שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט וכבר התבאר דיני מצוה זו 'בד' מיומא ושני מתמיד כלומר מצות מערכת האש אשר יעשו בכל יום במזבח.

מצוה ל היא שנטצו הכהנים להסיר הדשן בכל יום מעל גבי המזבח והיא הנקראת תרומת הדשן והוא אמרו ית' ולבש הכהן מרו בד וגו' והרים את הדשן וכבר התבאר דיני מצוה זו בתמיד ובכפורים.

מצוה לא היא שצונו לשלוח הטמאים מן המקדש והוא אמרו ית' וישלחו מן המזבח כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש וזה המזבח הוא מחנה שכינה 'שדומה לו לדורות העזרה כמו שבארנו בתחלת סדר טהרות מפירוש המשנה ולשון ספרי וישלחו מן המזבח אזהרה לטמאים שלא יכנסו למקדש בטומאה וכבר נכפל זה הצווי בלשון אחר והוא אמרו וכי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה

באמרו הנה מחוץ למחנה מחנה שכינה כמו אמרם במצוה זו בעצמה אל מחוץ למחנה" זו" מחנה שכינה ולשון מכילתא צו את בני ישראל וישלחו מן המזבח בעשה ומנין בלא תעשה תלמוד לומר ולא יטמאו את מחניהם ובספרי ויצא אל מחוץ למחנה מצות עשה.

מצוה לב היא שצונו לכבד זרע אהרן ולנשאם ולרוממם ונשים מדרגתם מדרגה קודמת וראשונה ואפילו 'ימאנו אותו לא נשמע מהם וזה כלו הגדלה לאל ית' אחר שהוא לקחם ובחרם לעבודתו ולהקריב קרבנותיו והוא אמרו ית' וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב קדוש יהיה לך ובא הפירוש וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון ולשון ספרא "גם כן" וקדשתו על כרחו ר"ל כי זה צווי נצטוינו בו ואינו בבחירת הכהן וכן אמרו קדושים יהיו לאלהיהם על כרחם והיו קדש לרבות בעלי מומין שלא "תאמר אחר שלא יאות לחקריב לחם אלהיו לאיזה דבר נקדמהו ונכבדו ולכן אמר והיו קדש הזרע הנכבד כלו תמים ובעל מום וכבר התבאר התנאין הראוין להם ואז יהיו ראוי להתנהג עמהם המנהג הזה במקומות מפורזים כגמרא "מכות וחולין ובכורות ושבת וזולתם.

מצוה לג הוא שצוה הכהנים ללבוש בגדים מיוחדים לכבוד ולתפארת ואז יעבדו במקדש והוא אמרו 'ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת ואת בניו תקריב והלבשתם כתנות 'ואלו הן בגדי כהונה שמונה בגדים לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט וכשיעבוד כהן פחות מהבגדים שהם מיוחדים בעבודה ההיא או ביותר מהם עבודתו פסולה וחייי עם זה מיתה בידי שמים ר"ל "מחוסר בגדים שעבד וכן מנוהו כגמרא סנהדרין (ד' פ"ג) בכלל מחוייבי מיתה בידי שמים ולא בא בכתוב זה בבאור אבל

בא

"הא דמנוה זו אף ככהן הדיוט אף דבקר אכתיב והקטיר עליו אהרן ילין כספרי ר"ס בעלמך כמה מנינו ממנורה ע"ש באורך ותימא על הרמב"ן ס"פ מנוה שדבר מזה ולא הביא מספרי. יכנ. ובא"ל שזה בהתמדת שום האש על העליס כבקר. יכנ. וא"ל ששני של יומא ובמסכת תמיד. יכנ. שחונה לו לשכות העזרה. "בא"ל הלשון ככאן יותר משולש ואחרי תיבת למחנה חיתא עוד כך [ובגמ' פסחים ויא' אל מהוץ למחנה] זה מהנה שכינה וכו"ל בערבי. 'עיי' פתח דבר (הערה ב'). 'עיי' ש"ת מהר"י לבית לוי (כלל ד' ס' כ"ט). "בא"ל חיוב וערבי נאמר. "כנ. ועשו וכו"ל בחינוך (ס' ז"ט) אבל בערבי וא"ל ובס' הי"ד בה' כה"מ כמ"ל ובסמ"ג (מ"ע קע"ג) כתוב ג"כ ועשו. יכנ. וזאת היא מנות בגדי וכו"ל בערבי וא"ל. "כ"ה גם בערבי וא"ל ואולם בס' הי"ד בה' כלי המקדש (פ"י הי"ד) משה רבנו יתר בגדים לחסר בגדים גם לענין חיוב מיתה ביד"ש, ובאמת ש"ש לא מנינו השואה זו אלא לענין פיסול עבודה, כמו שכתב רבנו מפורש הכא ובהינוך (שס) שכולו מועתק מכאן ליתא לגמרי להך ר"ל מחוסר בגדים שעבד ועיי' בה' סנהדרין (פ"י ט) דגם שם קהשיב רבנו רק מחוסר בגדים בכלל הני דמחוייבי מיתה ביד"ש ולא מיותר בגדים, ובכ"מ שם בה' סנהדרין על מ"ש הרמב"ם מחוסר כפורים שמש כתב לתמוה מה' ביה"מ (פ"ד) דפסק במהו"כ שאע"פ שעבודתו פסולה והלל ה"ו פטור והביא בשם הרי"ק דפ"ם היא וז"ל יתר בגדים ששימש ע"ש וכ"כ הרדב"ן ח"ב בלשונות הרמב"ם (ס' ק"ו) ולא נתעוררו מהכא וכוזה הרקיע בל"ת (ס' קנ"ה) כתב דהרמב"ם סותר א"ע כדין מחו"כ ששימש מה' ביה"מ לה' סנהדרין ועיי' במגלת ספר לאוין (ש"ה) שז"ר כעת בס' בית הרואה להרב ר' שמואל פלורינטיין בלשונות הרמב"ם אריכות בזה.

גדול שיתמנה כמו שאמר והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה יוכן ימשחו* בני קצת המלכים כמו שהתבאר ב'דין מצוה זו וכבר נמשח בו המשכן וכל כליו ולא ימשחו בו הכלים לדורות כי בכאור אמרו בספרי שבמשיחתן של אלו רוצה לומר כלי המשכן הוקדשו כל הכלים לעתיד לבא אמר ית' שמן משחת קדש יהיה זה כי לדורותיכם וכבר התבארו משפטי מצוה זו בראשון מכריתות.

מצוה לו היא שצונו שיהיו הכהנים עובדים למשמרות העבוד משמרת בכל שבוע ולא תהיה יד הכל מתעסק יחד אלא ברגלים לבד שיעבדו אז המשמרות כלן בשוה וכל מי שבא מקריב וכבר נתבאר זה בדברי הימים איך 'חלקום דוד ושמואל* ושמו אותם עשרים וארבעה משמרות והתבאר בסוכה שברגלים יד כולם שוה ולשון מצוה זו אמרו וכי יבא הלוי וגו' ובא ככל אות נפשו ושרת בשם ה' אלהיו וגו' חלק כחלק יאכלו ולשון ספרי ובא בכל אות נפשו יכור לעולם תלמוד לומר באחד שעריך בשעה 'שישראל מכונסין בשער אחד בשלש רגלים יכול כל המשמרות שוות בקרבנות הרגל הבאים שלא מחמת הרגל תלמוד לומר לבד ממכריו על האבות מה מכרו אבות זה לזה אתה שבתך ואני שבתה כלומר הסכמתם בסדר משמרות העבודה משמרה בכל שבוע וכן פירשו התרגום בר ממטרתא דייתי בשבתא דכן אתקינו אבהתא וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסוף גמרא סוכה.

מצוה לו היא שנצטוו הכהנים שיטמאו לקרובים הגזכרים בתורה כי בעבור שמנעם הכתוב מלהטמא למת לכבודם* לומר והתיר להם להטמא לקרובים שמא יחשבו שהרשות בידם *ושוה היתר לבד* ואם רצו יטמאו ואם רצו לא יטמאו *לפיכך גזר עליהם גזירה וחייב אותם חיוב והוא אמרו ית' זה יטמא כלומר לאחורו ולשון ספרא לה יטמא מצוה לא רצה להטמא מטמאין אותו על כרחו ומעשה ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב הפסח ולא רצה להטמא לה ורחפוהו חכמים וטמאוהו על כרחו וזה בעצמו הוא מצות אבול כלומר

בא בכתוב וחגרת אותם אבנט והיתה להם כהונת עולם ובא כפירוש בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והווי להו זרים *והנה נבאר כי זר ששמש במיתה ואמרו בספרא וישם עליו את החשן פרשה זו למדה לשעתה ולמדה לדורות למדה לשרת יום יום ולשרת יום הכפורים בכל יום *משמש בבגדי זהב ביום הכפורים בבגדי לבן וכבר נבארו בספרא שלבשת בגדים אלו מצות עשה והוא אמרם מנין שאין אהרן לובש בגדים לגדולתו אלא כמקיים גזרת המלך שנאמר ויעש כאשר צוה ה' את משה כלומר בגדים אלו ואף על פי שיהיו בתכלית היופי שהם מזהב ושהם וישפה וזולתם מהאבנים היפות לא יכוין בהם היופי אבל לקיים הצווי שצוה השם ית' למשה לבד והוא שילבש אלו בגדים המיד במקדש וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלם *בפרק שני* בנבחים *ובמקומות מכפורים וסוכה.

מצוה לד היא שצונו שישאו הכהנים הארון על כתפיהם כשנרצה לשאתו ממקום למקום והוא אמרו כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו ואף על פי שזה הצווי בא ללזים בעת ההיא אמנם היה זה למעוט מספר הכהנים *בזמן ההוא כי אהרן הוא הראש אמנם לדורות* חייבים במצוה זו הכהנים והם ישאוהו כמו שהתבאר בספר יהושע ובספר שמואל וכשצוה דוד לשאת הארון בפעם שניה אמר בדברי הימים וישאו בני הלזים את ארון האלהים כאשר צוה משה בדבר ה' בכתפם במטות עליהם וכן כשוכר בדברי הימים חלוקת הכהנים לעשרים וארבעה משמרות ואמר *אחר זה* אלה פקודתם לעבודתם לבא לבית ה' כמשפטם ביד אהרן אביהם כאשר צוהו ה' אלהי ישראל בארו החכמים שהוא רומז להיות עבודת הכהנים לשאת את הארון על הכתף וזהו כאשר צוהו ה' אלהי ישראל ולשון ספרי כמשפטם וגו' כאשר צוהו ה' היכן צוהו ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו הנה נתבאר לך שמצוה זו מכלל המצות.

מצוה לה היא שצונו שיהיה לנו שמן עשוי על המתכונת המיוחדת מוכן למשוח בו כל כהן

*בג. והרי נתבאר זה שמשם. *בג. משמע. *בג. בא בספרי. *בג. למספר מועוט הכהנים החייבים במצוה אס כן הנצוה ממייבנת לכהנים והם אשר ישאוהו כמו שנתבאר בספר יהושע. *בג. וממנו. *בג. כמו שהתבאר בתלמוד דין ועי' מ"ש לעיל בספח דבר (אות ב', ע"ו). *כ"ה גם בערבי, ובא"ח הלשון וכבר נתבאר זה בדברי הימים בחלוק דוד להם ושום כ"ד משמר אצל הכהן כמ"ש לפנינו דוד ושמואל וכ"ה בס' הי"ד בה' כלי המקדש (פ"ד ה"ג) ועי' רש"י בתענית (ד' כו). *ד"ה מיוסודו כו', ועי' במל"מ בה' ערכין ותרמים (פ"ד סה"ד) ובש"ת חכ"ל (סי' קכ"ז). *בג. בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד והווי בשלש רגלים, והנה כמ"ל באחד שעריך כ"ה גם בא"ח ובערבי אצל ע"ס היא וז"ל מאחד שעריך כמ"ש במקרא ובספרי ועי' רש"י סוכה (ד' נו). *בג. מאחד שעריך שכ' ודריש ליה הכי כמו באחד שעריך כשכל ישראל נכנסין בשער אחד כלומר בעיר אחת ע"ש ועי' בקרית ספר (מלוה קי"ח).

לה' ולא גזר שתטמא אבל תנהג אבלות וברשותה להטמא ודע זה.

מצוה ל' היא שצווה כהן גדול שישא בתולה והוא אמרו והוא אשה בבתוליה יקח ובבאור אמרו (ינמות ד' מ"ט) עושה היה ר"ע ממזר אפילו מחייבי עשה 'ובארו זה כשהיה כהן גדול בא על ב'תתי בתולה שהיא אסורה לו בעשה שהשורש אצלנו לאו הבא מכלל עשה עשה *הנהגה כבר התבאר שהוא מצות עשה ואמרו גם כן ומצווה על הבתולה * והנהגה כבר התבאר משפטי מצוה זו *בששי מיבמות ובמקומות מכתובות וקדושין .

מצוה ל"א היא שצונו להקריב במקדש שני כבשים בכל יום ואלו נקראין תמידין והוא אמרו שנים ליום עושה תמיד וכבר התבאר סדר הקרבנות ומעשיהם בשני מיומא ובמסכת תמיד .

מצוה ל"ב היא שצונו שיקריב כהן גדול בכל יום תמיד מנחה בבקר ומנחה בערב והיא נקראת חבתי כהן גדול ותקרא גם כן מנחת כהן משיח והוא אמרו ית' זה קרבן אהרן ובניו וכבר

כלומר כי כל איש מישראל חייב להתאבל על קרוביו כלומר *חמשה מתי מצוה ולחוק חייב זה באר אותו בכהן שהוא מוזהר על הטומאה שוטמא על כל פנים כשאר ישראל כדי שלא יתלש דין האבלות וכבר התבאר שאבלות יום ראשון דאורייתא וכבאור אמרו במועד קטן (ד' י"ד:) *אבל אינו נוהג אבלות כרגל אי אבלות דמעיקרא היא אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד הנהגה כבר התבאר שחייב אבלות *דאורייתא ושהיא מצות עשה אבל ביום ראשון לכד והשאר *מהשבעה ימים * דרבנן ואפילו הכהן ינהג אבלות ביום ראשון ויטמא לקרוביו והכן זה וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת משקין ובמקומות מברכות וכתובות *ויבמות וע"ז *ובספרא פרשת אמור אל הכהנים והחייב בזה שנתחייב בה להטמא לקרוביו אין הנשים חייבות בו כי מי שהוזהר מהטמא לזולת הקרובים הוא שנצטווה שוטמא לקרובים אבל הכהנת שלא הוזהר *עליה מטומאת מת כמו בשאבאר במקומו כן לא צוה

*כ"ה גם בא"ח ובשני כ"י של הערבי אבל בנדפס כתוב ששה מתי מלוה וכן נמלא בכ"י שלישי של הערבי וכן העתיקו בשם סה"מ החינוך (סי' רס"ד) והרדב"ז ח"ב בלשונות הרמב"ם (סי' קכ"א) והכ"מ בה' אבל (רפ"א) והקריית ספר (מלוה רל"ה) ועי' לקמן (ל"ח קס"ו) שגם בנדפס כתוב ה' מתי מלוה וכ"ה בכ"י וא"ח ושני כ"י של הערבי ובשלישי הנוכח איתא שם ו' מתי מלוה ועי' בכ"מ בה' אבל (רפ"ב) דכתב דעת רבנו דאשתו מדאורייתא והוי ז', אמנם עיקר הוכחה הכ"מ מהא דמוע"ק (ד' כ') ת"ר כל האמור כפרשת כהנים שכהן מטמא להם אבל מתאבל עליהם ואלו הן אשתו אביו ואמו כו' ואשתו מפורש בתורה לענין טומאת כהן דכתיב כי אם לשארו הקרוב אליו ואמרינן בש"ס שארו זו אשתו כו' ע"ש הנהגה כפי הנראה בגירסת הרמב"ם בש"ס לא היתה תיבת אשתו וכן רש"י שבת (דף ק"ה) העתיק ברייתא זו בלי מלת אשתו וכבר הוכיח במישור הלה"מ בה' אבל שם דעת הרמב"ם דאשתו מדרבנן מהא דפסק בה' אישות (פי"ב) וכ"ה בה' נהלות (פ"א ופ"ו) דירושת הבעל דרבנן ונמשע דאין משמעות שארו אשתו וס"ל דאשתא כעלמא היא והך כוניה דיבמות (דף ז') ועוד כ"ד דמוכח דמשמא לאשתו מדאורייתא ס"ל דרשא גמורה היא ע"ש , אלא שבש"ס דמוע"ק לא ידע גם הלה"מ ללא לריכנן לזה ככ"ל, שו"ר כן ברדב"ז ח"ב בלשונות הרמב"ם (סי' קע"ב) שכתב להשאל כבר קדמון רבנן ואמרו דגירסת הרב ז"ל בצרייתא דאשתו בכלל איתא שהוסיפו רק מה שגדקה שם בש"ס דיבמות מתורן היעב בד' הלה"מ ועי' יותר מפורש ברע"ב"א במוע"ק שם שמתה באתת אחאי לא הסיב אשתו בצרייתא ותירן ללא איירי אלא בקרובים מחמת קורבא ולא מהמת קידושין כו' ע"ש (ובתי' הראיתי בכ"ד כמה מילי דקבינן לן בדברי הרמב"ם ומסורבין שפיר עפי' מי' הריע"א , עי' לדוגמא בעירובין (ד' י"ז) ד' דברים פטרו כמתה ללקוע עליה כו' ובפיה"מ שם אפי' עשאן חטיות ונירושמי שם מפורש דאם עשאן חטיות אטור וכתב המראה הפנים שם ללא ראה הרמב"ם בעירושו הך ירושלמי ע"ש ואמנם המראה לא ראה ברע"ב"א בעירובין שם שביא הירושלמי וכתב ואפ"ר שאין זאת ביטת תלמוד שלנו כיון דפריש טובא בהאי ענינא ולא מדכרו בה מילתא ועי' בה' תענית (פ"ג) דכ' וכל התלמידים ראוים הם לקב ומשמע דאין חייבין להתענות ותמה בכ"י דהא בש"ס משמע דחייבים להתענות ועי' בע"ז ובגמ"א מ"ג ואמנם ברע"ב"א שם כתב דיחידים מחוייבים בתענית ות"ח רבות ולפיכך ערמו בצרייתא ללאר איזבו יחיד ואיזבו תלמיד ע"ש והנה בכלל חידושי הרע"ב"א כפה"ג לא הוי נאמן כ"כ והרבה מהם נדפסו בזמן מאוחר ואשר ע"כ לא הציאוהו כ"כ חכמי יב"חל בעירוביהם ואמנם לא כאן המקום להאריך בזה ורק אשורר מילתא ועודתא מה שאמרת לייעב כנגדן זה דברי זקני הגמ"א ז"ל שכתב (סי' שס"ג סק"א) דכתב דאין מחוייב רוחב ד"ע אין לריך שום תיקון כמו גני מבוי כפטי' כ"ח ונס' אליהו רבא וכן באכן העורר הסיבו עליו דכדיא אמרינן בעירובין (ד' י"ב) כאן בתרן כהן מבוי מבוי פחות מד"ע א"ל תיקון אבל תרן לריכא ולענין דברי זקני הגמ"א כרירין וקיימין ומשיגין ז"ל לא ראו מ"ס הריע"ב"א בשם הראב"ד והבב"א כן דהא דפליגי מדרכ אחאי היינו דווקא כשמבוי רחב ד' רק כשפתחו ק"ל אבל אם המבוי ג"כ אינו רחב ד"ע כו"ע מודים דא"ל כלום ע"ש ומ"ס הגמ"א כמ"ס כפטי' כ"ח ר"ל דהוא עלמא כתב שם על מבוי דמייירי שאין נפתחו רחב ד' וא"ל כלום וממילא בתרן כה"ג חייב ובמק"א הארכתי בזה ועי' גם בתוס' שבת שם דלא ידע מד' הריע"ב"א ואכ"מ לקבל אר"י . יב"ב , שיתבאר . יב"ב לא לוו להטמא אבל , ובא"ח הלשון כי אין לה ליווי שתטמא אבל , ואולם בערבי כתוב כמו שהוא לפנינו . יבערבי וא"ח הגי' בתולה בכתוליה . יב"ב . ובאור .

וכבר התבארו משפטי מצוה זו ומתי תקרב* ואיך תקרב בששי ממנחות וכו' ובמקומות מיומא ותמיד.

מצוה מא היא שצונו להקריב קרבן בכל שבת מוסף על תמיד של כל יום* וזהו הנקרא מוסף שבת* והוא אמרו וביום השבת שני כבשים בני שנה וכבר התבאר סדר הקרבנות בפרק שני מיומא ותמיד.

מצוה מב היא שצונו להקריב קרבן בכל ראש חודש מוסף על תמיד של כל יום* וזהו מוסף ראש חודש* והוא אמרו ית' ובראשי חדשיכם וגו'.

מצוה מג היא שצונו להקריב קרבן מוסף על התמיד כל שבעת ימי הפסח* וזהו מוסף חג המצות* והוא אמרו ית' שבעת ימים תקריבו אשה לה'.

מצוה מד היא מנחת העומר והיא שצונו להקריב מנחת שעורים ביום ששה עשר בניסן ונקריב עמה כבש בן שנתי לעולה והוא אמרו ית' והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן ומנחה זו היא הנקראת* מנחת בכורים ורמז עליה באמרו ואם תקריב מנחת בכורים לה' אביב קלוי באש גרש כרמל ולשון מכילתא כל אם ואם שבתורה רשות חוץ משלשה שהם חובה אחד* מהם אמרו* ואם תקריב מנחת בכורים* חובה אתה אומר חובה או אינו אלא רשות תלמוד לומר

תקריב את מנחת בכוריך חובה ולא רשות וכבר התבארו משפטי מצוה זאת כלם על השלמות בפרק עשירי ממנחות.

מצוה מה היא שצונו להקריב קרבן מוסף גם כן ביום חמשים מיום הקרבת העומר שהוא ששה עשר בניסן וזהו מוסף עצרת הנזכר בספר במדבר סיני והוא אמרו ית' וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' וגו' והקרבתם עולה לריח ניחוח.

מצוה מו היא שצונו להביא שתי הלחם חמץ למקדש עם הקרבנות* המיוחדים שהם יבאו בגלל הלחם ביום עצרת המוגבל ולהקריב הקרבנות כמו שבא* הכתוב בספר ויקרא ויאכלו הכהנים שתי הלחם אחר הנפתם עם כבשי השלמים והוא אמרו ית' ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתיים שני עשרנים וכבר התבאר בד' ממנחות שזה הקרבן שבא בגלל הלחם חלוק ממוסף היום ושזה זולת זה וכבר בארנו אנחנו זה באור מספיק במסכת מנחות ומשפטי מצוה זו כולם כבר התבארו בד' וה' וח' וי"א ממנחות.

מצוה מז הוא שצונו להקריב קרבן מוסף ביום ראשון מתשרי* והוא מוסף ראש השנה והוא אמרו ית' ובחדש השביעי באחד לחדש וגו' ועשיתם עולה לריח ניחוח לה'.

מצוה

*כנ. ומתי תקרב במנחות וכו'ומא. ביבלייתא בערבי וז"ל. יבנ. בכלל ועי' כסו"ם וזאת ליהודה שהגיה כן מדעתיה. וזו מוסף היום מוסף על מוסף ר"ח והנה הרמב"ם בה' קה"ת (פ"ג) הביא דברי רש"י וזו מקבלין עדות החדש ככל יום ל' פעם אחת בבתיה העדים מלבו ונתקלקלו הלויים בקרבן מוסף התקינו בלא יביו מקבלין עדות החדש אלא עד המנחה כו' ותמחו זקני התוי"ט וכן הלח"מ הא' במנחה דר"ה (ד' ל') גרסינן ונתקלקלו הלויים בביד ומשם הגמרא בהי' לומרים שיר של חול עם תמיד של בין הערכים כו' ובאמת התוס' גם הקבו אמאי לא תביב נמי לקולל כל מוסף ע"ש מה שתרצו ועי' מ"ש בבו"ת ר"י אב"ן מיגש (כו' קמ"ו) ואיך כתב הרמב"ם נגד הסוגיא, ויתכן דהר"ן כתב דהא דקתני במתני' ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה אין מקבלין היינו מן ט' שעות ומתלה והיינו דקתני במתני' ולמעלה דהיינו מן המנחה מכאן ולהבא ע"ש, והנה כפ' תפלת הבאר איתא פלוגתא תפלת המנחה רי"א עד פלג מנחה היינו פלג מנחה שהוא מן ט' שעות ומתלה דהוי זמן מנחה עד ה' רביעי שעה קודם הלילה ומכאן ואילך אינו רשאי להפיל מנחה ומכ"ל זמן תפלת מנחה עד ערב היינו עד י"ב שעות ולכאן לפי"ז יש לעמוד ממ"ז דהא וודאי הכ' תקנה במתני' דאין מקבלין מן המנחה ולמעלה הוא בין לר"י ובין לרבנן, דמה"ת להמליץ פלוגתא חדשה וז"ל אם לריבין פנאי לקרבן מוסף ותמיד כ' שעות ומתלה ק' לר"י ה"ל לתקן דאין מקבלין עדות אלא עד ה' רביעי שעה קודם זמן מנחה דהא לדידי' מן פלג המנחה אין רשאי להקריב תמיד וא"כ השתא דמקבלין עד מנחה אכתי איכא לקולל אע"כ דא"ז זמן להקרבת תמיד ומוסף אלא שעה ורביעי שעה וק' לרבנן דה"ל לתקן שיקבלו עדים עד פלג המנחה דלרבנן אכתי יש זמן להקריב עד הלילה, ואלא י"ל דהתוס' גם הקבו אמאי נתקלקלו בביד והלא בשעת נככים הי' הביד והיו יכולין להמתין עם הנככים עד הלילה ותי' דלכתחלה יש להביא נככים ביום ואם מביא בלילה אין לומרים עליו בידי דמה כפרה ביום אף בידי ביום ע"ש והנה הרמב"ם בנרכות כתב דהא דפליג ר"י וסבר עד פלג המנחה היינו דוקא לענין תפלת מנחה שהוא נגד תמידו וזמן הקרבה ליתא אלא עד פלג המנחה מא"כ לענין ק"ש ובא"ד דברים מודה ר"י נמי דהוא יום עד ערב ולפי"ז י"ל דמן הסביר דהוי לענין בידי מודה ר"י נמי דהוא יום ומסתמא לא גרע מק"ש, והשתא ל"ק מה שעמדנו ד"ל דלריבין ה' רביעי שעה להקרבת תמיד ומוסף וה' רביעי שעה לנככים ובידי וז"ל להכמים לק"מ וכן לר"י נמי יש כהן זמן דבה' רביעי שעה קמייתי מקריבין תמיד ומוסף ובאחרניתא הנככים ובידי דלענין הנככים ובידי דהוי יום הוא ותתייבב היטב ד' הרמב"ם ד"ל דמתני' דראש השנה קאי אליבא דרבנן ולדידהו אנו לריבין תקנה כו' אלא מבוא בידי דאי מבוא מוסף לחוד הוה לכו לתקן מקבלין עד פלג מנחה הא יש פנאי להקריב תמיד ומוסף ונככים יכולין להביא בלילה אע"כ מבוא בידי דסבול בלילה אבל הרמב"ם דספק כר"י וא"כ מבוא מוסף לעד נמי לריבין ולעתה תקנה שלא יכלו להקריב אלא עד פלג המנחה.

קרבן עולה בעליתו* וקרבן זה שיקריב בעליתו* הוא הנקרא עולת ראייה וכבר קדם לנו אמרם שלש מצות נצטוו ישראל ברגל חגיגה ראייה ושמחה וכבר התבאר משפטי מצוה זו רוצה לומר מצות ראייה במסכת חגיגה והיא גם כן אין נשים חייבות בה .

מצוה ג היא שצונו לשמוח ברגלים והוא אמרו ית' ושמחת בחגך והיא מצוה שלישית מן השלש מצות שנהגות ברגל והענין הראשון הרמזו 'אליו בצווי הזה הוא שיקריב קרבן שלמים על כל פנים ואלו השלמים נוספים על שלמי חגיגה והם נקראים בתלמוד שלמי שמחה ומהקרבנות שלמים אלו יאמרו נשים חייבות בשמחה וכבר בא הכתוב וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' וכבר התבאר משפטי מצוה זו גם כן בחגיגה וכולל באמרו ושמחת בחגך מה שאמרו גם כן 'לשמח בכל מיני שמחה ומוה לאכול בשר *בימים טובים* ולשתות יין וללבוש בגדים חדשים ולחלק מיני פירות ומיני מתקה לקטנים ולנשים ולשחוק *בכלי נינון ולרקד במקדש לבד והיא שמחת בית השואבה זה כלו נכנס תחת אמרו ושמחת בחגך ומה שיתחייב מהם יותר שתיית היין לבד כי הוא יותר מיוחד בשמחה ולשון גמרא פסחים (ד' קט) חייב אדם לשמח בנו ובנותיו ברגל כמה משמחן ביין ושם אמרו תניא רבי יהודה בן בתירא אומר בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים 'עכשו אין שמחה אלא ביין שנאמר ויין ישמח לבב אנוש וכבר אמרו גם כן (סג) אנשים בראוי להם ונשים בראוי להן ולשון התורה הוא שנכלל בשמחה זו האנשים *החלשים והעניים והגרים באמרו ית' הלוי והגר והיתום והאלמנה .

מצוה גה היא שצונו לשחוט שה הפסח ביום ארבעה עשר בניסן והוא אמרו ית' ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים ומי שעובר על צווי זה ולא יקריבהו בזמנו *בטויד חייב

מצוה מח היא שצונו להקריב קרבן מוסף ביום עשירי מתשרי והוא אמרו ית' ובעשור לחדש השביעי וגו' והקרבנתם עולה לה' ריה ניחוח .

מצוה מט היא שצונו לעשות עבודת היום כלומר כלל הקרבנות והוידוין המתוקנין ביום צום כפור כדי שיכופר בהם כל העונות כמו שבא בכתוב והיא *החוקה בכללה הכתובה באחרי מות וראיה היות הכלל כלו מצוה אחת אמרם בסוף פ"ה מכפורים (ל' ס) כל מעשה יום הכפורים האמור על הסדר הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום וכבר התבאר משפטי מצוה זו *כלם במסכת המחוברת לה והיא* מסכת יומא .

מצוה נ היא שצונו להקריב קרבן מוסף בימי חג הסכות והוא אמרו ית' והקרבנתם עולה אשה ריח ניחוח לה' והוה מוסף החג .

מצוה נא היא שצונו להקריב קרבן מוסף ביום שמיני מחג הסכות והוה הוא מוסף שמיני העצרת ומה שיתחייבנו שנמנה מוסף זה בפני עצמו חלוק מכלל ימי הסכות היות *השרש אצלנו שמיני עצרת רגל בפני עצמו *ובבאור אמרו שהוא רגל בפני עצמו קרבן בפני עצמו וזה ראייה על היות קרבנו נמנה בפני עצמו* וזה מבואר תכלית הבאור .
מצוה נב היא שצונו לעלות *לרגל המקדש שלש פעמים בשנה והוא אמרו ית' 'שלש רגלים תחוג לי בשנה וכבר התבאר בכתוב שזאת החגיגה הוא שיעלה בקרבן יקריבהו והנה נכפל הצווי הזה פעמים *ולשון ספרי שלש מצות נצטוו ישראל ברגל חגיגה ראייה ושמחה* 'וכן אמרו בגמרא חגיגה ג' מצות נצטוו ישראל ברגל חגיגה ראייה ושמחה וחגיגה זו ענינה שיקרב קרבן שלמים ואין הנשים חייבות בה וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת חגיגה .

מצוה נג היא שצונו להראות ברגלים והוא אמרו ית' שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך וענין מצוה זו שיעלה האדם למקדש עם כל בן זכר שיהיה לו שיוכל ללכת ברגליו ויקריב

*כג. העבודה הכתובה. יכג. שהיכור. יכג. הנדרש. יכג. שלש פעמים יראה כל זכורך וכמו"ס וזאת ליהודא הניח ב"ע אמאי הכי? הרמב"ם הך קרא דיראה ולא הרגיש דע"ס הוא. יכג. ולאנוס ג' מלות נוהגות ברגל, והנה בש"ס לפנינו הגי' ראייה חגיגה ושמחה וכ"ה בתוספתא (פ"א) וכן' ה"ד בה' חגיגה (רפ"א). יכג. אלניו. יכג. שמחה מיני. יכג. בכל. יכג. ר' יהושע אומר. 'עו' בס' ה"ד בה' יו"ע (פ"ו) דכ' והאנשים לזכרים כשר ושומים יין דלין שמחה אלא בכשר ואין שמחה אלא ביין וככ"ה ב"א"ח (סוף הל' יו"ע) תמה ע"ז מהא דאמרין דעכשו אין שמחה אלא ביין וכש"ה ושכ הכהן (סי' ז"ה) כתב ע"ז דלדעתו היתה להרמב"ם גי' אחרת בש"ס ע"ש ולא ראה במה"כ שכאן העתיק הרמב"ם גי' הש"ס כמ"ש לפנינו ובעיקר הקו' כבר תירץ לה הי"ש בפ"ב בביאה (סי' ה'). יכ"ה נס בערבי אבל ב"א איתא כך ומאמר התורה הוא ששנתל בואת השמחה שתהיה כוללת הלויים והעניים והגרים אמר כו' והנה רכנו במצוה זו בס' ה"ד בה' חגיגה (ספ"ב) כתב חייב לשמח העניים והאלמלים שנאמר והלוי והגר והיתום והאלמנה כו' ומזהו בלוי יותר מן הכל ובקריית ספר בה' חגיגה הראה המקור בפסיקתא ע"ש אמנס בה' יו"ט (פ"ו) כתב רבנו רק וכשהוא לזכר וזאתה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האמללים ע"ש ובחינוך (מלצה חפ"ח) שהוא מועתק מכאן מבוחר כנוסחא דידן .

להם מצה ומרור יוצאין י"ח בפסח כ"כ *אם אין להם פסח יוצאין י"ח במצה ומרור תלמוד לומר יאכלוהו ושם אמרו יאכלוהו מכאן *אמרו חכמים* שהפסח נאכל אכילת שובע ואין מצה ומרור נאכלין אכילת שובע לפי שעיקר המצוה אכילת בשר כמו שאמר ואכלו את הבשר בלילה הזה והמרור נגדר אחר הבשר הפסח וחייביו כמו שיתבאר מלשונות אלו למי שיבינם והראיה הברורה השרש שבאר בו התלמוד והוא אמרם פסחים (ד' קג) מרור בזמן הזה דרבנן כי מן התורה אין חובה לאכלו בפני עצמו ואמנם יאכל עם בשר הפסח והיא ראייה ברורה שהוא מן הדברים הנגררין אחר המצוה לא שאכילתו מצוה בפני עצמה ומשפטי מצוה זו גם כן מנוארים במסכת פסחים .

מצוה גז היא שצונו לשחוט פסח שני מי שנמנע ממנו פסח הראשון והוא אמרו ית' בחדש השני בין הערכים יעשו אותו ובכאן יש למקשה שיקשה עלי *ויאמר אלי* למה זה תמנה פסח שני וזה סותר מה שהקדמת בשרש שביעי באמרך שדין מצוה לא ימנה מצוה בפני עצמה ידע מקשה קושיא זו שהחכמים *כבר חלקו בפסח שני אם יהיה דינו כדין פסח ראשון או הוא צווי נאמר בעצמו ופסקה ההלכה שהוא צווי נאמר בעצמו ולפיכך ראוי למנותו בעצמו ובגמרא פסחים (ד' נג) אמרו חייב כרת על הראשון וחייב כרת על השני דברי רבי ר' נתן אומר חייב כרת על הראשון ופטור על השני ר' חנניא בן עקביא אומר אף על הראשון אינו חייב אלא אם כן לא עשה השני ושאל התלמוד ואמר במאי קא מיפלגי רבי סבר *שני רגל בפני עצמו הוא ור' נתן *סבר שני* תשלומין לראשון הוא הנה כבר התבאר מה שרמזנו אליו ושם אמרו הילכך הויד בזה ובוה כלומר שלא הקריב פסח ראשון ולא פסח שני בודון דברי הכל חייב שנג בזה ובוה דברי הכל פטור הויד בראשון ושנג בשני לרבי ור' נתן חייב ולרבי חנניא בן עקביא פטור וכן כשהויד בראשון והקריב בשני הוא חייב לרבי לפי שאין לדעתו השני תשלומין לראשון וההלכה בזה כלו כרבי וזאת המצוה

חייב כרת בין איש בין אשה *כי כבר התבאר בגמרא פסחים (ד' נג) שפסח ראשון חובה לנשים ודוחה את השבת כלומר הקרבתו בארבעה עשר שחל להיות בשבת כמו כל איש *ואיש מישראל ולשון התורה בחיוב הכרת בו והוא אמרו והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה ובתחלת כריתות (ד' נ) כשמנו המצוה שיתחייב העובר עליהן כרת והם כלם *מצות לא תעשה אמרו והפסח והמילה במצות עשה וכבר זכרנו זה בהקדמה והנה התבאר משפטי מצוה זו בפסחים .

מצוה גז היא שצונו לאכול כבש הפסח בליל חמשה עשר מניסן בתנאיו הנוכחים והוא שיהיה צלי ושיאכל בבית אחד ושיאכל עם מצה ומרור והוא אמרו ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו ואולי יקשה עלי מקשה ויאמר למה תמנה אכילת פסח מצה ומרור מצוה אחת ולא תמנה אותם שלש מצות *ושתהיה אכילת מצה מצוה ואכילת מרור מצוה ואכילת פסח מצוה* אשיבנו אמנם היות אכילת מצה מצוה בפני עצמה הוא אמת כמו שנבאר וכן אכילת הפסח מצוה בפני עצמה *אמת כמו שזכרנו אבל המרור הוא נגדר לאכילת פסח ואינו נמנה מצוה בפני עצמה וראיה לדבר שבשר הפסח יאכל לקיום המצוה יהיה עמו המרור או לא יהיה והמרור לא יאכל אלא עם בשר הפסח לאמרו *על מרורים יאכלוהו *ואילו אכל מרור מבלי בשר לא עשה כלום ולא נאמר כבר קיים מצוה אחת *והיא אכילת מרור* ולשון מכילתא צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו מגיד *הכתוב שמצות הפסח צלי מצה ומרור כלומר *שהמצוה היא קיבוץ אלה ושם אמרו מנין אתה אומר שאם אין להם מצה ומרור הם יוצאין ידי חובתן בפסח תלמוד לומר יאכלוהו כלומר הבשר לבדו *יכול כשם שאם אין להם מצה ומרור הם יוצאים י"ח בפסח כן אם אין להם פסח יצאו ידי חובתם במצה ומרור הרי אתה דן הואיל והפסח מצוה עשה ומצה ומרור מצוה עשה אם למדת שאם אין

*כג. באמרו על מצות ומרורים . יכג. אכל המרור . יע"י בס' קרבן מוגיה (סי' כ"ב) ושו"ת בנין ליון החדשות (סי' ל"א) . יכג. לבדו יכול אין להם פסח ילאו . יכג. אכילת הבשר וחיונין כמו שהתבאר מכתובים אלו . יכג. והראיה הנגלית על זה היא השרש הנכתב בתלמוד וכ"ה בא"ש רק במלת העיקר תחת מלת השרש . יכג. לרבי חייב ולר' נתן פטור . יכ"ב' מעשה נסים (סי' ז') כתב בנו של רבנו הרב ר' אברהם ז"ל דמ"ש רבנו כאן וכן אם הויד בראשון והקריב בשני הוא חייב לדעת רבי הדר ביה נהכורו ס' הי"ד כה' ק"פ (פ"ה ה"ב) שכתב הויד ולא הקריב בראשון ה"ז מקריב בשני ואם לא הקריב בשני אע"פ שנגג ה"ז חייב כרת כו' הרי שדוקא אם לא הקריב בשני ואז אע"פ שנגג בשני חייב כרת על הראשון אבל אם הקריב בשני פטור על זדונו שבראשון ועי' ברש"י בפסחים סס דל"ה תשלומין לראשון שכל דחייב כרת על הראשון ואפי' עשה את השני אמנם רש"י דקדק לכתוב כן אליבא דר' נתן ולא אליבא דרבי עי' באור חדש סס בעטמא דמילתא ועי' גל"ס והודש שלא ידעו מהך דק"מ והרמב"ם כה' ק"פ סס הא קאי אליבא דרבי דפסק כוותיה ועי' בראש"ד דהשיג ע"ז ומכר

התבארו משפטי מצוה זו בספרא ובסוף מסכת זבחים.

מצוה סא הוא שצונו שיהיה כל קרבן שנקריבהו שלם במינו תמים מן המומין שבאו בכתוב ואמרה הקבלה שהם מומין והוא אמרו תמים יהיה לרצון ולשון ספרי תמים יהיה לרצון מצות עשה וכבר הביאו ראייה על היות יינות נסכים ושמיניהם והסלת בתכלית הטוב והנקיות מן ההפסד מאמרו תמימים יהיו לכם ונסכיהם וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ"ח ממנחות.

מצוה סב היא שצונו להקריב מלח עם כל קרבן והוא אמרו על כל קרבנך תקריב מלח וכבר התבארו משפטי מצוה זו בספרא ובמקומות ממנחות.

מצוה סג היא שצונו במעשה קרבן העולה והוא שיהיה כל קרבן עולה כשהוא קרב יהיה קרבן יחיד או צבור שיהיה על תואר כך ועל תואר כך והוא אמרו אדם כי יקריב מכם אם עולה קרבנו וגו'.

מצוה סד היא שצונו שיהיה מעשה קרבן חטאת על התואר הנזכר איזה חטאת שתהיה והוא אמרו וזאת תורת החטאת וגו' ומבואר גם כן בויקרא איך יקרב ואיזה דבר ישרף ממנו ואיזה דבר יאכל.

מצוה סה היא שצונו שיהיה מעשה קרבן האשם על התואר הנזכר *בויקרא באמרו וזאת תורת האשם וכאן הכתוב איך יקרב ומה ישרף ממנו ומה יאכל ממנו.

מצוה סו היא שצונו שיהיה מעשה זבח השלמים על התואר הנזכר באמרו ואם זבח שלמים קרבנו וגו' ואמר עוד להשלמת המעשה וזאת

המצוה אין הנשים חייבות בה שכבר התבאר שם שהאשה בשני רשות וכבר התבארו משפטי מצוה זו *גם כן* בגמרא פסחים.

מצוה נח היא שצונו לאכול בשר פסח שני בליל חמשה עשר מאייר על מצה ומרור והוא אמרו ית' *בו גם כן* על מצות ומרורים יאכלוהו ומשפט מצוה זו גם כן התבאר בפסחים ובארו שאין הנשים חייבות בה כי כמו ששחיטתו אינה חובה להן כמו שבארנו כן אכילתו בלי ספק. **מצוה נט** היא שצונו לתקוע בחצוצרות במקדש עם הקרבת *כל קרבן מקרבני המועדות והוא אמרו ית' וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חרשכם ותקעתם בחצוצרת ובבאור אמרו שמצות היום בחצוצרות וכבר התבארו משפטי מצוה זו בספרי וראש השנה ותענית וכן אנחנו מצווים לתקוע בחצוצרות בעתות הצורך והצרות כשנזעק לפני השם ית' והוא אמרו וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצורך אתכם וגו'.

מצוה ס היא שצונו שיהיה כל קרבן שנקריב מן הבהמה בן שמנה ימים או יותר ולא פחות מהם וזו היא מצות מחוסר זמן בגופו והוא אמרו והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן וכבר נכפל זה הצווי בלשון אחר והוא אמרו ית' שבעת ימים יהיה עם אמו ומצוה זו תכלול הקרבנות כלם ומאמרו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה' יש ראייה שקודם זה לא ירצה הנה כבר התאמתה האזהרה מהקריב מחוסר זמן אבל הוא לא הבא מכלל עשה ולפיכך אין לוקין עליו ומי שהקריב מחוסר זמן אינו לוקה כמו שהתבאר בפרק אותו ואת בנו (ד' פ"ג) ושם נאמר הנח למחוסר זמן שהכתוב נתקן לעשה וכבר

העירותי מש"ס דהגיגה (ד' ט') דעל הא דמשני סס ר' ירמיה שאני עומאה דיש תשלומין בפ"ט מחקיף לה ר"ס הניחא למ"ד פ"ט תשלומין דראשון הוה אלא למ"ד רגל בפ"ע הוא מאי איכא למימר וכהנו סס תהום' שני תשלומין דראשון הוא היינו ר' נתן אלא למ"ד שני רגל בפ"ע הוא היינו רבי ואע"ג דאית ליה תנא דמסייע ליה פריך דמסתמא לא פליג ארבי דקיי"ל הלכה כרבי כו' ע"ש הרי הוינן דסוגית הנמ' אולא אליבא דרבי דקיי"ל כוותיה.

דאיתיה להעתיק כנאן מה באמרתו בדברי הרמב"ם בה' מעה"ק (פ"ה ה"ד) שכתב וזנין בשחטין קדשים קלים בכל העורה אפי' אחורי ההיכל שהרי נאמר בשלמים ובחטו פתח אהל מועד להכביר כל הכחות שהרי לא יחד להם רוח וה"ה באר הקדשים קלים כו' עכ"ל והנה ז"ל הגמרא בזבחים (ד' נ"ה) ת"ר ובחטו פתח אהל מועד ובחטו לפני אהל מועד להכביר את כל הכחות בקדשים קלים ק"ו ללשון כו' וכי הכ"מ מפרש כנמ' דהני ג' קראי חד לגופא דניבטי פתח אה"מ כדלקמן בסמוך וחד להכביר לדין וחד לסכול לדי לדין ולפון לא איצטריך קרא ופרש"י לפני מבמע כל שלפני ההיכל וחד להכביר לדין כל רוחב העורה דלא תימא כנגד הפתח דוקא להכי הדך כתב לפני ולא כתב פתח וחד לסכול לדי לדין כגון לשכות ולפני תוכן קודש סולות לבחיטה כו' ודכרי רבנו שב' שהרי נאמר בשלמים ובחטו פתח אה"מ להכביר כל הכחות נראה שהוא ט"ס דהא מהאי קרא לא ילפינן אלא דניבטי פתח אה"מ לכן ג"ל שצריך להגיה ולכתוב ובחטו לפני אהל מועד ומ"מ מ"ש רבנו אפי' אחורי ההיכל צריך למועד מניין לו עכ"ל וזקני התו"ט בזבחים (פ"ה מ"ו) כתב דאשתמיטתיה להכ"מ הא דאמר רמי בר רב יוחנן א"ר לול קטן הי' אחורי בית המסורת גבוה ח' אמות כדי להכביר את העורה לאכילת קדשי קדשים ולבחיטת קדשים קלים וכ"כ בה"ז, ובודאי קשה לומר דאשתמיטתיה להכ"מ דבר שהובא בלוחה הסוגיא שהביאה בעלמנו, לכן ג"ל דטעמו ומומקן של הכ"מ הוא שדקדק בדכרי רבנו דלא הביא כלל הא דתניא ר' יוסי בר' יוחנן כי' שפסין היו כבית חלישת טו' גם לא הביא הא דאמר רמי בר' א"ר לול קטן הי' אחורי כ"ה טו' גם כה"ל גימ' לא

מצוה סח היא שצונו שיקריב כל מי ששגג בחטא ימן החטאים הגדולים הידועים קרבן חטאת והוא אמרו ית' ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ וזו היא חטאת קבועה כלומר שהיא לעולם חטאת בהמה וכבר בארנו שהחטאים שיהחייב על שגגתן חטאת זו מה שחייבין על זדונן כרת ובתנאי שיהיו מצות לא תעשה ויהיה בהם מעשה כמו שהתבאר בריש כריתות ומשפט מצוה זו כלו כבר התבאר במסכת הוריות וכריתות ובמקומות משבת ושבועות וזבחים .

מצוה ע היא שצונו להקריב קרבן כשיתחדש לנו ספק באחד מאותן החטאים הגדולים שחייבין על זדונם כרת ועל שגגתן חטאת קבועה וזה הקרבן יקרא אשם תלוי ותאר הספק הזה שיתחדש ויתחייב עליו אשם תלוי הוא שיהיו לפניו דרך משל שתי חתיכות שומן אחת מהן חלב כליה והאחרת שומן הלב ואכל אחת משתייהם ואחר כך אכל זולתו האחרת או נאבדה האחרת ונתחדש לו ספק ונפלה בנפשו מחשבה אם החתיכה שאכל היתה המותרת או האסורה אז הוא יקריב קרבן על זה הספק המתחדש ויכופר

15

וזאת תורת זבח השלמים אם על תודה יקריבנו ואלו הארבעה מעשים כלומר מעשה העולה וחטאת והאשם והשלמים הם מעשה הקרבנות כלם כי כל קרבן בהמה יקריבנו היחיד או הצבור אמנם הוא אחד מאלו הארבעה מינים אלא האשם הוא קרבן יחיד לעולם כמו שביארנו פעמים ומסכת זבחים כוללת דיני אלו ארבע מצות גם כן ומה שיחובר אליהם ומן הדומה להן מן המחוייב והפטור והמעשה הנפסד וההולך על היושר. מצוה סז היא שצונו שיהיה מעשה המנחה

על התואר הנזכר במין ומין מהם והוא אמרו ית' ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' ואם מנחה על הכחבת ואם מנחת מרחשת ואמר להשלמת המעשה וזאת תורת המנחה ומשפטי מצוה זו עם רוב עניניה הם כבוארים במסכת המחוברת לזה ר"ל מסכת מנחות .

מצוה סח היא שצונו שיקריבו בית דין קרבן כשמשעו והורו שלא כהלכה והוא אמרו ית' ואם כל עדת ישראל ישנו ועלם דבר מעיני הקהל וכבר נתבאר משפטי מצוה זו במסכת הוריות ובמקומות ממסכת זבחים .

הזכיר דבר מכ"ו וע"כ מבוס דלא ס"ל כותיהו וא"ת א"כ הא דמכ"ז הרמב"ם לדדי הויכל לביטול קדשים קלים מנ"ל י"ל דמפרש הא דאמר רש"י לפני חד להכביר לדדין היינו אפי' לדדי הויכל דהיינו העורה בהי' בדרום ובאופן של הויכל ולא כמ"ש רש"י לפני הויכל ממש אלא ס"ל דכל מה שאינו מאתרו הויכל בכלל לפני הוא ולכן כתב הרמב"ם דמ"ג הרמב"ם שהרי נאמר בשלמים ובחטו פתח א"מ להכביר כל הכחות כו' נראה שהוא ע"ס ומ"ג הרמב"ם להכביר אפי' אתרו הויכל לדין לימוד מנין לו ובפיר הוית הדבר בל"ע לביטולו אכן יש להבין למה באמת לא ס"ל הרמב"ם הא דר"י נר יהודה ודרמי גר"י א"ר ויתכן דהרמב"ם הוכיח בכרתו מן הסוגיא הנ"ל דהנה קבה גם על מ"ג הכ"מ ש"ש כאן ע"ס הא כפי"מ כתוב גם כן כמ"ג הא ודוקה לומר שבניו חטוקים בגוים נפלה ע"ס אחת לכן נ"ל דלאו ע"ס היא ואלדנא בגי' הנכונה כרמב"ם היא פתח א"מ ועי"ז יתורן גם מה שהיה הכ"מ בל"ע מנ"ל להרמב"ם להכביר אפי' אתרו הויכל דלכא"י יש לדקדק על הסוגיא דגמ' ל"ל לה"ס להביא קרא להכביר לדדין הא מלינו לעיל נפ' איזהו מקומן דליצטריך גבי טולה וחסאת ואשם להביא ראי' מקרא ומילפותא דהיקב וגו"ש דכתי דוקא לפון לביטולו ומשמע דלולא סילפתא הי' מותר לביטולו ככ"מ בעורה א"כ גבי קדשים קלים דלית להון למילף דכתי דכתי מכל הכ"ל א"כ נ"ל קרא להתיר לדדין ואין לומר דכ"ל למילף ק"ק מקדשי הקדשים דאיכא למיפדך טובא ע"ז לכן נ"ל דהרמב"ם הרגיש זה וס"ל דזהו מה דליצטריך לפני להכביר בלדדין היינו מבוס דכתי קרא הנ"ל כתיב ובחטו פתח א"מ כדי למילף מיני' הא דרבי א"ש בלמים שבתן קודם שיפתחו דלתות הויכל פטולים שאלמר ובחטו פתח א"מ בזמן שהוא פתוח כו' וכדי שלא תטעה לומר דפתח דכתיב כהאי קרא לא להכביר אתה אלא להורות דאסור לביטולו בלמים בלדדין אהל מועד רק לפני הפתח דוקא לכן כתב קרא אתרינא לפני א"מ לאבמטינן דפתח דכתיב בקרא לא לאורויי דכתיב בחיטה לפני פתח א"מ דוקא אלא להורות דכתיב להיות א"מ פתוח דוקא בעת בחיטת בלמים ומדידנא הסכר דכתיב בחיטה לפני הפתח דוקא ממילא נדע דכל הכחות ככרים לביטולת בלמים ואילו מלינו דליצטריך קרא גבי קדשי קדשים דכתי לפון ופי"ז אתיה נמי שפיר דלא כיאר הכ"ס לעיל תיכף כברייתא הנ"ל דכתי שפסין היו בנית החליפות וזול קטן היה אתרוי בית החספורת מבוס דלא היו לריכין לוח לפי פטנות הסכר של הרמב"ם ולא הביא הגמ' הני מיימרות א"כ כ"א לפטו מ"ג גובהה מאי ע"ש וגמלא לפי"ז שפיר דייק הרמב"ם כאן וכפי"מ במ"ש מנין שבוטלין קדשים קלים בכל העורה אפי' אתרו הויכל שהרי נאמר בלמים ובחטו פתח א"מ להכביר כל הכחות שהרי לא יחד להם רוח פי' מדהקפיד הכתוב למכתב שהא"מ יחי' פתוח ולא הקפיד על איזה לך שיבטלו ש"מ דמותר לביטולו ככ"מ בעורה אפי' אתרו הויכל ואילו הביא הרמב"ם הקרא דובחטו לפני א"מ לא היה נכמע זה ואלדנא הי' קבה לנו מנ"ל להכביר ממקרא זה אתרוי הויכל אכל ממ"ש ובחטו פתח א"מ דפירות שיבטלו בלמים כההכל מועד פתוח מזה נכמע דתו לא לדין תנאי עוד דביטולו ככ"מ בעורה ככ"מ ועמ"ש תוכי' בד"ה

גנים לפר דכ"ו לק"מ לכרת הרמב"ם .
 *בג. מנחות. יבג. אם טעו בהוראה. יבג. ששגג בהטא ויהיה יחיד קרבן. יבג. מנחות וכריתות ובמסכת שבת .
 יבג. תלוי והוא שיהיו לפניו שתי חתיכות אחת של שומן ואחת של חלב ואכל אחת משתייהן ונאבדה האחרת ונתחדש לו ספק ולא ידע אי זו מהן אכל הנה הוא יקריב .

ס פ ר מצות עשה המצות ב

מעשה שעשה מאלו הקרבן הנקרא קרבן עולה ויורד והוא אמרו 'ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה וגו' או נפש אשר תנע בכל דבר טמא וגו' ונעלם ממנו והוא ידע ואשם או נפש כי תשבע לבטא בשפתים וגו' והיה כי יאשם וגו' והביא את אשמו וגו' ואם לא תניע ידו וגו' ואם לא תשיג ידו וגו' ומפני זה הענין נקרא עולה ויורד כי הוא לא יעמוד במין אחד אבל יובא מזה המין פעם אחת ומזה המין פעם אחת לפי השנת יד החוטא שחייב להביא הקרבן וכבר התבארנו משפטי מצוה זו במסכת כריתות גם כן ובכס' שבועות .

מצוה עב היא שצונו להתודות על העונות והחטאים שחטאנו לפני האל ולאמר אותם עם התשובה והו הודוי וכונתו שיאמר אנא השם חטאתי עויתי ופשעתי ועשיתי כך וכך ויארין המאמר ויבקש המחילה בזה הענין לפי צחות לשינוי ודע שאפילו החטאים שחייבין עליהן אלו המינים מהקרבנות הנזכרים שאמר ית' שמי שיקריבם נתכפר לו לא יספיק עם הקרבנות בלתי הודוי והוא אמרו דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם והתודו את חטאתם אשר עשו ולשון מכילתא *בפי' זה הפסוק* לפי שנאמר והתודה אשר חטא *יתודה על חטא שחטא* עליה על החטאת כשהיתה קיימת לא משנשחטה אין במשמע שיתודה היחיד אלא על ביאת המקדש שזה הכתוב כלומר *אמרו ית' והתודה אשר חטא עליה אמנם בא בפרשת ויקרא במטמא מקדש וקדשיו ומה שזכר עמו ממה שבארנו ונאמר שם במכילתא שאנחנו לא נלמוד מן הכתוב אלא חיוב הודוי למטמא מקדש מנין אתה מרבה שאר כל המצות תלמוד לומר דבר אל בני ישראל והתודו ומנין אף מיתות וכריתות אמר חטאתם *כל חטאתם* לרבות מצות לא תעשה כי יעשו לרבות מצות עשה ושם *נאמר גם כן* מכל חטאת האדם מצות שבינו לבין חבריו על הגנבות ועל הגזילות ועל לשון הרע למעול מעל לרבות הנשבע *בשם לשקר והמקלל ואשמה לרבות כל חייבי מיתות* שיתודו יכול אף הנהרגין על

לו כי הוא הנקרא אשם תלוי ואם התאמת לו אחר כן כי החתיכה שאכל היא חלב הכליות הנה התאמתה השגנה ויקריב חטאת קבועה והכתוב *שבא בזה הקרבן הוא אמרו בויקרא ונפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם ונשא עונו והביא איל תמים מן הצאן בערכך לאשם אל הכהן וכפר עליו הכהן על שגנתו אשר שגג *והוא לא ידע ר"ל על היותו לא ידע אם שגג או לא שגג* וזה הענין יקראוהו חכמים לא הודע וכבר התבארנו משפטי מצוה זו במסכת כריתות.

מצוה עא היא שצוה מי שחטא חטאים ידועים שיקריב קרבן אשם ויכופר לו וזה הוא הנקרא אשם ודאי והחטאים שיתחייב עליהם זה הקרבן הם המעילה והגזלה ובא על שפחה חרופה ונשבע לשקר על שבועת הפקדון וזה שכל מי שמעל בשגגה והוא שיהנה בשוה פרוטה מן ההקדש בין הקדש בדק הבית בין הקדש מזבח *או מי שגזל חברו שוה פרוטה או יותר ונשבע או מי שבא על שפחה חרופה בין בשוגג בין במזיד* *או מי שכפר בפקדון ונשבע בין בשוגג בין במזיד* הנה הוא חובה עליו שיקריב קרבן על חטאתו ואינה קרבן חטאת ואמנם הוא אשם וזה הקרבן נקרא אשם ודאי אמר במעילה וחטאה בשגגה מקדשי ה' והביא את אשמו וגו' ואמר וכחש בעמיתו בפקדון וגו' ונשבע על שקר וגו' ואת אשמו יביא וגו' ואמר בשפחה חרופה ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחרפת לאיש וגו' והביא את אשמו לה' וכבר התבארנו משפטי מצוה זו במסכת כריתות .

מצוה עב היא שצונו שנקריב קרבן עולה ויורד על חטאים מיוחדים גם כן והחטאים שיתחייב עליהם זה הקרבן הם טומאת מקדש וטומאת קדשיו ושבועת בטוי ושבועת העדות וזה מי שננטא באב מאבות הטומאה כמו שהודענו בפתחת סדר טהרות ונכנס למקדש בשגגה וזו היא טומאת מקדש וקדשיו או נשבע שבועת בטוי ועבר עליה בשגגה או נשבע לשקר שבועת העדות בין בשוגג בין במזיד הנה הוא יקריב על אי זה

*כג. שנה. יכ"ה גס ב"א, וכן. ובערבי שזונו. יגס ב"א וכן"י אחד מהערבי חסר זה. יכג. ההטאים ידועים ומיוחדים וב"א כתוב בפנים ידועים ועל הגליון כ"א מיוחדים. יגס ב"א הלשון ונכנס למקדש בשגגה וזו היא טומאת קדשיו אבל בערבי כתוב כך ונכנס למקדש בשגגה וזו היא טומאת מקדש או אכל בשר קודש בשגגה וזו היא טומאת קדשיו ונחניוך (סי' קכג) שהוא מועתק מסה"מ מכו"ר ג"כ הכי ע"ש. יכג. ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה וגו' ונעלם ממנו והיה כי יאשם וגו' והביא את אשמו וגו' והביא את אשמו וגו' או נפש כי תשבע לבטא וגו' ונעלם ממנו וגו' והיה כי יאשם וגו' והביא את אשמו וגו' ואם לא תניע ידו וגו' ומפני. יכג. ונראה. יכג. חטאתם (רפ"ה) הביא רבנו דין זה וכתב שם הכ"מ ל"ע מהיכן מיתו לה ובש"ת מקום שמואל (סי' ס"ה) ונמעשה רוקח הספרדי וידי אליהו (ד' ק"ח) וספרי דני רב (ד' ו') וכן בתולדות אדם בשם הגר"ז מוילנא העירו דהמקור הוא מספרי וז"ל וט"ל הזכירו שכלן הביא רבנו זה בעזמו. ז"ר במים חיים להפרי"ח שהביא מהכא.

ראוי למנותם אחד אבל אין הענין כן כי הגרת *הזרע מן האיש הוא שתחייבהו הקרבן ואם יגר כמו הזרע מן האשה הנה היא לא תהיה זבה והגרת* דם מן האשה *תחייבה הקרבן* ואם יגר דם מן האיש אינו חייב דבר ומלת זיבות אמנם ענינה ההגרה ואין כל הגרה דבר אחד בשניהם ובכאור אמרו האיש מטמא בלובן והאשה באודם ואין דין זב וזבה כדין מצורע ומצורעת וראיה ברורה על זה אמרם בכריתות (ד' ט:) ארבעה מחוסרי כפרה הן הזב וזבה והיולדת ומצורע [הנה תראה איך ימנו הזב והזבה בשנים ומנה מצורע באחד יהיה איש או אשה כי זיבת האיש זולת זיבת האשה] והכתוב שבא בזה"ה הוא אמרו ואם טהרה מזוהה וביום השמיני תקח לה שתי תורים או שני בני יונה.

מצוה עו היא שצונו שתקריב כס יולדת קרבן והוא כבש בן שנתי לעולה ובן יונה או תור לחטאת ואם היתה עניה שתקריב שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת והיא גם כן מחוסרת כפרה עד שתקריב אותם כמו שאמר ובמלאות ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן שנתי לעולה ובן יונה או תור לחטאת.

מצוה עז היא שצונו שיקריב *כל מצורע קרבן כשירפא מחליו והוא שלש בהמית עולה וחטאת ואשם ולוג שמן ואם היה עני שיקריב כבש לאשם ושתי תורים או שני בני יונה *אחד לעולה ואחד לחטאת* וזה הוא הרביעי ממחוסרי כפרה והוא אמרו ית' וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה וגו' ואם יאמר אומר למה לא תמנה קרבן מחוסרי כפרה כלם מצוה אחת אחר שיש להם ענין אחד וקבוצם יקבצם והוא חסור כפרה ויהיה זה מין מן מיני טהרה *מן הטומאה* והיה ראוי שתאמר המצוה הפלונית היא שצונו שלא תשלם טהרת קצת הטמאים והם זב וזבה ויולדת ומצורע עד שיקריבו קרבן כמו שתמנה טהרה במקוה מצוה אחת נתחייב בה איזה טמא שיהיה ואינך חושש למין הטומאה שנטמא בה כן היה ראוי לך שתמנה קרבן מחוסרי כפרה מצוה אחת ולא לתחוש למין טומאתם השם יודע שזה היה ראוי בלי ספק אם היה קרבן כל אחד מאלו ארבעה מחוסרי כפרה אחד ולא ישתנה כמו טהרה במקוה מים שהוא מין ממיני הטהרות שחובה על כל

על פי זוממין לא אמרתי אלא ואשמה הנפש ההיא רצה לומר שהוא אינו חייב להתודות כשירע שאין לו חטא אבל הועד עליו שקר הנה נתבאר לך כי על כל מיני העונות הגדולים והקטנים ואפילו מצות עשה חייבין להתודות עליהן ובעבור שבא זה הצווי שהוא והתודו עם חייב הקרבן שהיה עולה במחשבה שאין הודוי לבדו מצוה בפני עצמה אבל הוא מדברים הנגדרים אחר הקרבן הוצרכו שיבארו זה במכילתא בזה הלשון יכול בזמן שהם מביאים מתודין *ומנין אף בזמן שאין מביאין תלמוד לומר דבר אל בני ישראל והתודו ועדיין אין משמע ודוי אלא בארץ מנין אף בגלות תלמוד לומר והתודו את עונם ואת עון אבותם וכן דניאל אמר לך ה' הצדקה וגו' הנה נתבאר לך מכל מה שזכרנוהו כי הודוי *מצוה בפני עצמה וחובה לחוטא על איזה חטא שחטא בין בארץ בין בחוצה לארץ בין הביא קרבן בין לא הביא קרבן חייב להתודות כמו שאמר והתודו את חטאתם ולשון *ספרא גם כן והתודה זה ודוי דברים וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק אחרון מיומא .

מצוה עד היא שצונו שיקריב קרבן כל איש זב שנתרפא מזוהו *והקרבן ההוא הוא שתי תורים או שני בני יונה אחד חטאת ואחד עולה* וזהו קרבן הזב והוא מחוסר כפרה עד שיקריבהו והוא אמרו ית' וכי יטהר הזב מזוהו וביום השמיני יקח לו שתי תורים וגו'.

מצוה עה היא שצונו שתקריב *קרבן כל אשה זבה כשתרפא מזוהה והקרבן ההוא הוא שתי תורים או שני בני יונה וזהו קרבן זבה והיא מחוסרת כפרה עד שתביאהו ואולי מקשה יקשה עלי ויאמר אחר שקרבן הזב הוא כקרבן הזבה למה לא תמנה מין הקרבן יתחייב בו מי שיתחייב כמו שעשית בקרבן חטאת וקרבן אשם ודאי וקרבן אשם תלוי וקרבן עולה ויורד שמנית כל אחד מצוה אחת בפני עצמה ולא חשית לרכיבי העונות שחייבין על כל עון מהם הקרבן ההוא כן היה ראוי לך שלא תחוש לרכיבי האישים שיתחייב כל אחד מהם קרבן העוף ידע המקשה ההוא שקרבן זב וזבה אינו על חטאים אבל הוא קרבן שחובה לעשותו על ענין מהענינים ואילו היה עניני הזיבות באנשים ונשים דבר אחד כמו שהוא בשם ששם זה זב ושם זאת זבה או היה

*כג. וכזמן שאין מביאין אין מתודין. *כג. הזבה. *כג. סערי וכ"ה בחינוך (סי' ס"ד) ועי' ככ"מ בה' תשובה (רפ"ב) שם שאלה דכתוב כרמב"ם והתודו את העלאתם אשר עשו זה ודוי דברים כתב מלאתי דליתא בספרא כפרשת אהרי מות, ולא ראה לפי שעה כמ"כ כגון דעיקר מקור הרמב"ם הוא מהמכילתא וגם הך ספרא שמלא מביאו רבנו, וכלל"מ שם הראה להספרי מדפנשיה, *ככ"ג חסר המוקף וכנפסם וכן כ"א"ע וערבי ליתא לך *ל"ל כמ"ש בערבי ואל"ל לך מנו זב וזבה כשנים ומנו מזרע כאלה כו'. *כג. שאל מזה הענין והנה גם כ"א"ל ליתא להלל הענין ובערבי הלשון שאל בקרבנה. *כג. נחוש.

במסכת בכורות וכבר התבאר במוף מסכת חלה שמצוה זו אינה נוהגת אלא בארץ ולשון ספרי יכול יהא אדם מעלה בכורות מחוצה לארץ *לארץ תלמוד לומר ואכלת לפני ה' אלקיך מעשר דגנך וגו' ממקום שאתה מביא דגן אתה מביא בכורות מחו"ל *שאינן אתה מביא [מעשר דגן] אי אתה מביא בכורות* הגה התבאר שמצוה זו אינה נוהגת אלא בארץ בין שהיה בית המקדש בנוי בין שהיה חרב כמו שהוא עתה בומננו זה כמו מעשר דגן*.

מצוה פ היא שצונו לפדות בכור אדם ושיתן הרמים*הם לכהן והוא אמרו בכור בניך תתן לי ובאר לנו הנתינה הזאת איך תהיה והוא שנפדנו מן הכהן וכאילו הוא כבר זכה בו ונקנהו ממנו בחמש סלעים הוא אמרו אך פדה תפדה את בכור האדם ומצוה זו היא מצות פדיון הבן אין הנשים חייבות בה ואמנם הוא ממצות הבן על האב כמו שהתבאר בקדושין (ד' ט) וכבר התבארו דיני מצוה זו כלם בבכורות.

מצוה פא היא שצונו לפדות פטר חמור בשה לבד ושלא יפדה בזולתו וינתן אותו השה לכהן והוא אמרו ית' ופטר חמור תפדה בשה וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת בכורות י'היא גם כן אין הלויים חייבין בה.

מצוה פב היא שצונו לערוף פטר חמור אם לא נרצה לפדותו והוא אמרו ית' ואם לא תפדה וערפתו וכבר התבאר משפטי מצוה זו *גם כן* במסכת בכורות וישלמקשה שיקשה *עלי ויאמר לאיזה דבר מנית פדיתו וערפתו שתי מצות ולא מנית אותן מצוה אחת ותהיה עריפתו *מדין המצוה כמו שקבלת בשורש השביעי הגה יודע

כל טמא אולם מצד התחלפות קרבנם כמו שאתה רואה התחייב למנות כל קרבן ביחוד בהכרח כי הדבר שבו תשלם הדבר האחר *וזה כמו מי נדה ומי מקוה וארבעה מינין שבמצורע שהן שלש מצות ואם היו כלם לטהרת הטמאים כמו שאבאר ואלו הארבעה מחוסרי כפרה כבר התבארו משפטיהם ומשפטי קרבנותיהם בכלל ובפרט *כפ"א וב' מכריתות ובב' מערכין וזבחים* ובשמיני מגזיר וסוף נגעים ובמסכת קנים ובמקומות רבים מן התלמוד אבל רובם ועיקריהם במקומות שרמונו עליהם.

מצוה עת היא שצונו להוציא עשור מה שיולד לנו בכל שנה ושנה מהבהמה ונקריב חלבה ודמה ונאכל אנחנו השאר בירושלים והוא אמרו וכל מעשר בקר וצאן וגו' וזהו מעשר בהמה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרק אחרון מבכורות ושם התבאר שזאת המצוה נוהגת בחוצה לארץ גם כן ושלא בפני הבית וזהו דין תורה אבל גזרו רבנן שמה יאכלוהו שלא במום מפני שאין אצלנו מקדש ואמרו אינו נוהג אלא בפני הבית וכשיהיה *שם המקדש בנוי נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ.

מצוה עט הוא שצונו לקדש בכורות כלומר להפרישם ולהבדילם למה שראוי שיעשה בהם והוא אמרו יתברך קדש לי כל בכור וגו' ומפורש בתורה שזאת הבהמה היא בקר וצאן ומין חמור לבד וכבר נכפל הצווי *הזה בבכור בהמה טהורה והוא המצוה שאנחנו מדברים בה עתה ואמר כל הבכור אשר יולד וגו' ודין זה של בכור בהמה טהורה שיובא לכהנים ויקריבו חלבו ודמו ויאכלו שאר בשרו וכבר התבאר משפטי מצוה זו על השלמות

*כנ. ומזהו זו אין חייבים בה הלויים ובספר מעין החכמה בפ' בא כתב שט"ס היא דהא משנה שלימה היא כריש בכורות שחייבים בזה הכהנים והלויים ולא נפטרו אלא מדיון הבן ומבכור בהמה עמאה בלבד וכ' דנראה לו שנעתק שלא במקומו וז"ל סוף מזה פ' גבי פדיון בכור אדם ובמזה פ"א פדיון פטר חמור מסיים והיא ג"כ אין הלויים חייבים בה ע"ש והכס עדיף מנביא שהלא באמת לפנינו ליתא להך ואין הלויים חייבים בה ולקמן במזה פ' איתא, וטעות כוז נפלה ג"כ בשו"ת הרא"ש (כלל מ"ט) דכדין ב' כתוב דאין כהנים ולויים חייבים בכור בהמה טהור' וכדין ג' גבי פטר חמור כתוב שם דכהנים ולויים חייבים בו וכל מעיין יראה דט"ס הוא ונתחלפו הדברים וכדפוסם וזילנא הגיעו כן, ועי' בשו"ת הרדב"ז ח"ב בלשונות הרמב"ם (סי' ר"ג) שכתב שהמעתיקים גרמו רעה לעולם ומביא גירסא אחרת מערבית דברים אהדים שחסרו לפנינו ומתרגם בזה"ל הנה נתבאר שמזהו זו אינה נוהגת אלא בארץ לענין הקרבה אבל בכור חוץ לארץ לא יקרב אבל הוא קדוש להאכל כמומו ואין חילוק בין זמן שניהמ"ק קיים ובין הזמן הזה כמו מעשר דגן ומזהו זו לא יתחייבו בה הלויים ע"כ וכמו שהביא הרדב"ז מערבי כ"ה בשני כ"י של הערבי הנדפס וטעמו של דבר משום דככור בע"מ דמיירי בכלל הרמב"ם וזכיר הלויים לעלמן ואינם חייבים ליתנו לכהן ועי' במהרי"ט אלנזי בכורות (פ"א) שכתב כן מדעתיה דנפשיה והאריך בזה. יב"א ה' והיא ג"כ לא תחייב לנשים וכ"כ בכ"י אחד של הערבי, ויש רגלים לני' זו לזכור הלשון והיא ג"כ מתוקן יותר דהא במזהו שלפני זה הוזכר רק דאין הנשים חייבות אבל לויים לא הוזכרו שם כלל ומאי שייך והיא ג"כ אינה כלוים ועי' במקנה קדושין (ד' כ"ט) שדעתו דאשה אינה חייבת בפדיון פט"ח אלא שכתב שלא מלא דין זה בפירוש ואולם בס' החינוך (מצוה כ"ב) כתוב להדיא דנשים חייבות במזהו זו ועי' מ"ש בשו"ת יד אליהו להגאון ר"א ראבאלער (סי' נ"ד) ועי' ירוש' תרומות (פ"ו ה"א) מה דמי לה פיערי חמורות וזכתי' הארכתי בזה ועי' נחלת יהושע (סי' ז'), יב"ב מידי המזהו כמו שקבלו.

וגו' ובעבור שרצו להעמיד האזהרה מהקריב שום קרבן מכל הקרבנות בחוץ לקחו ראייה מאמרו ית' השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אמרו בספרי אין לי אלא עולה שאר קדשים מנין תלמוד לומר ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך ועדיין אני אומר עולה בעשה ולא תעשה שאר קדשים* לא יהיו אלא בעשה* מנין תלמוד לומר ושם תעשה וגו' כמו שאבאר במקומו כשנדבר על האזהרה וענין אמרם עולה בעשה ולא תעשה שיהיה מי שיקריב עולה בחוץ עובר על מצות עשה ועל מצות לא תעשה אמנם לא תעשה הוא אמרו פן תעלה עולותיך ועל מצות עשה הוא אמרו ושם תעשה ושאר קדשים לא יהיו אלא בעשה כלומר* עברו על* אמרו ושם תעשה לכד ונתבאר* שם שאפילו שאר קדשים גם כן הם בלא תעשה מחובר אל עשה וכבר התבאר בסוף זבחים (ד' קט:): שהקדשים כלם שהקריבם בחוץ שהם בעשה ולא תעשה ותייבין עליהם כרת הנה התבאר מכל מה שאמרתו שאמרו ושם תעשה מצות עשה גמורה.

מצוה פה היא שצונו להביא כל מה שאנחנו חייבין חטאת ועולה ואשם ושלמים אל בית הבחירה ואע"פ שהם בחוצה לארץ כלומר אע"פ שההחייבנו בהם בחוצה לארץ הנה נצטוונו להביא לבית הבחירה* וגור לשאת אותם עם ארץ הדרך* והוא אמרו רק קדשיך אשר יהיו וגו' ולשון ספרי קדשיך אינו מדבר אלא בקדשי חוצה לארץ תשא ובאת מלמד שחייב בטפול הבאתו עד שיביאנו לבית הבחירה ופסקו שם שזה אמנם הוא במה שיתחייב כל איש מחטאת ועולה ואשם* ושלמים.

מצוה פו היא שצונו לפדות מה שנתחדש בו מום מן הקדשים ויצא לחולין ויהיה מותר לשחוט אותו ולאכלו והוא אמרו ית' רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר וגו' ולשון ספרי רק בכל

יודע האל כי ההקש* היה מחייב זה לולא מה שמצינו לרבנותינו לשון יורה על היותם שתי מצות והוא אמרם מצות פדיה קודמת למצות עריפה ומצות יבום קודמת למצות חליצה וכמו שהיבמה מיכנת אם ליבום או לחליצה והיבום מצוה והחליצה מצוה* כל אחת מצוה בפני עצמה כמו שזכר* כן פטר חמור* מוכן אם לפדיה או לעריפה וזו מצוה וזו מצוה כמו שאמרו.

מצוה פג היא שצונו להביא כל הקרבנות המוטלין* עלינו ברגל ראשון שיפגע בנו משלשה רגלים עד שלא יעבור אחד משלשה רגלים אלא שכבר הקריב כל אחד ממנו כל קרבן שהיה עליו והוא אמרו ית' ובאת שמה והבאתם שמה וענין זה הצווי שיאמר כשתבא שמה והוא בכל רגל משלשה רגלים חייב אתה להביא כל קרבן שעליך ולשון ספרי ובאת שמה והבאתם שמה למה נאמר לקבעם חובה שיביאם ברגל ראשון שפגע בו ושם נאמר אינו עובר עליו משום בל תאחר עד שיעברו עליו רגלי השנה כלה כלומר כשעברו עליו שלשה רגלים* ולא הביא אז עבר על לאו ואולם כשעבר עליו רגל אחד הנה עבר על עשה לכד ו'בגמרא ראש השנה (ד' ד:): רבי מאיר אומר כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בכל תאחר ונאמר בתלמוד מאי טעמא דרבי מאיר דכתיב ובאת שמה והבאתם שמה אמר רחמנא כי אתית אייתי ורבנן ההוא לעשה הוא דאתא הנה כבר התבאר שאמרו והבאתם שמה מצות עשה והוא שיביא כל מה שחובה עליו מחוקי האל ויפטר מהם בכל רגל בין מיני הקרבנות כלם ובין דמים או ערכין וחרמין והקדשות ולקט שכחה ופאה וציאתו ידי חובתו מאלו* ההוקים כלם ברגל ראשון שפגע בו מצות עשה כמו שהתבאר בגמרא ראש השנה.

מצוה פד היא שצונו להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה* לכד והוא אמרו ית' ושם תעשה

*כג. ראו או לפדיה או לעריפה וכל אחד ואחד מזה כמו שאמרנו. יבג. עליו. ירכנו לא כתב דבעינן כסדרן וכן לא הזכיר בה' מעה"ק (פי"ד הי"ג) וכתב שם הכ"מ ואע"ג דסתם מתניתין התם כר"ש דס"ל דבעינן כסדרן לא חש לה רבנו משום דת"ק דברייתא פליג ור"מ ור"אז"י ועוד דמשמע דרבא סבר הכי וסתם ספרי כת"ק דברייתא והביא עוד תירוח בשם מהרי"ק ע"ש והנה בפיה"מ בר"ה שם כתב הרמב"ם בעלמו דאין הלכה כר"ש והא דמבואר לקמן בל"ח (ק"ה וקנ"ו) להדיא דבעינן כסדרן באתם ט"ס הוא והוספה מאיזה מעתיק דכ"י ונב"א ובערבי ובהינוך (סי' תקע"ד ותקע"ה) שהוא כולו מושתק מסה"מ ליתא בנהי שני המקומות תיבת כסדרן, ומה נראה דליתא למ"ש בשו"ת שער אפרים (סי' ל"ב) לתמוה על הכ"מ והרי"ק והכריע מלשון הרמב"ם ב"ה הי"ד דדעתו לפסוק כר"ש ונב"א"ה דכריו שם אינם מוכרחים ואכמ"ל ושור' כעת ב"ב בני דוד לר"ד פאלקון בה' מעה"ק שם שהשיג על הש"א והאריך הרבה ע"ש וב"ב' כר תמיד לכריתות (ד' כ"ו) הביא ג"כ משו"ת ש"א וכתב ואני מלאתי ראוי מפורשת בסה"מ במזנות ל"ת (ק"ה) דכתוב כסדרן והרחיב הדברים בדרך זה וגרס לו שהי' לפניו הנוסח המשוש. יע"ל בפתח דבר (אות ג'). יבג. ההלקים. יב"ב הי"ד בה' איסורי מונח (פ"א) הוצא הך דינא וליין הכ"מ המקור מבכורות (ד' ט"ו) וכתב ע"ו הלכה"מ וי"ל אין ראייה משם דהיא מ"ע אבל ממאי דאמר בספרי הא אינו מדבר אלא בפסוק"מ שיפדו נראה משם דהיא מ"ע ומכאן מיתתי לה סמ"ג וי"ל עכ"ל ולא הביא דברי רבנו בכאן ועי' ספרי דבי רב (ד' ר"ג) שלא ראה ג"כ הך דהכא.

גם כן תרומה הנה אכילתה נגררת אחר המצוה אבל אין אכילת הקדשים קלים ותרומה כמו אכילת בשר חטאת ואשם כי אכילת הבשר הזה מן החטאת ומן האשם בה תשלט כפרת המתכפר כמו שבארו ובא בה לשון הצווי באכילתה מה שלא בא לא בקדשים קלים ולא בתרומה ולפיכך היא נגררת אחר המצוה והאוכל אותה עושה מצוה ולשון ספרא עבודת מתנה אתן את כהונתכם לעשות אכילת קדשים בגבולים כעבודת מקדש במקדש מה עבודת מקדש ידיו ואח"כ יעובד אף אכילת קדשים מקדש ידיו ואח"כ אוכל וכבר התבאר דיני מצוה זו במקומות מזבחים. **מצוה ז' היא שצונו לשרוף קדשים שנטמאו** והוא אמרו והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף ובגמרא שבת (ד' נה) באו לבאר הטעם שבעבורו אסור להדליק בשמן תרומה שנטמא ביום טוב ואמרו בזה שבתון עשה הוא והוא ליה יום טוב עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה וענין זה המאמר שעשיית המלאכה ביום טוב אסור והעושה אותה עובר על מצות עשה שהוא בטל מצות עשה והוא אמרו ית' ביום טוב יהיה לכם שבתון ועובר על מצות לא תעשה כי עשה את מה שהוזהר ממנו והוא אמרו כל מלאכה לא יעשה בהם כלומר ביום טוב ושריפת קדשים טמאים אמנם הוא מצות עשה ולכן אינו מותר לשרוף אותו ביום טוב בעבור השרש שזכר אין עשה דוחה את לא תעשה ועשה ושם גם כן אמרו "מאמר זה לשוני" כשם שמצוה לשרוף קדשים שנטמאו כך מצוה לשרוף שמן תרומה שנטמא וכבר התבאר דיני מצוה זו בפסחים וסוף תמורה.

מצוה צא היא שצונו לשרוף נותר והוא אמרו ית' והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף ובבאור אמרו "באמרו ית' בכבש הפסח לא תותרו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו אמרו" במכילתא בא [הכתוב] ליתן עשה על לא תעשה ובמקומות רבים מפסחים ומכות וזולתם אמרו בבאור כי לאו דנותר נתק לעשה ולכן אין לוקים עליו והעשה הוא שזכרנו והנותר ממנו באש תשרפו ודין הפגול והנותר שיון כמו שאבאר במצות לא תעשה כי כבר הוציא הפגול במלה נותר וכבר התבאר דיני מצוה זו "גם כן" במסכת פסחים וסוף תמורה.

מצוה

בכל אות נפשך וגו' אינו מדבר אלא בפסולי המוקדשין שיפרו וכבר "התבאר דיני מצוה זו כלומר פדיון קדשים במסכת בכורות ובתמורה ובמקומות מחולין וערכין ומעילה.

מצוה פז היא שצונו להיות התמורה קודש "והוא אמרו ית' והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" ובבאור אמרו בראש מסכת תמורה (ד' ז') כי אמרו לא ימירנו הוא מצות לא תעשה שנתק לעשה ואמרו הרי ממיר דלאו הנתק לעשה הוא ושם נאמר גם כן "בטעם היות הממיר לוקה שהוא לאו שנתק לעשה ואמרו לא אתי עשה ועקר תרי לאוי כלומר שהאזהרה מתמירה נכפלת פעמים לא יחליפנו ולא ימיר אותו ובא עשה אחד והוא והיה הוא ותמורתו יהיה קודש הנה התבאר מה שרצינו וכבר התבאר דיני מצוה זו בתמורה כלומר איך תתקיים ואיך לא תתקיים ומה דינה "ואיך תקרב".

מצוה פח היא שצוה הכהנים לאכול שירי מנחות והוא אמרו ית' "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל ולשון ספרא תאכל מצוה כיוצא בו יבמה יבא עליה מצוה רוצה לומר שאכילת שירי מנחות כמו בעילת היבמה שהיא מצות עשה לא ענין היתר לבד וכבר התבאר דיני מצוה זו "במקומה במסכת מנחות ולשון התורה שצוה זו מיוחדת בזכרים והוא אמרו ית' כל זכר בבני אהרן יאכלנה.

מצוה פט היא שצוה הכהנים לאכול בשר קדשים כלומר החטאת והאשם שהם קדשי הקדשים והוא אמרו ואכלו אותם אשר כפר בהם ולשון ספרי מנין שאכילת קדשים כפרה "לישראל תלמוד לומר ואתה נתן לכם לשאת את עון העדה וגו' הא כיצד כהנים אוכלים וישראל מתכפרין ומתנאי מצוה זו שזוהי האכילה שהיא מצוה אמנם תהיה ליום ולילה עד חצות ואחר כך תאסר אכילת החטאת היא או האשם אמנם תהיה אכילתם מצוה בזמן המוגבל ומבואר הוא שמצוה זו מיוחדת בזכרי הכהנים ואין נשים חייבות בה כי קדשי הקדשים שבא בהם זה הכתוב לא תאכלנה אותם הנשים אמנם שאר קדשים כלומר קדשים קלים הנה הם יאכלו לשני ימים ולילה אחד זולתי תודה ואיל נזיר שהם ליום ולילה עד חצות ואף על פי שהם קדשים קלים ותאכלנה הנשים גם כן אלו הקדשים קלים ואכילתם גם כן היא נגררת אחר המצוד וכן

"כג. בארו רמז. יכס' ה'ל' ד' בה' תמורה (רפ"א) הכי' רבנו שני טעמים ע"ש וכפיה"מ רק הטעם השני וכאן הטעם הראשון. יכג. נכפלת פעמים ולא ימיר. יכד. והנותרת מן המנחה אהרן וכניו יאכלו אותה. יכה. ספרי ועי' ככ"מ בה' מעה"ק (פ"י ה"ב) דכ' על הק' דינא פשוט הוא ורבנו בעלנו מביא ככאן מקור לדבריו. יכז. אוכל. יכח. שזה. יכט. תרומה. ע"י קן לקמן (ל"ח ק"י) והוא כמכילתא דרשב"י וע"ש בהערות וכ"ה בילקוט.

האדם מחויב על עצמו באי זה דבר שיהיה מן הדברים והעובר עליו עובר על מצות לא תעשה והנה אבאר זה בזכרי מצות לא תעשה ולשון ספרי מוצא שפתיך מצות עשה ואתה יודע שאין שום ענין יוצא מדבור מוצא לברו ואמנם הכוונה מה שזכרתי לך להבין פשטיה דקרא שצוה לעשות *כל מה שהוציא בשפתיו והנה נכפל הצווי במצוה זו והוא אמרו ככל היוצא מפיו יעשה וכבר התבאר משפטי מצוה זו במקומות משבועות *ונדרים וסוף מנחות ומס' קנים גם כן כלומר ששם *התבאר הדקדוק להזהיר האדם לעשות הדבר שחייב נפשו ואיך יפטר עצמו כשיפול ספק במה שאמר .

מצוה צד היא שצונו לדין כהפרת נדרים כלומר התורה שהורנו לדין בדינין ההם ואין הענין שנתחייב להפר על כל פנים וזה הענין בעצמו הבן ממני כל זמן שתשמעני מונה דין אחד מהדינין כי אין צווי בפעולה מן הפעולות בהכרח ואמנם המצוה היא היותנו מצוים שנדון בדין זה כדבר זה אמנם היות הבעל והאב מפירין הנה כבר באר הכתוב אותו ודין בו וכאה *לנו הקבלה שחכם גם כן מתיר הנדר *לכל וכן השבועה והרמז על זה באמרו לא יחל דברו הוא אינו מחל אבל אחרים מחלין לו ובכלל הנה אין ראייה על זה מן הכתוב והם ע"ה אומרים היתר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמכו אלא הקבלה האמתית וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת *המחוברת לזה כלומר מסכת נדרים .

מצוה צן היא שצונו להיות כל נוגע בנבלה טמא ומצוה זו כוללת טומאת נבלה וכל דיניה ואני אזכור עתה הקדמה ראוי *שתזכור אותה בכל מה שזכור ממיני הטומאות והוא כי זה שנמנה כל מין *ומין מהטומאות מצות עשה אין ענינו שנהיה חייבין להטמא בטומאה ההוא ולא גם כן שנהיה אנחנו מזהירין מהטמא בה ותהיה מצות לא תעשה ואמנם היות התורה אומרת כי מי שיגע בזה המין יטמא או זה הדבר מטמא על תואר כך למי שנגע בו הוא מצות עשה כלומר שזה *הדין שנצטוינו בו הוא מצות עשה והוא *אמרנו מי שנגע בכך

מצוה צב היא שצוה הנזיר לגדל שער והוא אמרו ית' גדל פרע שער ראשו ולשון *מכילתא קדוש יהיה גדל בקדושה גדל פרע מצות עשה ומנין בלא תעשה תלמוד לומר תער לא יעבור על ראשו ושם נאמר הוא מה *נשירתם בעשה החופף באדמה והנותן סמנין כלומר שהנזיר ששם על ראשו *רפואה להשיר השער לא יהיה אז עובר על מצות לא תעשה כי הוא לא העביר כעין תער ואמנם עבר על מצות עשה והוא *אמרו גדל פרע וזה לא גדל ולא הבא מכלל עשה עשה הוא כמו שהוא השרש אצלנו וכבר התבאר דיני מצוה זו במקומות מס' נזיר .

מצוה צג היא שצוה הנזיר לגלח את ראשו ולהביא את קרבנותיו במלאות ימי נזירותו ולשון *ספרא שלשה מגלחין ותגלחתן מצוה הנזיר והמצורע והלויים אמנם גלוח הלויים היה במדבר ואינה נהגת לדורות וגלוח מצורע ונזיר נהג לדורות ומבואר הוא כי לנזיר שני גלוחים גלוח טומאה *הוא אמרו ית' וכי ימות מת עליו בפתע פתאם *וגלוח טהרה והוא אמרו ביום מלאות ימי נזרו ואין ראוי שימנו שני גלוחים אלו בשתי מצות לפי שגלוח טומאה הוא מדין מצות נזירות כי מצות עשה שלו הוא שירכה פרע בקדושה כמו שבאר אותו ודין אותו הכתוב בזה *ואמר שאם נטמא *במת בימי* הנזירות יגלח ויביא קרבן ואז ישוב ויגדל פרע בקדושה *ככתחלת מנין ימי הנזירות שחייב נפשו כמו שיש למצורע גם כן שתי תגלחות והם מצוה אחת כמו שאבאר במקומו והנה אבאר במה שאחר זה הסכה במנותנו *תגלחת נזיר וקרבנותיו מצוה אחת ותגלחת מצורע וקרבנותיו שתי מצות וכבר התבאר משפטי מצוה זו גם כן כלומר תגלחת נזיר במקומה במסכת נזיר .

מצוה צד היא שצונו לקיים כל מה שקבלנו על נפשנו במלת שבועה ונדר *ויצדקה וקרבן וזולת זה והוא אמרו ית' מוצא שפתיך תשמור ואף על פי שכבר חלקו מלות זה הפסוק ושמו כל מלה ממנו לענין אמנם הכוונה המגעת מכל מה שזכרתי לך שמצות עשה היא לקיים כל מה *שיבטא

*כנ, הוא שצונו שהנזיר יגדל . יהוא מספרי זוטא הובא בילקוט שם וזה' נזירות (פ"ב הי"ב) כתוב ג"כ דין זה וכתב הלה"מ שם ללא ידע טעמו של רבנו ז"ל ע"ש ולא ראה ככאן , אח"כ קייתי ס' שו"ת הייס שאל ומלאתי שם בח"א (סי' ג"ב) שהעיר על הלח"מ וכן הביא שעררו כזה בס' בתי כהונה ובמראה הפנים בירושלמי סוף נזיר ולא ידעו הך ספרי ורק הארה מיסור והמרכבת המשנה כתבו דמליאה מלאו כספרי זוטא מדעתא דנפשא ע"ש , שו"ר כעת בס' מעשה רוקח הספרדי שהביא מהכא . יבנ, שנתתי . יבנ, שצונו לגלח הנזיר . יבנ, ולשון ספרי שלשה מגלחין ושלתן תגלחתן מלואה . יבנ, כמתחלה וזאין ימי . יבנ, במנותנו תגלחת נזיר וקרבנותיו שתי מלות וכ"ה גם בא"א ואולם בערבי כמו שלפנינו ועי' בסו"ס וזאת ליהודה שהגיה כן מדעתיה . יבערבי וא"א וכן ברמב"ן כאן ליתא למלת לדקה וכתיבין (סי' תקע"ה) שכולו מועתק מסה"מ ליתא גם למלת וקרבן . יבנ, התבאר בכתוב . יבנ, הנדר וגם כן לשבועה , יבנ, שזכור אותה בכל עת שזכור . יבנ, המין , יבנ, אמרו .

טמא ומצוה זו כוללת משפטי שכבת זרע *כלם .
מצוה קן היא שצונו להיות זבה טמאה
ומצוה זו כוללת דקדוק הדברים שבהם תהיה זבה
ואיך תטמא לזולתה אחר שהגיע לה הזיבות .

מצוה קז היא שצונו *על טומאת מת ומצוה
זו כוללת כל משפטי טומאת מת .

מצוה קח היא *התורה שהורנו במשפטי
מי נדה שיטהרו בענין אחד ויטמאו בענין אחד
כמו שיתבאר בדקדוק מצוה זו ודע כי אלו שלשה
עשר מינין מהטומאות שקדם מינם והם טומאת
נבלה וטומאת שרצים וטומאת אוכלין ומשקין
וטומאת נדה וטומאת יולדת וטומאת צרעת אדם
וטומאת צרעת בנגד וטומאת צרעת בית וטומאת
זב וזבה וטומאת שכבת זרע וטומאת מת וטומאת
מי נדה וטהרתן כל אחד מהם הוא כתוב בתורה
*ובכל מצוה מהם יש *כתובים רבים ודינים ותנאים
כמו שכתוב בפרשת שמיני ובפרשת תזריע ובפרשת
תורת המצורע ובפרשת פרה אדומה ואלו הארבע
פרשיות תכללנה כתובי אלו הטומאות כלם אמנם
דיני המינין האלו כלם ודקדוק כל מין מהם סדר
טהרות כולל כל זה *ויש מהם מינים חוברו להם
מסכתות ומכללם *מסכת טהרות ומסכת *מכשירין
ומסכת עוקצין כי אלו שלש מסכתות כוללות טומאת
אוכלין בלבד ולהם הם מחוברות ומה שנגזר מהם
מזכרון דין מדיני טומאות אחרות אמנם בא בהם
במקרה וכן מסכת נדה כוללת *דיני טומאת נדה
וטומאת יולדת ובמסכת כריתות יש קצת מדיני
טומאת יולדת גם כן ומסכת נגעים כוללת דיני נגעי
אדם ובנגד ובית ומסכת זבים כוללת *דיני זב
וזבה ושכבת זרע ומסכת אהלות כוללת דיני
טומאת מת ומסכת פרה כולל מי נדה לטמא
ולטהר אמנם טומאת נבלות וטומאת שרץ לא
נתיחדו להם מסכתות אבל דיניהם מפורזים ומפורדים
במקומות מהסדר הזה והרוב *ממנו והיותר חזק
במסכת כלים וטהרות וכן דברו על שאלות רבות
מאלו הענינים במסכת עדיות וכבר פירשנו זה
הסדר בכללו כלומר סדר טהרות פירוש *לא
יצטרך עמו לעיין ספר אחר בשום דבר מעניני
טומאה *וטהרה .

מצוה קט היא שצונו שנטבול במי מקוה
ואז נטהר מאיזה מין ממיני טומאות שנטמא בה
והוא אמרו ית' ורחץ במים את כל בשרו ובאה
הקבלה

בכך על תואר כך נטמא ומי שהיה על ענין כך
לא נטמא *וההטמאה בעצמו רשות אם רצה יטמא
ואם לא רצה לא יטמא ולשון *ספרא ובנבלתם לא
תגעו יכול אם נגע אדם בנבלה ילקה תלמוד
לומר ולא *ה טמאו יכול אם ראה אדם נבלה
יכך ויטמא לה תלמוד לומר ובנבלתם לא תגעו
*הא כיצד הוי אומר רשות והמצוה *הוא מה
שנאמר לנו בדין זה שמי שיגע בזה נטמא ויהיה
טמא ויתחייב לו מה שיתחייבו הטמאים לצאת
חוץ למחנה שכינה ושלא יאכל קדש ושלא יגע
בו וזולת זה וזהו הצווי כלומר היותו טמא בזה
המין כאשר נגע בו *או כשהיה אצלו בענין כך
וזכור זה הענין בכל מין ממיני הטומאה .

מצוה צז היא שצונו להיות מטמאים בשמנה
*המינים מן *השרצים ומצוה זו כוללת טומאת
שרץ ומשפטיהם .

מצוה צח היא שצונו לדון בטומאת אוכלין
ומשקין הדינין הכתובים ומצוה זו כוללת טומאת
אוכלין ומשקין בכללם .

מצוה צט היא שצונו להיות הגדה טמאה
ומצוה זו כוללת טומאת נדה וכל משפטיה .
מצוה ק היא שצונו להיות היולדת טמאה
וטצוה זו כוללת כל משפטי יולדת .

מצוה קא היא שצונו להיות *אדם מצורע
טמא ומצוה זו כוללת *כל דיני צרעת אדם מה
שממנה *טמא ומה שממנה *טהור ומה שממנה צריכה
הסגר או אינה צריכה *הסגר ומה שיצטרך עם ההסגר
גלוח או אינו צריך *עם ההסגר גלוח *כלומר תגלחת
הנתק וזולת זה מחלקי דיניה ואיכות טומאתה .
מצוה קב היא שצונו להיות *בנגד מצורע
טמא ומצוה זו כוללת כל משפטי צרעת בנגדים
איך הם טמאים ואיך הם מטמאים ומה מהם צריך
הסגר או קריעה או שריפה או רחיצה וטהרה
וזולת זה *טוה שבא בכתוב ומה שבא בו בקבלה .
מצוה קג היא שצונו להיות בית מנוגע
טמא ומצוה זו כוללת טומאת בתים *כלם מה
מהם צריך הסגר או נתיצה לקצת הכותלים או
*לנתוץ נתוץ כללי ובמה יטמאו ואיך יטמאו .

מצוה קד היא שצונו להיות הזב טמא
ומצוה זו כוללת משפט הדברים שיהיה בהן זב
ותאר היותו מטמא *לזולתו .

מצוה קה היא שצונו להיות שכבת זרע

*כג, והטמא . *כג, ספרי . יצג, והמנוה הזאת שנאמר , ובערכי וא"א הלשון אשר לוינו כאלה המשפטים ונאמר לנו .
יצג, כשנגע בו כאשר היה אללנו . יצג, להיות דנין בטומאת בנגד מזורע שיהיה טמא . יצג, לחחמו ונדפו"א לזיבתו .
יצג, שצונו להיותו דנין בטומאת מת . יצג, היא שצונו והורונו במשפטי מי נדה שאלו שיהיו . יצג, וערכין . יצג, רוב
זה במסכת וכן הוא בא"א . יצג, פירוש וטהרה לא יצטרך , הך מלת וטהרה נשמעה משורה שאחר זאת ונשתרבה לכאן שהיה
כתוב מעניני עומאה וטהרה כמו שכתוב לפנינו .

הקבלה מים שכל בשרו עולה בהם והוא שיעור מקוה אלא אם יהיו מים ניבעים שאין שיעור להם כמו שיתבאר בדרדוק מצוה זו ומתנאיה שהזב בלבד יהיו המים שיטהר בהן גובעין כמו שבא בכתוב מים חיים ואין הכוונה "באמרנו הטבילה מצות עשה שיהא חייב כל טמא שיטהר על כל פנים כמו שהוא חייב כל מי שיתכסה בכסות שיעשה ציצית או כל מי שיש לו בית שיעשה מעקה ואולם הנרצה בזה דין טבילה והיות התורה אומרת לנו כי מי שירצה ליטהר מטומאתו הנה לא ישלם לו זה אלא בטבילה במים ואז יטהר ולשון "ספרא ורחץ במים יכול גורת מלך תלמוד לומר ואחר יבא אל המחנה מפני הטומאה רומז אל זה השרש שבארתו *לך כי *זה הוא דין לבד שמי שירצה לטהר יעשה כך וזה הדין הוא המצוה ואולם שיהיה חייב טבילה על כל פנים לא אבל מי שירצה להשאר בטומאתו ולא יכנס למחנה שכינה זמן רב הרשות בידו וכבר בא לשון הספר האמתי בכל מי שנטמא ויטבול שהיא נטהר אבל לא תשלם טהרתו עד שיעריב שמשו וכן *גם כן* בא בפירוש המקובל שהוא צריך שיטבול וגופו ערום גונע בשטח המים *ואמרו כל בשרו* שלא יהיה דבר חוצץ בינו ובין המים הנה התבאר לך שמצוה זו והיא מצות טבילה כוללת משפטי המקוה ומשפטי החציצה ומשפטי טבול יום ומצוה זו מבוארת במסכת מקואות ובמסכת טבול יום.

מצוה קי היא שצונו שתהיה הטהרה מן הצרעת במעשה הכתוב והוא עץ ארו ואזוב ושני תולעת ושתי צפרים ומים חיים ושיעשה בהם כל מה שנוכר ובה המעשה בעצמו יטהר האדם *והבית כמו שבאר הכתוב הנה כבר התבאר לך כי מיני הדברים המטהרים מן הטומאה *בתורתנו שלשה מינים אחד כולל *הושנים מיוחדים בשני מינים *ממיני הטומאות אמנם הכולל הוא הטהרה במים *הנה כלל כל טמא לא תניע לו טהרה אלא אחר שיטהר במים* והמין השני מי נדה והוא דבר מיוחד בטומאת מת והמין השלישי עץ ארץ ואזוב ושני תולעת ושתי צפרים ומים חיים והוא דבר מיוחד בצרעת וכבר התבאר משפטי מצוה זו כלם ר"ל טהרת מצורע *הראשונה במסכת נגעים.

מצוה קיא היא שצוה המצורע לגלח והיא הטהרה השניה *לו כמו שהתבאר בסוף נגעים* והוא אמרו ית' והיה ביום השביעי יגלח וגו' וכבר קדם תורף לשונם שלשה מגלחין ותגלחתן מצוה הנזיר והמצורע והלויים וכבר התבאר דיני מצוה זו בסוף נגעים ובכאן אבאר לך מה הסבה במנותנו תגלחת המצורע מצוה בפני עצמה והבאת קרבנותיו מצוה בפני עצמה *ולא נעשה כן בניזיר אבל שמנו תגלחתו והבאת קרבנותיו מצוה אחת* וזה כי המצורע אין קשר לתגלחתו עם הבאת קרבנותיו והתכלית *המנעת מתגלחתו וזאת התכלית המנעת מהבאת קרבנותיו וזה כי המצורע טהרתו תלויה בתגלחתו ובששי מניזיר (ד' מד:) אמרו מה בין נזיר למצורע אלא "שוה טהרתו תלויה בימיו כלומר הנזיר ומצורע טהרתו תלויה בתגלחתו וכשגלח המצורע ונשלמה תגלחתו השניה טהור מלטמא כשרץ כמו שהתבאר בסוף נגעים (פיק יז) וישאר מחוסר כפורים עד שיביא קרבנותיו כשאר מחוסר כפורים כמו שהתבאר שם והיה תכלית תגלחתו שהוא טהור מלטמא כשרץ הביא קרבנותיו או לא הביא ותכלית הבאת קרבנותיו שתשלם כפרתו כשאר מחוסרי כפרה כלומר זב וזבה ויולדת וכבר קדם לנו לשון אמרם (נתיבות ד' ת) ארבעה מחוסרי כפרה ושם נתבאר שהנזיר אינו מחוסר כפרה אבל המעשה ההוא בכללו כלומר הגלוח והבאת קרבן יתירו לו שתיית היין ולא יספיק מהם האחד בלתי האחר אבל הגלוח נקשר בקרבן והקרבן נקשר בגלוח ובקבוצם יגיע התכלית האחד והוא שיותרו לו הדברים שהיו אסורים עליו בימי נזרו ובששי מניזיר (ד' מו:) אמרו גלח על הזבח ונמצא פסול תגלחתו פסולה וזבחו לא עלו לו הנה התבאר לך כי התגלחת הוא בתנאי הזבח והזבח מתנאיה "ובתוספתא גם כן התבאר שניזיר שכלו ימיו אסור לגלח ולשתות יין ולטמא למתים עד שיעשה המעשה ההוא כלו והוא תגלחת טהרה כמו שהתבאר בששי מניזירות (ד' מה) והוא שיתגלח פתח אהל מועד וישליך שערו תחת הדוד ויוקרבו הקרבנות כמו שבא בכתוב ואתה תמצאם ברוב מקומות "יקראו הבאת הקרבנות תגלחת ובבאור

יבנ. בנואמר. יבנ. ספרי. יבנ. בלשון ספרי האמת שכל, יבנ. הרחיבה, יבנ. ושניהם. יבנ. ומיני. יבנ. וכערכי וא"א הלשון כי כל טמא כו'. יבנ. בראשון ממסכת. יבנ. לה. יבנ. בסוף נגעים ובכאן אבאר לך והוא. יבנ. שזה טהרתו תלויה במים וזה טהרתו תלויה בתגלחתו ר"ל המצורע. יבנ. מעשה נסים (סי' ח') דר' ליהלל הכבלי טען הא תוספתא זו ר' אליעזר היא ושלח אליה דהילכהא והרב ר' אבהוהו בנו של רבנו הודה לו בזה וכתב שאין ספק דהרריה מהתוספתא היא דעה נדחית ומדכריו ז"ל בס' הי"ד יתראה דחיתה וכן העיר שם על מ"ש רבנו בכאן אבל המעשה ההוא בכלל כלומר הגלוח והבאת הקרבן יתירו לו שתיית היין כו' ובס' הי"ד חזר מזה וכתב דנדלוי היה לו איזה נוסחא אשר לא ידענוה ושיטה אחרת בזה ועכ"פ לענין הדין זהו אשר במקור אמת ועי' במעשה"ח צ"ל מצורע מ"ש בזה. יבנ. ויקראו.

יבנ. בנואמר. יבנ. ספרי. יבנ. בלשון ספרי האמת שכל, יבנ. הרחיבה, יבנ. ושניהם. יבנ. ומיני. יבנ. וכערכי וא"א הלשון כי כל טמא כו'. יבנ. בראשון ממסכת. יבנ. לה. יבנ. בסוף נגעים ובכאן אבאר לך והוא. יבנ. שזה טהרתו תלויה במים וזה טהרתו תלויה בתגלחתו ר"ל המצורע. יבנ. מעשה נסים (סי' ח') דר' ליהלל הכבלי טען הא תוספתא זו ר' אליעזר היא ושלח אליה דהילכהא והרב ר' אבהוהו בנו של רבנו הודה לו בזה וכתב שאין ספק דהרריה מהתוספתא היא דעה נדחית ומדכריו ז"ל בס' הי"ד יתראה דחיתה וכן העיר שם על מ"ש רבנו בכאן אבל המעשה ההוא בכלל כלומר הגלוח והבאת הקרבן יתירו לו שתיית היין כו' ובס' הי"ד חזר מזה וכתב דנדלוי היה לו איזה נוסחא אשר לא ידענוה ושיטה אחרת בזה ועכ"פ לענין הדין זהו אשר במקור אמת ועי' במעשה"ח צ"ל מצורע מ"ש בזה. יבנ. ויקראו.

גם כן חיובין לעשות לעצמם הכרה עד שירחיקום בני האדם ולשון ספרא טמא מת ובוכל נדה וכל המטמאין את האדם מנין תלמוד לומר וטמא טמא יקרא והפירוש שכל טמא צריך שיכריז על עצמו הטומאה וזה שישים לעצמו הכרה יודע בה שהוא טמא ומי שיגע בו טמא ולכן יתרחק והנה התבאר שהכרת מצורע אין הנשים חייבות בה¹ והוא אמרם האיש פורע ופורם ואין האשה פירעת ופורמת אבל היא תעשה על שפם ותודיע על עצמה כשאר טמאים.

מצוה קיג היא שצונו לעשות פרה אדומה כדי שיהיה אפרה מוומן למה שיצטרך אליו לטהרת טומאת מת כמו שזכר ית' והיתה לעדת בני ישראל למשמרת וכבר התבאר דיני מצוה זו במסכת המחוברת לה והיא מסכת פרה.

מצוה קיד היא מה שהורטנו התורה בדין ערכי אדם והוא כי מי שיאמר ערכי עלי או ערך פלוני עלי אם היה זכר יפרע כך ואם היא נקבה תפרע כך לפי השנים כמו שבא בכתוב ולפי ענין המעריך והוא אמרו איש כי יפלא נדר בערכך נפשות וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת ערכין.

מצוה

ובבאור אמרו² במקומות מהמשנה הריני נזיר ועלי לגלח נזיר רוצה בזה שיביא קרבנות נזיר ויקריבם בעדו הנה כבר התבאר כך שהתגלחת נופלת על הבאת הקרבנות והסבה בזה היותה חלק מהם כמו שבארנו ובקבוצם יסתלק דין הנזירות וישתה הנזיר יין אמנם תגלחת טומאה היא מדין המצוה כמו שבארנו במה שקדם.

מצוה קיב היא שצונו להיות המצורע ידוע לכל עד שיוברלו ממנו בני אדם והוא אמרו ית' והצורע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וגו' והראיה על היות זה מצות עשה אמרם בספרא לפי שנאמר את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום יכול אע"פ שהוא מנוגע ומה אני מקיים בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע בכל אדם חוץ מכהן גדול תלמוד לומר אשר בו הנגע אפילו כהן גדול יהיו בגדיו פרומים וקרועים וראשו יהיה פרוע ויגדל פרוע ומבואר הוא שכהן גדול הוא בלא תעשה מלפרום או לפרוע והשורש אצלנו כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה את לא תעשה ומאחר שמצאנו לשונם ישכהן גדול כשנצטרע פורע ופורם נמצא שהיא מצות עשה וכבר באתנו הקבלה ששאר טמאים

¹בב. במקום המשנה. יכ"ה בא"ח אבל בערכי ליתא למלת פרומים. יבג. שמאלנו לכונס מורה כשנצטרע כה"ג פורע ופורם נמצא שהוא מ"ע. יבג. בספרי. יבא"ח וערכי כתוב אין הנשים חייבות בה בכללה וכו' לכאורה הלשון יותר מבורר. יכה' טומאת זרעת (פ"י ה"ה) פסק רבנו דהמלוצרת גם אינה עוטה על גפס וצמעה רוקח שם העיר בזה, וכס' וזאת ליהודא וכן במשנה"ח כפ' תזריע כתבו להגיה גם הכא כן ואלו גם בא"ח ובטריבו הגי' כמ"ס לפנינו ועי' בנר תמיד לכריתות (ד' ח') דהעיר מנמר"ה דהתם ראוה למ"ש כאן דמזרעת עוטה על גפס והנה בתוספתא (דפוס ווילנא) סוטה (ספ"ב) יש גירסאות מחולפות אי האשה עוטה או לא ע"ש ועי' בתוס' סוטה (ד' כג') ד"ה מה שהביאו הגי' בהך תוספתא ואין האשה נעטפת ומספרת ועי' בגירסאות השונות דכהאי לישנא בככורים (פ"ד מ"ב) והראשונים ז"ל נדחקו שם. יבג. ותודיע לכל שהיא טמאה כשאר טמאים. יבג. למי. (והנה בר' פרה אדומה (פ"א ר"ב) פסק רבנו מי שהוזה עליו בשלישי ולא הוזה עליו בשניי טובל בכל פת שיראה אחר השניי כו' וכתב הכ"מ יש לתמוה ע"ז דהא אמרינן בקדושין (ד' ס"ב) והוה הטבור על העמא ביום השלישי וכיום השניי למה לי איצטריך סד"ח שלישי למטוטי שני שניי למטוטי שני דקא ממעט בימי טהרה אבל היכא דקא עבד בשלישי ובשניי דקא מסיב בימי טהרה אימא שפיר דמי קמ"ל וכבר הבינו הראש"ד וכתב אינו כן בגמרא דקדושין לעולם מוזה שלישי ושניי וטובל אחר הוזה עכ"ל וי"ל שרבנו סמך כל מה ששנינו בפסיקתא וחתמו ביום השניי לרבות הוית שניי שאם לא הוזה בשניי מוזה בשמיני ובתשיעי וכן בספרי אין לי אלא שניי שמיני תשיעי מנין ת"ל וחתמו ביום השניי ואח"כ וכנס בגדיו וחתך במים וטהר כפרך וכן מלאחי פילקוט כסס ספרי זוטא כו' פ"ט מ"ט להגיה ועי' בשו"ת מהר"ץ הלברשטט (ד' מ"ב) ולענ"ד בדעת הרמב"ם הכי וגיבא מעט הבוגיא בקדושין שם דר"מ אמר כל תנאי שאינו כסול כתנאי ב"ב וב"ר אינו תנאי ור"ח ב"ב פליג עליו וס"ל דא"ל ת"כ ואמרינן בגמרא לר"מ היינו דכתיב הוא יתחטף בו ביום השלישי וביום השניי יטהר ולא לא יתחטף ביום השלישי וביום השניי לא יטהר אבל לרמב"ג למה לי איצטריך סד"ח מלות הוזה בשלישי ובשניי והיכא דעבד בחד מינייהו עבד קמ"ל והוה הטבור על העמא ביום השלישי וביום השניי ל"ל ופגש"י דלא לרמב"ג אלא לר"ה בעי לה, איצטריך סד"ח שלישי למטוטי שני שניי למטוטי שני דקא ממעט בימי טהרה אבל היכא דעבד בשלישי ובשמיני דקא מסיב בימי טהרה אימא שפיר דמי קמ"ל וחתמו ביום השניי וחתמו ביום השניי ל"ל איצטריך סד"ח ה"מ לרמב"ם אבל לתרומה בחד נמי כגי קמ"ל ויתכן דהרמב"ם ס"ל דקו' והוה הטבור כו' אינה אלא אליבא דרמב"ג דיליף מואם לא יתחטף וגו' דכתיב הוזה ג' ו' דוקא לכן לדידיה מיותר והוה הטבור כו' משא"כ לר"מ דאיצטריך ולא יתחטף לר"מ שפיר איצטריך והוה הטבור כו' להורות דכתיב דוקא הוזה ג' ו', ולפי"ו כי משני הש"ס והוה הטבור כו' איצטריך להיכי דעביד בשלישי ובשמיני דסד"ח דשפיר דמי משום דקא מסיב בימי טהרה קמ"ל היינו רק לרמב"ג אבל לר"מ דאיצטריך והוה הטבור כו' דכתיב דוקא הוזה ג' ו' ממילא הסד"ח כשאר באת דשפיר דמי הואיל וקא מסיב בימי טהרה ומאחר דהרמב"ם עוסק בה' אישות (פ"ו) כר"מ לכן שפיר פסק בהכד"ח דגבאל באת לר"מ דשפיר דמי וגם הפסיקתא

רבעי שיהיו לבעלים וכבר התבאר משפטי מצוה זו בעלמות בפרק אחרון ממסכת מעשר שני.

מצוה קכ היא שצונו להניח פאה מן התבואה והאילנות והדומים להם והוא אמרו ית' תעזוב אותם אחר זכרו הפאה ונתבאר בגמרא מכות (ד' טו:) שהפאה היא לאו הנתק לעשה אמנם הלאו אמרו לא תכלה פאת שדך והעשה אמרו תעזוב אותם וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת פאה והיא אינה נוהגת אלא בארץ זה הוא דין תורה.

מצוה קכא היא שצונו להניח הלקט והוא אמרו ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזוב אותם והוא גם כן לאו הנתק לעשה כאשר התבאר על פניה במסכת מכות וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת פאה והיא אינה נוהגת אלא בארץ זה הוא דין תורה.

מצוה קכב היא שצונו להניח עומר השכחה והוא אמרו ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה יהיה הנה אמרו יהיה הוא הצווי להניחו והוא עשה כמו אמרו בלקט ופאה תעזוב אותם שהוא עשה כמו שבארנו וזאת אינה נוהגת מן התורה אלא בארץ וכבר התבאר משפטי מצוה זו גם כן במסכת פאה.

מצוה קכג היא שצונו להניח מה שישאר בכרם כשיבצור אותו לעניים והוא הנקרא עוללות ובא בהם הכתוב גם כן תעזוב אותם אחר זכרו העוללות וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת פאה ואינה נוהגת מן התורה אלא בארץ.

מצוה קכד היא שצונו להניח מה שיתפרד ויפול מן הענבים בכצירתם לעניים והוא אמרו ית' ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזוב אותם וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת פאה ואינה נוהגת מן התורה אלא בארץ.

מצוה

מצוה קטו היא שצונו התורה בדין ערכי בהמה והוא אמרו והעמיד בהמה לפני ה' והעריך אותה הכהן וכבר התבאר משפטי מצוה זו במקומות מתמורה ומעילה.

מצוה קטז היא שצונו בערכי בתים והוא אמרו כי יקדיש את ביתו קדש וגו' וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת ערכין.

מצוה קיז היא מה שצונו התורה בערכי שדות והוא אמרו ואם משדה אחוזתו וגו' ואם וגו' אשר לא משדה אחוזתו וגו' וכן בשדה אחוזה והיה ערכך לפי זרעו וגו' ובשדה מקנה וחשב לו הכהן את מכסת הערכך וכבר התבאר משפטי מצוה זו על השלמות במסכת ערכין ואל יחשוב חושב שאלו ארבעה מינין מהערכין יהיה ביניהם שתוף יחייב שימנו מצוה אחת אבל הם ארבע מצות יש לכל אחת מהן דין וזולת דין האחרת ואמנם יכללם שם ערך על צד שתוף השם ואין ראוי שימנו מיני הערכים כלם מצוה אחת וזה מבואר עם ההשתכלות.

מצוה קיח היא שצונו שיהיה כל הנהנה מן ההקדש או אוכל קדש כלומר התרומה בשגנה משלם מה שאכל או שעור מה שנהנה ותוספת חומש והוא אמרו ית' ואת אשר חטא מן הקדש ישלם ואת חמישתו יוסף עליו ואמר גם כן ואיש כי יאכל קדש בשגנה וגו' וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת מעילה ובמסכת תרומה גם כן.

מצוה קיט היא שצונו להיות נטע רבעי כלו קדש והוא אמרו ית' יהיה כל פריו קדש הלולים לה' ודינו שיעלה לירושלים ויאכלהו בעליו שם כמו מעשר שני בשוה ואין לכהנים בו כלום ולשון ספרי ואיש את קדשו לו יהיה משך הכתוב כל הקדשים ונתנם לכהן ולא שויר מהן אלא תורה ושלמים ופסח ומעשר בהמה ומעשר שני ונטע

והערי הגל יל דס"ל כר"מ וא"ש טובא לייז בהא דקאמר הש"ח וחסלו ביום השביעי ל"ל היינו נמי אליבא דרשב"ג אבל לר"מ יל דדורש וחסלו בו כדלית' בפסיקתא וספרי וא"ש דאזכר לומר כן מסכרא כהסד"ה דלעיל מ"מ קמ"ל קרא זאת כהדיא דלא תטעה וכיו"ב מ"ינו דלפי' מאי דלית' בק"ו זכא וכתב ליה קרא, אכן לרשב"ג דלא ס"ל כן כאלר הקו' וחסלו בו' ל"ל והזכך לטבת סד"ה ה"מ לקדשים בו' ועוד יותר י"ל דדוקא לרשב"ג דלא כפי ת"כ ודורש מואם לא יתחטא בו' דלרין הוואת ג' וו' וכתב הלי קרא כתיב כל הטוב גמת בו' ולא יתחטא את מבין ה' טמא ונכתבה בו' מ"מ דוקא לקדשים בעי הוואת ג' וו' לכן אליעזרין קרא וחסלו בו' דכתיב את"כ כסתמא דמבמע לרבותא דלפי' לתרומה בעי הוואת ג' וו' משא"כ לר"מ דלרין וואם לא יתחטא בו' לת"כ והלי ילשותא דבעי הוואת ג' וו' היתא מקרא דוהיה הטובור בו' דכתיב כסתמא כפרשה המתחלת זאת העורה אדם בו' וכעלי קרא כתיב נמי וחסלו בו' א"כ ללאו ה"ה לומר כ"כ דוחטלו אתא לרבות תרומה דט"ה דוקא קדשים בו' דהא כסתמא כתוב שם ולמה נלמד דלרין בקדשים דוקא, ובשיר פסק הרמב"ם כר"מ וכפסיקתא וספרי.

כ"ג משפטי זו המצוה במס' ערכין. יבערבי וא"ל כתוב כך מצוה אהת [כמו שלא נמנה מיני הקרבנות כלם מצוה אהת]. יכנ מי שנהנה מן ההקדש מוסיף חומש לו. יכנ כלום שנאמר ואיש, ועי' בכ"מ בה' מע"ש (רפ"ט) שהעתיק דברי רבנו בכאן וחשב דדרשת הרמב"ם הוא בספרא ואינו כן דבספרא יליף ליה שם מקרא אחרונה דרשה אהרת וכמו שהביא שם בשם הירושלמי ואולי ט"ם בכ"מ וז"ל בספרי. יכנ בכאן ובסוף מצוה שלאח"ו ודין תורה שלא תהא נוהגת אלא בארץ ובערבי וא"ל כתוב הכל כמו שלפינו ולקמן כמו נדפס. יכנ בלקט שכהה ושאה.

מצמח הארץ והוא אמרו ית' *כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה* וכל מעשר הארץ לה' הוא וכבר באר הכתוב שהמעשר הזה לציום וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת מעשרות וזה הוא הנקרא מעשר ראשון ואינה חובה מן התורה אלא בארץ *ישראל* .

מצוה קכח היא שצונו להוציא מעשר שני והוא אמרו עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה *ולשון ספרי שנה שנה* מלמד שאין מעשרין אותו משנה לחברתה אין לי אלא מעשר שני שבו דבר הכתוב מנין לרבות שאר מעשרות תלמוד לומר עשר תעשר ולשון התורה הוא להיות זה המעשר עולה לירושלים ויאכלוהו

מצוה קכה היא שצונו להוציא הבכורים ולהביאם למקדש והוא אמרו יתברך ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך ומבואר שהמצוה הזאת אינה נוהגת אלא בפני הבית ולא יובאו *אלא מפירות ארץ ישראל* יסוריא ועבר הירדן ומשבעת המינין לבד וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת בכורים *והתבאר שם שהם נכסי כהן* כלומר פירות הבכורים .

מצוה קכו הוא שצונו להוציא תרומה גדולה והוא אמרו ית' ראשית דגנך וגו' תתן לו ומצוה זו אינה נוהגת מן התורה אלא בארץ ישראל וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת תרומות .

מצוה קכז היא שצונו להוציא המעשר

*משמע מכאן למעוטי הו"ל ידעינן מהך קרא דראשית בכורי אדמתך וכ"ה להדיא בס' הי"ד כה' בכורים (רש"י) והמקור לזה הוא בתוספתא בשקלים (ספ"ג) ומפרשי הרמב"ם לא העירו בזה , דלילו מש"ס דילן ב"ב (ד' פ"א) והולין (ד' ק"ג) שהביאו , ממעט הו"ל מקרא אשר תביא מארץ זרבו בעלמא הכיא זה הפסוק בפירושו ככלים (פ"א מ"ו) ע"ש והנה בב"ב שם אינערין קרא דראשית בכורי אדמתך למעוטי אדמת כותי וכתב שם הרשב"ם דב' פעמים כחזו ראשית בכורי אדמתך באלה המשפטים וכתיב תש' חד למעוטי אדמת כותי וחד למעוטי אדמת גר שהרי הגר עלמא מן המביאים ולא קוראים הוא ואתא האי קרא למעוטי דהקונה מפירות קרקע שלו לא מביא ולא קורא והתוס' כתבו דחד אדמתך דרשינן הנוטע בתוך שלו והכריך לתוך של חברו דלינו מביא משום דכתיב אדמתך עד שיהיו כל הגדולים מאדמתך כו' ע"ש ורבו י"ל לשיטתו דפסק שם (פ"ד ה"ג) דגר מביא וקורא וגם אדמת כותי אינו ממעט כמ"ש (פ"ב ה"טו) ורק פוסק שם (ה"י) דנוטע בתוך שלו והכריכו לתוך של חברו דלינו מביא משום דכתיב אדמתך ואיתר ליה לדרידה אדמתך השני ועדיף ליה למעוטי הו"ל כמ"ש בתוספתא ולא מקרא דמארץ משום דהוא קרא מוקדם בחורה והא דכתב שם (ה"י) האריסין והחכירין ובעלי זרוע שאונסין את הבעלים ולוקחין מהם ארנותם בפהות והגולנין אינן מביאים בכורים כו' שנאמר בכורי אדמתך כולם מהד אדמתך הנ"ל דריש דא"ל לאלו מעוט אחר וכדמשמע להדיא בבכורים (משנה ב') ע"ש , עוד י"ל דמארץ אינערין להא דלרא"א במנחות (ד' פד:) מארץ ולא כל ארץ להוליא תמרים שכהרים כו' וכמ"ש רבנו (בהל' ג') ע"ש , שוב ראינו בחי' הרמב"ן בב"ב שם דכתב בזה"ל ובמסכת בכורים דריש אדמתך ולא דריש ארץ והנה לפנינו בבכורים ליתא כלל מזה ולכאורה באמת יש לעמוד למה לא נזכר דין דהו"ל פטור בכל מסכת בכורים אבל הא חזינן דלפני הרמב"ן היה זה ונדלתי כן היתה הגירסא במשניות בבכורים לפני הרמב"ם וכן בסמ"ג במ"ע זו (פי' קל"ט) כתוב כך ובארץ ישראל כלבד שנאמר ראשית בכורי אדמתך ונרשם שם פ"ב דמס' בכורים ד' פ"ה . (ובכתובים הראיתי הכנה דברי חז"ל בשמנו מש"ס שלנו והוכחו דברי הראשונים ואמ"ל נפרט זה אף כיבא דברים אחרים לדוגמא מספיקי הרמב"ם י"ל שחשבו מקורו ולא מלאו באבר בש"ס שלנו בשמנו הדברים , ברמב"ם כה' דעות (פ"ב) כל הכועס כאלו עובד ע"ז וכ"ה בפיה"מ באבות (פ"ב מ"י) וכתבונתיו (כו' ק"ס) ולא נמצא כן לישא בש"ס והלאו מקורו מזהר בהכנה מקומות וממדרש לעולם ועו' בכו"מ יד אלטור (פי' ל"ב) ואולם בכו"מ הרשב"ם (פי' ג"ע) הביא מאמר זה כלאנו מנדרים ועו' במהרש"א לבנת (ד' ל:) ועו' ביחזקוני שקלים (פ"ב ה"ה) תמיהני אם לא הוה בהכ"ז בית ע"ז ובתקליו חזתין שם משום כל הכועס כאלו עט"ו ; כה' תשובה (פ"ג ה"ו) חשב בין אלו שאין להם חלק לעוה"ב העושה עבירות בפריהו כיהויקם כו' והמושך פתלתו ע"ש ולא מלאו כ"ז בש"ס והערו מקורו מירושלמי פיה"מ (פ"ק ה"א) וע"ש בגליון הש"ס ואמנם בכו"מ מהרי"ט ח"ב א"ח (כו' ד') ויו"ד (כו' מ"ט) נראה שהיה לו כ"ז בגירסת הש"ס דילן ע"ש , ועו' בס' הרוקח (פי' רל"ג) שכתב בזה"ל ביומא א"ר יוכי למה כהן גדול אינו נכנס בחלוק גיב לו ששה שלא יאמרו בתוך השפה הוא טותן מן השקלים ולא במנעל ולא כהגל ולא בקמיט אלא חפליין ע"ש והייחא נקיים מה' ומיבאל פ"כ וליחא לפנינו זה לא במסכת יומא ולא בכלל הש"ס ואפשר שמאמר זה היה מקור נפתח למ"ש הרמב"ם כה' כלי המקדש (פ"ט) וכ"ה ברמב"ן כה' תלוה דלמעיל לא היה בית יד והראב"ד בהגותו כתב זה מנין לו ועו' בפרי מגדים בא"ח (כו' כ"ו) מה שכתב בזה ועו' רש"י תענית (ד' י"א) וכו' על הרמב"ם הארבעה בזה ועו' לעיל (דף ז' אה"א) . יב"א ליתא למלות סוריא ועבר הירדן וכ"ה הנכון ע"ל בפתח דבר (אות ו') . יב"ג ושם נתבאר שהבכורים נכסי כהן והנה בא"א ליתא כלל זה ובערבי כמס"ל . יההינן (מלוה ש"ה) מביא ג"כ שני הפסוקים וידוע דדרכו תמיד להעתיק לשון רבנו בסה"מ ועו' ברמב"ן בשרש י"ב שהיה לפניו הגי' ככאן רק הפסוק השני דוכל מעשר הארץ וכתב דלא הוכשר בעיניו משום דזה לא מיירי כמע"ר כלל וכן בזהר הרקיע במ"ע (פי' ל"ד) כתב ע"ז דשגגה היא ובקנאת סופרים כתב דע"ס נפלה ככאן ונ"ל הפסוק הראשון כי את מעשר בני ישראל וגו' והנה בערבי כתוב רק הפסוק הראשון ובא"א ליתא רק הפסוק השני ובס' הי"ד כה' מתנות עניים (פ"ו) וכה' מעשר (פ"א) הביא רבנו דרק הקרא הראשון ובקריית ספר להמגי"ס

מעשר תבואתך וזה גם כן אינו חובה מן התורה אלא בארץ ישראל וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת פאה *ודמאי ומעשרות וקצת שאלות מהם מפוזרות במקומות רבים משאר מסכתות זרעים ומסכת מכשירין וידים.

מצוה קלא היא שצונו להתודות לפניו בהוצאת משפטי המעשרות והתרומות ולהתנקות מהם במאמר גם כן כמו שאנחנו נקיים מהחזיק בהם בפועל וזהו הנקרא ודוי מעשר והצווי בזה באמרו ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי לגר ליתום ולאמנה וגו' וכבר התבאר משפטי מצוה זו ואיכות הבעור וענינו בפרק אחרון ממסכת מעשר שני.

מצוה קלב היא שצונו לספר טובותיו אשר היטיב לנו והצילנו ומתחיל בענין יעקב אבינו ומסיום בעבודת המצריים ועניתם אותנו ולשכחו על כל זה ולבקש ממנו להתמיד הברכה כשיביא הבכורים והוא אמרו ית' וענית ואמרת לפני ה' אלהיך וגו' ומה שבא אחר זה מהפרשה בלה ומצוה זו נקראת מקרא בכורים וכבר התבאר משפטיה במסכת בכורים ובפרק ז' מסיטה ואין הנשים חייבות בה.

מצוה קלג היא שצונו להפריש חלה מעריסותינו וליתנה לכהן והוא אמרו ית' ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה וכבר התבאר משפטי מצוה זו *כלם במסכת חלה ובמסכת הערלה ואינה חובה מן התורה אלא בארץ ישראל לכד. **מצוה קלד** היא שצונו להפקיר כל מה שתצמח הארץ בשנת השמטה והפקיר צמחי אדמתנו כלם לכל אדם והוא אמרו ית' והשביעית תשמטנה ונטשתה וגו' ולשון *מכילתא והלא הכרם והזית בכלל היה ולמה יצא להקיש אליו מה כרם מיוחד שהוא בעשה ועוברים עליו בלא תעשה כך כל שהוא בעשה עוברים עליו בלא תעשה וענין זה המאמר מה שאספר וזה שאמרו והשביעית תשמטנה ונטשתה כולל *הפקר כל* מה שיצמח מן הארץ בשנה השביעית מן הענבים והתאנים והזיתים והאפרסקין והרמונים והחטים והשעורים וזולת זה הנה הודיע שהשמטת הכרם מצות

ויאכלוהו שם בעליו וכבר קדם לנו לשונם בזה וכבר דקדק הכתוב במצוה זו *ואמר שמה שאי אפשר להביאו לרוחק הדרך יפדה ויעלה דמיו לבית הבחירה ויוציאוהו שם במזון לכד והוא אמרו וכי ירחק ממך המקום וגו' וכבר בא לשון התורה גם כן בדיון מצוה זו שאם פדאו לעצמו יוסיף חומש והוא אמרו ואם נאול יגאל איש ממעשרו חמשתיו יוסף עליו וכבר התבאר משפטי מצוה זו כלם במסכת מעשר שני והוא גם כן אינו חובה אלא לפירות ארץ ישראל מן התורה ולא יאכל זה המעשר אלא בפני הבית ולשון ספרי מקיש אכילת בכור למעשר שני מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית כך מעשר לא יהא נאכל אלא בפני הבית. **מצוה קכט** היא שצוה ללוים להוציא מעשר מן המעשר שיקחו מ'ישראל ויתנו לכהנים והוא אמרו ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר וגו' והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר ובאר *לנו שזה המעשר והוא הנקרא תרומת מעשר ינתן לכהן *אמר ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן* וכבר באר הכתוב שזה המעשר ילקח מן הטוב שבו ומן היפה שבו והוא אמרו מכל חלבו את מקדשו ממנו *רמו שהם חוטאים אם לא יוציאוהו מן הטוב והוא אמרו ית' ולא תשימו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו וזה הלאו שלילת החיוב *כי הוא אמרו לא תשאו עליו חטא כשיוציאוהו מן היפה ויורה שהם כשיוציאוהו מן הרע יחטאו וזה ענינו בענין לאו הבא מכלל עשה שאינו נמנה עם הלאוין כלומר שהוא שצוה להוציאו מן היפה הורה שלא יוציאוהו מן הרע ולשון ספרי מנין אתה אומר שאם *הפרשתם שלא מן המוכחר שאתם בנשיאת עון תלמוד לומר ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת תרומות ומעשרות ובמקומות מדמאי *גם כן*.

מצוה קל היא שצונו להוציא מעשר עני בכל שנה שלישית מהשמטה *ובשלישית שאחר כל שלישית כלומר בכל ששית מהשמטה גם כן והוא אמרו ית' מקצה שלש שנים תוציא את כל

להמני"ט (מצוה פ"ג) אף שדרכו עפ"י רוב להעתיק מס' הי"ד ככאן הביא הקרא השני וכל מעשר הארץ לה', ובאמת בירושלמי מעשרות (רס"ח) ובספרי כפ' קרה מבוחר דהפסוק השני קאי גם על מעשר ראשון ע"ש ומלאחי שהעיר בזה בס' אהלי יהודה על השפרי להר"י נגר ועי' כן בשו"ת ראשית בכורים (ד' כ' וד' מ"ה).

*בג. במלוא זה חס אי אפשר. *בג. ישראל. *בג. ובאר הכתוב שזה המעשר נקרא תרומת מעשר וינתן לכהן ובאר הכתוב שזה המעשר ילקח חס מן הטוב שבו ואם מן היפה שבו באמרו. *בג. ליתא למלת רמו אבל כפי הנראה גם כאן חסר מלות אחר כן וז"ל אחר כן רמו כמו שכתוב בערבי וכ"ה בא"ח אחר כן העיר כו'. *בג. שאם הוציאו אותו שלא מן היפה שהם. *בג. ומשלישית אשר אחר כל שלישית כלומר הששית שכלל השמטה. *בא"ח הלשון כך הוציאו אשר אנו להגיד שנהיו ית' וחסדו עלינו והצילו בראשונה יעקב וקנינו ואותנו מעבודת המלצים כו' וכ"ה בערבי. *בג. תמורה. *דרשני זע"ש בערות ועי' קרדכי על הרמב"ם בה' שמיטה ויוכל (רס"ח) דהביא גם כן הך מכילתא.

מצות עשה ואחר כך פרט ואמר כן תעשה לכרמך לזיתך וזה הוא בכלל כל מה שיצמח מן הארץ ואמנם בא זה הצווי בכרם וזית לבד בעבור שבא בכתוב אזהרה ביחוד מלאסוף תבואת הכרם הוא אמרו ואת ענבי נזיריך לא תבצור וכמו שהפקרו מצות עשה מניעתו מצות לא תעשה כן הוית ויהיה דין הוית כדין הכרם בעשה ולא תעשה ודין זה ודין שאר פירות אחד הנה התבאר מכל מה שקדם שהשמט גדולי שביעית מצות עשה וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת שביעית והוא אינה חובה מן התורה אלא לפירות ארץ ישראל בלבד.

מצוה קלה היא שצונו לשבות מעבודת הארץ בשנה שביעית והוא אמרו ית' ^בבחריש ובקציר תשבות וכבר נכפל זה הצווי פעמים ואמר שבת שבתון יהיה לארץ וכבר קדם לנו *אמרם האי שבתון עשה ואמר גם כן ושבתה הארץ שבת לה' וכבר התבאר משפטי מצוה זו גם כן במסכת שביעית ואין חובתה מן התורה אלא בארץ ישראל.

מצוה קלו היא שצונו לקדש שנת החמשים כלומר לבטל העבודה בה כמו השמטה והוא אמרו ית' וקדשתם את שנת החמשים שנה ובביאור אמרו כשם שנאמר בשביעית כך נאמר ביוכל כלומר

ההשוואה ביניהם בצווי כמו שהשוה ביניהם הכתוב באזהרה כמו שיתבאר ומשפטי שנת היובל ושנת השמטה שוים בכטול עבודת הארמה והפקר מה שיצמח ושני אלו הדברים יכללם אמרו וקדשתם את שנת החמשים שנה וכבר באר הכתוב שענין הק. ושה בה שיהיו פירותיה ותבואתה מופקרים אמר כי יובל היא קדש תהיה לכם מן השדה תאכלו את תבואתה וזה היובל אינו נוהג אלא בארץ ובתנאי שיהיה כל שבט ושבט יושב במקומו כלומר בחלקו מארץ ישראל ולא יהיו מעורבין זה בזה.

מצוה קלז היא שצונו לתקוע שופר בעשירי מתשרי משנה זו ולקרא בכל ארצותינו דרור לעבדים ולצאת כל עבד עברי לחרות ביום הזה כלומר העשירי מתשרי והוא אמרו ית' והעברת שופר תרועה וגו' ואמר וקראתם דרור וגו' הנה התבאר ששנה היובל לראש השנה לתקיעות ולברכות וכבר התבאר משפטי תקיעות שופר בראש השנה בטסכת ראש השנה וידוע כי התקיעה הזאת ביוכל אמנם היא לפרסם החרות ושהוא מין הברוה והוא אמרו וקראתם דרור ואין ענינה כענין תקיעת ראש השנה כי היא זכרון לפני ה' וזהו להוציא את העבדים כמו שבארנו.

מצוה

כג. וכמו שהכרס שהפקרו מלות עשה הנה מניעה: בל"ת כן הוית כל מה שיצמח בשנה שביעית דהתבאר שהפקרו בשנה הנה מניעתו בל"ת ודין הוית ודין שאר פירות אלה, ובערכי ואל"ל כתוב כך וכמו שהכרס שהוא מ"ע התרתו ל"ג מניעתו כן כל מה שתוליד שנה שביעית אשר נתבאר שהתירו בשנה תהיה מניעתו בל"ת ויהיה אם כן (מלות אם כן יתא' בערכי) דין הוית כדין הכרס בשנה ול"ת ודין זית ודין שאר פירות אחד. כג. וגם כן אינה נוהגת ואינה הובה. יב'ה' שמיטה ויובל (רפ"ג) פסק רבנו כר"ג וכו' ד בריש מו"ק ד"ל כר"ג שאלמר תוספת שביעית הילכתא גמירי ולא כר"ע דיליף לה מבחריש ובקציר תשבות ודריש האי קרא לענין שנת מה חריש רשות אף קציר רשות ילא קציר עמר שהוא מזה ולא חירי כלל האי קרא לענין שביעית ח"כ לא הו"ל לכאורה להביא כאן וברי' הל' שמיטה ויובל קרא דכחריש ובקציר ועי' ר"ה (ד' ע') תוד"ה ר"ע האי ועניתם והנה כה"ג העיר המעשה"ח בפ' משפטים על ההינדך שהביא ג"כ קרא זה על מ"ע דשביעית וכתב וז"ל ולענ"ד אין זה נכון דפשטא דקרא על שביעית שנת קאי אף לר"ע דדריש לו במו"ק לענין שביעית היינו לחוספת אבל מ"ע דשביעית ושנתה הארץ שנת לה' האמורה בפ' בהר וגם על הרמב"ם יש לתמוה קצת כו' דנראה כמותר למ"ש בספרו בה' שביעית עשור (פ"ח) הוספת יוה"כ מועניתם כו' ובפ"ק דר"ה (ד' ע') אמרינן דהיינו לר"י דדריש בהריש ובקציר על שביעית שנת ולר"ע כ"ל תוספת שנת ויוה"כ"פ מתוספת שביעית ומקרא דכחריש ובקציר וקרא דועניתם מוקי לה ר"ע לדחייא ב"ר כל האוכל בתשיעי כו' והרמב"ם לא הביא ברייתא דחייא ב"ר משמע שאינו שוסק כר"ע עכ"ד וכן הניח בל"ע הגרע"א כנליון המשניות בשביעית (פ"ב אות י"ב) ואולם בס' מעשה נסים (סי' ע') מבואר שר' אברהם בנו של רבנו כתב שעיקר הכר"ת הרמב"ם דהפסוק קאי על שביעית היא מהמפורסם במכילתא (ד"ש"י) כי שם נתבאר דר' יהודה ור' שמעון סוכרין כן וישן כי לא נעלם ממנו ז"ל מה שיש להק' עליו אשר ע"כ הוסיק וכבר נכפל זה כו' ע"ש. יבג. וקראתם דרור כו' בארץ הנמכרת ועי' מ"ש לעיל בפ"ח דבר (אות ה' , ה'). והנה כאן אינו מסיים הרמב"ם שאינו נוהג אלא בארץ כמ"ש במצוה שלפני זו ובס' הי"ד בה' שמיטה ויובל (פ"ח) הלשון ומעבירין שופר בכל גבול ישראל וכתב והכ"מ מדכתיב תעבירו שופר בכל ארצכם ואולם בחינוך (סי' של"ח) כתוב גם הכא ונוהג. מצוה זו בא"י בזמן שהיובל נוהג ובמנ"ח שם קהה בזה וכתב דבר"מ אינו מבואר זה אדרבה נוכל ללמוד מדבריו להיפך וכן לא מצא ד"ו בש"ס ואך הביא דהטו"א לר"ה (דף ע') כ' בפשיטות דאינו נוהג בחו"ל מדכתיב ארצכם ע"ש ובאמת כ"ה גם בתוס' בר"ה (דף ל) בר"ה לעולם שבי' ומיהו מכלל ארצכם כמ"מ שבא"י חירי ואמנם עי' בירושלמי ר"ה (פ"ד סה"ח) נאמר זו אתם מעבירים בארצכם הא אהרת בין בארץ בין בחו"ל אר"י אילו הוה כתיב תעבירו שופר בארצכם הייתי אומר כאן מיעט ובמקום אחר ריבה אלא בכל ארצכם כאן ריבה ובמקום אחר מיעט ע"ש בפ"י. המפרשים ובה' לירושלמי הארכתי בזה.

הבכור לה' בין זכר בין נקבה וכא כתוב אחר הזכרים לה' ויורה הכתוב הזה לבדו שכל זכר לה' בין בכור בין פשוט ומשני הכתובים הגיע ענין המצוה שהוא בכור זכר לבד כמו שביארו במכילתא.

מצוה קמא היא שצונו להשמיט כספים כלומר החובות כלם בשנת השמטה והוא אמרו ית' ואשך יהיה לך את אחיך תשמיט ירך וכבר נכפל הצווי במצוה זו ואמר וזה דבר השמטה שמוט כל בעל משה ידו ולשון התוספתא בשתי שמטות הכתוב מדבר אחת שמטת קרקעות ואחת שמטת כספים ומצוה זו של שמטת כספים אינה נוהגת מן התורה אלא בזמן ששמטת קרקע נוהגת *היא עכשו נוהגת* בכל מקום וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת שביעית בפרק בתרא.

מצוה קמב היא שצונו לנגוש העכו"ם ולהכריחו לפרוע חובו כמו שנצטוינו לחסול על ישראל והוזהרנו מלנגוש אותו והוא אמרו ית' את הנכרי תגוש ולשון ספרי את הנכרי תגוש זו מצות עשה.

מצוה קמג היא שצונו לתת לכהן הזרוע והלחיים והקבה מכ"ז זביחה שנובח בבהמה טהורה והוא אמרו ית' וזה יהיה משפט הכהנים וגו' וכבר התבארו דיני מצוה זו בפרק עשירי מחולין ואין הלוי חייבין בה.

מצוה קמד היא שצונו לתת ראשית הגז לכהן והוא אמרו ית' ראשית גז צאנך תתן לו ומצוה זו אינה נוהגת אלא בארץ וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק י"א מחולין.

מצוה קמה היא שצונו התורה לדין בדיני חרמים והוא שמי שהחרים דבר ממה שיש לו ואמר הרי זה חרם ינתן הדבר לכהן אלא אם באר לה' שאז יהיה לבדק הבית כי סתם חרמים לכהנים והוא אמרו ית' אך כל חרם אשר יחרים איש לה' מכל אשר לו מאדם ובהמה ורמזו לנו על היות סתם חרמים לכהנים באמרו ית' כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק שמיני מערכין ופרק ראשון מגדרים.

מצוה קמו היא שצונו לשחוט בהמה חיה ועוף ואחר יאכל בשרם ושלא יהיה להן היתר אלא בשחיטה *לכד והוא אמרו ית' וזבחת מבקרך ומצאנך וגו' כאשר צויתך ולשון ספרי וזבחת מה מוקדשין בשחיטה אף חולין בשחיטה כאשר צויתך

מצוה קלח היא שצונו לשוב הקרקעית כלם בשנה הזאת לאדוניהם וצאת מתחת יד הקונים בלא פדיון והוא אמרו ית' ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ ובאר לנו שזאת הגאולה תהיה בשנה הזאת והוא אמרו בשנת היובל הזאת תשבו איש אל אחוזתו וכבר דקדק הכתוב במצותיה ובאר איך יהיה *דין המוכר והקונה כשירצה לפדות נחלתו הנמכרת קודם הגיע שנת היובל ובאר עוד שהדין הזה מיוחד בקרקעות שהן חוץ לחומת המדינה ושהחצרות והבתים הבנויים בשדות אחר שאינם בנויים תוך החומה הנה דינם דין הפרדסים והגנות בשהו והם בתי החצרים שאמר בהם הכתוב על שדה הארץ יחשב וכבר התבארו משפטי מצוה זו בערכין והיא גם כן אינה נוהגת אלא בארץ ישראל ובזמן שהיובל נוהג.

מצוה קלט היא שצונו שיהיה פדיון לקרקעות הנמכרים תוך חומת המדינה עד תום שנה לבד ואחר השנה יתקיימו לקונה ולא יצאו ביובל והוא אמרו ית' ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה וגו' *ומצוה זו הוא דין בתי ערי חומה* וכבר התבארו משפטי מצוה זו בערכין ואינה נוהגת אלא בארץ.

מצוה קמ היא שצונו למנות השנים² שבע שבע עד שנת היובל אחר שנכבש הארץ והתנכרנו בה ומצוה זו כלומר ספירת שני השמיטה היא נמסרת לבית דין³ כלומר סנהדרי גדולה כי הם *הם שימנו שנה שנה מהחמשים שנה כמו שימנה כל איש ואיש ממנו ימי העומר והוא אמרו ית' וספרת לך שבע שבתת שנים וגו' ולשון ספרא יכול יספור שבע שמיים זו אחר זו ויעשה יובל תלמוד לומר שבע שנים שבע פעמים הא עד שיאמרו שני כתובים ואם לאו לא שמענו כלומר שמצוה זו לא הגיע איכות עשייתה אלא משני כתובים והוא השמנה השנים ביחוד ונמנה השבועות עמהן גם כן ואחר שאמר שזה הענין לא הגיע אלא משני כתובים הורה שהם מצוה אחת בהכרח שאילו היו שתי מצות כלומר מנין שנים ומנין שמיים לא אמר הא עד שיאמרו שני כתובים כי *כן כל שתי מצות ילומרו משני כתובים וכן כל מצוה ומצוה מכתוב שלה ואמנם יאמר לעולם הא עד שיאמרו שני כתובים במצוה אחת שלא תשלם ידיעתה אלא משני כתובים כמו הבכור שבא בכתוב וכל פטר רחם לי ויורה זה לבדו שיהא

¹ כנ. דינה מהמוכר. ² כנ. השנים והשמיים. ³ כנ. לבית דין הגדול. ⁴ כנ. ולשון ספרי יכול יספור שבע שנים. ⁵ כנ. שימנס השנים ביחוד ונמנה השבועות עמהם ג"פ וכדפוסים ש"ה"כ תקנו ז' פעמים. ⁶ כנ. אלא אם כן נכר שזה יהיה. ⁷ כנ. אשר יחרם מן האדם וגו'. ⁸ כנ. ושלא יהא היתר אכילתם וכ"ה בחינוך (פי' תנ"א) שהוא מועתק מספ"מ ונערכי וז"ל איתא בלשון ושלא תהא להם מיתה אחרת כי אם שהיטה בלכד.

חנבים גם כן והן כתובין בתורה כל וגו' אשר לו כרעים ממעל לרגליו וענין זאת המצוה הוא כמו שבארנו במצוה שלפניה והכתוב שבה הוא אמרו את זה תאכלו מכל שרץ העוף את אלה מהם תאכלו את הארבה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפ"ג ממסכת חולין.

מצוה קנב היא שצונו לבדוק בסימני דגים והם כתובים *בתורה והוא אמרו ית' את זה תאכלו מכל אשר במים ובבאר אמרו בגמרא חולין (ד' טו) שהאוכל דג טמא עובר בעשה ולא תעשה כי מאמרו זה תאכלו שומע אני שזולתו לא יאכלו ולא הבא מכלל עשה עשה הנה התבאר שאמרו את זה תאכלו מצות עשה והענין באמרנו זו מצות עשה מה שזכרנו לך היותנו מצווין לרדוף באלו הסימנים ולומר שזה מותר לאכלו וזה אינו מותר לאכלו כמו שכתב ואמר והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה וגו' וההבדלה אמנם תהיה בסימן ולכן יהיה כל מין ומין מארבעה אלו המינין והסימנין מצוה בפני עצמה כלומר סימני בהמה וחיה וסימני עוף וסימני חנבים וסימני דגים וכבר בארנו לשונותם 'בקראם אותם עשה ביחוד וכבר נתבאר משפטי מצוה זו כלומר סימני דגים בפרק ג' ממסכת חולין.

מצוה קנג הוא שצונו לקדש חדשים ולחשוב חדשים ושנים וזו היא מצות קדוש החדש והוא אמרו ית' החדש הזה לכם ראש חדשים ובא הפירוש עדות זו תהא מסורה לכם כלומר שמצוה זו אינה מסורה לכל איש ואיש כמו שבת בראשית שכל איש ימנה ששה ימים וישבות בשביעי עד כשתראה לכל איש ואיש הלבנה שיקבע היום ראש חדש או ימנה 'מנין תוריי ויקבע ראש חדש או יעיין איחור האביב וזולתו ממה שראוי להסתכל בו ויוסיף חדש אבל מצוה זו לא יעשה אותה לעולם זולתי בית דין הגדול לבד ובארץ ישראל לבד ולכן בטלה הראיה אצלנו היום להעדר בית דין הגדול כמו שבטל הקרבת הקרבנות להעדר המקדש 'ובזה יטעו המינין הנקראים *בכאן במזרח* קראים 'זה שורש גם כן שלא יודו *בו גם כן זולתינו מכלל הרבנים והולכים עמהם באפלה חשכה ודע שהחשבון הזה שנמנה אותו היום ונדע בו ראשי חדשים והמועדים אי אפשר לעשותו אלא

צויתוך מלמד שנצטווה משה על הושט ועל הקנה ועל רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה וכבר התבאר משפטי מצוה זו וכל דקדוקיה *במסכת המחובת לה כלומר* מסכת חולין.

מצוה קמז היא שצונו לכסות דם חיה ועוף אחר *שנשחט והוא אמרו ית' ושפך את דמו וכסהו בעפר וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפ"ז מחולין.

מצוה קמח היא שצונו לשלוח הקן והוא אמרו ית' שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך וכבר התבאר משפטי מצוה זו *משלם בפרק אחרון ממסכת חולין.

מצוה קמט היא שצונו לבדוק בסימני בהמה וחיה 'השחוטין והוא שיהיו מעלים גרה ושוסעים ססע ואז יהיו מותרין לאכלן והיותנו מצווין לבדוק אותן באלו הסימנין הוא מצות עשה והוא אמרו ית' זאת החיה אשר תאכלו ולשון 'ספרא אותה תאכלו אותה באכילה ואין בהמה טמאה באכילה כלומר הבהמה שיהיו בה הסימנין האלו מותר לאכלה ויורה בו שהבהמה שאין בה אלו הסימנים אינה מותרת באכילה וזה לאו הבא מכלל עשה שהוא עשה כמו שהוא שרש אצלנו ולכן אמרו אחר המאמר הזה אין לי אלא בעשה בלא תעשה מנין תלמוד לומר את הגמל וגו' כמו שנבאר במצות לא תעשה הנה כבר התבאר שאמרו אותה תאכלו מצות עשה והענין במצוה זו *מה שזכרתי לך והוא* שאנו מצווין לבדוק אלו הסימנין בכל בהמה וחיה ואז מותר לאכלן והדין הנה הוא המצוה וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת בכורות ובמס' חולין.

מצוה קנ היא שצונו לבדוק בסימני העוף גם כן והוא* שיהיו קצת 'מינין ממינין *לבד מותרין וסימני העוף לא נאמרו מן התורה אבל הגיעו בחקירה אחרי כשחפשנו כל המינין שנכתב איסורן *מין אחר מין* מצאנו בהם סגולות יכללו אותם והם סימני עוף טמא והיותנו גם כן מצווין לרדוף בעופות ולומר זה טמא וזה טהור הוא מצות עשה ולשון 'ספרי כל צפור טהורה תאכלו זו מצות עשה הנה נתבאר מה שרמזנו אליו וכבר התבאר משפטי מצוה זו בחולין.

מצוה קנא היא שצונו לבדוק בסימני

*כנג. שנשחטו. *כנג. וחיה ועוף השחוטין והנה הרמב"ן בפרש"י הסיג על מ"ע זו ומ"ע קנ"ח וכן הסיג הראש"ד על שתי מצות אלו וחמסס בס' מעשה נסים (ס"י י') הקשה כן גם ר"ד הכנלי ור"א בנו של רבנו השיבו ע"ש. *כנג. ספרי. *כנג. מנין. *כנג. מ' מה"מ (פ"ב ד"ד) הביא ג"כ הך ספרי למקור דברי הרמב"ם שם מדגשגיה וכספרי שלפנינו לא נמצא זה וכלקוט הובא זה עה"כ כל עוף טהור תאכלו חמסס איתא להדיא בספרי הנקרא בשם מדרש חנאים שהו"ל ידידי הרכ הני' מו"ה דוד לני האפשמאנן הי"ו וכס' ספרי דבי רב (ד' רי"ט) ערס כזה לחסס ע"ש. *כנג. בקראי עשה. *כנג. ענין. *כנג. ולנה כונו ועשו.

אלא בארץ ישראל לבד אלא בעת הצורך ובהעדר ההכמים מארץ ישראל או אפשר לבית דין הסמוך בארץ ישראל שיעבר השנים ויקבע חדשים בחוצה לארץ כמו שעשה רבי עקיבא כמו שהתבאר בתלמוד ובוה קושי גדול וחוק והידוע *תמיד שבית דין הגדול אמנם היה בארץ ישראל והם יקבעו חדשים ויעברו שנים בפנים המקובלים אצלם ובקבוצם גם כן ובכאן שורש גדול *מאד משרשי האמונה לא ידעהו ולא יתבונן במקומו אלא מי שדעתו עמוקה וזה שהיוותנו היום בחוצה לארץ מונים במלאכת העבור שבידינו ואומרים שזה היום ראש חדש וזה היום יום טוב לא מפני חשבוננו נקבעהו יום טוב בשום פנים אלא מפני שבית דין הגדול שבארץ ישראל כבר קבעו זה היום יום טוב או ראש חדש ומפני אמרם שזה היום ראש חדש או יום טוב יהיה ר"ח או יו"ט בין שהיתה פעולתם זאת בחשבון או בראיה כמו שבה הפירושי אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם כו' אין לי מועדות אלא אלו כלומר שיאמרו הם שהם מועדות אפילו שונגין אפילו אנוסין אפילו מוטעין כמו שבאתנו הקבלה ואנחנו אמנם נחשב היום *כדי שנדע היום* שקבעו בו בני ארץ ישראל כי במלאכה הזאת בעצמה מונין וקובעין לא בראיה ועל קביעותם נסמך לא על חשבוננו אבל חשבוננו

הוא לגיווי מילתא והבן זה *מאד ואני אוסיף לך באור אילו אפשר דרך משל שבני ארץ ישראל יעדרו מארץ ישראל חלילה לאל מעשות זאת כי הוא הבטיח שלא ימחה אותות האומה מכל וכל ולא יהיה שם בית דין ולא יהיה בחוצה לארץ בית דין שנסמך בארץ הנה חשבוננו זה לא יועילנו *אז כלום בשום פנים לפי שאין לנו רשות שנחשב בחו"ל ונעבר שנים ונקבע חדשים אלא בתנאים הנזכרים כמו שבארנו כי מציון תצא תורה וגו' וכשיתבונן מי שיש לו שכל שלם לשונות התלמוד בכונה הזאת יתבאר לו כל מה שאמרנו באור אין ספק בו והנה באו רמזים בכתוב יורו על שרשי המלאכה שיסמכו בהם בידיעת ראשי חדשים ועבור שנים מזה אמרו ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה *אמרו מלמד שאין מעברין את השנה אלא בפרק הסמוך למועד *ואמרו מנין שאין מעברין *את החדש אלא ביום* ואין מקדשין את החדש אלא ביום תלמוד לומר מימים ימימה *ואמר ית' לחדשי השנה אמרו* (מגילה ד' ה') חדשים אתה מחשב לשנים ואי אתה מחשב ימים לשנים והורה שהתוספת בזה אמנם יהיה חדש שלם ואמר *החדש ימים אמרו (כ) ימים אתה מחשב לחדש ואי אתה מחשב שעות לחדש ואמר שמור את חדש האביב הורה כי בשנותינו ראוי שנשמור פרקי

*בא"ח כתוב והגודע לעולם שהתחלה אמנם היה בא"י והם הם שיקבעו, ונערכי הלשון ואלמעלוס אכדא חלאתרי אמנא כאן בא"י והם חלדין יקבעו. כ"ה גם בא"ח, ונערכי כתוב ב"ד שבא"י וכן העתיק הרמב"ן כאן לא ב"ד הגדול שבא"י ועי' במתקף לכסף (דף כה) לר"ע מן האדוויים שכ' דכתרנוס בן חסדאי שהיה בירו כתוב נ"כ רק ב"ד שבא"י. יכונת רכנו להספרא בפי אמור דשם אית' כלשון הוה, דלילו בש"ס דילן בר"ה (ד' כ"ה) הינו אפי' אנוסין ובמקום זה כתוב אפילו מודין וכן בש' הי"ד בה' קה"ה (פ"ב ה"י) הלשון אפילו אנוסין וכן העתיק בקריית ספר (מגילה מ"ה פרק ב'), ובהגהות מיימוניות שם כ' וז"ל ולשון הגמ' הוא אפי' מודין וכ"כ הסמ"ג ושם טעות כפל בהעתיקות עכ"ל והא גם הכא כתוב כך וקשה לומר דכשני מקומות נפלה הטעות ומחזורתא דהרמב"ם העתיק לישנא דכפרא וביותר תמוה על הגהות מיימוניות דהא גם בסמ"ג עלמו הזכיר קודם לזה את הלשון אפי' שונגין אפי' אנוסין כו' ואח"כ הביא לשון הגמ' אפי' שונגין אפי' מודין כו' ע"ש הרי בע"כ הוינן דלא ט"ס הוא ובתוספתא ר"ה (פ"ב) איתא שתי הלשונות וכך כתוב שם קדשוהו אנוסין שונגין מודין ומוטעין ה"ז מקודשת ועי' בפתח"מ להגאון מלכ"ס שם בפי אמור ששם הספרא בשביל שראה מ"ש בהגהות מיימוניות ולא ידע כ"ו. יבנ. לפי שאין לנו ראות לחשוב הדשים לעבר שנים כהו"ל והך מלה ראות אין לה כל מוכן ומשורה השמיטוה לנמרי בדפוסים שאח"כ, והנה בא"ח וערכי הלשון נ"כ כמש"ל רק בלי מלת רשות. ימחלתא דרשב"י וע"ש בהערות. י"ס, ועי' בש"ס דילן בר"ה (ד' כה:). יכן הביא רכנו זה בש' הי"ד ה' קדוש החדש (דפ"ח) ובס' אמר הבכחה להגר"י ברלין כתב דלא ראה לרמב"ם במציא זה ותמה על ההבטתו ונעלם ממנו דמטוה הוא ברמב"ם וחלי גרס לו ז"ל זה מבוס שהעין משפט שם ג"כ לא הראה המקום ברמב"ם ולכן לא נדק אחריו וכה"ג העירתי בקונטרסי פרי חיים (סי' ט') על הגאון בעל פתח הבית (סי' י"ט) שצדק הכנה למה הבטיח הרמב"ם מיתמא דאגם בית המלך גרנו בחולין (ד' קל"א) וכתב יבוב לזה וכן ראיתי כעת כב"ת שאלית דוד בחי"ד (ד' ל"ז) שהניח כש"ג מדוע דתה הרמב"ם דין זה מהלכה ע"ש ואמנם איתא להדיא בה' מעבר (פ"ו ה"י) וגם שם בעין משפט לא נרשם המקום ברמב"ם, וע"ע כמו כן בחולין שם (ד' קכ"ט) נבטע בעמוד אחד זיון שלשה דינים כיפת שאור ביחודה לביבנה בענה עומתתה והוא ברמב"ם בכלים (פכ"ה הי"ב), חטרי אולקין ככלים דמו רמב"ם בה' עומתת אולקין (פ"ב ה"ב), בית שביבנו נודעים טהרו רמב"ם בה' טו"ל (פ"ד ה"י), ויש להיפך בהראה בעין משפט המקום לרמב"ם וליתא כלל שם כמו ברמ"ם (ד' ז') אם היתה עולית מוהבנת חולקין נרשם בה' עוטין ונטען (פ"ה ה"י) ולא נמצא שם, בכריתות (ד' כא), אמר עוף אין חייבין עליו מזה-כלאיה זיון לרמב"ם בה' כלאים (פ"ה ה"ו) וליתא שם, בכריתות (ד' ג"ד) אר"כ חזיק עלי ממן דמגלי כנקתא הראה לרמב"ם בה' תשלה (פ"ה ה"ו) ולא נזכר שם, (והנה הא דלא הביא בלמח

ס פ ר מצות עשה המצות כח

מצוה קנו היא שצונו לבער חמץ מבתנו ביום ארבעה עשר מניסן וזו היא מצות השבת שאור והוא אמרו ית' אך ביום הראשון תשבתו שאור מבתים *ויקראו החכמים גם כן [מצות] ביעור ר"ל ביעור חמץ *ובנמרא סנהדרין מתלמוד דבני מערבא אמרו חמץ חייבים עליו עשה ולא תעשה עשה על ביעורו דכתיב תשבתו שאור מבתים לא תעשה שאור לא ימצא בבתים * והנה התבארו ריני מצוה זו בפרק ראשון מפסחים .

מצוה קנו היא שצונו לספר ביציאת מצרים כליל חמשה עשר מניסן בתחלת הלילה כפי צחות לשון המספר וכל מי שיוסיף במאמר ויאריך הדברים בהגדלת מה שעשה לנו השם ומה שעשו לנו המצרים מעול וחמס ואיך לקח השם נקמתנו מהם ובהודות לו על מה שגמלנו מחסדיו יהיה יותר טוב כמו שאמרו כל המספר ביציאת מצרים הרי זה משובה והכתוב שבא על הצווי הזה הוא אמרו והגדת לבנך ביום ההוא וגו' ובא הפירוש והגדת לבנך וכו' מראש חדש תלמוד לומר ביום ההוא אי ביום ההוא יכול מבעוד יום תלמוד לומר בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה

שיש

פרקי השנה ולכן תהיה שמשיית וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלם בשלמות בפרק ראשון מסנהדרין ובמסכת ראש השנה וברכות *גם כן* .

מצוה קנד היא שצונו לשבות בשבת והוא אמרו ית' וכיום השביעי תשבות והנה נכפל צווי במצוה זו פעמים ובאר לנו שהשבתה מכלאכות היא חובה עלינו ועל בהמתנו ועבדינו והנה התבארו משפטי מצוה זו במסכת שבת ויום טוב .

מצוה קנה היא שצונו לקדש את השבת ולאמר דברים בכניסתו *וביציאתו נזכיר במ' גודל היום ומעלתו והבדלו משאר הימים הקודמים ממנו והבאים אחריו והוא אמרו ית' זכור את יום השבת לקדשו *כלומר זכרו זכר קדושה והבדלה וזו היא מצות קדוש ולשון מכילתא: זכור את יום השבת לקדשו בברכה ובכאור אמרו פסחים (ד' קו) זכרהו על היין ואמרו ג'כ קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו כלומר הבדלה שהיא גם כן חלק מזכירת שבת מתוקנת ומצווה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסוף פסחים ובמקומות מברכות ושבת .

הרמב"ם הק דינא דאבור להתפלל כבדה אמ"ש עו"ש"ט (כו' ז' כע"ו ה') וכן העיר אה"י געו"ש"ט שם כל הרי"ף והרא"ש שהביטו זה ג"ל דאבכר דהם פירכו פי' אחר כש"ס דהא כבר דחקו הקדמונים על כך דר"כ מהא דוילא יתקן לבוח כבדה פי' בתים * ובאר ראב"ן ויתכן דכבדת (ד' ע"ו) אמרין מאי בקתא כי עקתא פי' בית אך וקטן וה"פ אחרי דקאמר שם מקודם זה דלא יתפלל אדם אלא בבית שיש בו חלונות א"ר כהא חז"ק עלי מאן דמללי בבקתא היינו בבית קטן וזר ואפכר ב אחרי שהביא הרמב"ם הא דחלונות ממילא נבמע דבית אך וקטן לא חז"ק ב"ר כעת בדפוס ווילנא התדש שבמט כאן בכרכות הליון ברמב"ם . גם יש שגרסם הליון נטעות דלאמנא נמלא הדין ההוא ברמב"ם אבל במקורא , גם בהרבה מקומות גרסם הליון ברמב"ם על מירמא כולה ונחמת רק מקתנה הוכח שם , פי' יומא (ד' ע"ב) עונדה שהייתה כבר קדם או כבר חזיר תוחבין לה כוש כרוטב ומניחין לה על פיה כו' וגרסם על תחלת המאמר רמב"ם כה' מ"א (פי"ד) וה' שנית עכור (פ"ב) ואלו הרמב"ם הביטע כך דחוכבין לה כוש כרוטב ע"י ב"י או"ח (פי' תרי"ו) וס' שמות בלחן קונטרס חוכבת ויה"כ וע"י כנדה (ד' י"ג) אמר רב המקשה עלמו לדעת יהא כנדי וגרסם בעין מבטט רמב"ם ה' א"כ"ב (פ"ב) ובס' חינו מפרש דהוא כנדי אך נמלא כה' ת"ת (פ"ו הי"ד) וע"י פרקין (ד' כ"ט) מנין לכהן שהקדיש בדה חרמו בלא יאמר הואיל ויולא לכהנים והרי הוא תחת ידי תהא בלי כו' וזוין בעין מבטט לרמב"ם כה' פרקין (פ"ד הכ"ג) ואינו שם דהתם מיירי כיבראל שהקדיש והכהן סדה אוהה מיד הקדש והגיס הוכל בלא יאמר הואיל והוא יולא לכהנים הרי הוא ת"י וזכיתי בה אלא יולא לכל אחיו הכהנים ודין דערבין : כ"ל הוא שם (פ"ו ה"ו) וע"י מנהה כוטה (ד' מ"ה) ננלא בין בתי עיירות בתיא מניאות בתי עגלות דכרי ר' אליעזר וגרסם על כך מנהה רמב"ם ה' וז"ח (פ"ט ה"ח) ונחמת הרמב"ם שם ספק כחכמים כנכוחז (ד' י"ח) דס"ל דמביאים עגלה אחת בבתפוח ומתנים , וע"י כוטה (ד' ל"ג) ת"ר יבכו רוב עליו ונשאלו בו ג' בדי עלין לחין כבר וא"ר חסדא וכנלא כל אחד ואחד ובעין מבטט על כך מירמא רמב"ם כה' לולב (פ"ח ה"ה) והנה ברמב"ם שם ליתא להך דיבכו אך איתא ככרו רוב עליו ועמד ע"ז הכ"י (פי' תרמ"ו) ואלו ע"ז י"ל כמו שכתב בס' שמות בלחן קונטרס כמות תמרים ככוכה שם דהרמב"ם הוליא דין דגברו מהך כדמיתא דיבכו וע"י שהביא כן מבו"ת הרא"ש א"כ תמה שם מדוע הביטע הרמב"ם הא דל"ת ונכנלא כל או"ח וכתב לייבב המטעה זו ע"ש ונחמת איתא להדיא ברמב"ם במקורא שם (פ"ו ה"ח) וכלאה רבות ואמ"ל ותמוה על מנייה הש"ס בלא כמו לכה ליה .

וע"י במ"מ כה' שבת (רפכ"ט) דלא הביא מכאן , יבג נזכיר כס' יציאת מצרים וקדוש היום ונהנה גם כה"א הלשון נזכיר כהס גדולת היום וקדושתו (נגליון תתיב וכנודו) וכן בהינוך (סי' ל"א) שכלו מועתק מכאן כתוב זכר גדולת היום ומעלתו כו' ע"ש וכ"ה בערבי וע"י כן כס' הי"ד כה' שבת (פכ"ט) דהשג שם הרמב"ם כל דיני קדוש ולא הזכיר הק דראנ"י בפסחים (ד' קי"ו) לזרזק להזכיר יציאת קדוש היום וע"י מה שטרחו בזה בשו"ת חיים שאל ח"ב (סי' מ"ג אות י') וכש"ת אגודת אוזב (סי' א') וכש"ת שאילת דוד (סי' א') . יבג כלומר זכרהו וקדשהו בכרכה ובכאור אמרו זכרהו על היין בכניסתו וביציאתו כלומר הבדלה שהיא גם כן חלק מזכירת שבת ומתקנת מצוה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסוף פסחים ובמקומות אחרים . יעי' לעיל בפסח דבר (אות ה' , ה) .

שיש מצה ומרור מונחים לפניך כלומר מתחלת הלילה אתה חייב לספר ולשון "מכילתא מכלל שנאמר כי ישאלך בנך יכול אם ישאלך אתה מגיד לו "ואם לאו אין אתה מגיד לו" תלמוד לומר והגדת לבנך אע"פ שאינו שואלך אין לי אלא בזמן שיש לו בן בינו לבין עצמו בינו לבין אחרים מנין תלמוד לומר ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה כלומר שהוא צוה לזכרו כמו שאמר זכור את יום השבת לקדשו וכבר ידעת לשון אמרם אפילו כלנו חכמים כלנו נבונים כלנו יודעים את התורה כלה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים "וכל המספר ביציאת מצרים הרי זה משובח" וכבר התבאר משפטי מצוה זו בסוף פסחים.

מצוה קנח היא שצונו לאכול מצה בליל חמשה עשר מניסן יהיה שם כבש הפסח או לא יהיה והוא אצרו ית' בערב תאכלו מצות *הכתוב קבעו חובה וכבר התבאר בפסחים שאכילת מצה בלילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות* והנה התבאר משפטי מצוה זו במסכת פסחים.

מצוה קנט היא שצונו לשבות *ממלאכה ביום ראשון של פסח והוא אמרו ית' ביום הראשון מקרא קדש* ודע זו ההקדמה והיא כל מה שאמר בו מקרא קדש* בא כפירושו קדשהו והוא שלא תעשה בו מלאכה אלא מה שמיוחד באכילה כמו שבאר הכתוב וכבר קדם לנו לשון אמרם (גנת ד' נ"ה) האי שנתין עשה כלומר *כי כל יום טוב שאמר השם בו שבתון הוא כאילו אמר שבות או תשבות ואלו כלם הם צווים בשביתה ושבבות ה' נקראו ימי המועדים כלם רוצה לומר ימים טובים וכבר בא בתלמוד במקומות רבים אמרו יום טוב עשה ולא תעשה הוא כלומר כי בטול המלאכה בכל יום טוב עשה הוא ועשית המלאכה המוגבלת היא לא תעשה ולכן מי שעשה בו מלאכה מוגבלת עבר על מצות עשה ולא תעשה וכבר התבאר משפטי מצוה זו כלומר שביתה במסכת יום טוב. **מצוה קס** היא שצונו לשבות ממלאכה בשביעי של פסח והוא אמרו ית' ביום השביעי מקרא קדש.

מצוה קסא היא שצונו לספור מקצירת העומר תשעה וארבעים יום והוא אמרו ית' וספרתם לכם ממחרת השבת וגו' ודע כי כמו שנתחייבו בית דין למנות שנות יובל שנה שנה ושמטה שמטה כמו שבארנו במה שקדם כן חייב כל אחד ואחד ממנו למנות ימות העומר יום ויום ושבע שבע שהוא אמר תספרו חמשים יום ואמר שבעה

שבעות תספר לך וכמו שמצות מנין השנים והשמיטה מצוה אחת כמו שבארנו כן ספירת העומר מצוה אחת וכן מנה אותה כל מי שקדמנו מצוה אחת *והאמת מה שעשו בזה* ואל יטעך אמרם (מנחות ד' טו) מצוה לממני יומי ומצוה לממני שבועי ותחשוב שהם שתי מצות כי כל חלק וחלק מחלקי מצוה שיהיו לה חלקים מצוה לעשות החלק ההוא ממנה ואמנם היו שתי מצות אילו אמרו מנין הימים מצוה ומנין שבועות מצוה וזה מה שלא יעלם למי שיטעם הדבור כי אתה כשתאמר חובה לעשות כך וכך הנה לא יתחייב מזה המאמר שהפעולה היא מצוה בפני עצמה והראיה הברורה על זה היותנו מונים *השבועות גם כן בכל לילה* באמרנו שהם כך וכך שבועות וכך וכך ימים ואילו היו השבועות מצוה בפני עצמה לא היינו מסדרין *מנינם כי אם בליל השבועות* לכך והיינו אומרים שתי ברכות *אשר קדשנו במצותיו וצונו* על ספירת ימי העומר ועל ספירת שבועי העומר ואין הדבר כן אבל המצוה היא ספירת העומר ימיו ושבועותיו כמו שתקנו ומצוה זו *אין הנשים חייבות בה*.

מצוה קסב היא שצונו לשבות ממלאכה ביום עצרת והוא אמרו ית' וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש.

מצוה קסג היא שצונו לשבות ממלאכה ביום ראשון של תשרי והוא אמרו ית' כאחד לחדש יהיה לכם שבתון וכבר קדם לנו לשון אמרם* האי שבתון עשה הוא.

מצוה קסד היא שצונו להענות בעשירי בתשרי והוא אמרו ית' תענו את נפשתיכם ובא הפירוש במפרא תענו את נפשתיכם ענוי שהוא אבוד נפש ואיזהו זה אכילה ושתיה וכן באה הקבלה שהוא אסור ברחיצה בסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה והשביתה *מחויבת מאלה הפעולות כלם באמרו *בו שבת שבתון היא לכם ועניתם את נפשתיכם כאילו יאמר שחובה בו השביתה המיוחדת במלאכות *והמעשים והשביתה המיוחדת במזון הגוף וקיומו ולכן אמר שבתון ולשון *כפרא מנין שיום הכפורים אסור ברחיצה וסיכה ותשמיש המטה תלמוד לומר שבת שבתון *שבות כלומר השביתה תהיה מכל אלה הדברים עד שיגיע הענוי.

מצוה קסה היא שצונו לשבות ביום הכפורים מהמלאכות והמעשים והוא אמרו ית' שבת שבתון היא לכם וכבר בארנו פעמים אמרם האי שבתון עשה הוא.

מצוה

*דרשנ"ו וע"ש בהערות. בליהא גם בא"ח וכערכי. יבג. שלא יטעה אותם הדבור. יבג. ענינה. הרמב"ן נקדושין (ד' י"ד) השב ספירת העומר נהיך מלות דנשיס הייבות ואפשר דע"ש טס. יבג. היא מיוחדת. יבג. ספרי.

ס פ ר מצות עשה המצות כט

מצוה קסו היא שצונו לשבות ממלאכה ביום ראשון של חג הסוכות והוא אמרו ית' ביום הראשון מקרא קדש.

מצוה קסז היא שצונו לשבות ממלאכה ביום שמיני של חג הסוכות והוא אמרו ית' וביום השמיני מקרא קדש ודע שזאת השביתה המוטלת עלינו בכל יום ויום מאלו הששה ימים דינם דין אחד ולא ייוחד להם "מהם זולת אחר בשביתה זולת השביתה ההיא וכן אוכל נפש מותר לנו לעשותו בכל יום טוב ולכן יהיה דין השביתה ההוא דין אחד כולל כל יום טוב" וכבר התבאר משפטי השביתה הזאת במסכת יום טוב אולם השביתה המוטלת בשבת ויום הכפורים היא גם כן השביתה ההיא בעצמה ותוספות רבות כי אינו מותר בשני ימים אלו אוכל נפש ויש גם כן דברים מותרים ביום טוב ואמרוין בשבת ואף על פי שאינן אוכל נפש כמו שהתבאר במסכת יו"ט.

מצוה קסח היא שצונו לישב בסוכה שבעת ימים בימי החג "כלם והוא אמרו ית' בסוכות תשבו שבעת ימים וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת "המחוברת לה כלומר מסכת סוכה ואין הנשים חייבות בה."

מצוה קסט היא שצונו ליטול לולב ולשמוח בו לפני ה' שבעת ימים והוא אמרו ית' ולקחתם לכם ביום הראשון וגו' וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפ"ג ופ"ד מסוכה ושם התבאר שאין חובת מצוה זו שבעת ימים אלא במקדש אולם בשאר הארצות יום ראשון לבד הוא שחייבין בו מן התורה ומצוה זו אין הנשים חייבות בה.

מצוה קע היא שצונו ללשמיע קול שופר

ביום ראשון מתשרי והוא אמרו ית' בו יום תרועה יהיה לכם וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת ראש השנה והיא אין הנשים חייבות בה.

מצוה קעא היא שצונו לתת מחצית השקל בכל שנה והוא אמרו ית' ונתנו איש כופר נפשו לה' ואמרו זה יתנו כל העובר על הפקודים והוא מבואר שמצוה זו אין נשים חייבות בה ושהכתוב הוא כל העובר על הפקודים וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת שקלים ושם התבאר שהמצוה הזאת אינה נוהגת אלא בפני הבית.

מצוה קעב היא שצונו לשמוע כל נביא מהנביאים ולעשות כל מה שיצוה אפילו צוה בהפך מצוה או כלל מצוה מהמצוות האלו וכתנאי שיהיה זה לפי שעה לא שיצוה להתמיד תוספת או חסרון כמו שבארנו בפתיחת חבורנו בפירוש המשנה והכתוב שבא בו הצווי הזה הוא אמרו אליו תשמעון ולשון ספרי אליו תשמעון אפילו אמר לך "לעבור על אחת מאלו המצוות האמורות בתורה לפי שעה שמע לו והעובר על מצוה זו חייב מיתה בידי שמים והוא אמרו ית' והאיש אשר לא ישמע אל דברי הנביא אשר ידבר בנאמי אנכי אדרוש מעמו וכבר התבאר בסנהדרין (ד' פ"ט).

שלישה מיתתן בידי שמים העובר על דברי נביא ונביא שעבר על דברי עצמו והכובש את נבואתו והכל מאמרו אשר לא ישמע אל דברי הנביא אשר ידבר אמרו קרי ביה 'לא ישמע לא ישמע וכבר התבאר משפטי מצוה זו בסוף סנהדרין.

מצוה קעג היא שצונו למנות עלינו מלך יקבץ כל אומתנו וינהיגנו והוא אמרו ית' שום תשים עליך מלך וכבר קדם לנו לשונם בספרי טלש

"כג. ולא יחוד להם ליום זולת השביתה ההיא ובפנים תקנתי מתוך כ"י המזכיר כי זה שלנו א"ח לקרוא ככאן, ולפי א"ח וערבי ז"ל כך ולא יחוד יום זולת אחר בשביתה זולת השביתה ההיא. יבערני הלשון אמא פי סאיר אלחאך ובכ"י אהד אלבלאך וא"ח תרגם אמנס כזאר הארץ וכן כזון וא"ת לא תרגם יפה, דהא אפי' לשיטת רבנו בס' הי"ד בה' שופר (פ"ג) ובפיה"מ (פ"ג דמע"ש ופ"ד דר"ה ופ"ג דסוכה) דירושלים כולה נקראת מקדש ומכבר העירותי לזה מירושלמי בפסחים (פ"ו ה"א) וסוכה (פ"ג הי"א) ועמ"ש זקני בתו"ש בשקלים (פ"ק) אבל שאר העירות בא"י מקרי גבולים ורק יום א' לכד חייבים שם מה"ת ויש להוכיח דנס הרי"ף ס"ל כפי' דמקדש כהרמב"ם וזוה תתיישב קו' בעל המאור עליו במגילה (פ"ק) אך מלאחי כעת שכבר כ"כ בס' ידי אליהו (תקון כ"ה) לכן השמטתי. יפה תרגם א"ת ככאן לשמוע ולעיל (מע"קל"ז) כר"ה של יובל לתקוע וכ"ה כלשנו הזכר של רבנו בס' הי"ד עי' הל' שופר (רפ"א) ובשמיטה יובל (פ"י הי"י) ועעמו של דבר עי' ברדכ"ז ח"א כלשונות הרמב"ם (ס'י"ג) ותימא עליו שלא ראה דבעיקר הדבר קדמו רבנו בעעמו לעיל (במע"קל"ז) וכ"ה בשבועות הרמב"ם (ס'י' נט) וגם הלה"מ לא ידע מזה עי' בה' שופר (פ"א) מה שהאריך בזה, ובשול"ת מהר"ם אלשקר (ס'י' ח') הביב באמת להרא"ם ששאל על שינוי הלשון בס' הי"ד בזה מדברי הרמב"ם בסה"מ ע"ש ועמ"ש בזה ונרא"ם בחי' על הסמ"ג ריש ה' שופר, וא"ח שתרנס גם הכא לתקוע לא כיון יפה. יהך ילפותא מדכתיב כל העובר שהביא רבנו לא מלאחי מפורש בד' חז"ל ודירושלמי בשקלים (פ"ק ה"ג) יש פלוגתא אי ממעטינן ליום מכל העובר כו' ע"ש ועי' רש"י ותוס' מנחות (ד' כאז) וברע"ב בשקלים (רפ"א) כתב טעם לפטור נשים דונתנו איש כפר נפשו כתיב ולא אשה וכ"כ מפרשי הירושלמי ועי' בקרית ספר (מנזה מ"ד) שכ' אבל נשים ועבדים וקטנים אינם חייבים דכתיב כל העובר כו' ע"ש. יבג. לך עבור על אחת מן המצוות הכתובות בחורה לפי שעה שמע לו והעובר על דבריו הייב. יבג. קרי ביה לא ישמע לא ישמע ובערבי וא"ח קרי ביה לא ישמע לא ישמע לא ישמע ועי' בהנהגות הכ"ה בנמ' שם. יבא"ח מלך מישראל שיעמיד אמותנו וינהיג כלנו.

הרוב והוא אמרו ית' אחרי רבים להטות ובכאור אמרו (מלוי ד' יא) רובא דאורייתא וכבר התבאר משפטי מצוה זו ודקדוקיה במקומות מסנהדרין.

מצוה קעו היא שצונו למנות שופטים ושופרים שיכריחו לעשות מצות התורה. ויחזירו את הנשים מדרך האמת אליה על כרחם ויצוו לעשות טוב ויזהירו מהרע ויעמידו הגדרים על העובר עד שלא יהיו מצות התורה ואזהרותיה צריכות לאמונת כל איש ומתנאי מצוה זו שיהיו השופטים האלו מדרגה למעלה ממדרגה וזו בשיתמנו בכל עיר שלשה ועשרים דיינים מקובצין כלם במקום אחד בשער העיר שהיא ראויה למספר הזה ואלו הן סנהדרי קטנה ויתמנו בירושלים בית דין הגדול משבעים דיינים ויתמנה אחד על אלו השבעים והוא ראש ישיבה והוא שיקראוהו חכמים נשיא גם כן ויהיו כלם מקובצים במקום אחד המיוחד להם ועיר שאנשיה מועטין שאינה ראויה לסנהדרי קטנה יתמנו בה שלשה לעשות הדינים הקטנים והדבר הקשה יביאו למי שלמעלה מהם וכן ימנו שופרים ונוגשים בעם יסבבו בשוקים וברחובות ויביטו עניני העם בעסקיהם עד שלא יעשו עול ואפילו בדבר מועט והצווי שבא במצוה זו הוא אמרו שופטים ושופרים תתן לכל שערך ולשון ספרי מנין שממנין בית דין *לכל ישראל* תלמוד לומר שופטים ושופרים ומנין שממנין אחד על *נבי כלם תלמוד לומר תתן לך ומנין שממנין בית דין לכל שבט ושבט *תלמוד לומר בכל שערך ר' שמעון בן גמליאל אומר לשבטיך ושפטו מצוה על כל שבט ושבט להיות דין את שבטו ושפטו את העם על כרחן וכבר נכפל הצווי למנות שבעים זקנים והוא אמרו ית' *למשה אספה לי שבעים איש ואמרו כל מקום שנאמר לי הרי הוא קיים וכהנו לי כלומר שהוא דבר מתמיד

שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ למנות להם מלך ולכנות להם בית הבחירה ולהכרית זרעו של עמלק ולשון ספרי *גם כן* שום תשים עליך מלך *מצות עשה ובא בפירוש שאמרו שום תשים עליך מלך* שתהא אימתו עליך ושיאמן לבנו מהכבוד והגדולה והמעלה התכלית האחרון שאין למעלה ממנה עד שתהיה מדרגתו אצלנו *יותר גדולה ממדרגת הנביא* משאר הנביאים שיהיו בדורו ובכאור אמרו מלך קודם לנביא וכל זמן שיצוה המלך צווי שלא יהיה סותר מנה מן התורה הנה אנחנו חייבים לשמוע מצותו ומי שיעבור על מצותו ולא ישמע אליו הנה *סותר למלך להרוג בכל ענין שירצה כמו שאמרו אבותינו על עצמן כל איש אשר ימרה את פיך וגו' וכל סורד במלכות יהיה *מי שיהיה* דמו מותר למלך שהוקם על פי התורה וכבר התבאר משפטי מצוה זו *כלם בסנהדרין ובפ"א מבריות וז' מסוטה.

מצוה קעד היא שצונו לשמוע לבית דין הגדול ולעשות כל מה שיצונו *כו מאיסור והיתר ואין הכדל בזה בין הדבר שיסברוהו או הדבר שיוציאוהו מן ההיקשים שהתורה נדרשת בהן או הדבר שיסכימו עליו שהוא *סיג תורה או לפי ענין מן הענינים שיהיה דעתם שהוא ישר ושבח חזוק לתורה הכל אנחנו חייבין לשמוע אותו ולעשותו ולעמוד על פיהם לא נעבור ממנו והוא אמרו ית' על פי התורה אשר ירוך וגו' ולשון ספרי *ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה זו מצות עשה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בסוף סנהדרין.

מצוה קעה היא שצוה לנשות אחרי רבים כשתפול מחלוקת בין החכמים בדין מדיני התורה כלה וכן נמשך ונטה *בדין פרטי* גם כן* בדין ראובן ושמעון דרך משל כשתפול מחלוקת בין דייני עירם אם שמעון הוא חייב אם ראובן נמשך אחר

*כנ. ומשאר. יכנ. ראוי ומותר למלך להרוג כמו שירצה כמו שאמרו ישראל על עצמן, וכא"ל מותר למלך להרוג כמו שירצה וכמו שספרו אבותינו על עצמן והנה משמעות הלשון בכל ענין שירצה או כמו שירצה מורה באיזה מיתה שירצה אבל כערכי ליתא כלל להך מוכן ורק כך כתוב שם פמב"ח לבלתיאן אן יקחלה באלסיף כמ"ל סגלו אבאוגא עלי נפסהס פי' מותר למלך להרוג כסייף כמו כו', וכן מסורש בס' הי"ד בה' סנהדרין (פ"ד ה"ב) ובמלכים (פ"ג ה"ח) דאין למלך רשות להרוג אלא כסייף ועי' בס' עץ חיים (דף י') למהר"ח אבועלפס"א דכתב להעיר מסנהדרין (דף כ"ב) מצות הנהרגין היו מתוין ראשו כסייף כדרך שהמלכות עושה ודעה זה דעתם אמלכות עכו"ם קאי וכן הביא מקור זה בשו"ת חיים שאל ח"א (סו"ס פ"ט) מהרד"כ? כבאורו לרמב"ם ודעה כנ"ל והראה דכ"ה מנאר להדיא בתוספתא סנהדרין (פ"ט) וירושלמי שם (פ"ז) ועי' שו"ת מהר"ם יפה וכן העיר מהירושלמי במראה הפנים ע"ש, ונעמו של דבר ראיתי דהוא ע"פ המבואר במדרש ויק"ר (פ"ו) אר"י מלך כשהוא משביע את לנינותיו אינו משביען אלא כסייף כלומר על התנאים הללו יחא הסייף הזה עובר על זארו. יכנ. איסור. יכנ. כל המצוה אשר יאמרו לך, ועי' בה' ממרים (רפ"א) דכתב שם על פי התורה אשר ירוך זו מ"ע וחסר אחר ירוך מלת וגו' וכ"מ ומנ"ע שם לא הביאו מהכא. יכנ. ויחזרו. יכנ. והס. יכנ. קיים כמו וכהנו לי ובערכי וא"ל ליתא נ"ב מלת כמו רק כתוב שם קיים לעולם וכהנו לי ובחינוך (סי' תנ"א) שכלו מותק מחאן. הלשון קיים לעולם וכן וכהנו לי וכוהר הרקיע כמ"ע (סי' כ"ב) העתיק כמ"ל ובספרי לפנינו כתוב שכ"מ: שנאמר לי קיים לעולם ולעולמי ועולמי ככהניס הוא אומר וכהנו לי כו' וכ"ה בילקוט תרומה (סי' שם"ד) ..

אמרו אם לא יגיד ונשא עונו וזה דבר כללי ואם היתה העדות שכבש אותה עדות ממון וכחש בה ונשבע עליה חייב קרבן עולה ויורד כמו שבאר הכתוב ובתנאים הנזכרים בשבועות וכבר התבאר משפטי מצוה זו בסנהדרין¹ ובשבועות.

מצוה קעט היא שצונו לחקור עדות העדים ולדרוש אותה היטב ואחר כך נשפוט הדין ונחייב האמת ושנפליג בזה בתכלית יכלתנו כדי שלא נשפוט הדין בתחלת דבור במהירות ונמית הזכאי והוא אמרו ודרשת וחקרת ושאלת היטב והנה אמת נכון הדבר וכבר התבאר משפטי מצוה זו ועניניה ואיך יהיו החקירות והדרישות ומה שראוי בהפלגה בזה ואיך תתקיים העדות או תבטל לפי אלו החקירות במסכת סנהדרין.

מצוה קפ היא שצונו שנחייב מן העונש לעדים שהעידו שקר כמו מה שחשבו לעצות בעדותם והוא אמרו ית' ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו וזה הוא דין עדים זוממין אם העידו לאבד ממון נאכד להם כמותו ואם העידו במה שיחייב מיתה נמיתם באורה מיתה ואם העידו במה שיחייב מלקות נלקה אותם וכבר התבאר משפטי מצוה זו ומה שיתחדש² בה מהשאלות ואיך יתאמת על העדים שהם זוממין עד שנדון בהם בדין זה במסכת ככות.

מצוה קפא היא שצונו לערוף העגלה כשנמצא בדרך הרוג ולא נודע מי הרגו והיא אמרוית' כי ימצא חלל וגו' וזהו דין עגלה ערופה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרק אחרון מכותה.

מצוה קפב היא שצונו להכביל שש ערי מקלט כדי שיהיו מוכנות למכה נפש בשגנה ושיתוקן דרך אליהם ויישירו אותם ולא יעזבו³ בה מה שימנע הבורח מלרוץ והוא אמרו ית' תכין לך הדרך וגו' וכבר התבאר דיני מצוה זו בסנהדרין ומכות ושקלים וסוטה וכבר זכרנו אמרם ערי מקלט אין נוהגות אלא בארץ.

מצוה קפג היא שצונו לתת ללוים ערים לשבת כי אין להם חלק בארץ והוא אמרו ית' ונתנו

מתמיד ואינה מצוה לפי שעה אבל הוא ראוי ומחוייב לדורי דורות ודע שאלו המנוין כלם כלומר סנהדרין גדולה וקטנה ובית דין של שלשה וזולתם מן המנויין אמנם יהיו כלם בארץ ישראל⁴ בהכרח ואין סמיכה אלא בארץ ישראל⁵ וכשנתקיימה הסמיכה בארץ ישראל אז אפשר לסמוכים ההם שישפטו בארץ ובחוץ לארץ⁶ אבל לא ידונו דיני נפשות לא בארץ ולא בחוצה לארץ אלא אם כן היה בית הבחירה עומד כמו שבארנו בפתיחת המאמר⁷ הזה ולשוון⁸ ספרי באמרו מכה נפש בשגנה והיו אלה לכם וגו' אמרו בכל מושבותיכם בחוצה לארץ יכול אף ערי מקלט יהיו נוהגות בחוצה לארץ תלמוד לומר אלה אלה הדינין נוהגין בין בארץ בין בחוצה לארץ וערי מקלט אינן נוהגות אלא בארץ וכבר התבאר משפטי מצוה זו בלם בסנהדרין.

מצוה קעז היא שצונו הדיינין להשוות בין בעלי דינין ושיהיה נשמע כל אחד מהם עם אורך דבריו או קצורם והוא אמרו ית' בצדק תשפוט עמיתך ובא הפירוש⁹ בספרא שלא יהא אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דבריך וזו אחת מהכוונות שכולל עליהם הצווי הזה¹⁰ ובו גם כן שכל איש מצווה לדון דין תורה כשיהיה יודע בו¹¹ ושישיבת הריב שבין בעלי דינים ובבאור אמרו אחד דן את חברו דבר תורה שנאמר בצדק תשפוט עמיתך ויש בו עוד שראוי לדון את חברו לכף זכות ולא יפרש מעשיו ודבריו אלא למוב¹² וחסד וכבר נתבאר משפטי מצוה זו במקומות מפורזים בתלמוד.

מצוה קעח היא שצונו להעיד בבית דין בכל מה שנדעו בין שיהיה בו מיתת מי שהעדות עליו או הצלתו הפסד ממנו או הרוחתו אנתנו חייבין להעיד זה כלו ולהודיע הדיינין מה שראינו או שמענו והנה הביאו רבותינו ע"ה ראיה על חוב הגדת העדות מאמרו ית' והוא עד או ראה או ידע והעובר על מצוה זו והוא שיכבוש העדות ענשו גדול והוא

¹ בערכי וא"א יש כאן הוספה וכו' [וזה ענין אמרם סנהדרין נוהגת בארץ וכו']. יכ"ה לפנינו בילקוט ועי' מה שנדחק הכ"מ בהלכות רוזה (רפ"ה) ולא הביא מהכא, שו"ר אריכות בזה בס' ספרי דבי רב (דף קס"ה). יכ"ג. טוה לכל הדיינין. יכ"ג. בספרי. יכ"ג. וכו'. יכ"ג. בערכי וא"א הלשון כך ושהתהילו בעלי הריב לדון לפניו. יכ"ג. בין מי שיהיה בו מיתה מי שהעדות עליו או הצלתו או הפסד ממנו או הריסתו, ובחינוך (סי' קכ"ב) שמועתק מכאן הלשון הצלתו ממנו או כנסו וכ"ה בערכי וא"א. המשמע מכאן דעת רבנו דנס בע"א איכא לא יגיד וכ"ה בה' עדות (רפ"ה) וככ"מ שם העיר מש"ס דכ"ק (דף ג"ז) ל"ג כהד דמשמע דלעד אחד ליכא קרא ועי' רש"י בהי' שם דלס הוא עד שמהייב ממון כגון נסכא דר"א פשיטא. דהייב מדאורייתא להעיד כני תרי ע"ס וכ"ה בשמ"ק שם ובש"ת הו"י (סי' קס"ו) נתקשה בהך ש"ס דכ"ק מדעתיה ולא ראה כ"ו ועי' יראים (סי' רמ"ג) דנשתק בזה וע"ע ברמב"ם בה' עדות (פ"ד) דכ' הנשבע לחברו שלא תפיד לך עדות כו' משמע דאיידי בע"א וכן דעת הראשונים בש"ת מיס עמוקים (סי' ל"ד) דבע"א אמרינן לא יגיד וע"ע בירושלמי בסנהדרין (פ"ג ט"ט) וכתשו' הגאון ר"ה מוואלאוין בחוט המשולש (סי' ג'). יכ"ג. ולא יעזבו שימנעו הבורח לחון.

ונתנו ללוים וגו' ערים לשבת ואלו *העירות גם כן ר"ל* ערי הלוים הם ערי מקלט וקולטות על תאר מיוחד *כמו שהתבאר* במסכת מכות. מצוה קפד היא שצונו להסיר המכשולים והסכנות מכל מושבותינו וזו שנבנה כותל סביב הגג וסביב הבורות והשיחין והדומה להם כדי שלא יוכל המסתכן בהם או מהם וכן המקומות המסוכנין והרעועים כלם יבנו *ויתוקנו עד שיסור הרעוע והסכנה והוא אמרו ית' ועשית מעקה לגגך ולשון ספרי ועשית מעקה מצות עשה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בבבא קמא.

מצוה קפה היא שצונו לאבד ע"ז ובתיהם כלם בכל מיני האבוד וההשחתה בשבירה ושרפה והריסה וחתוך כל מין *שיאות לו ר"ל* במה שיהיה יותר מופלג ויותר ממהר בהשחתתו והכונה שלא נניח להם רושם והוא אמרו ית' אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם וגו' ואמרו גם כן כי את מזבחותם תתיצון ואמרו גם כן ונתצתם את מזבחותם ובעבור שזכר בגמרא סנהדרין (ז' 5) אמרם מצות עשה דע"ז אמרו על צד התמה בע"ז מאי מצות עשה איכא תרנומא רב חסדא ונתצתם ולשון ספרי מנין אתה אומר שאם קצץ אשרה והחליפה אפילו עשר פעמים שחייב לקצצה תלמוד לומר אבד תאבדון ואמרו שם *זאבדתם את שמם מן המקום ההוא בארץ ישראל אתה מצווה לרדוף אחריהם ואי אתה מצווה לרדוף אחריהם בחוצה לארץ.

מצוה קפו היא שצוה להרוג אנשי עיר הנדחת *כלה ולשרוף את העיר עם כל מה שבה וזהו דין עיר הנדחת והוא אמרו ית' ושרפת באש את העיר ואת כל שללה בליץ וכבר התבאר משפטי מצוה זו בסנהדרין.

מצוה קפז היא שצונו להרוג שבעה עממין (שישבו בארץ כנען) ולאבדם שהם שירש ע"ז ויסודה הראשון והוא אמרו ית' החרם תחרימם ובאר לנו בהרבה כתובים שסבת זה כדי שלא נלמוד מכפירתם והנה באו כתובים רבים *לזרו על הריגתם ולחזק בזה ומלחמתם מלחמת כצוה ואולי יחשוב חושב שזאת מצוה שאינה נוהגת לדורות אחר ששבעה עממין כבר אבדו וזה אמנם יחשוב

אותו מי שלא הבין ענין נוהג לדורות ואינו נוהג לדורות *וזה כי הצווי שננמר בהגיע תכליתו מבלתי שיהיה זה תלוי בזמן ידוע לא יאמר בו אינו נוהג לדורות אבל הוא נוהג בכל דור שימצא בו אפשרות הדבר ההוא התחשוב כשיאבד השם ית' זרע עמלק *לגמרי* ויכריתוהו עד אחריתו כמו שיהיה במהרה בימינו כמו שהבטיחנו ית' באמרו כי מחה אמחה את זכר עמלק אינו *נוהג לדורות זה לא יאמר אבל הוא נוהג בכל דור ודור כל זמן שימצא מזרע עמלק מצוה להכריתו וכן להרוג שבעה עממין ולאבדם צווי נצטונו בו והוא מלחמת מצוה ואנחנו מצוויים לחטט אחריהם ולרדפם בכל דור ודור עד שיכלו ולא ישאר מהן איש וכן עשינו עד אשר תמו ונכרתו *על ידי דוד ונתפזרו הנשארים ונתערבו באומות ער שלא נשאר *להם שם ולא בעבור שנכרתו תהיה המצוה שנצטונו להרגם אינה נוהגת לדורות *כמו שלא נאמר במלחמת עמלק אינה נוהגת לדורות* ואפילו אחר כלותם ואבדם מפני שאלה המצות אינן נקשרות בזמן ולא במקום מיוחד כמו המצות המיוחדות במדבר *או במצרים* אבל הם נקשרות בו כל זמן שימצא שיהיה אפשר בו הצווי ההוא ובכלל הנה ראוי לך להבין ולדעת ההבדל אשר בין המצות ובין הדבר שנצטונו עליו כי פעמים הרבה תהיה המצוה נוהגת לדורות אבל יהיה הדבר שנצטונו עליו כבר נעדר באחד מן הדורות ולא בהעדר הדבר שנצטונו עליו תשוב המצוה אינה נוהגת לדורות אבל תהיה בלתי נוהגת לדורות כשהיה הענין בהפך והוא שיהיה דבר *אחד נמצא בענין אחד מן הענינים והיה חייב לעשות *בו מעשה אחד או משפט אחד בזמן אחד מן הזמנים והוא היום בלתי נוהג ואף על פי שהדבר ההוא נמצא באותו ענין כמו לוי זקן שהיה פסול במדבר והוא כשר אצלנו היום כמו שהתבאר במקומו והבן זה השרש ושיום אותו בלבבך.

מצוה קפח היא שצונו להכרית זרע עמלק בלבד משאר זרע עשו זכרים ונקבות קטנים וגדולים והוא אמרו ית' תמחה את זכר עמלק וכבר קדם לנו *אשרם שלש מצות נצטונו בני ישראל בשעת כניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות בית הבחירה ולמחות

*בני יבנו על סדר שיסור. יעי' כ"מ בה' עכו"ס (רפ"ז) דהניח חלק וכמנ"ע שם הכיח הספרי מדעתיה. יבערבי ליתח למלת כלה. יפתח בחרתי וסייס נהדח כי לא הכיח הפסוק המוקדם ג"כ דכתיב הכה הכה תכה את יושבי העיר הכיח לפי הרב אכן בה' עכו"ס (פ"ד סה"ו) כתב שריפתה היא מ"ע שנאמר כו' משמע שעיקר שמנה למ"ע כפ"ע הוא השריפה וכ"כ ברמזיו ריש ה' עכו"ס מ"ע לשרוף עיר הנדחת ע"ש וטעמו של הרמז"ס הוא משום דעלם הריגת אנשי עיר הנדחת כלול במ"ע רכו"ו מ"ע להרוג כו' כסיף אבל שריפה לא נשמע במק"א והא דכתיב אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם וגו' פירש"י וע"ש כרא"ס דפי' מן כל המקומות יאבדו את הע"ז ע"ש. יבנו לרמוז על זה ר"ל על הריגתם. יבערבי יש כאן הוספה עמלק: [הנאמר אז שאמרו תמחה את זכר עמלק]. יבנו בימי דוד. יבנו נשאר בהם שרש.

והוא שיתנו דבר ידוע בכל שנה לפי מה שיגזרו המלך שיהיה בעת ההיא ושיהיו תחת ממשלתו משפילים עצמם ומקטינים והוא ענין השעבוד ואם לא ישלימו עמנו נצטוינו להרוג כל זכר אשר במדינה ההיא והגדולים ולקחת כל אשר להם וכל הנשים והוא אמרו ואם לא תשלים עמך וגו' וזהו כלו' הוא דין מלחמת הרשות וכבר התבארו משפטי מצוה זו בב' מסנהדרין ובח' מסוטה.

מצוה קצא היא שצונו שנמנה כהן שיוכיח לעם תוכחת המלחמה ויחזיר מי שאינו ראוי לו להלחם אם לחולשתו *או בעבור שתהיה מחשבתו בענין יחייב לו מעוט הגבורה למלחמה והם שלשה דברים שבאר הכתוב ואחר כך יכנסו למלחמה וזה הכהן יקרא כהן משוח מלחמה ויאמר בתוכחתו הלשון הנזכר בתורה ויוסיף על זה מאמרים יעוררו *העם למלחמה ויביאם להסתכן בנפשם לעזור דת ה' ולשמרה ולהגן מהסכלים המפסידים יושר המדיניות והוא אמרו ית' והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן וגו' ואחרי כן יצו להכריז *במערכות החיל שישובי חלושי הלבבות וכל מי שבנה בית ולא חנכו או שנטע כרם ולא חללו או שארש אשה ולא לקחה כמו שבא לשון הכתוב *והוא אמרו ודברו השוטרים* אמרו בגמרא סוטה (ד' מג) *ודברו השיטרים* כהן מדבר ושוטר משמיע וזה כלו' כלומר תוכחת משוח מלחמה והכרזה בעורכי המלחמה היא חובה במלחמת הרשות ובה הוא דין *וזה אמנם מלחמת מצוה

ולמחות זרע עמלק ומלחמת עמלק היא מלחמת מצוה *גם כן* וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ"ה מסוטה.

מצוה קפ"ט היא שצונו לזכור מה שעשה לנו עמלק מהקדימו להרע לנו *ושנאמר זה בכל עת ועת ונעירר הנפשות במאמרים להלחם בו ונורז העם לשנוא אותו עד שלא תשכח המצוה ולא תחלש שנאתו ותחסר מהנפשות עם אורך הזמן והוא אמרו ית' וזכור את אשר עשה לך עמלק *ולשון ספרי זכור את אשר עשה לך בפה לא תשכח בלב כלומר אמור מאמרים בפיו שיחייבו בני אדם שלא תסור שנאתו מהלבבות ולשון ספרי זכור את אשר עשה לך עמלק* יכול בלבבך כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא *שונה בפיו הלא תראה שמואל *הנביא כשהתחיל לעשות המצוה הזאת איך עשה שהוא זכר תחלה *מעשהו הרע* ואחר כך צוה להרגם והוא אמרו ית' פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל.

מצוה קצ היא שצונו המשפט שנתן לנו במלחמת שאר האומות והיא הנקראת מלחמת הרשות וזה שאנחנו נצטוינו כשנלחם עמהם שנבטיחם על נפשם לבד *אם ישלימו עמנו ויתנו לנו הארצות ונחייבם לתת לנו *ועבדות והוא אמרו ית' והיו לך למס ועבדוך ולשון ספרי אמרו מקבלים עלינו מסים ולא שעבוד שעבוד ולא מסים* אין שומעין להם עד שיקבלו עליהם זו וזו

*בג' ולשנוא אותו בכל עת. *בספרי לפנינו ליתא אכל נמזא בספרי הנקרא בשם מדרש תנאים וע"ש בהערות והנה בא"ה וערבי כחוב כאן ספרא וזאמת כ"ה גם בספרא ר"פ בחוקותי והרמב"ן בס"פ כי תלז הביא זה בשם ספרי ובמ"ע שהוסיף (מ"ע ז') בשם ספרא ועי' כמו"כ בזה הרקיע במ"ע (סי' כ"ו) ועי' בשו"ת שאנת אריה (סו"ס י"ג) ובס' שם ישראל (דף י'): לש"כ הגאון ר' ישראל איסר איסרלין מ"ן דווילנא. *בג' שגאתו. *דייליתא בערבי וז"ל. *יבז' עממים ועמלק לא הזכיר רבנו אם השלימו ומזבאר להדיא דשם אין כל הכדל בין השלימו או לא ובס' הי"ד כה' מלכים (פ"ו) כ' וז"ל אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו שלום כו' ואם לא השלימו או שהשלימו ולא קבלו ז' מות עושין עמהם מלחמה כו' אבל ז' עממין ועמלק שלא השלימו אין מניחין מהם נשמה כו' ומזבאר לכאורה דאם השלימו מניחין אותם וכן הבין הראב"ד ז"ל ובתב דזה שיבזש וטעמו כמ"ס הכ"מ דו' עממים ועמלק לא מהני מה שהשלימו ודברי הכ"מ שם בחירונו תמוהים מאד כמו שיראה המעיין, ויתכן דגם דעת הרמב"ם בספר הי"ד כדעתו כאן שאין כל הילוק בו' עממים ועמלק בין השלימו או לא אלא הכי פירושא דהאי מילתא דלא דבר הרמב"ם על העמיד להכרית זרעו של עמלק שמהוייבין לקרא להם לשלום ואף בא ליתן טעם על העבר למה החמירה התורה כ"כ על ז' עממים ועמלק ועי' כ' דהטעם הוא שלא השלימו כשיאלו ממזרים אף ע"ג ששלח להם יהושע ג' כתבים טרם שבא עליהם למלחמה כמ"ס הרמב"ם שם (כה"ב) ועמלק הוסיף לפשוע שבא לקראת ישראל חיבך אחר לאתם ממזרים וילחם בס לכן נגזר דינם ותדע דמיירי רק מעבר דלאת"ה הלא הקיל בו' עממים ועמלק יותר מבשאר האומות דאילו נביייהו כתב ואם לא השלימו או שהשלימו ולא קבלו ז' מות וכאן לא הזכיר כלל הך תנאי דו' מות רק אם לא השלימו ותו לא מידי, ועי' בקרית ספר להרמב"ם (מצוה רמ"ג) דכ' בו' עממים ועמלק הכ"מ בין השלימו או לא ונדו"א העתיק כן מרמב"ם כדרכו כמ"ס בהקדמתו ולענ"ד כמ"ס, והא דנוכר מפורש בראש הפרק שם ואחד מלחמת מצוה עי' שם (בפ"ה ה"א) וא"ש. *יפ"ל בפתח דבר (אות ו'). *בג' נכנס בגדר ואמנם המלות הוא דין כתובות הנה כן בעברית בנוף הכיבוש הערבי. *בג' כהן גדול. *בג' הלבבות. *בג' נמעשה. *בג' דין התוכחות ואמרו מלחמת כו' והנה עי' בס' הי"ד כה"ל מלכים (פ"ו ה"א) אחד מלחמת מצוה ואחד מלחמת רשות ממנין כהן ידבר אל העם בשעת המלחמה כו' והראב"ד השיג עי' וז"ל

משפטי מצוה זו במקומות רבים בכתובות ובתרא ובאה הקבלה שאפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב במצוה זו כלומר הצדקה אם למי שלמטה ממנו או לדומה לו ואפילו בדבר מועט.

מצוה קצו היא שצונו להעניק עבד עברי כשיצא לחפשי ולא יצא בידים ריקניות והוא אמרו העניק תעניק לו וגו' וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרק קמא מקדושין.

מצוה קצז היא שצונו להלוות לעני להרחיב לו להקל ענינו ומצוה זו היא היותר חזקה ויותר מחוייבת מכל מצות צדקה כי מי שנתבזה ונלה פניו לשאול מידי האנשים אין צרת עניו כמו המכוסה שירצה להעזר עד שלא יתגלה עניו ולא יתבוזה והצווי במצוה זו הוא אמרו ית' אם כסף תלוה את עמי וגו' ולשין מכילתא כל אם *ואם שבתורה רשות חוץ משלשה אחד מהם אם כסף תלוה אמרו אם כסף תלוה חובה אתה אוטר חובה או אינו אלא רשות תלמוד לומר העבט תעביטנו חובה ולא רשות וכבר התבאר דיני מצוה זו במקומות מכתובות ובתרא.

מצוה קצח היא שצונו לבקש רבית מן העו"ג ואז נלוה לו עד שלא נועילהו ולא נעזור לו ואפילו בענין *הלואה שנהנה עמו כמו שהוהרנו מעשות כך עם ישראל והוא אמרו ית' לנכרי תשיך והנה בא לנו הפירוש המקובל כי זה מצוה *לא רשות* והוא אמרם בספרי לנכרי תשיך זו מצות עשה ולאחיך לא תשיך זו מצות לא תעשה ולמצוה זו גם כן תנאין דרבנן וכבר התבאר פירוש זה בכבא מצינא.

מצוה

מצוה אין בה שום דבר מזה לא תוכחה ולא הכרזה כמו שהתבאר בח' מסוטה ושם התבאר משפטי מצוה זו.

מצוה קצב היא שצונו כשיצאו חיילותינו למלחמה שנכין דרך חוץ מהמחנות לצאת בו העם ולא יעשה כל איש צרכיו בכל מקום ובין המלונות כמו שיעשו *האומות והוא אמרו ית' ויד תהיה לך מחוץ למחנה ולשון ספרי אין יד אלא מקום שנאמר והנה מציב לו יד.

מצוה קצג היא שצונו שיהא כלי החפירה הלוי עם כלי המלחמה עם כל אחד מאנשי החיל לחפור בו במקום יפנה בו בדרך ההיא המוכנת לזה ויכסה הצואה אחרי צאתו עד שלא תראה הצואה על פני הארץ כלל במחנה המלחמה כמו שאמר *ויתד תהיה לך על אונך ולשון ספרי אין אונך אלא מקום זיונך.

מצוה קצד היא שצונו להשיב את הגולה בעצמה אם היא נשארה בעצמה ותוספת חומש או לתת דמיה אם נשתנית והוא אמרו ית' והשיב את הגולה וגו' וכבר בארו במסכת סכות (ד' טו) שלא דגול הוא לאו הנתק לעשה ואמרו רחמנא אמר לא תגזול והשיב את הגולה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרקים אחרונים מקמא.

מצוה קצה היא שצונו לעשות צדקה ולחזק החלשים ולהרחיב אליהם וכבר בא הצווי במצוה זו במלות מתחלפות אמרו פתח הפתח את ירך וגו' אשר והחזקת בו וגו' ואמר וחי אחיך עמך והכוונה באלו הלשונות כולם אחת והוא שנעזור *עניינו ונחוקם די ספוקם וכבר התבאר

אפשר להיות זה לענין אל ירך לבכסם אבל לענין השאר החוזרים מעורב המלחמה לא. אמר אלא למלחמת הרשית אבל לא למלחמת מלחמה ועי' בכ"מ וכלח"מ דכתבו דהוא פשוט ולא הש' הרמב"ם להאריך ולפרש בו' ודלוי שפירו' מ"כר אז אלא אל ירך לבכסם כו' לכד ע"ש ותמוה שלא ראו געת רבנו בכחן דבמלחמת מלחמה לא נאמר אף אל ירך לבכסם גם לדבריהם עיקר הסר מן הספר שלא הזכיר הרמב"ם שם חילוק זה כלל דבמלחמת מלחמה יאמר רק אל ירך לבכסם גם מזהר דעיקר הרבותא דגם במלחמת מלחמה ממנין כהן לכד אינו מדוקדק לשנו' הזהב של הרמב"ם דכתב אחד מלחמת מלחמה ואחד מלחמת רשות ועדיף הו"ל אחד מלחמת רשות ואחד מלחמת מלחמה ואשר על כן נ"ל דע"ס נשלה בס' הי"ד ותיבות אלו אחד מלחמת מלחמה ואחד מלחמת רשות ואחד מלחמת רשות ואחד מלחמת מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו שלום אחד מלחמת רשות ואחד מלחמת מלחמה כו' ובהלכה ז' מתהיל הרמב"ם לדבר בדיוני מלחמה סתם כשאמרין על עיר להפשה כו' עד סוף הלכה י"א ומאיים ביו מלחמת מלחמה בין מלחמת רשות ואה"כ בהל' י"ב כ"חונין חונין בכ"מ כו' ד' דברים פטרו כמחנה כו' ואסור לפנות תוך המחנה כו' אלא מ"ע ליתן שם דרך מייחדת להפנות בה כו' וכן מ"ע להיות כל אהד ואהד עם כלי מלחמתו כו' שנאמר והיה מהך קדוש כאן שייך לסיים אחד מלחמת מלחמה ואחד מלחמת רשות דאחר שסיים כן לעיל סוף הי"א א"כ יש לעשות ולומר דמשם ואילך מדבר אף במלחמת מלחמה לכן סיים בסוף דבריו זה, דודאי היה לריך לאשמעינן בדיוני הג"ל ששייכים גם במלחמת הרשות כמו דאיתא ומי בעירובין (דף י"ז) ת"ר מחנה היואל למלחמת הרשות כו' ועי' בפירו' המשניות דכתב וזה המחנה הנזכר אפילו למלחמת הרשות וכל שכן למלחמת מלחמה ע"ש, וראיתי להפרי חדש במים היים בהלכות מלכים שם שכתב והיה אפשר לומר דסבירא ליה להראב"ד ז"ל דבמלחמת מלחמה לא היה מדבר הכהן כלל ולא מסתבר עכ"ד ולא ראה שפורש כן הבא. עי' סנהדרין (דף קנ"ג) ומד"ר איכה (פ"א סי' יב). יבנ. שאמר בראש הפרשה כי תלא מחנה על אויבך ולשון מלחמה זו ויתד וכ"ה נערכו וא"ל רק בשני לשון קת' יבנ. אונס.

כי משני אלו הכתובים למדנו שהאדם אוכל במחובר לקרקע בשעת *גמר מלאכה ושלא יספיק לנו הכתוב האחד מבלתי האחר כמו שבארנו כמה שקדם *באמרם עד שיאמרו שני כתובים ואם לאו לא שמענו *המצוה זו למדנו עולה משני כתובים כלומר היתר אכילה לשכיר מן המחובר ובבאור אמרו (ע) אלו אוכלין מן התורה וכו' וכבר התבארנו משפטי מצוה זו בפ"ז ממציעא .

מצוה רב היא שצונו להוריד המשא מעל הבהמה שנתינעה במשאה בדרך והוא אמרו ית' עווב תעווב עמו ולשון מכילתא עווב תעווב פריקה ושם נאמר וחדלת מעווב לו עווב תעווב נמצינו למדין שהוא עובר על עשה ולא תעשה כלומר שאנחנו נצטוינו לפרוק מעליה משאה והוזהרנו גם כן מהניח אותה רובצת תחת משאה *כמו שיתבאר במצות *ט"ז ואם הניחה *רובצת תחת משאה *עבר על עשה ועל לא תעשה הנה התבאר *שאמרו עווב תעווב מצות עשה וכבר התבארנו משפטי מצוה בפ"ז ממציעא .

מצוה רג היא שצונו להקים המשא על הבהמה או על האדם כשיהיה לברו אחר *שהורידוהו ממנו או אחר *שהורידו זולתנו שאנחנו כמו שנצטוינו להורידו *ממנו כן נצטוינו לטענו והוא אמרו ית' הקם תקים עמו ולשון מכילתא הקם תקים עמו זו טעינה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בשני ממציעא ושם התבאר שמצוה מן התורה לפרוק ומצוה מן התורה לטעון .

מצוה רד היא שצונו להשיב האבדה לבעליה והוא אמרו ית' השב תשיבם לאחיך ובבאור אמרו השבת אבדה עשה היא ואמרו גם כן

מצוה קצט היא שצונו להשיב המשכון לבעלו הישראלי בעת צרכו אליו אם היה המשכון ממה שיצטרך אליו כיום כגון כלי מלאכתו ומעשהו ושיבהו *לו ביום וימשכנהו בלילה ואם היה ממה שיצטרך אליו בלילה כמו הכסת והמכסה *שישב בו *שישיבהו לו בלילה וימשכנהו ביום ולשון מכילתא עד בא השמש תשיבנו לו זה כסות יום שאתה מחזיר לו כל היום כסות לילה שאתה מחזיר לו כל הלילה מנין *תלמוד לומר השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש מכאן אמרו ממשכנין כסות יום בלילה וכסות לילה ביום וכבר התבאר בגמרא מכות (ד' טו) שאמרו ית' לא תבוא אל ביתו לעבוט עבוטו הוא לאו הנתק לעשה ושהעשה הוא אמרו השב תשיב לו את העבוט ולשון ספרי השב תשיב לו את העבוט מלמד שמחזיר לו כלי יום ביום וכלי לילה בלילה סגום בלילה ומחרשה ביום וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרק תשיעי ממציעא .

מצוה ר היא שצונו לתת שכר שכיר כיומו ולא יאחרהו ליום אחר והוא אמרו ית' כיומו תתן שכרו ודין מצוה זו שיהיה שכיר יום גובה כל הלילה ושכיר לילה גובה כל היום כמו שנבאר במצות לא תעשה וכבר התבאר משפטי מצוה זו *בשלמות בפ"ט ממציעא *ישם התבאר שזה מחוייב בכל שכיר יום בין *נכרי בין ישראל מצות עשה לפרוע בומנו .

מצוה רא היא שצונו להיות השכיר אוכל בעת עבודתו מהדבר שיעבוד בו כשהיה הדבר ההוא מחובר לקרקע והוא אמרו ית' כי תבא בכרם וגו' כי תבא בקמת וגו' וכבר התבאר בגמרא מציעא (ד' טו)

"בג. תלמוד לומר תשיבנו לו מכאן אמרו הכמים שאם משכן לו כסות יום מחזיר לו כל היום וכסות לילה מחזיר לו כל הלילה וכבר התבאר בגמרא מכות באמרו ית' לא תבוא אל ביתו לעבוט עבוטו הוא לאו הנתק לעשה והעשה הוא אמרו השב תשיב לו מלמד שמחזירין כסות לילה בלילה וכסות יום ביום וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרק ה' ממציעא .
 יבליחא ערבי . ינמעין ההכמה כפרשת קדושים (ד' נב) העיר דנמרא שם מנורר דרק בנר תושב אית בו מאוס עשה דכיומו תתן שכרו ולא בנכרי וכמו שפסק רבנו בה' שכירות (פ"ח) כהדיא וכתב דודאי דכונתו גס הכא על גר תושב והנה עי' לקמן (בל"ח רל"ח) שגס שם כחוב הלשון גוי כמו כאן ואמנם בא"ח אף שכלן כחוב גוי שם במל"ח נמלא מפורש גר תושב הרי חזינן בעליל דהכוננה על גר תושב ואולם בחינוך (סי' ר"ל) מבואר שספר דמ"ש הכא גוי הוא דוקא דהא כונן מפורש בשם הרמב"ם דגם בנוי עובר בעשה והמנ"ח שם כתב דלא מלא להרמב"ם ולא ידע מכאן ובמע"ה שם הכין אחרת ככוננת החינוך ומש"ה הקשה עליו ע"ש ופלא דלקמן בחינוך (סי' תקפ"ח) שמועתק מל"ח רל"ח דהכא הכין הלשון בין בשכיר ישראל או אפי' בנר תושב ע"ש ועי' גם בסו"ס וזאת ליהודה דהניח בכלן דל"ל ג"ח ואולי באה הטעות מפני הבקורת כידוע בענייני אלו ועי' בתשו' ר"ח מוואלאזין בהוס המשולש (סי' י"ז) דכתב בכלל דלדעתו היה לו להרמב"ם גירסא אחרת בסוגיא זו דכ"מ כי דבריו נפלאו מאלד בענין גר תושב לפי גירסתנו ע"ש . יבג. שקדם אללנו באמרנו .
 יבג. אם כן מלות עשה זאת עולה ענינה משני . יבש"ת הרשב"א (סי' רכ"ב , רנ"ו , רנ"ז) האריך אס מ"ע זו שייך גם באדם ומסיק דשייך ע"ש ובש"ת הרדכ"ו ח"ב (סי' תשכ"ח) מביאו ומסיק דלא שייך ובש"ת ב"ק (דף נ"ד) העלה דבאדם הוא רק מדרבנן ועי' במניח על החינוך (סי' תקפ"ח) שכתב על הא דליחא בחינוך או שהוא בעלמא רובן תחת משאו דזה לא נחלא בשום פוסק רק ברלב"ג כפרשת משפטים ובמנ"ח (סי' פ') לא ידע מכל הניל ועי' כן ברמזי הסמ"ג (מ"ע ס) לעזור המשא מעל הכרו או מעל בהמתו ועי' בסמ"ע הו"מ (סי' רע"ב ס"ק י"ג) וזאת חו"י (סי' ק"ג) .

יודע אדם ממי שמנה המצות שסכל זה וברוב המדרשות בארו שהאל צונו על הגר כמו שצונו על עצמו אמר ואהבת את ה' אלהיך ואמר ואהבתם את הגר.

מצוה רח היא שצונו לצדק הפלם והמאונים והמשקולות והמדות להפליג בצמצום והוא אמרו ית' מאוני צדק אבני צדק איפת צדק והין צדק יהיה לכם ולשון ספרא מאוני צדק את המאונים יפה אבני צדק את המשקולות יפה איפת צדק את האיפה יפה והין צדק את ההין יפה וכבר ידעת שהאיפה מדת היבש וההין מדת הלח ואלה כלם ענינם אחד ואם נשתנו מיני השיעורים כי זה הדבר שישקול או ימוד אמנם הוא שיעור ערך מן המערכים ואלו המינין כלם רוצה לומר הפלם והמאונים ושעורי היבש ושעורי הלח יקרא מדות והצווי שנצטוינו להפליג בצמצום השיעור המוסכם עליו מכל מין מהם יקרא מצות מדות ולשון ספרא על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים על תנאי שתקבלו עליכם מצות מדות שכל המורה במצות מדות מודה ביציאת מצרים וכל הכושר בה כופר ביציאת מצרים וכבר התבארו משפטי מצוה זו בחמישי מכתרא.

מצוה רט היא שצונו לכבד החכמים ולקום מפניהם ולגדל אותם והוא אמרו ית' מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ולשון ספרא תקום והדרת קימה שיש בה הדור וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק ראשון מקדושין ודע שעם היות מצוה זו כחייבת לאנשים כלם בכלל כלומר לכבד החכמים ואפילו חכם לחכם השוה לו בחכמה כמו שבארו באמנם (כ"מ ד' ג') ת"ח שבבבל היו עומדים זה מפני זה דע שיש בכבוד דברים מיוחדים ונוספים על התלמיד וזה כי כבוד התלמיד לרבו יש בו תוספת גדולה על הכבוד שהוא חייב לכל חכם ויתחייב לו עם הכבוד המורא שהם כבר בארו שחק רבו עליו יותר גדול מחק אביו שחייבו הכתוב לכבדו ולירא ממנו וכבאור אמרו (ע"ז) אביו ורבו רבו קודם וכבר בארו (מסנהין ד' ה') שאינו מותר לתלמיד לחלוק על רבו רוצה לומר בחולק ליצאת מהוראתו ודינו ושיסמוך בסברתו וילמד או ידון או יורה אם לא יתן לו רשות ואין מותר לו להתקוטט עמו או להתרעם ממנו ולא לחשדו ר"ל שיהרהר עליו פועל או מאמר ממיני הרהור

כן באבדה נמצונו למדין שהוא עובר על עשה ועל לא תעשה והנה נבאר לא תעשה של אבדה במקומו וכבר התבארו דיני מצוה זו בשני ממציעא.

מצוה רה היא שצונו להוכיח החוטא או מי שירצה לחטוא ולמנוע אותו ממנו במאמר ותוכחה אין ראוי לנו שיאמר אחד ממנו אני לא אחטא ואם יחטא זולתי מה לי דינו עם אלהיו זה הפך התורה אבל אנחנו מצווין שלא נמרה ושלא נעזוב וזלחנו מאומתנו שימרה ואם השתדל להמרות חייבין אנו להוכיחו ולהשיבו ואע"פ שלא יצא עליו עדות יחייב עליו דין והוא אמרו ית' הוכח תוכיח את עמיתך ונכנס בצווי הוזה שנאשם קצתנו לקצתנו בשיחטא איש ממנו לאיש ולא נטור לו ונחשוב לו עון אבל נצטוינו להוכיחו במאמר עד שלא ישאר דבר בנפש ולשון ספרא מנין אם הוכחתו אפילו ארבעה וחמשה פעמים חוזר והוכיח אותו תלמוד לומר הוכח תוכיח יכול אפילו אתה מוכיחו ופניו משתנות תלמוד לומר ולא תשא עליו חטא וכבר בארו חכמים שחייב מצוה זו על כל אדם ואפילו הפוהות לנכבד הוא חייב להוכיחו ואפילו קלל אותו ובוזה לא יסור מלהוכיחו עד שישיבהו כמו שבארו מקבלי התורה ואמרו (ענין ד' ט"ז) עד הכאה ויש למצוה זו תנאים ומשפטים התבארו במקומות מפורזים מהתלמוד.

מצוה רו היא שצונו לאהוב קצתנו את קצתנו כמו שנאהב עצמנו ושתהיה חמלתי ואהבתי לאחי חמלתי ואהבתי לעצמי בממונו וגופו וכל מה שיהיה ברשותו או ירצה אותו וכל מה שארצה לעצמי ארצה לו כמוהו וכל מה שאשנא לעצמי או למי שידבק בי אשנא לו כמוהו והוא אמרו ית' ואהבת לרעך כמוך.

מצוה רז היא שצונו לאהוב את הגרים והוא אמרו ית' ואהבתם את הגר ואע"פ שהוא נכנס בזה עם ישראל באמרו ואהבת לרעך כמוך שזה הגר גר צדק אבל מפני שנכנס בתורתנו הוסיף האל אהבה וייחד לו מצוה נוספת כמו שעשה באזהרה באונאתו שאמר ולא תונו איש את עמיתו ואמר וגר לא תונה והתבאר מלשון הגמרא בבא מציעא (ד' ע"ט) שחייבין על אונאת הגר משום לא תונו וגו' ומשום וגר לא תונה כן גם כן אנו חייבין באהבתו משום ואהבת לרעך ומשום ואהבתם את הגר וזה מבואר אין ספק בו ואיני

כ"ג. ולשון ספרי מנין שאפילו הוכיחו שמים או שלש פעמים שחוזר ומוכיח ת"ל הוכה תוכיח אפילו חלף פעמים יכול אחת. כ"ג. שיכריזו ונדפוסים שאה"כ שיפריזו. כ"ג. ושתהיה אהבתו ותמלתו לאחיו כאהבתו והמלתו לעצמו בממונו וכנפשו וכל מה שיהיה ברשותו אם ירצה אותו ארצה אתו וכל מה שארצה לעצמי ארצה לו כמוהו והוא אמרו. כ"ג. ספרי. כ"ג. ענינים אם נקטנו מיני השיעורים את הדבר שישקול. כ"ג. והמאונים והאיפה יקראו. כ"ג. חק אביו.

ס פ ר מצות עשה המצות לג

מִשְׁפָּטֵי מִצְוֵה זוֹ *וְהִמְתַּחֲיִיב מִמֶּנָּה* בִּפְרָק ו' מִיִּבְמוֹת וּמִצְוֵה זוֹ אֵין הַנְּשִׁים חַיִּיבוֹת בָּהּ וּבִכְבוֹר אִמְרוּ (יִנְמוֹת ד' ס:). הַאִישׁ מִצְוֵה עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה אֲבָל לֹא הָאִשָּׁה .

מצוה ריג היא שצונו לבעול בקדושין ולתת דבר ביד האשה או בשטר או בביאה וזו היא מצות קידושין והרמז עליו [אמרו] כי יקח איש אשה ובעלה ונו' הורה שהוא יקנה בבעילה ואמרו ויצאה והיתה כי כמו שהיציאה בשטר כן ההויה בשטר וכמו כן למדנו שהיא נקנית בכסף מאמרו באמה העבירה אין כסף ללאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומנו אב אבל קדושין דאורייתא אמנם הם מבוארים שהם בביאה כמו שהתבאר במקומות מכתובות וקדושין ונדה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשלמות במסכת *המחוברת לזה ר"ל מס* קדושין ובבאור אמרו (קדושין ד' ע') קדושי ביאה שהם דאורייתא הנה כבר התבאר שמצות קדושין דאורייתא .

מצוה ריד היא שצונו להתיחד חתן עם אשתו שנה תמימה שלא יסע חוץ לעיר ולא יצא לצבא ולא יעבור עליו דבר מהדברים הדומים לאלו אבל ישמח עמה עד מלאת לו שנה *מיום בואו אליה* והוא אמרו ית' נקי יהיה לביתו שנה אחת וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק ה' ה'מסוטה .

מצוה רטז היא שצונו לגול את הבן והוא אמרו ית' לאברהם 'המול לכם כל זכר וכתוב בתורה שהוא בכרת מי שמבטל מצוה זו *והוא אמרו וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה* וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק י"ט משבת וד' מיבמות ואין האשה מצווה למול את בנה כמו שהאב מצווה בזה כמו שנתבאר בקדושין .
מצוה רטז היא שצונו להיות היבם נושא את אשת אחיו כשמת ולא הניח זרע והוא אמרו ית' יבמה

הרהור כי אפשר שלא רצה זה ובפרק הלך (ד' ק') אמרו כל החולק על רבו כחולק על השכינה שנאמר בהצותם על ה' וכל העושה מריבה עם רבו כעושה עם השכינה שנאמר המה מי מריבת קדש אשר רבו בני ישראל את ה' וגו' וכל המתרעם על רבו כמתרעם על השכינה שנאמר לא עלינו תלונותיכם כי על ה' וכל המהרהר על רבו כאילו מהרהר על השכינה שנאמר וידבר העם באלהים ובמשה וזה כלו מבואר כי מחלוקת קרח ומריבת ישראל ותלונתם והאשימם וחשדם אמנם היה עם משה ועליו שהיה רבן של כל ישראל ושם הכתוב כל ענין מהם על ה' ובבאור אמרו (אגות ס"ד) מורא רבך כמורא שמים וזה כלו לקוח בראיה מהיות הכתוב מצוה לכבד את החכמים והאבות כמו שהתבאר בלשונות רבים מן התלמוד לא שהיא מצוה בפני עצמה והבן זה .

מצוה רי היא שצונו לכבד אב ואם והוא אמרו ית' כבד את אביך ואת אמך וכבר התבארו משפטי מצוה זו בתלמוד *ורובו ועיקרו בקדושין ולשון *ספרא איזהו כבוד מאכיל ומשקה מכנים ומוציא .

מצוה ריא היא שצונו לירא מאב ואם והוא שיתנהג עמהם כמנהג מי שירא ממנו שיענישהו כמו המלך וילך עמהם כדרך שילך עם מי שיפחד ממנו ויירא מהגיע לו ממנו מה שימאס והוא אמרו ית' איש אמו ואביו תיראו ולשון *ספרא איזהו מורא לא יושב במקומו ולא מדבר בפניו ולא סותר את דבריו וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת קדושין גם כן .

מצוה ריב היא שצונו לפרות ולרבות ולכוין לקיום המין וזאת היא מצות פריה ורביה והוא אמרו ית' פרו ורבו וכבר בארו (נכוח ד' טו) שהחתן אינו חייב בקריאת שמע כשישא בתולה ושמו טעם לזה היותו עוסק במצוה וכבר התבארו

*כנ. ספרי . זכנ. ואתם פרו ורבו וכו' בזה"ק במ"ע (סי' ע"ח) , ולאמנם כמש"ל כן הוא גם בע"ז וכו' וכו' וכו' שכולו מועתק מסה"מ , והכוונה על קרא דפ' בראשית (א' , כ"ח) וכו' בש"ס ביבמות (דף ס"ה) ואלו סנהדרין (דף נ"ט) הובא קרא ואתם פרו ורבו דפ' נח (ט' , ז') וע"ש במהר"א וגם בס' הי"ד בה' אישות (פט"ו) כתוב קרא דפ' בראשית וכו' בקריית ספר (מנזח מ"ח) ובכרמזי הסמ"ג (מ"ע מ"ט) ועי' דכ"ח סס , וראיתי כעת במהר"ם שיק (מנזח נ) דהעיר על השינוי דככה"מ הובא קרא ואתם פרו ורבו וכו' וכו' דויאמר להם פרו ורבו וכתב שם דכל חד חזיל לשיעתו כו' ע"ש וכל פלפולו בכאן להנס . יעי' סי' ברכת אברהם (סי' מ"ד) וככ"מ בהלכות אישות (רפ"ח) ובמגלת ספר על הסמ"ג בעשין (ד' ל"ב) ובש"ו"ת הריב"ש (סי' ש"ה וש"ח) . יבערבי כתוב כך אין כסף [אמרו אין כסף] לאדון . יכנ. מחגיגה . יכ"מ בה' מילה (רפ"ח) היה לו הנ"י במנין המלות שבראש ס' הי"ד במנזח זו הקרא וביום השמיני ימול בשר ערלתו והקשה שם אמאי לא קחשיב הכא רבנו גם מ"ע דלהרב למול את עבדו והנה גם הסמ"ג (מ"ע כ"ח) והקריית ספר (מנזח כ"ז) שדרכם להעתיק לשון הרמב"ם הביאו הא"י קרא דוביום השמיני ע"ש ואלו במנין המלות כ"י שבראש ס' המלות הנ"י המול לכם כל זכר כמו כאן וכמוכן דלא קשה מידי מעתה קו' הכ"מ דעיקר המנזח היא המול לכם כל זכר ושם להלן כתיב ג"כ יליד בית ומקת כסף וכל אלה הם פרטי המנזח וכבר הורה לנו רבנו בזה כמה פעמים שאין ראוי למנות פרטי המנזח בפני עצמם והנה בירושלמי בקדושין (פ"א ה"ו) איתא דהחוב הוא מובינס השניני ע"ש .

כֹּל אִדָּם לִקְבְּרוּ לֵאמְרוּ ית' קבור תקברנו וכבר התבארו משפטי מצוה זו בששי מסנהדרין.

מצוה רלב היא שצונו בדין עבד עברי והוא אמרו ית' כי תקנה עבד עברי וכבר התבארו רוב משפטי מצוה זו בפירוש בתורה והתבאר דין מצוה זו כלו בראש מסכת קדושין.

מצוה רלג היא שצונו לישא אמה העבריה *אם אדוניה שקנה אותה או בנו וזו היא מצות יעוד יְקוּדַמַת לַמִּצְוֹת פְּדִיָּה לֵאמְרוּ אֲשֶׁר לֹא יַעֲדָה וְהַפְּדָה וְדַע שְׁדִין עֶבֶד עֶבְרִי וְדִין אִמָּה הָעֶבְרִיָּה אֵינוֹ נוֹהֵג אֲלֵא בּוֹמֵן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג וְכִבֵּר הַתְּבֵארוּ מִשְׁפָּטֵי מִצְוֵה זו בַּפֶּה מִמַּסַּכַת קְדוּשִׁין.

מצוה רלד היא שצונו לפדות אמה עבריה והוא אמרו ית' והפדה ופדיה זו יש לה דקדוקים ותנאים ובה משפטים רבים וכבר התבארו במסכת קדושין ושם התבאר דין אמה העבריה על השלמות ובמכילתא אמרו בפירוש ואם שלש אלה לא יעשה לה *אמרו יעד לך או לכנך או פדה אותה.

מצוה רלה היא שצונו בדין עבד כנעני והוא שנעבד בו לעולם ושאינו לו חירות אלא בשן ועין והוא הדין לשאר ראשי אברים שאינן חוזרין כמו שבא בו הפירוש המקובל והוא אמרו לעולם בהם תעבדו ואמר וכי יכה איש וגו' ולשון גמרא גיטין (ד' לז:): כל המשחרר עבדו עובר בעשה דכתיב לעולם בהם תעבדו וכתוב בתורה שהוא משתחרר בשן ועין וכבר התבארו משפטי מצוה זו על השלמות בקדושין וגיטין.

מצוה רלו היא שצונו בדין חובל בחבירו והוא אמרו ית' וכי יריבן אנשים והכה איש את רעהו וגו' וזו היא שנקרא דיני קנסות וכבר בא הכתוב שהוא כולל דיני קנסות כלם והוא אמרו ית' כאשר עשה כן יעשה לו *רוצה בזה* שילקה ממנו תמורת מה שזיערו לפי שיעור צערו *לחברו כמו שבאה בה הקבלה ואפילו לא היה אלא שביישו לכד הנה הוא יקנס בממונו *כפי השעור ההוא ודע שדיני הקנסות אלו כלם כלומר נזקי אדם באדם וכן כשהזיקה בהמה את האדם

או

בשגנה מעירו לעיר מקלם והוא אמרו ית' וישב שם עד מות הכהן הגדול ולשון ספרי וישב *שם אינו יוצא משם לעולם שנאמר שם *שם תהא דירתו* שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת מכות.

מצוה רכו היא שצונו להרוג את העוברים על קצת המצות בסוף והוא אמרו ית' נקם ינקם והנה נרמזו במצות לא תעשה על המצות שחייבין עליהן התות ראש בסוף וכבר התבארו משפטי מצוה זו בַּפֶּה מִמַּסַּכַת סְנֵה־רִיּוֹן.

מצוה רכז היא שצונו לחנוק העוברים על קצת מצות מיוחדות והוא אמרו ית' מות יומת והנה נרמזו במצות לא תעשה על המצות שחייבין עליהן חנק וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשביעי ממסכת סנהדרין.

מצוה רכח היא שצונו לשרוף העוברים על קצת מצות הוא אמרו ית' באש ישרפו אותו ואתהן והנה נרמזו במצות לא תעשה המצות שחייבין עליהן שרפה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בַּפֶּה מִמַּסַּכַת סְנֵה־רִיּוֹן.

מצוה רכט היא שצונו לסקול העוברים על קצת מצות והוא אמרו ית' וסקלתם אותם באבנים ומתו והנה נרמזו על המצות שחייבין עליהן סקילה כשאזכור מצות לא תעשה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק ששי מסנהדרין.

מצוה רל היא שצונו לתלות קצת הרוני בית דין והוא אמרו ית' ותלית אותו על עץ והנה נזכור המצוה שחייבין העוברים עליה תליה במצות לא תעשה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק ששי מסנהדרין.

מצוה רלא היא שצונו לקבור הרוני בית דין ביום שנהרגו והוא אמרו ית' כי קבור תקברנו ביום ההוא ולשון ספרי כי קבור תקברנו מצות עשה והוא הדין בשאר מתים כלומר שיקבר מת מישראל ביום מותו ולכן המת שאין לו מי שיתעסק בקבורתו נקרא מת מצוה כלומר המת שמצוה על

*כ"ה גם בא"ח ובערבי ובמקרא כפ' מסעי (ל"ה, כ"ה) כתוב וישב בה עד מות הכהן הגדול וכמוכן שאין כל דרש בספרי פ"ו, ולעיל בפרש ז' הביא רבנו ג"כ הך קרא ושם כתוב בשני התרגומים ובערבי וישב בה, ובמכות (ד' יא) במשנה איתא עה"כ כפ' מסעי אשר נס שמה שם תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו וכן הוא בספרי כפ' שופטים עה"כ אשר ינום שמה מדכתיב ג' פעמים שמה וזכירושלמי מכות (פ"ב ה"ו) הלשון שנאמר שמה שם תהא כו' ובמסורת הש"ס שם הביא דכתוספתא דריש לה דכתיב שלש פעמים שמה ועי' בש"ס (דף יב). יבני כתיב כאן כך **רכח** היא שצונו לשרוף העוברים על קצת מצות [מיוחדות והוא אמרו ית' מות יומת והנה נרמזו במצות לא תעשה על המצות שחייבין עליהן חנק וכבר התבארו משפטי מצוה זו בַּפֶּה מִמַּסַּכַת סְנֵה־רִיּוֹן. **רכח** הוא שצונו לשרוף העוברים על קצת מצות] וזהו אמרו ית' באש ישרפו אותו ואתהן והנה נרמזו במצות לא תעשה המצות שחייבין עליהן שריפה וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת סנהדרין, וגלוי כי את אשר רשמתי מוקף כשתרכב ממנוה רכ"ו. יבערבי וא"ח מצות יעוד [וכבאור אמרו מצות יעוד] קודמת.

שואל והוא אמרו ית' וכי ישאל איש מעם רעהו וכבר התבאר דקדוק דין זה בפ"ח ממציא וח' משבועות .

מצוה רמה היא התורה שהורנו בדין מקח וממכר רוצה לומר הפנים אשר בם יתקיים המכר בין המוכר והקונה וכבר לקחו ראייה על אלה הפנים מאמרו וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד וגו' אמרו (כ"מ ד' מ:): דבר הנקנה מיד ליד כלומר משיכה וכבר התאמת שם שדבר תורה מעות קונות ושהמשיכה במטלטלין היא תקנת חכמים וכן המסירה וההנבחה ובכאור אמרו שם כדרך שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין הנה התבאר לך שהיותם מצריכים המשיכה בממכרים מפני שהיא תקנה כמו שהתבאר במקומו ואולם שאר הפנים שקונין בהם הקרקעות וזולתם כלומר שטר וחזקה הנה סמכו אותו לכתוב גם כן וכבר התבארו משפטי דין זה רוצה לומר הפנים שיתקיים המקח בהם בכל מין ומין בפרק א' מקדושין ובפ"ד וח' וט' ממציא וגו' וד' וה' וו' וז' מבתרא .

מצוה רמו היא שצונו בדין טוען ונטען והוא אמרו ית' על כל דבר פשע וגו' אשר יאמר עליו כי הוא זה ולשון מכילתא כי הוא זה עד שיודה במקצת וכזה הדין יכנס כל מה שהוא נופל בין בני אדם מן התביעות קצתם על קצתם שיכנס בהם ההודאה והכפירה וכבר התבארו משפטי דין זה בג' מקמא ג'נס כן ובראשון וח' ממציא וה' וששי ושביעי משבועות וממנו שאלות רבות מפוזרות במקומות רבות מהתלמוד .

מצוה רמז היא שצונו להציל הנדרף * מיד הרודף להרגו* ואפילו בנפשו של רודף כלומר שאנו מצווים להרוג הרודף אם לא נוכל להציל הנדרף אלא בנפש הרודף והוא אמרו ית' וקצתה את כפה וגו' ולשון 'ספרי במבושיו מה מבושיו מיוחד שיש בה סכנת נפשות והרי הוא בוקצותה את

או 'האדם את הבהמה הנה לא ידונו בהם ויקנסו זולת הבית דין הסמוכין בארץ ישראל וכבר התבאר דקדוק דין זה בפרק א' מבבא קמא .

מצוה רלז היא שצונו לדון בדיני השור והוא אמרו ית' וכי יגח שור וגו' וכי יגוף שור וגו' וכבר התבאר 'דקדוק דין זה בששה פרקים הראשונים מקמא .

מצוה רלח היא שצונו לדון בדיני הבור והוא אמרו ית' וכי יפתח איש בור וכבר התבאר דקדוק דין זה בפרק שלישי וחמישי מקמא .

מצוה רלמ היא התורה שהורנו בדין הגנב שנקנסו אותו בדין תשלומי כפל או תשלומי ארבעה וחמשה או נהרגהו אם בא במחותרת או נמכרהו ובכלל כל משפטי הגנב כמו שהתבאר בכתוב וכבר התבאר דקדוק דין זה כלו בפרק ז' מקמא ובח' מסנהדרין ובג' ממציא ובמקומות מעטים מכתובות וקדושין ושבועות .

מצוה רמ היא שצונו בדין ההבער והוא אמרו ית' כי יבער איש וגו' וכבר התבאר דקדוקי דין זה בכללו בשני וששי מבבא קמא ובחמישי מגיטין .

מצוה רמא היא שצונו בדין ההבערה והוא אמרו ית' כי תצא אש וגו' וכבר התבאר דקדוקי דין זה בשני וששי מקמא .

מצוה רמב היא שצונו בדין שומר חנם והוא אמרו ית' כי יתן איש אל רעהו כסף וגו' וכבר התבארו משפטי דין זה בפ"ט מקמא וג' ממציא וח' משבועות .

מצוה רמג היא התורה שהורנו בדין נושא שכר ושוכר שדין שניהם אחד כמו שבארו ואמרו (בבבא קמא ד' מ:): שלשה דינין לארבעה שומרים והוא אמרו ית' כי יתן איש אל רעהו וגו' וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלם בפרק ו' וט' מקמא ובפ"ג וששי ממציא וח' משבועות .

מצוה רמד היא התורה שהורנו בדין

יכבר כתב על זה הגאון בעל מעין החכמה בפ' משפטים ללא ידע לפרש שהרי בכ"ק בפ' החובל אמרינן להדיא דנזקין שבאו לשור ע"י אדם נזקין כבבל וכ"פ רבנו בעצמו בה' סנהדרין (פ"ה הי"א) אבל אדם שהזיק בהמת חכרו משלם נזק שלם בכל מקום ע"ש ואולם בנזק הערבי איתא וכללך אלא הזיקה בהמה את האדם או את הכהמה כו' וכדלף שכן הדברים מתוקנים מאל דבאמת היה קשה לכאן מדוע לא הזכיר דין בהמה שהזיקה בהמה אחרת כמ"ש בה' סנהדרין, ובא"ח כתוב בזה"ל ודע שאלו דיני קנסות כלם ר"ל נזקי אדם באדם וכן נזקי בהמה אדם בבהמה או בהמה באדם כו' וברור שגם בא"ח הנוסח כמו בערבי אבל יש כאן ט"ס דהנה נקודות שעל גבי איזו תיבה ככתב יד מראות לדעת שתיבה זו יתירה היא (עין רש"י סנהדרין דף מג) ומנחות (דף פז) וספר הישר לרבנו תם (סימן תסו), וככאן עשה המעתיק דליהו סבר דתיבת בהמה יתירה לכן נקדה אבל באמת תיבת אדם יתירה ובחינוך (סי' מע) שכולו לקוח ומעתק מספר המלות כתוב גם כן הכא ואלו בבהמה כמש"ל ע"ש. יבנ. מקמא וה' וז' משבועות וממנו שאלות רבות הם מפוזרים במקומות רבים מהתלמוד ג"כ ובפ"א וח' ממציא. 'הלשון בספרי כמו שכתב רבנו נחמ"ל בספרי הנקרא בשם מדרש תנאים ולקמן בלא חעשה (ר"ג) הביא רבנו גם כן את הספרי והעתיק כפי שהוא בספרי דילן, והנה ע"י כן בה' רוצה (פ"ה הלכה ז') והראב"ד כתב שם בספרי דריש ליה הכי ובנודע ציהודה תנינא חו"מ (סי' נט) כתב לתמוה

את כפה *כך כל דבר שיש בו סכנת נפשות הרי הוא בוקצותה את כפה* מלמד שאתה חייב להצילו בכפה מנין שאם אין אתה יכול להצילו בכפה שאתה יכול להצילו בנפשה תלמוד לומר לא תחוס עינך הנה כבר התבאר לך ענין הצווי הזה ושאמרו אשת האחד אמנם דבר בהווה והכוונה הוא להציל הנרדף באבריו של רודף ואם אי אפשר להצילו כי אם כמיתת הרודף בפעם אחת יהרגהו וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפ"ח מסנהדרין.

מצוה רמח היא התורה שהורנו כדיני נחלות והוא אמרו ית' איש כי ימות וכן אין לו ומכלל דין זה בלא ספק היות הבכור יורש פי שנים שזה משפט ממשפטי היורשים וכבר התבאר משפטי מצוה זו בח' ומ' מכתרא.

ודע שאמרי *בכל המצות כבר* התבאר משפטם במקום פלוני אין כוונתי בזה שהפרק ההוא או המסכת ההיא תכלול כל משפטי המצוה ההיא עד שלא תמלט מהם שאלה אבל אזכור המקום אשר בו עיקר דין המצוה ההיא ורוב משפטיה ואולם יהיו שאלות רבות ממשפטי המצוה ההיא מפוזרות במקומות אחרים מהתלמוד ולא אזכור מקומם עתה וכשתסתכל כל אלו המצות שקדם זכרם עתה הנה תמצא מהם מצות שהם חובה על הצבור לא לכל איש ואיש כמו בנין בית הבחירה והקמת מלך והכרתת זרעו של עמלק ומהם מצות שהם חובה לאיש אחד אם עשה הפעולה הפלונית או שימצאהו הענין *הפלוני כגון קרבן שוגג וקרבן מזיד ופעמים יעמוד אחד מן האנשים כל ימי חייו ולא יעשה הפעולה ההיא ולא ימצאהו הענין ההוא ומאלו המצות גם כן *דינים כמו שבארנו כמו *דין עבד עברי ודין אמה העבריה ודין עבד כנעני ודין שומר חנם ושואל וזולתם ממה שקדם זכרם יתכן שיעמוד אחד מן האנשים ג"כ כל ימי חייו ולא ישפט בזה

ולא תתחייב לו המצוה הזאת ומהם גם כן מצוות אינן נוהגות אלא בהיות הבית קיים כגון חגיגה וראיה ומצות הקהל וכבר זכרנום אחת אחת ומהם גם כן מצות לא נתחייבו אלא למי שיש לו נחלות כגון מעשרות ותרומות ומתנות כהונה וחוקי העניים לקט *ופרט ושכחה ופאה ועוללות ופעמים *לא יהיו לו אותם הקנינים ולא יתחייב בהם ויעמוד האיש כל ימי חייו ולא יתחייב במצוה מהמצות שהן מזה המין ואין הצדקה מכלל הוה כי הצדקה מחויבת אפילו לעני המתפרנס מן הצדקה כמו שבארנו ומהם מצות מתחייבות *לכל איש* בהכרח בכל זמן בכל מקום ובאיוזה ענין שיהיה כגון ציצית ותפילין ושמירת שבת ונקראו המצות שהן מזה המין מצות הכרחיות מפני שהם מתחייבות לכל איש שחניע לפרקו מישראל בהכרח בכל זמן ובכל מקום ובכל ענין וכשתסתכל באלו הרמ"ח מצות עשה תמצא המצות ההכרחיות מהם ששים *מצות ובתנאי שהאיש שאמרנו שחייב באלו הששים מצות הכרחיות שענינו כענין שרוב בני אדם בו והוא שיהיה עומד בבית במדינה ויאכל המאכלים הידועים לזמון האדם רוצה לומר הלחם והבשר ויעשה סחורה עם בני אדם וישא אשה ויוליד ואלו הששים מצות הם לפי הסדר אשר סדרנו אותם במנינו זה.

מצוה הראשונה והשנית והשלישית והרביעית והחמישית והששית והשביעית והשמינית והתשיעית והעשירית *וזאת העשירית* אין הנשים חייבות בה והאחת עשרה והיא גם כן אין הנשים חייבות בה והשתים עשרה והיא גם כן אין הנשים חייבות בה והשלש עשרה והיא גם כן אין הנשים חייבות בה והארבע עשרה והיא גם כן אין הנשים חייבות בה והחמש עשרה והששנה עשרה *וזאת הי"ח* אין הנשים חייבות בה והתשע עשרה והשש ועשרים וזאת הכ"ו מיוחדת בזכרי הבהנים ול"ב ונ"ד וע"ג וצ"ד וקמ"ג *וקמ"ז וקמ"ט וקמ"ט וקנ"ב וקנ"ד וקנ"ה וקנ"ו וקנ"ז וקנ"ח וקנ"ט וקס"א וקס"א

דלמה שנק הרמב"ם תלמודא דידן בסנהדרין (ד' עג) דליתף זה בהקישא מנערה המאורסה וכתב דזו היא השנת הראש"ד כן ראיתי בשו"ת תורת חסד להרצ"ר הסדלאי פרחי"א (סי' רח) דכתב לזה כוון הראש"ד בהשנתו וקדמס בעלם ההערה הסמ"ג בלחיון (סי' קסה) ואולם אי משום זה ל"ק דהא נודע דרך הרמב"ם לתפוס הדרשה הפשוטה יותר אף שלא נמלא בש"ס בבלי היכא דלין נפקותא לדינא אבל בסו"ם וזאת ליהודה הניח בל"ע מטעם אחר הא בב"ק (דף כו ופו) מנזאר דוקלות את כפה קאי אממון וכן בק' בשו"ת גליא מסכת חיו"ד (סי' רה) ע"ש מה שהאריך ונאמת עדיף הו"ל להקשות דהא הרמב"ם עלמו פסק וקלות לענין ממון בה' חובל ומויק (פ"א ה"ט) ומלאתי בשו"ת משכנות יעקב הו"מ (סי' סו) דעמד ע"ז והניח בל"ע ובחידושי על ס' הי"ד הארכתי ליישב הדברים אכמ"ל וש"ר כעת מזה גם בס' ספרי דני רב (ד' רנא) ועי' כוד במגיד משנה בהלכות גניבה (פרק ט' הלכה ז').

*כנ. דינ. כנ. למין. יעי' כמעין החכמה בס' ראה, דעל הא דמנזאר שס בחינוך וכ"ה בסה"מ לקמן (ל"ת קנ"ו) דכמנזאר ולא יראו פני ריקס אין הנשים חייבות, כתב ללא ידע אנה מלאו זה דממה שאין המ"ע שבה נוהגת בהן אין ראיה ללא יתחייבו בלאו, דשניתת יו"ע יוכיח שאע"פ שאין העשה נוהגת מ"מ לאו ללא תעשו כל מלאכה נוהגת בהן כמנזאר

הכרחיות יש בהן שש וארבעים מצות שהנשים חייבות בהן גם כן וי"ד מצות מהן שאין הנשים חייבות בהן ויהיה הסימן באלו הששים ההכרחיות ששים המה מלכות ויהיה הסימן בנפול הי"ד מהן מן הנשים אולת יד או יהיה הסימן בחיוב המ"ו מצות לנשים גם את בדם בריותך כלומר שמספר בדם הוא חובה עליהן והם הכרית המחוייב לנשים בהכרח וזה מה שראינו לרמוז אותו במספר מצות עשה .

וקס"א ואין הנשים חייבות בה וקס"ב וקס"ג וקס"ד וקס"ה וקס"ו וקס"ז וקס"ח וזאת הקס"ח אין הנשים חייבות בה וקס"ט והיא גם כן אין הנשים חייבות בה וק"ע והיא גם כן אין הנשים חייבות בה וקע"ב וקע"ה וקפ"ד וקצ"ה וקצ"ז ור"ז ור"ח ור"ט ור"י ור"א ור"ב וזאת הר"ב אין הנשים חייבות בה ור"ג ור"ד וזאת הר"ד מיוחדת בזכרים ור"טו והיא גם כן מיוחדת בזכרים".
הנה התבאר לך כי מאלו הששים מצות

בחוס' קדושין (ד' ל"ד) כו' ע"ש ונעלם ממנו לפי שעה (דכס' אמור מביא נעלמו זה) דהרמב"ם כאן מנה עשה לשביתת יו"ט בהגך מ"ע דנשים דהייבות וכ"ה בחינוך (סי' רל"ז ושכ"א) ועי' מל"מ בהנהגותיו שם דהעיר בזה והטעם הוא פשוט דלענין ראייה העיקר הוא העשה דעליה לרגל והלאו דלא יראו פני ריקס חלוי בעשה וכיון דנשים פטורות מת"ע דעליה ממילא ליתנהו נס בלאו אבל גבי שביתת יו"ט העיקר הוא הלאו דלא תשאו כל מלאכה וכיון דנשים מוזהרות בלאי ממילא איתנהו גם בעשה דשביתה ועי' כן בריטב"א בקדושין שם בשם הרמב"ן והארכתי בכינון זה בשכנר הימים בתשובה לידיו המנוח הרב הגאון ר' הייס ברלין ז"ל, ושור"ר שכ"כ זה השעה"מ בה' ע"י (פי"ב) יעי' כסכ"א וז' בעו"א בר"ה (ד' ה') בד"ה ופסח בר מקרב ברגלים ובשור"ח חמדת שלמה (סי' י"ח) ונודע מה שמתר"ס בסכ"א כוז' ד' הרמב"ם בה' נזירות (ספ"ז) יד' התום' כתובות (ד' מ"ט) וע"ש בבית יעקב, ובשור"ח רע"א (סו"ס קס"ט) כתב כעין זה וסיים והדבר צריך הכרע ובאמת לכל הני פשיטא להו וכמ"ש הריטב"א ויותר ק' על הנרע"א דהוא ז"ל כתב כן בדעת התום' בר"ה (ד' ו') בד"ה תשומר ובאמת אכ נימא סכ"א זו לא הקשו שם התום' שהביא מידי ע"ש .
"כנדפס הסרו ד' מלות מן הס' ההכרחיות ורכיב טרהו למנות החסרון עי' בסו"ס ויאת ליהודה ובסוף שו"ת שתי הלחם וכדפוסים אחרים ראיתי שמלאו החסר ועוד יתרה עשו שהכנו והעמידו ס"ה מלות .

מצות לא תעשה.

שאחרים עושין במדינות תלמוד לומר לא תעשו לכם ומי שעבר על לאו זה חייב מלקות וכבר התבאר משפטי מצוה זו ואי זה מן הצורות מותר לציירם ואי זה מהם לא יצוירו ואיך יהיה תאר הציור בפ"ג מע"ז והתבאר בסנהדרין (דף י:ו) שלא זו גם כן רוצה לומר אמרו לא תעשו אתי אלהי כסף כולל ענינים יוצאים מכונת מצוה זו אבל פשטיה דקרא מדבר כמה שזכרנו כמו שהתבאר במכילתא.

מצוה ה' שהזכירנו מהשתחוות לע"ז והוא מבואר שאמרנו ע"ז נרצה בו כל מה שיעבד זולת האל והוא אמרו ית' לא תשתחוה להם ולא תעבדם ואין הכונה איסור השתחואה לבדה לא זולתה אמנם זכר דרך אחד מדרכי העבודה רוצה לומר ההשתחוויה וכן אנו מזהירים מהקריב להם ולנסך ולקטר ומי שעבר על אחד מאלו והשתחווה או הקריב או נסך או קטר חייב סקילה ולשון מכילתא זוכה לאלהים יחרם עונש שמענו אזהרה לא שמענו תלמוד לומר לא תשתחוה להם ולא תעבדם וזיחה בכלל היתה ויצתה ללמד מה זיחה מיוחדת שכיוצא בה עובדים לשמים וחייבים עליה בין שהוא עובדו בין שאינו עובדו אף כל שכיוצא בו עובדים לשמים חייבין עליו בין עובדו בין שאינו עובדו וענין זה המאמר כי אלו הארבעה מינין מן העבודה והם ההשתחוויה והזיחה והנסך והקטר והנסך שבהם נצטינו שנעבד האל ית' כל מי שיעבד ע"ז באחת מהם חייב סקילה ואפילו היה אותו הנעבד אין מדרכו שיעבד בדבר מהן וזה הוא שיקראוהו שלא כדרכה ר"ל ואף על פי שעבד אותה שלא כדרך עבודתה יאחר שעבדה באחד מאלו חייב סקילה כשהיה מויד

מצוה א' היא שהזכירנו מהאמין האלהות זולתו והוא אמרו ית' לא יהיה לך אלהים אחרים על פני וכבר התבאר בסוף מכות (דף כג:) שלא זו מכלל תרי"ג מצות שנאמרו לו למשה בסיני וכו' כמו שבארנו במצוה ראשונה ממצות עשה. מצוה ב' שהזכירנו מעשות ע"ז להעבד ואין חלוק בין שיעשם בידו או שיצוה לעשותם והוא אמרו ית' לא תעשה לך פסל וגו' ומי שעבר על לאו זה חייב מלקות רוצה לומר על עשיית ע"ז ואף על פי שעשאה לו זולתו במצותו ואפילו לא עבד אותה.

מצוה ג' שהזכירנו מעשות ע"ז ואפילו לזולתו כדי שיעבד אותה ואפילו היה מי שיצוה לו לעשותה עכו"ם והוא אמרו ית' אלהי מסכה לא תעשו לכם ולשון הספרא אלהי מסכה לא תעשו אפילו לאחרים ושם נאמר העושה ע"ז לעצמו עובר משום שני לאוין רוצה לומר שהוא עובר על עשותה בידו ואפילו עשאה לזולתו כמו שהתבאר בזאת המצוה השלישית ועובר גם כן השקנה ע"ז ושהה אצלו ואפילו עשאה לו זולתו כמו שקדם במצוה השנית ולכן ילקה שתי מלקיות וכבר התבאר דין מצוה זו עם מה שלפניה במסכת ע"ז.

מצוה ד' שהזכירנו מעשות צורות יבעלי חיים מהעצים והאבנים והמתכות וזולתם ואף על פי שלא יעשו להעבד וזה הרחקה מעשות הצורות כלל כדי שלא יחשוב בהם מה שיחשבו הסכלים ש"הם עובדי ע"ז שיחשבו כי לצורות כחות והוא אמרו ית' לא תעשו אתי אלהי כסף ואלהי זהב ולשון מכילתא בענין לאו זה על צד הבאור אלהי כסף לא תעשו שלא תאמר הריני עושה לגוי כדרך

כ"ג. והוא אמרם שם תרי"ג מצות נאמרו למשה בסיני וכ"ה בערכי. יב"ג. ר"ל לאו עשיית ע"ז ובערכי וא"א הלשון כך על עשיית ע"ז או על זויות לעשותו ואע"פ שלא עבדה. יב"ג. לא תעשה לך וכמ"ל כ"ה גם כ"ה ע"ז (פ"ג ה"ט) וכמ"ל בלחיון (כ'), ובמגלת ספר על הסמ"ג שם לא הניגש בזה והעתיק מכאן כמו שהוא בנדפס ומהו כ' דאיכא למידק על רש"י בהומש כ"י קדושים דהביא ל"ת לכס לא תעשו לאחרים דאמאי לא הביא קרא דלא תעשה לך פסל כ"י (ט"ס) יש כאן דבדאי כוונתו לקרא אלהי מסכה לך כמו שהעתיק בפלמו (ל"ט) וכמ"ל הרמב"ם ז"ל והסמ"ג. ותימא עליו דמלבד שלא ראה ברמב"ם כ"ה ה"ד הא בסמ"ג ג"כ הביא הך קרא שבפ"י רש"י. יב"ג. ספרי. "כ"ג. משום שקנה. "כ"ג. עין החכמה כ"ה יתרו כתב שרכנו כ"ה ה"ד כ"ה עכו"ם (ספ"ג) חזר בו שפסק לורת הבהמות ושאר נפש חיה חוץ מן האדם מותר לצייר אותם ואפי' היתה הנורה בולקת פ"ש והנה בנוף הערכי איתא כאן מפרש לורת אדם וכ"ה בהינוך (ס"י ל"ט) שהוא מועתק מכאן ובא"א כתוב בפנים כמו הכא מעשות לורת מיני בעלי היים וחולס כ"ד הגליון כתוב שם אדם וחולי בא השינוי מפני הבקרת.

כדרכה כלומר בדבר שדרכה שתעבד בו כמו פוער לפעור וזורק אבן למרקולים וזמעיביר שערן לכמוש וכן מי שעבד באחת מארבע עבודות לאיזה נעבד שהיה מהם הנה הוא ג' גם כן חייב כרת ואף על פי שאין דרך עבודתו בכך כמו אילו הקריב לפעור או השתחוה למרקולים וזהו שלא כדרכה והכרת השלישית במי שהעביר מורעו למולך כמו שאבאר .

מצוה ז שהזהירנו מתת קצת מבנינו אל הנעבד המפורסם בזמן נתינת התורה שהיה שמו מולך והוא אמרו ית' ומורעך לא תתן להעביר למולך והיתה עבודתו כמו שהתבאר בפרק שביעי מסנהדרין (עז) והיא שיבעירו אש גדולה לפני הצלם ויקח קצת מבניו ויתנהו ביד כומר מתעסק אותו הנעבד וייעבירוהו על אותו האש מצד אף צד וכבר נכפלה האזהרה מהמעשה הזה ואמר לא ימצא בך מעביר בנו ובתו כאשר ומי שעבד על לאו זה במזיד חייב סקילה וכרת אם לא יסקל ובשונג חייב חטאת קבועה וכבר התבאר משפטי זו בפרק שביעי מסנהדרין .

מצוה ח שהזהירנו מעשות אוב והוא שיקטיר בקטורת ידועה ויעשה פעולות מיוחדות ויתרמה ל'ו שמיעות דבור מתחת שחיו ישוב על מה שישאל ממנו וזה מין אחד ממניו והוא אמרו ית' אל תפנו אל האוכות ולשון ספרא אוב זה פיתום המדבר משחיו והעובר על לאו זה במזיד נסקל ואם לא יסקל הנה הוא בכרת ואם היה שונג חייב חטאת קבועה רוצה לומר מי שיעשה אותו המעשה בידו ויתעסק בו בעצמו וכבר התבאר משפטי מצוה זו בשביעי מסנהדרין .

מצוה ט שהזהירנו מעשות מעשה ידעוני והוא גם כן מין ממני ע"ז והוא שיקח עצם עוף ששמו ידוע וישים אותו בפיו ויעשן עשן ויתפלל הפלות ויעשה מעשים עד שיתחבר לו ענין דומה לענין חלי הנופל ויקחהו תרדמה וידבר בהווים אמרו

מזיד והוא בכרת אם לא נודע בו או לא נעשה בו העונש ואם היה שונג יקריב קרבן וכן כשקבלו עליו באלוה לאיזה דבר שקבלו עליו הנה הוא חייב וכבר נכפלה האזהרה זו רוצה לומר איסור עבודתם באחד מאלו הארבעה מינין ואפילו שלא כדרכה והוא אמרו יתעלה ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים ולשון ספרא אין שעירים אלא שדים ובגמרא פסחים התבאר שלא זו אמנם היא בשוחט לע"ז אפילו לא תהיה דרך עבודתה שחיטה אמרו מנין לזבוח בהמה למרקולים שהוא חייב שנאמר ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים אם אינו ענין לכדרכה דכתיב איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם תנהו ענין לשלא כדרכה והעובר עליו אם יהיה מזיד בכרת וסקילה כמו שבארנו ובשונג יקריב קרבן ולשון התורה זוכח לאלהים יחרם וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרק שביעי מסנהדרין .

מצוה י שהזהירנו מעבוד ע"ז ואפילו בזולת הארבעה מינין הקודמים אבל בתנאי שתהיה אותה העבודה כדרכה רוצה לומר שיעבוד אותה במה שהוא דרך אותו הנעבד שיעבד בו כמו שיפעור עצמו לפעור או יזרוק אבן למרקולים והוא אמרו ית' באזהרה מזה לא תעבדם ולשון סכילתא לא תשתחוה להם ולא תעבדם לחייב על העבודה בפני עצמה ועל ההשתחוויה בפני עצמה ולכן מי שיזרוק אבן לפעור או יפעור עצמו למרקולים אינו חייב כי אין זה דרך עבודתה לאמרו ית' איכה יעבדו וגו' והעובר על לאו זה במזיד חייב סקילה וכרת ובשונג קרבן וכבר התבאר משפטי מצוה זו גם כן בו' מסנהדרין (ד' סד:) ושם אמרו שלש כריתות לע"ז למא אחת כדרכה ואחת שלא כדרכה ואחת למולך רוצה לומר כי מי שעבד אי זה עבודה זרה שתהיה באיזה מין שיהיה מן העבודות הנה הוא חייב כרת ובתנאי שיעבוד אותה

כג. ספרי. ילפנינו ליתא בפסחים ואיתא רק בזבחים (ד' ק"ו). יבג. מנחה זו במסכת ע"ז. יקח למעביר שערן לכמוש לא נמא כלל ספרי התלמוד מלבד במכילתא דרשב"י וע"ש בהערות. יבג. ויקח אחד מבניו ויתנהו לגזר מתעסק לאותו הנעבד ויעבירוהו הגזר על האש, והנה גם בא"ח ובערבי אין כאן תיבת הגזר וכדלפי הוספה היא מאיזה מעתיק ועי' בס' הי"ד בה' עכו"ס (פ"ו ה"ג) בהדו"א דלבי הכן הוא שמעביר בנו על האש ברשות הכהנים ועי' ברדב"ז ח"א בלשונות הרמב"ם (סי' כ"ג), וכן בפיה"מ כתב רבנו והיה אהוה אחד מכניו ונתן אותו ביד המשתמש בעסק אותו הנעבד והיה מעבירו על האש כו' וכדלפי הפי' הוא דקאי על האב וילמד סתום מן המפורש, ובס' דיני דמיי לזיון (מ') כתב דהרמב"ם סותר משנתו מס' הי"ד לשה"מ וגרס לו שהיה לפניו הנוסחא המוטעת, ועי' בחורת חיים בסנהדרין (ד' נ"ד) ובדנ"ח הנ"ל שהכריחו מסוגית הש"ס כהרמב"ם, ובס' משנת חכמים (ד' ע"ה) כתב דבירושלמי בסנהדרין (פ"ו ה"י) מפורש כהרמב"ם ולא ראה שכבר קדמו בזה הרמב"ן בפ"י עה"ת (פ' אחרי מות) וההינוח (מנחה ר"ח). יבג. ויתדמה להשמייע. יכ"ה גם בא"ח ובערבי והוא בספרא בפ' קדושים (י"ט ל), ובנדפס כתוב ספרי ואיתא נ"כ בספרי בפ' שופטים (י"ח, י"ח) וכ"ה במשנה בסנהדרין (ד' סה). יבג. ויתהלל תהלות וכדפוסים שאח"כ ויתהלל הוללות.

להסתכל בה משום שנאמר אל תפנו אל האלילים מאי תלמודא אמר רבי יוחנן אל תפנו אל מדעתכם וכבר נכפלה האזהרה בזה הענין בעצמו רוצה לומר באיסור מחשבה בע"ז והוא אמרו ית' השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם רוצה לומר כי אתה כשיעמד לבך לחשוב בה יהיה מביא אותך לכור מן הדרך *הישרה ולהתעסק בעבודתה ואמר גם כן בזה הענין בעצמו ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח כי הוא לא יזהיר מהגביה האדם ראשו ולראות אותם בעיניו ואמנם הזהיר *מהעיון במה שיוחס אל עבודתם בעין הלב וכן אמרו ופן תדרש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם ואעשה כן גם אני יזהיר מלשאול איכות עבודתם ואף על פי שלא יעבדם שזה כלו מביא למעות בהם ודע שהעובר על זה חייב מלקות וכבר התבאר *זה בסוף פרק קמא מעירובין (ד' י:): על מה שאמרו לוקים על עירובי תחומין *דבר תורה* ושמו ראיית זה אמרו אל יצא איש ממקומו והקשה אחד ואמר ואיך ילקה מלקות על אזהרה *באה במלת אל ולא באה במלת לא והשיבו על צד הקושיא *ואמרו וכי כל מה שיבא במלת אל אין לוקין עליו אלא מעתה אל תפנו אל האלילים הכי נמי דלא לקי הגה הורה זה כי זה הענין לוקין עליו.

מצוה יא שהזהירו מעשות מצבה יתחברו אליה ויכבדוה ופילו הושמה *כדי לעבוד האל עליה וזה *כדי שלא יתדמה בעבודתה בע"ז כי כן היו עושין היו בוגין מצבה ומשימין הע"ז עליה

אמרו ידעוני כניח עצם *ידוע בפיו והוא מדבר מאליו ובא אזהרה בו בזה הלשון אל תפנו אל האובות ואל הידעונים ואל תחשוב שזה לאו שבכללות כי הוא כבר חלק אותם בזכרון העונש ואמר אוב או ידעוני וחייב בכל אחת מהם סקילה וברת למזיד והוא אמרו ית' איש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעני מות יומת ולשון *ספרא לפי שהוא אומר איש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעוני עונש שמענו אזהרה לא שמענו תלמוד לומר אל תפנו אל האובות ואל הידעונים *והעובר על לאו זה *גם כן* בשוגג חייב חטאת קבועה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בשביעי מסנהדרין.

מצוה י שהזהירו מנשות אחר עבודה זרה ומהתעסק בספוריה רוצה לומר בזה העיון *יההתאפשרות כרוחנית הפלונית תרד על תאר כך ותעשה כך הכוכב הפלוני יקטרו לו ויעמדו לפניו על תאר כך ויעשה הדבר הפלוני ומה שילך הדרך הזה כי המחשבה באלו הדברים והעיון *באותן הליצניות הוא מה שיעורר *האדם לבקש אותם ועבודתם והכתוב שהזהיר בו מזה הענין הוא אמרו אל תפנו אל האלילים ולשון ספרא אם פונה אתה אחריהם אתה עושה אותם אלהות ושם אמרו רבי יהודה אומר אל תפנה לראותם *ר"ל אפילו להסתכל צורת הצלם הנראית והמחשבה בעשיתה אינו מותר כדי שלא יתעסק חלק הזמן בחלק ממנה ובפרק שואל אדם (ד' קטט) אמרו כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות אסור לקרותו בשבת ודיוקנא עצמה אפילו בחול אסור

*כג. עלכ עוף ששמו ידוע לחיך פיו ומדבר ועי' כן בחינוך (סי' רנ"ו) שהוא מועתק מכאן וכ"ה בס' הי"ד כה' עכו"ס (פ"ו) וכפיה"מ לסנהדרין (ד' ס"ה) וחמנס רש"י פי' שס עלם חיה וכ"כ החינוך (סי' תקי"ג) וזמנ"ה שס העיר על הסתירה שבהינוך וכן הסמ"ג לאיון (ל"ט) ורבינו ירוחם (נתיב י"ו ה"ה) כתבו עלם חיה ועי' בכלאים (פ"ח מ"ה) ובר"ש שס ועי' זר ר"פ בלק מה שמה דהוא לפור ידוע ע"ש. יכנ. ספרי, והוא בספרא בפ' קדושים והכ"מ כה' עכו"ס (פ"ו ה"ב) הראה מקור להספרא מדמיה, וזקני התוי"ט בסנהדרין (פ"ו) כתב שלא מלא כן בספרא וכ"כ גם במראה הפנים בירושלמי בסנהדרין שס, ושז"ר בדיני דהיי בלאיון (ל"ז) שכתב לתמוה בזה על זקני התוי"ט, ואולם כבר העיר בחו ספות ראשון לזיון במשניות שס כי פרקים אחדים היו חסריס בספרא שביד התוי"ט וכ"כ בהתה"מ שס במקומו.

*כג. העיון ככוחניות כלומר הכוכב הפלוני תרד על תאר כך כו' והפלוני יקטירו לו, וככ"י המבורג העיון והעסק כרוחניות, בא"ה העיון וההתבוננות באותן ההזיות וההנלים שאומרים המהכרים הספרים ההם שהרוחניים הפלוניס ירדו על תאר כך ויעשו כך והכוכב הפלוני כו' וכה"ג בערבי. יכנ. באלו הלשונות. יכערכי וז"ל שיעורר הפתי. יכתוב לפנינו הגי' אל תפנה לראותן ודיו וט"ס היא וז"ל ודאי וכ"ה בר"ש משאנן שס וזכס יראיס (סי' ס"ה) והפי' הוא דת"ק קאמר אל תפנו לעובדם וכ"י מפרש אל תפנה לראותן כפשוטו ומפורש כן במד"ר קהלת (פ"ט אות ב') ח"ר חייא אל תפנו לעובדן אמר רבי אל תפנו לראותן ודאי וזמנתות כהונה שס כלומר כמשמעו ועי' כה"ג בירושלמי סוכה (פ"ד ה"ג) ולכה ליאשעתה לנו לך יודייה שז"ל לך ודאי כמ"ש כהי' הרד"ל במד"ר שמות (פ"ג), והך מלת ודאי בזמן זה נמצא למכביר מאל עי' לדונמא סוטה (ד' ל"ו) ויבא הכיתה לעשות מלאכתו רב ושמואל הד אמר לעשות מלאכתו ממש וכמד"ר בראשית (פ"ו) ר"ש בר נחמן אמר לעשות מלאכתו ודאי, ושס (ד' ת"ד) ר"ע אומר הירא ורך הלכב כמשמעו שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות מרכ שלופה וכירושלמי שס הירא ורך הלכב כמשמעו ואולם בתוספתא שס (פ"ו) כתוב הירא ודאי וע"ש בהגהות הגר"א ועי' ב"ק (ד' ז"ג) נסדק נסדק ממש ובירוש' שס נסדק ודאי ואכמ"ל בפרט זה. יכנ. כי הוא בא להזהיר האדם ראשונה שלא לראות. יכנ. מן הענין. יכנ. וזה כי יתדמה בע"ז כי כן היו עושין הבונים,

עליה והוא אמרו ית' באזהרה מזה לא תקים לך מצבה ומי שעבר על לאו זה חייב מלקות.

מצוה יב שהזהירנו מעשות אבן מוכנת להשתחוות עליה ואפילו היה זה לאל ית' זה גם כן *כדי שלא יתדמה לע"ז כי כן *היו עושין אבן מצויירת במלאכה מחוכמת לפני הצלם וישתחוו עליה לאותו צלם ואמר ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה והעובר על לאו זה לוקה ולשון ספרא לא תתנו בארצכם בארצכם אין אתם משתחווים על האבנים אבל משתחווים אתם על האבנים שבמקדש וכבר התבאר משפטי מצוה זו בנמרא מלה.

מצוה יג *שהזהירנו שלא למעט אילן במקדש או בצד המזבח על דרך הנוי והכבוד ואפילו כיון בזה עבודת האל ית' כי כך גם כן היו מגדלים ע"ז שהיו נוטעין לפניו אילנות יפים ונחמדים בבתי עבודתם והוא אמרו ית' לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך והעובר על לאו זה חייב מלקות וכבר התבאר משפטי מצוה זו בנמרא תמיד ושם התבאר שהנטיעה אסורה במקדש.

מצוה יד שהזהירנו מהשבע בע"ז ואפילו לעובדיה וכן לא ישביעו אותם בה כמו שבארנו לנו באמרם לא תשביע לעכו"ם ביראתו והוא אמרו ית' ושם אלהים אחרים לא תזכירו שלא תשבע לעכו"ם ביראתו י'שם אמרו גם כן לא תזכירו שלא ידור אדם בשם ע"ז ובסנהדרין (דף טו:) לא תזכירו שלא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד ע"ז פלוגית והעובר על לאו זה כלומר שישבע בדבר מן הנכראות שיחשבו בהם הטועים האלהות על צד ההגדלה חייב מלקות ובנמרא סנהדרין (ע) עם מה שהזהירו מחבק ע"ז ומנשקה ולכבר לפניו וכנון אלו מפעולות הכבוד והאהבה אמר על כלם אינו לוקה חוץ מן הנודר בשמו והמקיים בשמו וכבר התבאר משפטי מצוה זו בשביעי מסנהדרין.

מצוה טו שהזהירנו מדרוש לע"ז *ר"ט שידרוש* ויקרא האנשים לעבודתה ויזרום על זה ואף על פי שזה הדרוש לא יעשה פעולה

מהפעולות זולת הדרישה אליה וזה נקרא אם דרש אל העם מדיח והוא אמרו ית' יצאו אנשים בני בליעל מקרבך וידיחו את ישבי עירם לאמר ואם דרש אחד מן האנשים נקרא מסית והוא אמרו ית' כי יסיתך אחיך בן אמך וגו' והבורנו במצוה זו אמנם הוא במדיח ואזהרה שבאה בזה הוא אמרו ית' לא ישמע על פיך *ובנמרא סנהדרין אמרו לא ישמע על פיך* אזהרה למסית מסית בהדיא כתיב ביה וכל ישראל ישמעו וייראו ולא יוסיפו לעשות אלא אזהרה למדיח וכן אמרו במכילתא דר' ישמעאל* לא ישמע על פיך אזהרה למדיח והעובר על לאו זה חייב סקילה ולשון סנהדרין (דף טו:) מדיחי עיר הנדחת בסקילה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בעשירי מסנהדרין.

מצוה טז שהזהירנו מהסית והוא שידרוש אחד מישראל לעבוד ע"ז וזה הוא הנקרא מסית כמו שקדם באורו ולשון האזהרה מזה *אמרו ית' במסית* ולא יוסיפו לעשות כדבר הרע הזה והעובר על לאו זה *והוא שיסית איש מישראל* חייב סקילה כמו שבא בכתוב כי הרג תהרגנו והאיש שהשתדל המסית שיוסת לו הוא שראוי שיהרגנו כמו שבאר ית' ידך תהיה בו בראשונה להמיתו ולשון ספרי מצוה ביד המוסת וכבר התבאר משפטי מצוה זו *בשביעי בסנהדרין.

מצוה יז *שהזהיר המוסת מאהוב המסית או להאזין לדבריו והוא אמרו ית' לא תאבה לו ולשון ספרי מכלל שנאמר ואהבת לרעך כמוך יכול אתה אהב לזה תלמוד לומר לא תאבה לו. **מצוה יח** *שהזהיר המוסת מעוזב לשנא המסית אבל חייב לשנא אותו בהכרח וכשלא ישנאהו עובר על מצות לא תעשה והוא אמרו ית' ולא תשמע אליו ובא הפירוש מכלל שנאמר עזב תעזב עמו יכול אתה עזוב לזה תלמוד לומר ולא תשמע אליו.

מצוה יט *שהזהיר המוסת מהציל את המסית כשיראה אותו בענין המיתה והצרה והוא אמרו ית' לא תחוס עיניך ע"ז ובא הפירוש מכלל שנאמר לא תעמד על דם רעך יכול אי אתה עומד

*כנ. היא שנמנעו מלנטוע אילנות במקדש או אל המזבח על דרך הנוי והיוסי לכיון בזה עבודת האל ית' לפי סך היו עושין עובדי ע"ז שהיו נוטעין לפניו אילנות יפים ותחזה לעינים בבתי עבודתם, וע"ל בפתח דבר (אות ג). במכילתא ס' משפטים (כ"ג, י"ג) ועי' בכ"מ בה' עכו"ם (פ"ה ה"י) דהראה מקור לזה מהא דסנהדרין דהנודר והמקיים בשמו ולא הביא את המכילתא, והנה רבנו השב הכא ג' דברים (ועי' גדלכ"ז ח"א (פ"י קפ"ז) דדפחו שז דלהשניע הפכו"ם הוא רק מדקינו) וכ"ה בס' הי"ד שם, והוצרכתי להזכיר זה משום שראיתי בח"י דפוסים שבבלי דעת שנו להשמיט לגמרי מלת וכן. יש במכילתא ליתא אלל איתא במכילתא דרשב"י. ליתא לפנינו ואיתא רק במכילתא דרשב"י וע"ש בהערות. *כנ. שנמנע המסית להקל נטירת המסית אבל הוא חייב לנטור אותו עכ"פ וכל זמן שלא יטור הוא עובר על מצות ל"ת והיינו דאמר ית' ולא תאבה לו. *כנ. שהזהירנו המוסת מלאהוב המסית להאזין לדבריו והוא אמרו ית' ולא תשמע אליו, ועי' בס' דיני דחיי לאזין (כ"ח) שהרגיש מדעתו שהדברים בלא נהפסס הסוכין.

בכתוב העונש ודין המיתה על המתנבא בשמה והוא אמרו ית' ואשר ידבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא ההוא וזאת המיתה בחנק לפי מה שהושם השרש אצלנו שכל מיתה האמורה בתורה סתם חנק וכבר ידעת השרש שבארתי בשרש הי"ד מן השרשים הקודמים לזה המאמר והוא אמרם לא ענש אלא אם כן הוזהר ותהיה האזהרה שלו מאמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו ואינו נמנע היות לאו אחד מזהיר מדברים רבים ולא יהיה משפטו *משפט לאו שבכללות כשהתבאר העונש בכל ענין וענין והנה אביא לך מזה דמיונות במקומם וכבר התבארו משפטי מצוה זו באחד עשר מסנהדרין.

מצוה כז שהוזהרנו מהתנבא לשקר והוא שיתנבא בשם ה' אבל יאמר מה שלא אמר האל יאו אמר ית' לזולתו וידרוש הוא בו ויאמר כי האל אמר לו זה הדבור והוא לא אמר אותו אליו ולשון האזהרה כזה יאמרו אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי אשר לא צייתו לדבר והעובר על לאו זה דינו בחנק גם כן וכשמנו הנחנקין אמרו (מנהגין ד' פט) ונביא השקר ושם אמרו שלשה מיתתן בידי אדם אשר יזיד לדבר דבר בשמי זה המתנבא מה שלא שמע את אשר לא צייתו לדבר הא לחבירו צייתו זה המתנבא מה שלא נאמר לי ואשר ידבר בשם אלהים אחרים זה המתנבא בשם ע"ז ובכללן נאמר ומת הנביא ההוא וכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק והתבארו משפטי נביא שקר בי"א מסנהדרין.

מצוה כח שהוזהרנו משמוע למתנבא בשם ע"ז רוצה לומר שאנחנו לא נחקרהו ולא נשאלהו ונאמר לו מה האות שלך ומה מופתך על זה המאמר כמו שנעשה עם מתנבא בשם ה' אבל כשנשמעהו מתנבא בשמה נזהירהו מזה כמו שראוי בכל פושע ואשם ואם הוא מחזיק בדבריו נקיים בו העונש שנתחייב מדין התורה ולא נביט לאותו מופת שיתן ולא נשמע ממנו טענה והאזהרה מזה הוא אמרו לא תשמע אל דברי הנביא ההוא וכבר התבארו משפטי מצוה זו בי"א מסנהדרין.

מצוה כט שהוזהרנו שלא לירא מנביא השקר או להתרשל מלהרגו אחר הוא מתנבא בשם ה' אבל לא נפחד בזה מעון כלל ובלבר כשהתאמת

עומד על דמו של זה תלמוד לומר לא תחום עיניך עליו.

מצוה כ שהוזהר המוסת שלא ללמד זכות למסית ואפילו ידע לו זכות אינו מותר לו להזכירו ולא ללמדו והוא אמרו ית' ולא תחמל ובא הפירוש לא תלמד עליו זכות.

מצוה כא שהוזהר המוסת משתוק מחובה שידע אותה למסית ממה *שעוור להעמיד הגדר עליו והוא אמרו ית' ולא תכסה עליו ובא הפירוש לא תכסה עליו אם אתה יודע לו חובה אי אתה רשאי לשתוק.

מצוה כב שהוזהרנו שלא ליהנות כתכשיטין שיקשטו בהן ע"ז והוא אמרו ית' לא תחמוד כסף וזהב עליהם יבספרא ביאר שצפויי נעבד אסורים וסמכו אותו לאמרו ית' לא תחמד כסף וזהב עליהם ומי שעבר על לאו זה חייב מלקות וכבר התבארו משפטי מצוה זו *בשלישי מע"ז.

מצוה כג שהוזהרנו שלא לבנות עיר הנדחת והוא אמרו ית' והיתה תל עולם לא תבנה עוד וכל מי שיבנה בה דבר חייב מלקות ר"ל שיושיב אותה מדינה כאשר היתה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בעשירי מסנהדרין.

מצוה כד שהוזהרנו שלא ליהנות ולהחזיק בדבר ממסון עיר הנדחת והוא אמרו ית' ולא ידבק בידך מאומה מן החרם ומי שלקח ממנו דבר חייב מלקות וכבר התבארו משפטי מצוה זו בעשירי מסנהדרין.

מצוה כה שהוזהרנו מחבר דבר מע"ז אל ממוננו אבל נרחק ממנה ומכתייה ומכל מה שיוחס אליה והוא אמרו ולא תביא תועבה אל ביתך ומי שנהנה מדבר ממנה חייב מלקות וכבר בארו בסוף מכות (ד' יג) שמי שבשל בעצי אשרה לוקה שתים אחת משום לא תביא תועבה אל ביתך ואחת משום ולא ידבק בידך ודע זה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשלישי מעבודה וזה.

מצוה כו שהוזהרנו מהתנבא בשמה והוא שיאמר שהאל צונו לעבוד אותה או שהיא בעצמה צותה בעבודתה ויעדה גמול והפחידה מעונש כמו שיחשבו נביאי הבעל ונביאי האשרה ולא בא בכתוב אזהרה מבוארת ומיוחדת בזה הענין כלומר אזהרת מתנבא בשמה אבל התבאר

*כך ממה שיעמוד להעמיד העונש. יר"פ ויקרא ונלפס כתוב וכפפרי וליתא לפנינו אבל מלאתי בספרי הנקרא בשם מדרש תנאים בס' ראה, יבנ. מסנהדרין. יבנ. שלא אמר האל ית' לו אבל אמר וזולתו. י"כ"כ ג"כ רבנו זלמן בלגרת תימן (פי' אגרות הרמב"ם דפוס ליפטיא דף ה') וע' כן ביראים (ס' ל"ד) לא צויתיו אזהרה, וכס' ספרי דני רב (ד' רמ"ז) עמד דמוה לא שמענו אלא עונש לא אזהרה, וכתב די"ל דאזהרה היא מכלל דלית ברעך עד שקר כו' ע"ש ובאמת כ"ה להדיא בירושלמי בסוף הנחנקין, וע' בהגהות יד איתן על הרמב"ם בה' ע"ז (פ"ה) שהביא מהפ"ח דמסיק שהעיקר כדאיתא בירושלמי דמסיק ליה מדכתיב ל"ת ברעך עד שקר והיד איתן תמה משום דקך ירוש' לא איתא אליבא דהלכתא כו' ע"ש.

כשפתאום אצלנו שקרותו והוא אמרו ית' לא תגור ממנו *ולשון ספרי לא תגור ממנו* אל תמנע עצמך מללמד עליו חובה וכבר התבאר משפטי מצוה זו *תכלית הביאור* בפתחת חבורנו לפירוש המשנה.

מצוה ל' שהזוהרנו מללכת בדרכי העכו"ם ומהתנהג במנהגותיהם ואפילו במלבושיהם ובקבוציהם כמושבם והוא אמרו ית' לא תלכו בחקות הגוי אשר אני משלח מפניכם *וכבר נכפלה אזהרה זו ואמר ובחקותיהם לא תלכו* ובא הפירוש לא אמרתי אלא החקוקים להם ולאבותיהם ולשון *ספרא ובחקותיהם לא תלכו* שלא תלכו* בנימוסות שלהם ובדברים החקוקים להם כגון טרטריות וקרסיות והאסטריות ואלו הם מינים מן המושבים שהיו מתקבצין בהם לעבודת הצלמים רבי מאיר אומר אלו דרכי האמורי שמנו חכמים רבי יהודה² אומר שלא תנחור ושלל תגדל ציצית ושלא תספר קומי ומי שעושה דבר מאלה חייב מלקות ונכפלה האזהרה מזה הענין לבלשון אחר והוא אמרו השמר לך פן תנקש אחריהם *שמא תדמה להם ותעשה כמעשיהם ויהיו לך למוקש שלא תאמר *הואיל והם יוצאים בארגמן אף אני אצא בארגמן* הואיל והם יוצאים בתלוסין אף אני אצא בתלוסין והוא מין ממיני זיון הפרשים וכבר ידעת לשון הנביא ועל כל הלבשים מלבוש נכרי וגו' זה כלו להתרחק מהם ולגנות כל חקותיהם ואפילו במלבוש וכבר התבאר משפטי מצוה זו בששי משבת *ותוספתא שבת גם כן*.

מצוה לא' שהזוהרנו מקסום רוצה לומר שיניע כח הדמיון במין מן ההנעה *כי אלו בעלי הכחות כלם המגידים מה שיתחדש קודם היותו אמנם יתאמת להם* זה בהיות כח הדמיון מהם חזק ודבריהם מתקיימים ברוב ולכן ישערו במה שיהיה ויהיה להם יתרון* זה על זה *בזה כיתרון מעלות אישי האנשים קצתם על קצתם בכל כח מכחות הנפש ואי אפשר לאלה בעלי הכחות הדמיונות מבלתי שיעשה מעשה ופעולה אחת מהפעולות יניע בה כחו ויוציא לאור פעולתו והנה מהם מי שיכה במטה אשר בירו בארץ הכאות

תכופות ויצעק צעקות משונות ויעזוב מחשבות ויביט לארץ זמן ארוך עד שימצאהו כמו עניני חולי הנופל ויספר מה שיהיה וכבר ראיתי זה פעמים בסוף המערב *ומהם מי שישטח החול ויעמיד בו תמונות וזה הרבה מפורסם במערב*³ ומהם מי שישליך אבנים דקים ביריעה מעור⁴ ויארץ לעיין בהם ואחר כך יספר דברים וזה ידוע ומפורסם בכל מקום שהלכתי *בו ומהם מי שישליך אזור עור ארוך בארץ ויסתכל בו ויודיע הנסתרות והכוונה בזה להניע את הכח המתהווה בו לא שאותו הפועל בעצמותו יעשה דבר או יורה על דבר ובזה מעו ההמון כי הם בעבור שיצדקו להם קצת *אותם הספורים יחשבו שפעולות האלו יורו על מה שיהיה ותניע בהם הענין בזה המעות עד שחשבו כי קצת אותן הפעולות סבת *היות מה שיהיה כמו שיחשבו בעלי משפטי הכוכבים כי דיני הכוכבים *אמנם הם מזה היחס כלומר שהם מין מהנעת הכח *ולעורר אותו* ולכן לא ישתוו שני בני אדם *באמתת הודעת הנסתר ואם השתוו ביריעה במשפט וכל *מי שיעשה אחת מאלו הפעולות וזולתן ממה שילך בדרכן יקרא קוסם אמר ית' לא ימצא בך וגו' קוסם קסמים ולשון ספרי איזהו קוסם זה האוחז מקלו ואומר אם אלך אם לא אלך ומוה המין מן ההנעה המפורסם באותו הזמן אמר הנביא עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו והעובר על לאו זה ויעשה אחת מאלו הפעולות חייב מלקות כלומר מי שיהיה קוסם ויגיד לבני אדם בפועל שיפעל אותו לא מי שישאל לקוסם אבל השאלה לקוסם מגונה מאד וכבר התבאר משפטי מצוה זו במקומות מגמ' סנהדרין *ותוספתא שבת וספרי*.

מצוה לב' שהזוהרנו מעשות המעשים בבחירה משפטי כוכבים והוא *שנאמר זה היום טוב למעשה הפלוני ונכון לעשותו או זה היום *גמגונה בו המעשה הפלוני ונחזיר מעשותו והוא אמרו ית' לא ימצא בך וגו' מעונן וכבר נכפלה אזהרה זו ואמר ולא תעוננו ולשון *ספרא לא תעוננו אלו נותני העתים כי הוא נגזר מן עונה רוצה לומר לא יהיה בכם מעונן שיאמר העת הפלונית

¹בג. ספרי וכ"ה בחינוך (סי' רס"ב) וזוהר הרקיע במל"ת (סי' פ"ב) ועי' בהשגות הראש"ל ד' ע"ז (פי"א) ומגדל עז וכ"ה שם, וכבר העיר מהר"ם פדוואה בהנהגותיו שם דלא ראו ככאן דמקורו של הרמב"ם הוא מהך ספרי ועי' מ"ש ע"ז הרדכ"ז ה"ב ללשונות הרמב"ם (סי' רנ"ז). יבערבי וז"ל וחינוך (שם) כתוב ר' יהודה בן בתירא וזוה"ק הנ"ל כמש"ל ועי' תוספתא שבת (פ"ה ה"ג). יבג. בלשון. יחסור יש ככאן וז"ל כמו שהוא בערבי וז"ל וחינוך (שם) שהוא מועתק מכאן, אחריהם [ולשון ספרי השמר בל"ת פן בל"ת תנקש אחריהם] שמה. יבג. כאלו. יבג. ישענו. יבערבי וז"ל ויפנה מהשבת. י"הוה הסר בערבי וז"ל, ואולי השמטה גרידא היא מפני השוואת המלים, וזחינוך (סי' תק"י) איתא, והנה בחינוך שם נראה שהי' לו תוספת דברים ככאן מאשר לפנינו וז"ל ובערבי. יבג"ל כתוב ככאן כך ומהם מי שישליך אבנים דקות במעט של עור [ויזייר בהם גזרות] ויארץ. י"ליתא בערבי וז"ל, יבג. שיאמר, יבג. מונע מעשות מעשה. יבג. ספרי.

זה חייב סקילה אם הוא מזיד י'ובשווג חטאת קבועה *אמר ית' מכשפה לא תחיה וכבר* התבאר משפטי מצוה זו בפרק שביעי מסנהדרין .

מצוה ל' שהזוהירו מהיות חובר והוא שיאמר מאמרים יחשבו שהם יועילו מכך *ויזיקו לכך* והוא אמרו ית' לא ימצא כך וגו' וחובר חבר ולשון ספרי וחובר חבר אחד חובר *את הנחש ואחד חובר* את העקרב כלומר *שיאמר עליהם מאמרים ולא ינשכהו לפי מחשבתו או יאמר על מקום נשיכתם כדי שינוח הכאב והעובר על לאו זה לוקה והתבאר משפטי מצוה זו בשביעי משבת .

מצוה ל"ו שהזוהירו משאל בעל אוב *שיודיענו דבר* והוא אמרו ית' לא ימצא כך וגו' ושאל אוב והעובר על לאו זה כלומר שישראל בעל אוב אינו חייב מיתה אבל הוא אסור .

מצוה ל"ז שהזוהירו משאל בעל ידעוני *שיודיענו דבר* והוא אמרו ית' לא ימצא כך וגו' וידעוני ולשון ספרא אל תפנו אל האבות ואל הידענים אוב זה פיתום המדבר משחיו וידעוני המדבר בפיו הרי אלו בכקילה והשואל בהם באזהרה .

מצוה ל"ח שהזוהירו משאל מן המתים כמו שיחשבו שהם מתים באמת ואף על פי שהם אוכלים ומרגישים ויחשבו שמי שיעשה כך וילבש כך יבא אליו המת בשינה ויאמר לו מה שישראל *ממנו והוא אמרו ית' לא ימצא כך וגו' ודרש אל המתים ובגמרא סנהדרין (ד' ס"ה) דורש אל המתים זה המרעיב עצמו *והלך ולן בבית הקברות כדי שתשרה עליו רוח טומאה וכל העובר על לאו זה חייב מלקות .

מצוה ל"ט שהזוהירו *גם כן* מהמשך אחר חקות הכופרים שתהיינה הנשים לובשות בגדי האנשים ותתקשטנה בתכשיטיהם והוא אמרו לא יהיה כלי גבר על אשה וכל אשה שתתקשט באחד מתכשיטי האנשים המפורסמים בעיר ההיא שזה הוא תכשיט מיוחד לאנשים לוקה .

מצוה

הפלוגית טובה והעונה הפלוגית רעה והעובר על לאו זה חייב מלקות ר"ל שיגיד העתים האלו לא מי שישאל בעדם אבל השאלה *עם זה* גם כן אסורה מחוברת אל היותה דבר אין אמיתות לו ומי שיכוין בפעולתו אל עת ידועה כמבט כדי שיצלח או יהיה לו תועלת באותו מעשה *הנה הוא גם כן* לוקה מפני שעשה מעשה ובכ"ל אזהרה זו גם כן אסור פועל החרטומים ולשון חכמים (סנהדרין ד' ס"ה) מעונן זה האוחז את העינים והוא מין גדול מן התחבולה מחובר אליו קלות התנועה ביד עד שיתרמה לאנשים שיעשה ענינים אין אמיתות להם כמו שנראה אותם יעשו תמיד שיקח חבל וישים אותו בכנף בגדו *לפני העם* ויוציאהו נחש וישליך טבעת לאויר ואחר כך יוציאהו מפי אדם אחד העומדים לפניו ומה שדומה להם מפעולות החרטומים המפורסמים אצל ההמון כל פועל מהם אסור ומי שעושה יקרא אוחז העינים והוא מין הכשוף ומפני זה *לוקה והוא עם זה גונב דעת הבריות וההפסד המגיע מזה גדול *כאר כי כן ציור *העינים הנמנעים תכלית המניעה אפשריים אצל הסכלים והנשים והקטנים רע מאד ויפסיד שכלם וישיבם להאמין הנמנע והיותו אפשר שיהיה והבן זה .

מצוה לג' שהזוהירו מנחש כמאמר הריקים כבר חזרתיו מן הדרך לא ישלם לי צורך והיום יום ראשון מה שראיתי בו הדבר פלוגי לא ארויח *היום דבר וזה האופן רב מאד אצל ההמון העניים בדעת הסכלים וכל מי שיעשה מעשה על פי הנחש לוקה כאמרו לא ימצא כך וגו' מעונן ומנחש וכבר נכפלה אזהרה זו ואמר לא תנחשו *ולשון ספרי מנחש כגון האומר נפלה פתי מפי נפל מקלי מידי עבר נחש מימיני ושועל משמאלי* *ובספרא לא תנחשו כגון אלו המנחשים בחולדה ובעופות ובכוכבים *וכן כיוצא בהם* וכבר התבאר משפטי מצוה זו בשביעי משבת .

מצוה לד' שהזוהירו מעשות הכשוף והוא אמרו לא ימצא כך וגו' ומכסף והעובר על לאו

*הרדב"ז ה"ג (ס"י תקפ"ה) כתב ש"ס הוא דכחכרו פסק דאינו לוקה או שמא חור בו ע"ש . יבג. האנשים , והנה בא"ל הלשון כי יזכו הענינים הנמנעים בתכלית המניעה אפשריים אלל ההמון והנשים והנערים רע מאד וירגילו שכלם לקבל הנמנע להיותו אפשר , וכערכי מבואר ק"ת בא"ל וק"ת בא"ל והמלות רע מאד אינן שם לגמרי . יבג. ואמרו . יבג. הכשוף כלו וכ"ה בערכי וא"ל . יכ"ה גם בערכי וכבר עמד ע"ז המל"מ בה' שנגות (רפ"א) דהא במכשף אין כל היוצ חטאת והניח ב"ע וכדיני דהוי לאוין (כ"ה) כתב וז"ל וכתוב בס' החינוך ס"י תקי"ח והעובר על לאו זה במיד חייב סקילה וחטאת קבועה אם היה שוגג ע"כ וטעות זה נמשך אללו ממה שראה בספר המזות להרמב"ם ס"י ל"ד כו' ולא שם על לב ש"ס נפל בדברי הרמב"ם ז"ל ונריך למחוק מה שכתב ובשווג חטאת קבועה דמאין לנו שהייב חטאת כו' עכ"ל הדנ"ח, ודבר ה' אמת בפיו כי בא"ל ליתא לזה כלל שז"ל חייב סקילה אם היה מזיד אמרו מכשפה לא תחיה וכבר התבאר כו' . יבג. מי שיאמר , ועי' בדנ"ח לאוין (כ"ד) מש"כ דלכא' סותר הרמב"ם משנתו למה שפסק בה' ע"ז (ס"א הי"א) וע"ש בלח"מ (ה"ב) .

הוא אילו אמר לא תקיפו פאת ראש מימין ופאת ראש משמאל ומצאנום חייב עליהם שתיים או היה אפשר לומר שימנו שתי מצות 'אמנם בהיותו מלה אחת וענין אחד הנה הוא באמת מצוה אחת ואף על פי שבא בפירושו שלא זה כולל חלקים רבים 'מתחלפים מן הנוף ושהוא חייב על כל חלק מהם ביחוד לא יחייב זה שיהיו מצות הרבה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בסוף מכות ואין הנשים חייבות בה.

מצוה מד שהזהירנו מלגלח הזקן והוא חמשה חלקים ה'הלחי העליון מצד ימין הלחי העליון מצד שמאל והלחי התחתון מצד ימין והלחי התחתון מצד שמאל והזקן ובאה האזהרה בהם בזאת המלה לא תשחית את פאת זקנך וזה שזקן יקרא הכל ולא אמר לא תשחית זקנך אבל אמרו לא תשחית פאת רוצה לומר 'בוה שלא תגלח אפילו פאה אחת מכלל הזקן ובה הפירוש שהוא חמש פאות כמו שחלקנו אותם והוא חייב חמש מלקיות כשיגלח הכל אפילו גלחו בבת אחת ולשון המשנה (מט ד' כ') ועל הזקן חמש שתיים מכאן ושתיים מכאן ואחת מלמטן רבי אליעזר אומר אם נמלך כלן כאחת אינו חייב אלא אחת ואמרו *בתלמוד אלמא קסבר רבי אליעזר לאו אחד הוא הנה זה ראייה מבוארת שתנא קמא יסבור שהן חמשה לאוין וכן היא ההלכה וזה גם כן היה קשור *כומרי ע"ז כמו שהוא היום מפורסם בקשור הגלחים שהם יגלחו זקנם ואשר חייב שלא ימנו חמש מצות היות האזהרה מהן במלה אחת כמו שבארנו במצוה שלפני זאת וכבר התבאר משפטי מצוה זו בסוף מכות ומצוה זו אין הנשים חייבות בה.

מצוה מה שהזהירנו מעשות שרט בכשרנו כאשר יעשו עובדי ע"ז והוא אמרו ית' לא תתגדרו וכבר נכפלה האזהרה זו *בלשון אחר* והוא אמרו ושרט לנפש לא תתנו בכשרכם וכבר התבאר בגמרא יבמות (ד' יג) כי גופיה דקרא לא תתגודרו לא תעשו חבורה *ושם נאמר גם כן לא תתגודרו מיבעי ליה לגופיה דאמר רחמנא לא תעשו חבורה* על מת ובגמרא מכות (ד' נא) אמרו שריטה ונדידה אחת היא ושם התבאר שעל המת בין ביד בין בכלי חייב ועל ע"ז בכלי חייב ביד פטור כמו שבא *בספרי הנבואה ויתגדרו כמשפטים בחרבות

מצוה מ שהזהיר האנשים מהתקטט *גם כן* בתכשיטי הנשים והוא אמרו ולא ילבש גבר שמלת אשה וכל אדם שיתקטט גם כן או לבש מה שהוא מפורסם במקום שהוא תכשיט מיוחד לנשים לוקה ודע שזאת הפעולה כלומר היות הנשים מתקטטות בתכשיטי האנשים *או האנשים מתקטטים בתכשיטי הנשים פעמים תעשה לעורר הטבע לזמה כמו שהוא *מפורסם אצל הזונים ופעמים יעשה למינים מעבודת ע"ז כמו שהוא *מבואר בספרים המחברים לזה והרבה מה שיושם בתנאי בעשיית קצת הטליסמא ויאמר אם יתעסק בו אדם ילבש בגדי נשים ויתקטט בזה ובפנינים והדומים להם ואם היתה אשה תלבש השריון ותזדיין בחרבות *וזה מפורסם מאד אצל בעלי הדעה הזאת.

מצוה מא שהזהירנו מרשום בגופנו במיני הצבעים כמו הכחול והוירדט וזולתם כמו שיעשו עובדי ע"ז כמו שהוא מפורסם אצל אנשי מצרים עד היום ואזהרה מזה הוא אמרו וכתבת קעקע לא תתנו בכם והעובר על לאו זה חייב מלקות וכבר התבאר משפטי מצוה זו בסוף מכות.

מצוה מב שהזהירנו מלבוש בגד ארוג בצמר ופשתים כמו שהיו לובשים כומרי ע"ז באותו הזמן והוא אמרו לא תלבש שעננו וזה מפורסם היום אצל *כומרי מצרים והעובר על לאו זה חייב מלקות וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת כלאים ובשבת *וסוף מסכת מכות.

מצוה מג שהזהירנו מהעביר שער הצדעים והוא אמרו ית' לא תקיפו פאת ראשכם והאזהרה מזה *גם כן* שלא נתדמה לעובדי ע"ז כי כן היו עושין כומרי ע"ז שהיו מגלחין שער הצדעים לבד *ולכן הוצרכו שיבארו במסכת יבמות (ד' ה') ואמרו הקפת כל הראש שמה הקפה כדי שלא יתאמר כי תכלית מה שישמר הוא גלוח הצדעים והניח שאר השער כמו שיעשו כומרי ע"ז אמנם כשיגלח הכל אין בזה דמיון בהם הנה הודיענו שאינו מותר לגלח הצדעים בשום פנים לא ביחוד ולא עם הראש וחייב מלקות על כל פאה מהם והוא חייב שתיים אם גלח כל ראשו והראוי שלא נמנה זה שתי מצות ואף על פי שהוא לוקה שתיים לפי שאין בהם שתי לשונות תחת לאו אחד כי

*עי' מורה נבוכים ח"ג (פ' ל"ז). יב"ח"א כתוב אלל ההריים פי' הנזרים הגרים בין הישמעאלים נארח מנרים וכלל ארח מורה עד היום ועי' מו"נ סס. יב"ב. וסוטה ומכות. יב"ב. והיו זריכיס. יב"ב. יאמר. יב"ה. גם בערבי ונב"ח"א יש כאן הוספה [כמו שמנינו הדומה להם] אמנם. יב"ב. מתהלקים מן הנוף ושהוא חייב על כל אחד ועל כל חלק. *עי' בלח"מ בה' ע"ז (פי"ב ה"ז) שלא הביא גם מכאן. *בערבי ונב"ח"א *וסר זה ואולי מפני השוואת המלים וכמיון (פי' תס"ז) איתא. יב"ב. בפירוש בנבואה.

ס פ ר מצות לא תעשה המצות

מ

מצוה מז שהזהירנו שלא לתור אחר לבכנו עד שנאמין דעות * שהם הפך הדעות שחייבתנו התורה אבל נקצר מחשבתנו ונשים לה גבול תעמוד אצלו והוא מצות התורה ואזהרותיה והוא אמרו ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ולשון ספרי ולא תתורו אחרי לבבכם זה מינות כענין שנאמר ומוציא אני מר ממות את האשה וגו' ואחרי עיניכם זה זנות כענין שנאמר ויאמר שמשון לאביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני רוצה * באמרו זו זנות* המשך אחר ההנאות והתאוות הגשמיות והתעסק המחשבה בהן * תמיד .

מצוה מח שהזהירנו מכרות ברית עם הכופרים ולהבטיחם על כפירתם רוצה לומר שבעה עממין והוא אמרו ית' לא תכרת להם וגו' ברית וכבר בארנו במצות עשה במצוה קפ"ז שמלחמת שבעה עממין וכל מה שבא בהם ראוי למנותו ושהוא לא ילך דרך מצות שאין נוהגות לדורות .

מצוה ימט שהזהירנו מהחיות איש משבעה עממין כדי שלא יפסידו בם בני אדם ויסיתום לע"ז והוא אמרו לא תחיה כל נשמה והריגתם מצות עשה כמו שבארנו במצות עשה במצוה קפ"ז ומי שעבר ולא הרג מהם מי שהיה אפשר לו להרוג כבר עבר על מצות לא תעשה .

מצוה נ שהזהירנו מחמול על עובדי ע"ז ומיפות דבר מכל מה שיוחד להם והוא אמרו לא תחנם ובאה הקבלה לא תתן להם חן עד שהאיש יפה הצורה מעובדי ע"ז אינו מותר לנו שנאמר זה יפה תאר *או זה פניו יפות* כמו שהתבאר בגמרא דילין (ע"ז ד' כ) ובגמ' ע"ז ירושלמי (פ"א ה"ט) אמר לא תתן להם חן בלא תעשה .

מצוה נא שהזהירנו מהושיב עובדי ע"ז בארצנו כדי שלא נלמוד כפירתם באמרו לא ישבו בארצכם פן יחטיאו אותך לי ואילו רוצה העכו"ם לעמוד בארצנו אינו מותר לנו זה עד שיקבל עליו שלא לעבוד ע"ז ואז יהיה אפשר לו לשכון וזה יקרא גר תושב רוצים בזה שהוא גר לענין שהוא מותר

בחרבות וברמחים והנה אמרו שבכלל *לאו זה גם כן האזהרה מחלוק בתי דיני העיר במנהגם וחלוק הקבוצים ואמרו לא תתגדרו לא תעשו אנודות אנודות אבל גופיה דקרא הנה הוא כמו *שבארו ואמרו לא תעשו חבורה על מת וזהו כמו דרש וכן אמרם (פסחין ד' ק) המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתי הוא גם כן על צד הדרש אמנם גופיה דקרא הוא *בא להפחיד ולפי מה שבארו החכמים הנה הוא שלילה לא אזהרה כי הם בארו שענין זה המאמר הוא שהאל ית' מגיד כי מי שיחלוק *על הכהנים* ויעורר על הכהונה במה שיבא מן הזמן לא יענש במה שנענש קרח *ולא יהיה ענשו שיבלע בארץ* ואמנם יהיה כאשר דבר ה' ביד משה לו רוצה לומר הצרעת באמרו למשה הבא נא ידך בחיך וכמו שהתבאר בעזוהו ואשוב אל כונת המצוה ואמר כי התבארו משפטי מצוה זו בסוף מכות והעובר על לאו זה לוקה .

מצוה מן שהזהירנו משכון בארץ מצרים לעולם כדי שלא נלמוד כפירתם ושלא נלך בדרכיהם המנונים *אצל התורה* והוא אמרו לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד וכבר נכפל אזהרה בזה שלש פעמים אמרו *בשלשה מקומות הזהיר הקב"ה את ישראל שלא לשוב למצרים ובשלשה חזרו ובשלשה נענשו אמנם השלשה מקומות אחד מהן אשר זכרנוהו והשני *אמרו ית' בדרך אשר אמרתי לך לא תסיף עוד לראתה והשלישי *אמרו אשר ראיתם את מצרים היום לא תסיפו לראתם עוד עד עולם ואף על פי שהנראה מהדברים שהוא ספור באה הקבלה שהוא אזהרה וכבר התבאר בגמרא סוכה (ד' נ"א) כי אלכסנדריא המכלל העיירות האסורות לשכון בהם גם כן ומים אלכסנדריא שאם ימדר חתיכה אורך ארבע מאות פרסה ורוחב ארבע מאות פרסה והיא כלל ארץ מצרים האסורה לשבת בה אבל מותר ללכת בה על צד הסחורה או לעבור לארץ אחרת ובבאור אמרו *בירושלמי (סוף חלק) לישיבה אי אתה חוזר אבל אתה חוזר *לסחורה ולפרקמטיא ולכבוש הארץ.

*כנ. שבכלל זה האזהרה מחלוק דתי העיר במנהגם וחלוק הקבוצים, והא דקשה האיך פסק רבנו כאזי ע"י ככ"מ בה' ע"ז (פ"ב) וזכרנו *ח"א בלשונות הרמב"ם (ס' י"א). יכנ. כמו שבארנו. יכנ. אמרו בנמרה כו' וכן' פעמים חזרו ובהם נעשו, והנה בש"ס לפנינו ליתא וליחא במכילתא פ' בשלח ובירושלמי בסוכה (פ"ה ה"א) וע"י כן בסו"ס וזאת ליהודה, וזוה"ק בל"ת (ס' ע') הביא ג"כ הלשון וכבר אמרו ז"ל בנמרה. יכנ. היא מן העיירות האסורות לשכון וזכרנו אלכסנדריא מדהא אורך ד' מאות פרסה על ד' מאות פרסה והיא מכלל. יע"י כ"מ בה' מלכים (פ"ה) דהביא הך ירושלמי בשם הסמ"ג למקור דכריו של הרמב"ם ז"ל שם ולא ראה בכלן שרבו נענמו מציאו וע"י שו"ת חיים שאל ח"א (ס' ז"א סע"י ג'). ובלגיון הכ"י כתוב בזה"ל אין כאן מקומה של מנהו זו והיא לקמן במנין פ"ה ובכרני. כתובה היא בלחמת לקמן שם, והנה לכאורה היא שייכת יותר הכא מדלקמן, אבל בכלל אין לחנו יודע עפ"י איזה הכנית השב רבנו את מנין המנות על הסדר אחת לאחת. יכנ. יתיחדו.

מצוה נד שהזהירנו מהרחיק זרע עשו אחר הכנסם בדת רוצה לומר שאנחנו מזהירין מהרחיק חתנותם והוא אמרו ית' לא התעב אדומי כי אחיך הוא .

מצוה נה שהזהירנו שלא להרחיק המצרים ולהעב חתנותם אחר הכנסם בדת והוא אמרו ית' לא התעב מצרי וכבר התבאר משפטי שתי מצות אלו כלומר משפטי מצרי ואדומי בשמיני ביבמות וסוף קדושין .

מצוה נו שהזהירנו מהשלים עם עמון ומיאב לעולם וזה שהאל ית' כבר צונו כשנבוא להלחם אל עיר שנשאל *מאנשיה השלום קודם המלחמה ושנבקש מהם שישלימו עמנו ואם מסרו העיר בידינו אסור להלחם בהם ולהרגם כמו שבארנו במצוה ק"צ ממצות עשה חוץ מעמון ומיאב שלא נתנהג עמהם המנהג הזה אבל הזהירנו האל ית' מקרוא להם לשלום ולבקש מהם להשלים וזהו אמרו ית' לא תדרש שלמם וטבתם *ולשון ספרי מכלל שנאמר כי תקרב אל עיר לצור עליה יכול אף כאן תלמוד לומר לא תדרש שלמם *מכלל שנאמר בטוב לך לא תוננו יכול אף כאן תלמוד לומר *וטבתם כל ימיך לעולם .

מצוה נז שהזהירנו מהשחית האילנות כשנצור על עיר כדי להצר לאנשיה ולהכאיב להם הוא אמרו ית' לא תשחית את עצה וגו' וכן כל הפסד נכנס תחת לאו זה כגון מי שישרוף בגד לריק או ישבור כלי *לריק גם כן הנה הוא עובר משום לא תשחית ולוקה *ובסוף מכות התבאר שהקוצץ אילנות טובות לוקה * אמרו ואזהרתיה מהכא כי ממנו תאכל ואתו לא תכרת וכבר נתבאר משפטי מצוה זו בשני מכתרא .

מצוה

יותר לשכון בארץ לבד וכן *אמרו איזהו גר תושב זהו שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז ואולם עובד ע"ז לא ישכון עמנו ולא נמכור לו נחלה ולא נשכיר ובכאור בא לנו הפירוש לא תתן להם חנייה בקרקע *וכבר התבאר משפטי מצוה זו בסנהדרין וע"ז .

מצוה נכ שהזהירנו מהתחתן בכופרים והוא אמרו ית' לא תתחתן עם ובאר החתנות מהו בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך ובכאור אמרו *בע"ז (ד' לו) דרך חתנות אסרה תורה והעובר על לאו זה יש בענשו הפרש וזה שהבועל ארמית כשבא עליה כפרהסיה כל מי שהרגו והוא דבק בעבירה הנה קיים עליו הגדר כמו שעשה פנחס בזמרי אמרו (סנהדרין ד' פא) הבועל ארמית קנאין פוגעין בו אבל בתנאים שאמרו והוא שיבא עליה כפרהסיה ובשעת מעשה וכמעשה שהיה ואם לא עשה זה כפרהסיה או שפירש ולא פגעו בו קנאין הנה הוא מחוייב כרת אבל לא התבאר זה הכרת בתורה אמרו לא פגעו בו קנאים מהו והתבאר שהוא בכרת מאמרו כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער וענה *אמרו מכלל שהוא בכרת וכשהתאמת על אדם שהוא *בעל ארמית בעדים והתראה לוקה מדאורייתא ודע זה *וכבר התבאר כל אלו הדברים בע"ז וסנהדרין* .

מצוה נג שהזהירנו מהתחתן בזכרי עמון ומיאב לבד ואפילו אחר הכנסם בדת והוא אמרו ית' לא יבא עמוני ומיאבי בקהל ה' והעובר על לאו זה לוקה כלומר שגר עמוני ומיאבי כשבא על ישראלית בנשואין לוקין שניהם מן התורה וכבר התבאר משפטי מצוה זו *בשמיני ביבמות *וסוף קדושין* .

*וזהו דעת ר"מ בע"ז (ד' ס"ד) אבל ההלכה כרבנן וכמ"ש רבנו בעלז' בה' ע"ז (ספ"י) ובה' שנת (ספ"כ) וה' ח"ס"כ (פי"ד ה"ו) ובהיגוף (סי' ז"ד) שמועתק מוכח כהוב ג"כ הכי והעיר עליו שם במג"ז, ואלו לא הביא דההיגוף בעלז' במקום אחר (סי' הכ"ו) כתב ג"ת שקבל עליו ז' מלות וע"ע בהיגוף (סי' י"ד ושנ"ו) דכתב כמו הכא, וגם רש"י במקום אחד בע"ז (ד' כ') כתב כהכמים ובמקומות הרבה כש"ס ובפי' עה"ת נקט כדעת ר"מ, ועי' הוס' יבמות (ד' מהו) והבה"ג בה' מילה העתיק ליהוה ג"ת כל הכופר בע"ז ואוכל נבלות ואכמ"ל כפרט זה . יבמעין החכמה צפ' ואתהגן כתב שגראה דרבנו חזר בו בהגורו שפסק בה' ח"ס"כ (פי"ב) דדוקא בדרך אישות הוא לוקה על לאו דלא תתחתן אבל כשצא עליה בדרך זנות מכין אותה מ"מ מד"ס גיירה שמה יבוא להתחתן וכן בהל' סנהדרין בענין הלוקין לא כתב שם כי אם המתחתן בזכרית ע"ש ובהגות רז"ח למס' שנת (ד' פ"א) עמד על סתירה זו מדנפשיה והניח כז"ע, וכמנלת ספר לאוין (קי"ב) כ' דזה קאי על תהלת מאמרו שהזהירנו מהתחתן כו' ומסיים דדוקא אם התאמת שבעל הנייה שלקח והתחתן בה בעדים ובתראה אז לוקה לאסוקי כו' ע"ש, ואמנם כ"ה האמת והמעתיק לא כיון יפה בכלן שבגוף הערבי כחוב מלת *נכה" שעיקר ביאורו הוא נשואין בקדושין . יכ"ה בה' הי"ד בה' מלכים (פ"ו) והכ"מ שם הניח חלק ובמ"ע ורדב"ז הביאו הך ספרי מדנפשיה . יכ"מ בה' מלכים שם, על הא דפסק הרמב"ם ולא במלור בלבד אלא בכ"מ כל הקוצץ אילן מאכל דרך השחתה לוקה, הביא המקור מז"ק (ד' ז"א) ושם אינו מפורש לוקה ורק דעובר משום צ"ת ובמנלת ספר לאוין (רכ"ט) הראה מקורו דהרמב"ם ממכות כמ"ש כאן ועי' כן בשו"ת מהר"ל (סי' ה') וכו"ה כרבינו ירוחם (גתיב כ"א ה"ב) .

ת"ל אלהים לא תקלל* יובספרא על שם המיוחד במיתה ועל שאר כנויין באזהרה יובמכילתא גם כן* אלהים לא תקלל ליתן לא תעשה על ברכת השם והתבארו משפטי מצוה זו 'בו' מסנהדרין יודע שהיות המין הזה מהאזהרות כולל שני דברים או שלשה אינו סמין לאו שבכללות בשביל שהכתוב באר העונש בכל ענין וענין מהם* וידענו בהכרח שכל ענין מהם מזהר ממנו שהוא מצות לא תעשה* כמו שבארנו בהקדמות ששמנו לזה המאמר* ובעבור היות העיקר לא ענש אלא אם כן הזהיר נחפש אחר האזהרה בהכרח ופעמים יצא בהיקש ופעמים יהיה בכלל דבר אחר כמו שבארנו בהקדמות ואמנם יהיה לאו שבכללות כשלא ימצא לנו בשום מקום ענין מהענינים שהזהיר ממנו אלא מן הלאו והוא כמו שבארנו בפרש הט' אמנם כשתקדים לנו הידיעה בהיותנו מזהירין מן הדבר ההוא וזה באפרו מי שעשה כך יעשה* בו כך לא נקפיד אם היתה האזהרה בבאור או היתה באחד משני* אלו היתה בפרט או בכלל ודע זה* והנה יבוא לך גם מצות רבות ממנו*.

מצוה סא שהזהירנו מעבור על שבועות בשוי והוא אמרו ית' לא תשבועו בשמי לשקר* ושבועת בטוי הוא שנשבועים על ענינים שאפשר לנו שנעשה אותם או שלא נעשם בלא מניעות התורה ונשבוענו על דבר מהם שנעשהו או שלא נעשהו

מצוה נח שהזהירנו מלירא מן הכופרים בעת המלחמה ושלא נכרה מפניהם אבל חובה עלינו להתגבר ולעמוד ולחזק כנגד העם האחר וכל מי שיסוג אחר ויכרח כבר על לא תעשה והוא אמרו ית' לא תערץ מפניהם ונכפלה זאת האזהרה ואמר לא תיראום ונכפל הצווי בזה הענין* הרבה כלומר שלא יברחו ושלא ישוכו לאחור בעת המלחמה כי בענין זה אפשר לקיים אמונת האמת והתבארו משפטי מצוה זו בשמינו מסוטה .
מצוה נט שהזהירנו משכוח מה שעשה לנו זרע עמלק והקדימו להויק לנו וכבר בארנו במצוה קפ"ט ממצות עשה לזכור מה שעשה לנו עמלקולחדש שנאתו* מצות עשה* וכן אנחנו מזהירין מהשליך זה מלבנו ומשכוח אותו* והוא מצות ל"ה* והוא אמרו ית' לא תשכח יובספרי זכור בפה לא תשכח בלב כלומר לא תשליך שנאתו ולא תסירנה מנפשך .
מצוה ס שהזהירנו מנקוב השם הנרול ית' ממה שויאמרו המינים עלוי רב וזה הוא ענין שיכנו אותו בברכת השם ית' אמנם העונש לעובר על לאו זה הנה הוא מבואר בתורה שישקל והוא אמרו ית' ונקב שם ה' מות יומת רגום ירגמו בו כל העדה ואמנם האזהרה הנה לא באה בכתוב הזה האזהרה מיוחדת בזה הענין לבדו אלא באה האזהרה כוללת ענין זה וזולתו והוא אמרו אלהים לא תקלל* ולשון מכילתא לפי שהוא אומר ונקב שם ה' מות יומת עונש שמענו אזהרה לא שמענו

*ענין צם' הי"ד בה' מלכים (פ"ו ה"ו) שכתב רבנו וכל המחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומכיל עמו עובר בל"ה שנאמר אל ירך לזככם אל תיראו אל תחפזו ואל תעזבו מפניהם כו' והשכחי בצירור דט"ס שם דנקט הקרא שהוא חוכה הכהן גבי מלחמת הרשות ואין בזה אזהרה גמורה לעבור ע"ז בל"ה ול"ל שם הפסוקים לא תערץ מפניהם (דברים ז' כ"א) לא תיראום (שם ג' כ"ב) שהביא רבנו הכהן, אך ראיתי בסמ"ג (ל"ה רל"ה) ובקריית ספר (אזהרה שש"ג) שהעתיקו כמו שכתוב לפנינו צם' הי"ד, וצם' היינוך שדרכו תמיד להעתיק לשון רבנו בסמ"ג, הביא בכאן הקרא דמלחמה רשות וקרא דלא תיראום ע"ש (מצוה תקכ"ה) שז"ל שנמנע שלא לערוך כו' וע"ז נאמר אל תיראו ואל תחפזו כו' וכפלה המניעה במק"א באמרו לא תיראום כו' ע"ש. יבנ' הענין ג"כ שלא. יכ"ה גם בערבי, ובא"ח כתוב ובספרא ועי' לעיל מצוה קפ"ט (אות ב'). יבנ' הענין. יבנ' ובפירושו, ובחינוך (סי' ס"ט) שהעתיק מהכא נפלה ט"ס וכתוב ובספרי. ידרשבי וע"ש בהערות יבנ'. בששי. יבא"א ודע שאם יהיה כיו"ב מן האזהרות ובערבי ועלם אן כון הדא אלנהי מן אללוהרות. יבנ' אינו מהויב שיהיה ממין. יבנ' ובעבור היות העיקר בתורה לא ענש אלא. ייבכ"י קרוע בכאן ובא"ח כתוב כך ואמנם יהיה לאו שבכללות כשלא תקדם לנו בשום פעם ידיעת ענין מן הענינים המוזהר ממנו אלא מן הלאו ההוא כמו, וכ"ה בערבי וכפיה"כ מהלשון לפנינו דלקמן אמנם כשתקדים לנו הידיעה כו' גם הכא ז"ל כה"ג. יבנ' משני דרכים אלו ובא"ח הלשון לא נשניה הן תהיה האזהרה בבאור מאלה הן תהיה בפרט או מכלל ובערבי כתוב הכי היתה האזהרה בבאור או מן הדין היתה בפרט או בכלל. יבנ' הי"ד בה' שטוטה (פ"א ה"ג) נשבע אחת מארבע מתליקות אלו והחליף כגון שנשבע שלא יאכל ואכל או שיאכל ולא אכל או שאכלתי והוא לא אכל שלא אכלתי ואכל ה"ז בטעות שקר ועל זה יוליא בו נאמר לא תשבועו בשמי לשקר ואם נשבע לשקר כגויד לוקה ועמ"ש נכ"מ בשם הריב"ש והרי"ק וכ"ה בל"ה שם וז"ל לא קאי אכל ד' שהרי כגמ' אמרו במיטוב דאבאובל ולא אכל לא לקי וכ"ה רבנו ז"ל שם (ספ"ד) אלא שש"ש כאלו נשבעו אפי' חלוקות לבד קאי כו' אכל מ"ש. לוקה לא קאי אלא ולא אכל עכ"ד ולעג"ד דכנה ה' דרינן דאמר אכלתי ולא אכלתי שקר ואזהרהיה מולא תשבועו כו' ואכל ולא אוכל שקר על כל יתל דכרו ע"כ ז"ל דפ"ל לריבין כמ"ש הנמכ"ס לקמן (ספ"ד) דאם נשבע שיעשה ואינו עושה אינה בטעות שקר בטעות נשבע. ולא תשבועו בשמי לשקר משמע שמוסר שלא יוליא בטעות שקר משוי וכ"ה בגמ' דלקמן דאמר רבא בפירוש רבקה תורה כו' מה שז' לבער חף שקר נמי לבער זודאי א"א לפרש דטעות שז' לא שייך בלהא דהא לסדיא קאמר ר' יוחנן (דף כ"ה) האומר בטעות

עון יתחייב * עליו מלקות אף על פי שלא היה בודון אבל כשתשמע *אותי שאומר בשום עון שהוא חייב * עליו מלקות בין מה שקדם בין מה שיבא דע שלא יתחייב לו זה אלא אם כן היה מויד בעדים והתראה כמו שהתבאר מתנאי העדים והתראה במסכת סנהדרין אולם השוגג או האנוס *או המוטעה* אינו חייב בשום פנים לא מלקות ולא כרת וכל שכן מיתת בית דין וזה מתחייב בכל המצוה ודעהו ואולם נבאר בקצת מצות ונאמר ואם היה מויד חייב מלקות או מיתה להיותו חייב קרבן אם היה שוגג באותו *עון כי אין כל עון חייב בשגגה קרבן אבל כל מה שיתחייב מלקות או כרת או מיתת בית דין לא יתחייבו בו * זה כי אם בעדים והתראה וידוע כי ההתראה היא להבחין בין שוגג למויד ודע זה השורש ולא תבקשני *לכפול זה.

מצוה סב שהזהירונו שלא לישבע שבועת שוא והוא אמרו ית' לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא והוא שישבע על מחוייב המציאות שהוא בחלוף מה שהוא בו נמצא או על דבר מהמנעות שהם

נעשהו והנה חובה עלינו לקיים מה שנשבענו והזהירונו שלא נעבור על השבועה ההיא באמרו ולא תשבעו בשמי לשקר ובגמרא שבועות (ד' נא) אמרו איווהי שבועת שקר נשבע להחליף ותקנו זה ואמרו אימא נשבע והחליף רוצה לומר שהוא נשבע על דבר ועשה הפך מה שנשבע עליו ושם התבאר בשלישי משבועות ובתמורה (ד' ג) גם כן הוא *ששבועת שקר היא העברת שבועת ביטוי והוא אמרם שבועת שקר היכי דמי כלומר איך תהיה שבועת שקר שאין בה מעשה שזה היתה כוונת זה המאמר הקודם שם אי נימא שלא אוכל ואכל התם מעשה עבד אלא דאמר אוכל ולא אכל ההוא מי לקי והא איתמר עלה וכו' והעובר על לאו זה אם היה מויד לוקה ואם היה שוגג יקריב קרבן עולה ויורד כמו שבארנו במצוה ע"ב ממצות עשה והוא אמרו בג' משבועות (ע"ג) זו היא שבועת בטוי שחייבין על זדונה מלקות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד ושם התבאר משפטי מצוה זו ודע *שאמרי בזאת המצוה שהמויד בה חייב מלקות אין *מאמרי זה ממה שזורה שיש

שלא חיבן ג' ימים מלקין אותו כו' ופס"י משום שבועת שוא דכ"ח ש"ל הוא אפי"כ ז"ל דמה שאמר מה שוא לבעבר פירוכו שניכר תיכף הבקר דבעבר שבבעת לבנות את הידוע כמ"ש רש"י אף שקר נמי לבעבר ולכן לאכול ולא לזכור שאל נודע הבקר כבעת שבבעת א"ל להוליא אזהרתו מולא תשבעו כו' ומכאן זה קאמר רבין דעובר בלא יתל דכרו פי' האם נשבע שלא לאכול ואכל מלקין אותו מכאן שבעה מעשה שאלו ופס"י ככ"י, אכן אם נשבע לאכול ולא אכל ודאי אפי"כ שבער בכ"י פ"מ אין מלקין אותו לר"י דס"ל דאין לוקין על לאו שאכח"פ כמ"ש להדיוח בגמ' שם ואפי"כ דעל אכילתי ולא אכל מלקין אותו משום ולא תשבעו כו' אפי"כ דלא עשה מעשה שאני התם כדאמר רבא בפירושו רכתה התורה כו' מה שוא לבעבר פי' דעל שבועת שוא או שקר שיאמר לבקר כבעת שבבעת מלקין אותו אפי"כ שאל עשה מעשה כדאמרי משום רש"י אמר קרא לא תשא כו' לא ינקה כו' וא"כ אישוא יתכן דאם נשבע בפני גנים לאכול איזה דבר היום מה שידוע להם כדאמרו ש"ל לו לאכול דבר זה עוד בלחיות יום ודאי דמלקין אותו אפי"כ שאין בו מעשה משום שבער על לאו דולא תשבעו כו' דזכור דומיא דשבועת שוא מאחר שיאמר שבועת שוא מאחר שבבעת שוא מאחר שבבעת שוא מאחר שבבעת שוא לטענות דלכן כתבנו שבעה כן בפני ב' דאלו בפני ג' והי' ניכר לג' בני אדם ש"ל לו לאכול בלחיות יום מה שבבעת עליו לאכול היום או ה' שבועת שוא כמ"ש בפ"ט ועי' רמב"ם שם (פ"ט) אך מאחר שאל נשבע כן רק בפני ב' לכן עבר בזה על שבועת שקר ועי' בירובלמי שם בשבועות (ה"ח) וכן אם נודע לבנים שלא אכל דבר שבה ימים [כמ"ש הרמב"ם בה' שבועות (פ"א ה"ו) וע"ה ה"כ] דכאכילה בעיניו ז' ימים והר"ן מניאו הכ"מ שם כתב דגם כאכילה ג' ימים וע"ש בכ"מ שכתב בירובלמי דנדרים (פ"ב ה"א) ועי' כן בילקוט אסתר (רמז תתנ"ו) הובא בר"ז בר"ה (סופ"ק) ועי' שו"ת הריב"ש (פי' תט"ו) ועי' ירוש' שבת (פ"ו ה"ט) [[ונשבע בפני ב' שלא לאכול עוד יום א' או שדוע לבנים שלא יבן ככר ב' ימים וב' לילות לטופים ונשבע בפני ב' שלא ליבן עוד יום וילילה דאין לוקין אותו משום שבועת שוא רק משום שבועת שקר כדמבטע בש"ס (ד' כ"ה) דמתקין בין אם אמר שלא חיבן בתם ובין אם אמר שלא חיבן ג' ימים ע"ש כה"ג שלא נודע לג' כ"ל לבנים שלא אכל ככר ו' ימים ובאלו יבן ככר ב' לילות וימים הו"ל כאלו אמר בתם שלא חיבן וי"ל דהרמב"ם חיירי ככה"ג שידעו גנים שבבעת עכשיו נשבע שבועת שוא מאחר שב"ל לו לקיים שבועתו לכן פסיר לוקין וא"ש נמי מ"ש דעל כיו"ב נאמר לא תשבעו בשמי לבקר וככה"ג גם רבין מודה ששבער על לאו דולא תשבעו כו' והא דאמר רבין ששבער בלא יתל דכרו היינו נכחם שבועת בטוי להבא שלא נודע הבקר כבעת שבבעת לפני גנים.

*בג' משבועות. *בג' שאמרס. *בג' מאמרס. *בג' אותו שזורה שיאמר. *בג' ענין. *ירבנו קר' בכאן דהא יש גם יולאים מן הכלל כמ"ש בה' עדות (פי"ח ה"ד) דעדים זוממים ח"ל התראה, ועי' בכ"מ בה' עכו"ם (פ"ב ה"ט) דדקדק מלשון הרמב"ם שם דכתב אלא כיון שגדף בעדים נסקל דכלל הרמב"ם בזה דין אחר דמגדף ח"ל התראה ע"ש וקשה לדקדק כן דהא גם בעכו"ם כ"כ רבנו עי' שם (פ"ג ה"ד) ועי' בה' עדות (פ"כ ה"ד) בהשגת הראב"ד שם דכי דח"ל התראה, ועי' מ"ש בהך דמגדף הרדכ"ז ח"ה (ש"א רי"א) והנה על מ"ש רבנו דההתראה היא להבחין בין שוגג למויד עי' במ"מ בה' אס"כ (רפ"א) וככ"מ בסנהדרין (רפ"ב) וביתר ביאור בשו"ת רשב"ש (פי' רי"ג), *בג' ולא תבקשני לבעל זאת וגם בא"ל הלשון ולא תבקש השכנתו.

הנאה נשמית בזה והחלק המיוחד הוא שיעשה אדם ידוע במעלה ובטוב הפעולה תראה בעיני ההמון שהוא עבירה ושאין דמיון הפועל ההוא ראוי לנכבד לעשות אע"פ שהפועל מותר הנה הוא חלל את השם והוא אמרם (יומא ד' טו) היכי דמי חלול השם כגון אנא דשקילנא בשרא מבי טבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר רבי פלוני אמר כגון אנא דמסנינא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין וכבר נכפל לאו זה ואמר לא תחלל את שם אלהיך אני ה' וכבר התבארו כשפטי מצוה זו בפסחים יוסף יומא .

מצוה סד שהזהירנו שלא לנסות יעודין ויחולין שיעדו אותנו בהם נביאינו על צד הספק שנספק בהם אחר שנדע אמת נבואת הנביא שיוספר בהם והוא אמרו ית' לא תנסו את ה' אלהיכם . **מצוה סה** שהזהירנו מנתון ומאבד בתי עבודת האל ומאבד ספרי הנבואה ומלמחוק השמות הנכבדים והדומה לזה ולשון אזהרה *שבאה בזה הענין הוא אמרו לא תעשון כן לה' אלהיכם אחר שקדם הצווי לאבד ע"ז ולמחות את שמה ולהרוס בתייה ומזבחותיה כלם ובאה האזהרה לא תעשון כן לה' וכל מי שעבר על דבר זה כגון שהרס דבר מן ההיכל והמזבח והדומה לזה או שימחוק שם משמות ה' לוקה *ובסוף מכות התבאר בלשון הגמרא שמי ששרף עצי הקדש לוקה אמרו ואזהרתיה מהכא ואשריהם תשרפו באש וגו' וכן התבאר שם שהמחוק את השם לוקה אמרו* ואזהרתיה מהכא ואברתם את שמם וגו' לא תעשון כן לה' וכבר התבארו משפטי מצוה זו ברביעי משבועות .

מצוה סז שהזהירנו מעווב התלוי ללון על עצי כרי שלא יתחדש מזה פרוסום ברכת השם בהתבוננות כשנראה שאנחנו לא נתלה זולת מנרף ועובר ע"ז שבא *בו גם כן* את ה' הוא מנרף והכתוב מלאו זה *הוא אמרו* לא תלין נבלתו על העץ ולשון ספרי לא תלין נבלתו לא תעשה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בששי מסנהדרין . **מצוה סח** שהזהירנו מהתעצל בשמירת המקדש ומלכת סביבו תמיד כל הלילה והוא אמרו

שהם נמצאות או ישבע לבטל דבר מצוה וכן אם ישבע על דבר ידוע לא יכחיש אותו ולא יחלוק עליו שום אדם מן העולם כגון שישבע בה' שכל מי שישחט ימות זה גם כן נשא שם ה' לשוא ולשון המשנה (שטטט ד' כט) איזוהי שבועת שוא נשבע לשנות את הירדע *לאדם והעובר על לאו זה כמזיד לוקה ובשגנה פטור כשאר חייבי לאוין כמו שבארנו ושם אמרו בשבועות זו היא שבועת שוא שחייבין על זדונה מלקות ועל שגנתה פטור ושם התבארו משפטי מצוה זו .

מצוה סט שהזהירנו מחלול השם והוא הפך קדוש השם שנצטוינו בו שקדם באורו בתשיעית ממצות עשה והוא אמרו ית' ולא תחללו את שם קדשי והעון הזה יחלק לשלשה חלקים שנים כוללים והאחד מיוחד ואולם החלק האחד הכולל שכל מי שבקשו ממנו לעבור על דבר ממצות בשעת השמד והיה האונס מתכוין להעביר בין מצות קלות בין *מצות חמורות או מי שיבוקש ממנו שיעבור על ע"ז *או גילוי עריות *או שפיכות דמים ואפילו שלא בשעת השמד הנה הוא חייב להתיר נפשו ויהרג ואל יעבור כמו שבארנו בט' ממצות עשה ואם עבר ולא נהרג כבר חלל את השם ועבר על לאו זה ואם היה זה במקום הרבים כלומר בעשרה מישראל כבר חלל את השם ברבים ועובר על לאו ולא תחללו את שם קדשי וחטאו גדול מאד אבל אינו לוקה מפני שהוא אנוס כי אין לבית דין לקיים גדר מלקות או מיתה אלא על מזיד ברצון ועדים והתראה ולשון *ספרא בנותן מורעו למוֹלֵךְ ונתתי את פני באיש ההוא ואמרו ההוא ולא אנוס ולא שונג ולא מוטעה הנה כבר התבאר לך שעובר ע"ז באונס אינו חייב כרת וכל שכן מיתת בית דין אבל עבר על חלול השם והחלק השני הכולל גם כן שיעשה האדם עבירה אין תאוה בה ולא הנאה אבל כיון בפעולתו המרד ופריקת עול מלכות שמים הנה זה גם כן מחלל שם שמים ולוקה ולפיכך אמר לא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך כי זה מכוין להכעיס בזה הענין ואין

*כג. שם חולק כגון . יבג. היה העובר במקום . יבג. ספרי ועי' בס' הי"ד בה' יסוה"ת (פ"ה ה"ד) הניח רבנו הקדוש והכ"מ הניח חלק וכמים חיים להפ"ח זיין לש"ס דקדושין (ד' מ"ג) ששם הוכח הוא ולא אנוס ולא שונג ולא מוטעה אבל שם קאי על ההוא דשחטי הוון דאיתא כן בספרא גבי ש"ח ועי' ברש"י וזכאים (ד' ק"ח :) שמניח הן תו"כ ובאמת בהרכה מקומות מכארת דרשא זו מההוא עי' ספרא בפ' לו (ו' , כ') ובהתוה"מ שם וע"ע בספרי בפ' אפסית (י"א , יב) ועוד, ואולם רבנו כיון לדרשא דההוא הכתוב גבי מולך המזבחת גם היא בספרא כמ"ש לפנינו, ועי' בשו"ת הריב"ש (סי' ד', י"א וקע"ח), והנה בהעתקת המקרא נפלה ט"ם וז"ל ושמתי אני את פני באיש ההוא או ואני אתן את פני באיש ההוא כי רק בשני מקראות הללו נזכרת הך דרשא וט"ם זו נפלה גם בערכי וא"ח ובס' הי"ד שם ושו"ת תשכ"ן ח"א (סי' ס"ג) ואמנם בשו"ת הריב"ש שם מוכח זה מקרא דשמתי את פני באיש ההוא . יבג. ובטוב מעשה פעולה אחת נראה . יבג. ר' יוחנן . יבג. בפסחים וסוכה ויומא . י"בערכי וא"ח חסר זה ועי' לעיל בפתח דבר (אות ה' , ו') . יבג. והאזהרה .

אמרו ית' ושמרתם את משמרת הקדש וכבר בארנו במצוה כ"ב ממצות עשה ששמירת מקדש ולכת סביבו מצות עשה וכן נבאר הנה שבטול זה הוא מצות לא תעשה ולשון מכילתא ושמרו את משמרת אהל מועד אין לי אלא בעשה בלא תעשה מנין תלמוד לומר ושמרתם את משמרת הקדש וכבר התבאר משפטי מצוה זו בראש תמיד ומדות.

מצוה סח שהזהיר כהן הגדול מהכנס למקדש בכל עת מפני המקדש וגדולתו ויראה ופחד מן השכינה והוא אמרו ית' ואל יבא בכל עת אל הקדש ובלאו זה דינין חלוקין וזה כי כהן גדול הוזהר מהכנס בקדש הקדשים ואפילו ביום הכפורים אלא בעת הידועה בעבודה וכן כל כהן מוזהר מהכנס להיכל "כל השנה" גם כן אלא בשעת העבודה ויהיה פירוש ענין האזהרה שכל כהן לא יכנס במקום שאפשר לו ליכנס *בעת שאפשר לו שיכנס בו* אלא בשעת עבודה בין כהן גדול בפנים בין כהן הדיוט בחוץ ומי שעבר על לאו זה ונכנס שלא בשעת עבודה אם נכנס בקדש הקדשים חייב מיתה ואם נכנס בהיכל חייב מלקות ולשון *ספרא ואל יבא בכל עת זה יום הכפורים אל הקדש לרבות שאר ימי השנה מבית לפרכת להזהיר על כל הבית [יכול על כל הבית] במיתה תלמוד לומר אל פני הכפרת וגו' הא כיצד אל פני הכפרת במיתה ועל שאר כל הבית באזהרה ובגמרא מנחות (ד' טו) אמרו בביאור על ההיכל בארבעים.

מצוה סט שהזהיר כהן בעל מום מהכנס להיכל [בכלל] רוצה לומר המזבח ובין האולם והמזבח *האולם וההיכל והוא אמרו אך אל הפרכת לא יבא וגו' וכבר התבאר בראש טהרות (ג' ס"א) כי מבין האולם והמזבח עם כל ההיכל נאסרה

כניסתו על בעלי מומין ופרועי ראש וכבר התבאר גם כן *בספרא ששני לאוין אלו והם אל הפרכת לא יבא ואל המזבח לא יגש לא יספיק אחד מהם בלתי האחר וששניהם יחד להשלמת הדין בענין אחד והוא הנבלת המקום האסור עליהם ליכנס בו וכל זמן שיכנס אחד מהם לפניו מן המזבח^ה שלא לעבודה לוקה.

מצוה ע שהזהיר בעל מום שלא לעבוד והוא אמרו ית' איש מורעך לדורותם אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב רוצה לומר לא יקרב לעבודה וכל זמן שעבד בעל מום לוקה וכן אמרו בספרא אין בעל מום במיתה אלא באזהרה.

מצוה עא שהזהיר בעל מום עובר שלא לעבוד כל זמן שהמום *הוא בו כמו הגרב והילפת והדומה להם מהמומים העוברים והוא אמרו ית' כי כל איש אשר יהיה בו מום לא יקרב ולשון *ספרא איש מורעך לדורותם אשר יהיה בו מום אין לי אלא מום קבוע מום עובר מנין תלמוד לומר כי כל איש אשר בו מום לא יקרב ומי שעבר ועבד *גם כן* במום עובר לוקה וכבר התבאר משפטי מומים עוברין *של אדם ומומין* קבועין בשביעי מבכורות.

מצוה עב שהזהיר הלויים מהתעסק בדבר מן העבודות המיוחדות לכהנים והכהנים גם כן מהתעסק בדבר מהעבודות המיוחדות ללויים וזה כי שתי אלו המשפחות *כלומר הכהנים והלויים* לכל משפחה מהן עבודה מיוחדת במקדש ובאה האזהרה ממנו ית' לשניהם יחד שלא לעבוד אחד מהם בעבודת האחר אלא כל כת מהם כמה שנצטוותה כמו שאמר איש איש על עבדתו ואל משאו והלאו שבא בהם הוא אמרו בלויים אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יגשו ואחרי כן שב ודבר

י"ב. ספרי, ועי' בה' ביאת המקדש (פ"ב ה"ב) כתב רבנו ג"כ הך דינא וסייס שגאמר ואל יבוא בכל עת אל הקדש זה קדש הקדשים מבית לפרכת להזהיר על כל הבית וכתב הכ"מ תמיה לי מאחר דקרא לא קאמר אלא הקדש מנין לנו לומר זה קדש הקדשים ותו היכי מרבה כל הבית מדכתיב מבית לפרכת דמבית לפרכת קדש הקדשים משמע והיכי מרבה מיניה כל הבית ובגלגון שם כתב המגיה והוא המהר"ם פדוואה דע"ט נפלה בספרי הרמב"ם והגיה ע"ש ועי' במל"מ שם מ"ט, ופלא שלא העירו מהך ספרא דהביא רבנו הכהן, ואפשר י"ל בכוונת הספרא דמפרש מבית לפרכת מפנימיותו של הפרכת ולחון ע"ד דמלינו במשנה דשביעית (רפ"ו) ע"ש ברע"ב, והנ"ל במאי דכתיב מבית לפרכת לאשמעינן דמגד הפנימי של הפרכת ולחון בכלל ההיכל יחשב ולא בכלל קה"ק והנכנס הוא במלקות לכד ועי' יומא (ד' כ"א) וכתום' וירוש' שם ובתי' הארכתי בזה. י"ב. יכול במיתה, וחקתי הפנים ע"פ הערבי וה"א, וכפיה"נ שדילג המעתיק בכאן מפני השואת מליס. י"ב. מהכנס למקדש ר"ל, וככ"י כחוב להיכל בהיכל, אבל כפיה"נ ע"ס היא וז"ל בכללו כמ"ש בערבי וה"א והינוך (סי' רע"ז) שהוא מועתק מכאן, וככ"י המכורג איתא למקדש בכללו, והנה עי' ככ"מ בה' ביאת המקדש (פ"ו) דכ' ומ"ט רבנו ואם עבר ונכנס מן המזבח ולפנים לוקה אע"פ שלא עבד קשה לי דכפיה"ס ממנהדרין נראה מדברי רבנו שאין לוקה אלא א"כ נכנס להיכל ע"ש והרי הכא מפורש כתב רבנו דפי' הוא ההיכל בכללו ועי' בעץ החיים למהר"ה אבועלפיה ס' אמור (ד' מ"ד:) מה שטרה בזה. י"ב. בסוף. היערכי וה"א כחוב [ואשי'] שלא לעבודה וכ"ה הלשון כניה"מ שם. י"ב. מום קבוע. י"ל לא יקרב ובערבי וה"א איתא כחוב וס"ס זו נפלה גם במימד (מ"ז שפ"ט) וכוה"ק במל"מ (סי' קנ"ה).

אין לי אלא יין מנין שאר המשכרין תלמוד לומר ושכר אם כן למה נאמר יין על היין במיתה על שאר כל המשכרים במלקות ושם אמרו מנין שאינו חייב אלא בשעת העבודה תלמוד לומר אתה ובניך אתך בבאכם אל אהל מועד ולא תמותו ושם אמרו יכול יהו ישראל חייבין מיתה על ההוראה תלמוד לומר אתה ובניך אתך ולא תמותו אתה ובניך במיתה ואין ישראל חייבים מיתה על ההוראה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בשני מובחים.

מצוה עד שהזהיר הור מעבוד במקדש רצוני
באמרי זר כל איש שאינו מורע אהרן והוא אמרו ית' וזר לא יקרב וגו' ובאר הכתוב שהעובר על לאו זה חייב מיתה בידי שמים והוא אמרו ית' והור הקרב יומת ולשון ספרי והור הקרב יומת לעבודה עונש שמענו אזהרה לא שמענו תלמוד לומר זר לא יקרב אליכם וכבר נכפלה האזהרה והעונש בזה הענין והוא אמרו ולא יקרב עור בני ישראל לשאת חטא למות וכבר התבארו בנמרא יומא (ד' נד) העבודות שיתחייב בהם הור מיתה ואמרו ארבע עבודות זר חייב עליהם מיתה* ואלו הן זריקה והקטרה ונסוך היין ונסוך המים ובמקום שהוא ובפרק "האחרון ממסכת זבחים התבארו משפטי מצוה זו.

מצוה עה שהזהיר כהן טמא מעבוד והוא
אמרו ית' לכהנים וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי ובתשיעי מסנהדרין (ד' פג) אמרו מנין לטמא ששמש שהוא במיתה דכתיב דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו כו' ולא יחללו ואמר במקום אחר ומתו בו כי יחללוהו וכמו שהחלול ההוא מיתה בידי שמים כן הוא אמרו ולא יחללו את שם קדשי אם חללו ועבדו בטומאה חייבים מיתה בידי שמים.

מצוה עז שהזהיר הכהן "טבול יום מעבוד

אף

ודבר אל הכהנים ואמר ולא ימותו גם הם גם אתם רוצה בזה שאתם גם כן כמו שהזהרתם מעשות עבודתכם והוא כלי המקדש והמזבח כן אתם מוזהרים מעשות עבודתם ולשון ספרי אל כלי הקדש ואל המזבח לא יגשו אזהרה* ולא ימותו עונש אין לי אלא ללוים שענושים ומוזהרים על עבודת כהנים כהנים על עבודת לויים מנין תלמוד לומר גם הם מעבודה לחברתה מנין תלמוד לומר גם אתם* וכבר בקש רבי יהושע "בן חנניה" לסייע את רבי יוחנן "בן גנודה" "בהגפת דלתות אמר לו חזור לאהוריק שכבר אתה מתחייב בנפשך שאני מן השוערים ואתה מן המשוררים הנה כבר התבאר לך כי כל לוי שעבד במקדש וולת עבודתו המיוחדת לו* חייב מיתה בידי שמים וכן הכהנים לא יהעסקו בעבודת הלוים אבל אם יעברו אינם במיתה אלא במלקות ובמכילתא אל כלי הקדש יכול אם נגעו יהיו חייבין תלמוד לומר "אך משום עבודה הם חייבין אין לי אלא הלוים על ידי הכהנים כהנים על ידי הלוים מנין תל" גם אתם ושם אמרו "הלוים" על יד הכהנים במיתה ואין הכהנים על של הלוים אלא בלא תעשה.

מצוה עג שהזהירנו מהכנס למקדש או
להורות בדבר מדיני התורה בהיותנו שכורים והוא אמרו ית' יין ושכר אל תשת בבאכם אל אהל מועד וגו' ולהורות את בני ישראל וגו' ולשון התלמוד שחה רביעית יין אל יורה ויש חלוק בעונש לאו זה *וזה כי שתוי יין אי אפשר לו להכנס מבין האולם ולמזבח עם כל ההיכל ואם עבר ונכנס חייב "מלקות ואם עבד והוא שתוי יין חייב" מיתה בידי שמים ואם שתה מן המשכרין וולת היין ועבד חייב מלקות לבד ולא מיתה וכל מי שיורה והוא שתוי בין שהיה כהן בין שהיה ישראל עובר על לאו בין שהיה שתוי יין או שאר המשכרים ולשון ספרא יין ושכר אל תשת

*בג. אזהרה עונש מנין ת"ל ולא ימותו. יבג. בהנעלת דלתות ובערבי וא"ל ליתא לזה כלל. יבג. עבדו וכ"ה בא"ל, ובערבי כמ"ל. יבג. ת"ל על עבודתו, והך מכליתא הוא בילקוט פ' קרח (רמ"ז תשנ"ב) בשם ספרי זוטא, ופלא על הכ"מ כה' כה"מ (פ"ג) שהעתיק דברי רבנו במצוה זו ולא נתעורר דס"ס יש כאן, גם מ"ש שם להגיה מדעתיה, הנה גם בערבי וא"ל הגי' כמ"ש לפנינו. יבג. אמרו הכהנים ע"י הלוים במלקות והלוים ע"י הכהנים במיתה וע' סמ"ג (סי' רל"ז) ונש"ת הרדב"ן ח"ה (ס' ש"א פ') ובמעשה פ' קרח (ד' ז"א). יבג. וגו' וסמך ליה להורת. יבג. מ"מ כה' תפילה (פ"ד הי"ז) כ' דגי' הרמב"ם היתה שחה רביעית יין אל יתפלל כמ"ש התוס' שם ולא ראה בכאן וע' מ"ש זקני בדברי המודות ברכות (פ"ה אות ל"ב) ועי' שו"ת הרשב"א ח"א (סי' רמ"ו) ובתה"ד (סי' מ"ב) מה שחקר בזה. יעי' בשו"ת ראשית זכוריים (דף י"ט) שהגיה כן מדנפשיה וכס' הי"ד כה' ביה"מ (רפ"א) כתב רבנו ואם נכנס ועבד עבודתו פסולה והייב מיתה ביד"ש וכתב הכ"מ שם ומשמע מדברי רבנו דאסור להכנס מהמזבח ולפנים אע"פ שלא עבד אבל אינו זייב מיתה אלא"כ עבד ע"ש ולא הביא מכאן זקני בתוי"ט בכריתות (פ"ג) תמה על לשון הכ"מ דכתב ומשמע מדברי רבנו הא' תו"כ ערוך הוא הביאו התוס' ע"ש. יבג. משקין. יבג. ולא תמותו אבל ישראל אינם במיתה, יבג. בדקדוקי סופרים וע"ש בהגהות ונכדפס ונסוך המים ונסוך היין. יבג. ובפרק שני. "הרמב"ן בשם ב' תמה על רבנו לפי דבריו למה מנה לאו זה ע"ש וכן הקשה ר"ד הככלי ור"א ב"ט של רבנו השיבו כתירון המגלת אסתר ע"י בס' מעשה נסים (סי' א').

לוייה שכמוהו לדורות הר הבית כמו שבארו
בפרק ראשון ממסכת כלים (מ"ה) ושם התבאר
אסור ביאת טמאים להר הבית והכתוב שבא על
לאו זה הוא אמרו בטמא מקרה לילה לא יבא אל
תוך המחנה 'ובגמרא פסחים (ד' סז) אמרו ויצא
אל מחוץ למחנה זה מחנה שכינה כמו שבארנו
בל"א ממצות עשה ולא יבא אל תוך המהנה זה
מחנה לוייה מתקיף ליה רבינא ואימא אידי ואידי
מחנה שכינה ולעבור עליו בעשה ולא תעשה אם
כן לכתוב קרא ולא יבא אל תוך כלומר שהיה
לו לומר ולא יבא אל תוכו המחנה למה לי ליתן
לו מחנה אחר והוא מחנה לוייה שהוא גם כן לא
יבא אל תוכו ולשון ספרי לא יבא אל תוך המחנה
זהו מצות לא תעשה וכבר התבאר משפטי מצוה
זו 'בפרק ראשון ממסכתא כלים מפירושונו .

מצוה עט שהזהירנו מכות מזבח מאכילים
שנגע בהן ברזל והוא אמרו ית' לא תכנה אתהן
גזית כי חרבך הנפת עליה ותחללה ואם בנה מהן
מזבח 'פסול ולא יקריבו עליו וכבר התבאר
המצוה הזאת בשלישי ממדות .

מצוה פ שהזהירנו מעלות על המזבח
במעלות כדי שלא יפסיע פסיעות גסות בעלותו
אבל ילך עקב בצד גודל והוא אמרו ית' ולא
תעלה במעלות ונו' ולשון 'מכילתא מה תלמוד
לומר, אשר לא תגלה ערותך עליו שכשעולה
למזבח לא יהיה פוסע פסיעה גסה אלא מהלך
עקב בצד גודל וכבר התבאר צורת הכבש
ואיכות בנינו בשלישי ממדות וכל מי שפסע
פסיעה גסה על המזבח עד שתגלה ערותו
עליו לוקה .

מצוה פא שהזהירנו מלכבות אש המזבח
והוא אמרו ית' אש תמיד תוקד על המזבח לא
תכבה ובספרא 'לא תכבה מלמד שכל המכבה
עובר בלא תעשה וכל מי שעבר על לאו זה
וכבה ואפילו גחלת אחת מנחלי המזבח לוקה
וכבר התבאר משפטי מצוה זו בעשירי מזבחים .

מצוה

אף על פי שטהר עד שיעריב שמשו והוא אמרו
בכהנים ולא יחללו שם אלהיהם והעובר על לאו
זה חייב מיתה בידי שמים" ר"ל טבול יום ששמש
וזה לא בא בו כתוב מבואר בתורה אבל הוא
פירוש מקובל ובפ"ט בסנהדרין (סז) אמרו בפירוש
קדושים יהיו לאלהיהם ולא יחללו אמרו אם אינו
ענין לטמא בעבודה *בעבור שכבר התבאר תנהו
ענין לטבול יום ששמש וילף חלוף חלול ומנו
אותו *שם בכלל מחוייבי מיתה .

מצוה עז שהזהיר כל טמא מהכנס בככל
המקדש שדומה לו לדורות כל העזרה משער
נקנור לפנים שהוא 'תחלת עזרת ישראל והוא
אמרו ית' ולא יטמאו את מחניהם רוצה בו מחנה
שכינה ובגמרא מכות (ד' יז) אמרו הבא אל
המקדש טמא כתיב עונש וכתוב אזהרה עונש כי
את המקדש ה' טמא ונכרתה אזהרה ולא יטמאו
את מחניהם ובמכילתא צו את בני ישראל וישלחו
בעשה ומנין בלא תעשה אמרת ולא יטמאו עוד
וכבר נכפלה האזהרה בזה הענין בלשון אחר
והוא אמרו ית' ביוולדת ואל המקדש לא תבא
'ובספרא אמרו לפי שנאמר והזרתם את בני
ישראל ונו' שומע אני בין מתוכו בין מאחוריו
'כלומר שמי שנגע למקדש גם כן מאחוריו והוא
טמא יהיה חייב כרת תלמוד לומר ואל המקדש
לא תבא ושם התבאר שדין יולדת ודין שאר
טמאים שוים בזה ובספרא 'גם כן אמרו באמרו ית'
ואם לא יכבס וכשרו לא ירחץ ונשא עונו הא
כיצד על רחיצת גופו עונש כרת ועל כבוס
בגדים בארבעים ומנין שאינו מדבר אלא בטומאת
מקדש וקדשו הזהיר וענש וכו' הנה כבר התבאר
כי העובר על לאו זה אם היה מויד חייב כרת
ואם היה שוגג חייב קרבן עולה ויורד כמו שבארנו
במצוה ע"ב ממצות עשה וכבר התבאר משפטי
מצוה זו בריש שבועות ובהוריות 'וכריתות ומקומות
ממסכת זבחים* .

מצוה עח שהזהיר 'כל טמא להכנס למחנה

*כנ. בידי שמים ולא בא בו כתוב מבואר בתורה אבל הוא מקובל וכהן טבול יום ששמש חייב מיתה ובפ"ט
יב. במקדש וכל שדומה, 'בגמ' שם הובא קרא דלח משכן ה' טמא. יב. ובספרי. 'בס' ה"ד 'בה' ביאת מקדש
(פ"ג ה"ד) פסק רבנו לטומאת מת ואפי' המת עלמו מותר במהנה לוייה, ואמנם כבר כתב ע"ז בנו הרב ר"א במעשה
נסיס (סי' י"א) לחפשי דחור בו או אולי פירושו כל טמא רוב טמא מפני שרוב הטמאים אסורים בזה ואף כי
הפירוש הזה אינו מסכים לדקדוק לשונו אמנם הוא מסכים ללישנה דחז"ל שהמה יאמרו על רוב כל עכ"ד. יב"ה
גם בס' ה"ד 'בה' ביה"מ שם (ה"ח) ובכ"מ שם העיר דבדלי היה לו כן הגי' בש"ס שונה ממ"ש לפנינו ועי' מ"ש
ע"ז בל"ח שם ובמעשה"ה בפ' נשא (ד' ע"ט), ועי' בדרך הקדש למהרי"ט הנדפס בסוף שו"ת מגיד מראשית
מ"ש בדברי רבנו הכהן, יב. בשלישי ממדות. 'בס' ה"ד 'בה' בית הכהירה (פ"א הע"ו) כתב רבנו דלוקה וכאן
לא הזכיר מלקות ועי' בל"ח 'בה' סנהדרין (ספ"ט) דתמה אמאי לא הביא רבנו זה במנין הלוקין והניח בל"ע ולא
נתעורר מכאן, והקריית ספר שדרכו עפ"י רוב להעתיק דברי רבנו מס' ה"ד בל"ח זה לא כתב דלוקה ע"ש (אזהרה קל"ח).
יפדשכ"י וע"ש בהערות .

מצוה פב שהזהירנו שלא נקריב דבר מן הקרבנות בחוץ רוצה לומר חוץ לעזרה וזה יקרא מעלה בחוץ והוא אמרו ית' השמר לך פן תעלה עלתיך וגו' ולשון ספרי אין לי אלא עולות שאר קדשים מנין תלמוד לומר ושם תעשה וגו' ועדיין אני אומר עולה בעשה ולית שאר קדשים לא יהיו אלא בעשה תלמוד לומר ושם תעלה עלתיך עולה בכלל היתה ולמה יצתה להקיש אליה ולומר לך מה עולה מיוחדת שהיא בעשה ולא תעשה כך כל שהוא בעשה הרי היא בלא תעשה ואני אבאר לך זה הכתוב ואף על פי שהוא מבואר עד שיתבאר הענין וזה שבעולה בא לשון אזהרה מהקריב אותה בחוץ והוא אמרו פן תעלה עלתיך וכא כתוב אחר בצווי להקריב העולה בפנים והוא אמרו ית' שם תעלה עלתיך וזה מצות עשה שתקרב שם העולה במקום אשר יבחר ה' אולם שאר קדשים בא ללנו הצווי לבד שיקריבו בפנים והוא אמרו ושם תעשה וגו' אבל מאמרו ושם תעשה נלמד שבחוץ לא תעשה והשרש אצלנו לאו הבא מכלל עשה עשה והוא אמרו הנה ועדיין אני אומר שאר קדשים לא יהיו אלא בעשה רוצה לומר שיהיו מי שיקריב שאר קדשים בחוץ עובר בלאו הבא מכלל עשה לבד ולכן אמר ושם תעלה עולותיך כדי שיגיע ההיקש ויהיו שאר הקרבנות כעולה וכמו שהמקריב עולה בחוץ בלא תעשה כך שאר הקרבנות בלית והעובר על לאו זה במזיד עונש כרת ובשוגג חייב חטאת קבועה ולשון הכרת בפרשת אחרי מות אמר במעלה בחוץ כתיב אשר יעלה עלה או זבח ואל זתח אהל מועד ללא יביאנו וגו' ונכרת וגו' ובספרא ונכרת האיש מעמיו עונש שמענו אזהרה מנין תלמוד לומר השמר לך פן תעלה עולותיך ולשון גמרא זבחים (ד' קו) כתיב עונש וכתיב אזהרה עונש ואל פתח אהל מועד וגו' ונכרת אזהרה השמר לך פן תעלה וגו' וכבר התבארו משפטי מצוה זו בי"ג מובחים.

מצוה צ שהזהירנו משחוט דבר מהקדשים בחוץ וזה יקרא שוחט בחוץ וכשמנו בתחלת כריתות מחוייבי כרת כלם מנו השוחט והמעלה בשתים ואמנם היות השוחט בחוץ חייב כרת ואף על פי שלא העלה אבל מעת ששחט כן לשון התורה והוא אמרו אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה ואל פתח אהל מועד לא הביאו וגו' ונכרת ואמנם האזהרה מזה

ר"ל

מצוה פב שהזהירנו מהקריב שום דבר מהקרבנות במזבח הזהב שבהיכל והוא אמרו ית' לא תעלו עליו קטרת זרה וגו' וכל מי שהקריב עליו או נסך עליו זולת מה ששגדר לוקה.

מצוה פג שהזהירנו מעשות שמן כמו שמן המשחה והוא אמרו ית' ובמתכנתו לא תעשו כמהו והעובר על לאו זה אם היה מזיד חייב כרת כמו שבא בכתוב איש אשר יעשה כמהו וגו' ואם היה שוגג חייב חטאת קבועה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ"א מכריתות.

מצוה פד שהזהירנו מלסוך בשמן המשחה שעשה משה אלא כהנים גדולים ומלכים לבד והוא אמרו ית' על בשר אדם לא ייסך ומבואר הוא שהנמשח בו אם היה מזיד חייב כרת אמר ואשר יתן ממנו על זר ונכרת ואם היה שוגג חייב חטאת קבועה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בריש כריתות.

מצוה פה שהזהירנו מעשות עשון בתאר הקטרת כלומר שיהיה מן הסממנין ההם ועל יחס המשקולות ההם ויכוין שיעשן בו והוא אמרו ית' במתכנתה לא תעשו לכם ומבואר הוא לנו שמי שיעבור ויעשה כמהו ויכון בה להריח בעשנה חייב כרת אמר איש אשר יעשה כמהו להריח בה ונכרת אם היה מזיד ואם היה שוגג יקריב חטאת קבועה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק ראשון מכריתות גם כן.

מצוה פו שהזהירנו מהוציא בדי הארון מתוך המבעות והוא אמרו בטבעת הארון יהיו הבדים לא יסרו ממנו והעובר על לאו זה לוקה ובסוף מכות (ד' כג) אמרו כשזכרו מחוייבי מלקות והא איכא מהסיר בדי הארון רוצים שהוא גם כן לוקה ואזהרתיה מהכא לא יסרו ממנו הנה התבאר לך שהוא מצות לא תעשה ולוקין עליה.

מצוה פז שהזהירנו מהסיר החשן מעל האפור והוא אמרו ית' ולא יזח החשן מעל האפור אבל יהיה דבק בו ובסוף מכות (סג) אמרו עם זכרון מחוייבי מלקות והא איכא מויח החשן ואזהרתיה מהכא מלא יזח החשן הנה כבר התבאר שמי שהזיח לוקה.

מצוה פח שהזהירנו מקרוע פי מעיל כהן גדול אבל יהיה ארוג כמו שהונבל והוא אמרו ית' כפי תחרא יהיה לו לא יקרע ומי שחתכו במספרים או דומה לו חייב מלקות.

י"ג. שער לוקה, וב"א זולת מה שזוהו בו ביום הכפורים לוקה וכה"ג איתא בכ"י אחד של הערבי. י"ג. כה. י"ג. מהרסא ועי' לעיל בפסח דבר (אות ה', ג'). י"ג. להס. י"ג. ואל פתח אהל מועד לא הביאו וכ"ה גם כס' הי"ד כה' מעה"ק (פ"ט ה"ב) ע"ש. י"ג. וכספרי.

וכן הלכה ור' יוסי בר' יהודה אומר כי זה הלאו יזהיר* מקבלת הדם והוא אמרו 'בספרא לא תקריבו לה' משום כל תקבל את הדם ובגמרא תמורה (ד' ז) 'אמרו לת"ק האי לא תקריבו ליל מבעי ליה לזריקת דמים והא נפקא ליה מעל המזבח ר"ל מאמרו* גם כן* ואשה לא תתנו שיורה שכל מה שינתן על גבי המזבח לא יהיה 'מהם והשיב אורחיה דקרא הכי משתעי כלומר שזה הלאו שהוא ואשה לא תתנו מהם אמנם בא בהקטר אימורין ולא תקח ראייה באמרו המזבח כי לא יסודר הדבור אלא בו איך היה אומר ואשה לא תתנו מהם לבד זה לא ישלם בו דבור הנה כבר התבאר 'המכל מה שקדם שאמרו לא תקריבו לה' אזהרה מזריקת הדם.

מצוה צד שהזהירנו מהקטיר* אמורי בעלי מומין והוא אמרו ית' ואשה לא תתנו מהם וגו' ולשון 'ספרא ואשה לא תתנו אלו החלבים לא תתנו אין לי אלא כלם מנין אף מקצתן תלמוד לומר מהם אף מקצתן הנה התבאר כך שמי שהקריב בעל מום כבר עבר על ארבעה לאוין* זה כשנמנה הקטר אימורין לאו אחד אמנם כשנמנה אותו שני לאוין* כמו שמנאן זה התנא המדבר בכאן הנה יהיה עובר בחמשה לאוין שהוא ימנה קצת האימורין ענין וכלן ענין כמו שאמר מהם אף מקצתן אף על פי שהוא לאו אחד שזה התנא סובר לוקין על לאו שבכללות ולפיכך אמרו 'בספרא המקדיש בעל מום למזבח עובר משום חמשה לאוין משום כל תקדש כל תשחט כל תזרוק הדם וכל תקטיר את החלב וכל הקטיר מקצתו* ובגמרא תמורה (ד' ז) אמרו המעלה איברים בעלי מומין לגבי המזבח לוקה משום כל תקטיר כלו ולוקה משום כל תקטיר מקצתו* רבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות מיתיבי המקדיש בעלי מומין לגבי מזבח עובר משום ה' שמות אלמא לוקין על לאו שבכללות תיובתא 'דרבא הנה התבאר לך שזה שאמר עובר בה' אמנם

ר"ל האזהרה משחיטת קדשים בחוץ אינה כבאור אבל היא גלמדת בדין שלא ענש אלא אם כן הזהיר כמו ששמנו שרש בהקדמה שהקדמנו לאלו המצות ולשון גמרא זבחים (ד' ק) השוחט והמעלה בחוץ חייב* על השחיטה וחייב על העלאתה בשלמא העלאתה כתיב עונש וכתוב אזהרה עונש ונכרת אזהרה השמר לך פן תעלה וכדרכי אבין דאמר ר' אבין* אמר ו' אליה* כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא מצות לא תעשה אלא שחיטה בשלמא עונש כתיב ואל פתח אהל מועד ונכרת אלא אזהרה מנא לן ואחר דברים רבים יצא המאמר על זה הלשון אמרו שם תעלה ושם תעשה מקיש 'עליה לעשיה מה עליה ענש והזהיר אף עשיה ענש והזהיר רמו באמרו שם תעלה ושם תעשה על אמרו שם תעלה עולתיך וזו היא הקרבה ר"ל הקטר על גבי האש ואמר שם תעשה ככל אשר אני מצוך כולל זה ההקרבה והזביחה לפי שהוא גם כן צוה בשחיטה ודע כי השוחט בחוץ בשוגג חייב חטאת קבועה וממה שראוי שתדעוהו כי מי שהקריב קדשים בזמן הזה חוץ למקום העזרה חייב כרת וכבאור אמרו המעלה בחוץ בזמן הזה ר' יוחנן אמר חייב וכן הלכה כי הוא ראוי ליקרב והשרש האמתי אצלנו מקריבים אף על פי שאין בית וכבר התבאר משפטי מצוה זו ב"ג מזבחים.

מצוה צא שהזהירנו מהקדיש בעלי מומין לגבי מזבח והוא אמרו ית' כל אשר בו מום לא תקריבו 'ולשון ספרא כל אשר בו מום לא תקריבו משום כל תקדיש.

מצוה צב שהזהירנו משחוט בעלי מומין ד' לשם קרבן* והוא אמרו לא תקריבו אלה לה' * ולשון ספרא לא תקריבו אלה לה' משום כל תשחט*. **מצוה צג** שהזהירנו מזרוק דם בעלי מומין לגבי המזבח והוא אמרו ית' *בבעלי מומים גם כן* לא תקריבו לה' ובאה הקבלה שזה הלאו *מוהיר מזריקת דם בעלי מומין וזה הוא דעת ת"ק

*כנ. הייב שהיס בשלמא. יכנ. מקיש עשיה לעליה ועי' מל"מ בה' מעה"ק (פ"ה ה"ד) שהעיר על מ"ש רבנו שם והיכן הזהיר על השחיטה. בחוץ בהיקש נאמר שם תעלה עולתיך ונאמר וס' תעשה כו' דלשון זה דלמא נאמר לא ידק אלא כנו"ש והרמב"ם כתב שדין זה נלמד בהיקש והגיה דונאמר השני הוא ט"ס ע"ס, וכיון אל האמת שכן כתוב הכא ועי' כריחות (ד' ג'). יכנ. ואמרו הרי הוא עובר משום. יכ"ה גם בערבי וז"ל והיניך (ס' רפ"ט) שהוא מועתק מכלן וכן דדק רבנו לכתוב בס' הי"ד בה' חס"מ (פ"א ה"ד) וע"ס ככ"מ ומל"מ טעמו של דבר. יכנ. בספרי. עי' בלה"מ בה' חס"מ (שם) שלא ראה דברי רבנו בכלן ורק כתב שם שרש"י בחומש הביא ג"כ קרא ללא תקריבו וז"ל דברייתא בספרי מסיק ליה מעל המזבח כתב סמ"ג שרש"י סמך על גמרא דידן בתמורה דקאמר דההיא דברייתא אחא כר"י אבל מ"מ ק"ל על רבנו ועל רש"י דה"ל לפרש כלישנא בתרא דאמר שם בגמרא דלרבנן גמי מסיק ליה מעל המזבח וקרא ללא תקריבו אחי לזמת יחיד עכ"ל, ויהא לזכר חסד העיקר כל"ק משום דכנכורות (ד' י"ד) ילפינן בנות יחיד מקרא אהריגא ע"ס, ועי' ברש"י זנחיס (ד' ק"כ) ד"ה ומומי דכ' ללא אשכחן דשריגיהו דקטנה. יכנ. בו מוס. יכנ. שכל. יכנ. כיון שמנאס. עי' לעיג ברש"י ע' (ד' ה'').

לה' לא תעשה חמץ וגו' וכבר בארנו בשרש ט' שמי שהקריב שאור ודבש לוקה אחת ואינו לוקה שתיים בעבור היותו לאו שבכללות כמו שבארנו שם שכבר נתאמת לנו שם שעל לאו שבכללות לוקין עליו אחת והמשל בזה 'כי מי שהקריב חמץ לוקה אחת וכן מי שהקריב דבש וכן מי שהקריב חמץ ודבש כאחת.

מצוה צט שהזהירנו מהקריב קרבן מבלי מלח והוא אמרו ית' ולא תשבית מלח ברית אלהיך שאחר שהזהיר מהשבית מלח תגיע שאינו מותר להקריב התפל שאין מעם לו ומי שהקריב לדבר תפל כלומר קרבן או מנחה חייב מלקות וכבר התבאר משפטי מצוה זו 'בשביעי ממסכת זבחים. **מצוה ק** שהזהירנו מהקריב אתנן זונה ומחיר כֶּלֶב 'לגבי מזבח' והוא אמרו לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' וכבר התבאר משפטי מצוה זו בששי מתמורה ומי שהקריב שום דבר מהם עם היות הקרבן פסול לוקה כדון מקריב בעל מום.

מצוה קא שהזהירנו משחוט בהמה ובנה ביום אחד בין בקדשים בין בחולין והוא אמרו אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד ומי שעבר ושחט לוקה וכבר התבאר משפטי מצוה זו 'על השלמות' בחמישי מחולין.

מצוה קב שהזהירנו מהשים שמן זית במנחת חוטא והוא אמרו ית' לא ישים עליו שמן ואם שם 'עליה שמן' לוקה.

מצוה קג שהזהירנו מהקריב מנחת חוטא בלבונה והוא אמרו ית' ולא יתן עליה לבנה ואם שם עליה לבונה לוקה ולשון המשנה (מנחות ד' ט) וחייב על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה לפי שהם שני לאוין בלא ספק וכבר התבאר משפטי מצוה זו 'כלומר מנחת חוטא' בחמישי ממנחות.

מצוה קד שהזהירנו מכלול מנחת סוטה 'בשמן זית' והוא אמרו ית' ולא יצק עליה שמן ואם הקריבה בשמן לוקה.

מצוה קה שהזהירנו מהשים לבונה במנחת סוטה והוא אמרו ולא יתן עליה לבנה ולשון ספרי מגיד שאם נתן 'שמן או לבונה' עובר בלא תעשה כשם

אמנם היו 'חמשה עם סברתו שסובר שלוקין על לאו שבכללות ולכן ימנה הלאו שכולל גלם ומקצתם בשני שמות וזהו המפורסם מדעת אבוי בכל מקום כמו שבארנו בשרש ט' 'מן השרשים הקודמים' לזה המאמר ולדעת רבא שאמר אין לוקין על לאו שבכללות אמנם יתחייב מלקות אחד על הקטר 'כמו שזכרנו וכבר התבאר אצלנו שהשרש האמת אין לוקין על לאו שבכללות' כמו שהתבאר בגמרא סנהדרין לפי מה שהמשלנו בשרש ט' 'ולכן יהיו ארבעה לאוין לבד כמו שבאר הכתוב שמי שהקדיש והקריב בעל מום לוקה ארבע מלקיות על אלו ארבעה לאוין כמו שבארנו ואלו הלאוין כלן בכעל מום קבוע כמו שהמשיל הכתוב ואמר שרוע וקלוט וגו' וכעוד וכתות ונתיק וזרות ואלו כלן מומין קבועין והתבאר משפטי מומי הבהמה כלם הקבוע והעובר בששי מכבורות וכן התבאר משפטי אלו הארבעה לאוין 'המיוחדים בהקרבת בעל מום במקומות מפורזים במסכת זבחים ותמורה.

מצוה צה שהזהירנו מהקריב בעל מום עובר והוא אמרו 'במשנה תורה' לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום וגו' והתבאר 'בספרי שבבעלי מומין עוברין הכתוב מדבר וזה גם כן ילקה עליו כשעבר והקריבו.

מצוה צו שהזהירנו מהקריב קרבנות נכרים כשהם בעלי מומין ולא נאמר אחר שהוא נכרי נקריב בעבורו בעל מום והוא אמרו ית' ומיד בן נכר לא תקריבו וגו' ומי שעבר והקריב לוקה.

מצוה צז שהזהירנו מתת מום בקדשים וזה הוא יקרא מטיל מום בקדשים וכֶּלֶּ מי שיטיל מום בקדשים לוקה ובתנאי שיהיה זה 'בזמן שבית המקדש קיים דחוי לקרבן' 'כמו שהתבאר בגמרא ע"ז ובאה האזהרה בזה 'באמרו בקרבן' כל מום לא יהיה בו ולשון 'ספרא לא יהיה בו מום אל תתן בו מום.

מצוה צח שהזהירנו מהקריב שאור או דבש 'על גבי המזבח' והוא אמרו כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו וגו' וכבר נכפלה האזהרה מזה הענין בלשון אחר ואמר כל המנחה אשר תקריבו

צב. וכלן. יעי' בלב שמה ככאן שכתב ע"ז וז' ולפי שאין הכיין למד הגדתי היום כי הוקפה לי מאד זה שכתב הרמב"ם וקבלו הרמב"ן שהתבאר בספרי דקרא ללא הוצה ככ"מ עובר הכתוב מדבר ואני לא מלאתי זה בספרי ולשונו שם כך הוא לא תשחט וכו' רי"א יכול השוחט הטאת צדדוס יהיה עובר בל"ת ת"ל לא תזבח וכו' אשר יהי' בו מום על מום עובר בל"ת ומסוננו הלשון ברור דעובר דקתני לאו על מום שעובר קאמר אלא על הוצה קאי שעובר בל"ת כו' ועי' נעמה"ח בפ' שופטים (ד' קט"ו) שמזיאו וכו' שניס דבריו אבל הראה דכוונת הרמב"ם והרמב"ן על ברייתא אחרת ע"ש, וגם דבריו ז"ל אינם כלל ואין הפלג להחריך מאחר ולהדיח איתא הלשון ככע"מ עוברין הכתוב מדבר בספרי הנקרא בשם מדרש תנאים וע"ש בקהרות. יעי' שו"ת הת"ם היו"ד (ס' ש"ו). 'כ"ג ספרי. 'כ"ה גם בערני וא"ה, ונדפס כתוב בגמרא פסחים ולפינו איתא זה רק בפ"ג דמנחות.

מצוה קי שהזהירנו ממכור שדה שהחרימנו אותו בעליו ואפילו לגזבר שהוא פקיד על ההקדש והוא אמרו ית' כל חרם וגו' לא ימכר ולשון 'ספרא לא ימכר לגזבר וזה החרם הוא סתם חרמים.

מצוה קיא שהזהירנו מפרדות סתם חרמי הארץ גם כן* והוא אמרו לא ימכר ולא יגאל ולשון 'ספרא לא יגאל לבעלים מה יעשה לו כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו או יכול אף על פי שפירש לשם תלמוד לומר הוא וכבר התבאר דיני מצוה זו כלומר שדה חרמים במסכת ערכין (ד' נח) ושם נתבאר שסתם חרמים לכהנים ושם נאמר חרמי כהנים אין להם פדיון אלא נתנין לכהנים כתרומה.

מצוה קיב שהזהירנו מהכדיל ראש חטאת העוף בשעת מליקה והוא אמרו ית' ומלך את ראשו ממול ערפו ולא יכדיל ואם הכדיל 'פסל והתבאר משפטי מצוה זו בששי מזבחים.

מצוה קיג שהזהירנו מעשות עבודה בקדשים והוא אמרו ית' לא תעבד בבכור שורך ולמדנו שאר קדשים מבכור שהם כלם אסורין בעבודה וכבר התבאר בסוף מכות (ד' נא) שמי שעבד *באחד מן* הקדשים לוקה.

מצוה קיד שהזהירנו שלא לגזו צמר קדשים והוא אמרו ית' ולא תגזו צמר ולמדנו שאר קדשים מבכור שהם כלם אסורין כגזו וכבר התבאר משפטי שתי מצות אלו כלומר גזו ועבודה בבכורות ומי שגזו דבר מן הקדשים לוקה.

מצוה קטו שהזהירנו משחוט *שה הפכח על חמץ והוא אמרו ית' לא תשחט על חמץ דם זבחי וכבר נכפלה אזהרה זו בזה הלשון בעצמו 'לא תשחט וענינו שבעת שחיטת הפסח והוא בין הערבים לא יהיה ברושותו חמץ לא אצל הזורק ולא אצל השוחט ולא אצל המקטיר ולא אצל אחד מבני החבורה וכל מי שיהיה חמץ אצלו בעת ההיא לוקה ובמכילתא לא תשחט על חמץ לא תשחט את הפסח 'וחמץ קיים וכבר התבאר משפטי מצוה זו בחמישי מפסחים.

מצוה

כשם שעובר על שמנו כך עובר על לבונתו ולפיכך מי שעבר על לאו זה *גם כן* לוקה 'ובמכילתא לא יצק עליה שמן ולא יתן עליה לבונה מגיד שהן עתי אזהרות.

מצוה קו שהזהירנו מהטיר קדשים וזאת היא התמורה והוא אמרו לא יחליפנו ולא ימיר אתו וכבר באה אזהרה מיוחדת במעשר והסבה *בוה מה שזכרו בספרי והוא אמרם מעשר בכלל היה ולמה יצא להקיש אליו כשם שהמעשר קדשי מזבח ואין מותרת תמורתו *כן כל קדשים שהזהיר מהטיר אותו והוא אמרו לא יחליפנו אמנם הוא בקדשי מזבח לבד ומי שהטיר לוקה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בתמורה.

מצוה קז שהזהירנו משנות קדשים מקרבן לקרבן כמו שאם יהיה שלמים ונחזירנהו אשם או אשם ונחזירנו חטאת כי זה והדומה לו בלא תעשה והוא אמרו ית' *בבכור בהמה* לא יקדיש איש אתו ובאה הקבלה לא יקדיש הקדש מזבח ולשון 'ספרא אין לי אלא בכור מנין לכל הקדשים שאין משנין אותו מקדושה לקדושה תלמוד לומר בבהמה לא יקדיש איש אתו רמזו אל אמרו אשר יבכר לה' בבהמה לא יקדיש כאלו אמר כל מה שיהיה לה' בבהמה לא יקדשוהו קדושה אחרת אבל יונח על ענינו והתבאר משפטי מצוה זו *גם כן* בחמישי מתמורה.

מצוה קח שהזהירנו מפרדות בכור בהמה טהורה והוא אמרו ית' אך בכור שור וגו' לא תפדה אבא מותר למכרו כמו שהתבאר בבכורות (ד' לו) ולשון 'ספרא בבכור הוא אומר לא תפדה אבל נמכר הוא.

מצוה קט שהזהירנו ממכור מעשר בהמה על איזה פנים שיהיה והוא אמרו ית' במעשר בהמה לא יגאל ולשון 'ספרא במעשר בהמה נאמר לא יגאל אינו נמכר לא חי לא שחוט לא תמים ולא בעל מום וכבר התבאר משפטי מצוה זו עם מצות שלפניה במסכת בכורות ובמעשר שני* בתחלתו.

*כ"מ כה' סוטה (פ"ג) הביא מקור לזה ממשנה דמנחות (ד' נ"ט) דאמרינן כן גבי מנחת חוטא שהביא רבנו לעיל ואולם רבנו בכאן מביא ממכילתא למוד הכתוב בסוטה ע"מ, ועי' במנ"ע שם שהביא כן ממכילתא מדכפשיה. *כג, אף כל קדשים חין תמורתן מותרת והוא אמרו ולא ימיר ואמרו לא יהלישנו. *כד, ספרי. *כז, ולשון ספרי בבכור נאמר. *כ"ה בערבי, ונכדפס וכן בא"א כתוב ובמע"ש ובתמורה בתהלתה. יאף שכ"ה בא"א וערבי, *מ"מ כ"ל ד"ל כאן ואם הכדיל פסל ולוקה דלמה לא ילקה אם עשה מעשה והכדיל וכ"ה להדיא דלוקה כס' הי"ד כה' מעה"ק (פ"ז ה"ו) ע"ש ובחינוך (ס"י קכ"ד) ועי' בקרית ספר (אזהרה ר"צ). יבא"א ליתא להקן תיבות לא תשחט וכ"ה בשני כ"י של ערבי וכ"כ ג' ישן ואמנם שם נכון משום דבתהלה הובא הפסוק לא תזבח על חמץ דם זבחי הכתוב בפ' משפטים, ובה' ק"פ (פ"א) הובא ג"כ ע"ז קרא דלא תזבח וכ"ה במכילתא במשפטים והא דמבואר בכאן לקמן דבמכילתא מבואר זה מקרא דלא תשחט לפנינו אינו כן, ואולם מכילתא זו הובאה גם בש"ס דלין בפסחים (ד' ה') ומפורש שם דדריש זה מקרא דלא תשחט ועי' כן (ד' ס"ג). *כג, ועדיין החמץ וכ"ה בערבי, ובא"א כמש"ל.

אומר לבקר לבקר של שני ומזאת החגיגה אמר 'זובחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר ומה שישאר מזאת החגיגה של יום ארבעה עשר ליום שלישי ישרף לפי שהוא בכלל נותר ולכן אין לוקין עליו וכבר התבאר משפטי מצוה זו כלומר חגיגת יום ארבעה עשר ביחוד במקומות מפסחים וחגיגה.

מצוה קיט שהזוהירו גם כן* מהשאר דבר מבשר פסח שני עד בקר *והוא אמרו לא 'תשאירו ממנו עד בקר וזה גם כן נתק לעשה כמו הראשון*.

מצוה קכ שהזוהירו מהותיר שום דבר מקרבן התורה עד בקר והוא אמרו בקרבן תודה לא תותירו ממנו עד בקר ומוזה למדנו שאר קדשים כי כל מה שנשאר מהם לאחר זמן אכילתם שהוא נותר וחייב לשרפו לפי שהוא ניתק לעשה ושריפתו מצית עשה כמו שבארנו במצות צ"א ממצות עשה.

מצוה קכא שהזוהירו משבור עצם מעצמות קרבן הפסח והוא אמרו ועצם לא תשברו בו ומי ששבר בו עצם *מעצמו לוקה ובבאור אמרו (פסחים ד' טז) השובר את העצם בפסח טהור הרי זה* לוקה.

מצוה קכב שהזוהירו משבור עצם מעצמות פסח שני גם כן והוא אמרו ועצם לא 'תשברו בו ומי ששבר

מצוה קמז שהזוהירו מהניח אימורין של פסח שלא יקריבם עד שיפסלו בלינה ויהיה נותר והוא אמרו לא ילין חלב חני עד בקר *והוא הדין לשאר אימורין של פסח ולשון מכילתא לא ילין חלב חני בא הכתוב ללמד על החלבים שהם נפסלין בלינה על גבי הרצפה וכבר נכפלה האזהרה בזה הענין בלשון אחר אמר לא ילין לבקר זבח חג הפסח.

מצוה קיז שהזוהירו מהותיר שום דבר מבשר הפסח למחרתו כלומר יום י"ט והוא אמרו ולא תותירו ממנו עד בקר וכבר בארנו שזה הלאו הוא לאו שניתק לעשה שהוא אמר והנתר ממנו עד בקר באש תשרפו ובמכילתא אמרו והנתר ממנו בא הכתוב ליתן עשה על לא תעשה לומר שאין לוקין עליו.

מצוה קיח שהזוהירו מהותיר דבר מבשר החגיגה שיקריב ביום ארבעה עשר כמו שהתבאר בששי מפסחים (ד' טז) ליום השלישי אבל יאכל תוך שני ימים והוא אמרו ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ובא הפירוש המקובל *בזה הפסוק* ולא ילין מן הבשר בחגיגה הבאה עם הפסח הכתוב מדבר שתאכל לשני ימים יכול ליום אחד כשהוא

*בערבי ליתא כלל להך וה"ה לטאר אמורים של פסח ועי' במל"מ בה' ק"פ (פ"א ה"ז) מ"ש בזה ועי' פסחים (ד' ע'), והנה בתרגום המכונה י"ב ע"ה איתא ג"כ ע"כ ולא ילין לבקר זבח חג הפסח תרבי נכסת פסחא ובתרגום א"א שלפני לקה כאן בחסר, וראיתי בס' מעשה רוקח הספרדי שמה על המני"ט בקרית ספר (אזהרה רנ"ה) שהביא שני הפסוקים לענין פסח ע"ש ולא ידע שהעתיק מהכא. יבג, יוס י"ו. יגס בס' ה"ד בה' ק"פ (פ"ו ה"ב) כתב כשמקריבין את הפסח כראשון מקריבין עמו ביום י"ד מן הבקר או מן הלאן כו' וזו היא הנקראת חגיגת י"ד ועי' נאמר בתורה וזכחת פסח לה' אלוקך לאן ובקר כו' והדברים זמנהין הא אמרינן בפסחים (ד' ע') יהודא ב"ד פירש הוא דורתאי בנו והלך וישב לו בדרוס אמר אם יבוא אליהו ויאמר להם לישראל מפני מה לא הגנתם בשבת מה הם אומרים לו כו' אמר רב מ"ע דכ"ד דכתיב וזכחת פסח לה' אלוקך לאן ובקר והלא אין פסח אלא מן הככשים ומן העוים אלא לאן זה פסח בקר זו חגיגה כו' וא"כ וזכחת פסח א"ר אשי ואין טעמא דפרושים ניקו ונפרוש אלא קרא לכדר"ג הוא דאתא כו' מנין למותר הפסח שקרב שלמים כו' ע"ש הרי חוינן דדרש זה נדהה בשתי ידיים ואיך הביאו הרמב"ם וגם לפי חגיגת י"ד דוחה שבת ולא קיי"ל כן כמ"ס הרמב"ם בהדיא שם ועי' בל"ה מה שהאר"ך בזה בפסול עזוס, אמנם נראה שהרמב"ם לקח לו זה מספרי בס' ראה שכ"ה שם להדיא וכ"כ הרא"ם על רש"י ששי"ג כ"כ הכי ע"ש וקצת, ואולם מ"מ הקו' במק"ע דתדהה שבת וגם קשה האך שנק תלמודא דידן גם יש להק' לאידך ניסא האך דהו כ"כ בסוגיא דפסחים והלא הספרי מסייע לזה וכ"ה ג"כ במכילתא בס' בוא (י"ב, ה), ואשר ע"כ כ"ל דולאי ע"כ לא הוגרף רב אשי לדחות דרשת ב"ד ולומר דקרא לכדר"ג הוא דאתא אלא משום כדי שלא תהיה ראייה שהגיגה דוחה שבת מאחר שלא נמלחה לו ראייה אחרת אמנם אחר שמקשה סתמא דתלמודא בחר הכי לרבנן מ"ע לא דחי שבת (אפי' חגיגת ע"ז, רש"י) הא ודאי ק"ץ הוא ומשני א"ר אילינא משום ר"י ב"ם אמר קרא וחנותם אותו חג לה' ו' ימים בשנה שבעה שמונה הוו אלא מכאן לחגיגה שאינה דוחה שבת ע"ש ומשמע דדרשא גמורה היא ללמוד מזה דגם חגיגת י"ד אינה דוחה את השבת וכמ"ס תוס' שם ד"ה מ"ע ע"ש מעתה שפיר י"ל דבקר קאי לחגיגה כ"ל שהוא פשוט יותר ואעפ"כ אין לטעות ולומר לפי"ז תדהה שבת מאחר דבהדיא ממעט קרא דוחותם כו' ולק"מ על הרמב"ם, ומיושבת לפי"ז נמי תמיה אחרת דהנה הרמב"ם פסק בה' ק"ט (שם ה"י) המפריש מעות לפסח והותירו יביא המותר שלמים והוא מימרא דר"ג הנ"ל בפסחים שם ותמחהו אמאי לא הביא קרא דזכחת פסח כו' כמו דמסיק ר' אשי לכדר"ג הוא דאתא, דלפי האמור דכתיב דיליף שם הש"ס מקרא דוחותם כו' תו לא נריבין לאוקמא כר"ג, וזה ל"ק דא"כ מהיבא יליף הרמב"ם הא דמותר הפסח לשלמים דזבוחים (ד' ע') ומנחות (ד' פ"ג) הביא הש"ס ב' למודים ע"ז ע"ש. יכ"ה גם בא"א וערבי ובקרא כתיב ישאירו. יכ"ה גם בערבי וא"א ובס' היד בה' קרבן פסח (רפ"י) ובקרית ספר (אזהרה רס"ב) ובקרא כתיב ישאירו וכבר נתעורר בעל מנ"ה בהגהותיו בה' ק"ט וכתב דנ"מ לענין התראה.

יאכל בו ופרשו התרגום לקבלה כל בר ישראל דישתמד ולשון 'מכילתא כל' בן נכר זה ישראל משומד שעבד ע"ז.

מצוה קכט שהזהיר כל טמא מאכול קדשים והוא אמרו ית' ביוצרת בכל קדש לא תגע ולשון 'ספרא בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא מה מקדש הנכנס לו בטומאה ענוש כרת אף הקדש האוכלו בטומאה ענוש כרת "ויורה באמרו לא תגע באיש אשר יאכל" סומך על השרש שהתבאר במכות בבאור אמרו ית' בכל קדש לא תגע והוא אמרם בגמרא מכות (ד' יז) טמא שאכל את הקדש בשלמא ענוש דכתיב והנפש אשר תאכל מבשר זבח השלמים וגו' אלא אזהרה מנצן אתיא מבכל קדש לא תגע ושם אמרו *בכל קדש לא תגע* אזהרה לאוכל אתה אומר אזהרה לאוכל או אינו אלא *אזהרה לנוגע תלמוד לומר בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא מקיש קדש למקדש מה מקדש יש בו נטילת נשמה אף קדש יש בו נטילת נשמה ואי לנגיעה מאי נטילת נשמה איבא אלא לאכילה ואפקיה רחמנא *לאכילה בלשון נגיעה למימרא דנגיעה כאכילה וזוה הכתוב יתבאר לך שטמא שאכל את הקדש חייב כרת *זה אם היה מזיד ואם היה שונג יקריב קרבן עולה ויורד כמו שזכרנו בע"ב ממצות עשה וכבר התבאר משפטי מצוה זו ב"ג מובחים.

מצוה קל שהזהירנו מאכול בשר קדשים שנטמא והוא אמרו ית' והבשר אשר יגע בכל טמא וגו' ומי שעבר ואכל לוקה *ובתוספת זבחים התבאר שטהור שאכל בשר טמא לוקה* ובשני מנמרא פסחים (ד' יז) אמרו טומאת הנוף בכרת טומאת בשר בלאו וכבר התבאר משפטי מצוה זו ב"ג מובחים.

מצוה קלא שהזהירנו מאכול נותר והוא מה שנשאר מבשר קדשים אחר הזמן המונח לאכילתם ולא באה בתורה אזהרה בבאור *לדין אכילה זו-אב"ל

ששבר גם כן חייב מלקות ובגמרא פסחים (ד' טו) אמרו כשהוא אומר ועצם לא תשברו בו בפסח שני שאין תלמוד לומר שכבר נאמר ככל חקת הפסח הוי אומר אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח וכבר התבאר משפטי שבירת העצם בפרק שביעי מפסחים.

מצוה קכג שהזהירנו מהוציא כלום מבשר הפסח לחוץ ממקום החבורה לאכול והוא אמרו לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה ולשון מכילתא חוצה חוץ למקום אכילתו ומה שהוציא ממנו אין מותר לאכלו והוא במדרגת הטרפה* והמוציאו מחבורה לחבורה אף על פי שהוא בלא תעשה* *טהור והאוכלו הרי זה בלא תעשה* ושם אמרו המוציא בשר הפסח מחבורה לחבורה אינו חייב עד שניח הוצאה כתיב בה כשבת וכשהניחהו אז חייב מלקות וכבר התבאר משפטי מצוה זו 'בשביעי מפסחים.

מצוה קכד שהזהירנו מאפות שירי מנחות חמץ והוא אמרו לא תאפה חמץ חלקם נתתי כאלו יאמר שחלקם שהם שירי מנחות לא יאפה חמץ ומי שאפה אותה חמץ חייב מלקות כמו שבא לשון המשנה ואמרו (מנחות ד' נה) וחייבין על אפייתה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בחמישי ממנחות.

מצוה קכה שהזהירנו מאכול קרבן פסח מבושל או נא אלא צלי אש בלבד והוא אמרו ית' אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים וכבר בארתי בשרש ט' מזה המאמר שמי שעבר על לאו זה לוקה.

מצוה קכו שהזהירנו מהאכיל פסח לגר תושב והוא אמרו תושב ושכיר לא יאכל בו.

מצוה קכז שהזהיר 'הערל מאכול פסח והוא אמרו ית' וכל ערל לא יאכל בו ומי שאכל והוא ערל לוקה.

מצוה קכח שהזהירנו 'מהאכיל הפסח לישראל שנשתמר והוא אמרו ית' כל בן נכר לא

"בערבי וא"ל כתוב כך הערשה [כשזה ובגמ' פסחים אמרו המוציא בשר הפסח] מהכורה לחבורה. יבג. אע"פ שהוא בל"ת אינו חייב עד שניח ושם נאמר המוציא בשר. יבג. בששי. יבג. וכן בא"ל מהאכיל פסח לערל אבל הנכון כמש"ל וכ"ה בערבי ועי' כן בס' הי"ד דה' ק"פ (פ"ט ה"ח) ע"ש. יבג. מאכול, והנה גם בס' הי"ד דה' ק"פ שם כתוב מהאכיל כוית מן הפסח לנכרי עובר בל"ת וכתב שם הכ"מ דמה דלומר רהמנא בפסח כל בן נכר לא יאכל בו זהו אזהרה לישראל שלא יאכיל מן הפסח לנכרי ומ"מ כיון דלא כתיב בדהיא לא תאכילום אין לוקין עליו ובל"ה לפסחים (דף ע"ג) חלק עליו וכתב שהדבר פשוט שהמקרא הזה הוא אזהרה לנכרי שלא יאכל מן הפסח והך לישנא דמהאכיל שכתב הרמב"ם היינו שישראל עובר בלפני עור אבל גוף האזהרה של בן נכר לא יאכל בו הוא אזהרה לבן נכר עמו ע"ש ומכאן מובא כמ"ש הכ"מ דעת הרמב"ם, ושו"ר להנאון ר' שמואל ז"ל בן הגל"ה בהג"ה לס' דורש לניון (דרוש ח') הביא ראיה לדעת אביו ז"ל מלשון סה"מ הכא ע"ש וגרס לו שהיה לפניו הנוסח המשובש, ועי' בס' ברית יעקב או"ח (ד' ל"ג) ובמנין המצות שלפני ה' ק"פ רקוס שלא יאכל ממנו מומר והגיה הנאון ר' אליהו גאליפאפה ז"ל בספרו ידי אליהו (ד' ק"י), דז"ל שלא יאכיל ממנו למומר ע"ש ומהכא לא הביא. ירשכ"י. וע"ש בהערות. יבג. ספרי. 'בערבי וא"ל והביאו ראיה באמרו. יבג. אע"פ יאכל קדש בעומאה בזדון כמו שנתבאר במכות והוא אמרם שם טמא. 'בערבי וא"ל ומאלה הכתובים.

ידבר בקרבן שהפסידה אותו המחשבה בעת הקרבתו והוא יקרא פגול ובאמרו האכל יאכל אמנם ירצה בו כשחשב עליו שיאכל ממנו ביום השלישי אמרו (ט' ד' ט) כוף אזנך לשמוע במחשב על זכחו שיאכל ממנו ביום השלישי הכתוב מדבר שהוא יפסל בזאת המחשבה ומי שאכל ממנו אחר זאת המחשבה חייב כרת לאמרו *כו והנפש האוכלת ממנו עונה תשא ואמר בנותר ואוכליו עונו ישא ובגמרא כריתות (ד' ס) אמרו אל תהא נזרה שוה קלה בעיניך שהרי פגול *אחד מגופי תורה ולא ל'מדו הכתוב אלא בגזירה שוה ויליף עון עון מנותר כתיב הכא עונה תשא וכתוב התם ואוכליו עונו ישא מה להלן כרת אף כאן כרת ומי שאכל גם כן פגול בשגגה יביא חטאת קבועה וכבר התבאר משפטי פגול ונותר במקומות רבים מסדר קדשים .

מצוה קלב שהזהיר כל זר 'מאכול *כל תרומה והוא אמרו כל זר לא יאכל קדש ורצה בקדש זה התרומה וכן הבכורים שהם נקראו תרומה כמו שאבאר וזה 'רציתי באמרי כל תרומה ואם אכל תרומה בזדון חייב מיתה בידי שמים ואינו חייב תוספת חומש כמו שהתבאר בששי ושביעי ממסכת תרומה 'ובתשעיי מסנהדרין (ד' י:) מנו מחוייבי מיתה בידי שמים ובכללם זר שאכל תרומה ושמו ראית זה ומתו בו כי יחללוהו ואחריו וכל זר לא יאכל קדש ובשני מבכורים אמר התרומה והבכורים חייבין עליהן מיתה וחומש ואסורים לזרים ורב חולק על אלו המשניות 'כלן ואמר זר שאכל תרומה לוקה וידוע כי רב תנא הוא ופליגי וכבר

אבל התבאר בתורה חיוב כרת למי שיאכל נותר* והוא אמרו ית' בפרשת קדושים *בוכרו קרבן שלמים והנותר עד יום השלישי באש ישרף ואם האכל יאכל ביום השלישי וגו' ונכרתה הנפש הנה נתבאר שהוא בכרת אם היה מויד ואם היה שוגג חייב חטאת קבועה וזה העונש כתוב ואולם האזהרה היא מאמרו במלואים לא יאכל כי קדש 'הם זה הכנוי שהוא הם גם כן כולל כל מה שנפסד *מן הקדשים* שאין מותר לאכלו כמו הנותר ובמעילה (ד' יו) אמרו על לשון המשנה הפגול והנותר אין מצטרפין זה עם זה מפני שהם שני שמות אמרו לא שנו אלא לטומאת ידים דרבנן אבל לענין אכילה מצטרפין דתניא רבי אליעזר אומר לא יאכל כי קדש הם כל שבקדש פסול ליתן לא תעשה על אכילתו והפגול והנותר הם מפסולי הקדש ולפיכך כל אחד משניהם מזהיר מאכול אותו באמרו לא יאכל כי קדש הם וכבר התבאר עונש הנותר שהוא בכרת .

מצוה קלב שהזהירו מאכול פגול והפגול הוא קרבן שהפסידתו המחשבה בשעת שחיטתו או בשעת הקרבתו וחשב האיש שהתעסק בהקרבתו שיאכל ממנו אחר זמנו *או ישרוף מה שישרוף ממנו אחר זמנו* וכמו שבארו באור שלם בשני מזבחים (ד' טו) ואולם האזהרה מאכול פגול זה אמרו לא יאכל כי קדש הם כמו שבארנו במצוה שלפני זאת ואולם העונש למדנו אותו מאמרו בפגול בפרשת צו ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו וגו' ובאה הקבלה בפירושו זה הפסוק שהוא אמנם

*בג. בזבח . יכ"ה גם בא"ח אבל נראה דל"ל כי קדש הוא דבפ' המלואים בתלמוד (כ"ט, ל"ג) כתיב וזכלו אותם אשר כפר בהם כו' לא יאכל כי קדש הם , ושם (ל"ד) ואם יותר מבשר המלואים כו' ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קדש הוא הרי מפורש בקרא דאזהרה של נותר הוא הכתוב השני כי קדש הוא אבל כתוב הראשון כי קדש הם אזהרה לזר שלא יאכל בשר קדש הקדשים וכמ"ס רבנו לקמן ל"ח קמ"ו וכ"כ רש"י בפ"י עה"ת וע"ע רש"י מנחות (ד' ע"ד) ובתוס' שם ועי' ילקוט אמור (רמו תרל"ו) ובמעילה (ד' י"ז) נפלה ט"ס ברש"י במ"ס כי קדש הם וז"ל הוא וכ"ה להדיא בגמ' שם ונפסחים (ד' כ"ד) וכ"ה בפ"י ר"ח שם ועי' כן ברש"י מכות (ד' י"ח) ובתוס' שאנן שם והנה גם כס' הי"ד בה' פסה"מ (פי"ח ה"י) וכ"כ ובקריית ספר (אזהרה רמ"ו ורמ"ט) נפלה ט"ס זו ובסמ"ג (ל"ח של"ה) מוכח הט"ס שהרי הביא שם כל הכתוב ואם יותר מבשר המלואים כו' ושם הא כתוב הוא ועי' זוה"ק בל"ח (ס"י קמ"ד) הביא שבמעילה ומכות ופסחים כתוב לא יאכל כי קדש הם ועי' תוס' זכחים (ד' ע"ה .) סוד"ה הפגול וכר"ש ערלה (פ"ב מ"ו) והנה בערבי כתוב כנכון כי קדש הוא . יבג. ולא למדנו הכתוב כי הם בגז"ש . יבג. מהאכיל . יבג. ראה באמרו . יבג. וסנהדרין בט' מחוייב . ידברי רבנו קאים לי דבגמ' סנהדרין מקשינן על רב רק מברייתא שהזכירה שם ומתריצין רב תנא הוא ופליגי אבל בהך משנה דבטורח להדיא אמרינן בירושלמי שם דמתניתין לא פליגא על רב דפתר לה ככהניס ואיך קאמר רבנו כאן דרב חולק ועי' גם בתו"י (דפוס ווילנא) ביבמות (ד' ע"ג) דכתבו שם בשם יש מפרשים דהאי וחייבים עליהם מיתה יש לאוקמא ככהן והנה רבנו פסק בה' תרומות (פ"ו ה"ו) כברייתא ולא כרב וכתב הכ"מ וכ"ה במהר"י קורקוס דהוא משום הך משנה דפ"ב דבכורים ופ"ק דהלה דקתני דחייבין מיתה והעיר עליו זקני התו"ש כהלה שם דמאי ראי' היא זו הא מוקמינן בירוש' שם גם אליבא דרב ע"ש ושפטו ח"ל לעני"ד דמשו"ה פסק רבנו כברייתא משום דר' יוחנן בירוש' בבכורים שם סבר ג"כ הכי ועי' גם בדרכ"ו שעל הרמב"ם שם דהק' באמת אמאי לא מותבינן בגמ' בסנהדרין מהך משנה על רב תני' מדפשי' דו"ל דמייירי ככהן טמא ואמנם לבון הרדכ"ו שם נראה לכאוי' כמנומנם וכסוף דבריו שם מביא בעלזמו את הירוש' הא דקאמר שם על הך ואקוריס לזרים תפתר בעתות מכשעור והנה זקני התו"ש כהלה שם וכן הרא"פ ומרה"פ מניהיס את הירוש' דלפנינו כתוב מחני'

אזהרה לתרומה מנין מאיש איש וגו' איהו דבר שהוא שוה בזרע אהרן שיאכלוהו הזרע כלו זכרים ונקבות וכבר נכפלה האזהרה גם כן בזה הענין באמרו ית' ושמרו את משמרתו והעובר על לאו זה חייב מיתה בידי שמים ובט' מסנהדרין (ד' ע) מנו מחוייבי מיתה ובכללם "כהן טמא שאכל תרומה מהורה והביאו ראייה מאמרו ושמרו את וגו' משמרתו."

מצוה קלז שהזהיר החללה מאכול את הקדש שיהיה מותר לה לאכול *אותו כלומר* תרומה וחזה ושוק והוא אמרו ית' ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא וגו' ובגמרא יבמות (ד' סח) אמרו כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה ומאמרו בתרומת הקדשים *אמרו במורם מן הקדשים לא תאכל רוצה לומר חזה ושוק ושם נאמר לכתוב קרא היא בקדשים לא תאכל מאי תרומת הקדשים שמע מינה תרתי כלומר שהיא כשנבעלה לפסול נפסלה לתרומה ושהיא כשתהא נשואה לזר ומת חוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק ויהיה זה הלאו שהוא היא בתרומת הקדשים לא תאכל כולל שני ענינים אחד מהם אזהרה לחללה מאכילת הקדש והשני אזהרה לכהנת שנשאת לזר מאכילת חזה ושוק ואף על פי שמת בעלה או גרשה ואולם איסור אכילתה בתרומה והיא תחת בעלה הור אינו מזה הכתוב ואמנם הביאו ראייה עליו *בעלי הפירוש* מאמרו וכל זר לא יאכל קדש ואמרו שהיא תחת הור הרי היא כזר *זור קרינא בה ודע זה* וכשעברה ג"כ על לאו זה הנה היא לוקה.

מצוה קלח שהזהירו מלאכול מנחת כהן והוא אמרו ית' וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל *ונכפלה האזהרה בחביתי כהן גדול והיא מנחה גם כן והעובר על לאו זה לוקה ולשון ספרי כליל

וכבר בארנו בחבורנו בפירוש המשנה שכל מחלוקת שלא יתחייב חלוף במעשה אלא בסברא כבר לא אפסוק בו הלכה ולא אומר הלכה כפלוני לפיכך לא אומר *אם הלכה כרב או כסתם משנה כי לדברי הכל לוקה לפי שכך מחוייב מיתה בידי שמים על אחד מהלאוין לוקה כמו שבארנו בהקדמות זה המאמר *וכן כל מועל בקדשים במזיד לוקה בלא ספק והוא אמרם *בנדה (ד' טו) על הסמוך לאיש כשהקדיש אמרו הקדיש הוא ואכלו אחרים רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרווייהו לוקין*.

מצוה קלד שהזהיר *אפילו תושב כהן ושכיר מלאכול תרומה והוא אמרו תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש ואם אכל דינו כדין שאר זרים. **מצוה קלה** שהזהיר הערל מלאכול תרומה והוא הדין לשאר קדשים שערל מזהר מאכילתם וזאת האזהרה לא התבארה בכתוב אבל היא נלמדת בגזרה שוה ובארו המקבלים עם זה שזה האיסור הוא מדאורייתא *לא מדרבנן* ולשון יבמות (ד' ט) מנין לערל שאינו אוכל תרומה נאמר תושב ושכיר בפסח *תושב ושכיר* בתרומה מה תושב ושכיר האמור בפסח ערל אסור בו אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בו והוא הדין לשאר קדשים *וזה גם כן לשון ספרא ושם אמרו רבי עקיבא אמר איש איש לרבותא הערל ושם התבאר ר"ל בגמרת יבמות שמה"ת משוך אוכל בתרומה ומדבריהם גזרו עליו מפני שנראה כערל* הנה כבר התבאר לך שערל אסור בתרומה מן התורה והמשוך הוא אסור מדבריהם והבן זה ושם אמרו משוך צריך שימול מדרבנן.

מצוה קלו שהזהיר כהן טמא מלאכול תרומה והוא אמרו איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זכ בקדשים לא יאכל וגו' ובגמרא מכות (ד' יז)

מתני' מסייע לר"י (דספר שם זור האוכל תרומה חייב מיתה) ואסורין לזרים פתר לה פחות מכשעור והניחו דל"ל פליגא על ר"י, ואלם אף לפי הגהתם עדיין לא מצינו שפיר דהא כמו"כ יש להקשות גם לרז דהא גם לדידיה הא דקתני חומש קאי לזרים וא"כ אמאי ליצטרך תו למיתני ואסורין לזרים ועי' בתוס' יבמות (ד' ע"ג), שהק' כן והי' בשם הערוך (ערך טען) דליצטרך לה"ש דאסור למ"ד מדאור' ולמ"ד מדרבנן וכערוך שם הביא בשם הירוש' וליחא שם בני תיבות למ"ד מדאור' ולמ"ד מדרבנן ובתוס' ב"מ (ד' נ"ג) כתבו כן בשם הירוש' ע"ש ובהי' על הירוש' הארכתו בזה ועי' בר"ש כהלה שם שפירש הירוש' באופן שא"ל לשם הגהה ובהגהות רז"ח בש"ס שם פירש כן ולא הוכיר מר"ש ועי' במהדירע"א כהלה (אות ו') ואכ"מ לקבל אריך.

*כנ. לא אומר הלכה כרב ולא הלכה כסתם משנה כי לדברי הכל לוקה כמו שבארנו שכל. ב"יחסר ככ"י אחד של הערבי ובח"א. יכ"ה גם בח"א ועי' כן בה' תרומות (פ"ו ה"ה) ואלם בערבי ליחא למלת אפי' כמו בנדפס. *כנ. האכילה. *כנ. בפסח וכן בתרומה ובערבי וא"ל ונאמר תושב ושכיר בתרומה. *ע"ל בפתח דבר (אות ה', ה). *כנ. הוי אומר זה תרומה ר"ל שיאכלוהו וכ"ה בערבי והיטוך (סי' רע"ט) שהוא מועתק מכאן וכן ליחא בנמ' שם, ובח"א ליחא זה כמש"ל. *כנ. ובכללם מי שאכל בטומאה תרומה. *לא מנינו לכאור' מקרא אחר המזהיר על אכילת כהן רק זה והוא הכתוב בפרשת חביתי כה"ג אכן אח"ז בחו"כ שם ליחא על מ"ש בקרא הקודם הבהן המשיה תהתיו מנינו יעשה אותה כליל תקטר אין לי אלא העליונה בכליל תקטר והתחתונה בלא תאכל והתחתונה בכליל תקטר ת"ל כליל כליל לנז"ש ר"ח אומר כליל תהי' לא תאכל כל עכ"ל ליתן ל"ת על אכילתו וע"ש בק"א וכ"ה במנחות (ד' י"ח וע"ד).

מצוה קמב שהזהירנו מאכול מעשר שני של תירוש חוץ לירושלים והוא אמרו ית' לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ותירשך ומי שאכלו לוקה ובתנאי שהתבאר במעשר דגן.

מצוה קמג שהזהירנו מלאכול מעשר שני של יצהר חוץ לירושלים והוא אמרו ית' לא תוכל לאכול בשעריך וגו' ויצהרך ומי שאכלו לוקה ובתנאי הַקֹּדֶם במעשר דגן ואולי תרחיק היותנו מונים מעשר דגן ומעשר תירוש ומעשר יצהר שלש מצות דַּעֲ שֶׁהוּא בְּשִׂיאָכֶל שֶׁלִּשְׁתֵּן כֹּאחֵד לִקְוֵה עַל כֹּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי שׁוֹה הֲלֹא שְׁבוּהָ הַפְּסוּק אִינוֹ לֹאֵו שֶׁבְכֻלֹּת שֶׁאֵין לִקְוֵין עֲלֵיו וְאִמָּנָם הוּא לְחַלֵּק וּבְבִאֹר אִמְרוֹ בְּגִמְרָא מְכֻת אֵכֵל מֵעֵשֶׂר דִּגְן תִּירוֹשׁ וְיִצְהַר לִקְוֵה עַל כֹּל אֶחָד וְאֶחָת וְכִי לִקְוֵין עַל לֹאֵו שֶׁבְכֻלֹּת קֵרָא יִתִּירָא כְּתִיב מְכַדִּי וְאִכְלַת לְפָנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מֵעֵשֶׂר דִּגְנֵךָ תִּירוֹשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ לְמָה לִּי לְמַהֲרָה וְלִמְיַכְתְּבִינְהוּ כִּלְהוּ שָׁמַע מִינָה לְחַלֵּק וּבְגִמְרָא מְכֻת (ד' ית) אִמְרוֹ מְכַדִּי וְאִכְלַת לְפָנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו' לְכַתּוּב רַחֲמָנָא לֹא תוּכֵל לֵאבֵל אֲתָם בְּשַׁעְרֶיךָ מֵהַדָּר פְּרוּשִׁינְהוּ לְכַלְהוּ לְמָה לִּי שָׁמַע מִינָה לִיחֻדִּי לֹאֵו לְכֹל חַד וְחַד הִנֵּה כֹּבֵר הַתְּבָאָר שֶׁכֹּל מָה שֶׁהוֹזִיר מִמֶּנּוּ בּוֹה הַפְּסוּק כֹּל עֵינֵין וְעֵינֵין לֹאֵו בְּפָנֵי עֲצָמוֹ הוּא וְאִשׁוּב לְהַשְׁלִים שָׂאֵר הָלֵאוִים שְׁכּוּלֵל הַפְּסוּק.

מצוה קמד שהזהירנו מלאכול בכור חוץ לירושלים כשהוא תמים והוא אמרו ית' לא תוכל לאכול

כליל תהיה כל שהוא בכליל תהיה ליתן לא תעשה על אכילתו.

מצוה קלפ שהזהיר הכהנים מאכול כשר הטאות הנעשות בפנים והוא אמרו ית' וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל ומי שאכל מהם לוקה ולשון ספרי לא תאכל באש תשרף כל שהוא טעון שריפה ליתן עליו לא תעשה על אכילתו.

מצוה קמ שהזהירנו מלאכול פסולי המוקדשים שאין מותר לאוכלן והוא כשנעשה אנחנו המום בכיונה כסו שהתבאר בבכורות (ד' נד) או שיהיה אותו הקרבן נפסל אחר שחיטתו בדרך מדרכי ההפסד שימנעו אכילתו והוא אמרו ית' לא תאכל כל תועבה ולשון "ספרי לא תאכל כל תועבה בפסולי המוקדשין הכתוב מדבר ושם אמרו רבי אליעזר "בן יעקב" אומר מנין לצורם אוון בכבוד ואכל ממנו שעובר בלא תעשה תלמוד לומר לא תאכל כל תועבה ומי שאכל ממנו לוקה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בבכורות.

מצוה קמא שהזהירנו מאכול מעשר שני של דגן חוץ לירושלים והוא אמרו ית' לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ומי שאכל מעשר שני בלא פדיון לוקה אבל בתנאי שהתבאר "בסוף מכות (ד' יט) והוא שאכלהו בחוץ אחר שראה פני הבית כלומר שהגיע לפנים מהומת ירושלים והוא אמרם שם מאימתי חייבין משיראה פני הבית.

"ספרי הנקרא בשם מדרש תנאים, ולפינו בשם ספרי הובא מוקדם דעת ראב"י בשם ר"ח סהם ואח"כ דעת ת"ק בשם אהרים ונחניוך (סי' תע"ה) העתיק מאן כמש"ל ועי' במע"ה צפ' ראה (ד' קי"ב), (והנה הרא"ם צפ' ראה תמה על מ"ש הרמב"ם בה' בכורות (פ"ב) דמטיל מוס בכבוד אינו אלא מדרבנן והא מהך ספרי מטאר דהוא מה"מ והמל"מ בה' בכורות שם (פ"ד) כתב ואני תמה עליו דאין תלמודיו על הרמב"ם אלא על כוגית הגמ' דמוכת מינה דהוא רק קנסא דרבנן והיה"ל דספרי כנר כתבו התוס' בכורות (ד' ל"ד) דאין קי"ל כאתרים דרבי קה דל"ת כל תועבה בפסול"מ א"נ הכתובתא בעלמא היא ע"ש ואלם מהניא רבנו את הספרי כנאן מטאר דפתו דהוא מה"מ, ומינא קמא דהמל"מ כתב הרא"ם ע"ז נן, וע"פ הרא"ם שם שמה על התוס' בחולין (ד' קט"ו) בד"ה כל שפנתי בכתבו וא"ת לורס און ככור ואפי' לרמו עכו"ם ליחבר ותמה הרא"ם מנ"ל להתוס' לרמו עכו"ם אינו אכור הא רש"י כתב שם כל שאכתי לך לתועבה ולהתרחק ממנו הרי הוא ככל תאכל טולמית בין שכל בענינה ובין שלא בענינה כגון ע"י קטן או ע"י עכו"ם, וכתב הפ"ח כיו"ד (סי' ס"ד) דנעלמה מהרא"ם מנהיגה בלמה בכורות (ד' ל"ה) דכא מעשה כרס אונן עכו"ם לפני חכמים והתייבחו וכן כפי' עה"ת כ' על הרא"ם הא דין פשוט הוא ככמה מקומות דעכו"ם שהטיל מוס כלי ידיעת ישראל שרי ואיך נימא כאן לרש"י דלכור פ"ש מה שהאריכו ולפי"ד דברי הרא"ם בכורים דהא חזינן דקובית התוס' הוא למאן דפ"ל דל"ת כל תועבה קאי אצורס און ככור והיינו לה' אליעזר דלרבנן דרק קנסא בעלמא הוא כמובן דלק"מ קוביתם ולפי"ז פסיר הק' הרא"ם מנ"ל דלמאן דכובר דהוא מה"מ מנ"ל כל תועבה דכאמת אינו אכור גרמו עכו"ם והביא מרש"י שם דכתב להדיא דמבוס תועבה אפי' ע"י קטן ועכו"ם אכור אכל המנהיג בכורות הא קאי לרבנן וכן קיימ"ל, ש"ר כפת בשו"ת פמ"א ח"ב (סי' ס"ה) שהביא קו' הפ"ח בשם הגאון מהר"ש ווינא והוא ז"ל תי' כמ"ש). יבב. עד. יכ"ה בערבי וא"א ואלום ע"ס היא זכ"ל כריתות (ד' ד') דשם איתא זה רק בשנינו לזון קת' ולעיל בשרש ט' שנוי זה וכתוב מפורש כריתות ונחניוך (סי' תמ"ד) נפלה ג"כ ע"ס זו לכתוב מכות במקום כריתות (והנה ז"ל החינוך שם וכ"ה מפורש במסכת מכות אכל מעשר דגן תירוש ויזרע חייב על כל אחד וקא פריך החס וכי לוקין על לא שכללות ומהדר ל"י קרא יתיאר הוא מדכתיב ואלת לפני ה' אלקיך כו' לכתוב רחמנא לא תוכל לאכול אמת בשעריך פדשיכו וכלוה ככא ל"ל שפע מינה ליחודי להלא לכל חד וחד ע"כ וכל מעין יראה שהמטע יב כלבון החינוך דהא מן וכ"ה מפורש ט' עד כתיב ואלת ט' הוא לזון הגמ' דכריתות וממלת לכתוב עד הכוף הוא גמ' דמכות כמו הכובא בד' רבנו הכא ונדלוי דילג המעתיק מן ואלת ט' שפכריתות עד ואלת שפכות ככיל בשו"ת המל"ם).

קדשי הקדשים והוא אמרו ית' וזר לא יאכל כי קדש הם ואינו חייב מלקות עד שיאכל בעזרה אחר זריקת דמים.

מצוה קמ"ז שהזהיר להכהנים מאכול בכורים בחוץ והוא אמרו ית' לא תוכל לאכל בשעריך וגו' ותרומת ידך ובאה הקבלה ותרומת ידך אלו הבכורים שהוא לא הניח בזה הפסוק דבר שהוא מעון הבאת מקום שלא זכרו בבאור ואמר בכלל ותרומת ידך והוא בכורים בלא ספק שבאר בהם שטעונון הבאת מקום אמנם התרומה הוא ידוע שאינה טעונה הבאת מקום ואיך יזהיר מלאכול אותה בשעריך ולשון ספרי לא בא הכתוב אלא לאוכל בכורים שלא קרא עליהן שהוא עובר בלא תעשה וכבר התבאר בסוף מכות (ד' טו) שאין חייבין עליהן אלא קודם שיניחם בעזרה אבל משהניחם בעזרה הוא פטור עליהן ואף על פי שלא קרא ובבכורים גם כן התנאי שבמעשר שני כלומר שאינו חייב עליהן 'כשאכלן בחוץ כל מי שאכלן' עד שיראו פני הבית וכשאכל מהם כל מי שאכלן אחר שראו פני הבית קודם הנחה בעזרה הוא חייב מלקות לבר אם היה כהן אולם הישראל הוא מחוייב מיתה בידי שמים כל זמן שיאכל בכורים ואפילו אחר קריאה ובבאור אמרו (נמניס ר"ט נ') התרומה והבכורים חייבין עליהן חומש ומיתה ואסורים לזרים ואם אכל אותם בודוין חייב מיתה ובשוגג מוסיף חומש כדין התרומה בשוה כי מאחר שקראם ית' ותרומת ידך נתחייבו משפטי תרומה וראוי לך שתבין הנה הבנה טובה עד שלא תשתכש 'עליך הענין וזה שהכהן שיאכל בכורים משראו פני הבית קודם הנחה בעזרה לוקה ואזהרתו מהבא לא תוכל לאכל בשעריך וגו' ותרומת ידך כמו שהתבאר במכות (ד' יו) כמו ישראל במעשר שני שהוא לוקה על אכילתו חוץ למקום אף על פי שהוא שלו ואמנם הישראל כשאכל בכורים אחר שראו פני הבית כל זמן שאכלם חייב מיתה 'בידי שמים' ואזהרתו מאלו זר לא יאכל קדש כמו שבארנו במצוה קל"ג מאלו המצות 'וכבר התבאר משפטי מצוה זו במכות'.

מצוה קנ שהזהירנו מאכול מעשר שני בטומאה ואפילו בירושלים עד שיפדה שהשורש אצלנו שמעשר שני שנטמא פודין אותו אפילו בירושלים

לאכל בשעריך וגו' ובכרת בקרך וצאנך ולשון ספרי ובכורות זה הבכור לא בא הכתוב אלא לזר שאכל את הבכור בין לפני זריקת דם בין לאחר זריקת דם שעובר בלא תעשה הנה כבר התבאר לך שזה הלאו כולל שני ענינים ואזהרת הזר מאכול 'בכור תמים ואזהרת הכהן מלאכלו חוץ לירושלים ושני הענינים הם דין נתלה בבכור תמים ומי שעבר על זאת האזהרה לוקה.

מצוה קמ"ח שהזהירנו מאכול חטאת ואשם חוץ לעזרה *ואפילו הכהנים* והוא אמרו ית' בזה הפסוק בקרך וצאנך כאילו אמר לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך בקרך וצאנך ובאנו הפירוש בקרך וצאנך לא בא הכתוב אלא לאוכל חטאת ואשם חוץ לקלעים שהוא עובר בלא תעשה וזה לוקה וכן אוכל קדשים קלים חוץ לחומה גם כן לוקה כמו שהתבאר בגמרא מכות (ד' יו) שאכילת כל דבר חוץ למקום אכילתו לא תוכל קרינא ביה *וזכור זה*.

מצוה קמ"ט שהזהירנו מלאכול בשר *העולה והוא אמרו ית' לא תוכל לאכל בשעריך וגו' וכל נדריך אשר תדר כאילו אמר לא תוכל לאכל בשעריך נדריך אשר תדר ובא הפירוש ונדריך זה עולה לא בא הכתוב אלא ללמדך לאוכל עולה בין לפני זריקת דם בין לאחר זריקת דם בין לפנין מן הקלעים בין חוץ לקלעים שהוא עובר בלא תעשה וזה הלאו אזהרה לכל מועל והעובר על לאו זה כלומר שיאכל מבשר *העולה או שיהנה משאר קדשים שחייבין עליהן מעילה כמו שהתבאר במעילה אם היה מזיד לוקה ואם היה שוגג יקריב קרבן מעילה וישלם מה שנהנה ויוסיף חומש כמו שהתבאר במסכת מעילה 'ובט' מסנהדרין* אמרו הויד במעילה רבי אומר במיתה וחכמים אומרים באזהרה והביאו ראייה ומתו בו *אמרו בו ולא במעילה*.

מצוה קמ"ז שהזהירנו מאכול קדשים קלים קודם זריקת דמים והוא אמרו ית' לא תוכל לאכל בשעריך וגו' ונדבתין כאילו אמר לא תוכל לאכל נדבתין ובאה הקבלה לא בא הכתוב אלא לאוכל תודה ושלמים לפני זריקת דמים שהוא עובר בלא תעשה והעובר על לאו זה לוקה.

מצוה קמ"ח שהזהיר הזר מאכול מבשר

*כנ. הערלה. כנ. שהזהירנו שלא לאכול זר, והנה בא"ח וכ"י אחד של ערבי איתא כאן המצוה שלפנינו היא מלוא קמ"ט ואחריה מלוא זר. יכ"ה בא"ח והיגוף (סי' המ"ט) שהוא כולו מועתק מסה"מ אבל בערבי הגי' הזהירנו מאכול בכורים בחוץ ואמנם הגי' הבהיט ככונה יותר, כי אזהרתו זר הוא מקרא אחריתא כמבואר בסוף מל"ט זו מוכל זר לא יאכל וגם אין חילוק לזר בין חוץ לפניו וכ"ה להדיא בס' הי"ד בה' בכורים (פ"ג) ע"ש. י"בשני כ"י של הערבי ובא"ח חסר זה יכנ, ואם אכל אותם זר אם היה מזיד חייב. כנ. עליה וזה. יבשני כ"י של הערבי ובא"ח כתוב כך כשאכל בכורים באיזה זמן שיאכלם חייב.

בירושלים כמו שהתבאר במכות (ד' יט) והאזהרה מזה "הוא אמרו" לא בערתי ממנו בטמא ובאה הקבלה בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא ובגמרא מכות (ע"ג) התבאר גם כן שהמעשר והבכורים אסור לבער מהן בטומאה והאוכלן בטומאת עצמו לוקה אבל בתנאי שיאכל זה המעשר בטומאה בירושלים בלא פדיון ואז ילקה כסו שזכרנו וכבר התבאר משפטי מצוה זו בסוף כות.

מצוה קנא שהזהירו מאכול מעשר שני באנינות והוא אמרו לא אכלתי באני ממנו ילשון המשנה (נכריס פ"ג) שהמעשר והבכורים טעונין הבאת מקום וטעונין יודיו ואסורין לאונן וכן כל אונן אסור *לאכול בקדשים מזה הכתיב וכתוב בתורה גם כן ותקראנה אתי כאלה ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה' וכבר התבאר משפטי האנינות בשמיני מפסחים ושני מזבחים וכל מי שאכל קדשים או מעשר באנינות לוקה.

מצוה קנב שהזהירו מהוציא דמי מעשר שני אלא באכילה ושתיה והוא אמרו ולא נתתי ממנו למת ולשון ספרי שלא לקחתי ממנו ארון ותכריכין וכל זמן שיוציא ממנו דבר יאכל כנגדו כמו שהתבאר במקומו ואמנם זכר *המת לחזוק כאלו יאמר ואף על פי שהוא מצוה לא הוציא בה מעות מעשר שני *ונראה לי שהוא בעבור שאמר ית' שיוציא דמי מעשר שני* במזון לבד כמו שאמר ונתתה הכסף ככל אשר תאוו נפשך שאם הוציאנהו בזולת המזון כאילו הוציאנהו למת שאין תועלת למת בזה.

מצוה קנג שהזהירו מאכול טבל והוא הדבר שלא נטלה ממנו תרומה ומעשרות והוא אמרו ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה' והעובר על לאו זה *ר"ל שאכל טבל חייב

מיתה בידי שמים והרמזו על זה מאמרו הנה ולא יחללו ואמר בתרומה ואת קדשי בני ישראל לא תחללו וגו' וליף חלול חלול סתרומה שהיא עון מיתה כמו שבארנו ולשון גמרא סנהדרין (ד' ע"ג) מנין לאוכל טבל במיתה שנאמר ולא יחללו את קדשי בני ישראל בעתידין *לתרום* הכתוב מדבר וליף חלול חלול סתרומה רוצה באמרו בעתידים לתרום כאלו יאמר לא תחללו קדשים שהם עתידים להרים אותם *לה' והוא אמרו את אשר ירימו בלשון עתיד ואחר זה הפסוק אמר *זהשיאו אותם עון אשמה באכלם את קדשיהם ובגמרא מכות (ד' טו) אמר יכול לא יהיו חייבין אלא על הטבל שלא הורם ממנו כל עיקר *ניטלה ממנו תרומה גדולה ולא ניטלה ממנו תרומת מעשר תרומת מעשר ולא מעשר ראשון ולא מעשר שני ואפילו מעשר עני מנין תלמוד לומר לא תוכל לאכל בשעריך ולהלן הוא אומר ואכלו בשעריך ושבעו מה להלן מעשר עני אף כאן מעשר עני ואמר רחמנא לא תוכל אבל זה *כלו למלקות אולם עון מיתה" אינו אלא בתרומה גדולה ותרומת מעשר שמי שאכל מעשר ראשון קודם שניטלה ממנו תרומת מעשר הוא חייב מיתה והוא אמרו ללויים כשצום להוציא מעשר מן המעשר ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו שזה אזהרה מאכול מעשר *ראשון בטבלו ולפיכך חייבין עליהן מיתה כמו שהתבאר בדמאי והמתבאר מזה 'כלו שמי שאכל טבל קודם שיורם ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר חייב מיתה ואזהרתו מאמרו ולא יחללו את קדשי בני ישראל כמו שבארנו במצוה הזאת ומי שאכל טבל אחר הוצאת התרומה קודם הוצאת כל המעשרות חייב מלקות ואזהרתו מלא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ושומר זה ולא תטעה בו וכבר התבאר משפטי הטבל במקומות דמאי ותרומות *ומעשרות.

מצוה

*עי' בכ"מ כה' מע"ש (פ"ג ה"י) דעל מ"ש הרמב"ם שם ואם הוציא ממנו בשאר דברים אפי' בדבר מזה כו' כתב חז"ל ומשמע לרבו דכדרך אפי' מיתניא ומשום דאיכא למידחי ולומר דדיקא נקט למת הא למי דומיה דלמת כו' שרי לכך כתב רבינו דלין לומר כן דגם זה הוה בכלל למת כיון שאינו דבר שחזר להיות חי דהיינו אכילה ושתייה שחזר להיות חלק חבר ע"ש ולא הביא מד' רבנו כחון. יכ. בעתידין ליתנם לה' והוא את אשר ירימו ואח"כ הפסוק. ירמו לתו"כ פ' אמור עה"כ והשיאו מלמד שאף על הטבל חייבים מיתה וע"ש בק"א ועי' בסמ"ג (ל"ט קמ"ו) שמביא ג"כ הך דסנהדרין ואח"כ כ' ו"ל וכתו"כ בפ' אמור דורש כ"ז מן המקרא שנאמר אח"כ המקרא ולא יחללו שכתוב כך והשיאו אותם עון אשמה כו' עכ"ל ובה' מ"א (פ"ו ה"ט) הובא ג"כ שני הפסוקים. 'בגמרא שלכנינו אין הגי' כך רק הורם ממנו תרומה גדולה ולא הורם ממנו מעשר ראשון ועי' אריכות הרבה בזה בס' אורים גדולים הספרדי מס' מ"ע עד סי' ס"ט ובדקדוקי סופרים במכות נראה מנאר כני' רבנו ע"ש ועי' במנחת חינוך (סי' רפ"ד) שלא ידע כי דברי החינוך שם הם מכאן. יעי' כן בה' מ"א (פ"ה ה"ב) ובתוס' יבמות (ד' פ"ו) לא בירא להו אס אין חיוב מיתה במעשר עני, ונדע שבכירוס' בדמאי (פ"ד) הובא בר"ש שם וכ"ה בירוש' בקדושין (ספ"ב) ובמד"ר איכה עה"כ גלתה יהודה, מפורש דיש בו מיתה ועי' אריכות בזה בשו"ת דברי אמת בקונטרס טבל וע"ש בשנ"א (סי' ג'ו) ובמעשה כפ' אמור (ד' ס"ד) ובתוספתא במכות (כ"ג) משמע ג"כ דחייב מיתה וכ"ה בתנחומא פ' ראה (אות י"ז). יכ. מזה ר"ל כל מי,

בפרק ראשון במתורומה שהמקדים אינו לוקה . מצוה קנה שהזהירנו מלאחר הנדרים והנדרות ושאר הקרבנות שהם חובה עלינו והוא אמרו ית' כי תדר נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו ובאה הקבלה שהוא אינו עובר על לאו זה עד שיעברו עליו שלשה רגלים וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק ראשון מראש השנה .

מצוה קנו שהזהירנו מעלות לרגל מבלי קרבן שיהיה עמנו ונקריבנו שם והוא אמרו ית' ולא יראו פני ריקם ועל כל פנים יהיו עמו עולה ושלמים וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת חגיגה ומצוה זו אין הנשים חייבות בה .

מצוה קנו שהזהירנו מעבור על מה שחייבנו על עצמנו בדבור אף על פי שהוא בלא שבועה והוה הנדרים כמו שיאמר אדם כשהיה כך או כשעשה כך פירות העולם אסורין עלי או פירות מדינה זו או המאכל ידוע כגון שיאמר יאסור עלי היין או יאסרו עלי הדגים או זולת זה וכן אם יאמר הנאת אשתי אסורה עלי וכל מה שדומה לאלו הנדרים שהתבארו דמיוניהם בנדרים הנה הוא חייב לקיים אותו הנדר ובאה האזהרה בעובר על

מצוה קנד שהזהירנו מהקדים מהקדים חקי הזרע קצתם על קצתם אבל יוציאם כסדרן ובאור זה שהחטה דרך משל כשדשוה וזרוה היא טבל יוציא ממנה תחלה תרומה גדולה והיא חלק מחמשים ואחר כך יוציא מעשר ממה שנשאר והוא מעשר ראשון ואחר כך יוציא מעשר ממה שנשאר והוא מעשר שני ותנתן תרומה גדולה לכהן ומעשר ראשון ללוי ומעשר שני יאכל לבעליו בירושלים ועל זה הסדר ראוי שיעשה ובאה האזהרה מהקדים מה שראוי לאחר ומלאחר מה שראוי להקדים והוא אמרו ית' מלאתך ודמעך לא תאחר כאילו יאמר לא תאחר ממלאתך ודמעך מה שראוי להקדימו ובמשנה תרומות (ט"ג) המקדים תרומה לבכורים ומעשר ראשון לתרומה ומעשר שני לראשון אף על פי שהוא עובר בלא תעשה שנאמר מלאתך ודמעך לא תאחר מה שעשה עשוי ובמכילתא מלאתך אלו הבכורים הניטלים מן המלאי ודמעך זה תרומה לא תאחר שלא תקדים שני לראשון ראשון לתרומה לבכורים ומעשר שני לראשון אף על פי שהוא עובר בלא תעשה מה שעשה עשוי וכבר התבאר

כברבי וא"ח כתוב אחר חיבת לבכורים כך [ויש נאמר כל המקדים תרומה לבכורים] ומעשר . בלא נמלא רמו מזה כפי ראשון מתרומה ועי' בכ"מ בה' תרומות (פ"ג הכ"ג) דכ' על הא דפסק הרמב"ם שם ואין לוקין על לאו זה וז"ל בפ"ק דתמורה פלוגתא דלמוראוי ופסק כמאן דמיקל ולישנא דמתני' בפ"ג דתרומות הכי דייק דקתני אפי' שהוא עובר בל"ת מה שעשה עשוי ולא קתני אפי' שהוא נזקק עכ"ד, ואפשר ו"ל דל"ל כמאן בפ"ג מתרומה אבל יותר נראה ה"ל בפ"ג מתמורה וכ"ה בערבי וא"ח , ובחינוך (סי' ע"ב) כתוב ג"כ תרומה , יבג רגלים כסדרן ועי' מ"ש לעיל מ"ע פ"ג , (ובמ"א זו בה' חגיגה (פ"א) כתב הרמב"ם מי שלא הקריב ביו"ט ראשון פולת ראיתו ובלמי חגיגתו ה"ו מקריבן בלא ימות הרגל שנאמר שבעת ימים תחונ לה' א' ולמד כוונת דלויין לחגיגה וכוון תשלומין דראשון הם וכ' בכ"מ וז"ל ומ"ש כאן וכוון תשלומין דראשון הם בפ"ק דחגיגה ופסק כ' יוחנן ויש לתמוה פ"ו הא ר' אבטיה גדול מר"י דרכיה הוה, ויתקן לייבב דנגמלא (דף ט"ו) פריך ומי אמר ר"י הכי והאמר חזקיה נטמא ביום מביא בליה אינו מביא ומשני קסבר ר"י לילה לאו מתוסר זמן והרמב"ם פסק בה' חגיגה (פ"ב) מי שהיה חוגר לו כומא ביו"ט ראשון ונתפסא בבני פטורין מן הראיה וחגיגה בכל ימות התג תשלומין דראשון הם כמו שפירשנו וכן אם נטמא בליל יו"ט הראשון אפי' שיהי למחר פטור אבל אם נטמא ביום ראשון ה"ו חייב להביא חגיגתו וראיתו בתוך ימי הרגל כשפירשנו וכתב הרמב"ם דפסק בחזקיה כו' ע"ש וא"כ ל"ק קו' הכ"מ דלעיל כיון דפסק בחזקיה דפ"ל נמי דחוגר ביום ראשון ונתפס ביום בני דפטור והייט מדקא פליג חזקי' גבי נזיר ואמר נטמא בליה ונטמא למחר אינו מביא ובגמ' מדמה לה לר"י לתשלומין זה לזה דהא מקשה דר"י אדר"י אלא דלחזקי' טעמי' דנטמא בליה ונטמא ביום דאינו מביא משום דלא אמרינן תשלומין שעה שנראה לקרבן לבעה שאינו נראה לקרבן א"כ ה"ה חוגר ביום ראשון ונתפס ביום בני דליכא תשלומין מיום שני שר"י לקרבן ליום הראשון שאינו ראוי להביא לקרבן דהא חוגר הוה וא"כ כיון דחזקי' ור"י תכווייכו פ"ל בודאי דלא אמרינן תשלומין וז"ל נינהו תו ליתא לר"א אפי' ג דהוה גדול מר"י דהוה חד לגבי חרי ובפיר פסק הרמב"ם דתשלומין דראשון הם ולא תשלומין זה לזה וחזקי' נמי רבי' דר"י הוה, וי"ל כוה קו' התוס' שם ד"ה שאני טומאה בכ' וז"ל הי' ק' למורי א"כ פ"ל לר"י נטמא ביום הראשון ותו בבני מייתי חגיגה א"כ לעיל ריש מכילתא לימא הכל חייבין לתמוי נטמא בראשון ונטמא בבני וי"ל דאין פ"ג אלא משום דלר"ם כסמוך לא מ"ל הכי נקט מילתא דשוני לתכווייכו עכ"ל, ולפמ"ש ל"ק בודאי לר"י שפיר מ"ל הכי לעיל אבל לחזקי' דפליג הכא ופ"ל נטמא ביום מביא נטמא בליה אינו מביא אלא דפ"ל אפי' בטומאה ליכא תשלומין אפי' דתו ביום דליכא תשלומין משעה הראיה לבעה שאינו ראוי וא"כ ה"ה דלית לי' נטמא ביום ראשון ותו בבני דליכא תשלומין אפי' בטומאה ובפיר קאמר הב"ם הניחא למ"ד תשלומין וז"ל אלא למ"ד תשלומין דראשון וחוגר בליל ראשון ונתפס ביום בני פטור לר"י ור"ה לחזקי' דפ"ל נמי תשלומין לראשון אפי' נטמא בראשון ונטמא בבני פטור מראי' וחגיגה דהא פ"ל הכא נטמא בליה ונטמא למחר אינו מביא שפיר פריך הב"ם בכל לאתיי מאן . י"כא"ח כתוב כך או מין אחד מיוחד כמו שיאמר יאסר עלי היין או יאסר עלי ההלכ או הדג או זולת זה כמו שיאמר אשתי אסורה עלי וכיו"ב מן ההיזבין שנתבארו דמיוניהן בנדרים וכ"ה בערבי רק כשינוי קלת וכפה"ג ע"ם שם . כג. כגון שיאסור על היין או על הדגים , יבג דיניהם .

אחת כמו שבארנו במקומות מכריתות בפירושו וכשיהיה על הסדר הזה יהיה בכלם איסור מוסף כמו שהתבאר שם אבל כשיהיו נשים רבות כגון שבא על אשה אלמנה ואשה אחרת חללה ואשה אחרת זונה ואשה אחרת גרושה הנה אין ספק שלוקה על כל אחת ואחת ואפשר שתקשה ותאמר אחר שהשרש אצלנו אין לוקין על לאו שבכללות לאיזה דבר יהיה לוקה על כל אחת ואחת והם כלם באה האזהרה מהם בלאו אחד דעכי על זה הענין נכפלה האזהרה על כהן גדול בגרושה זונה וחללה כרי שילמדנו שדינו בהן כדיון כהן הדיוט מלקות על כל אחת ואחת ואמנם נתחייב כהן הדיוט מלקות על כל אחת ואחת בעבור שנפרדה אחת מהן בלאו אחד והיו כלם לחלק והוא אמרו ואשה גרושה מאישה לא יקחו ואחר שנפרדה הגרושה בלאו הוא לוקה על הגרושה בפני עצמה *כן גם לוקה על זונה בפני עצמה ועל חללה בפני עצמה* והיו ענין אמרם בגמרא קדושין (ע) כשם שחלוקה גרושה מחללה וזונה בכהן הדיוט כך חלוקה בכהן גדול ושם התבאר כי בהיות הנשים גופין מוחלקין לוקה על כל אחת ואחת בין שיהיה על הסדר או שלא על הסדר הנה כבר התבאר לך כי האזהרה מכל אחת מהן מצוה בפני עצמה ולפיכך לוקה על כל אחת *ואחת ושם התבאר שכהן הדיוט אינו חייב מלקות משום אחת מהן עד שיקח ויבעול והוא אמרם בעל לוקה לא בעל אינו לוקה מה טעם קאמר מה טעם לא יקח משום לא יחלל וכבר התבאר משפטי ארבע מצות אלו על השלמות ביבמות וקדושין.

מצוה קסב שהזהיר כהן גדול שלא לבא על האלמנה ואפילו בלא קדושין והוא אמרו ולא יחלל זרעו בעמיו ובאור זה שכהן הדיוט נאסרו עליו הנשואין כמו שאמר לא יקחו ולקוחין הם הקדושין אבל אינו לוקה עד שיבעול כמו שקדם באורו אמנם אם בעל בלא קדושין ואף על פי שזה אסור עליו ומוזהר ממנו ופסלה לכהונה אינו לוקה משום זה כי לא התבארה האזהרה מזה אמנם

על הרבה הזה בפירוש באמרו לא יחל דברו ובא הפירוש לא יעשה דבריו חולין כלומר אם חייב על עצמו דבר *שיקיים אותו ולשון גמרא שבועות (ד' פ) אמרו קוננות עובר בלא יחל דברו ובספרי אמרו לא יחל מגיד שהוא עובר על כל יחל ועל כל תאחר כלומר כשנדר קרבן ולא הקריבו ועברו עליו שלשה רגלים הוא חייב משום כל תאחר ומשום לא יעשה דבריו חולין וכן כל הדומה לקרבן כמו שידור לבדק הבית או ה'לצדקה או לבית הכנסת והדומה לו וכשעבר ועשה מה שאסר על עצמו לעשות לוקה *וכבר התבאר משפטי מצוה זו על השלמות במסכת נדרים*.

מצוה קנח שהזהיר הכהן שלא יקח זונה והוא אמרו אשה זונה וחללה לא יקחו וכל זמן שיבא עליה חייב מלקות.

מצוה קנמ שהזהיר הכהן שלא יקח חללה והוא אמרו אשה זונה וחללה לא יקחו וכל זמן שיבא עליה חייב מלקות.

מצוה קס שהזהיר הכהן שלא יקח גרושה והוא אמרו ואשה גרושה מאישה לא יקחו וכל זמן שיבא עליה חייב מלקות.

מצוה קסא שהזהיר כהן גדול *לבד שלא ישא אלמנה והוא אמרו אלמנה וגרושה וחללה זנה את אלה לא יקח ואולם כפל האזהרה על כהן גדול בגרושה וחללה זונה בעבור הענין שבארו בגמרא קידושין (ד' טו) והוא כי כשיקרה שתהיה אשה אחת אלמנה וגרושה וחללה זונה ובא עליה כהן גדול לוקה ארבע ואם כהן הדיוט לוקה שלש ושם אמרו אלמנה וגרושה וחללה זונה בזמן שהן כסדר חייב על כל אחת ואחת ובארו שהוא באשה אחת וענין אמרו כסדר שיהיו *מחוברים בה אלו הענינים על סדר הפסוק שתהיה תחלה אלמנה ואחר כך תהיה גרושה עוד תהיה אחר זה חללה עוד תהיה אחר זה זונה ואולם הוצרכנו לזה בעבור היותה אשה אחת ובבעילה אחת ונרצה שנחייבהו אלו ארבע מלקיות והשרש אצלנו אין איסור חל על איסור אם לא שיהיה איסור מוסף או איסור כולל או איסור בבת

*בערבי וא"ל ולא יקיימהו. יבנ. עובר עליהם בל"ת משום לא יחל. יבנ. רגלים כסדרן וע"ל כמ"ע פ"ג. יבנ. ומשום כל יחל וכן. יעי' כן בחינוך (סי' ת"ז) וע"ע בחינוך שם (סי' תקצ"ה וסי' ע"ג) שכתב בשם יש מפרשים בלצדקה אינו עובר רק אחר ג' רגלים ובס' הי"ד בה' מתנ"ע (פ"ח) מבוחר דבאיכא ענייני עובר מיד בנ"ת ובלאיכא אינו עובר כלל וכ"ה בר"ן בר"ה (ד"ו) ועי' בבבאור הגר"א ביו"ד (סי' רכ"ו סק"ה), ומה שק' בזה מ"ע בלצדקה אינו תולה בג' רגלים ובמתנ"ע בה' מעה"ק (פ"ד) תולה עי' בפני יהושע בר"ה שם והת"ם יו"ד (סי' רמ"ב) דמיישג הקו' ונח"י הרשכ"א בר"ה שם (ד' ה') דדעתו דגם בלצדקה בעיניו ג' רגלים ועי' בתשו' רדב"ז ח"ד (סי' רפ"ד) ועי' בסמ"ג (מ"ע קע"ב ול"ת גל"א) שהביא בשם ר"ת דהנדרים שאנו נודרים עכשו אין כאן משום ב"ת ע"ש וע"ע ברדב"ז ח"ב (סי' תרנ"ח), שו"ר כעת קצת מזה נמנה"ח ב' רא"ה (ד' ק"ה). יבנ. אם שיהיה. יבערבי וא"ל בנקומו. יבנ. ובאה האזהרה מהם בכלן בלשון אחד. בג. שאמרו לא יקחו והוא איסור הנשואין אבל.

מותר ולכן באר בכהן גדול שזה בעבור העבודה
 "כדי שיהיה נאה" והעובר על לאו זה במיתה
 כלומר בששמש והוא פרוע ראש ובכלל אלו
 שבמיתה פרועי ראש מאמרו ולא תמותו *אולם
 כשנכנס למקדש והוא פרוע ראש ולא עבר הרי
 הוא באזהרה ולא במיתה.

מצוה קסד שהזהיר הכהנים מלהכנס
 למקדש והם קרועי בגדים והוא אמרו ית' ובגדיכם
 לא תפרמו ולשון *ספרא ובגדיכם לא תפרמו אל
 תקרעו ובגדיכם ונכפלה זאת האזהרה גם כן באמרו
 בכהן גדול ובגדיו לא יפרס ודע שכהן גדול ואפילו
 שלא בשעת עבודה אינו מותר לו שיקרע על מת
 שימות לו ובעבור התוספת הזאת כפל לאו זה
 *ובספרא ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום על
 מתו כדרך שבני אדם קורעין ופורמין על מתייהן
 הא כיצד כהן גדול פורם מלמטן וההדיוט מלמעלן
 וכל מי שעבד ובגדיו קרועין הוא גם כן חייב
 מיתה שדין פרועי ראש וקרועי בגדים אחד ואולם
 הכנס למקדש בדרך זה הוא בלאו 'וכהן גדול
 לבד הוא אסור עליו תמיד שיפרע או שיפרום
 אפילו לא נכנס למקדש וזהו ההבדל שבינו ובין
 כהן הדיוט *בוה'.

מצוה קסה שהזהיר הכהנים מלצאת
 מהמקדש *בשעת עבודה והוא אמרו ית' ומפתח
 אהל

אמנם כהן גדול הנה באו בו שני לאוין אחד לא
 *יקח והוא איסור הנשואין ושני ולא יחלל זרעו
 והוא איסור הבעילה ואפילו בלא קדושין ובגמרא
 קדושין (ד' עח) אמרו *ומודה רבא* בכהן גדול
 באלמנה שאם בעל ולא קדש שלוקה מאי טעמא
 ולא יחלל אמר רחמנא והרי חלל ושם אמרו כהן
 גדול באלמנה לוקה שתים לוקה משום לא יקח
 ולוקה משום לא יחלל ואמנם נתיחד זה באלמנה
 מפני שהיא מיוחדת בלאו על כהן גדול והיא
 כשרה לכהונה ובזאת הבעילה חללה ופסלה
 לכהונה ואולם גרושה זונה וחללה דינו בשלשתן
 דין כהן הדיוט ירוצה לומר שכל אחת ואחת
 פסולה לכהונה מתחלתה.

מצוה קסג שהזהיר הכהנים מלהכנס
 במקדש מגודלי שער כמו שיעשו האבלים שלא
 יספרו שערים והוא אמרו ראשיכם אל תפרעו *אמר
 התרגום לא תרבון פירוע וביחזקאל באר ואמר
 ופרע לא ישלחו וכן אמר במצורע וראשו יהיה
 פרוע אמרו *בספרא יגדל פרע ולשון ספרא גם
 כן ראשיכם אל תפרעו אל תגדלו וכבר נכפלה
 אזהרה זאת בכהן גדול ואמר את ראשו לא יפרע
 ואמנם נכפלה כדי שלא תחשוב שאמרו לאלעזר
 ואיתמר ראשיכם אל תפרעו אמנם הוא בעבור
 המת לבד אבל אם עשה זה שלא על צד האבילות

*בג. יקחו. יבא"ל כתוב אחר תיבות כהן הדיוט כי לא כפל איסורן על כה"ג כי אם לענין אשר דכתיב לך
 ומתיבת ר"ל עד מתחלתה ליתא ובערבי יתיחא הוה. יבג. אמרה חורה. יעי' בכ"מ בה' ביה"מ (פ"א ה"ח) דהקשה
 על הרמב"ם שם דכתב דפרועי ראש במיתה ילפינן מדליתקש לשתויי יין הלא פ"ר בזהדיא כתיב ראשיכם אל תפרעו ולא
 תמותו ותי' דקרא אפשר לפרשו לרשות ולא ראה ד' רבנו בכאן, ובלא"ה יל"ע בדברי הכ"מ ואכ"מ, ובעיקר הקי' כבר
 קדמו בתי' רבינו יונה בסנהדרין (ד' כ"ב) ובריעב"א מוע"ק (ד' י"ד) ע"ש ובהנהות עמק המלך בה' ביה"מ שם כתב
 על קי' הכ"מ עי' ברמב"ן בל"ת קס"ג ותתורן הקי' בטוב טעם דמפסק זה אין למדין דנאמר לשעה וכן בהנהות יד
 איתן שם כ' דהקי' מעיקרא ליהא ע"פ מ"ם היראים בסי' רמ"ח דקרא זה לשעה נאמר ע"ש ולפלא שלא ידעו דשיטת
 הרמב"ם כאן אינו כן וס"ל לדורות נאמר, והנה גם הר"ן בתי' סנהדרין (ד' כ"ב) דעתו דהיתה רק לבני אהרן הוראת
 שעה ע"ש ועי' בשו"ת משכנות יעקב חיו"ד (סי' ע"ב) מה שהאריך ולא ראה דברי הר"ן שם והרמב"ן בכאן דמסולקים בזה
 כל דבריו ואכ"מ לקבל אריך. יבג. ספרי, יעי' לעיל בפתח דבר (אות ה', ה'). יב"שני כ"י של הערבי ובא"ל הסר זה.
 *בה' ביה"מ (פ"ב ה"ה) כהן שילא מן המקדש בשעת הטובה בלבד חייב מיתה כו' וכ' שם המלי"מ מדכתס הרמב"ם ולא חילק מבמע דכבוש לך
 לא יניח הטובה וילא וכפ"ט דיומא (ד' פ"ה) אמרינן נפנה ר"ע ואמר וכי יקום איש על רעהו מעט מוכחי תקנתו למות מעט מוכחי ולא מעל
 מוכחי ואמר רמב"ח אכ"י ל"ש הלא להמית אבל להחיות אפי' מעל מוכחי ופי' רש"י אבל להחיות כנון שידע ללמוד זכות עליו אחר שידון בכ"ד ליהרג וא"כ
 יש לתמוה למה לא ביאר רבנו דין זה שאם יש לו ללמוד זכות שניח הטובה ויקרא וילמד כו' והג"ל כוס דס"ל לרבנו ז"ל שדין זה דר' יוחנן ליתא כ"א אליבא
 דר"ע דדריש מעט מוכחי ולא מעל מוכחי וס"ל דדין זה דר"ע ליתא הלא אפי' מעל המוכח ריחיה דוחה את הטובה וכ"מ מדכתיב כפ"ה מה' רואת דין
 י"ב כו' ובין דלדין מעל לאו דוקא הלא ה"ס מעט תו לא מיזין למידרש ל"ש הלא להמית אבל להחיות אפי' מעל מוכחי וזה פשוט עכ"ל
 ולע"ז נראה דדין זה פשוט כלל ואדרכא כלפי לייא, דראב"ה איתא במכילתא מעט מוכחי תקנתו למות, למות ולא לדון ולא ללקות ולא
 ללנות ע"כ מוצא מזה דלדרכת המכילתא אין אנו לריבין לדייק מתיבת למות אבל להחיות אפי' מעל המוכח דליצטרך למכתב למות
 לדייק מיני' דיוקא דמכילתא ובכרח זו דלהחיות אפי' מעל המוכח יז' דממילא ידעינן לפי מלי דילפינן דפקות נפש דוחה שבת מוחי בהס
 ולא שימות בהס כדאמר בשו"ת שם וכ"פ ברמב"ם בה' שבת (פ"ב ה"ב), ודוקא לר"ע דלית ליה יפוטא אחרינא דסקי"ז דוחה שבת
 הלא מוכי יקום כו' ליצטרך לדייק מזה אבל להחיות אפי' מעל המוכח דעדיין לא ידעינן לדידיה ממקרא אחר דפ"ט תמירא כ"כ
 דדוחה שבת הלא מהכא קדייק התם ואמר ומה זה שפסק יש משם בדכתיב כו' וטובה דוחה שבת ק"ו לפ"י שדוחה שבת אבל ליפוטא
 דששאל דקי"ל כותי' פשוט הוא כלי ראיס מקרא דלהחיות אפי' מעל המוכח ונפטר לפי מה דאמר רבא התם דלכלוכו אית לכו פירכא

ויציאה מן המקדש בשעת עבודה ונכפלה אזהרה בכהן גדול עד שהתבאר לנו שאזהרה זו בשעת עבודה *ועל שעת עבודה* לבד חייבין מיתה כמו שתראה אותם הביאו ראייה לבאר ענין ומפתח אהל מועד לא תצאו מאמרו ומן המקדש לא יצא ואף על פי *שחייבו שכל לאו מאלו הלאוין שהם נכפלין בכהן גדול ענין נוסף כמו שבארנו הנה אין בזה רבוי מנין המצות למי שיבין מה שהקדמנו לפי שנופיה דקרא הוא שלא יעשה דבר מזה בשעת העבודה *והבן זה* .

אהל מועד לא תצאו פן תמתו ונכפלה אזהרה זאת גם בכהן גדול ואמר ומן המקדש לא יצא ולשון ספרא ומפתח אהל מועד יכול בשעת עבודה ושלא בשעת עבודה תלמוד לומר ומן המקדש לא יצא ולא יחלל הוי אומר בשעת עבודה כי שמן משחת ה' אין לי אלא אהרן ובניו *שנמשחו בשמן המשחה* שאם יצאו בשעת עבודה חייבין במיתה מנין *לכל כהנים שבכל הדורות תלמוד לומר כי שמן משחת ה' עליכם ודע שיש בכהן גדול תוספת שהוא לא ילוח מתו וזה הוא פשט הכתוב באמרו ומן המקדש לא יצא וכבר התבאר בשני מסנהדרין (ד' יח) שאם מת לו מת אינו יוצא אחר המטה והביאו ראייה מאמרו ומן המקדש לא יצא ללמד מזה שמותר לו לעבוד ביום שמת לו מת וכן פירשו *בסנהדרין אמרו* ומן המקדש לא יצא הא אחר *שלא יצא חלל רוצה לומר כהן הדיוט שאין העבודה מותרת לו והוא אונן אבל הוא מוזהר על זה רוצה לומר שלא יעבוד אונן וכבר התבאר בסוף הוריות השרש הוזהר והוא שכהן הדיוט אונן לא יעבוד וכהן גדול עובד והוא אונן והנה יתבאר לך שאמרו ולא יחלל *שמוהו שלילה לא אזהרה שלא תהיה עבודתו חולין ואף על פי שהוא אונן ופשט הכתוב כי אמרו לא יחלל טעם לאזהרה הקודמת שהוא לא יצא כי לא יחלל ולפי *שני הענינים האלו הנה לאו זה אין ראוי למנותו בפני עצמו כמו שהתבאר למי שמבין השרשים הקודמים בזה המאמר וכבר התבאר שאלו השלשה לאוין שהם ראשו לא יפרע וכגדיו לא יפרום ומן המקדש לא יצא אמנם נכפלו בכהן גדול לבאר ענינם כמו שנכפלה *אזהרתו מגרושה זונה וחללה לבאר ענין מה *והשלשה ענינים המוזהר מהם באלו השלשה לאוין הם בעצמם המוזהר מהם באמרו ראשיכם אל תפרעו *ובגדיכם לא תפרמו ומפתח אהל מועד לא תצאו* ושמשו רבינו ע"ה אמנם אמרם *כלומר לאלעזר ואיתמר שלא בהתרגונכם לצרה הגדולה הותרו לכם הענינים האסורים לכם אבל אתם *נשארים על היותכם מוזהרים מפריעת ראש ומקריעת בגדים

מצוה קסו שהזהיר כהן הדיוט מהטמא
לשאר מתים אלא לקרובים הנזכרים בכתוב והוא אמרו לנפש לא יטמא בעמיו ומי שעבר על לאו זה ונטמא לוולת *חמשה מתי מצוה חייב מלקות וזאת האזהרה אין הנשים חייבות בה ובאה הקבלה בני אהרן ולא בנות אהרן .

מצוה קסז שהזהיר כהן גדול מהכנס עם
מת תחת תקרה ואפילו *מתי מצוה ר"ל* קרוביו והוא אמרו ועל כל נפשת מת לא יבא וכל זמן שיטמא אפילו לאביו ולאמו לוקה .

מצוה קסח שהזהיר כהן גדול מהטמא למת
מן המתים במין ממיני הטומאה בין בנגיעה בין במשא והוא אמרו לאביו ולאמו לא יטמא ואפשר שתחשוב שזה והקודם ענין אחד עצמו ושאמרו לאביו ולאמו באור אין הדבר כן אבל הם שני לאוין לא יבא ולא יטמא ולשון *ספרא חייב בלא יבא וחייב בלא יטמא וכן חייבו בכהן הדיוט בדין גזרה שוה אמרו כמו שכהן גדול שנאסרה עליו נפש מת חייב בשני לאוין בלא יבא ובלא יטמא כן *גם כהן הדיוט שנאסר עליו להטמא בנפש מת חייב בלא יבא אבל אנחנו לא מנינו אותו בעבור הטעם שבארנו בשרש השני ואולם מנינו אלו השני לאוין להיותם שני *לשונות לא יבא ולא יטמא וענין לא יבא זולת ענין לא יטמא כמו שבארנו מקבלי הפירוש ואמרו חייב בלא יבא *וחייב בלא יטמא .

מצוה

בר מדכחול כו' דע"ק דינחא כדאבני דמכרין ליה זוגא דרכין לידע אס ממש כדכרין ואשכחן דלמי ספק מנ"ל פ"ש נמאל דלפי"ו אין אנו לריבין לומר דהמכ"ס פליג ואמר דליתא לד"ע ואפי' מעל המזבח כליה דוחה העבודה כמ"ס המל"מ ודך אדרכא מילתא דפטיטא היא ממ"ס ומי כהס ולא שימות כהס וילפיין מה דלפי' ספק פ"ג דוחה שבת וכמ"ס המכ"ס כה' שבת (נפ"ב) מכ"ס כהן בשעת העבודה שידע זכות להגדון ליהרג דלפי' מעל המזבח יולא ללמוד זכות להחיות להגדון וכפרע לכפרת אביו דמכרין ליה זוגא דרכין לידע אס ממש כדכרין טרס שיאל מן המקדש . ומאחר דכר פשוט הוא לכפרת המכ"ס ה"ל לכן לא איטריין למכתב דין זה כפרעות והמכילתא ה"ל כו' כהעלם לפי טעם מהמל"מ גם כה' רואח (פ"ה) ע"ש מ"ש וכתי' טס הארתי .

*כג. הא אחר אס יאל חלל, ועי' ברדכ"ז ח"ב (סו' תשע"ו) . יכג. ולא יהלל כמי הוא שלילה . יכג. ולפי הענינים האלו כמו שהתבאר לנו זה . יכג. האזהרה להזיח מגרושה . יכג. מהשלשה . יכג. אבל אחס בקדושתחס על היותכם ונח"א אבל אחס עומדים על עמדכם ובערבי כל אנתמח באקיון עלי כונכס . יעי' לעיל . מ"ע ל"ו . יכג. ספרי . יכג. ענינים .

שלשה לאוין *בעצמם כבר קדמו לכל ישראל בכלל ואמר לא תקפו פאת ראשכם ולא תשימו קרחה בין עיניכם ושרט לנפש לא התנו ואולם נכפלו בכהנים להשלים הדיון לבד כמו שהתבאר בסוף מכות (ד' ט) כשבארו משפטי אלו השלש מצות ואילו היו לאוין מיוחדים לכהנים ולא יהיו להשלים הדיון אבל מצות בעצמן היה כהן חייב על כל מעשה מהן שתי מלקיות מצד שהוא ישראל ומצד שהוא כהן ואין הענין כן אבל מלקות אחת *לבד כשאר ישראל כמו שהתבאר במקומו והבן זה ה'שרש ושמרהו*.

מצוה קעא שהזהירו מעשות קרחה בראש על המתים כמו שיעשו הסבלים והוא אמרו ית' ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת ונכפלה אזהרה זו בכהנים ואמר לא יקרחו קרחה בראשם להשלים הדיון וזה כי מאמרו בין עיניכם היינו יכולין לומר כי הקורח מן הראש לבד יאמר ולכן באר ואמר לא יקרחו קרחה בראשם לחייב על הראש כבין עינים ואילו אמר גם כן לא יקרחו קרחה בראשם היינו אומרים בין על המת בין שלא על המת ולכן באר שם למת וכל מי שיגלה שער ראשו בקרחה על מת לבד כגרים לוקה בין היה כהן גדול או ישראל לוקה על כל קרחה וקרחה מלקות אחת וכן כפל בכהנים ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם לא ישרטו שרטה אמנם בא להשלים דין המצוה כמו שהתבאר בסוף מכות.

מצוה קעב שהזהירו מלאכול בהמה טמאה וחיה טמאה והוא אמרו ית' את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וגו' את הנמל ואת הארנבת ואת השפן ואת החזיר ואולם שאר בהמה טמאה לא בא עליה לאו בבאור אבל מאמרו וכל בהמה מפרסת פרסה וגו' מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו הנה הודיע שכל 'מה שאין בו שני הסימנים אלו יחד הוא מזהר מאכילתו אבל הוא לאו הבא מכלל עשה שהתבאר שהוא עשה והשרש אצלנו לאו הבא מכלל עשה עשה ואין לוקין עליו ואמנם נאסר לנו שאר בהמה וחיה טמאה ואנו חייבין על אכילתן מלקות מקל וחומר שאנו אומרים כשהיה חזיר ונמל שבו סימן טהרה אחד לוקין עליו קל וחומר לשאר בהמה וחיה שאין להם סימן טהרה כלל שלוקין עליה ושמע לשון 'ספרא בכל זה אמרו אתה תאכלו אתה באכילה ואין בהמה טמאה באכילה אין לי אלא בעשה בלא תעשה מנין תלמוד לומר את

מצוה קקט שהזהיר כל שבט לוי מקחת חלק בארץ ישראל והוא אמרו לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל*.

מצוה קע שהזהיר לשבט לוי גם כן מלקחת חלק בבזוה *שיבוזו כשיכבשו את ארץ ישראל והוא אמרו ית' לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה ולשון ספרי חלק בבזוה ונחלה בארץ ויש לך שתקשה עלי ותאמר מפני מה מנית ענינים אלו שתי מצות והם האזהרה מקחת חלק בארץ והאזהרה מקחת חלק בבזוה ושניהם בלאו אחד דע אתה המקשה שכבר נתחלק זה הלאו ואמר ונחלה לא יהיה לו הנה כבר הגיעו שני לאוין משני שמות אחד מהם* לא יהיה לכהנים הלויים חלק והיא אזהרה מקחת חלק משלל העיר והשני ונחלה לא יהיה לו והיא אזהרה מקחת חלק בארץ וכבר נכפלה האזהרה משני ענינים אלו בעצמן בכהנים והוא אמרי לאהרן בארצם לא תנחל *וחלק לא יהיה לך בתוכם ובא הפירוש בארצם* בשעת חלוק הארץ וחלק לא יהיה לך בתוכם בבזוה ואולי אתה תחשוב שאלו השני לאוין הנזכרים בכהנים שתי מצות ולפיכך ראוי למנותם דע כי כשבאה האזהרה על כל שבט לוי הנה כבר נכנסו הכהנים בכלל ואמנם נכפלה בכהנים לחזוק *וכן כל מה שדומה לזה מן הכלל והפרט אמנם יכפל לחזוק או להשלים הדיון כשלא יהיה *הדיון שלם מן האזהרה האחת ואילו מנינו אמרו לאהרן בארצם לא תנחל וגו' תוספת על אמרו לא יהיה לכהנים הלויים וגו' הנה היה מתחייב גם כן לפי זה ההיקש בעצמו שנמנה *איסור הגרושה והחללה והזונה על כהן גדול בשלשה לאוין חוץ מהשלשה לאוין שבאו בכל כהן בכלל בין גדול בין הדיוט ואם יאמר אומר נ' כן גם ראוי שימנו הנה נאמר לו *כי בהכרח יהיה כהן גדול בגרושה חייב שתיים אחת משום כהן והגרושה אסורה עליו ושנית משום כהן גדול והיא גם כן אסורה עליו בלאו אחר וכבר התבאר במסכת קדושין שאינו חייב אלא אחת הנה התאמת שהאזהרה שהיא בכלל לבד היא שתמנה ומה שיבא באותו הענין בעצמו אזהרה אחרת על היחוד אמנם היא ללמד משפט מן המשפטים או להשלים הדיון כמו שבארנו במצוה קס"ה מאלו המצות ומזה המין בעצמו האזהרה שהזהיר הכהנים לא יקרחו קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם לא ישרטו שרטה ואלו

*כנ. הסרה ל"ת זו לגמרי וע"ל בפתח דבר (הערה ה'). *בערבי וא"ח יש כאן הוספה אחר מלת אחד [וזה לאו שבכללות אשר הקדמת ואמרת שימנה בלאו אחד]. *כנ. בתורת כהנים. *כנ. כה"ג אסור בגרושה. *ה"י. ככ"מ כה' ע"ז (פי"ב ה"ט"ו) שכוון מעלמו לדכרי רכנו הכא. *כנ. וכנר באר וכ"ה בא"ח. *כנ. שכל מי שאין לו סימנים אלו יחד הוא מזהר על אכילתו והאוכל חייב חבל. *כנ. ספרי.

את זה לא תאכלו ממעלי הגרה אין לי אלא אלו בלבד שאר בהמה טמאה מנין ודין הוא מה אלו שיש בהן סימן טהרה הרי הן בלא תעשה על אכילתם שאר בהמה טמאה שאין בהן סימן טהרה כלל אינו דין שתהא בלא תעשה על אכילתן נמצאו הגמל והארנבת והשפן והחזיר מן הכתוב ושאר בהמה טמאה מן הקל וחומר נמצאת מצות עשה לשלחן מן הכתוב ומצות לא תעשה מקל וחומר אבל זה הקל וחומר אמנם הוא לגלויי מלתא בעלמא כמו שזכרו בבתי מה שנבאר במקומו ולפיכך כל מי שיאכל כזית מבשר בהמה או חיה טמאה מאי זה מין שיהיה מהן לוקה מדאורייתא ודע זה.

מצוה קעג שהזהירנו מאכול דג טמא והוא אמרו ית' במיני דגים ההם ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו וגו' ומי שאכל מבשרם כזית לוקה. **מצוה קעד** שהזהירנו מלאכול עוף טמא והוא אמרו ית' במינים ההם ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו ומי שאכל גם כן מבשרם כזית לוקה וכבר התבאר משפטי מצוה זו עם השתים שלפניה בשלישי מחולין.

מצוה קעה שהזהירנו מלאכול שרץ העוף כמו הזבובים וזולתם ממינים והוא אמרו ית' במשנה תורה וכל שרץ העוף וגו' ולשון הפסוק כל

מצוה

כג. מן הכתוב. יבג. שהן. יעי' במ"מ בה'מ"א"ם (רפ"ב) שבי' שאין לתמוה על מ"ש הרמב"ם שם שלא מיני בהמה והיה טמאין בא מקו"ה מחזיר שפן וארנבת ממ"ש אין מזהירין מדין ק"ו לפי שאלו כבר נאסרו בלאו הבא מכל"ע מה"ת בביאור ויכין שכן אפשר ללמוד שיהיו לזבוב מק"ו וכמ"ל שם העיר עליו מהך דהבא, ועי' בשו"ת שג"א (סי' פ') ובקו"א שם ועי' מנחות (ד' ה') ובשע"מ במ"א"ם, ועי' בשו"ת תורת הסד לר' הסדלי הכהן פריה"א (סי' ק"ט) ובמנחת אהרן לסנהדרין (ד' ע"ו) מ"ש לפרש דאין מכאן כל סתירה להמ"מ, והכ"מ בה' אסורי מונח (פ"ה ה"ו) הביא סברת המ"מ והשתמש בה וע"ש בלח"מ, ובה' עומתת מת (פ"א ה"ב) כתב הכ"מ כסברת המ"מ מדנפשיה על הא דמבואר ברמב"ם שם דלכן שתק מאיסור אכילת בשר בחלב לפי שאסר בפ"י אפי' ביטולו כתב הכ"מ דמשום דבלא"ה אסור באכילה משום לתא ללא תאכל כל הועבה לכן אין לדון בכאן הא אין עונשין מה"ד ע"ש ועי' במ"א"ם (פ"ט ה"ב) ובלה"מ שם והגה גם בתרגום המכונה יב"ע בדברים (י"ד, כ"א) כתוב הך עמא באיסור אכילת בשר לית אחון ראין לתיבשל כל דכן למיבשל בשר בחלב, ועל זכרוני עולים כעת עוד דברים אחרים שמתאימים דברי הרמב"ם ע"ש המכונה יב"ע עי' בה' סוטה (פ"ג הכ"ב) בסוטה ששתתה ונמלאת טהורה דלח"כ פניה מזהירות ולא נמלא מזה בש"ס וכ"ה במכונה יב"ע במדבר (ה', כ"ח) ותיפוק זכיה וזיווה מנהר, וע"ש בסנהדרין (פ"ג ה"ח) ובכ"מ שם בשם הרי"ק ש"ס ברמב"ם הוא נגד הש"ס ועי' דרישה בחו"מ (סי' י"ח) ובמגלת ספר על הסמ"ג (ל"ח מ"ד) ואמנם כמבואר ברמב"ם כ"ה במכונה יב"ע בדברים (ט"ו, כ"א) ועי' לעיל ל"ח קט"ו ובמ"א כתבתי מזה אריכות. יבג. כמו שזכרנו בבתי מאנוסתו לפי מה שנבאר במקומו וכ"כ בא"ח רק תחת שזכרנו כתוב שזכרו, ובערבי איתא כמ"ל בבתי סתמא ועי' תוס' ריש יבמות ד"ה ובתי ומהר"ם שם ולכא"ו משמע גם לקמן ל"ח של"ו דפירוש בתי הוא מאנוסתו מדלא הזכיר שם דחייב שתיים כמו בבתי מנשואתו עי' בה' אס"ב (פ"ג ה"ו) וע"ש בהשגת הראב"ד וברדב"ו ח"ה (סי' ש"א ז"ב), ועי' ריעב"א יבמות שם דכתב דיי"מ דקאי בין על בתי מאנוסתו בין מנשואתו ע"ש. הפסוקי הנקרא בשם מדרש תנאים. יב"ע ועי' בהפסוקים והדומה להם וכ"ה בא"ח, ובערבי הלשון כאלודו ואלכנאפס ונבלת ורדאן והדא הו, והנה מלת האשקרבט שהביא ח"ת לא ידענו פירושה בעברית וראיתי במו"י ה"ג (פכ"ט) בתרגום ר"י אלחריוו שכתב בזה"ל ואתא תמלא שיזכרו בספריהם אשר אניד לך שם מקריבים לשמש אלהיהם שבעה שרצים הנקראים בל"ע אשקרבט ושבעה כו' אמנם בנוף הערבי כתוב כך שבעה כנאפס ושבעה כו' וליתא כלל להמלות הנקראים בל"ע אשקרבט וכן אינן בתרגום ח"ת שם. יג"ל אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ כי כך הוא בספרא כפ' שמיני וכל השרץ השורץ על הארץ להוציא את היתושים שבכליטין כו' לכל השרץ השורץ להביא את החולעים שבעיקרי זיתים כו' אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ להביא את שפרשו לארץ וחזרו כו' ולא תמארו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ אע"פ שאינו פרה ורבה כו' עכ"ד וע"ס כוז נפלה גם כס' הי"ד

בה'

שלוש לבד אחת משום שרץ העוף שהתבאר בו לאו ואחת משום שרץ הארץ שהתבאר בו לאו גם כן ואחת משום אל תשקצו שיאסור שרץ המים גם כן בכלל כל שרץ והוא אמרו אל תשקצו בכל השרץ השורץ ואם אכל שרץ הארץ לבד לוקה אחת משום שרץ הארץ וכן על שרץ העוף אחת משום שרץ העוף וכן על שרץ המים אחת לבד משום אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ואין בהיות זה הלאו כולל שרץ הארץ לוקה על שרץ הארץ שתיים כי אילו באו לנו אלף לאוין מבוארין כלם בשרץ הארץ אינו לוקה *עציו אלא *מלקות אחת לפי שכלם נכפלו בענין אחד בעצמו ואפילו אמר שרץ הארץ לא תאכל שרץ הארץ לא תאכלו שרץ הארץ לא יאכל *כן אלף פעמים לא יתחייב עציו אלא מלקות אחת התראה אלו שקבעו זה השרש הנפסד יסברו שמי שלובש שעטנו לוקה שתיים בעבור שבאו בו שני לאוין *מבוארים לא ראיתם מעולם יסברו זה אבל יגנו אותו אילו אמרו אדם אחר ולא יגנו עצמם כאמרם ששרץ הארץ או שרץ העוף לוקה שתיים אחת בעבור הלאו המבואר בו ואחת משום אל תשקצו וזה מן הבאור בענין לא יעלם *מהנער הסבל ואשוב להשלים הכוונה שהתחלתי לבארה ואומר כי כשיקרה שיתילד בעל חיים בזרע מן הזרעים או בפרי מהפירות ואחר כן יצא לאויר ואף על פי שהוא לא נגע בשטח הארץ הנה אם אכלו אחד חייב מלקות אחת לפי שבא בו לאו בפני עצמו כמו שבארנו במצוה שלפני זאת ואם 'פירש על הארץ והלך בה חייב על אכילתו *שתיים אחת משום השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום וגו' ואחת משום וכל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל ואם קרה עם זה שלא יהיה פרה ורבה חייב עליו שלש מלקיות השתיים שקדם זכרם והשלישית *משום ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש ואם יתחבר אל אלו שהיה מעופף חייב עליו מלקות רביעית משום כל שרץ העוף

מצוה קעט שהזוירו מאכול אי זה שרץ שיהיה בלתי יחוד בין שרץ העוף בין שרץ המים בין שרץ הארץ והוא אמרו ית' אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ ולא תטמאו בהם ונטמאתם כם זה בפני עצמו ולוקין עליו והוא דומה לאיסור כולל לפיכך מי שאכל כלום משרץ הארץ לוקה שתיים אחת משום השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל ואחת משום אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ומי שאכל *כלום משרץ העוף לוקה שתיים אחת משום וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו ואחת משום אל תשקצו וגו' ואם אכל בעל חיים אחד בעצמו והיה אותו בעל חיים עף וילך על הארץ עד שיהיה שרץ העוף ושרץ הארץ חייב עליו ארבע מלקיות ואם חובר לזה שיהיה גם כן משרץ המים יהיה חייב עליהם שש מלקיות החמש משום דג טמא שנאמר מבשרם לא תאכלו והששית משום אל תשקצו לפי שהוא כולל גם כן שרץ המים ואין אצלנו כתוב לאסור שרץ המים זולת *אמרו אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ על הארץ ובאלו *השרשים אמרו בנמרא מכות (ד' טו) אכל פוטיא לוקה ארבע נמלה לוקה חמש צרעה לוקה שש זהו הפירוש שפירש כל מי ששמעתי *אומר או ראיתי דבריו בפירושו אשר פירש בזה המאמר שהוא אכל פוטיא והוא פירוש בלתי אמתי לא ימשך ולא ישלם אלא על חלוף השרשים האמתים שבא עליהם המופת בלשון התלמוד וזה *כי אתה* כשתעיין מה שהקדמנו הנה תמצאם שחייבו שלש מלקיות מלאו אחד והוא אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ וכבר התבאר ביטול זה ושלא ילקה שתי מלקיות על לאו אחד בשום פנים כמו שבארו בחולין וכבר הקדמנו אנחנו זה השרש ובארנוהו פעמים והנה אביא לך דמיונות במה שעתיד והמאמר האמתי אשר לא תתמה ממנו ולא תרחיקהו כי מי ישאכל בעל חיים יהיה *הוא בעצמו* שרץ העוף ושרץ המים ושרץ הארץ לוקה

כה' מא"ס (פ"ב ה"ד) דכ' הלו המינים הנכראים צפירות כו' אם פירשו וילאו לארץ אע"פ שזו כו' מי שאכל מהם כזית לוקה שנאמר לכל השרץ השורץ על הארץ וז"ל שנאמר בכל השרץ השורץ וט"ס לכתוב לכל תחת ככל ולזה הוסיף המעתיק לכתוב גם תיבת על הארץ ולפי' ז' לק"מ שתי קושיותיו של הלה"מ סס ע"ב וקצרותי, אחר כתבי ראיתי ברמב"ן בשרש ט' שהשיג על מ"ש רבנו בכאן וכ' וז"ל וכן לא רבו אותה מפסוק לכל השרץ השורץ על הארץ כמו שכתב הלא מן הכתוב השני ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש שלא מיעט בו על הארץ כו' עכ"ל והמעין יראה דט"ס נשלה ברמב"ן שהרי בהך פסוק ולא תטמאו כו' כתוב ג"כ על הארץ וכדלוי דכוונתו ז"ל על הפסוק אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ דטס נחמת לא כתוב על הארץ ולפי מה שהכרתי נפלה טעות כזו גם בלשון רבנו.

*כנ. השרשים. *בערבי וז"ל ששמעתי מאמרו או ראיתי דבורו בזה הלשון שהוא אכל פוטיא. יבנ. כי מי שאכל בעל חיים יהיה שרץ העוף ושרץ הארץ לוקה שתי מלקיות לבד אחת משום שרץ העוף שהתבאר בו לאו ג"כ ואחת משום אל תשקצו שיאסור כל שרץ ושרץ המים ג"כ בכלל. יבערבי לא יכפי עלי אלאם אלכס וכא"ל שלא יתעלס מן הקרש האלס. יבנ. ואשוב אל הכוונה. יבא"ל ואם השרין ובערבי ואן דכ. יבנ. ואם נתקדש על.

אם היה בו כזית אבל אם אכל יתוש קטן לוקה שלש משום השרץ הרומש ומשום השרץ השרץ על הארץ ומשום שרץ העוף והנה אמרו גם כן (מנח' ד' טו) המשהה נקביו עובר משום בל תשקצו ומאן דשתי מיא בקרנא דאומנא והוא כלי המציצה עובר משום בל תשקצו את נפשתיכם והוא ההיקש שבאכילת הדברים הנמאסים ושתי הדברים המגוננים שירחיקום * רוב בני* האדם כי זה מזהר ממנו אבל אינו חייב עליו מלקות בעבור כי 'פשטא דקרא הוא כשרץ לבד אבל יכוהו על זה מכות מרדות הנה כבר התבאר לך כל מה שהקדמנו שזה הכתוב שהוא אל תשקצו אמנם לקחנו ממנו איסור שרץ המים בלבד שלא בא בו 'לאו מיוחד זולת זה והבן זה.

מצוה קפ שהזהירו מאכול המתה והוא אמרו לא תאכל כל נבלה ומי שאכל מבשר נבלה כזית לוקה.

מצוה קפא שהזהירו מאכול הטרפה והוא אמרו ובשר בשדה טרפה לא תאכלו אמנם פשט הכתוב הוא כמו שזכר במכילתא והוא אמרם דבר הכתוב בהווה מקום שרוב הבהמות להטרף אבל באה הקבלה כי לזה הפסוק גם כן באור והוא כך ובשר שבשדה טרפה הוא ולפיכך לא תאכל אותו רצה לומר שכל בשר כיון שיצא * חוץ למחיצתו נעשה כטרפה כמו בשר קדשי הקדשים כשיצא חוץ לעזרה או בשר קדשים קלים כשיצא חוץ לחומה או בשר הפסח כשיצא חוץ לחבורה או כשהוציא העובר את ידו כמו שהתבאר כרביעי מחולין (ד' טז) שאלו מיני הבשר כלם יקראו טרפה ומי שאכל מהם כזית לוקה מן התורה וכן בשר מן החי גם כן יקרא טרפה ומי שאכלו לוקה ובגמרא חולין (ד' קג) אמרו ובשר בשדה טרפה לא תאכלו זה *אבר מן החי וכבר נכפלה האזהרה במצוה זו עם שלפניה בכהנים * גם כן והוא אמרו בכהנים נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה והנה נכפלה האזהרה בהם בעבור * שהתורה צותה אותם לאכול חטאת העוף והוא מליקה והמליקה בלא ספק בחולין אינה שחיטה אבל נבלה והיה עולה במחשבתנו

העוף טמא הוא לכם לא יאכל ואם יחובר אל זה שיהיה שט במים עם היותו מעופף כמו שנראה זה תמיד כמינין רבים חייב * עליו ה' מלקיות זה המלקות החמישית משום שרץ המים שכלל אותו לאו והוא אמרם אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ ולא תטמאו בהם ונטמאתם במים ואם יחובר אל זה שיהיה זה הבעל חיים בעצמו המתילד מן האוכל עוף גם כן חייב עליו מלקות ששית משום את אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו ולא תרחיק התילד עוף מעפוש הפירות * שאנחנו רואים תמיד עופות יתילדו מן העפושים * והם יותר גדולים מן האנוה הקטן ולא תרחיק היות מין אחד בעצמו והוא עוף טמא והוא שרץ העוף. שזה אינו רחוק כי הנה יהיה לו עניני העוף ופעולותיו ועניני שרץ העוף הלא תראה פירושי הקדמונים כלם מנו בכלל אלו השש מלקיות דג טמא ושרץ המים וזה גם כן אמת לא יארחיקו כי הנה יתכן שיהיה דג ושיהיה שרץ המים וכמו כן יהיה עוף * ויהיה שרץ המים וכמו כן יהיה עוף * ושרץ העוף וזהו * הפומיתא שהוא עוף ושרץ העוף ושרץ הארץ ושרץ המים ולפיכך חייבין עליו ארבע מלקיות * וזאת הנמלה הנוכרת הנה היא הנמלה הפורחת המתילדת מעפושי הפירות שאינה פרה ורבה וחייב עליה * אחת משום שרץ שפורש מן האוכל ואחת משום שרץ על הארץ ואחת משום רומש על הארץ ואחת משום שרץ העוף ואחת משום שרץ המים והצרעה המתילדת מן העפושים גם כן נוספת על אלו היותה עוף ושרץ העוף ואינו נמנע התילד הצרעה או הנמלה וזולתם ממיני העופות והשרצים מן העפושים ובתוך האוכלים אלא אצל הסכלים שאין בהם ידיעה בחכמת הטבע אלא יחשבו כי כל מין אי אפשר שיתילד איש מאישיו אלא מזכר ונקבה בעבור שהם רואים זה * הענין ברוב כן ושומר אלו השרשים והבן זה הענין כי הוא דבר דבור על אופניו * וכבר בארתי לך הענינים שבהם תתבונן ותאמר זה הבעל חיים חייב אדם על אכילתו כך וכך מלקיות וזה אינו חייב אלא כך ומאלו הכתובים יתבאר לך כי מי שאכל בעל חיים כלו לא נבקש שיעור ולא נאמר

* כג. חייב עליהם מלקות החמישית. יבערבי וז"ל הבעל חיים בעצמו המתילד עוף. יבג. תרחיקו. ידיליתא בערבי וז"ל. יכסה"מ שהיה ביד התשכ"ץ היה כתוב כאן שנפומיתא חייב משום תולעת הפירות ומשום שרץ הארץ ומשום שאינו פרה ורבה ומשום שרץ העוף כו' נוסף עליהם נמלה שהוא שטה על פני המים וחייב עליהם משום שרץ המים כו' עי' זהר הרקיע (שרש ט') וגם בס' מעשה נסים (סי' ד') מזכורת ג"כ הגירסא הכי ע"ש וע"ל בפתח דבר (אות ג'). יבג. ד' מלקיות והנמלה לוקה עליה המש וזאת. יעי' תכ"ש יו"ד (סי' י"ג ס"ק ב') ומל"מ במל"מ (פי"ז הכ"ו). יכג. אסור. יבערבי כתוב ובגמ' חולין אמרו ובשר בשדה טרפה וגו' זה בשר מן החי ובשר מן הטרפה וכ"ש בש"ס לפנינו, ובז"ל כפ"ג הגי' ג"כ הכי רק דנפלה ס"ס דכך כתוב שם והאוכל כזית לוקה מה"ל וכן בשר מן החי ובשר מן הטרפה וזכר נכפלה כו', וכשנזיל השואת המלים בשר מן החי דילג המעתיק את כל הכתוב באמצע.

לאוין הלאו האחד לא תאכל הנפש שהוא איסור האבר והלאו השני ובשר בשדה טרפה שהוא איסור בשר מן החי גם כן כמו שבארנו וכבר נכפלה האזהרה בזה הענין בלשון אחר והוא אמרו לנח באיסור אבר מן החי אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו .

מצוה קפג שהזהירנו מאכול גיד הנשה והוא אמרו על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה ומי שאכלו כלו לוקה ואפילו היה קטן מאד או שאכל ממנו כזית וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרק ז' מחולין .

מצוה קפד שהזהירנו מאכול דם והוא אמרו כל דם לא תאכלו וכבר נכפלה בו האזהרה פעמים ובאר הכתוב בו שהוא בכרת ואמר כל אכליו יכרת אם היה מזיד ואם היה שוגג חייב קרבן קבועה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרק ה' מכריתות .

מצוה קפה שהזהירנו מאכול חלב בהמה טהורה והוא אמרו כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו וכבר נכפלה האזהרה בו וגזר בו הכרת בבאור

במשכתנו שהיה מותר להם גם כן ואפילו כחולין אכילת המליקה והוא הדין לכל שחיטה נפסדת ולכן באר בהם שנשארים בכלל ישראל באזהרה מאכול נבלה וטרפה וכן זכרו החכמים מחובר אל דין אחר העידו עליו מזה הכתוב אין מנונת מאמרנו זה זכרוננו אבל הבהמה וחיה שיתחדש בה אחת מן הטרפיות המקובלות הנה אכילתה אסורה ואפילו נשחטה כראוי ומי ששחטה שחיטה כשרה ואכל מבשרה לוקה במדרבנן וכבר התבאר הטרפיות בשלישי מחולין ובפרק ההוא גם כן ובראשון מבכורות ובפרק האחרון ממכות התבאר משפטי אלו התשע מצות שלפני זאת המצוה .

מצוה קפב שהזהירנו מאכול אבר מן החי והוא שמחתך ממנו אבר והוא חי ואכל אותו האבר כברירתו כזית ואפילו היה בה מן הבשר כל שהוא מי שאכלו לוקה והאזהרה מזה אמרו לא תאכל הנפש עם הבשר ולשון ספרי לא תאכל הנפש עם הבשר זה אבר מן החי וכן נתבאר בגמרא מחולין (ד' קג) ושם נאמר אכל אבר מן החי ובשר מן החי חייב שתים ובאור זה שהם שני

במו שפי' רבנו ש"ס דמנחת (ד' מ"ה) סד"א הו"ל ואישתרי מליקה לנבייהו תישתרי נמי נכלה וטרפה, דהכונה הוא דתסני לנבייהו גם כהולין מליקה שלדין היא נכלה, כן פירש גם רש"י בשבת (דף י"ג) והאחרונים לא עמדו ע"ז ונתקשו הרבה בסוגיה זו להנס . יעו' בקנאת סופרים בשרש ב' מה שהאריך בזה ומסיים דהמשתוק לא דק בלישניה והעתיק בכאן דרבנן במקום שהיה לו להעתיק דברי סופרים וביד מלאכי עשה מזה כלל הדש יקבעו בכללי הרמב"ם שלו (אבות כ"ב) ע"ש ואמנם ז"ל כלל דכאמת הרמב"ם בעלמו כתב הך מלה דרבנן כמ"ס לפנינו בגוף הערבי . (רבנו הו"ר רק שנסמלה אזהרת אבמה"ח לכ"ז ולא כתב גם בכבר הו"ר פ"ו אדה"ר מקרא דאכל תאכל כמבואר בש"ס סנהדרין (דף ל"א) וכ"כ משורש בה' מליקים (רס"ט) דעל ששה דברים נלטה אדה"ר ואבמה"ח לא תשב ע"כ כמ"ס ונלח"מ ולהנין עינין זה איתבוב לא למותר להעתיק בכאן מחדושי למס' סנהדרין (ד' כ"ט) דרך איתא בש ת"ר אך כבר ננסבו דמו לא תאכלו זה אבר מן החי רחנב"א אף הדס מן המי מ"ס דרחנב"ג קרי ביה כבר ננסבו לא תאכלו דמו ננסבו לא תאכלו ורבנן האי למיברי ברי'ס הוא דאתא ונתוד"ה אף דס מן החי ולרבנן אבר מן החי וקשה דתנא דלעיל דנפקא לי' אבמה"ח מאכל תאכל ולא מוקי האי קרא אלא למיברי ברי'ס כדנפקא ליה לקמן מי בדמו חלוק מבשרו וכתב מהרש"א וז"ל הרא"ם כפי' התומם הרגיש בקו' זו וז"ל ואע"פ שאבמה"ח כבר נלטה בו אדם הראשון כגמרו מאכל תאכל הו"כר להוכיח גם כ"כ דלא תימא נומן שחבר לו כבר נאבר לו גם אבמה"ח אבל הבחא דהותר כבר הותר ג"כ אבמה"ח וכפי' ממשע נמי מההוא דסנהדרין דאמר ר' יהודה א"ר אדה"ר לא הותר לו כבר וכבב"א ב"נ הותר להם בו' יכול לא יחא אבמה"ח נובג בו ת"ל אך כבר ננסבו דמו לא תאכלו פכ"ל ואולי נעלם ממנו הסוגיא דלעיל דאי אשכר לומר כתיובו דהא לעיל פריך לתנא דנפקא ליה אבמה"ח מאכל תאכל האי אך כבר ננסבו בו' לנתי אתא ומבני למיברי ברי'ס ולדברי הרא"ם מאי פריך הא איכא נמי לנאקמא בפיר אליניה לאבור אבמה"ח לכ"ז דהא דנאבר כבר לאדם מאכל תאכל לא משתמע מיניה לאבור לכ"ז שהותר להם כבר ומה שהביא הרא"ם ראי'ס מכוניא דלקמן דארי' בו' יכול לא יחא אבמה"ח נובג בו' לנתי ראי'ס הוא כולל דר"י א"ר דלקמן ס"ל כתנא דבי מנשה דלא יליף כל בו' ממות מויע' ה' וגו' אלא דכל חדא בלפני נפשי' נלטהו לכ"ז כדאמרין לעיל ומב"ס קאמר בפיר ר"י יכול לא יחא אבמה"ח נובג בו' כיון דהותר להם כבר אין חילוק בין אבמה"ח בין שאר כבר כיון דלא נאבר לאדם אבמה"ח משולם וכ"ה כהדיא נירושלמי דלכך לא נאבר לאדם אבמה"ח כלל גם זו דעת הרמב"ם בה' מליקים דלא נלטה אדם רק על ששה ממות ולכ"ז הוכיף אבמה"ח וכ"ה"ג כתבו התוס' לעיל לר"י דמודע דב"י אחר המטל נלטהו על אבמה"ח אבל האי ת"ק דרחנב"ג מכתתא הוא בעלמו ת"ק דרחנב"ג דרי'ס הסוגיא דדרי'ס נמי אבמה"ח מן ויע' ה' וגו' ולא מוקי האי קרא דאך כבר ננסבו וגו' רק למיברי ברי'ס ולהכי קשיא לנתי בפיר סכא דלעיל נפקא ליה מאכל תאכל ולהכי המתינו התוס' בקוביייתם להקי' בדברי רחנב"ג מב"ס דלא תימא דהאי תנא כתנא דבי מנשה ס"ל ותירוצן הרא"ם מ"ד ע"מון אין לו עיקר וכי מב"ס דהותר לכ"ז כבר נאמר דהותר לו אבמה"ח דהא לאדם נמי הותר כבר מתא מאליה ואע"פ לא הותר לו אבמה"ח אפי' נפל מאליו כפ"ס התוס' לעיל והדברים ברורים כן בלין גמגום פ"כ דברי מהרש"א ואמנם ד' הרא"ם ברורים וקשה טובא על מהרש"א דכתב דר"י א"ר ס"ל כתנא דבי מנשה דהא א"ר א"ר לומר כן דהא לתנא דבי מנשה ב"ג מלין על הגזל מקרא כיון עבך נתתי להם ללטה ולא כיון גינה והש"ס קאמר בש דלתנא דדרי'ס מויע' ה' הו"ל למיברי כבר הוא דאתא ופ"ס כדאמר לקמן בפרקין אדה"ר

שלא כדרך הנאתו וזכור זה ובכאן ראוי לי שארמו על שרש גדול שלא קדם לי זכרו וזה שאסרו לא תבשל גדי בחלב אמו נכפל בתורה שלש פעמים ואסרו מלמד שכל לאו הוא לענין אסרו אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה ואחד לאיסור בישול ולמקשה שיקשה ויאמר לאיזה דבר מניח איסור אכילתו ואיסור בשולו שתי מצות ולא תמנה איסור הנאתו מצוה שלישית ידע המקשה כי איסור הנאה אין ראוי למנותו מצוה בפני עצמה מפני שהוא ואיסור אכילה ענין אחד כי האכילה מין ממיני הנאה ואסרו בדבר שהוא לא יאכל אמנם הוא דמיון מדמינוי הנאה והכוונה שהוא לא יהנה בו לא באכילה ולא בזולתו והוא אמרם כל מקום שנאמר 'לא יאכל לא תאכלו' אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנבילה שבאר 'היתר התועלת בה והוא אמרו לגר אשר בשערך התננה ואכלה ולפי השרש הזה אין ראוי למנות איסור אכילה והנאה שתי מצות ואילו מנינו 'אותם שתי מצות בבשר בחלב היה ראוי כמו כן בחמין' ובערלה ובכלאי הכרם שיהיה בכל אחד טא"ו 'הארבע מצות איסור הנאה מצוה בפני עצמה ומצד

בבאר 'זה אם היה מויד ואם היה שונג חייב קרבן חטאת קבועה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרק י"ו מחולין.
מצוה קפו שהזוהירו מלבשל בשר בחלב והוא אמרו לא תבשל גדי בחלב אמו ומי שבשלו לוקה ואף על פי שלא אכלו כמו שהתבאר במקומות מן התלמוד.
מצוה קפז שהזוהירו מאכול בשר בחלב והוא אמרו גם כן לא תבשל גדי בחלב אמו פעם שניה רוצה לומר איסור אכילה ובחולין (ד' קיד) אמרו בשר בחלב לוקה על בישולו ולוקה על אכילתו ובגמרא מכות (ד' נא) אמרו המבשל גיד הנשה בחלב ביום טוב ואכלו לוקה חמש לוקה משום אוכל גיד ולוקה משום מבשל גיד ולוקה משום מבשל בשר וחלב ולוקה משום אוכל בשר בחלב ולוקה משום הבערה ושם אמרו אפיק הבערה ועייל עצי הקדש ואזהרתיה מהכא ואשריהם תשרפון באש לז: תעשון בן לה' אלהיכם ובגמרא חולין (ד' קיד) אמרו 'להכי אפקיה רחמנא לאכילה בלשון בישול כי היכי דאבישול לקי אאכילה נמי לקי ובשני מפסחים (ד' נה) אמרו בבשר בחלב להכי לא כתב ביה רהמנא אכילה בגופו לומר שלוקים עליו אפילו

אדער לא הוחר לו כבר באכילה אלא עכשים ואילנות דכתיב הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע לכם יהיה לאכלה ולחית הארץ העכשים והאילנות תאכלו חיה הארץ ולא חיה הארץ לכם והוחרו על אכמה"ח מאכל תאכלו ולמדך דה"י איך ממיחה אלא כנפל ממנה אכר מחליו לא תאכלנו וכאז בני נח והחיר להם להמית ולאכול ולא דמירש מינה ולא כירק גינה אלא דלגוסים איצטריך לפי בירק עשב הוחר לאדער תלה לכו לכ"ג בהמות וחיות וע"כ לא ס"ל לאדער נאכר לו כבר כלל דל"כ היכא איצטריך לכ"ג מקרא כירק עשב לא תאכל למירש להחיר לכ"ג כבר בהמות וחיות וע"כ לא ס"ל לאדער נאכר לו כבר כלל דל"כ היכא איצטריך לכ"ג ומוכח דר"י א"ר דאמר אדער לא הוחר לו כבר ע"כ ס"ל כתיב דוילו ה' דדריב הכל תאכל ולא אכמה"ח, ומה שהק' מהרש"א ז"ל א"כ מאי מקשה ה"ש על תנא דוילו ה' דנפקא ליה מאכל תאכל אך כבר נבטל ל"ל הא שפיר איצטריך לכ"ג הואיל והוחר להם כבר כירק תירך הר"ן גמ' סנהדרין כס ובתב דה"ה דהומ"ל כפי אלא דניחא ליה למימר דינא דגריס דהוא תידוש יותר ע"ש, ומש"כ מהרש"א על תי' הרא"ש ע"ג, לפי"ד י"ל דודאי גבי אדער א"ה לפרש דהא דמלווה על אכמה"ח לא מיירי אלא כנפל האבר מחליו דומיא דמתה מחליה דברי דה"י כחך אכמה"ח ממש כז"ה אכור כיון דאכור לו לאכול כבר ונפק"ל מקרא דזרע זרע נתתי לכם לאכלה ולחית הארץ ולא חיה הארץ לכם דודאי כל כבר אכור ולכן לא מצינו לאוקמא קרא על איסור אכמה"ח אלא כנפל מחליו ומ"מ איכא חדא למפליותא כיון דהך אכר כנפל נפל מן בהמה חיה שפיר י"ל דככה"ג דוקא אכרה התורה אכמה"ח וכבר אכרה התורה לאכול בהמה ע"י מיתה בידים לאדער מבו"ה אכרה גמי האבר אפי"ג כנפל כיון דהכמה"ח לא היתה עומדת לאכילה בחיים מבה"כ לכ"ג דהוחר להם כבר אפי"ג ע"י מיתה בידים וא"כ אפי"ג אי חך ממנה אכר בחיי הכמה"ח ה"ה דג"כ מותר כיון דהכמה"ח עומדת כרבות האדם להמיתה ולאכלה ולהכי איצטריך קרא גבי כ"ג לאכור אכמה"ח, ומה שהביא מהרש"א דכ"ה בהדיא כיוצאמי דלכ"ג לא נאכר לאדער אמה"ח וכ"ה ברמב"ם בה' מיריב הנה בירוש' לפנינו לא נמצא זה (וחזקוני כעת עוד במק"ה שהביא מהרש"א מירוש' וליחא במכות (ד' כ"ג) כתב מירוש' אל תקרי והפילו אלא והכפילו לפנינו חינו וגם זקני התו"ט והבניי בפ' כי תלך הביטו כן בשם הירוש') והא דלא תבש כנפל הרמב"ם הוא מבוס דמכך על המוטאר ככ"מ כמדרש כב"ר (פס"ו) ובמו"ר (פ"ג) ובמדכ"ר (פ"ד) ועוד, דיליף מקרא דוילו דרק שש מלות נתנו לאדער וגם י"ל דר"י א"ר ס"ל כמאן דדריש מוילו אך יליף רק ששה דברים ועי' בתו"ח כנסהדרין דכ"ג וכ"ה גמ' הר"ן שם ותימא על הר"ן שם בנתן טעם לכבר מדעתיה דהוא מבוס באדער נאכר ככבר ולא שייך ביה איסור אמה"ח והא גם זה מפורש כמדרש כ"ר (פ' ל"ד) ע"כ אך כבר כנפל אדער בלא הוחר לכבר תמוה לא הוחר על אמה"ח הכל כ"ג בהוחרו לכבר תמוה הוחרו על אמה"ח ע"ש אבל ג"ם דין דיליף אמה"ח מאכל תאכל שפיר כבר כתבו רש"י ותוס' דלחא לאפוקי אכמה"ח אפי"ג נפל מחליו ע"כ כתבתי בחיי"ש, וזהו לחית בבו"ת רכ"ש (כי תקמ"ו) בגדה שנס דעתו דר' יהודה א"ר יבכור כתיב דני מנשה וזה א"ה כתיב (אמר).

א"ג. ח'. יבנ, לא תאכלו לא יאכל, יבנ, שבאר זה הכתוב התועלת, יבשני כ"י של ערבי ובא"ה הני' כך כמו כחנן [ובניד הנשה] ובערלה וכלאי הכרם, יבנ, מחלו שתי מצות אם איסור הנאה.

ומי שאכל ממנו כזית לוקה וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת ערלה ואיסור אכילת ערלה בחוץ לארץ הלכה למשה מסיני אמנם לשון התורה הנה הוא בארץ ישראל לבד.

מצוה קצג שהזהירו מאכול כלאי הכרם בלבד והוא אמרו פן תקדש המלאה הזרע ובאה הקבלה פן תקדש פן תוקד אש רוצה לומר שאינו מותר ליהנות בו וכבר קדם לך השרש כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא מצות לא תעשה ובשני מפסחים (ד' נד) כשאמרו כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא דרך הנתן רוצה לומר שכל מה שנאסרה אכילתו הוא חייב על אכילתו כשיהנה בו אמרו אחר כן "אמר אבוי" הכל מודים בכלאי הכרם שלוקין עליו אפילו שלא כדרך הנתת מאי טעמא דלא כתיב בהו אכילה דכתיב פן תקדש פן תוקד אש וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת כלאים ואין חייבין עליה מן התורה אלא "בכלאי הכרם" של ארץ ישראל.

מצוה קצד שהזהירו מלשתות יין נסך וזה לא בא בכתיב נגלה בבאור אבל אמרו בע"ז אשר חלב וזבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם מה זבח אסור אף יין אסור ואתה יודע שהוא אסור בהנאה ולוקין עליו כמו שהתפרסם בכל התלמוד והראיה על היות יין נסך מאיסורי דאורייתא ושהוא ימנה ממצות לא תעשה אמרם בגמרת ע"ז (ד' עג) רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו כל איסורין שבתורה בין כמינן בין שלא כמינן בנותן טעם חוץ מטבל ויין נסך דבמינן במשהו ושלא כמינן בנותן טעם וזו ראייה מבוארת שיין נסך מאיסורין שבתורה ובספרי גם כן כשזכרו תאר התפשט ישראל בשמים לזנות את בנות מואב אמרו והוא היה נכנס והצרצור מלא יין אצלה מיין העמונים ועדיין לא נאסר יינן של עכו"ם לישראל אמרה לו רצינך שתשתה ונז' הנה מאמרם עדיין לא נאסר" יש ראייה כי אחר זה נאסר בלא ספק ואמנם אמרם (בג"ד י"ז) כי בכלל י"ח דבר שגזרו שמכללם יינם וכן גם כן אמרם (ע"ז ד' לז) שאני יין נסך *שהחמירו ביה רבנן ירצו בזה סתם יינם לא יין נסך* עצמו אולם יין נסך עצמו הנה הוא אסור מן התורה וכבר ידעת אמרם (בג"ד ל) שלשה יינות הם וכו' וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרקים אחרונים מע"ז.

מצוה קצה שהזהירו מהיות זולל וסיבא במאכל ובמשתה בימי הנערות ובתנאים המתוארים "בבן סורר ומורה והוא אמרו לא תאכלו על הדם ובאור

ומצד שנפל באלו ולא מנה זולת הלאו שבא באיסור אכילתם לבד ובכלל זה איסור הנאה *כמו שהנחנו כמו כן יפול בבשר בחלב ונשאר בכאן שאלה לבד והוא כי יש לאומר שיאמר אחר שאיסור הנאה יגיע מאיסור אכילה *כמו שבארו* לאיזה דבר היה צריך הכתוב אל לאו *שלישי* בבשר בחלב עד שתאסר הנאתו כמו שבארנו הנה תשובת זה שהוא הוצרך אל זה מפני שלא *בא* בבשר בחלב לא תאכל ששמנו נאסרו האכילה וההנאה ולפיכך הוצרך לאו אחר לאיסור הנאה וכבר זכרנו הסבה שבעבורה לא כתב *רחמנא* אכילה בבשר בחלב שכל מה שזכר *בו* אכילה אינו חייב עד שיהנה באכילתו אמנם אם פתח פיו ובלע מן האיסור *או אכלו* והוא חם עד שישרוף גרונו *ויכאיבהו* בעת בליעתו ומה שדומה לזה הוא *פטור חוץ מבשר בחלב* שהוא חייב על אכילתו ואפילו לא יהנה כמו שזכרו וכמו כן כלאי הכרם כמו שנבאר אחר זה והבן כל השרשים האלו וזכרם וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרק ח' מחולין.

מצוה קפא שהזהירו מאכול בשר שור הנסקל ואפילו שנחטהו קודם שנסקל שהוא מעת שנגמר דינו נאסרה אכילתו ואף על פי שנשטה שחיטה כשרה והוא אמרו לא יאכל את בשרו ולשון מכילתא שור שיצא ליסקל וקדמו הבעלים ושחטוהו בשרו אסור באכילה לכך נאמר לא יאכל ומי שאכל מבשרו כזית לוקה.

מצוה קפב שהזהירו מאכול הלחם העשוי מתבואה חדשה קודם שישלם יום ששה עשר מניסן והוא אמרו ית' ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו ומי שאכל ממנו כזית לוקה.

מצוה קצ שהזהירו מאכול קלי מתבואה חדשה קודם כלות יום ששה עשר מניסן והוא אמרו ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו ומי שאכל ממנו כזית לוקה.

מצוה קצא שהזהירו מאכול קרמל החדש קודם כלות ששה עשר מניסן והוא אמרו ית' ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו וכבר קדם לנו לשון אמרם (כ"ט ד' ה) אכל לחם וקלי וקרמל חייב על כל אחת ואחת *ובארנו זה תכלית הביאור בשרש ט' מן השרשים שהקדמנו לזה המאמר ותקחהו משם* וכבר התבאר משפטי החדש בפרק עשירי ממנחות ובמקומות משיעית ומעשרות וחלה.

מצוה קצב שהזהירו מאכול ערלה והוא אמרו ית' שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל

*כ"ג. שלא כתב לא תאכל ממנו שמענו יאסרו, ועי' כו"ם וזאת ליהודה עטרה כזה להניח בה"ס. יעי' מ"ש לעיל בפתח דבר (אות ה', ו'), יכ"ג. חלל פן תקדש וע"ל בפתח דבר (אות ד'). יעי' מ"ש בכ"ז שבע לפניהדרין (ד' ק"ו). יכ"ג. כדן סורר.

ובאר זה שבן סורר ומורה מכלל מחוייבי מיתת בית דין *ובא לשון התורה בו בסקילה וכבר בארנו בהקדמות זה המאמר שכל מה שחייב *בו הכתוב* כרת או מיתת בית דין הוא מצות לא תעשה זולת הפסח ומילה כמו *שבארנו אם כן אחר ישרון זולל וסובא על התנאים הנזכרים בסקילה ידענו שהמעשה הזה מוזהר ממנו בהכרח ובאר העונש *ונשאר שנחקר על האזהרה לפי השרשנו לא ענש הכתוב אלא אם כן הזהיר ולשון גמרת סנהדרין (ד' סג) אזהרה לבן סורר ומורה מנין תלמוד לומר לא תאכלו על הדם רוצה לומר לא תאכל אכילה שהיא מביאה לשפוך דם והיא אכילת *זולל וסובא שהיא חייב עליה מיתה וכשאכל האכילה היא הרעה על הדרכים ההם אשר לא טובים כבר עבר על לאו ואף על פי שזה הלאו *הוא לאו* שבכללות כמו שבארנו בשרש התשיעי כי זה אינו רחוק שאחר שהעונש מפורש אין לחוש על האזהרה אם היא מן הדין או מלאו שבכללות *וכבר התבאר זה והקדמנו ממנו פעמים משלים* וכבר התבאר דיני מצוה זו בפרק ח' מסנהדרין .

מצוה קצו שהזהירנו מאכול דברים שבהם תערובת חמץ ואף על פי שאינן להם כגון הכותח והמוריים והשכר והדומה להם והוא אמרו² כל מחמצת לא תאכלו לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי יכול יהיו חייבין עליהן תלמוד לומר חמץ מה חמץ מיוחד שהוא מין³ גמור יצאו אלו שאינן מין גמור למה באו לעבור עליהן בלא תעשה וכבר התבאר בפסחים⁴ ישעם היותם אסורים ומוזהר מאכילתם לא נתחייב באכילתם מלקות אלא אם היה בהן כוית חמץ בכדי אכילת פרס אמנם אם היה בהן עירוב חמץ פחות מזה השיעור אין חייבים על אכילתן מלקות .

מצוה קצט שהזהירנו⁵ מאכול חמץ אחר חצות יום ארבעה עשר מניסן והוא אמרו לא תאכל עליו חמץ וכנוי עליו שב על כבש הפסח שאנו חייבין לשחטנו בין הערבים יום ארבעה עשר ואמר מעת שיגיע זמן שחיטתו לא תאכל עליו חמץ ובגמרא פסחים מנין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא בלא תעשה שנאמר לא תאכל עליו חמץ ושם אמרו דכולי עלמא מיהא חמץ משש שעות ולמעלה דאורייתא בן מצאנו בכל הנוסחאות המדויקות שנקראו לפני זקני התלמוד ושם אמרו בטעם איסור אכילת חמץ בשעה ששית *אמרו עבדי רבנן הרחקה יתירא כי היכי דלא ליגע באיסורא דאורייתא ומי שעבר ואכל חמץ אחר חצות לוקה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בתחלת פסחים .

מצוה

ובאר זה שבן סורר ומורה מכלל מחוייבי מיתת בית דין *ובא לשון התורה בו בסקילה וכבר בארנו בהקדמות זה המאמר שכל מה שחייב *בו הכתוב* כרת או מיתת בית דין הוא מצות לא תעשה זולת הפסח ומילה כמו *שבארנו אם כן אחר ישרון זולל וסובא על התנאים הנזכרים בסקילה ידענו שהמעשה הזה מוזהר ממנו בהכרח ובאר העונש *ונשאר שנחקר על האזהרה לפי השרשנו לא ענש הכתוב אלא אם כן הזהיר ולשון גמרת סנהדרין (ד' סג) אזהרה לבן סורר ומורה מנין תלמוד לומר לא תאכלו על הדם רוצה לומר לא תאכל אכילה שהיא מביאה לשפוך דם והיא אכילת *זולל וסובא שהיא חייב עליה מיתה וכשאכל האכילה היא הרעה על הדרכים ההם אשר לא טובים כבר עבר על לאו ואף על פי שזה הלאו *הוא לאו* שבכללות כמו שבארנו בשרש התשיעי כי זה אינו רחוק שאחר שהעונש מפורש אין לחוש על האזהרה אם היא מן הדין או מלאו שבכללות *וכבר התבאר זה והקדמנו ממנו פעמים משלים* וכבר התבאר דיני מצוה זו בפרק ח' מסנהדרין .

מצוה קצו שהזהירנו מאכול בצום כפור ולא באר בתורה אזהרה לפעל הזה אבל זכר העונש וחייב כרת למי שאכל וידענו שהאכילה מוזהרת ממנו והוא אמרו כי כל הנפש אשר לא תענה וגו' ונכרתה וכתחלת כריתות כשמנו מחוייבי כרת מנו בכללם האוכל ביום הכפורים ובארו שם שכל מה שחייבין עליו כרת הוא מצות לא תעשה חוץ מפסח ומילה הנה כבר התאמת שהאכילה ביום הכפורים מצות לא תעשה ולפיכך חייבין על דוונה כרת ועל שנגתה חטאת קבועה כמו שבארנו בתחלת כריתות וכמו שהתבאר במסכת הוריות (ד' ט) שזה הדין לא יתחייב אלא במצות לא תעשה לבד לאמרו במחוייבי חטאת קבועה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ולשון *ספרא כי כל הנפש אשר לא תענה ונכרתה הרי זה עונש ענוי אבל אזהרה לענוי *ליום עצמו לא שמענו כשהוא אומר עונש מלאכה שאין תלמוד לומר *שכבר קל וחומר הוא מה *אם ענוי שאינו נוהג בימים טובים ובשבתות

*בערבי וא"א שבארו . יבנן שגדון בן זולל . יבנן זה המעשה שהוא . יבנן א"כ נריך . יבנן לפי שלא ענש . יבנן סורר ומורה . יעי' מ"ש הלח"מ בה' שניחת עשור (פ"א ה"ד) ולא ראה בכלן וכבר העיר עליו במעשה"כ כפ' אמור (ד' ע"א) ועי' בס' שיה ילקח ביומא שס וע"ע ברדב"ן ה"א בלשונות הרמב"ם (סי' כ"ד) ובשו"ת דבר שמואל (סי' ל"ד) . יבנן יבמות . יבנן שבארנו . יבנן ספרי . יבערבי ולשון המכילתא כל מהמלת כו' וזיתא במכילתא דרשב"י . יעי' שו"ת הרדב"ן ח"ב בלשונות הרמב"ם (סי' קמ"א) וח"ג (סי' תקמ"ה) ובשו"ת מהרש"ם ה"א או"ח (סי' כ"ה) . יבנן מין חמץ גמור יאלו אלו שאינן חמץ גמור ולמה בלו . יבנן שעיני היותם . י"הרמב"ן כאן חמה דהא הלכה כר"ש דהמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו אינו עובר בלא כלום וכן השיג הרשב"ד בה' חומ"ץ (פ"א ה"ח) ובמ"מ שם כתב לתרץ דדעת הרמב"ם שאין הלכה כר"ש אלא בלאחר זמנו אבל בלפני זמנו הדריגן לכללן דקיי"ל דר' יהודה ור"ש הלכה כר"י ע"ש בארוך . וכ"ה להדיא בס' מעשה נסים (סי' י"ג) דר' דניאל הבבלי הקשה גם הוא כן ור' אברהם השיבו כתיורן המ"מ ע"ש .

מצוה ר' שהזהירו שלא יראה חמץ רכל
 גבולנו כל השבעת ימים והוא אמרו ולא יראה לך
 חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבולך שבעת ימים
 ואין אלו שני לאוין בשני ענינין אבל הם בענין
 אחד ובבאור אמרו "פתח הכתוב בחמץ וסוים
 בשאור לומר לך היינו חמץ היינו שאור כלומר
 אין הפרש בין "החמץ עצמו ובין דבר המחמץ ומי
 שעבר והניח חמץ ברשותו אינו חייב מלקות אלא
 אם לקח חמץ בפסח וקנאו שיהיה עושה בו מעשה
 "ולשון התוספתא המשייר חמץ בפסח והמקיים כלאי
 הכרם אינו לוקה".

מצוה ר"א שהזהירו שלא ימצא חמץ
 ברשותנו ואפילו לא יהיה נראה "או היה פקדון
 והוא אמרו שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם
 וזה גם כן לוקין עליו בתנאי שיהיה שם מעשה כמו
 שזכרנו לפי השרשים שהניחו במסכת שבועות (ד' נ"א)
 ובבאור אמרו במקומות רבים עובר בבל יראה ובל
 ימצא ובתחלת מסכת פסחים (ד' ה') התבארו משפטי
 שתי מצות אלו ושם התבאר הענינים שהזהיר מהם
 באמרו ה"לא יראה בכל גבולך והענינים שהזהיר
 מהם באמרו" לא ימצא בבתיכם ושם התבאר כי
 ילמד "כל לאו ענין זולת מה שהיה אצלו ושהמקיים
 חמץ בפסח עובר בשני לאוין על כל יראה ובל
 ימצא".

מצוה ר"ב שהזהיר הנזיר משתות החמר
 והיינות שבשרש עירובם "מי הענבים והוא אמרו
 וכל משרת ענבים לא ישתה וכבר הפליג באזהרה
 מזה ואמר שאפילו החמץ היין או השכר שבו
 נתערב היין אינו מותר לשתותו והוא אמרו חמץ
 יין וחמץ שכר לא ישתה ואין *זה הלאו מצוה
 בפני עצמה כי אילו אמר יין לא ישתה וחומץ *יין
 לא ישתה היו שתי מצות ואמנם אמר וחומץ יין
 לא ישתה הרחקה מן היין והתבאר בגמ' נזירות (ד' ל')
 שאמרו משרת ענבים לאסור טעם כעיקר והראיה
 *על היותם מצוה אחת כי כששתה יין "והחמץ
 אינו לוקה שתיים כמו שנבאר אחר זה וכששתה
 הנזיר רביעית יין או חומץ לוקה".

מצוה ר"ג שהזהיר הנזיר מאכול ענבים
 וכשאכל מהם כזית לוקה והוא אמרו וענבים לחים
 לא יאכל.

מצוה ר"ד שהזהיר הנזיר מאכול צמוקים והוא
 אמרו ויבשים לא יאכל ואם אכל מהם *כזית לוקה.
מצוה ר"ה שהזהיר הנזיר מאכול גרעיני
 הענבים והוא אמרו מחרצנים ועד זג לא יאכל ואם
 אכל מהם *כזית לוקה.

מצוה ר"ו שהזהיר הנזיר שלא יאכל קליפת
 הענבים והוא אמרו ועד זג לא יאכל ואם אכל
 מהם כזית לוקה והראיה על היות אלו החמשה
 רוצה לומר יין וענבים וצמוקים וחרצן וזג כל אחד
 מהן מצוה בפני עצמה היותו לוקה על כל אחד
 ואחר מהם מלקות ולשון המשנה (מ"ד ל') והי ב
 על היין בפני עצמו ועל הענבים בפני עצמן *ועל
 החרצנים בפני עצמן ועל הזגין בפני עצמן ובבאור
 אמרו בגמרא נזירות (ד' נ"ה) אכל ענבים לחים
 ויבשים חרצנים וזגים וסחט אשכול של ענבים
 ושתה לוקה חמש וכשחשבו 'שם שיקיימו שזה התנא
 תנא ושייר ושיתחייב מפני שהוא נזיר יותר מחמש
 מלקיות אמרו והא שייר לאו דלא יחל ולא אמרו
 והא שייר חומץ כי לא יתחייב על היין והחומץ
 שתיים שהחומץ אמנם נאסר" כי שרש איסורו לא
 יסתלק ממנו בהפסדו וממה שראוי שתדעהו שאיסורי
 נזיר אלו מצטרפין כלם לכזית ולוקה על כזית מכלן.

מצוה ר"ז שהזהיר הנזיר מלהטמא למת והוא
 אמרו לאביו ולאמו לא יטמא וכשנטמא *בטומאת
 מת* בין בטומאות שמגלח עליהן בין *בטומאות
 שאינו מגלח עליהן לוקה".

מצוה ר"ח שהזהיר הנזיר "מהטמא באהל
 המת והוא אמרו על נפש מת לא יבא ובבאור
 אמרו בגמרא (מ"ד מ"ג) קרא מלא דבר הכתוב לא
 יטמא כשהוא אומר לא יבא להזהיר על הטומאה
 "להזהיר על הביאה ושם התבאר שהוא כשנכנס
 לאהל המת אחר שנטמא אינו לוקה אלא אחת
 ושהוא כשקרה לו טומאה וביאה כאחת חייב שתיים
 כגון שנכנס על "חולה בבית וישב שם עד שימות
 אותו

*כ"ה גם בערבי ו"א והיגוך (ס"י כ') שהוא מועתק מכאן וכן העתיקו לבן זו מש"ס דבינה (ד' ז') הזכר הרקיע
 בל"ת (ס"י מ"ד) והכ"מ בה' חומ"ס (פ"א ה"ב) וחלום לפנינו הני' שם פתח הכתוב בשאור וסוים בהמץ ועי' גל"ה שם.
 יבנ' בין המץ ושאור. י"בכ"י אחד של ערבי ובכ"א הסר זה, ועי' במ"מ בה' חומ"ס (פ"א ה"ג). יבנ' ואפילו היה. יבנ' בא"א
 שלפני חסר זה. יבנ' ילמד כל לאו מן האחר וזולת ענין מה שהיה מורה עליו ובכ"א שכל לאו מהם מודיע ענין בלתי
 הענין שמורה עליו הלאו האחר. יבנ' מן הענבים. יבנ' וההמר אינו. יכשמש זה בכ"י ותקניה ע"פ מ"ש בערבי ו"א.
 יבנ' וכשהשנו בו שיתקיים דבר נתנא, ובכ"א וכשהשתדלו לאמת שזה התנא. י"בערבי ו"א כתוב כך מפני שהחומץ אמנם נאסר
 צעבור עיקרו שהוא היין כמו שבארנו וכאלו הוא אמר שיעקר איסורו לא נסתלק ממנו בהפסדו. יבנ' מלהכנס. י"עי' זוהר
 הרקיע בל"ת (ס"י ס"ב) שהעתיק ג"כ כגון שנכנס לחולה בבית, והנה בגמ' שם אמרינן כגון דעייל כשהוא נוסס וכיון
 שהוא נוסס סופו להיות חלל דקיי"ל רוב נוססין למיתה עי' רש"י שם חבל סתם הולה לא ובערבי מפורש נוסס,
 ובכ"א כתוב חולה מסוכן, ועי' רש"י כחכות (ד' כ"ה) שפי' המסוכן הנוסס ועי' ירוש' גיטין (פ"ז ה"ה).

ס פ ר מצות לא תעשה המצות נו

וכן השכחה נוהגת בין בתבואה בין באילן וזה גם כן ניתק לעשה שאם עבר ולקחה חייב להשיבה לעניים והוא אמרו לגר ליתום ולא למנה יהיה וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת פאה ודע כי השרש אצלנו שכל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה כשקיים עשה שבה אינו לוקה ואם לא יקיימהו לוקה דמיון זה הפאה אם קצר אותה אינו חייב מלקות מיד שקצר אבל יש לו להשיב השבלים וכן אם דש אותם וטחן החטים ולש הקמח יתן מהבצק מה שהוא ראוי עליו מן הפאה ואם קרה שנאבדה אותה החטה בכללה או נשרפה לוקה כי לא קיים עשה שבה וכל שכן כשבטלו בידים כמו שאכל אותה החטה כלה ולא תחשוב שאמרם בגמרא מכות (ד' טו) אנו אין לנו אלא זאת ועוד אחרת והתבאר שאותה האחרת היא הפאה יחייב שדין זה אמנם בפאה לכד לא כי אבל ענין אחרת רוצה בו הפאה וכל מה שדינו דין פאה *לפי שהפרט והלקט והעוללות כל אחד מהם הוא לאו שיש בו קום עשה ואפשר בו מה שאפשר בפאה מן קיימו ולא קיימו *או בטלו ולא בטלו כי הכתוב שממנו למדנו שבפאה יש בה קום עשה הוא אמרו ית' לעני ולגר תעזב אותם וזה בא על הפאה והלקט *הפרט והעוללות אמר לא תכלה פאת שדך ולקט קצירך לא תלקט וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אותם ואמרו גם כן בעמר השכחה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולא למנה יהיה ואחר שמצאנו לשון הגמרא שהפאה הוא לאו שניתק לעשה והביאו ראייה על עשה שבה מאמרו לעני ולגר תעזב אותם הוא ראייה שאלו החמשה לאוין כלם לאו הניתק לעשה וכל זמן שקיים עשה שבה כמו שזכרנו אינו לוקה וכשיהיה בלתי אפשר קיום עשה שבה לוקה וכל זמן שיהיה אפשר לקיימו ואף על פי שהוא אינו מקיימו עדיין אינו לוקה אבל נצוה אותו לקיימו לכד ער שנדע שכבר עבר האזהרה ולא נשאר לו דרך אפשרות לקיים עשה שבה ואז הוא לוקה ושמע זה הענין והבן אותו.

מצוה

אותו האיש שימצאהו שנשטמא ובא באהל המת כאחת אבל כשנכנס לאהל המת הנה כבר קרמה הטומאה לכיאה כמו שהתבאר שם לפי השרשים שנתאמתו באהליות.

מצוה רט שהזהיר הנזיר מגלח והוא אמרו תער לא יעבר על ראשו ומי שיגלח ראש הנזיר גם כן לוקה *כי מגלח* כמתגלח ומעת שגילח שער אחת לוקה וכבר התבאר משפטי מצות גז' כלם במסכת המחוברת לזה.

מצוה רי שהזהירנו שלא לקצור כל הזרע אבל ישאיר ממנו *שאירית לעניים בקצה השדה והוא אמרו לא תכלה פאת שדך ולא זו ניתק לעשה שהוא כשעבר וקצר כל הזרע יתן לעניים שעור הפאה מהדבר הנקצר והוא אמרו לעני ולגר תעזב אותם כמו שבארנו במצות עשה והפאה נוהגת באילן גם כן כמו שנוהגת בשדה ומצוה זו נוהגת בארץ ישראל לכד מן התורה וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת המחוברת לזה.

מצוה ריא שהזהירנו שלא ללקט השבלים הנופלות בשעת קצירה אבל יעזוב אותם לעניים והוא אמרו ולקט קצירך לא תלקט וזה גם כן ניתק לעשה כמו שבארנו בפאה וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת פאה.

מצוה ריב שהזהירנו מבצור עוללות הכרם בעת בצירתו והוא אמרו וכרמך לא תעולל אבל יניח העוללות לעניים *ואין זה בשאר האילנות ואפילו הדומים לכרם כי האזהרה באטרו כי תחבט זיתך לא תפאר אחריו הוא שלא תקח השכחה מן הזית תדע *הדין לשאר אילנות בשכחה וזה גם כן ניתק לעשה וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת פאה.

מצוה ריג שהזהירנו שלא לקבץ הגרעינים שיפלו בכרם בעת בצירתו אבל יעזובם לעניים והוא אמרו ופרט כרמך לא תלקט וגו' וזה גם כן ניתק לעשה וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת פאה.

מצוה ריד שהזהירנו מקחת עומר השכחה והוא אמרו ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו

"הרמב"ן בהקדמתו למצות עשה העתיק מכאן הלשון וכן הדין בשאר אילנות ומצוה השיג על הרמב"ם ע"ש, וכנירסא שלפנינו כ"ה בח"א ובערבי, וחולס זה פלא דכמנהו שלח"ז דפרט כתוב בח"א וככ"י אחד של הערבי והוא הדין לשאר אילנות הדומים לכרם, יעי' בש"ס חולין (ד' קל"א) שנים שבאילן השכחה והפאה דכתיב כי תחבט זיתך לא תפאר אחריו ותנא דבי ר"י שלא תטול תפארתו ממנו אחריו זה שכהו ורש"י כחומש הביא עה"כ דלא תפאר מכאן שמניחין פאה באילן וע"ש בח"א, אכן מד' רבנו בכאן וכו' הי"ד בה' מתנ"ע (פ"א) משמע לכאורה דכולא קרא קאי על סכה וגם לענין פאה בל"ת ר"י לא הביא קרא דלא תפאר על פיאה באילנות ואפשר דכיון דמבואר מדעת רבנו דס"ל דדרשת הספרא לא תכלה פאת שדך אין לי אלא תבואה אילנות מנין ת"ל שדך דרשה גמורה הוא ועי' מים חיים להפ"ח בה' מתנ"ע שם ח"כ תו ח"ז לדרשת תנא דבי ר"י וכולא קרא אפשר לפרש דכשכה איירי וכו' הארכתי הרבה בפרט זה. יב"ב לכד חבל כי ענין, ובערבי וח"א לכד חבל ענין. יבערבי וח"א הל' שכבר נמנע ממנו ועבר האזהרה.

תחם שור כדושו והתבאר שאחד השור ואחד כל בהמה בלאו דחסימה אלא שדבר הכתוב בהווה ושוה הוא הדיש או שאר המלאכות לא תמנע מאכול בשעת מלאכה מהדבר שתעבוד בו וכל מי שימנעה לוקה ואפילו חסמה בקול וכבר התבאר משפטי מצוה זו *בשביעי ממזיעא.

מצוה רב שהזהירנו מעבודת הארץ בשנת שביעית והוא אמרו ית' שדך לא תזרע וכל מי שעבר על זה לוקה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בשביעית.

מצוה רבא שהזהירנו מעבודת אילן בשנה שביעית והוא אמרו ית' וכרמך לא תזמר ומי שעבר על זה *גם כן* חייב מלקות ולשון *ספרא הורע והזמיר בכלל היו ולמה יצאו להקיש אליהם מה זרע וזמיר מיוחדים שהן עבודה בארץ ובאילן *אף אני אין לי אלא דבר שהוא עבודה בארץ ובאילן* וכבר התבאר משפטי מצוה זו *גם כן* במסכת שביעית.

מצוה רכב שהזהירנו מלקצור^ה מה שהצמיחה הארץ מעצמה בשנה שביעית כמו שנקצור בכל שנה ובאור זה שאנחנו הוזהרנו מעבודת הארץ ומעבודת האילנות בשנת השמיטה כמו שקדם זכרו ומה שתצמיח הארץ ממה שזרע בה בשנה הששית והוא שיקרא ספיח מותר לאכלו ^{זמן התורה} בשנה שביעית אבל אינו מותר *לנו לקצרו אלא בשנוי מענינו הירוע והוא אמרו את ספיח קצירך לא תקצר אינו רוצה בו שלא יקצור אותו כלל כי הוא כבר אמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ואולם ירצה בו לא תקצור אותו כמו שתקצור אותו בכל שנה אלא כמו שיקצור דבר שהוא הפקר בלי הכנה ובלי תקון כמו שנבאר.

מצוה רכג שהזהירנו מאסוף מה שיצמחו האילנות מן הפירות *גם כן* בשנה שביעית כמו שנאסף פירותיהם בכל שנה אבל נעשה אותו בשנוי להורות שהוא הפקר והוא אמרו ואת ענבי נזיריך לא תבצר ובא הפירוש לא תבצר כדרך הבוצרים מכאן אמרו^ה תאנים של שביעית אין קוצין אותן במקצה אבל קוצין אותן בחרבה ואין דורכין ענבים בנת אבל דורך הוא בעריבה ואין עושין זיתים בכר ובקוטב אבל כותש הוא *ומכניס לבודרה* וכבר התבאר משפטי מצוה זו עם שלפניה במסכת שביעית.

מצוה

מצוה רמז שהזהירנו מזרוע כלאים והוא אמרו ית' שדך לא תזרע כלאים וכלאי זרעים אלו לא נאסרה זריעתם אלא בארץ ישראל ומי שזרעם שם חייב מלקות דאורייתא ובחוץ לארץ מותר וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת כלאים.

מצוה רמז שהזהירנו מזרוע תבואה בכרם וכן שאר ירקות וזה המין מן הכלאים יקרא כלאי הכרם והוא אמרו ית' לא תזרע כרמך כלאים ולשון ספרי לא תזרע כרמך מה אני צריך והלא כבר נאמר שדך לא תזרע וזה יכלול בלי ספק הכרם והזרעים אמרו מלמד שכל מקיים כלאים בכרם עובר בשנוי לאוין וזרע שכלאי הכרם אינן אסורים מן התורה אלא בארץ *ישראל ומי שזרעם בארץ ישראל* לוקה מלקות דאורייתא ובתנאי שזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד *ומדרבנן נאסרה זריעתם גם כן בחו"ל ומי שזרע בחו"ל חטה ושעורה וחרצן במפולת יד לוקה מדרבנן* אמנם הרכבת אילן לוקה עליו בכל מקום והאזהרה ממנה נכנסת תחת אמרו שדך לא תזרע כלאים וכבר התבאר משפטי מצוה זו *גם כן* במסכת כלאים.

מצוה ריז שהזהירנו מהרכעת כלאי בהמה והוא אמרו ית' בהמתך לא תרכיע כלאים וכל זמן שירביעם לוקה ותנאי שירכיב בידו אבר הזכר בנקבה כמכחול בשפופרת *אין ובאור אמרו (ג'מ' ד' 66) במנאפים עד שיראו כשהן מנאפים ובכלאים עד שיכניסו כמכחול בשפופרת] ואין ילקה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרק ח' מכלאים.

מצוה ריח שהזהירנו מעשות מלאכה בכלאי בהמה יחד והוא אמרו לא תחרש בשור ובחמר יחדו וכל זמן שיעשה בהם מלאכה כגון שיחרוש בהם או ידוש^ה לא ימשוך שניהם יחד לוקה לאמרו יחדו רוצה בזה שלא יהבר ביניהם יחד במלאכה אחת מן המלאכות אטנם מן התורה אינו חייב מלקות אלא על שני מינין אחת בהמה טהורה ואחת בהמה טמאה כגון שור והמור וכשחרש בהם או משך *או הנהיג לוקה אולם מדרבנן על איזה משני מינין שהיה הוא* לוקה וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת כלאים *בשמיני.

מצוה ריט שהזהירנו ממנוע הבהמה מאכול מהדבר שתעבוד בו *בשעת עבודתה כגון שתדוש בגורן או תשא תבן על גבה למקום למקום^ה לא תמנע מאכול ממנו והוא אמרו ית' לא

*כ"י: הבר המוקף ובודאי השמעת הסופר היא מפני השולח מליס, ונכדפס איתא זה רק בלי המלות עד שיראו כשהן מנאפין. *הפניס הוא כ"ש בערבי וז"ל וכ"כ רבנו להדיא בה' אס"ב (פ"א הי"ט) דנמנאפס עד שיראו כמנאפס ועי' ברא"ש יבמות (ד' כ"ד) שמביא מכה"ג שנמנאפס כמכחול בשפופרת ותמה עליו ועי' שו"ת נוב"ח (סי' י"א) ושו"ת משיכה נפש (סי' מ"ד) ושו"ת מהרי"א עניול (סי' ז"א). רבנן וימשוך ועי' מ"ש בזה לעיל בפסח דבר (אות ד', ד). י"ליתא בערבי וז"ל. רבנן ספרי, רבנן מלקור אילן. רבנן וענינו ידוע. רבנן אמרו הכמים.

אמרו השמר לך פן תעוב את הלווי ולשון ספרי השמר בלא תעשה פן תעוב בלא תעשה.

מצוה רל שהזהירנו שלא לתבוע המשאות בשנת השמיטה אבל ישמטו כלם יחדיו והוא אמרו שמוט כל בעל משה ידו וגו' לא יגש את רעהו ואת אחיו וזה אין חייבין בו מן התורה אלא בארץ ישראל בעת שתהיה שם שמיטת קרקע רוצה לומר היובל* אבל מדרבנן יתחייב כן בכל מקום ובכל זמן ואינו מותר לנוש המשאת שעברה עליה השביעית אבל ישמט וכבר התבאר משפטי מצוה זו בסוף מסכת שביעית.

מצוה רלא שהזהיר מהמנע להלוות* קצתנו לקצתנו מפני השמטה כדי שלא ישמט החוב* שהכתוב הזהיר מזה הענין* והוא אמרו השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר וגו' ולשון ספרי השמר בלא תעשה פן יהיה בלא תעשה כלומר שאלו שני לאוין* באו בזה הענין בזה אחר זה לחוק.

מצוה רלב שהזהירנו שלא למנוע צדקה מהאביונים מאחינו אחרי שנדע חולשת עינים ויכלתנו להחזיק להם והוא אמרו לא תאמין את לבבך ולא תקפץ את ירך מאחיק האביון וזה אזהרה מלקנות מדת הכילות ואכזריות* שתמנע מעשות הראוי*.

מצוה רלג שהזהירנו משלח עבד עברי ריקם* מעבודתנו כשיצא לחירות בסוף שש שנים אבל נעניקהו דבר מהוננו על כל פנים והוא אמרו וכי תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם וכבר התבאר משפטי ההענקה בפ"א מקדושין.

מצוה רלד שהזהירנו שלא לבקש המלוה מן הלוה כשנדע שאינו יכול לפרעו והוא אמרו לא

מצוה רכז שהזהירנו מעבוד הארץ בשנת היובל והוא אמרו לא תזרעו כמו שאמר בשמיטה שדרך לא תזרע וכמו שהשמיטה אסור בה בין עבודת הארץ בין עבודת האילן כך היובל ולפיכך אמר לא תזרעו על הכלל כולל ארץ ואילן ומי שעבר על לאו זה גם כן לוקה.

מצוה רכה שהזהירנו מקצור ספיח שנת היובל* גם כן כשאר השנים כמו שבארנו בשנה שביעית* והוא אמרו ית' לא תקצרו את ספיחיה*.

מצוה רכו שהזהירנו מלקבץ פירות האילנות בשנת היובל כמו שנקבץ בשאר השנים והוא אמרו לא תבצרו את נזיריה כמו שבארנו בשנה שביעית ובספרא אמרו לא תקצרו ולא תבצרו כמו שנאמרו בשביעית כך נאמרו ביובל רצה לומר כי הדין בשני אלו הלאוין אחד ומשפטי השמיטה והיובל אינן נוהגין אלא בארץ ישראל*.

מצוה רכז שהזהירנו שלא למכור* אחוזתנו בארץ ישראל מכירה קיימת והוא אמרו והארץ לא תמכר לצמיתות והתבאר משפטי מצוה זו בסוף ערכין.

מצוה רכח שהזהירנו משנות מגרשי הלויים והוא אמרו ושדה מגרש עריהם לא ימכר ואתה יודע לשון התורה שניתן ללויים ערים ומגרש ושדה מגרש כלומר אלף אמה מגרש ואלפים חוץ מהם לשדות וכרמים כמו שהתבאר בסוטה (ד' כז) ובאה האזהרה ללויים שלא לשנות אלו הגדרים שלא ישיבו העיר מגרש ולא המגרש עיר ולא השדה מגרש ולא המגרש שדה והוא אמרו לא ימכר באה הקבלה שענינו לא ישונה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בסוף ערכין.

מצוה רכט שהזהירנו מעווב הלויים והתעלם מהם בנתינת חקיהם ושמתם ברנל והוא

*כנ. ספיחיה כמו שאסור השנה השביעית. יבשני כ"י של ערבי וא"א יש כאן הוספה, ישראל [ובתנאי שהיו יושבים עליה ר"ל שיהיה כל שטח במקומו כמו שבארנו במ"ע]. יבנ. ערים ומגרשים כלומר. יבנ. בעירובין והנה לכאורה מכאן משמע מללא הזכיר רבנו דגס בשאר ערי ישראל אסור לשנות משמע דנירסתו היתה בש"ס סוף ערכין אבל בערי ישראל עושין שדה מגרש ומגרש שדה כמו שהגיה הכה"ו שם, ונש"ך הו"מ (ס' קג"ה ס"ק י"ב) כתב דהילקוט בפ' בהר מביא שתי הלשונות במשנה שם לשון ראשון ר"ל אומר עושין שדה ומגרש שדה עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה והכרית ללשון ראשון עיקר מש"ס דכ"ב (ד' כ"ד) וסיים דאשתמיטתיה גמ' זו וגם תמה על שאר מפרשי המשנה שלא השגיחו להגיה כן בכל ש"ס ומשניות ע"ש, ואולם בס' שמ"ק כ"ב שם הביא שתי הגירסות לר"א ומפרש שם פשט הש"ס חפ"י לחדך גירסא ע"ש ובימי הש"ך עדיין לא היה השמ"ק נדפס (ויוטרי כעת כה"ג במק"א ע' בש"ך חו"מ (ס' ע"ח ס"ק י"ב) דהק' בש"ס דכ"ב (ד' ה') והובית מזה דין חדש ולפנינו בשמ"ק שם מובא ק"ו זו כשם הרבה ראב"ט ומתל"ט בלשון אחר ומובא דלא ס"ל דיתו כל הש"ך ז"ל וע"פ (ס' פ"ו ס"ק י"א) דהאר"י הש"ך ז"ל הרבה מאלד לפרש פי' חדש בש"ס וסיים ובתנאי שתכנסו הראב"ט ומקום הניחו לי מן השמים להתגדר בו ע"ש וכבר נמלא פי' זה בשמ"ק בכתובות שם, וכעת מלאתי בכת"מ חו"מ (ס' י"ז) שגם הוא ז"ל העיר בנידון ידידי שם על הכ"ך מד' השמ"ק וכתב דלא תפסע בלשון הימים) ואמנם בס' ה"ד בה' שמיטה ויובל (פ"ג) פסק הרמב"ם וכן בשאר ערי ישראל ועי' מל"מ שם, וזה נעלם מבעל תפארת ישראל בערכין שכ' וככ"ב גרסין דלר"א עושין שדה מגרש ומגרש שדה וכן משמע מהרמב"ם שלא הזכיר יבנל ערי ישראל ע"ש.

לא תקח מאתו נשך ותרבית והתבאר בגמרת מציעא (ד' סה) שזה הלאו גם כן למלוה הוא אבל אלו כלם לאוי יתירי כמו שבארנו בשרש ט' שהם כלם בענין אחד נכפלו והוא שיוהר המלוה מהלוות ברבית וכבר התבאר משפטי מצוה זו בחמשי מציעא.

מצוה רלז שהזהיר הלוה שלא ללוות ברבית ^ל גם כן וזה כי אלו לא באה אוהרה ללוה שלא ללוות ברבית* היה ההיקש שיהיה המלוה עובר כי הוא החוטא והלוה בלתי עובר כי הוא ה'רצה בחטאו ושיהיה* זה דומה לאונאה שיעבור עושה האונאה לא מי שנעשית לו האונאה ולכן באה האזהרה גם כן* ללוה ללוות ברבית והוא אמרו לא תשיך לאחוך ובא הפירוש לא תנשך ובבאור אמרו בגמרא מציעא (ד' סה) לזה עובר משום לא תשיך ומשום ולפני עור לא תתן מכשול כמו שנבאר בזכרנו המצוה היא.

מצוה רלז שהזהירנו מהתעסק בהלוואת רבית בין הלוה והמלוה לא להיות ערב לאחד מהם ולא להיות עד עליהם ולא לכתוב כיניהם שטר במה שהסכימו עליהם מענין הרבית והוא אמרו לא תשימונ עליו נשך ולשון גמרא מציעא (ס"ג) ערב ועדים אינן עוברין אלא משום לא תשימונ וגו' ושם

לא תהיה לו כנשה* ובגמרת מציעא (ד' סה) מנין לנושה בחבירו מנה ויודע שאין לו שאסור לעבור לפניו תלמוד לומר לא תהיה לו כנשה ובמכילתא לא תהיה לו כנשה שלא תראה לו בכל זמן ודע שהאזהרה זו כוללת גם כן מי שיבקש חוב של רבית וכן אמרו שמי שילוח ברבית עובר על* אמרו לא תהיה לו כנשה כמו שאבאר במה שאחד זה.

מצוה רלח שהזהירנו מהלוות ברבית והוא אמרו ית' את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך ושני לאוין אלו אמנם הם בענין אחד ובאו לחזוק וכדי שיהיה מי שילוח ברבית עובר בשני לאוין לא שהם שני ענינים כי הנשך הוא הרבית והרבית הוא הנשך ובגמרת מציעא (ד' ס') אמרו אי אתה מוצא נשך בלא תרבית ולא תרבית בלא נשך ולמה חלקן הכתוב לעבור עליו בשני לאוין ושם אמרו דאורייתא נשך ותרבית חדא מלתא היא ושם אמרו גם כן* השתא דכתיב את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך קרי ביה הכי את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית ובנשך ובמרבית לא תתן אכלך הנה יהיה כל מה שילוח ברבית כספך או פירות כבר עבר בשני לאוין מחובר אל שאר לאוין שבאו גם כן במלוה לחזוק כי הנה נכפלה האזהרה זו בלשון אחר ואמר

ע"י כ"מ ומ"ע בה' מלוה ולוה (פ"א ה"ג) שהביאו המקור מדנפסס והנה בלח"מ כ' אהא דכתוב ברמב"ם שם אסור לחדם להרחות עלמא דמשמע ליה לניכנו דהוא רק איסורא בעלמא ולא הביא מחאן. יבג. ברבית או כסף. ² (במל"מ בה' מלוה ולוה (פ"ד) האריך הרבה אם יש איסור ללוה קודם נתינה או דוקא כבעת נתינה והעיר גם מהא דלמרינן גפ' זה טורר נר בנייתוס אסחידו פליה תרי סהדי חד אמר קמי דידי אויף כריביתא וח"ל לדידי אויפן כריביתא ופסליה דבא ופריך והא רבא הוא דלמך לוח כריבית פסול והמדרכי זוקי לה להאי כבאל לקח הכרית עדיין דל"כ אינו נאמן נכוס דהוא נוגע בעדות הכי דלע"פ שהלוה לא נתן רבית אפי' פסול בעדות מכוס דלוח דלא תשיך עבר ליה משעת הלואה ואפ"ר לומר מאי דפסליה רבא היינו מכוס דעבר אלפני עור כו' ע"ש וכו' מלבן רבנו הכה מבעת דדעתו דלפי' קודם נתינה גמי יש איסור ללוה, והנה הרב"ש הביג על המדרכי ה"ל משום דהא שם בעובדא דבר כנייתוס דמב"ה כבר הק' דלמך לדידי אויפן כריבית היינו מכוס דלוח אדם מכוס עלמא רבע והיינו דפלגינן דטורי' ומה שמעיד על עלמו הוה כאלו לא העיד כלל רק הוה כאלו העיד רק על בנייתוס שהלוה כריבית ולא הזכיר למי ועוד אפי' לא הי' משיס עלמו רבס בעדותו כגון בהי' הנגזל מעיד בגזל ג"כ מאטרף לפסול מכוס דהרס קרוב אלל עלמו ולא שייך בי' פדות כלל והביא ראי' מהא דכתבו רטותא בפ' חוקת הכתים גבי תנו מנה לכני פירי דלוח דנין כדייני אותה העיר ופריך בה"ס וליבלקי כי תרי מינייהו ולידייני וקפי' להו לרבותא ז"ל והיכי מהיני סילוק הא בעינן תחלתו וכוסו ככשרות ותירלו כיון דליניכו הוו בעלי דכריס אינן בתורת פדות כלל למקרי' עדים פסולים, וא"כ הכי כנ"ד דמה שמעיד על עלמו אין ע"ז תורת פדות כלל דפלגינן דטורי' והוה כאלו העיד רק על מכוס זמ"ד הרב"ש, אכן הב"ך בחו"מ (ס' ל"ד כ"ק כ"ח) הביג עליו דנהי דפלגינן דטורי' היינו אם אין אנו חושדין אותו לנוגע אבל היכא דאנו חושדין אותו לנוגע א"כ א"ל טוב להאמינו דלמחא כבביל עלמו מעיד כן והראי' מדברי הרטותא בפ' חוקת אינו ראי' דהא עכ"פ סילוק בעינן ואי לא"ה נהי דלא הוה עד מ"מ נוגע הוו מקרי ע"ש בלח"מ, ול"כ פסול דגם הרב"ש מודה היכא דהוה נוגע באינו מעיד והוא פסול אלא דמפ"ש הא דלדידי אויפן כריבית מיירי גם כדבקיל מיני' הרבית אלא באין הלוה מנכ"ש שיחזיר לו רק מעיד לפסול והוה דומיא דלסקי כי תרי בגס כאן הלוה מהלך עלמו מן הכרית והביא ראי' מהא דנגזל מעיד דהתם ליכא למימר דלא בקיל מיני' דא"כ לא הוה גזול ולאפוקי ממה שמוכח מדברי המדרכי דדוקא כבאומר דלא בקיל מיני' אכל אי אמר דבקיל מיני' אף דמבלק את עלמו ואינו מנכ"ש כלל שיחזיר לו אפי"ה כיון שמעיד לדידי אויפן כריבית אמרינן כיון דנטלה מקלתן לענין בא"ש להחזיר לו בעלה כולה מדלח מוקי המדרכי באינו מנכ"ש שיחזיר לו מוכח דלפי' ככה"ג אינו מעיד להמדרכי וס"ל דדוקא לענין דלא משיס עלמו רבס אמרינן פלגינן דטורי' דלגבי נפשי' הוה כע"ד ולא עד אכל לענין ממון אם אומר בלקח ממנו רבית מקרי עד פסול ונטלה טולה כמו בפלגינן רבס כורי לפי' הראב"ד ל"א דליתא דלפי' בנייתוס מכת ממון מקרי בעל דבר ומביא ראי' מהא דנגזל מעיד על הגזול ומפי' רטותא והוה פסול ותנוגי' על הב"ך דמכוס לי' להריב"ש עושה). יגס בא"ל חסר זה, יבג. הוה אינו רוצה בהמכוס, ובא"ל הוה רוצה בהמכוס.

וזה הוא בשכיר ישראל כלבד והוא עכב שכרו עובר עליו בלא תעשה ואולם שכיר גוי עובר עליו בעשה והוא אמרו ביומו תתן שכרו*.

מצוה רל"ט שהזהירנו מלמשכן הלויים בדינו אלא כמצות הדין וכיד שלוחו לא שנבא אנחנו לבית הבעל חוב ונמשכן אותו והוא אמרו לא תבא אל ביתו לעבט עבטו ולשון המשנה (כ"מ ד' קיג) המלוה את חבירו לא ימשכנו אלא בבית דין ולא יכנס לביתו ליטול משכנו שנאמר בחוץ תעמוד וגו' וזה הלאו ניתק לעשה והוא אמרו השב תשיב לו את העבט וכן התבאר בסוף גמרא מכות (ד' טו) ודע שאם לא השיבו ולא קיים עשה שבו 'חייב מלקות ומחשב דמי משכון כמו שהתבאר בסוף מכות וכבר התבאר משפטי מצוה זו בתשיעי ממציעא.

מצוה רמ שהזהירנו ממנוע המשכון מבעליו בעת שהוא צריך אליו אבל נשיב לו כלי יום ביום וכלי לילה בלילה כמו שבא לשון המשנה (כ"מ ד' קג) מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום והאזהרה *שבאה בזה הוא אמרו* לא תשכב בעבטו ולשון ספרי לא תשכב ועבטו אצלך אבל החזר לו מה שאי אפשר לו לעבוד בלעדיו לעניותו *כמו שבאר ואמר כי הוא כסותה לבדה הוא שמלתו לערו וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפ"ט ממציעא.

מצוה רמא שהזהירנו שלא למשכן אלמנה בין עניה בין עשירה *והוא אמרו לא תחבל בגד אלמנה ולשון המשנה אלמנה בין שהיא עניה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה* שנאמר ולא תחבל בגד אלמנה והתבאר משפטי מצוה זו בתשיעי ממציעא.

מצוה

ושם התבאר כי הסופר *משיג בעדים והערב ושם התבאר גם כן שזה הלאו שהוא לא תשימון עם היותו בא על האמצעיים כבומר המתעסקים בענין ההוא² הנה הוא כולל המלוה גם כן ולכן יהיה מלוה ברבית עובר 'ששה לאוין אחד מהם לא תהיה לו כנושה והשני לא תתן לו בגשך והשלישי ובמרבית לא תתן אכלך והרביעי אל תקח מאתו נשך והחמישי לא תשימון עליו נשך והששי ולפני עור לא תתן מכשול ושם אמרו ואלו העוברים בלא תעשה המלוה והלוה והערב והעדים ורכבים אומרים אף הסופר *עוברים על לא תתן לו ועל לא תקח ממנו ועל לא תהיה לו כנושה ועל לא תשימון עליו נשך ועל לפני עור לא תתן מכשול ובגמרא אמר אבוי מלוה עובר בכלל לזה 'עובר משום לא תשיך ולפני עור לא תתן מכשול ערב ועדים אינן עוברים אלא משום לא תשימון והעובר על לאו זה אם היה רבית קצוצה הנה נוציא אותה ממנו ונחזירה למי שנלקחה ממנו.

מצוה רל"ח שהזהירנו 'מדחות השכיר ושלא לאחר שכרו אצלנו והוא אמרו לא תלוין פעלת שכיר אתך עד בקר וזה שאם היה שכיר יום הוא גובה כל הלילה לאמרו עד בקר ואם היו שכיר לילה הנה זמן פריעתו כל הלילה וכל היום ולא תבא השמש קודם שיפרעהו והוא אמרו ביומו תתן שכרו ולא תבא עליו השמש ולשון המשנה (כ"מ ד' קי) שכיר יום גובה כל הלילה ושכיר לילה גובה כל היום ואין זה שתי מצות ואמנם היא מצוה אחת ובאו בה שני לאוין כדי להשלים דין המצוה וזה שאנחנו באלו שתי הלאוין ידענו זמן הפרעון מתי הוא וכבר התבאר משפטי מצוה זו בט' ממציעא *ושם התבאר

כ"ה הלשון בערבי שכתב רבנו והנאך תבין אן אלסופר לאחק באלעדים ואלערב, ועשה אכן תבון לתרגם את המלה הערבית לאחק במלת השג שאין לה ככאן כל טעם והי"ל לתרגמה במונח הערף, הנכלל ג"כ בביאור מלה זו, ואפשר דמש"ה תקנו מאמר זה כדפוס וכתבו תחתיו ושם התבאר שהסופר והעדים ג"כ עוברים כמ"ש בנדפס, ובא"ח שלפני הסר מנסא זה לגמרי, ועי' בזה בשו"ת רדב"ז ח"א (סי' שי"ז). ב"בערבי ואל"ח ליתא לזה. יעי' שו"ת רדב"ז ח"ב בלשונות הרמב"ם (סי' שי"ג). יכ"ה גם בזה מלוה ולוה (פ"ד ה"ב) ובמ"מ העיר דהא בגמ' איתא לזה עובר משום לא תשיך לאחיק ולאחיק לא תשיך ולפני עור לא תתן מכשול והן ג' לאוין והגיה ב"ע ובלח"מ דחק לתרץ ע"ש, ואנו רואין בכאן דלדקו דברי הרמב"ם משום שהיתה לו כן הגי' בש"ס, שו"ר בשו"ת פמ"א ח"ב (סי' ע"ג) שכי' ואפשר שהרמב"ם הי' לו גירסא אחרת כנוו שמלחתי בילקוט כו' ואפשר שאין חילוק בין הגי' אלא נקט לישנא דלא תשיך וזה נאמר שני פעמים כו' ואפשר שגרסינן נמי רק לא תשיך והסופר כתבו לאחיק ופירושו הכי והלוה עובר בשנים לא תשיך ר"ל לאו דלא תשיך נאמר ב' פעמים ולפני עור נמי עובר עכ"ר, והנה הרא"ש העתיק ג"כ כגי' רבנו ע"ש. ה"כ. שלא לרמות ועי' לעיל בפתח דבר (אות ה', ג'). 'כס' הי"ד בזה מלוה ולוה (פ"ג ה"ד) ע"ש משמע דאף אם משכנו שלא ברנונו בהון אסור מה"ט עי' כן בדו"פ וסמ"ע (סי' ז"י) ועי' בלח"מ שם שהיא ד' התוס' דהוא מדרבנן ותמה על הרמב"ם דמג"ל הא, אמנם הדבר מפורש בספרי בפ' כי תלא לא תבוא אל ביתו יכול לא ימשכנו בפנים אבל ימשכנו בחוץ ת"ל לעבטו עבטו בחוץ כו' ע"ש ובסמ"ג (לאוין קפ"ו) ובקריית ספר (אזהרה שי"ד) הביאו באמת דינא דמנחון מהך ספרי, וכעת ראינו צורע אגריס על הספרי דהעיר מדנפשיה דמוה הספרי ראי' לשיטת הסוכרים דאסור מה"ט ולא ראה את הסמ"ג וק"ס, אמנם מדלא הזכיר רבנו הכא את הספרי כדרכו בספרו זה תמיד ונס' ל' הזכיר מפורש דבחוץ ג"כ אסור משמע דהוא רק דרבנן כד' התוס' וכ"ה בנמוקי'. 'בערבי ואל"ח הגי' אינו הייב מלקות ועי' מ"ש לעיל בפתח דבר (אות ו').

ספרי בזה הענין "שנארתו לך" אמרו מה רחים ורכב מיוחדים שני כלים ומשמשין מלאכה אחת וחייבין על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו כך כל שני כלים שממששין מלאכה אחת חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו פירוש המאמר *וענינו אף על פי שממששין מלאכה אחת חייב על זה בפני עצמו *ועל זה בפני עצמו* וכשעבר ומשכן *ילקח ממנו ויושב לאומן ואם *אבד או נשרף קודם שישיבהו לוקח וכן הדין בבגד אלמנה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בתשועי ממציעא .

מצוה רמג שהזוהירו שלא לנגוב איש מישראל והוא אמרו בעשרת הדברות לא תגנב ולשון מכילתא לא תגנב *הרי אזהרה לנגוב נפש *ובגמרא סנהדרין (ד' טו) אמרו אזהרה לנגוב נפשות מנין רבי יאשיה אומר מלא תגנב רבי *יונתן אומר מלא ימכרו ממכרת עבד ולא פליגי מר *קא חשיב לאו דגניבה ומר *קא חשיב לאו דמכירה שלא יקיימו עליו העונש עד שיגנוב וימכור וכשעבר על שני לאוין אלו הוא חייב חנק כאמרו ית' ונגב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת וכבר התבאר משפטי מצוה זו *ביא מסנהדרין .

מצוה רמד שהזוהירו שלא לנגוב ממון והוא אמרו ית' לא תגנבו ובמכילתא לא תגנבו הרי האזהרה לנגוב ממון והעובר על לאו זה הוא חייב לשלם מה שזכר הכתוב אם תשלומי כפל או תשלומי ארבעה וחמשה או להשיב קרן לבד ובספרא לפי שנאמר בגניבה שנים ישלם למדנו עונש אזהרה מנין תלמוד לומר לא תגנבו על מנת למיקט כלומר לצער הבעלים ולהטריין ואחר כן תשיבהו לו לא תגנבו על מנת לשלם ארבעה וחמשה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בשביעי מקמא .

מצוה

מצוה רמב שהזוהירו מחבול כלים שעושין בהם בני אדם הכנת מוונותיהם כגון כלי הטחינה וכלי הלישה וכלי הבישול וכלי שחיטת הבהמות וזולת זה מה שיקבצו שם דבר שעושין בו אוכל נפש *והוא אמרו ית' לא יחבל רחים ורכב כי נפש הוא חובל ולשון המשנה לא רחים ורכב בלבד אמרו אלא כל דבר שעושין בו אוכל נפש* שנאמר כי נפש הוא חובל ונשאר שנבאר לך הנה אמרם (כ"מ ד' קטו) וחייב משום שני כלים שנאמר לא יחבול רחים ורכב כי זה יביא לחשוב שהן שתי מצות וכל שכן באמרם וחייב על הרחים בפני עצמו *ועל הרכב בפני עצמו* וענין זה המאמר שכל מי שימשכן כלי שעושין בו אוכל נפש עובר על מצות לא תעשה כמו שהתבאר ומי שימשכן כלים רבים כל אחד מהן עושין בו אוכל נפש חייב על כל כלי וכלי כגון שימשכן כלי הטחינה וכלי הלישה וכלי עשיית הפת וזה מה שאין צריך לו באור שהוא כמו שחבל בגד אלמנת ראובן ובגד אלמנת שמעון *ובגד אלמנת לוי* שהוא עובר על כל בגד ובגד ואמנם *ענין השאלה במי שחבל שני כלים בשניהם יחד יעשה אוכל נפש *ולא יספיק האחד מהם בלתי האחר בעשיית אוכל נפש* אם נאמר אחר שהאוכל אמנם תשלם עשייתו בשניהם *יחד הנה שניהם *כגון כלי אחד ויהיה חייב משום כלי אחד או אחר שהם שני כלים חייב על כל אחד בפני עצמו ובארו לנו שהוא חייב עליהם משום שני כלים אף על פי שבקבוץ שניהם תעשה המלאכה כעין רחים ורכב שלא תעשה הטחינה באחד *משניהם לבד האחר כשהוא אם חבל רחים ורכב יהיה כמו שחבל עריבה וסכין השחיטה שהם שני כלים כל אחד עומד למלאכתו וזה הוא ענין אמרם וחייב משום שני כלים לא שהן שתי מצות ולשון

*כנן באחד לכדו ולשון משנה לא יחבל רחים ורכב ולא אלו בלבד אמרו אלא כל דבר שעושין בו אוכל נפש שנאמר כי נפש הוא חובל שחייב עליהם משום שני כלים, וכפ"ה אשתרכובי הוא דאשתרכובי לכאן מה שנשמט לעיל כשמוך . יבנ ולקח ממנו יוציאהו מידו ויושב לבעליו ועי' מ"ש לעיל בפתח דבר (אות ז', ט"ו). יבנ, ואם עבר ונשרף . יבנ, ר' יוחנן . יבנ, בא' מסנהדרין . יכ"ה גס כס' ירחים (סי' רנ"ה) אבל בא"ה וערבי כחוב ת"ל לא תגנובו לא תגנובו ע"מ למיקט, והנה עי' בלח"מ בה' גניבה (פ"א ה"ב) שכתב דעת הרמב"ם דע"מ למיקט הוא רק מדרכנו וכן כ' שם דהרמב"ם לא היתה לו הני' בצרייתא ע"מ לשלם תשלומי כפל ולא ראה ככאן וההיטוך שדרכו להעתיק ד' רבנו כתב ג"כ (סי' רכ"ד) דע"מ למיקט מה"ת, והנה גס דעת הגאון ר"ח מוהלאוין בשו"ת הוט המשולש (סי' י"ז) דע"מ למיקט הוא מדרכנו ע"ש, ובבאר יעקב כיו"ד (סי' קס"א) כתב להק' מהא דאמרינן בב"כ (ד' ע"ז) שאיוב היה גזול שדה יתומים ומשכיהם ומחזירם והוכיח מזה דע"מ למיקט וע"מ לשלם ת"כ הוה דרכנו וזיתומים לא גזרו ועי' בתו"ח ובמהר"ם ש"ף שעמדו בזה וכן הק' זקני הגאון ר"ח ברודא כפסרו אבל אחרים, ואולם בהי' הרמ"ה לב"כ הרגיש בזה ותיקן דרכא הוא דקאמר לזה ולשיטתו אזיל דאמר דאיוב מאוה"ע היה אבל בישראל אה"י דאסור, ועי' בתענית (ד' כ"ב) דידך ניהו וסקליהו מיך ובהנהות ריעב"ך שס, ועי' בתו"מ (סי' שג"ט ס"ב) אסור לנגזל אפי' ע"מ לשלם דבר יפה ממנו וי"מ שאומר דהיינו אם אין התשלומין בעין שאם הם בעין כיון שהם יפים מהדבר שלוקח זכות הוא להם כו' והכ"ה הק' ע"ז מהא דאסור לנגוב ע"מ לשלם כפל וכתב להק' בין גניבה לנגילה ע"ש והש"ך כתב והכ"ה תירץ בדוקק ע"ש מה שתי' הוא ז"ל, ולכא' מהא גופא ראי' דלמה פשטו בהכונס האיביעי' דמהו לטול. גדישאין דשטרין ע"מ לשלם כו' מדכרי קבלה מהכול ישיב כו' אמאי לא פשטו לי' מהא. דלא תגנובו ע"מ לשלם כפ"כ דאסור

לקיחת מה שאצל אחר באונס והכרחי במריבה כמו שיעשו הגוולים 'בררכים והוזהרנו מן הפועל הזה באמרו לא תגול והעושה הוא שיהיה לזולתך אצלך דבר בעין רוצה לומר שקבלת עליך ובאמונתך ותחזיק בו ולא תתנהו לו *אם באונס או לא באונס אבל *בדחיה ורמיה הוזהרנו גם כן מן הפועל הזה באמרו לא תעשק *ובבאור אמרו *בספרא לא תעשק עושה שהוא של ממון ואיזה זה הכובש שכר שכיר וכן כל מה שדומה לו ואמנם המשיל בשכר שכיר בעבור שהוא חוב גמור עליך ואף על פי שהוא לא נתן לך מאצלו ממון ולא הגיע לידך מצדו ממון עם כל זה אחר שבא לו אצלך *חוב ידוע הוזהרת מהחזיק בו וכבר נכפלה האזהרה בו בזה הענין ולקח דמיון זה הענין בעצמו ואמר לא תעשק שכיר עני ואביון ירצה בו לא תעשוק השכיר כי הוא עני ואביון כמו שאמרו בו ולא תבא עליו השמש כי עני הוא ולשון ספרי לא תעשק שכר שכיר עני ואביון והלא כבר נאמר לא תגול מלמד שכל הכובש שכר שכיר עובר משום כל תעשק וכל תגול וכל תלין ומשום ביומו תתן שכרו ושם אמרו בפירוש *אמרו עני ואביון ממהר אני לפרוע על ידי עני ואביון והעובר על העושה דינו ודין הגולן שיהא אמר וכחש בעמיתו כפקדון או בתשומת יד או בגול או עשק את עמיתו .

מצוה רמח שהוזהרנו שלא לכחש החובות שנתחייבנו בהם והפקדונות שהפקדו אצלנו והוא אמרו לא תכחשו והתבאר שבממון הכתוב מדבר ולשון 'ספרא לפי שנאמר וכחש בה ונשבע על שקר

מצוה רמה שהוזהרנו *שלא לגול *הוא לייטול *מה שאין בו לנו זכות באונס והכרח והוא אמרו לא תגול וכן פירשו בעלי הקבלה לא תגול כענין *שנאמר ויגול את החנית מיד המצרי וזה לאו הניתק לעשה והוא אמרו והשיב את הגזילה *אבל הוא *אפילו בטל את העשה שבה אינו לוקה לפי שהוא לאו שניתק לתשלומין שאם שרף את הגזלה או השליכה בים יתן מה שהיתה שוה ואם כפר בה ונשבע לשקר יוסיף חומש ויקריב קרבן אשם כמו שהתבאר במקומו וכן התבאר בסוף סכות (ד' טו) וכבר התבאר משפטי מצוה זו *בתשיעי ועשירי מקמא .

מצוה רמו שהוזהרנו שלא לגנוב תחומי הארץ והוא שנשנה גבולי הארץ שיהיה בינינו ובין זולתנו עד *שיהיה אפשר למשקר שיאמר שקרקע זולתו הוא שלו והוא אמרו ית' *לא תסיג גבול רעך ובספרי אמרו לא תסיג גבול רעך *והלא כבר נאמר לא תגול ומה תלמוד לומר לא תסיג מלמד שכל העוקר תחומו של חברו עובר שני לאוין יכול אף בחוצה לארץ תלמוד לומר בנחלתך אשר תנחל בארץ *בארץ ישראל עובר בשני לאוין ובחזק לארץ אינו עובר אלא משום *לאו אחר כלומר *לא תגול הנה התבאר שלא זו מיוחד בארץ ישראל .

מצוה רמז שהוזהרנו *מהחזיק במה שאצלנו בעין *שהתחייבנו בו *שלא לעכב אותו ולא נתנהו והוא אמרו לא תעשק וזה שהגנבה *היא לקיחת מה שאצל אחר בתחבולה ובסתר והוזהרנו מהפועל ההוא באמרו לא תגנבו כמו שבארנו והגול הוא

ע"מ לשלם רק קרן, ועי' מדרש תנחומא בפ' נח היכא דקא בעי למיתן מתנה לההוא נגול ולא בעי לקבולי אומר אנגוב מיניה כי היכי דהכני ליה ושלם ליה תשלומי כפל א"כ שבק מאני בדוכתא דלא מינער או זוזי ופשע ואשכחניהו אינש אחרינא זאמר אקניטנו עד דיתבעהו ויזדהר במאניה זימנא אחרינא ולא ליפשע מאי כו' ת"ש דתניא לא תגנב ע"מ למיקט לא תגנב ע"מ לשלם ת"כ מ"ט קרא יתירא הוא דכתיב לא תגול וכן הלכה ע"כ, ועי' בריעב"א בכ"מ (ד' ס"א) דכ' דז"ע למה לא אמר לא תגול ע"מ למיקט ואפשר דמניבה אחיא ולא איצטריכי ליה ע"ש.

ע"י שו"ת ה"ג (סי' מ"ו) . יבג. שניתק לעשה לתשלומין, ועי' בס' הי"ד בה' גזילה (רפ"א) דכאיתא בעין הוא לאו הניתק לעשה ובליתא בעין הוה רק ניתן לתשלומין וכן דעת הרא"ה עי' ריטב"א מכות (ד' ט"ו), ואמנם במלהמות וברא"ש כ"מ (ד' כ"ו) מבואר דגם בדמים מקיים המ"ע, ועי' כן בתו"כ במקומו דיליף שא"ס חזן הגזילה בעין דמשלם דמיס מקרא ושלם אותו בראשו ועי' בזב"ת היו"ד (סי' ע"ז) ובחי' הארכתי בזה ועי' מ"ש בקונטרסי פרי חיים (סי' ע"ו) ולכאורה יהיה איך שיהיה הלשון כאן ניתק אפשר דע"ס היא וז"ל ניתן כלשונו של רבנו בכ"ד בזה בס' הי"ד . יבג. בו' מקמא . יבא"א עד שיתכן למחזיק שיחזיק בארץ זולתו . יבג. ללמד שבארץ עובר, והנה עי' סמ"ע (סי' שע"ו) שעל הא דמבואר שם בחו"מ דכא"י עובר בב' לאוין כתב כ"ה גם ברמב"ם אבל בטור לא נזכר לאו דלא תגול כו' משום דקרקע אינה נגזלת ועי' כן בדו"פ, ותמוה דהא הך דינא הוא מספרי כמ"ש כאן, ועי' במ"מ בה' גניבה (פ"ו) שהראה מקור הספרי מדנפשיה, ועי' בתורת חיים בכ"מ (ד' ס"א) מ"ש מהך ספרי על התוס' שם ועי' תוס' ב"ק (ד' ס"ג) ד"ה ילאן, והא דהזכיר הטור רק לאו דלא תסיג כבר כתב הב"י שם דפשוט הוא דהכוונה מלמד לאו דגזילה ע"ש, והך קו' דקרקע אינה נגזלת שערי תרומים לא נעטלו ועי' פ"י בכ"מ (סס) וכעת ראיתי בס' בני דוד לר"ד פלקון על הרמב"ם שהקשה בשם מהר"א נכון על הספרי קו' הסמ"ע ע"ש מ"ש . יבערבי וא"א בפרסוס . יבג. בכרכים . יבג. לזולתך דבר בעין ר"ל קבלת ממון מחזיק בו ולא נתנהו לו ובא"א לזולתך אלגך חק ממתיב לך ר"ל שיהיה לו אלגך ונרשותך ממון ותחזיק בו ולא תתנהו לו . יבג. בתורת הוב ידוע חייב וכבר . יבג. ספרי.

מצוה רנב שהזהירנו מהונות הגר בדברים *גם כן כלומר אונאת דברים* והוא אמרו וגר לא תונה ולשון מכילתא וגר לא תונה בדברים ונכפלה האזהרה *בו ואמר לא תונו אתו ובספרא שלא תאמר לו אמש היית עובד ע"ז ועכשיו נכנסת תחת כנפי השכינה.

מצוה רנג שהזהירנו מהונות גר צדק ומהזיקו במקחו וממכרו והוא אמרו ולא תלחצנו ולשון מכילתא ולא תלחצנו בממון וכבר התבאר בגמרא מציעא (ד' ט) שהמאנה את הגר עובר משום לא תונו איש את אחיו ומשום גר לא תלחץ והלוחצו עובר משום לא תלחצנו נוסף על האזהרה שהוא נכלל עם ישראל רוצה לומר אונאת ממון. **מצוה רנד** שהזהירנו מלהשיב ענד שברח לארץ ישראל לאדונו ואף על פי שאדונו ישראל אחר שברח מחוץ לארץ לא יושב לו אבל ישחרר אותו ויכתוב עליו דמיו בחוב והוא אמרו ית' לא תסגיר ענד אל אדונו והתבאר *בד' משסכת גיטין (ד' מה) שבעבד שברח מחוץ לארץ הכתוב מדבר שיהיה הדין בו שיכתוב שטר בדמיו עליו ויכתוב לו גט חירות ולא ישוב לעבודתו בשום פנים להסתופפו במקום המהור הנבחר לקבוץ הנכבד ושם התבארו משפטי מצוה זו.

מצוה רנה שהזהירנו גם כן מאונאת *זה העבד הבורח אלינו והוא אמרו ית' עמך ישב בקרבך וגו' לא תוננו ולשון ספרי *בו גם כן* לא תוננו זו אונאת דברים כי כמו 'שהוסף ית' לאו באונאת הגר לחולשת נפשו וגרותו הוסף גם כן לאו שלישי באונאת העבד שהוא יותר חלוש הנפש ויותר שפל מן הגר *עד שלא תאמר זה העבד לא יתבייש מאונאת דברים ומבואר הוא שזה העבד שדבר בו הכתוב 'וכן זה הגר שהזהיר מאונאתו אמנם הם קבלו התורה על עצמם והם 'גרי צדק.

מצוה רנו שהזהירנו מענות היתום והאלמנה והוא אמרו כל אלמנה ויתום לא תענון וזאת האזהרה כוללת שלא יענה אותם לא במאמר ולא במעשה

שקר למדנו עונש אזהרה מנין תלמוד לומר לא תכחשו וכבר ידעת שהכופר בפקדון פסול לעדות ואף על פי שלא נשבע לעברו על אמרו ית' לא תכחשו וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת שבועות.

מצוה רמז שהזהירנו מהשבע על כפירת ממון המוטל עלינו והוא אמרו ולא תשקרו איש בעמיתו המשל בזה כי כשכפר בפקדון כבר עבר על אמרו ית' לא תכחשו וכשנשבע על כפירתו עבר על לא תשקרו ובספרא לא תשקרו מה תלמוד לומר לפי שנאמר ונשבע על שקר למדנו עונש אזהרה מנין תלמוד לומר ולא תשקרו וכבר התבארו משפטי מצוה זו בחמישי משבועות ושם התבאר שמי שנשבע שבועת שקר על כפירת ממון עובר בשני לאוין משום לא תשבעו בשמי לשקר ומשום לא תשקרו איש בעמיתו.

מצוה רנא שהזהירנו מהונות קצתנו את קצתנו בסחורה במקח וממכר והוא אמרו וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו ובספרא אמרו אל תונו איש את אחיו הונאת ממון וכבר התבארו משפטי מצוה זו ברביעי ממציעא.

מצוה רנב שהזהירנו מהונות קצתנו את קצתנו בדברים והוא שנאמר לו מאמרים יכאיבוהו ויכעיסוהו ולא יוכל לעמוד מפני שיתבייש מהם כמו שתוכר פעולת נערתו ועשה תשובה מהם ותאמר לו *תודה לאל שהעתיקך מן הדבר הפלוני אל זה הענין הטוב *וכמו זה ההתלהלה במומין* והוא אמרו ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך אמרו זו הונאת דברים ולשון *ספרא כשהוא אומר ולא תונו איש את עמיתו הרי הונאת דברים אמורה הא כיצד אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים וכו' היו חללים באים עליו היו חמרים וכו' לא יאמר לו בכמו חפץ זה וכו' ואמרו גדולה אונאת דברים מאונאת ממון שבאונאת דברים הוא אומר ויראת מאלהיך וכבר נתבארו משפטי מצוה זו ברביעי ממציעא.

*כג. לו מי העתיקך. יכג. ולשון ספרי אמרו ולא תונו וגו' הרי הונאת דברים אמרו שאם היה, וכערכי וא"א הני' כמעט כמש"ל אבל בספרא שלפנינו איתא כך כשהוא אומר אל תונו איש את אחיו הרי הונאת ממון אמורה הא מה אני מקיים ולא תונו איש את עמיתו הרי הונאת דברים כיצד אם היה כו'. יכג. לא תונה וכ"ה בערכי וא"א, ולכחו' הני' שלפנינו יותר נכונה דהא לא תונה נאמר להונאת דברים ועי' כן במ"מ בה' מכירה (פי"ד הט"ו), ובש"ת עדות זיעקב (סי' קי"ז) להרב ר' יעקב די בוכין כתב מדעתיה דהי ס"ל להרמב"ם כדרך המ"מ ה"ל לנקוט בכאן לאו דלא הלחץ וע"ש דהעיר עוד דהלשון והלוחצו עובר משום לא תלחצנו אינו מתייבב שפיר שבוה התהיל ואמר והוא אמרו ולא תלחצנו ועי' כביאורי מהרש"ל לסמ"ג (ל"ת קע"ג) וכמה"ח בפ' משפטים (ד' י"ז). יעי' בשו"ת הרדב"ז ה"ל בלשונות הרמב"ם (סי' קי"ז) דלא הניח דברי רבנו בכאן. יכג. כמו שהזכיר ית' לאו לאונאת הגר לחולשתו ונחותו. יכג. ודין הגר שהזהיר. יכספרי בפ' כי תאל שם מפורש דהאי קרא קאי בגר תושב וכ"ה בירושלמי יבמות (פ"ח ה"א) דג"ת שיה לישראל בני' דברים בלא תעשוק ולא תונה כו' וכמה"פ הניח שם המספרי וכ"ה בגמ' גרים (פ"ד) ועובר על כל תונה וכל תעשוק כו'

בפרך שלא תאמר לו החם את הכוס והוא אינו צריך לו וכן כל מה שדומה לזה ואמנם הביאו משל מן היותר קלה שבמלאכות והיותר נקלה מהם ועם כל זה אינה מותרת אלא בעת הצורך.

מצוה רם שהזהירנו מהניח העכו"ם השוכן בארצנו להעביד עבד עברי שמכר לו עצמו בפרך והוא אמרו ית' לא ירדנו בפרך לעיניך ולא נאמר אחר שזה העברי עבד על נפשו ומכר עצמו לעכו"ם נעזבה וימצא מה השעשה אבל נצוה על העכו"ם בזה ונמנענו מהעבידו עבודת פרך *ולשון ספרא לא ירדנו בפרך לעיניך אין אתה מצווה אלא לעיניך רצה לומר שאין אתה חייב שתחקור עליו והוא בביתו אם יעבידו בעבודת פרך או לא אבל כל זמן שתראהו עושה זה תמנעהו ממנו*.

מצוה רסא שהזהיר קונה אמה עבריה שלא למכור לזולתו והוא אמרו ית' לא ימשל למכרה בכנדרו בה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרק ראשון מקדושין.

מצוה רסב שהזהיר קונה אמה עבריה מענות אותה אם נשאה רצוני *באמרי מענות אותה* שיחסור אותה מוונה או כסותה או ימנע ממנה עונתה על צד הענוי וההכאבה והוא אמרו שארה כסותה ועונתה לא יגרע וזאת האזהרה *בעצמה תכלול כל מי שישא בת ישראל שלא יענה אותה בדבר מאלו *השלשה הדברים על צו ההכאבה והצער והוא אמרו באמה העבריה שהזהיר שלא למנוע ממנה שארה כסותה ועונתה כמשפט הבנות יעשה לה הנה הודיענו כי משפט הבנות הוא שלא ימנע שאר כסות ועונה והוא אמרו במכילתא וכי מה למדנו במשפט הבנות מעתה הרי זה בא ללמד ונמצא למד ושם אמרו שארה אלו מונית כסותה כמשמעה עונתה *ו' דרך ארץ.

מצוה רסג שהזהירנו שלא למכור אשת יפת תואר אחר שבא עליה הפעם ההיא שבא עליה בעת

במעשה אבל ידבר עמם דברים רכים וטובים ויתעסק עמם בעסק טוב ויתנו להם לחיות בטוב שמחים ויכוין ההפלה בזה כלו ומי שיקצר בדבר מזה הנה עבר *על לאו זה וכבר אמר ית' עונש העובר על לאו זה והוא אמרו ית' וחרה אפי והרגתי אתכם.

מצוה רנז שהזהירנו מעבוד בעבד עברי בעבודה שיש בה ענוי גדול ושפלות שיעבוד עבד כנעני *כמוה והוא אמרו ית' לא תעבד בו עבדת עבד *ובספרא שלא יטול אחריו בלינטא ולא יטול לפניך כלים למרחץ ולינטא היא מחצלת קטנה ישב עליה כשייגע ויקחה העבד וילך בה אחר אדוניו וכן כל מה שדומה לאלו העבודות מזהה מהעמיסם על עבד עברי אבל יצוה במה שיצוה השכיר והאומן במה שהסכים עמו לעשות לו דבר מלאכה והוא אמרו ית' כשכיר כתושב יהיה עמך.

מצוה רנח שהזהירנו שלא למכור עבד עברי כמו שמכרו העבדים בשוה וזה שיעמידוהו במקום שימכרו שם העבדים ויכריוו עליו ויוסיפו *בו הקונים לא יעשה זה בשום פנים אלא בהצנע ובדרך נאה *והוא אמרו ית' באזהרה מזה לא ימכרו ממכרת עבד* ולשון ספרא לא ימכרו ממכרת עבד שלא יעשה סמטא ויעמידם על אבן הלקח וזאת האזהרה כוללת בלא ספק אזהרה לגנוב נפש מישראל כשימכרוהו שהוא ימכרוהו *בחוקת שהוא עבד כנעני ויהיה עובר על אמרו ית' לא ימכרו ממכרת עבד וכבר קדם לנו זכרון זה וכבר באר הכתוב שיהרג ומשפטי מצוה זו עם שלפניה סבוארים בנמרא קדושין פרק ראשון.

מצוה רנט שהזהירנו מהעביד עבד עברי במה שאין צורך לנו בו והיא הנקראת עבודת פרך והוא אמרו ית' לא תרדה בו בפרך *אבל לא נעבידהו אלא כשיביאנו ההכרח לעשות הפעולה ההיא שנצוה עליה ולשון ספרא לא תרדה בו

וע"ש בנהלת יעקב ועי' בשע"מ ה' גזילה (פ"ח ה"ב) דכתב שם בזה"ל ושאל איכא שום דרשא דגרי תושב חסור לנאטו ובעת הדבר צריך אלזי תלמוד ע"ש ועי' רש"י סנהדרין (ד' ע"ה). דהוכה הוכיה את עמיחך כתיב ולא לגר תושב, ואמנם גם בערכין (ד' כ"ט) מפורש דנג"ת משתעי האי קרא ע"ש, ולכא"ו י"ל משום דבניטין (ד' מ"ה) מנאר דת"ק מוקי להאי קרא נג"ת ופרכינן עלה ומסקינן ללאו נג"ת איירי אלא בעבד שכר מחרץ להו"ל אבל הא' הרמב"ם פסק בהך מימרא דניטין כת"ק וכאוקימתא אהרינא ועי' בפני יהושע שם דרמי בחמת דברי הרמב"ם אהדדי, ואמנם עי' רש"י בערכין שם דכתב דבניטין מוקינן האי קרא נג"ת וכ"ה בקרית ספר להמני"ט והוינן מזה דס"ל דכתרווייהו משתעי קרא.

*כנ. עבר על זה וכבר התבאר על לאו זה והוא אמרו, ובא"ח עבר על זאת האזהרה והוא אמרו ובערבי ה' תעדי עלי הדא אלנהי וקד בין תע' עקאכ מרתכב הדא אלנהי ולמנה והו קולה. *כנ. ספרי. *כנ. לזו העבדות מוזהר להעניסם בעבד עברי. *כנ. בהן. *כנ. בחוקה כמו שהוא עושה על עבד כנעני, ועי' בסו"ם וזאת ליהודה מה שטרם להגיה בזה. *כנ. לזו. *כנ. אבל נעבידהו הכרח לעשות הפעולה ההיא שיצוה. *כנ. וימצא לו מה שימצא ויעשה לו מה שיעשה אבל, ובא"ח ניהוהו לפי מעשיו אבל נשגיה על המסו בזה, ובערבי ה' נהרבה ילקי מא עמל כל נתחסב עלי אלגוי פי דלך. *כנ. הזהיר שלא למכור אמה עבריה לזולתנו והתבאר.

אמרו מנין שאם התאוה שסופו לחמוד שנאמר ולא תתאוה ולא תחמד מנין שאם חמד סופו לגזול תלמוד לומר ותחמד שדות וגזלו ובאור זה שאם ראה דבר יפה אצל האחיו אם גברה מחשבתו עליו והתאוה בו עבר על אמרו ית' לא תתאוה ואם התחזק בו אהבת הדבר ההוא עד שישתדל להגיעו אצלו ולא יסור מחלות פניו ולהכביד עליו שימכרו לו או יחליף אותו אליו במה שהוא יותר טוב ממנו ויותר שוה ואם הגיע אל בקשתו הנה כבר עבר על לא תחמד גם כן אחר שקנה הדבר שהיה לחבירו ולא היה רצונו למכרו אבל הכביד עליו והערים עד שלקחו ויהיה כבר עבר שני לאוין ואם נמנע האיש ההוא מלמכור או להחליפו לאהבתו בדבר ההוא הנה הוא יקחהו באונס והכרח לחזוק אהבת הדבר ההוא בנפשו ויהיה אז כבר עבר על לא תגזול גם כן והבן זה הענין בספור אחאב ונבות הנה התבאר לך* ההפרש בין אמרו לא תתאוה ובין אמרו לא תחמד.

מצוה רסז שהזהיר השכיר מאכול בשעת עבודתו מן הדבר שיעבוד בו כשיעבוד במחבור לקרקע והוא אמרו וחרמש לא תניף על קמת רעך אמרו וחרמש לרבות כל בעלי חרמש ובשעת חרמש כלומר בעת הקציר לא תקצור לעצמך וכבר נודע כי זה הכתוב בא בשכיר ושאמרו כי תבא ירצה בו כשנכנסת שכיר כמו שאמר התרגום ארי תתגר וּבשביעי במציעא (ד' טו) אמרו אלו אוכלין מן התורה העושה במחבור לקרקע בשעת גמר מלאכה ושם התבאר משפטי מצוה זו.

מצוה רסח שהזהיר השכיר שלא לקחת מן האוכל שיעבוד בו יותר מאכילתו והוא אמרו ואכלת ענבים כנפשך שבעך ואל כליך לא תתן וכבר התבאר משפטי מצוה זו בשביעי ממציעא ושם התבאר מה מותר לו לאכול ומה שאין לו רשות שיאכל ואם יאכלנו יהיה עובר על אמרו ואל כליך לא תתן.

מצוה

בעת לקחת העיר" כמו שהתבאר במקומו והוא אמרו והיה אם לא חפצתה בה ושלחתה לנפשה ומכר לא תמכרנה בכסף.

מצוה רסד שהזהירנו מהתעמר באשת יפת תואר גם כן* אחר שבא עליה רצוני באמרי מהתעמר* שלא יעבדה ויניחה אצלו כשאר השפחות המשמשות כעבד והוא אמרו לא תתעמר בה תחת אשר עניתה ולשון ספרי לא תתעמר בה לא תשתמש בה הנה התבאר לך שאלו שני לאוין יזהירו משני ענינים חלוקים וזה שהוא מזהיר מלמכרה לזולתו ומהשאירה גם כן אצלו על דרך העבדות אבל כמו שצוה ית' ושלחתה לנפשה וכן בארו באמרו בגונב נפש והתעמר בו ומכרו אמרו משיכניסוהו ברשותו וישתמש בו והתבארו משפטי אשת יפת תואר בראשון מקדושין.

מצוה רסה שהזהירנו מהשים מחשבתנו לעשות תחבולה כדי לקנות מה שיש לזולתנו מאחינו וזה הוא אמרו לא תחמד בית רעך ולשון מכילתא לא תחמד יכול אפילו חומר בדבור תלמוד לומר לא תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך מה להלן עד שיעשה מעשה אף כאן עד שיעשה מעשה הנה יתבאר לך כי זה הלאו מזהיר מהערים עד שנקח לעצמנו הדבר שהיינו חומדים אותו ממזון אחינו ואפילו לקנותו ולתת בו דמים רבים הנה זה כלו מי שיעשהו עובר על לא תחמד.

מצוה רסו שהזהירנו מהשים מחשבתנו לחמוד מה שיש לאחינו ולהתאוות בו שזה יהיה מבואר לעשות תחבולה לקנותו וזהו לשון האזהרה שבאה בזה הענין אמרו לא תתאוה בית רעך ואין השני לאוין אלו בענין אחד אבל הלאו הראשון והוא לא תחמד מזהיר שלא לקנות מה שיש לזולתנו והלאו השני מזהיר אפילו להתאוות בלבנו לבד ולשון מכילתא לא תחמד בית רעך ולהלן הוא אומר ולא תתאוה בית רעך לחייב על התאוה בפני עצמה ועל החמוד בפני עצמו ושם

*כג. וכן בא"ח לחוב כאלן ואם מכרה לוקה, וזה שהביא להמל"מ בה' בכורות (פ"ו ה"ד) שהניח בל"ע הא דכתב הרמב"ם שם דהמוכר מעשר בהמה לא עשה ולא כלום ולפיכך אינו לוקה כמוכר הרמי כהנים שלא קנה לוקח וכמוכר יפת תאר כו' וכבר כתבתי זה בפתח דבר (אות ו'), ובמל"מ שם הניח עוד בל"ע מ"ש שם הרמב"ם דמוכר הרמי כהנים אינו לוקה והא תלמוד ערוך הוא בזבחים (ד' ט') ולמילקא עליה בלא ימכר ובלא יגאל וכן העיר זה המעשה צפ' בחוקות (ד' ע"ט) וחמה על מפרשי הרמב"ם שלא הקשו עליו מסוגיא זו ולא ראה שקדמו המל"מ במקומו, וכן ראיתי בס' נפש היה (בענין לאו שאבמ"ע סי' ה') דהגאון המהבד וחומתו הגאון ר"י מקוטנא פלפלו הרבה בקו' זו מדנפשיהו, ואולם האריכות בזה למותר דהאמת תורה דרכה שהרמב"ם הי' לו הני' בש"ס שם למיקס עליה בלא ימכר ובלא יגאל כמ"ש בשיטה מקובצת הנדפס בגליון דלפום ווילנא וכ"ה בדקדוקי סופרים מש"ס כ"י ומיושבת בזה גם מה שהניחו התוס' שם בתימה ע"ש. יבג. מכא. ידרשב"י וע"ש בהערות. יבג. שאם חמד סופו לגזול ובשני כ"י של הערבי ובא"ח הגי' מנין שאם התאוה אדם סופו להמוד סופו לתאוה ולא תחמד מנין שאם חמד סופו לגזול, והמגדל עז בה' גזילה (רפ"א) הביא מכאן רק מנין שאם התאוה סופו להמוד ת"ל ולא תתאוה ולא תחמד מנין שאם חמד סופו לגזול ת"ל ולא תתאוה מכאן לשדות וע"ל בפתח דבר (אות ד'). יבג. אחד. יבג. תתעסק אהבת הדבר. יבג. ויהיה שלו כבר עבר. יבג. מעבוד. יבג. וכן במציעא.

ס פ ר מצות לא תעשה המצות סא

יתעסק בזה במעשים דמיונים אין אמיתות להם כמו שיעשו רוב העם ומשקל כולל המשקולות והמאזנים.

מצוה רעב שהזהירו מהיות המשקולות והמדות חסרות אצלנו בכתינו ואף על פי שלא נשתמש בהם במקח וממכר והוא אמרו ית' לא יהיה בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה וכן איפה ואיפה ולשון גמרא בתרא (ד' טו) אסור לאדם שיששה מדה חסרה או יתירה בתוך ביתו ואפילו הוא עביט של מימי רגלים ולא תחשוב שאמרו לא יהיה לך איפה ואיפה ולא יהיה לך אבן ואבן שהן שתי מצות כי השני לאוין אמנם באו להשלים משפטי המצוה עד שיכללו מיני השעור והם המשקל והמדה והוא כאילו יאמר לא יהיה אצלך שני שיעורין לא במדידה ולא במשקל כמו שבארנו במצות עשה' ואמרו לא יהיה לך אבן ואבן לא יהיה לך איפה ואיפה כמו אמרו לא תשיך לאחריך נשך כסף נשך אוכל נשך כל דבר אשר ישך שהוא לאו אחד כולל בו "מינים רבים אשר בהם כלם ענין אחד בעצמו ולא בהכפל הלשונית ירבו המצות כשהיה הענין אחד כמו שהקדמנו בשרש התשיעי וכבר קדם לנו כגון זה במצוה ר' ממצות לא תעשה והוא אמרו לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור.

מצוה רענ שהזהיר הריון מעשות עול בדין והוא אמרו ית' לא תעשו עול במשפט וענין לאו זה שלא יעבור הדרכים שגדרה אותם התורה לחייב דבר או לפטור ממנו.

מצוה רעד שהזהיר הריון שלא לקחת שוחד מבעלי הריב ואפילו לרדן אמת והוא אמרו ית' ושחד לא תקח וכבר נכפלה האזהרה בענין זה ובספרי לא תקח שחד אפילו לזכות וכאי לחייב חייב וכבר התבאר משפטי מצוה זו במקומות מסנהדרין.

מצוה

מצוה רסמ שהזהירו מהתעלם מן האבדה אבל נקחה ונחזירה לבעליו והוא אמרו לא תוכל להתעלם וכבר בארנו אמרם במכילתא בענין האבדה נמצינו למדין שהוא עובר על עשה ולא תעשה ולשון הגמרא (כ"מ ד' נ) השבת אבדה עשה ולא תעשה ובמשנה תורה כפל האזהרה בזה הענין ובא בו "לאו והוא אמרו לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם ובספרי לא תראה מצות לא תעשה ולהלן הוא אומר כי תפגע השב תשיבם מצות עשה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בשני ממציעא.

מצוה רע שהזהירו מהניח הנבוך במשאו לחוץ רובץ בדרך אבל נעזור אותו ונפרוק ממנו עד שיתוקן לשאת אותו ונגביה עמו משאו אם על גבו או על בהמתו כמו שהתבאר במשפט מצוה זו והוא אמרו וחדלת מעוב לו ולשון מכילתא וחדלת מעוב לו עזוב תעוב עמו נמצינו לכוין שהוא עובר על עשה ולא תעשה וכבר בא גם כן לאו נפרד בזה הענין והוא אמרו במשנה תורה לא תראה את חמור אחיך ובספרי לא תראה את חמור אחיך מצות לא תעשה ולהלן הוא אומר כי תראה חמור אחיך מצות עשה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בשני ממציעא.

מצוה רעא שהזהירו מעשות עול במדידת הארץ והמדות והמשקולות והוא אמרו לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה פירוש הפסוק לפי מה שבאה בו הקבלה לא תעשו עול במשפט זו המדה והוא אמרם בבאור ענין זה הלאו לא תעשו עול במשפט אם לדין כבר אמור אם כן למה נאמר במשפט מלמד שהמודד נקרא דיון ושם אמרו במדה זו מדת הארץ כלומר מדידתה וחלוקתה שיעשה בזה כפי מה שיחייבוהו מופתי התשבורת מצדק המדות ויריעת האופנים האמתיים בהם ולא

"כפה"ג ז"ל כאן לאו נפרד כמ"ס בערבי וא"א וכמ"ס לפנינו בל"ת שלאחר זו. יבנ. שהתבאר במשנה תורה. יבנ. בזה הענין באמרו לא תראה, והנה כ"ל מחסר דלא מצינו לאו נפרד גבי פריקה וטעינה רק זה בלבד, ואע"ג דמכילתא כפ' משפטים מרמו בחיבת וחדלת ג"כ מל"ת, מכ"מ הואיל ולא מיקרי ל"ת גמורה ככה"ל ליטנא כנודע, לכן ס"ל להרמב"ם אע"ג דפריקה וטעינה ב' מ"ע הן כמ"ס לעיל במ"ט, מכ"מ אין למנות האזהרות שבהן כ"א מל"ת אחת, מחסר דלא מצינו לאו מפורש בתרומה וכן כלל הרמב"ם בלשון כאן. אזהרת שתייהן במל"ת זו, אך לכא"ל קשה למה כתבה התורה הלאו מפורש דלא תראה גבי טעינה דקיי"ל שהיא בשכר כרבען דפליגי. על ר"ס בכ"מ (דף ל"ג) ולפ"ו לפעמים אינו עובר על אזהרה כשהיה בחנם הו"ל למכתב הלאו מפורש דלא תראה גבי פריקה שהיא בחנם וחייב בה בכל אופן ויתכן דגם בטעינה חייב עכ"ס כשרואה שרין לך אלא דיוכל להוציא ממנו כדדייני. שכרו אח"כ אם לא ירצה לשלם לו משא"כ פריקה דא"ל לשלם כלום אבל אינו נפטר מטעינה בטענה לומר לו שאינו מסייע לו לטעון עד שישלם לו שכרו בתחילה או שיבטיחו לשלם עכ"ס, ולכן הוצרך לאשמעינן הלאו דלא תראה כו' בטעינה דוקא שאינו נפטר בטענה הכ"ל מטעינה אך הוא מזהיר בלא תראה כו' אלא שיוכל להוציא אח"כ שכרו כדדייני. שהזהיר מפשות עול במדת הארץ והמשקולות. יבנ. רוב העם במשקל וכערכי וא"א רוב הסופרים ומשקל. יבנ. שהן שני לאוין אמנם. יבנ. וכפלו כאן שורות אחדות. "בא"א כולל עניינים רבים נזן בהם. וכערכי אנואע כתירה חסס פיהא. יבנ. שהזהירו מעשות.

תלמוד לומר לא תטה משפט אבינך בריבו אביון הוא במצות כלומר אע"פ שהוא אביון במצות לא תטה דינו.

מצוה רע"ט שהזהיר הדיין שלא לרחם על מי שהרג חבירו או חסרו אבר מאיבריו כלומר בפרעון קנסות שלא תאמר זה עני וחתך יד זה או הפסיד עינו בלא כוונה ארחם עליו ואעשה לו צדקה בעונש⁷ לענשו הגדול והוא אמרו ית' לא תחוס עינך עליו י'ובערת דם הנקי מישראל.

מצוה ר"פ שהזהיר השופט מהטות דין הגרים והיתומים והוא אמרו ית' לא תטה משפט גר יתום והנה כבר התבאר* לך שמי שיטה משפט אחד מישראל עובר בלאו אחד והוא אמרו לא תעשה עול במשפט ואם תטה משפט גר עובר בשני לאוין* ובספרי לא תטה משפט גר מלמד שכל המטה משפט גר עובר בשני לאוין* ואם היה גר יתום עובר בשלשה לאוין.

מצוה רפ"א שהזהיר השופט שלא לשמוע דברי אחד מבעלי הדין שלא בפני בעל דינו והוא אמרו לא תשא שמע שוא שברוב אמנם יהיו דברי הבעל דין שלא בפני בעל דינו והזהיר השופט משמוע אותם הדברים כדי שלא תכנס לנפשו צורה אין יושר לה ולא אמתות ולשון מכילתא לא תשא שמע שוא אזהרה לדיין שלא ישמע מבעל דין עד שיהיה בעל דינו עמו ואזהרה לבעל דין שלא ישמיע דבריו לדיין עד שיהיה חבירו עמו ולהזהיר מזה הענין* בעצמו אמר מדבר שקר תרחק כמו שנתבאר בריבועי משבועות (ד' נ"א) ובכלל לאו זה גם כן אמרו אזהרה למספר לשון הרע ומקבל לשון הרע ומעיד עדות שקר כמו שהתבאר במכות.

מצוה

מצוה רעה שהזהיר הדיין שלא לכבד אחד מבעלי דיניו בענין הדין ואפילו היה גדול ונכבד ונשוא פנים לא יסביר לו פנים* הדיין כשוא לפניו עם בעל דינו ולא ישאל בעניניו וסיפוריו ואמר ית' לא תהדר פני גדול י'ובספרא שלא תאמר עשיר הוא זה בן גדולים הוא י'אביישנו ואראה בכשתו על אחת וכמה שאינו מביישו לכך נאמר לא תהדר פני גדול וכבר התבאר משפטי מצוה זו במקומות מסנהדרין ושבועות.

מצוה רע"ו שהזהיר הדיין שלא לירא מאדם מויק גוים דובר עתק ולא יחתוך עליו הדין והאמת אבל הוא חייב לחתוך את הדין ולא ישום לב למה שיקרה עליו מן ההיוק מאותו האיש אמר ית' לא תגורו מפני איש ולשון ספרי לא תגורו שמא תאמר מתירא אני מאיש פלוגי שמא יהרג את בני שמא ידליק את גדישי או שמא יקצץ את נטיעותי תלמוד לומר לא תגורו מפני איש.

מצוה רע"ז שהזהיר הדיין מהמול על עני בדין* אבל יודן לו הדין באמתו לא על צד החמלה* אבל ישה בין העשיר והעני להכריחו לפרוע מה שהוא חייב והוא אמרו ית' ודל לא תהדר בריבו וכבר נכפלה האזהרה בזה הענין בלשון אחר והוא אמרו ית' לא תשא פני דל ולשון ספרא שלא תאמר עני הוא* זה והואיל ואני והעשיר חייבין לפרנסו אוכנו ונמצא מתפרנס בנקיות תלמוד לומר לא תשא פני דל.

מצוה רעה שהזהיר הדיין* מהטות הדין על אחד מבעלי הדין* כשידע שהוא אדם רשע בעל עבירות והזהיר מהשים ענשו מהטות דינו והוא אמרו ית' לא תטה משפט אבינך בריבו ולשון מכילתא רשע וכשר עומדין לפניך בדין שלא תאמר הואיל ורשע הוא אטה עליו את הדין

*כ"ג פנים בדין. *כ"ג ובספרי. *כ"ג איך אביישנו לכך, ובערבי וז"ל כמ"ל, אך בספרא שלפנינו איתא כך לא אביישנו ואראה בבטחו עד כמה שאני מביישו לכך. *כ"ג א"ל איתא כך נרחם עליו ונחמול ונקל עליו מלפרוע כפר חטאו משלם ועי' הל' בערבי. *כ"ג ובערת הרע מקרבך, והנה על חיוב קנס דחשיב רבנו ליכא ראייה מפסוק זה, דקנסות מאן דכר שמייה דהא הפסוק לא נאמר רק גבי רולח שופטים (י"ט, י"ג) וכדיני דחיי לאוין (ר"ב) עמד בזה ודעתו לכונת הרמב"ם כאלת לקרא דלא תחוס עינך הנאמר בעדים זוממים ס"ט (י"ט, כ"א) ועדים זוממים הא קנסא הוא ולמד הרמב"ם לכל הקנסות כן ע"ש מה שהאריך וכן הבין בזה הרקיע בל"ת (סי' ס') ובמעה"ח כ"ט שופטים (ד' ק"ב) ע"ש, ואולם חס כונת הרמב"ם להביא ראייה מקום דעדים זוממים לא היה לו לחשוב כפנים חובל בחבירו יותר הו"ל לנקוט לדוגמא עדים זוממים, שעי' הביא ראייתו וד' הרמב"ם ז"ל הם בדיוק גדול, אבל הנירסא הנכונה היא כפי המבואר בל"א ושם בלו הדברים כהוגן וכך הוא סם הסיוס והוא אמרו יתעלה לא תחוס עינך נפש בנפש עין בעין וגו' וכבר נכפלה האזהרה בזה ואמר לא תחוס עינך עליו ובערת דם הנקי כו' וכ"ה בערבי ובחינוך (סי' תקכ"א) שהוא כולו מועתק מסה"מ ע"ש, וה"פ אחר שהביא הרמב"ם שני האיסורים היינו לרחם על ההורג נפש וכן על החובל בחבירו הביא ראייה תחלה למאי דמסיק וכונתו על סה"ס כמו שהביא עין בעין כו' דקיי"ל שהוא ממון וזה שקרא קנסות היינו לשיטתו בה' חובל ומזיק (פ"ה) דתשלומי נזק לער כו' הוה קנס וידועה שיעתו, ועי' גם ברמב"ם בחובל ומזיק (פ"ה ה"ד) וכן זה שנא' בחובל בחבירו ומזיקו לא תחוס עינך כו' ודעתו מנוארת דלא תחוס עינך קאי גם אדכבוף עין בעין כו' ואח"כ מביא הרמב"ם ראייה על הדין השני דאפור לרחם על הורג נפש מקרא דרולח וכן הביא בה' סנהדרין (פ"ב) הני ב' קראי על חובל בחבירו והורג נפש ע"ש.

ראש גלויות שלא למנות דיין שאינו חכם בחכמת התורה בעבור מעלות אחרות שיהיו לו וימנו אותו בעבורם הנה הוא מוזהר מזה אבל לא יביט במנוי התורה וזולת לחריצות האיש בחכמת התורה והיותו יודע צווייה ואזהרותיה והנהגתו וחוקתו במעשים הנאותים לזה והאזהרה ממנות ממונה בעבור מעלות אחרות הוא אמרו לא תכירו פנים במשפט ולשון 'ספרי לא תכירו זה הממונה להושיב דיין רוצה לומר שזאת האזהרה אמנם לאיש שימנה דיינים על ישראל שהוזהר שלא למנות בעבור מה שהקדמנו 'זכרו ואמרו' שמא תאמר איש פלוני נאה אושיבנו דיין 'איש פלוני בעל ממון אושיבנו דיין איש פלוני יודע בכל לשון אושיבנו דיין נמצא מוכה את החייב ומחייב את הזכאי לא מפני שהוא רשע אלא מפני שאינו יודע לכך נאמר לא תכירו פנים במשפט.

מצוה רפה שהוזהרנו מהעיד עדות שקר והוא אמרו לא תענה ברעך עד שקר וכבר נכפל זה במקום אחר ובלשון אחר ואמר עד שוא והעובר על לאו זה כבר גזרה עליו התורה ואמרה ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ולשון מכילתא לא תענה ברעך זו אזהרה לעדים 'וממין ובוזה הלאו גם כן מלקות כמו שהתבאר 'בסוף סכות' ושם התבאר דין מצוה זו*.

מצוה רפו שהוזהר הדיין שלא לקבל עדות בעל עבירה ומעשות על פי עדותו והוא אמרו אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס ובא הפירוש אל תשת רשע עד אל תשת חמס עד להוציא את 'החמסנים ואת הגזולנים שהם פסולים לעדות שנאמר כי יקום עד חמס באיש והתבארו משפטי מצוה זו בפ'ג מסנהדרין.

מצוה רפו שהוזהר הדיין שלא לקבל עדות הקרובים קצתם על קצתם 'או קצתם עם קצתם' והוא אמרו לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות ובא הפירוש המקובל בספרי שלא יומתו

מצוה רפב שהוזהר השופט שלא לנשות אחרי רבים כשתהיה התוספת איש אחד לבד ובאור זה כי כשתהיה המחלוקת בין הדיינים בחוטא ואמרו קצתם שהוא חייב מיתה 'ואמרו קצתם שהוא פטור והיו המחייבין יותר ממוכין במנין איש אחד הנה אינו מותר להמית החוטא ההוא והזהיר האל את הדיין מהמית אותו עד שיהיו המחייבין יותר מן המוכין שנים והוא אמרו לא תהיה אחרי רבים לרעות כלומר לא תמשך אחרי איזה רוב שקרה *בגמר משפט מות וזה ענין יחודו לרעות ולשון 'מכילתא אחד עשר מוכין ושנים עשר מחייבין שומע אני יהא חייב תלמוד לומר לא תהיה אחרי רבים לרעת ושם אמרו המייתך לטובה על פי אחד ולרעה על פי שנים וכבר התבארו משפטי מצוה זו ברביעי מסנהדרין.

מצוה רפג שהוזהר הדיין מהטות לרעת דיין אחד על צד ההשען אליו בחיוב החייב או זכוי הזכאי מבלתי שיהיה הדבר מוכן אצלו לפי הקשו ושכלו מהקדמות התורה והוא אמרו לא תענה על ריב לנשות ירצה בזה לא תבקש בריב הנטיה 'לבד והוא שתמה עם הרוב או עם הגדולים ותשתוק כמה שיש בנפשך בדין ההוא ולשון 'מכילתא לא תענה שלא תאמר בשעת מנין די בשאיהו כפלוני אלא אמור מה שלפניך יכור אף דיני ממונות כן תלמוד לומר אחרי רבים להטות ומוזהר הלאו גם כן תבא האזהרה למלמד זכות שלא יחזור וילמד חובה לאמרו לא תענה על ריב 'לנשות כלומר לא יהיו דבריך בו להטות אותו לחובה וכן אין פותחין בדיני נפשות לחובה לאמרו ית' על ריב לנשות' וכן מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה וכן אין מתחילים מן הגדול כל אלו הדברים אמנם נלמדו מאמרו לא תענה על ריב כמו שהתבאר בפ'ד מסנהדרין (ד' טו) ושם התבארו משפטי מצוה זו.

מצוה רפד שהוזהר בית דין הגדול או

'ליתא במכילתא דר"י לפנינו, וחולס ליתא במכילתא דרשב"י וע"ש בהערות. 'דרשב"י וע"ש בהערות, ועי' מעשה"ח בפ' משפטים (ד' כ') שכתב שלא נמאץ לא בגמרא ולא במכילתא ע"ש. יבג, תביע התורה בנוני זולת. 'יעי' כ"מ בה' סנהדרין (פ"ג ה"ח) שמייחיה הך ספרי בשם סמ"ג למקור ד' הרמב"ם ולא ראה לפי שעה ש"כ"ה להדיא כאן. 'יבג, אושיבנו דיין איש פלוני גבור או יודע בכל לשון וכא"ל איש פלוני גבור חיל אושיבנו דיין איש פלוני יודע בכל לשון וכ"ה בערבי רק בלי מלת חיל, 'ובכ"י אחד מהערבי כתוב עוד איש פלוני קרובי אושיבנו דיין איש פלוני הלוי ממון אושיבנו דיין איש פלוני יודע כו' וכ"ה בספרי לפנינו ועי' במדרש תנאים ומ"ש שם ירדתי הרב הגאון ר' דוד זני האלפמאנן הי"ו. 'יכ"ה גם בערבי וא"ל ולפנינו הוא בריש מכות. 'יעי' ככ"מ בה' עדות (פ"י ה"ד) דכתב דתיבת החמסנים הכתובה שם בספרי הר"מ ע"ס ולא נתעורר מכאן, והנה הא דהק' שם הכ"מ וכן בכ"י בחו"מ (ס"י ל"ד) מהא דפ' זה צורר הוסיפו עליהם הגזולנים והחמסנים ופריך גזלן לאורייתא הוא ומוקי לה בגזלן דרבנן ומדפרכינן הכי בגזלן ולא בחמסן משמע דמדרכבנן היא דמיפסיל ע"ש, אפשר די"ל דליירי שהפקידו אלנו ועטן שננכ ממנו וסילס ואח"כ נמאץ ברשותו אבל אי לקח באונס י"ל דפסול מה"ת, וע"ע בשו"ת משכני החו"מ (ס"י ט"ו) שהוכיח ממ"ש הרמב"ם לעיל בגמ"ת רס"ה רס"ו דד' הר"מ דהוא מה"ת ולא הכיאו הך דהק"ל וכלח"מ בה' עדות שם (ה"א) ג"כ לא הכיאו מכאן ע"ש.

הרוג ומפרפר והסייף מנטף דם מיד ההורג שומע אני יהא חייב תלמוד לומר ונקי וצדיק אל תהרג ולא תרחיק זה ולא תפלא מזה הדין כי הדברים האפשריים מהם קרובי האפשרות* מאד ומהם רחוקי האפשרות ומהם אמצעיים בין זה ולאפשר רוחב גדול* מאד ואילו התירה התורה לחתוך דיני נפשות באפשר הקרוב מאד שאפשר שיהיה קרוב* מן המחוייב* המציאות כגון זה שהמשלנו היינו חותכין הגדר במה שהוא רחוק מזה מעט וכמה שהוא יותר רחוק גם כן עד שיחתכו הגדרים וימיתו האנשים כמעט אומד לפי דמיון הדיין ומחשבתו ולכן סגר ית' את הפתח ואמר שלא יחתוך גדר העונש אלא כשהיו העדים מעידים שהם ידעו בודאי שזה עשה המעשה ההוא* באמת בלא ספק ובלא דמיון כלל* וכאשר לא נחתוך הגדרים בדמיון החוק מאד הנה תכלית מה שיהיה שנפטור החוטא וכאשר חתכנו הגדרים בדמיון ובאומד הנה פעמים נהרוג נקי* יום אחד*¹ וכן כשהעידו שני עדים עליו בשתי עבירות בכל אחת מהן דין מיתה* וכל אחד משניהם לבדו ראה אותו עובר אחת ולא ראה אותו עובר אחרת הנה לא יהרג כגון שיעיד עליו עד אחד שעשה מלאכה בשבת והתרו בו והשני יעיד עליו שעבד ע"ז וחטרה בו זה לא יסקל אמרו* היה אחד מעידו* עובד לחמה ואחד* עובד ללבנה שומע אני יצטרפו תלמוד לומר ונקי וצדיק אל תהרוג.

מצוה רצא שהזהיר העד מדבר בדין שהעיד עליו ואף על פי שהיה חכם ויודע לא יהיה עד ודיין וטוען אבל יעיד במה שראה וישתוק והדיינים יעשו בעדותו לפי מה שיראה להם ובאה האזהרה שלא לדבר בדבר נוסף על העדות וזה בדיני נפשות לבד והוא אמרו ית' ועד אחד לא יענה בנפש למות וכפל האזהרה בזה* הענין ואמר לא יומת על פי עד אחד* "כלומר לא יומת בטענת העדים ובגמרא סנהדרין אמרו ועד אחד לא יענה בנפש בין לזכות בין לחובה ובארו שטעם זה משום דחזאי כנוגע בעדותו ובדיני נפשות לבד הוא שאסור ללמד לא זכות ולא חובה.

מצוה

וימתו אבות על עדות בנים ובנים על עדות אבות והוא הדין לדיני ממונות ואמנם זכר* אלו בדיני נפשות על צד הגוזמא שלא נאמר אחר שזה אבוד נפש לא ינחשוד הקרוב בו אבל נעשה בעדותו אחר שעדותו הוא לאבוד נפש קרובו ואין זה מקום חשד ולפיכך לקח למשל החוק שבקרובים וגדול האהבה והוא אהבת אב לבן והבן לאב זהנה יאמר אחר שאין מקבלים עדות אב על הבן ואפילו היתה לחייבו מיתה כל שכן שאר הקרובים שלא יקובלו וזה גזרת הכתוב אין לה טעם בשום פנים* ודע* זו וכבר התכארו משפטי מצוה זו בפ"ג מסנהדרין.

מצוה רפח שהזהירנו שלא לכרות הגדרים או לחייב ממון בעדות עד אחד ואפילו היה בתכלית הכשרות והוא אמרו לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת אמרו (גטות ד' מ') לכל עון הוא דאינו קם אבל קם לשבועה וכבר התכארו משפטי מצוה זו* במקומות מפורזים מיבמות וכתובות וסיטה וקדושין ובמקומות רבים מנויקין.

מצוה רפט שהזהירנו שלא להרוג קצתנו את קצתנו והוא אמרו ית' לא תרצח והעובר על זה יהרג בזה שיוכה על צוארו אמר ית' מעם מזבחי תקחנו למות וכבר התכארו משפטי מצוה זו בתשיעי ממס' סנהדרין.

מצוה רצ שהזהירנו שלא לחתוך הגדרים באומד הדעת החזק ואפילו היה קרוב לאמת כמו שיהיה אדם יודפהו שונאו להרגו ולהנצל ממנו יכנס בבית אחד ונכנס הרודף ההוא אחריו ונכנס אנחנו אחריו ונמצא הנרדף נהרג והוא מפרפר ושונאו שהיה רודפו עומד עליו והסכין בידו ושניהם מלוכלכים בדם הנה זה הרודף לא יהרגוהו סנהדרין על צד חתוך הגדר אחר שאין עדים מעידין שראו ההריגה ובאה האזהרה בתורת* האמת מהרוג זה והוא אמרו ונקי וצדיק אל תהרג כי לא יצדיק רשע ובמכילתא אמרו ראוהו רודף אחר חבירו להרגו והתרו בו ואמרו* לו ישראל הוא בן ברית הוא אם הרגת אותו תהרג והעלימו עיניהם ומצאוהו

*כנ. לנו. י.כנ. נחשבו. יבערני איתא כך סקאלו ולו שהאדה אלאז עלי אלולד ולו כאלת באלואמה אלקתל לא תקבל וזמ"כ ב"א ואלמר שאפי' עדות האז על הבן ואפי' לחייבו מיתה לא נקבלהו. יכנ. שהזכיר הדיין שלא. יכנ. משפטי מזה 10 בפ"ט מסנהדרין. יכנ. הזכיר הדיין שלא להרוג נקי וזכאי והוא אמרו לא תרצח וע"ל בפ"ח דבר (אות ה', ב'). יכנ. בידו ומטוק דס. יכנ"א ובכ"י אחד מהערכי הסר מן מלת וכאשר עד מלת אחד, וכשני כ"י של הערכי איתא עוד הוספה אחר תיבת אחד [ויותר נאות לזכות אלף חוטאים מהרוג איש נקי יום אחד]. יכנ. וכן. יכנ. והאחד ראה. י"הוא מספרי ק' שופטים והכי. איתא שם מנין שלא ילמד עד חובה ת"ל לא יומת וכן סבר ר"י בר"י בסנהדרין (ד' ל"ג) דקרא ועד אחד לא יענה בנפש למות הוא דאין עונה אבל לזכות עונה, ואולם ק' הא רכנו מביא ככאן דעת רבנן דסברי איפכא דאפי' לזכות אסור ובאמת כש"ס במכות (ד' ו') איצטרך קרא ללא יומת לעדות מיוחדת ועי' רמב"ן בנפשות (מגוה ט') וכוה"ק להשכ"ך בל"ת (סי' כ"ה). ואפשר דמשו"ה באמת לא הביא רבנו כה' עדות (פ"ה) הך דספרי.

בכפה שמצילין אותו בנפשה תלמוד לומר לא תחוס עינך ושם אמרו מה מבושיו מיוחד שיש בו סכנת נפשות והרי הוא בוקצותה אף כל דבר שיש בו סכנת נפשות הרי הוא בוקצותה וזה שאמרנו שיהרג הרודף * על השתדלו* אינו בכל מי שישתדל איוז עביוה שתהיה ואמנם הוא באיש רודף אחר חבירו להרגו דאפילו היה קטן או אחר אחת מן העריות לגלות ערותה דבתנאי שיהיה בן תשע שנים ויום אחד ומבואר הוא כי הזכר בכלל העריות אמר ית' צעקה הנערה ואין מושיע לה הא יש לה מושיע מושיעה בכל דבר שהוא יכול להושיעה והשוה בין רודף אחריה ובין רודף אחר חבירו להרגו ואמר כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרק ח' מסנהדרין.

מצוה רצ"ד שהזהירנו מענוש האנוס על חטאו אם עשאו אחר שהיה אנוס על המעשה והוא אמרו ולנערה לא תעשה דבר דבסנהדרין אמרו אנוס רחמנא פטריה שנאמר ולנערה לא תעשה דבר*.

מצוה רצ"ה שהזהירנו מקחת כופר מן ההורג במזיד אבל יהרג על כל פנים והוא אמרו ולא תקחו כפר לנפש רצח אשר הוא רשע למות וכבר התבאר משפטי מצוה זו במכות.

מצוה רצ"ו שהזהירנו מקחת כופר מן ההורג בשוגג כדי שנפטור אותו מגלות אבל יגלה על כל פנים והוא אמרו ולא תקחו כפר ללנוס אל עיר מקלטו והתבאר משפטי מצוה זו במכות.

מצוה רצ"ז שהזהירנו מלהתרשל בהצלת נפש אחד מִישראל כשנראהו בסכנת מות או ההפסד

מצוה רצ"ב שהזהירנו מהרוג החוטא כשנראה כבר עשה חטא שיתחייב עליו הריגה קודם הגיעו לבית דין אבל נביאיהו לבית דין בהכרח ונעיד עליו העדות לפניהם ונהיה אנחנו עדים לבית דין והם ישפטו עליו במה שיהיה חייב והאזהרה שבאה בזה הענין הוא אמרו לא יומת הרוצח עד עמדו לפני העדה למשפט ולשון המכילתא יכול יהרגו אותו משהרג או משנאף תלמוד לומר עד עמדו לפני העדה ואפילו היה בית דין הגדול הם שראוהו הורג יהיו כלם עדים ותבא העדות אצל בית דין אחר והבית דין אחר יהרגוהו ובמכילתא הרי עדה שראו אחד שהרג את הנפש יכול יהרגו אותו עד שלא יעמוד אצל ב"ד תלמוד לומר עד עמדו לפני העדה.

מצוה רצ"ג שהזהירנו שלא לחוס על נפש הרודף ובאור זה כי מה יזכרנו במצוה שלפני זאת מהיות החוטא לא יהרגוהו העדים עד שדינו אותו בית דין בהריגה אמנם הוא כשעבר ועשה המעשה שיתחייב עליו מיתה והשלים אותו אמנם בעת השתדלו ובקשו לעשות או יקרא רודף וחובה עלינו למנעו מעשות מה שלבו מתאוה ונצר לו כדי למנעו מן העבירה ואם לא רצה לשמוע אלינו נלחם בו ואם יכולנו למנעו *ממה שהוא רוצה לעשות* בחסור אבר מאיבריו כגון שנחתך ידו או רגלו או נסמא עינו הנה זה הוא הקודם ואם אי אפשר למנעו אלא באבוד נפשו הנה יהרג כדי שלא יעשה מעשה ובאה האזהרה שלא לחוס עליו ומהמנע להרגו והוא אמרו וקצתה את כפה לא תחוס עינך ולשון ספרי וקצתה מלמד שאתה חייב להצילו בכפה ומנין שאם לא היו יכולין להצילו

*כנ. העדים. בספרי וטעם הובא בילקוט בפ' מסעי שם ועי' שו"ת חו"י (סו"ס קמ"ו). יבנ. והס כולם, והנה מלאך משמע דדעת רבנו לפסוק כר"ע דאין עד נעשה דיין אפי' לא העיד והכ"מ בה' עדות שם כתב אהרן בדעת הרמב"ם וכעת ראיתי במנ"ח (סי' ת"ט) שהוליא שם מהחינוך דקודם שהעיד נעשה דיין והביא מכ"מ הנ"ל שאינו כן ד' הרמב"ם והאר"י עוד שם וסיים וז"ע על החינוך שנטה מדעת הרמב"ם, ולא ידע כי דברי החינוך מועתיקים הם מלאך. כנ. ואפי' היה קטן הו הרודף אחר אחת, ובא"ח ליתא ואפי' היה קטן וכן החינוך (סי' ת"ט) שהעתיק מסה"מ כתב אבל מי שהיה רודף אחר חבירו להרגו או אחר נערה המאורסה והנה גם הרי"ף והרא"ש לא העתיקוהו ד' דינא בקטן הרודף ועי' ירוש' סנהדרין (פ"ח ה"ט) ובמרה"פ שם ועי' בחינוך (סי' ת"ד). הי"כערבי וא"ח ליתא. ולפנינו בסנהדרין לא נמלאהו ד' לישגא דלנוס רחמנא פטריה רק בנדריס (ד' כ"ז) וש"מ, ואפשר להביא רבנו מסנהדרין משום דאבדו דכולהו הוא. יבנ. כתובה המלוה שלאחר זו כאן ומלוה זו אח"כ, וכ"ה בכ"י אחד מהערכי. יבנ. ולא תקחו כפר לנפש רוצח וכ"ה גם בסמ"ג לחיון (קס"ב) והדיני דהיי הגיה שם וע"ש שהתאמן גם ליישב הנוסחה שבדפוס וסמ"ג אבל טרח להנס. רבנו כתב שהזהירנו מלהתרשל ובכ"מ בה' רוצח (פ"ח) מביא בשם הגהות מיימוניות בשם הירושלמי דפי' להנסי עלמו להפק ככנה מחוייב אדם כדי להגיל את חבירו ע"ש והנה נאמת תמהו למה הכתיבו הרמב"ם וש"פ דין זה עי' במ"ע בחו"מ (סי' תכ"ד) וכתבתי מזה כתובה להרב הגאון ר' מאיר דן אבד"ק דווארטה היו ע"ד מ"ש להעיר דמש"פ דין כסנהדרין (ד' ע"ג) מפורט היסך דין זה וכבר העיר כן בכו"מ יד אליהו מלובלין (סי' מ"ג) אבל מדברי חו"י הר"ן בסנהדרין שם שהקב"ה כיון שנטה להרוג את הרודף כדי להגיל הנדף ל"ל קרא דל"ת על דם רצח ותיכף דמקרא לא שמעין אלא כמו שברור לו שברור להרגו וכן שברור לו שישנע נהרג א"ל לא יתוש לעורתו ומב"ה אינטיקד קרא דלא תעמוד אף על הפסק ע"ש ולפי"ז אין תורה להיחוש' מהך גמלא, והא דבבבא הפ"ה בחו"מ שם בשם ס' אגודת אוזב דמש"ס דין מבואר דלא כהירושלמי והוא ש"ס דמדה (ד' כ"ח) אטמרינוהו הא אמור רבנן הא לישגא כישא אפי' דלוקולו לא מבני מיתם מיבטי והבילו התוס' בשם בשאלות דפי' שחל הרגשם ואם אטמין אתכם חייבתי לרשי למך בו' וכן הביא ראיס זו עיד אליהו

ההפסד ויהיה לנו יכולת להצילו כמו שיהיה טובע במים ואנחנו נדע לשחות ונוכל להצילו או יהיה גוי משתדל להרנו ואנחנו נוכל לבטל מחשבתו או לרחות ממנו נקו ובאה האזהרה *מהמנע להצילו* באמרו לא תעמד על דם רעך וכבר אמרו שמי שיכבש עדות תכללהו גם כן זאת האזהרה כי הוא רואה סמון חבירו אבד והוא יכול להחזירו אליו באמרו האמת וכבר בא בזה הענין גם כן אם לא יגיד ונשא עונו ולשון *ספרא מנין שאם אתה יודע לו עדות שאין אתה רשאי לשתוק *עליה תלמוד לומר לא תעמד על דם רעך ומנין אם ראית אותו טובע בנהר או לסטים באין עליו או חיה רעה באה עליו שאתה חייב להצילו תלמוד לומר לא תעמד על דם רעך *ומנין לרודף אחר חבירו להרגו שאתה חייב להצילו בנפשו תלמוד לומר לא תעמד על דם רעך* וכבר התבארו משפטי מצוה זו בסנהדרין.

מצוה רצח שהזהירנו מהניח המוקשים והמכשולות בארצנו ובבתינו כדי שלא ימותו בהם בני אדם והוא אמרו ולא תשים דמים בביתך ולשון ספרי ועשית מעקה זו מצות עשה ולא תשים דמים זו מצות לא תעשה וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפרק ראשון משקלים ירושלמי ובמקומות מגזיקין.

מצוה רצח שהזהיר מהכשיל קצתנו *את קצתנו בעצה* והוא שישאלך אדם עצה בדבר הוא נפתה בו ובאה האזהרה מלרמותו ומהכשילו אבל

תיישרהו אל הדבר שהוא טוב וישר והוא אמרו ולפני עור לא תתן מכשול ולשון *ספרא לפני סומא בדבר היה נוטל עצה ממך אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו ולא זו *אמרו שהוא* כולל גם כן מי שיעזור על עבירה או יסבב אותה כי הוא יביא האיש ההוא לשעורה תאותו עין שכלו וחזר עור ויפתהו ויעזרהו להשלים עבירתו או יכין לו סבת העבירה ומאלו הפנים אמרו במלוא וזה ברבית ששניהם יחד עוברים משום ולפני עור לא תתן מכשול *כי כל אחד מהם עור את חבירו והכין לו להשלים העבירה ודברים רבים מאד מזה המין יאמרו בהן עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול* ופשיטה דקרא הוא במה שזכרנו תחלה.

מצוה רצח שהזהיר הריון מהכות החוטא הכאות גדולות ממיתות ובאור זה שכל מחוייב מלקות הנה תכלית מה שילקה ארבעים חסר אחת כמו שבא בקבלה ולא יכה אדם עד שישער ההכאה לפי כח המוכה ושניו ומזנו וצורת גופו אם יכול לסבול הכאת הגדר כלו יוכה ואם אינו *יכול לסבול גבול העונש* יוכה כפי שיעור סבלו לא פחות משלש הכאות אמרו כדי רשעתו במספר *ותכלית חשבון מנין המלקות ארבעים חסר אחת* ובאה האזהרה מהוסיף בהכאתו ואפילו הכאה אחת נוספת על מה ששער הריון שיוכל לסבול והוא אמרו כדי רשעתו במספר ארבעים יכנו לא יסיף ולשון ספרי אם הוסיף עובר בלא תעשה אין

שם, אבל ז"ל כלל חזק דע"י במהרש"ל במקומו שם דכתב אין ראיה מכאן להציל ההורג אפי' בעת שנטל דיני נפשות מ"מ אכור להציל וכן יאבדו כל חייבי ה' וידנו אל תגע בהם אלא להכי שרי להציל דספק הוה וס"ג להקל ועי' בשו"ת חו"י (סי' קמ"ו) דגם הוא העיר מהך גמרא וכתב ואפשר לומר דכל שנתפס ע"ד ראייה וזומן הוה שאין בידו עכ"פ לא נפעל להצילו כו' ע"פ ועי' בס' חסידים (סי' תרס"ג) כתב אדם עשוק בדם נפש עד בור ינוס אל יתמוכו בו אם בורח רוצח אלף אל תקבלוהו בין יהודי בין נכרי כמעשה דר"ט נדה עכ"ד וכשו"ת שאלות ועכ"פ ח"א (סי' מ"ג) כתב כן מקרא דדם פשוט ה"ל מדנפשיה ע"ש, מלבד זה הוה הסכנה בעת מעשה לא היתה כזורה כ"כ כדאמר להו זילו אתון עמרו נפשייכו וגם בלא"ה אין ראיה דהא התם אם יודע שהוא יטמין אותם אז מלבד מה שיכתבו המה גם הוא מזה לא יגל ונכח"ג אפשר פשיטא דלא ניתן לדחות, וכשו"ת חו"י שם הוכיח מש"ס דלין כ"מ (ד' ס"ב) כהירוש' דדוקא התם שאם ישנו שניהם ימותו ודלי מש"א כ"כ בספק י"ל ישנו שניהם ולא ישנה הוא לכדו וימות חבדו ודלי הכי מחוייב לכנס לס"ג אפי' בספק הלה ע"ש ואין זה ראיה דהא דנקט שניהם ימותו ודלי לרבותא דכן פטורא נקט דאפי' כזה קאמר כ"ס בלא יראה במיתת חבירו וישנו שניהם אבל לר"ט דקאמר חייך קודמין הדעת נותנת בחייך קודמים אפי' לס"ג של חבירו ועוד דהא הנהו' מיימו' לא אמר אלא מחוייב להציל את חבירו ואפי' אם יכניס א"ע לס"ג והיינו היכא שבדלי יגלו אבל משום ספק הלה לא מנינו ובתנורו על ס' ה"ד הארכתי לדחות שאר דברי החו"י והיד אליהו כזה ואכ"מ, ועי' ברדב"ן ח"ב בלבוש ה"מ (סי' רי"ח) וח"ג (סי' תרכ"ו) ויש להעיר מהא דכתובות (ד' ס"א) א"ל רבנן מ"ט סמכת אינשא אמר להו חו"י רוח לרפת דקא פתחה עילויה ע"ש וי"ל, ואמנם בעיקר הדין שמכיל הגהות מיימוניות מירוש' והוא כמו שהבינו כולם מירוש' דתרומוות (ס"ח) דאמר רב"ל עד דלאנא קטל אנא מתקטל אנא חיזיל ומשוייב ליה בחיילא כו' דפירשו דרב"ל אמר אז אני אהרוב אז אני אהרג אלך ואציל אותו בכת ומכאן המקור לכל הדין ולענ"ד שהראב"וב פירשו פי' אחר בירוש' בלשון המוכח היסך הדין הוה וה"ק רב"ל עד דלאנא קטל פי' אם אלאם אתם וטרם באהרנ"ס אנא מתקטל יוכל להיות שיהרגוני ולהו אינו מחוייב כלל אנא חיזיל ומשוייב ליה בחיילא מוטב לי שאשדנו כמזון וכך עשה אל ופיסון ומעשה כמזון ל"ק מידי על הא דהבמיטו האוסקים דין זה.

א"כ ספרי. יעי' לעיל בפתח דבר (אות ה') מ"ש בזה. יבנ, ההוה לעון ובעזרתו הכשילו וחזר. ריב"א"ל וכ"י אקד מהעריב חסר זה ואולי מפני השואת המלים.

משתנות תלמוד לומר ולא תשא עליו חטא איננו הפשט *מהפסוק הוא שהזהיר שלא תחשוב לו עון *בנפשך ותזכרהו .

מצוה שד שהזהירנו שלא לנקום קצתנו מקצתנו והוא שעשה לו מעשה אחד ולא יסור מלחפש אחריו עד שיגמלוהו כמעשהו הרע ^{או} יכאיבהו כמו שהכאיבו הזהיר האל מזה ואמר לא תקם ^זובספרא עד היכן הוא כחה של נקימה אמר ^זו השאילני מנלך ולא השאילו למחר אמר לו השאילני קרדומך אמר לו איני משאילך כשם שלא השאלתני מגנך לכך נאמר לא תקם ועל זה הדמיון היקש בכל הענינים .

מצוה שה שהזהירנו שלא לנטור ואף על פי שלא נשלם לו גמול והוא שנוכח העון שחטא לנו החוטא יונכורו לו * אמר ית' ולא תטר ולשון *ספרא עד היכן כחה של נטירה אמר לו השאילני מנלך ולא השאילו למחר אמר לו השאילני קרדומך ואומר לו הילך ואיני כמותך *שלא השאלתני לכך נאמר ולא תטר .

מצוה שו שהזהירנו מקחת קן צפור *ככללו בעת הצידה האם והבנים והוא אמרו לא תקח האם על הבנים וזה הלאו ניתק לעשה והוא שלח תשלח את האם וכל זמן שלא יהיה אפשר לשלח ולקיים עשה שבה כנון שמתה האם קודם שישלחנה לוקה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בסוף חולין .
מצוה שז שהזהירנו מלגלח ^הישער הנתק והוא אמרו ואת הנתק לא יגלח ולשון *ספרא מנין לתולש

אין לי אלא *בזמן שמוסיף על הארבעים מנין על כל אומד ואומד שאמרוהו בית דין תלמוד לומר לא יסיף פן יסיף ומזאת אוהרה היא אוהרה מהכות כל איש מישראל אם החוטא אנו מוזהרין שלא להכותו שאר כל אדם לא כל שכן וכבר הזהירו מלרמוז להכות ואפילו לא יכה אמרו (מטהדין ד' נ"ח) כל המנביה ידו על חבירו *להכותו נקרא רשע שנאמר ויאמר לרשע למה תכה רעך .

מצוה שא שהזהירנו מרגל והוא אמרו לא תלך רכיל בעמך אמרו לא תהא רך בדברים לזה וקשה לזה דבר אחר שלא תהא כרוכל מטעין דברים והולך *ובכלל לאו זה אוהרה מהוצאת שם רע* .

מצוה שב שהזהירנו משנוא קצתנו את קצתנו והוא אמרו לא תשנא את אחיך בלבבך ולשון ספרי לא אמרתי אלא שנאה שהיא בלב אמנם כשהראה לו השנאה והודיעו שהוא שונא אותו אינו עובר על זה הלאו אבל *הוא עובר* על לא תקום ולא תמור ועובר על עשה *גם כן* והוא אמרו ואהבת לרעך כמוך אבל שנאת הלב הוא חטא חזק יותר מן הכל .

מצוה שג שהזהירנו שלא לבייש קצתנו את קצתנו וזה *העון אשר יקראו אותו מלבין פני חבירו ^בברבים ואוהרה שבאה בזה הוא אמרו הוכח תוכיח את עמיתך וגו' ^זובספרא מנין אם הוכחתו ארבע וחמש פעמים שיחזור ויוכיח תלמוד לומר הוכח תוכיח יכול אפילו אתה מוכיחו ופניו

*כ"א ושי כ"ו של הערכי חסר זה . יבדינו דחיי לאוין (ו') כתב להוכיח דהאזהרה היא חף שלא ברבים ונסתייע מלשון הגדפס ככאן שלא הזכיר ברבים והנך רואה שבאמת מפורש הכא ברבים וכ"א כ"א ובערכי, ועי' כן ברש"י ערכין (ד' ט"ו) וכפ"י עה"ת . יבג בספרי . יבג כמעשהו הרע אשר יביאחו כמו שהביאך והזהיר מזה . הי"ל שמלת שער מיתרת וז"ל מלגלח הנתק כמ"ש רבנו בס' הי"ד בה' טו"ז (רפי"א) וכן המגלח את הנתק לוקה שנאמר ואת הנתק לא יגלח , וכבר הדבר דהנה רבנו שם מסיים ואינו חייב עד שיגלח כל הנתק בתער והראב"ד כתב עצה בזה שהרי אמרו והתגלח בכל דבר ועל זה אמר ואת הנתק לא יגלח ועוד שהוא כחולש סימני עומאה שאין הפשיון ניכר בו ע"ש, ומה שהליץ הכ"מ בעד הרמב"ם דכריו ז"ל תמוהין כמ"ש המעיין, אכן יתכן דהראב"ד הקשה לטעמיה דעל מ"ש הר"מ שם (רפ"ח) נגעי הראש והזקן הוא שיפול השער שבהן מעיקרו וישאר מקום השיער פנוי וזה הנקרא נתק כ' הראב"ד מהתוספתא נראה שיש שינוי בעור הנתק אבל ממדרש תו"כ נראה שא"ש שינוי העור כלל עכ"ל, והנה המעיין ברמב"ן בפיה"ת ויקרא (י"ג, מ') שהביא שם ד' רוב המפרשים ודעתו בפנמו ז"ל , וראה דד' הרמב"ם כרוב המפרשים וד' הראב"ד כהרמב"ן , ועי' שם ברמב"ן עה"כ וההגלח ואת הנתק לא יגלח כו' כדי שיהיה ניכר אם כמשה ע"ש , מעתה י"ל דהרמב"ם לטעמיה דמ"ל שאין שום שינוי בעור הנתק ואך נתיקת השיער עלמו מקרי תתק מפרש את הנתק לא יגלח כפשוטו כמו שהביא הרמב"ן שלא יעביד תער על מקום הנתק כדי שיתגרד העור ויזמיח שער ולכן כתב שאינו חייב עד שיגלח כל הנתק בתער דוקא דרק ע"י תער מתגרד מקום הנתק וגורם להזמיח שער , אבל הראב"ד דמ"ל כהרמב"ן דאין נתיקת השיער לחוד מקרי נתק אה"כ נולד שם בהרת או שאת ותולדותיהן לכן ל"ש לפרש את הנתק לא יגלח כפשוטו דוקא על הנתק עלמו כנ"ל דע"ג בהרת שאת ותולדותיהן לא שייך כ"כ גירוד וע"כ ז"ל כמ"ש בתו"כ דממוך ונתק לא יגלח כדי שיהיה ניכר אם כמשה וכמ"ש הראב"ד בהדיא ושפיר הקשה לשיטתו אבל על הרמב"ם לשיטתו לק"מ , ובה מסולקת גם קושיית הרמב"ן כאן שכתב ולא ידעתי למה מנה זאת הנתק לא יגלח למל"ת בפ"ע הא מנה ג"כ ל"ת דהשמר כנגד הטרעת ולמה מנה בשתיים , דמאחר שהרמב"ם מפרש שלא יגלח הנתק עלמו וזאת לא שמעינן מהשמר כנגד הטרעת מאחר שאינו אלא גרמא בעלמא להזמיח ולא היה לוקה ע"ז לולא שהזכיר קרא בפירושו , ועי' מנאר דגם כאן ז"ל מלגלח הנתק כמ"ש בס' הי"ד וגם ברמזים שם לשון רבנו לא יגלח הנתק ולא הזכיר שער .

ובתנאים המקובלים המבוארים בסוף סנהדרין *ושם התבארו משפטי מצוה זו*.

מצוה שיג שהזהירנו מהוסיף בתורה לא בכתוב ולא במקובל והוא אמרו לא תוסף עליו ובבאור אמרו במקומות עובר על כל תוסף עברת על כל תוסף.

מצוה שיד שהזהירנו מגרוע התורה לא מהכתוב ולא מהמקובל והוא אמרו ולא תגרע ממנו ובמקומות אמרו *גם כן נמצא* עובר על כל תגרע עברת על כל תגרע.

מצוה שמו שהזהירנו מלקלל הדיין והוא אמרו אלהים לא תקלל והעובר על לאו זה לוקה.

מצוה שמו שהזהירנו מלקלל הנשיא והוא אמרו ונשיא בעמך לא תאר וזה השם רוצה לומר נשיא ישימהו הכתוב על המלך אשר לו הממשלה אמר אשר נשיא יחטא וחכמים ישימוהו במוחלט על ראש הישיבה של שבעים זקנים *לכד ובכל התלמוד והמשנה יאמרו נשיאים ואבות בית דין *ונשיא ואב בית דין* ולשונם *גם כן* (כנהנין ד' יט) נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ודע שזה הלאו כולל גם כן הנשיא עם המלך כי ענין לאו זה הוא שמוזהר שלא לקלל כל מי שיש לו ממשלה לצוות והוא במעלה העליונה בין שהיתה *מעלת שלמונית או *מעלת תוריית והיא הישיבה וזה הוא המוכן מדין מצוה זו והעובר על לאו זה לוקה.

מצוה שיג שהזהירנו מלקלל איזה איש שיהיה מישראל והוא אמרו לא תקלל חרש ושמע ממני ענין אמרו חרש מהו וזה כי הנפש כשהתנועה לנקום מהמויק לפי צורת ההיזק הקיימת בדמיון הנה לא תסור מתנועה עד שתגמול למויק לפי צורת ההיזק הרשומה בדמיון וכאשר שלמה לו גמול תנוח אותה התנועה ונעדרה *אותה הצורה מן הדמיון ופעמים תשלימו גמול בקללה ובחרופין לכד ותנוח בדעתו בשיעור מה שהגיע למויק מן ההיזק באותן המאמרים והחרוף ופעמים יהיה הענין יותר קשה ולא תנוח אותה התנועה עד שתאבדהו ממנו ואז תנוח בדעתה שיעור מה שהגיע לו מכאב לאבוד ממנו ופעמים יהיה הענין יותר קשה ולא תנוח עד שתנקום ממנו בגופו במיני ההכנות וחסרון האיברים ופעמים יהיה הענין

להולש סימני טומאה *מתוך נתקו* שעובר בלא תעשה תלמוד לומר ואת הנתק לא יגלח.

מצוה שח שהזהירנו מלקיץ סימני צרעת או *לכוותם עד שישתנו מראהם והוא אמרו השמר בנגע הצרעת ולשון ספרי השמר בלא תעשה ולשון המשנה התולש סימני טומאה והכווה את המחיה עובר בלא תעשה והוא לוקה כמו שבארנו *במקומו.

מצוה שט שהזהירנו מעבוד ומזרוע כנחל איתן שנערפה בו העגלה והוא אמרו אשר לא יעבד בו ולא יזרע והעובר על זה לוקה ובגמרא מכות (ד' יג) כשזכרו מחוייבי מלקות אמרו והא איכא זרע לנחל איתן ואזהרתיה מהכא אשר לא יעבד בו ולא יזרע הנה כבר התבאר שהוא לאו אחד ושהוא במלקות וכבר התבאר משפטי מצוה זו בסוף סוטה.

מצוה שי שהזהירנו מהחיות המכשף והוא אמרו מכשפה לא תחיה וכשנמחול לו אנהנו עוברים על מצות לא תעשה לא שבטלנו בו מצות עשה לכד ויהיה כאילו מחלנו לאחד ממחוייבי מיתת בית דין.

מצוה שיא שהזהירנו מהוציא החתן מביתו שנה אחת כלה לטורח מהטרחים או לצבא ולא לזולתו אבל נמלק ממנו כל טורח וכל משא שיהיה חייב בהם לעזוב *ביתו כל השנה והוא אמרו ולא יעבר עליו לכל דבר נקי יהיה לביתו ובגמרא סוטה לא יצא בצבא יכול בצבא הוא דלא יצא אבל יתקן כלי זיין ויספק מים ומזון תלמוד לומר ולא יעבור עליו עליו הוא דאין אתה מעביר אבל אתה מעביר לאחרים וכי מאחר דנפקא ליה מלא יעבור עליו *לא יצא בצבא* למה לי לעבור *עליו בשני לאוין וכבר בארנו בשרש התשיעי שלא כל מה שיתחייבו עליו שני לאוין יהיה שתי מצות ודע כי החתן עצמו *גם כן* מוזהר מלצאת מביתו *כלומר ללכת* *בסחורה כל שנתו וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרק ח' סוטה.

מצוה שיב שהזהירנו מחלוק על בעלי הקבלה ע"ה ומצאת סמצותם במעשה התורה והוא אמרו לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל ולשון ספרי לא תסור זו מצות לא תעשה והעובר על לאו זה הוא זקן ממרא וחייב חנק

*כנ, לכסותן. *כנ, שהזכיר הכתן מלאה. *כנ, לעזוב. אוחס. *כנ, הרדכ"ו ה"ה (סי' רל"ח) כתב ששיבוש הוא שגבל בספרים אפשר מן המעתיק בלשון הערבי אז ממעתיק הספר, והרדכ"ו העתיק לשון הערבי ומתרגמו שהתן בעלמו מוזהר שלא יצא מביתו כל זר לנאת לדרך, והכוונה דלאו למימרא שלא יצא מביתו כלל אלא שלא יצא לדרך כלומר לזכר רבים אבל לזרך עצמו למה לא יצא להרויח לשמה את אשתו אם שאין לו מה יאכל אין לך עכז גדול מזה ע"ס, והנה בערבי הלשון כמו שהעתיק הרדכ"ו וכ"ה בא"ח ועי' מזה בשו"ת חיים שאל (סו"ס ז"ג) והת"ס אה"ע ה"ב (סי' קה"ה) וכינתן אדם בשער בית הנשים (סי' ל"ו). *כנ, ונעדרה מהתנועה מן הדמיון.

ס פ ר מצות לא תעשה המצות סה

*מבואר לא אמר לא תקלל אביך אבל קדם לנו כי באה האזהרה מקללת כל איש מישראל וזה כולל האב וזולתו ובמכילתא אמרו ומקלל אביו ואמו מות יומת עונש שמענו אזהרה מנין תלמוד לומר אלהים לא תקלל אם דיין הוא אביך הרי הוא בכלל אלהים ואם נשיא הרי הוא בכלל נשיא ואם בור הרי הוא בכלל לא תקלל חרש הרי אתה דן בנין אב משלשתן וגו' עד הצד השווה שבהם שהן בעמך ואתה מזהר על קללתם *אף אביך שבעמך אתה מזהר על קללתו* ובספרא איש איש כי יקלל את אביו ואת אמו עונש שמענו אזהרה לא שמענו תלמוד לומר אלהים לא תקלל כמו לשון מכילתא בשוה והתבארו משפטי מצוה זו בשביעי מסנהדרין .

מצוה שי"ט שהזהירו מהכות אב ואם ולא התבארה גם כן *בכתוב אזהרה מיוחדת מזה אבל זכר העונש ואמר ומכה אביו ואמו מות יומת ולמדנו אזהרה למכה אביו על דרך שלמדנו אותה למקלל אביו וזה כי כבר בארנו במצוה ש' שאנו מזהרין על כל איש מישראל שלא להכותו ואביו בכלל ולשון מכילתא ומכה אביו ואמו וגו' עונש שמענו אזהרה לא שמענו תלמוד לומר ארבעים יכנו לא יוסיף והרי דברים קל וחומר אם מי שמצווה להכותו הרי הוא מזהר שלא להכותו מי שמצווה שלא להכותו דין הוא שיהא מזהר שלא להכותו והעובר על לאו זה כלומר שיכה אביו או אמו במזיד ויוציא מהם דם הרי הוא חייב חנק והתבארו דיני מצוה זו בסוף סנהדרין .

מצוה שכ שהזהירו מעשות מלאכה בשבת והוא אמרו לא תעשה כל מלאכה והעובר על לאו זה באר בו הכתוב שהוא בכרת אם לא ידע בו הדיין ואם העידו עליו עדים חייב סקילה *זה כלו* אם היה מזיד ואם היה שוגג חייב קרבן חטאת קבועה וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת שבת .

מצוה שכ"א שהזהירו שלא להלוך חוץ לתחום המדינה בשבת והוא אמרו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי ובאה הקבלה שגבול ההליכה שהיא אסורה מה שנוסף על אלפים אמה חוץ מן המדינה ואפילו אמה אחת וללכת אלפים אמה לכ"צ צד מותר ולשון מכילתא אל יצא איש ממקומו אלו אלפים אמה ובגמרא עירובין (דף י"א) אמרו לוקין על איסורי תחומין דבר תורה ובמסכת הרי"א התבארו משפטי מצוה זו .

מצוה

הענין יותר קשה ולא תנוח התנועה *ההיא עד שתקח נפש המזיק* ותסתלקו מן המציאות וזה הוא התכלית ופעמים תהיה תנועת הנפש קטנה לבקשת עונש המזיק וזה לקטנות עינו עד שתנוח התנועה *ההיא בצעקות וגומו עליו וקללו אותו ואף על פי שלא ישמע אותו ולא יהיה במעמד ההוא וזה מפורסם מפועל בעלי החמה וכעס שהם תנוח דעתם בזה השיעור מהחמאים הקלים *מאד ואף על פי שיהיה החוטא בלתי יודע בכעסם ונידופיהם בלתי שומע ואולם היה עולה במחשבתנו כי תכלית מה שנאמר לנו קללת איש מישראל כשיהיה שומע אותה למה ששיגהו מן הצער והכאב אבל קללת החרש אחר שלא ישמע ולא יכאב בו שלא יהיה חוטא בזה הנה הודיענו שהוא אסור והזהיר ממנו כי התורה לא הקפידה בענין המקולל לכך אבל הקפידה בענין המקלל גם כן שהזהירה שלא יניע נפשו אל הנקמה ולא ירגילה לכעוס וכן *מצינו בעלי הקבלה הביאו ראיה על איסור קללת כל איש *שיהיה מישראל מאמרו לא תקלל חרש ולשון *ספרא אין לי אלא חרש מנין לרבות כל אדם תלמוד לומר בעמך לא תאור אם כן למה נאמר חרש מה חרש מיוחד שהוא בחיים יצא המת שאינו בחיים ובמכילתא לא תקלל חרש דבר הכתוב באומללין שבאדם וכל מה שאמרנו בתנאי שיקלל בשם וכן כשקלל עצמו לוקה הנה כבר התבאר *לך שמי שקלל חבירו בשם עובר בלאו אחד והוא לא תקלל חרש ומי שקלל הדיין עובר בשני לאוין ולוקה שתיים ומי שקלל נשיא לוקה שלש ולשון מכילתא כשהוא אומר ונשיא בעמך לא תאור אחד דיין ואחד נשיא במשמע ומה תלמוד לומר אלהים לא תקלל לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו מכאן אמרו יש מדבר דבר אחד וחייב עליו משום ארבעה דברים *ה"בן נשיא שקלל אביו חייב עליו משום ארבעה דברים* משום לא תקלל חרש ומשום האב ומשום דיין ומשום נשיא בעמך מכל מקום הנה התבאר מה שזכרנוהו והתבארו משפטי מצוה זו ברביעי משבועות .

מצוה שי"ח שהזהירו שלא לקלל אב ואם אמנם לשון התורה בעונש הוא מבואר באמרו ומקלל אביו ואמו מות יומת והוא בכלל הנסקלין ואפילו קלל אחד מהם בשם אחר מותרו במזיד נסקל אולם האזהרה הנה לא התבארה בכתוב

*כ"ב. והתהלכו מן המציאות . כ"ג. לקטנות עונש . כ"ד. שלא ישמע אותו אדם . י"ב. ספרי . "בדיני דמיו לאוין (רי"ח) כתב ו"ל ובזיבור מלאתי להרמב"ם ז"ל בס' המצות סי' שי"ז ו"ל הנה כבר התבאר שמי שקלל חבירו בשם עובר בלאו אחד ומי שקלל הדיין עובר בשתיים ומי שקלל נשיא לוקה שלש ולא הזכיר בן נשיא שקלל אביו לוקה ד' וזה ברור כמו שכתבתי כו' וע"ש מה שהכריח מזה דבר חדש והאריך בזה הרבה וכל האריכות שלו לחנם . 'בערני וא"א כתוב משום האב ומשום דיין ומשום נשיא בעמך מכל מקום . י"ב. משלשתן על הנד .

מצוה שלא שהזהירנו מגלות ערות אשת אב והוא אמרו ערות אשת אביך לא תגלה והעובר על לאו זה בכרת ואם יש עדים בסקילה אם היה מזיד ואם היה שונג יקריב חטאת קבועה הנה התבאר לך שהבא על אמו חייב עליה *משום אם* ומשום אשת אב בין בחיי אביו בין לאחר מיתת אביו כמו שהתבאר בסנהדרין.

מצוה שלב שהזהירנו מגלות ערות אחותו והוא אמרו ערות אחותך בת אביך או בת אמך לא תגלה ערותך והעובר על לאו זה במזיד חייב כרת ובשונג יקריב חטאת קבועה.

מצוה שלג שהזהירנו מגלות ערות בת אשת אב כשתהיה אחותו והוא אמרו ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא לא תגלה ערותה וזה הלאו בא כדי שישום בת אשת אב ערוה בפני עצמה *והראיה על היות בת אשת אביו ערוה בפני עצמה* היות הבא על אחותו מאביו או מאמו חייב שתיים משום אחותו ומשום *בת אשת אביו כמו הבא על אמו שהוא חייב שתיים משום אמו ומשום* אשת אביו כמו שבארנו וזה לשונם בזה אמרו בשני מיבמות (ד' יג) תנו רבנן הבא על אחותו והיא בת אשת אביו חייב שתיים משום אחותו *ומשום בת אשת אביו רבי יוסי ברבי יהודה אומר אינו חייב אלא משום אחותו* בלבד מאי טעמיהו דרבנן *אמרי מכדי כתיב ערות אחותך בת אביך וגו' ערות בת אשת אביך מולדת אביך למה לי שמע מינה לחייבו משום אחותו ומשום בת אשת אביו והעובר על זאת גם כן רוצה לומר האחות מהאב ומאם בכרת לכך אם היה מזיד ובשונג יקריב חטאת קבועה.

מצוה שלד שהזהירנו מגלות ערות בת הבן והוא אמרו ערות בת בנך וגו' לא תגלה. **מצוה שלה** שהזהירנו מגלות ערות בת הבת והוא אמרו או בת בתך לא תגלה ערותך כי ערותך הנה.

מצוה שלו שהזהירנו מגלות ערות הבת עצמה וזאת לא התבארה בפירוש בתורה לא בא בכתוב ערות בתך לא תגלה ואמנם *שתק ממנה לבאור הדבר והגלותו כי הוא אסר בת הבן ובת הבת וכל שכן הבת ובגמרא דיבמות (ד' ג) אמרו בתו עיקר איסורה מדרשא אתיא דאמר *רבא אמר לי *רב יצחק בר אבדימי אתיא הנה הנה אתיא ומה ומה כלומר שהוא אמר כבת בנך ובבת בתך כי ערותך הנה ואמר באיסור אשה ובתה וכתב בנה ובת

מצוה שכב שהזהירנו מענוש הגדרים על החוטאים ולהעביר הדינין ביום השבת *והוא אמרו לא תבערו אש וגו' ביום השבת* ירצה בזה לא תשרוף מי שנתחייב שריפה והוא הדין לשאר מיתות ולטון מכילתא לא תבערו אש שריפה בכלל היתה ויצאת ללמד מה שריפה מיוחדת שהיא אחת ממיתות בית דין ואינה דוחה את השבת אף כל שאר מיתות בית דין לא ידחו את השבת והנה אמרו הבערה ללאו יצאת ואינה הלכה אבל היא לחלק יצאת והוא שיהיה חייב על כל מלאכה *ומלאכה בפני עצמה כמו שהתבאר במקומו ובגמרא דבני מערבא* בכל מושבותיכם רבי אילא בשם רבי ינאי מכאן לבתי דינין שלא יהיו דנין בשבת.

מצוה שכג שהזהירנו מעשות מלאכה ביום ראשון של פסח והוא אמרו כל מלאכה לא יעשה בהם.

מצוה שכד שהזהירנו מעשות מלאכה ביום שביעי של פסח והוא אמרו כל *מלאכה לא יעשה בהם *ר"ל הראשון והשביעי*.

מצוה שכה שהזהירנו מעשות מלאכה ביום עצרת והוא אמרו כל מלאכת עבודה לא תעשו. **מצוה שכו** שהזהירנו מעשות מלאכה ביום ראש השנה והוא אמרו כל מלאכת עבודה לא תעשו. **מצוה שכז** שהזהירנו מעשות מלאכה ביום ראשון של חג *הסכות והוא אמרו כל מלאכת עבודה לא תעשו.

מצוה שכח שהזהירנו מעשות מלאכה ביום שמיני עצרת והוא אמרו כל מלאכת עבודה לא תעשו ודע שאלו הששה ימים טובים כל מי שיעשה איוו מלאכה שתהיה באיווה יום *שיהיה מהם לוקה אלא אם כן תהיה מלאכה ממה שיצטרך באוכל נפש כמו שבא הכתוב באחד מהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם והוא הדין לשאר יום טוב וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת יום טוב.

מצוה שכט שהזהירנו מעשות מלאכה ביום הכפורים והוא אמרו כל מלאכה לא תעשו והעובר על לאו זה במזיד חייב כרת כמו שבאר הכתוב ואם היה שונג יקריב חטאת קבועה והתבאר משפטי מצוה זו במסכת ביצה ובמגילה וזולתם. **מצוה של** שהזהירנו מגלות ערות אם והוא אמרו אמך היא לא תגלה ערותה והעובר על לאו זה בכרת וכשהעידו בו עדים יסקל אם היה מזיד ואם היה שונג יקריב חטאת קבועה.

*סנהדרין (פ"ד ה"ו), ועיי' מ"ש זקני המג"א בל"ח (סי' של"ט סק"ג) ובש"ת חמונת שמואל (סי' נ"ד) וכנראה דלא ראו בפניס הדברים כאלן. יבנ, אמרו כל מלאכת עבודה לא תעשו וכן העתיק החינוך (סי' ש"א) ובערני ואל"א כמש"ל. יע"ל כפתח דבר (אות ה, ב'), יבנ, ואמנם ממה שהזכיר בת הבן או בת הבת תקה ממנו לראיה לכאור. יבנ, רבה וכ"ה בערני.

מצוה שמ שהזהירנו מגלות ערות אחות האב והוא אמרו ית' ערות אחות אביך לא תגלה והעובר על לאו זה אם היה מזיד חייב כרת ואם היה שוגג יקריב חטאת קבועה.

מצוה שמא שהזהירנו מגלות ערות אחות האם והוא אמרו ערות אחות אמך לא תגלה והעובר על לאו זה במזיד חייב כרת ואם היה שוגג יקריב חטאת קבועה.

מצוה שמב שהזהירנו מגלות ערות אשת אחי האב והוא אמרו ית' אל אשתו לא תקרב דרתך היא והעובר על לאו זה בכרת אם היה מזיד ואם היה שוגג יקריב חטאת קבועה.

מצוה שמג שהזהירנו מגלות ערות אשת הבן והוא אמרו ית' ערות כלתך לא תגלה והעובר על לאו זה בסקילה ואם לא נחקרה העדות או לא נודע* בו הוא בכרת אם הוא מזיד ובשוגג יקריב חטאת קבועה.

מצוה שמד שהזהירנו מגלות ערות אשת האח והוא אמרו ית' ערות אשת אחיך לא תגלה והעובר על לאו זה בכרת אם היה מזיד ואם היה שוגג יקריב חטאת קבועה.

מצוה שמז שהזהירנו מגלות ערות אחות אשתו בחיי אשתו והוא אמרו ואשה אל אחתה לא תקח והעובר על לאו זה במזיד חייב כרת ואם היה שוגג יקריב חטאת קבועה.

מצוה שמו שהזהירנו שלא לבוא על הגדה בעת טומאתה כלומר כל השבעה ימים והוא אמרו ואל אשה בגדת טומאתה לא תקרב כל זמן שלא תטבול גם כן אחר שבעה* היא נדה* והעובר על לאו זה במזיד חייב כרת ובשוגג יקריב חטאת קבועה.

מצוה שמוז שהזהירנו מגלות ערות אשת איש והוא אמרו ית' ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע ובעונש העובר על לאו זה יש הפרש וזה שאשת איש אם היתה נערה מאורשה שניהם חייבים סקילה כמו שבאר הכתוב ואם היתה בת כהן* היא בשריפה והוא בחנק כלומר הבעול ואם היא

ובת בתה שארה הנה זמה היא כמו שבאסור אשה* ובת בנה וכת* בתה נאסרה בתה* גם כן* כן באיסור בת בנו ובת בתו תאסר בתו גם כן ואמר בעונש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא כאש ישרפו אתו ואתהן וכמו אשה ובת בתה ובת בנה בשריפה געבור שבא בהן זמה* ו'גמרינן בגזרה שוה זמה זמה והוא הדין לכתו ובת בנו ובת בתו לענין עונש דגמרינן להו מגזרה שוה דהנה הנה דגבי בת בנו ובת בתו כתיב הנה* כמו שבא באשה ובתה ולשון גמרא כריתות (ד' ס) אל תהי גזרה שוה קלה בעיניך שהרי בתו אחד מגופי תורה ולא למדה הכתוב אלא מגזרה שוה אתיא הנה הנה זמה זמה והבן אמרם לא למדה תורה ולא אמר לא ללמדנוה כי אלו הדברים כלם קבלה מהשליח ע"ה והוא פירוש מקובל כמו שבארנו בפתיחת חבורנו הגדול בפירוש המשנה ואמנם שתק הכתוב מליכורה להיותה אפשר להתלמד בגזרה שוה וזהו ענין אמרם לא למדה הכתוב אלא מגזרה שוה 'זהספיק אמרם גוף תורה הנה המתבאר מכל מה שקדם* הנה שכפ* העובר על בתו או בת בתו או בת בנו הוא בשריפה ואם לא* נודע או לא* נחקרה העדות הוא בכרת אם היה מזיד ואם היה שוגג באחת מהן יקריב חטאת קבועה.

מצוה שלז שהזהירנו מגלות ערות אשה ובתה והוא אמרו ית' ערות אשה ובתה לא תגלה והעובר על לאו זה והוא שתהיה אחת מהן אשתו ויבעול האחרת חייב שריפה אם נחקרה העדות והוא בכרת גם כן אם היה מזיד ואם היה שוגג יקריב חטאת קבועה.

מצוה שלח שהזהירנו מגלות ערות אשה ובת בנה והוא אמרו ית' את בת בנה ואת גם כן בשריפה* וכרת אם היה מזיד או חטאת קבועה אם היה שוגג.

מצוה שלט שהזהירנו מגלות ערות אשה ובת בתה והוא אמרו ית' ואת בת בתה והיא בכרת ובשריפה אם היה מזיד ואם היה שוגג יקריב חטאת קבועה.

*"כא"ח וערבי חסר זה, ובערבי שם יש גם ט"ס. יבנ, למדוה. יבנ, והכן אמרם מגופי תורה. ילכאורה פסק רבנו הכה"ק כ"ש בסנהדרין (ד' נ'), ואפשר דסמיך אברייחא שם (ד' נ"א) דר"ע נבי סבר כן, וברא"ס כפ' אמור כתב ע"כ ובת כהן כי תהל דרש"י פי' שם ונתה או מן הארוסין או מן הנשואין דהוא אליבא דר"ע ע"ש, אכן לדין נראה ללא שני בסכרא זו לחוד מאחר דרבנן פליגי על ר"ע אולם מלאתי בספרא דנקט כר"ע, ועי' בפרש"י סנהדרין (ד' מ"ו) בד"ה בנת כהן ארוסה נשואה ובעולה דהיא בשרפה ע"ש, ובחכמת שלמה למהרש"ל שם כ' ותימא שפירש אליבא דר"ש ללא כהלכתא א"ל ע"ס הוא עכ"ד, ועי' ביני דחיי עשין (ז"ט) שתמה ג"כ על פרש"י וגם הביא דהר"ן ז"ל כהי' כתב כלשון הזה דנת כהן בעולה פי' דכ"כ ובעולה הוי שתי מיתות ועבירה אחת דהיא בשרפה ובעולה בסקילה אם היא ארוסה ותמה דלמה פירש כסכרת רש"י דס"ל אחת ארוסה ואחת נשואה כ"כ יתה לשרפה מאחר דלית הילכתא כוותיה, ועי' בר' יונה בסנהדרין שם שקדמם בתמיה זו על רש"י, והנה במעשה"ח כפ' יתרו כתב וז"ל ולשון החינוך באזהרה זו אינו מדויק שכ' ואם נערה מאורסה כ"כ היא תשרף והוא יתקן וזה עושה גמור דאנן קיי"ל כהכמים דסקילה חמורה משרפה וכ"כ הוא עלמו כפי' תקיפה

שבאה בזה ובתחלת כריתות אמרו ל"ו כריתות יש בתורה ומנו אותם ומנו בכללם הבא על הבהמה והאשה המביאה את הבהמה עליה עם "היותם מונים שם כלל ענינים" כמו שבארנו בפירושו הנה כבר התבאר שהוא מצוה בפני עצמה מכלל" מצות לא תעשה והעוברת על לאו זה חייבת סקילה ואם לא נחקרה העדות הרי היא בכרת אם היתה מזידה ואם היתה שונגת תקריב חטאת קבועה.

מצוה שנ שהזוהירו שלא לבא על הזכר והוא אמרו ית' ואת זכר לא תשכב משכבי אשה וכבר נכפלה האזהרה בזה הענין בעצמו והוא אמרו ולא יהיה קדש מבני ישראל וזה הוא דרך האמת שזה הלאו הוא נכפל לחזק לא שהוא אזהרה לנשכב ב"שמאמרו לא תשכב נלמד האזהרה לשוכב ולנשכב ובגמרא סנהדרין (ד' יז) התבאר דרכי ישמעאל הוא שישים לא יהיה קדש אזהרה לנשכב ולפייך הבא על הזכר והביא עליו זכר בהעלם אחת חייב שתים על דעת רבי ישמעאל ורבי עקיבא אומר אינו צריך הרי הוא אומר ואת זכר לא תשכב קרי ביה לא תשכב ולפייך הבא על הזכור והביא זכור עליו בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת ואמרו בטעם זה לא תשכב ולא תשכב חדא היא ואמנם בא לפי דעתו לא יהיה קדש לחזק כמו שאמר לא תנאף והיא אזהרה לאשת איש כמו שבארנו ואחר כך אמר ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע וכגון זה הרבה כמו שבארנו בשרש התשיעי והעובר על לאו זה חייב סקילה ואם לא יסקל הנה הוא בכרת אם היה מזיד ואם היה שונג יקריב חטאת קבועה.

מצוה שנא שהזוהירו שלא לבא על האב והוא אמרו ערות אביך וגו' לא תגלה והעובר על לאו

היא בת ישראל ובעולה שניהם חייבים חנק וזה *כלו כשנחקרה העדות ואם לא *נחקרה הנה הוא בכרת וזה *כלו אם היה מזיד ואם היה שונג יקריב חטאת קבועה וכבר נכפלה האזהרה בזאת העבירה והוא אמרו *בעשרת הדברות* לא תנאף רוצה בו שלא לגלות ערות אשת איש ולשון מכילתא לא תנאף למה נאמר לפי שהוא אומר מות יומת הנואף והנואפת עונש שמענו אזהרה לא שמענו תלמוד לומר לא תנאף *ובספרא אשר ינאף את אשת איש אשר ינאף את אשת רעהו וגו' עונש שמענו אזהרה לא שמענו תלמוד לומר לא תנאף* אחד האיש ואחד האשה ולא כמו ואל אשת עמיתך וגו' כי היא האזהרה שאינה כוללת נואף ונואפת אבל היא האזהרה לנואף בלבד וכן בשאר העריות אי אפשר להם מבלתי שיוציאו *האזהרה לאשה גם כן מאמרו לא תקרבו לגלות ערוה הרי כאן שנים להזהיר האיש על ידי האשה והאשה על ידי האיש ובגמרא סנהדרין (ד' נא) אמרו הכל היו בכלל הנואף והנואפת הוציא הכתוב את בת כהן לשריפה ואת גערה המאורשה לסקילה וכבר קדם לנו באור זה הענין בפתחת *זה המאמר .

מצוה שמח שהזוהירו שלא לשכב עם הבהמות זכריהן ונקבותיהן והוא אמרו ית' ובכל בהמה לא תתן שכבתך והעובר על לאו זה בזרן חייב סקילה ואם לא יסקל הנה הוא בכרת ואם היה שונג יקריב חטאת קבועה.

מצוה שמח שהזוהירו מהביא הנשים הבהמות עליהן והוא אמרו ואשה לא תעמוד לפני בהמה לרבעה תבל הוא וזו גם כן מצוה בפני עצמה ואינה נכנסת במצוה שלפניה כי לא בהיות אסור על הזכרים לבא על הבהמות נאסר לאשה להביא הבהמה עליה לולא האזהרה המיוחדת

וכמדומה שלשון הרמב"ם במל"ת הטעתו כו' וע"ש דהגיה דהאי ואם היתה ב"כ ז"ל אחר בת ישראל ובעולה וקאי אנשואה ורואה לדבר שכתב והוא כהנך ואי בארוסה הנק מאן דכר שמה, וז"ל גם כמנחת חינוך שמה על החינוך והגיה ולא ידע כי הדברים מועתקים מכאן, ואולם גם בא"ח ובערבי כתוב כמ"ש לפנינו וכן לעיל בשרש ז' כתוב להדיא ומהו המין ג"כ אמרו ית' שטערה מאורסה שזינתה היא בסקילה וב"כ בשרפה ע"ש וכ"ה שם בא"ח ובערבי, אכן אם נאמר דארוסה ג"כ דינה בשרפה היא מוכח דשרפה המורה מסקילה כמבואר בסוגיא בפ' ד' מיתות והא קי"ל כרבנן דסקילה המורה כמ"ש הרמב"ם בה' סנהדרין (פי"ד), ויתכן דזהו טעמו של הרמב"ם דפסק בה' אס"כ (פי"ג) דארוסה ב"כ בסקילה ועי' רש"י בסנהדרין שם (ד' נ') בד"ה ומדאפקיה כו', ובמ"מ שם בה' אס"כ כתב מקור לפסקא של הרמב"ם וז"ל מרגלא בפומיה דר' יוחנן נערה מאורסה ב"כ שזינתה בסקילה עכ"ל, וז"ל דאלו לא נאמר שם בנמ"א אלא כמ"ש המ"מ שפיר היה משמע דר"י בא לשמשעין הלכתא, אכן באמת הגי' שם הכי, מרגלא בפומיה דר"י נערה המאורסה ב"כ שזינתה בסקילה רש"א בשרפה זינתה מאביה בסקילה רש"א בשרפה מאי קמ"ל לרבנן נשואה יתה לשרפה ולא ארוסה לר"ש אחת ארוסה וחת נשואה יתה לשרפה כו' ע"ש, וא"כ אין הכרח בזה שר"י לפסוק הלכתא רק לסדר הפלוגתא כמו שקבל מרבנו וכ"כ רש"י שם, ואולי אפשר לומר דרש"י ס"ל גם כהא כר"ש דשרפה המורה, והנה בפ' שופטים עה"כ ועשיחם לו כאשר זמם לעשות לאחיו פרש"י וז"ל לאחיו לימד על זוממי ב"כ נשואה שאינם בשרפה כו' וכן פרש"י במכות (ד' ב') משמע לכאורה דס"ל דרק נשואה מיתתה בשרפה ולא ארוסה.

*בג, היות שם כולל ענינם מצות ל"ת. יבנ. ושם אמרו לא תשכב. יבנ. לפי דעתי.

בכל מצוה ומצוה מהן תמצא כל עון שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת שהחטאת היא קבועה זולת שני עונות שחייבין על זדון כל אחד משניהם כרת ועל שגגתו חטאת שאינה קבועה אבל היא עולה ויורד ושני העונות ההם הם טומאת מקדש וטומאת קדשיו ארצה באמרי טומאת מקדש טמא שנכנס לעזרה *וטומאת קדשיו* טמא שאכל בשר קדש וכן התבאר לך שכל מצות לא תעשה שחייבין על זדונו כרת חייבין על שגגתו חטאת זולת עון אחד והוא מגרף שזדונו בכרת ואין חייבין על שגגתו חטאת וכן התבאר לך שכל מי שנתחייב מיתת בית דין איזו מיתה שתהיה הנה האיש ההוא גם כן בכרת כשלא המיתוהו בית דין או לא נודע בו מלבד עשרה אנשים שהם מחוייבי מיתת בית דין ואין עליהן כרת והם מסית ומדיח ונביא שקר ומתנבא בשם ע"ז וזקן ממרא וכן סורר ומורה וגונב נפש מישראל ורוצח ומכה אביו ואמו *ומקלל אביו ואמו וכל אחד מאלו כשנחקרה עליו העדות יהרג ואם לא נודע בו או לא יוכל בית דין להרגו הנה הוא מתיר עצמו למיתה אבל אינו עומד בכרת ושמוד אלו השרשים כלם וזכור אותם.

מצוה שנגג שהזהירנו מקרוב לאחת מכל אלו העריות ואפילו בלא *ביאה כגון* חבוק ונשיקה והרומה להם מן הפעולות *הזנות והוא אמרו באזהרה מזה איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה כאילו יאמר לא תקרבו שום קירוב שיביא לגלות ערוה ולשון *ספרא לא תקרבו לגלות ערוה אין לי אלא שלא יגלה מנין שלא יקרב תלמוד לומר ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב אין לי אלא גדה בל תקרב ובל תגלה ומנין לכל העריות שהן בכלל תקרבו ובל תגלו תלמוד לומר לא תקרבו לגלות ושם אמרו ונכרתו הנפשות העשות מה תלמוד לומר לפי שנאמר לא תקרבו יכול יהו חייבים כרת על הקריבה תלמוד לומר העושות לא הקרבות וכבר נכפלה האזהרה באיסור אלו הדמיונות ואמר לבלתי עשות מחקות התועבת אולם

לאו זה הייב סקילה גם כן עד שיהיה הבא על אביו חייב שתיים משום שזכב עם זכר ומשום מגלה ערות אביו ובגמרא סנהדרין (ד' נז) התבאר שאמרו ערות אביך לא תגלה אביך ממש והקשו שם *ואמרו האי מואת זכר לא תשכב משכבי וזשה נפקא והשיבו לחייבו שתיים וכדרכ יהודה* דאמר עכו"ם הבא על אביו חייב שתיים ושם בארו ואמרו מסתברא מילתא דרב יהודה בישאל ובשונג ולקרבן והאי דאמר עכו"ם לישנא מעליא *כלומר שהוא שנגג באביו יביא שתי חטאות כמי שנגג בשתי עריות *ואין כן כשנגג בזכור דעלמא אינו חייב אלא חטאת אחת.

מצוה שנגב שהזהירנו שלא לבא על אחי האב והוא אמרו ית' ערות אחי אביך לא תגלה עד שיהיה גם כן שונג באחי אביו חייב שתי חטאות כמו שכארנו באביו ובגמרא סנהדרין (ע"ז) אמרו הבא על אחי אביו חייב שתיים לדברי הכל דכתיב ערות אחי אביך לא תגלה ודע *שאמרי נחקרה העדות הוא שיהיו שם שני עדים כשרים מתרים בו או יותר ובית דין כשר של עשרים ושלושה ויעידו עדותן בהם ויהיה זה בזמן שדיני נפשות נוהגין ומבואר הוא שאלו העריות כלן שקדם זכרם בא בהן *כרת כבאור בתורה והוא אמרו אחר מנינם כי כל אשר יעשה מכל התועבת האלה ונכרתו הנפשות העשת וכן כל מה שזכרנו מהם שהוא חייב בהן מיתת בית דין הוא גם כן כתוב בתורה ואולם התחלף *מיני המיתות *ואמרו בקצתם סקילה ובקצתם חנק ובקצתם שריפה הנה ממנו שהוא קבלה וממנו שהוא כתוב וכבר התבארו דיני העריות אלו בכללן במסכת סנהדרין וכריתות *ובמקומות מיבמות ובתובות וקדושין* וכבר התבאר *בתחלת כריתות שכל עון שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת קבועה חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי וענין חטאת קבועה שתהיה מן הכהמה על כל פנים אם כשבה או שעירה וכשתביט כל מצות לא תעשה אחת אחת והתבוננת העונשים הנזכרים

*כג. וכדרי אמר רב. *כג. מעליא נקט כל שהוא. *כג. ואף גם כן זה מי שנגג. *כג. שאמרס. *כג. ואמרו בקצתם. *כג. הכהמה אם שככה וכשתביט. *כג. מלות עשה אחת אחת, וכערבי וא"א כל מלות ל"א בלי המלות אחת אחת. *כירושלמי סנהדרין (פ"ז הי"א) איתא אזהרה למקלל אביו ואמו מנין שנאמר איש איש אביו ואמו תיראו עונש וכתב מנין שנאמר ומקלל אביו ואמו מות יומת ולומר כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו ומבואר דליכא כרת במקלל, ואמנס בתו"כ פ' ויקרא גבי פר כהן משיח מפורש דלין כזה כרת כמ"ש המל"מ בהנהותיו לם' החינוך בפ' משפטים (סי' ס'), ורמיתי בס' למודי ה' (סי' קס"א) שדיבר מזה ותמה מירוש' הג"ל והביא עוד מתוס' כתובות (ד' ל"ז) ד"ה מיתות קלות שכתבו דלין כזה כרת ולא הביא ד' רבנו ככאן, והנה נראה דכ"ה גם דעת רש"י דאף דכתובות שם לא הזכיר אך במכה אביו דלין כו כרת דודלוי רק לנזמא נקט וברש"י ערכין (ד' ו') ד"ה שלא ניתנה כתוב מפורש מקלל, וע"ע ברש"י סנהדרין (ד' ס"ה) ד"ה מתיב ר"ז דהכיט את התו"כ. *כג. הפעולת הנזכרת. *כג. ספרי.

אולם אמרו כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו הנה לא יזהיר בשני אלו הלאוין מחקות התועבות בלבד אבל אמנם יזהיר בהם מהתועבות עצמן אשר ביארם אחר זה וזה שהוא הביא שני לאוין האלה כלל על כל העריות ובעבור שהזהיר שלא לעשות כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען וזה כולל מה שהיו עושין מן הזמה ומעבודת האדמה מרעית המקנה וישוב הארץ גם כן שבבאר כי אלו הפעולות אשר הוזהיר מהם הוא כך וכך ערות לא תגלה* ערות לא תגלה* וכמו שבאר בסוף המאמר ואמר כי את כל התועבת האל עשו אנשי הארץ ולשון* ספרא יכול לא יבנו בתים ולא יטעו כרמים כמותם תלמוד לומר ובחקותיהם לא תלכו לא אמרתי אלא בחקים החקוקים להם ולאבותיהם ושם אמרו מה היו עושים האיש נושא איש ואשה נושאת אשה ואשה נשאת לשני אנשים הנה התבאר כי אלו הלאוין שהם כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען לא תעשו הם אזהרה מבעילת כל העריות על כלל ואחר כך כפל האזהרה* בהם בפרט ערוה ערוה וכבר בארנו אנחנו* כל משפטי אלו המצות בשביעי מסנהדרין² מחבורנו הגדול ובארנו שלוקים עליהם וממה שראוי שתדעהו הוא שכל אשה שחייבין על ביאתה כרת שהנולד מהביאה היא שחייבין בה כרת יקרא למזור והוא שקראו האל יתעלה* ממזר בין שהיתה אותה ביאה בזדון או בשוגג הולד ממזר חוץ מן הנדה לבר שהולד הנולד ממנה אינו ממזר אמנם נקרא בן הנדה וכבר התבאר זה ברביעי מיבמות.

מצוה שגד שהזהיר ממזר שלא לבוא על בת ישראל והוא אמרו לא יבא ממזר בקהל ה' והעובר על לאו זה לוקה וכבר התבאר משפטי מצוה זו בשמיני מיבמות וסוף קדושין.
מצוה שגנה שהזהירנו שלא לבא על אשה בלא כתובה וקדושין והוא אמרו לא תהיה קדשה מבנות ישראל וכבר נכפלה האזהרה בזה הענין בלשון אחר והוא אמרו אל תחלל את בתך להזנותה

ולשון* ספרא אל תחלל את בתך להזנותה זה המוסר בתו פנויה שלא לשם אישית וכן המוסרת עצמה שלא לשם אישות ושמע ממני למה כפל לאו זה בזה הלשון ואיזה ענין הוסיף בו וזה שכבר קדם* מדיניו ית' שהבועל הבתולה בין שיהיה מפתה או אונס שאינו חייב שום עונש מן העונשין אלא קנס ממון* לבר ושישא אותה כמו שהתבאר בכתוב והיה עולה במחשבתנו שאחר שזה הדבר אין בו אלא קנס ממון שיהיה דינו* הולך כדון דבר שבממון וכמו שיש רשות לאדם לתת לחבירו מממנו מה שירצה* או יפטרנו במה שיש לו אצלו שיהיה לו כמו כן מותר לו שיקח בתו הנערה ויתננה לאיש שיבעל אותה ויפטרנו מזה אחר שזה זכות מזכותיו כלומר החמשים כסף שהם לאבי הנערה או גם כן יתננה לו על תנאי שיקח ממנו כך וכך דינרים והזהיר מזה ואמר אל תחלל את בתך להזנותה לפי שזה שדנתי* בו לענשו ממון לבר אמנם הוא כשיקרה שיפתנה איש או יאונס אבל שיהיה הענין ברצון שניהם יחד ובהסכמה אין דרך לזה ה'הראה בזה הטעם ואמר ולא תזנה הארץ ומלאה הארץ זמה לפי שהפתוי והאונס לא יקרה אלא מעט אבל כשהיה הענין בבחירה והסכמה ירבה זה ויתפשט בארץ וזה טעם יפה מאד ומשובח בזה הפסוק ודוא נאות לכל מה שזכרוהו החכמים ולמה שהסכימו עליו הדינים התוריים ועל זה הלאו דפנויה לוקין וכבר התבאר משפטי מצוה זו בכתובות וקדושין.

מצוה שגנו שהזהיר האדם מהחזיר את גרושתו אחר שנשאת לזולתו והוא אמרו לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה אחרי אשר הטמאה והעובר על לאו זה לוקה והתבאר משפטי מצוה זו במקומות מיבמות.

מצוה שגנו שהזהיר שאר האנשים שלא לבא על היבמה והיא תחת זיקת יבמה והוא אמרו לא תהיה אשת המת החיזה לאיש זר והעובר על לאו זה לוקה והתבאר משפטי מצוה זו ביבמות.

מצוה שגנח שהזהיר האונס שלא לגרש אנוסתו והוא אמרו לא יוכל שלחה כל ימיו וזה הלאו

¹כג. ספרי. יבג. כשיעני מסנהדרין ומחבורנו הגדול, וכדפוסים שאח"כ ובהכורנו הגדול, ועי' לעיל ל"ת של"ו.
²(ראיתי להעיר בכאן מילתא דתמיחה לי טובא ע"ד מ"ש היב"ש ביבמות פ' אלמנה לכהן גדול (כ"י י"ב) דעת רבנו בדיון אי נאמן האב לומר על בנו שהוא ממזר וז"ל היב"ש שם ולי נראה דעיקר טעמא בל הרמב"ם דלאויל לביטתו דאין הלכה כר' יהודה שהאב נאמן על בנו אלא לפנין כדכרי ה"ג והיינו לפנין ירושה אבל אינו נאמן כלל לומר עליו שהוא ממזר וכן לפטתו בן גרושה וכן חלוטה כו' עכ"ל, ותמהני פה קדוש אף יאמר דבר זה, הא להדיא כתב הרמב"ם בה' איסורי ביאה (פ"א ה"א) וז"ל ובגם הנאמן לומר בני זה זכורי כך נאמן לומר בני זה ממזר או בן גרושה וחלוטה ע"ש הרי מפורש דס"ל להרמב"ם ההלכה כר' יהודה בכל ענין שהאב נאמן בכל דבר, ועיקר מה שדחקו להמרהש"ל ז"ל שם הוא קו' הרמב"ם בשו"ת (כלל פ"ג כ"י א') כנר האריות ביבמה האחרונים וגם אצני בעניי כתבתי בתשובה אריכות בזה אכ"ת). יעי' מהרי"ט דהי' קדושין על הרי"ף (דפוס לבוב, ד' ל"ב) מ"ג בזה. יבג. והראיה בזה הענין.
 יבג. משפטי מצוה זו במקומות מיבמות.

מצוה שמכ שהזהירנו שלא למנות עלינו מלך איש שלא יהיה מורע ישראל אף על פי שיהיה נר צדק והוא אמרו לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא ולשון ספרי לא תוכל לתת עליך איש נכרי זו מצות לא תעשה וכן שאר המנויין אינו מותר שנמנה עלינו בענין מהענינים לא מנוי תורה ולא מנוי מלכות איש שיהיה מקהל גרים עד שתהיה אמו מישראל באמרו שום תשים עליך מלך מקרב אחיך תשים עליך אמרו (קדושין ד' טו) כל משימות שאתה משים לא יהיו אלא מקרב אחיך אמנם המלכות לכר כבר ידעת *מכתובי ספרי הנבואה שזכה בה דוד *ובבאור אמרו כתר מלכות זכה בו דוד* וכן זרעו אחריו עד סוף כל הדורות אין מלך למי שיאמין תורת משה רבנו אלא מורע דוד ומורע *שלמה לבד וכל מי שהוא מוולת זה הזרע הנכבד לענין מלכות נכרי קרינא ביה כמו שכל זרע אחר בלתי זרע אהרן לענין עבודה זר קרינא ביה וזה מבואר אין ספק בו וכבר התבאר משפטי מצוה זו במקומות מיבמות ומנהדרין וסוטה *ונדה .

מצוה שמסג שהזהיר המלך מהרבות סוסים והוא אמרו לא ירבה לו סוסים ונדר זה שלא יהיה לו סוס רץ לפניו ואפילו סוס אחד *כמל לא יהיה אצלו אלא הבהמה שירכב עליה לבד או סוסים שישמם באורות כדי שיהיו מוכנים למלחמה ירכבו עליהם הפרשים אבל לעצמו לא יהיה לו אלא בהמה אחת לבד והתבאר משפטי מצוה זו בשני מסנהדרין .

מצוה שמסד שהזהיר המלך מהרבות נשים והוא אמרו לא ירבה לו נשים וגבול זה שלא יוסיף על שמונה עשרה *נשים בכתובה וקדושין וכבר התבאר משפטי מצוה זו גם כן בשני מסנהדרין *וכשהוסיף עליהן לוקה* .

מצוה שסה שהזהיר המלך מהרבות ממון מיוחד לעצמו והוא אמרו וכסף וזהב לא ירבה לו מאד וגבול זה שלא יהיה מן הגודל אלא בשיעור מה

הלאו כבר קדמו עשה והוא אמרו ולו תהיה לאשה וכן בארו בנמרא מכות (ד' טו) שזה לאו קדמו עשה ושם אמרו האונם שגרש *אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה ואם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר ודע שאם היה ישראל וגרש* אנוסתו ומתה קודם שהחזירה או נשאת לזולתו לוקה שהוא לא קיים עשה שבה כמו שהוא השרש אצלנו קיימו ולא קיימו והתבאר משפטי מצוה זו בשלישי וברביעי *מכתובות .

מצוה שנמ שהזהיר מוציא שם רע שלא לגרש את אשתו והוא אמרו *בו גם כן* לא יוכל לשלחה כל ימיו וזה הלאו גם כן קדמו עשה והוא אמרו ולו תהיה לאשה ודינו בגרושין לענין המלקות דין האונם כמו שהתבאר בסוף מכות *ושם ובשלישי וברביעי מכתובות *התבאר משפטי מצוה זו* .

מצוה שם שהזהיר מי שנפסדו ממנו כלי המשגל שאי אפשר לו שיוולד שלא לבא על בת ישראל והוא אמרו לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה' וכל זמן שבעל בת ישראל אחר קדושין לוקה והתבאר משפטי מצוה זו בשמיני מיבמות .

מצוה שסא שהזהירנו מהפסיד כלי התשמיש מן הזכרים מאיזה מין שיהיה מבעלי חיים שזה כזה האדם וזולתו והוא אמרו אחר שאמר ומעוך וכתות ונתוק וכרות וגו' ובארצכם לא תעשו ובא הפירוש גם כן ובכם לא תעשו והעובר על לאו זה לוקה כלומר מי שיסרס איש מאישי איזה מין שיהיה ובפרק שמונה שרצים (ד' קי) אמרו מנין לסרום באדם שהוא אסור תלמוד לומר ובארצכם לא תעשו בכם לא תעשו ואפילו מסרס אחר מסרס חייב דאמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יוחנן הכל מודים במחמץ אחר מחמץ שהוא חייב שנאמר לא תאפה חמץ ולא תעשה חמץ במסרס אחר מסרס שהוא חייב שנאמר ומעוך וכתות ונתוק וכרות *אם על כרות חייב על נתוק לא כל שכן אלא להביא נותק אחר כורת שהוא חייב והתבאר משפטי מצוה זו במקומות משבת ויבמות .

*כג, בשלישי וברביעי ממכות . יבערבי הגי' אס על כרות חייב על נתוק לא כש"כ אלא להביא נותק אחר כותת שהוא חייב וכן העתיק כלשון זו בשאלות (שאלתא ק"ה) . יכן חסר זה בא"ח שלפני . יכד' רבנו דדוקא מורע שלמה כ"ה מסורס במדרש תנחומא פ' תולדות שהו"ל ר"ש באבנר וע"ש בהערותיו (אוח כ'), וואלס דעת הזהר (פ' שלח ופ' וירא ופ' פקודי) אהרת כזה ע"ש . יכה' מלכים (פ"ג ה"ב) פסק רבנו דנין הגשים והפלגשים הכל י"ח והראב"ד השיג עליו ד"ח הוץ מן הפלגשים וככ"מ הביא רחיה לזה מהא דדוד התירו לו ליחד ולא התירו לו לגרש ואי כד' הראב"ד נינסבה לפלגש וכבר הק' כן הר"ן בהי' סנהדרין ות"י דלבישא לא נתרצה להיות לפלגש ע"ש וכ"כ הרדב"ז ח"ד (סי' רכ"ה), ומה שהק' הלח"מ שם לפי מה שמסיק הוא בעצמו בהי' אישות (פ"א) לק"מ הכא, והנה המגדל עו שם כתב שלפני הראב"ד היה ספר מועטה דכנוסח הרמב"ם שראה הוא היה כתוב כד' הראב"ד, והרדב"ז כבאורו שם מביא גי' המ"ע וכתב עלה דליחא, אבל מכאן סיעתא לגירסתו ואכמ"ל כזה . יכה' מלכים (שם) הלשון ואס הוסיף אחת ובעלה לוקה ותמה הכ"מ מנ"ל דלריך שיבעלנה דילמא בקדושין לבד מקרי מרבה וע"ש בלח"מ, ובשכר הימים הארמתי נתעבה להרב הגי' ר' חיים דוד טענל ז"ל אבד"ק שומייאן ביטוב הדברים .

ההמון עם חולשתו הנה יחשבו בהם ויאמרו כלום היה אסור כך או צוה בכך אלא מפני כך אני אהיה נוהר מהדבר שבעבורו צוה במצוה הזאת ולא אשים לב עליה ואז יהיה נפסד יושר הדת ולכן הסתיר האל ית' טעמם ואין מהם גם אחד שאין לו טעם ועלה וסבה אבל רוב הטעמים ההם היה מן הצורך שלא ישיגם שכל ההמון ולא יבינם והם כלם כמו שהעיד הנביא *ואמר פקודי ה' ישרים משמחי לב מצות ה' ברה מאירת עינים ומאת האל אשאל עזר לקיים המצווה בו מהם ולהרחיק המוהר *ממנו מהם *וזה שיעור מה שיעדנו שנביא אותו בזה המאמר*.

מה שיוציא על מרכבתו ועבדים המיוחדים לו אבל שיקבץ ממון שיהיה לתועלת ישראל כלם הנה זה מותר וכבר באר האל ית' בכתוב טעם *שלוש מצות אלו רוצה לומר לא ירבה לו סוסים ולא ירבה לו נשים וכסף וזהב לא ירבה לו מאד ובעבור שנודעו הטעמים וסבתם הגיע בעבורם מהנטיה מהדת מה שכבר התפרסם מספור שלמה ע"ה עם גודל מדרגתו בידיעה ובחכמה והיותו יודיד יה אמרו שיש בזה רמז והערה לאנשים שהם אלו ידעו טעמי המצות כלם *יקרה להם הנטיה *כי אם זה השלם בחכמה הגדול במעלה כבר רמה *בוה וחשב שאין הפעולה זאת בהכרח סבה לעבירה ההיא מה יהיה שכל

ברוך רחמנא דסייען

*כנמ' סנהדרין (ד' כ"א) הני' שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן כו' ובשו"ת בשמים ראש (סי' רמ"ט) הביא גם כן לשון הנמ' שהרי שלשה דברים נתגלו טעמן כו', ועי' במו"כ ח"ג (פכ"ו) שכתוב כמה שאירע לשלמה בשתי מצות אשר התבארה עלתם, ואולם בנוף הערבי ובתרגום ר"י אלהריוזי איתא גם שם שלש מצות, ועי' בירושלמי בסנהדרין שם שלשה דברים ששיהקה עליהם מדת הדין כו', וכן בספרי הנקרא בשם מדרש תנאים וכסף וזהב לא ירבה לו כו' שלמה לא עשה כן אלא כו' ע"ש, ועי' בזהר הרקיע במל"ת (סי' ז"ח). *כמו"כ ראינו לזכר המקרא (תהלות קי"ט) פלאות עדותיך על כן נלחטם נפשי, שה"פ כי בהיות העדות והמצות פלאות בלי טעמים משו"ה תלרס נפשי, כי אמנם אלו היה נאמר טעם למצוה אזי אפשר מאד לאדם לטעות ולהקל על עצמו במקומות שידמה כי לא יתכן הטעם ההוא. הי"ת יוכנו לשמור מצותיו וקוותיו ותורתיו*.

MAIMONIDES'
SEFER HA-MIZWOTH

KRITISCHE AUSGABE

DER

IBN TIBBON'schen Uebersetzung

unter Berücksichtigung
des arabischen Originals und der Uebertragung
IBN AJJUB'S

herausgegeben und mit Commentar versehen

VON

Dr. Ch. HELLER.

PETRIKAU.
DRUCK M. CEDERBAUM,
1914.

EINLEITUNG.

Wegen der Wichtigkeit und historischen Bedeutsamkeit des hier von Neuem edierten Werkes von Maimonides halte ich es für geboten, ihm auch einige Begleitworte in deutscher Sprache mit auf den Weg zu geben und darin in Kürze auf die Hauptgesichtspunkte hinzuweisen, die ich ausführlich in der hebräischen Einleitung (u. d. T. פתח דבר) dargetan habe.

Das Werk ספר המצות hat Maimonides arabisch geschrieben. Es fand drei Uebersetzer ins Hebräische: Rabbi Abraham ben Chisdai, Rabbi Mose ibn Tibbon und Rabbi Salomo ibn Ajjub. Ibn Tibbon berichtet uns selbst in der Vorrede zu seiner Uebertragung, dass er die Uebersetzung des Ben Chisdai gesehen habe. Er hebt mit Ausdrücken höchster Anerkennung die Reinheit ihrer Sprache und ihre Formvollendung hervor. Er habe daher seine eigene Uebersetzung unterdrücken wollen. Jedoch da Ben Chisdai seiner Uebersetzung die erste Bearbeitung des Maimonides zu grunde legt, die Maimonides selbst nachher mit vielfachen Aenderungen umgestaltet hat, so habe er es für richtig gehalten, seine an die zweite Version, an den revidierten Text, anknüpfende Uebertragung dennoch herauszugeben. Ibn Ajjub hat, wie sich aus seiner Vorrede ergibt, bei Vollendung seiner Uebersetzung nur gerüchtweise gehört, dass das Buch bereits von anderer Seite übertragen worden sei. Andernfalls wäre er überhaupt nicht an die Uebersetzung des Werkes herangegangen, umsomehr als er sich ohnehin—trotz dringenden Ersuchens von verschiedenen Seiten—lange Zeit gegen eine Uebertragung gesträubt habe.

Im Druck erschien das Werk zuerst in Konstantinopel um das Jahr 1510 mit der Vorrede des Ibn Tibbon. Dadurch wissen wir, dass die Uebersetzung Ibn Tibbons es war, die hier gedruckt wurde. Jedoch schon eine oberflächliche Betrachtung dieser Konstantinopeler Ausgabe zeigt uns sogleich, dass das ganze Werk verstümmelt und ungenau wiedergegeben ist; zahllose Stellen ergeben keinen Sinn und lassen jeden Zusammenhang vermissen. Das 169. Verbot fehlt völlig; das 158. ist fast ganz zweimal abgedruckt; im 272. sind einzelne Reihen doppelt geschrieben, und andere zahllose Fehler mehr (vgl. Note 6.).

In den vielen Neudrucken und Wiederholungen, die diese Ausgabe bis heute erfahren hat, wurde das Werk immer mehr entstellt. Zu viele

Hände mühten sich, die Fehler auszumärzen oder Noten und Verbesserungen hinzuzufügen, sodass in den Text alles Mögliche aufgenommen wurde, was je einem Bearbeiter einfiel. So sind diese neueren Auflagen noch wertloser, als der erste Druck. (vgl. Note 25).

Es war unsere Absicht, das Buch in ursprünglicher Gestalt wieder herzustellen. Zu diesem Ende boten sich uns aus der Kgl. Hof- und Staatsbibliothek zu München 2 Manuskripte: das eine mit der Uebersetzung des Ibn Tibbon, das andere mit der des Ibn Ajjub. Durch Vergleich des gedruckten ספר המצות mit der Handschrift des Ibn Tibbon selbst wurden wir zu der Ueberzeugung geführt, dass die erste Druckausgabe des Werkes nach einer völlig fehlerhaften, entstellten, lückenhaften und unzuverlässigen Handschrift besorgt worden ist. Sie ist voll unberechtigter Hinzufügungen, falscher Quellenangaben und fehlerhafter Stellenverweise. An Stellen, wo man die Lücken nicht gleich beim ersten Blick bemerken könnte, liessen die Drucker oder Herausgeber das Fehlende unausgefüllt. Wo die Lücke zu sehr in die Augen gefallen wäre, ergänzten sie die betreffende Stelle nach Gutdünken, auch nach einer zweiten Handschrift. Sie wussten und bemerkten jedoch nicht, dass diese zweite Handschrift, die sie in Händen hatten und aus der sie an vielen Stellen ihre Verbesserungen und Ergänzungen herübernahmen, überhaupt nicht von Ibn Tibbon herrühre, sondern von Ibn Ajjub. Im besonderen kann man den Ausdrucks—und Sprachformen des Ibn Ajjub in den Kapiteln vom 13. Grundsatz bis ungefähr zum 14. Gebot begegnen, wo fast der ganze gedruckte Text wörtlich dem Ibn Ajjub angehört. Um dieses den Lesern augenfällig zu machen, haben wir typische Beispiele von Wendungen des Ibn Tibbon und des Ibn Ajjub mit ihren stilistischen Besonderheiten und Eigentümlichkeiten zusammengestellt, um damit unwiderleglich nachzuweisen, dass sich in der angeblichen Uebersetzung des Ibn Tibbon Wörter und Ausdrücke finden, die den Stempel des Stils von Ibn Ajjub an sich tragen und in der Uebersetzung des Ibn Tibbon ganz fremdartig anmuten, da er sie überhaupt nirgends anwendet. Und in der Tat: in der handschriftlichen Uebersetzung des Ibn Tibbon lauten diese Wendungen anders und zwar in der bei ihm üblichen Redeweise und in dem sonst von ihm gebrauchten Stile (Siehe Abschn. 2.).

Aussor dem Stile des Ibn Ajjub, der sich in dem gedruckten Werke wiederholt zeigt, haben wir in diesem Spuren auch noch einer anderen Uebersetzung gefunden, die wir anfangs für die des Ben Chisdai ansahen. Da uns jedoch dies nicht vollkommen erwiesen zu sein scheint, so werden wir sie nicht als die des Ben Chisdai bezeichnen, sondern allgemein als die des dritten Uebersetzers.

Bekanntlich hat Rabbi Schimon ben Zemach (Taschbaz) in seinem Werk *זוהר הרקיע* (Wilna 1879) S. 87 u. 119 als Erster mitgeteilt, dass Nachmanides die Uebersetzung des Ben Chisdai besessen habe. Auch viele spätere Forscher und Gelehrte waren dieser Ansicht. Um den Stil dieser Ben Chisdai'schen Uebersetzung zu beleuchten, entnahmen sie aus den Schriften des Nachmanides die Stellen, die er aus dem *ספר המצות* zitiert. Man fand dann ferner, dass auch das *ספר החנוך* die Arbeit Ben Chisdai's vor sich gehabt habe. Das schloss man nämlich aus dem Vergleich seiner Maimonides-Zitate mit denen, die Nachmanides anführt und die fast ganz übereinstimmen.

Unseres Erachtens sprechen jedoch gegen diese ganze Argumentation gewichtige Bedenken. Das Hauptmoment, auf das sich Taschbaz stützt, ist die Angabe des Nachmanides, dass Maimonides in dem ihm vorliegenden *ספר המצות* alle Nasir-Verbote in einem Verbot zusammenfasst, ferner der Umstand, dass Nachmanides seine Verwunderung darüber ausspricht, dass Maimonides das bei dem Mörder ausgesprochene Verbot: „es soll dein Auge nicht Schonung üben“ nicht mit aufgezählt hat. Da nun in dem uns vorliegenden *ספר המצות* die Nasiräerverbote als fünf aufgezählt sind (202-206), ferner das Verbot „du sollst nicht schonen“ im Verbot 279 wohl aufgenommen ist, so schloss Taschbaz daraus, dass dem Nachmanides die erste Version des *ספר המצות* in der Uebersetzung des Ben Chisdai vorgelegen habe. Nur nach dessen Lesart bestehen die Einwände Nachmanides zu Recht. Später jedoch habe Maimonides selbst diese Fehler ausgemerzt, so wie es in der uns vorliegenden Ausgabe stehe. Dieses ist die Grundlage, auf der Taschbaz aufbaut. Sie scheint uns aber nicht haltbar zu sein, denn im *ספר החנוך* das fast ganz dem *ספר המצות* entnommen ist (cf. Note 1), sind die Nasiräerverbote ebenfalls als fünf aufgeführt (Abschnitt 368-372). Ebenso zählt das *ספר החנוך* das Verbot „du sollst nicht schonen“ als gesondertes auf (vgl. Abschn. 521). Daraus geht hervor, dass der Verfasser des *ספר החנוך* und Nachmanides nicht dieselbe Bearbeitung vor sich gehabt haben können. Gleichwohl muss man annehmen, dass der Autor des *ספר החנוך* eine Uebersetzung vor sich gehabt hat; denn viele Male sagt er: „es schreibt der Uebersetzer im Namen des Maimonides“. Wüssten wir nun genau, dass nur drei Uebersetzungen vom *ספר המצות* existiert haben, so müssten wir unbedingt annehmen, dass der Verfasser des *ספר החנוך* die des Ben Chisdai benutzt hat. Denn die des Ibn Tibbon und Ibn Ajjub liegen uns vor, und ihr Stil ist ein völlig anderer. Der Beweis der Gelehrten ferner, dass der Stil der von Nach-

manides und vom Verfasser des ספר החנוך angeführten Zitate fast ganz übereinstimme, ist durchaus nicht zwingend. Denn es finden sich ebenso an vielen Stellen des Nachmanides und des ספר החנוך dieselben Zitate aus dem ספר המצות, wo die Ausdrucksweisen nicht gleich sind, sondern verschiedene Stile erkennbar sind, (z. B. Chinnuch Abschn. 12, 24, 28, 152, 277, 525, 575, 581 im Vergleich zu den analogen Stellen bei Nachmanides Verbot 198, 321, 5, 73, 69, 58. Gebot 94, Verbot 311).

Es wäre möglich, dass Nachmanides das arabische Original benutzt hat. Oder es hat noch einen vierten uns unbekanntem Uebersetzer gegeben. Bis jetzt hat man auch nirgends die Uebersetzung des Ben Chisdai ausfindig machen können, die gewiss ein helles Licht auf die ganze Frage werfen würde.

Mag dem wie immer sein, jedenfalls haben Nachmanides und der Verfasser des ספר החנוך den Ausdruck נמנעו, נמנע für die Verbote; dagegen schreibt Ibn Tibbon gewöhnlich הזהירו, הזהיר und Ibn Ajjub הזהירו, הזהיר. In der gedruckten Ausgabe findet sich unter dem 13. Verbot שנמנעו und dem 18. שנמנע. Dagegen hat die Handschrift an diesen beiden Stellen wirklich שהזהיר, שהזהירו im Stil des Ibn Tibbon.

In der Druckausgabe, Grundsatz 9, sind die Nasiräerverbote ausdrücklich als ein einziges gerechnet, also anders als unter der „Zählung der Verbote“ (מנין הראוין), wo sie als 5 Verbote gelten, wie wir das oben dargelegt haben. In der von uns herausgegebenen Handschrift des Ibn Tibbon, ebenso in dem Manuskript des Ibn Ajjub und in dem arabischen Original findet sich dieser Ausspruch aber unter dem 9. Grundsatz in der Tat nicht. Daraus scheint hervorzugehen, dass er aus einer 3 Uebersetzung in die Druckausgabe übernommen worden ist.

So müssen wir anmerken, dass wir ebensowenig klar darüber sind, welche Handschrift dem Taschbaz vorgelegen hat, denn wenn man sein Werk זהר הרקיע gründlich durchforscht, so scheint es, unverkennbar und augenfällig, dass sein Verfasser die Bearbeitung des Ibn Tibbon benutzt und daraus viel in sein Buch übernommen hat; doch finden sich wieder Momente, die dagegen sprechen (vgl. Abschn. 3).

Moses Bloch hat i. J. 1888 den arabischen Urtext des ספר המצות ediert und zwar auf Grund von drei Handschriften. Das Manuskript München, das wir hiermit dem Druck übergeben, stimmt in seinen meisten Teilen in der ganzen Anlage und im Stil mit dem Arabischen überein. Aber auch die Uebersetzung des Ibn Ajjub und die im ספר החנוך, das ja ganz dem ספר המצות entnommen ist, stimmen mit den genannten vier Handschriften überein.

Wir sagten: in den meisten Teilen, denn auch hier gibt es noch Verschiedenheiten in der Ausdrucksweise, wo die Uebersetzungen des Ibn Tibbon und Ibn Ajjub von einander und beide ihrerseits vom arabischen Original abweichen. Zuweilen stimmen sie nicht einmal in den Gesetzen überein, indem manchmal einer mit der Halacha und mit dem *יד החזקה* des Maimonides übereinstimmt, manchmal wieder der andere im Recht ist, zuweilen die Uebersetzung des Ibn Tibbon, zuweilen die des Ibn Ajjub dem arabischen Urtext näherkommt, indem endlich sogar in den drei arabischen Handschriften selbst Verschiedenheiten sich finden. Auf alles dieses haben wir in unserem Vorwort (s. Abschn. 6) und in den Anmerkungen zum Text hingewiesen. Das bestärkt uns in der Annahme, die wir (vgl. Note 7 und 10) zum Ausdruck gebracht haben, dass jeder einzelne von ihnen eine andere, ein wenig variierende arabische Bearbeitung vor sich hatte. Schon Ibn Tibbon selbst erwähnt in seinem Vorwort zwei Bearbeitungen. Möglicherweise waren es noch mehr. So ersieht man aus dem Buche *מעשה נסים* (Paris 1867), dass das *ספר המצות*, welches Rabbi Daniel aus Babylon zugesandt wurde, in vielen Dingen sowohl vom arabischen Text als von den Uebersetzungen, die uns vorliegen, verschieden ist (vgl. Note 1 und Abschn. 3).

Mit Rücksicht auf diese auffällige Tatsache hielten wir es nicht für angebracht, eine genaue Aufstellung aller verschiedenen Ausdrucksweisen von Ibn Tibbon und Ibn Ajjub mit allen ihren stilistischen Nüancen und Feinheiten zu machen; (zum Teil ist es geschehen). Denn es wäre sehr wohl möglich, dass jeder getreu seiner Vorlage übersetzt habe und infolgedessen alle unsere Schlüsse nicht stichhaltig wären. Aus diesem Grunde haben wir es uns vorläufig versagt, auch die Uebersetzung des Ibn Ajjub drucken zu lassen, zumal die uns vorliegende Handschrift vielfache Lücken aufweist, bis dass wir noch weitere arabische Handschriften und Uebersetzungen, vielleicht gar die des Ben Chisdai, auffinden, die die genannten Fragen aufklären würden. Wir haben unsere Arbeit darauf beschränkt, die Uebersetzung des Ibn Tibbon herauszugeben, befindet sie sich doch seit vielen Generationen in jedermanns Hand, freilich in arger Verstümmelung. Nur in den Anmerkungen weisen wir auf die Lesarten und Abweichungen bei Ibn Ajjub und die des arabischen Textes, soweit sie von Bedeutung sind, hin.

Ch. H.